

**90
РОКІВ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ІНСТИТУТ АРХІВОЗНАВСТВА

**ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА імені М.С. ГРУШЕВСЬКОГО**

*Джерела з історії науки
в Україні*

**ІСТОРІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ
НАУК
УКРАЇНИ**

1946–1950

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

КИЇВ 2008

ББК 72.4(4УКР)
УДК 061.12(477)(091)«1946/1950»

Історія Національної академії наук України. 1946–1950 : Частина 1. Документи і матеріали / упоряд.: Л.М. Яременко, С.В. Старовойт, О.М. Березовський, В.А. Кучмаренко ; редкол.: О.С. Онищенко (голов. ред.) [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. – К., 2008. – 604 с. – (Джерела з історії науки в Україні).

ISBN 978-966-02-5063-5 (Ч. 1)

Цим збірником продовжується видання документів та матеріалів з історії діяльності Національної академії наук України. До наукового обігу вводяться невідомі та маловідомі архівні документи, матеріали періодичних видань, що характеризують діяльність АН УРСР у період 1946–1950 рр.

Для науковців, істориків, зокрема істориків науки, архівістів, викладачів вищих і середніх навчальних закладів та студентів.

Упорядники:

Л. М. ЯРЕМЕНКО, С. В. СТАРОВОЙТ, О. М. БЕРЕЗОВСЬКИЙ,
В. А. КУЧМАРЕНКО

Редакційна колегія:

О. С. ОНИЩЕНКО (голов. ред.), Г. В. БОРЯК, В. А. ВЕРГУНОВ, Л. А. ДУБРОВІНА,
В. С. ЛОЗИЦЬКИЙ, Н. В. МАКОВСЬКА, Л. В. МУХА, М. М. РОМАНЮК, П. С. СОХАНЬ,
Л. М. ЯРЕМЕНКО

Рецензент

І. В. Верба, доктор історичних наук, професор

Затверджено до друку ученою радою

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

© О. С. Онищенко, Л. М. Яременко. Передмова, 2008

© Л. М. Яременко, С. В. Старовойт, О. М. Березовський, В. А. Кучмаренко. Упорядкування, 2008

© О. І. Вербіцька, О. М. Березовський, Ю. О. Бойко, Т. В. Брякало, Т. В. Вересовська, Л. С. Герасименко, О. Ю. Кондратенко, Н. А. Порохницька, О. В. Січова, С. В. Старовойт, Л. В. Шипко, І. М. Шихненко. Примітки, 2008

© Т. В. Варава, Н. А. Порохницька. Фотодокументи, 2008

© Л. В. Шипко, Н. А. Порохницька. Іменний покажчик, 2008

© Ю. О. Бойко. Список абревіатур та скорочень, 2008

© Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут архівознавства; Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського, 2008

ISBN 978-966-02-5062-8 (загальний)

ISBN 978-966-02-5063-5 (Ч. 1)

ВІД УПОРЯДНИКІВ

Даний збірник продовжує серію видань документів і матеріалів з історії Національної академії наук України, що вийшли друком у семи книгах протягом 1993–2007 рр. і репрезентували її діяльність у 1918–1945 рр. У збірнику представлені джерела, що висвітлюють повоєнний період розвитку української Академії наук 1946–1950 рр. з притаманними йому проблемами наукового, економічного і суспільно-політичного характеру. При відборі документів перевага надавалася тим, які найповніше відтворюють діяльність провідної наукової установи країни, дають можливість переосмислити значення окремих ключових моментів в її історії.

Даний збірник документів та матеріалів складається з двох частин – «Документи і матеріали» та «Додатки», що публікуються окремими книгами. До частини 1 «Документи і матеріали» увійшли джерела з діяльності АН УРСР у 1946–1950 рр., спрямованої на подальший розвиток традиційних фундаментальних досліджень та переорієнтацію наукової роботи для потреб відбудовного періоду: швидкого відновлення промисловості та сільського господарства країни, зруйнованих війною, нарощування наукового потенціалу в галузі точних наук, продовження вивчення природних ресурсів, особливо західного регіону України, а також поповнення кадрового наукового складу Академії.

Серед документів представлені постанови урядів СРСР та УРСР, постанови і рішення ЦК КП(б)У, що стосуються розбудови структури Академії наук, ключових моментів діяльності наукових установ у галузі біології, історії, літератури та економіки. Планово-звітна наукова документація АН УРСР, вміщена у збірнику, дає змогу прослідкувати розвиток наукових напрямів фундаментальних і прикладних досліджень, інформує про основні наукові досягнення того періоду. Офіційне листування Академії наук та її окремих учених з урядовим і партійним керівництвом УРСР репрезентує зародження і зміцнення в українській академічній науці таких напрямів, як електроніка, порошкова металургія, застосування біогенних стимуляторів у сільському господарстві тощо. До видання увійшли доповідні записки, довідки комісій, інформації, що відтворюють структурні та кадрові зміни, наукову діяльність львівських відділів установ АН УРСР.

До збірника включено оригінали та копії (в разі неможливості віднайдення оригіналу) документів, виявлених у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного, Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Архіву Президії НАН України та відомчих архівів її установ.

Документи згруповано за хронологічно-тематичною ознакою і розташовано за порядком номерів. Особливості публікування документів, а саме: датування упо-

рядниками в разі відсутності дати документа (подається в квадратних дужках), неповнота тексту документа або помилки, допущені в ньому, непрочитані слова або підписи, відомості про публікацію тощо застережено в посторінкових примітках. Тексти документів передано за сучасним правописом із збереженням мовних особливостей того часу. Технічні і граматичні помилки виправлено без застереження. Легенда документа містить інформацію про місце його зберігання із зазначенням назви архівної установи, номерів фонду, опису, справи та аркушів; оригінальність та спосіб відтворення тексту. Більшість документів публікується вперше.

До блоку документів створено наукові примітки, які уточнюють перебіг викладених подій, значення окремих фактів та роль певних осіб у загальноакадемічній історії. Їх подано у формі енциклопедичної статті, яка містять біографічні довідки про маловідомих діячів української науки та суспільного життя, відомості про історію та діяльність, окремі наукові розробки установ АН УРСР того періоду. При написанні приміток використано інформацію з архівних джерел, зокрема особових фондів, та опублікованих праць. Примітки мають загальну валову нумерацію, та посилання на номер прокоментованого документа.

Перша частина збірника проілюстрована фотодокументами.

Друга частина збірника «Додатки» включає розробки наукових співробітників Інституту архівознавства, що значно розширюють інформативність документів та заповнюють прогалини джерельної бази Архівного фонду НАН України. До них належать: «Регести протоколів засідань Президії АН УРСР (1946–1950)», «Список дійсних членів та членів-кореспондентів АН УРСР, обраних у 1948–1950 рр.», «Список наукових співробітників АН УРСР (1946–1950)», «Список видань і наукових праць співробітників АН УРСР (1946–1950)», «Список установ, що діяли у складі АН УРСР (1946–1950)».

Регести протоколів засідань Президії АН УРСР, що стисло подають інформацію про розглянуті питання протягом 1946–1950 рр., виконано із збереженням нумерації пунктів протоколів. Окремі пункти, що не несуть важливої інформації (надання профвідпусток, матеріальної допомоги на лікування, вирішення побутових питань тощо) або інформація яких повторюється у інших додатках (кадрові питання), знято з відповідними поясненнями у посторінкових примітках. Те саме стосується й пунктів, які відображають значні події у діяльності АН і були зняті у регестах, а повнотекстово представлені у збірнику окремими документами.

В анотованому Списку обраних дійсних членів та членів-кореспондентів АН УРСР подано дату обрання та основні етапи життя і наукової діяльності учених. Список складено за алфавітом прізвищ і поділено на дві частини: у першій подано перелік обраних дійсних членів АН УРСР, у другій – членів-кореспондентів. При його складанні використано відомості про життя, наукову, педагогічну та громадську діяльність учених із їх особових справ, що зберігаються в Архіві Президії НАН України та Інституті архівознавства НБУВ, довідників персонального складу членів АН.

Список наукових співробітників побудовано у формі розширеного покажчика, а саме: прізвище, ім'я та ім'я по батькові, дата народження та смерті (якщо її вдалося встановити), наукові ступені та вчені звання, спеціалізація, посада, місце роботи. Різничитання у прізвищах, іменах та іменах по батькові подано в дужках.

Назви наукових установ АН наведено за їх тогочасним вживанням. До Списку не внесено адміністративно-технічний персонал. При складанні списку використано протоколи засідань Президії АН УРСР за 1946–1950 рр., штатні розписи Академії наук, довідки про кадровий склад і аспірантуру АН УРСР, плани та звіти про роботу наукових установ, документи особових фондів видатних учених.

Список видань і наукових праць співробітників АН побудовано за хронологічно-алфавітним принципом. Він містить бібліографічні відомості про періодичні видання АН УРСР, наукові збірники установ, монографії і статті співробітників Академії, видані не тільки Видавництвом АН УРСР, але й опубліковані в інших видавництвах УРСР, СРСР, союзних республік та зарубіжних країн.

Анотований Список установ складено з використанням постанов і розпоряджень урядів СРСР і УРСР, Президії АН УРСР, планово-звітної документації установ, історичних довідок про їхні архівні фонди. В описовій статті про установу відображено: дату створення, структуру та її зміни протягом 1946–1950 рр., основні напрями діяльності, прізвища керівників.

Збірник забезпечено науково-довідковим апаратом, до якого входять «Іменний покажчик», «Список абревіатур та скорочень», «Перелік документів».

Колектив упорядників складає щиру подяку співробітникам Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України та особисто директору Н. В. Маковській; Центрального державного архіву громадських об'єднань України, особисто директору В. С. Лозицькому; Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного, особисто директору Н. О. Топішко; завідувачу Архіву Президії НАН України О. Л. Титаренко за надання всебічної допомоги у виявленні та копіюванні документів з фондів архівів.

ПЕРЕДМОВА

Повоєнні роки в історії Академії наук УРСР, як і в житті всієї країни, були складними і напруженими, однак Академія зберігала головні позиції в науковому середовищі України. Визначальною в її діяльності була розробка пріоритетних теоретичних проблем та одночасно науково-прикладних тем, розв'язання яких повинно було допомогти відбудові та подальшому розвитку зруйнованого війною народного господарства. Дослідження проводились майже у всіх напрямках науки, відбувалась подальша їх спеціалізація і диференціація. Академія мала досить розгалужену мережу науково-дослідних установ. В її складі функціонувала 41 науково-дослідна установа, зокрема 29 інститутів, Бібліотека та її філія у Львові, 2 астрономічні обсерваторії, Природознавчий та Етнографічний музеї, Ботанічний сад, біологічна станція тощо, які розташовувались у Києві, Львові, Харкові, Полтаві та в Криму. Зміцнився її кадровий склад найвищої кваліфікації після виборів 1945 р.: на початок 1946 р. в Академії працювали 70 дійсних членів та 79 членів-кореспондентів АН УРСР. Науковий потенціал АН складався з 981 співробітника, з яких 86 були докторами наук та 368 – кандидатами наук (*док. № 150*). Певна частина підвищувала свій науково-професійний рівень у відновленій в Академії аспірантурі.

З моменту повернення АН з евакуації в березні 1944 р. головні її зусилля були спрямовані, в першу чергу, на прискорене розв'язання затриманих війною важливих, вузлових для кожної науки фундаментальних досліджень. З іншого боку, багато часу і сил витрачалося на відновлення робочих приміщень, лабораторно-експериментальної бази, повернення бібліотечних, музейних фондів та колекцій, поповнення наукового складу. Нагальним було і питання будівництва нових приміщень – як замість повністю зруйнованих, так і для нових установ. Однак цей процес, зважаючи на загальну економічну розруху, значно розтягнувся у часі. Так, звітуючись на Загальних зборах АН УРСР 10 квітня 1947 р. про роботу Академії у 1946 р., віце-президент акад. О. І. Білецький зазначав: «Не можна сказати, щоб серйозне завдання – остаточно залікувати тяжкі рани, завдані фашистськими окупантами, було повністю розв'язане Академією. Якщо поряд з безсумнівними досягненнями в роботі окремих інститутів нам доведеться відзначати прориви у виконанні тематичного плану, то ці прориви пояснюються нерідко саме недостатньою матеріальних засобів, недостатністю потрібних кадрів»¹.

Водночас у період 1946–1950 рр. успішному і об'єктивному розвитку науки завдавали шкоди партійно-урядова опіка над АН УРСР, гіперцентралізований рівень управління народним господарством, в т. ч. і наукою: вирішення будь-

¹ Вісник АН УРСР. – 1947. – № 3. – С. 27–28.

яких наукових, організаційних, навіть самих дрібних для Академії побутових питань відбувалося тільки після узгодження з вищими державними органами або їх відповідного розпорядження. Була запроваджена така форма контролю над діяльністю Академії, як узгодження з урядом планів науково-дослідних робіт АН із подальшим візуванням в ЦК партії, що також гальмувало темпи розвитку певних напрямів і вносило відповідні ідеологічні нашарування в наукові дослідження.

У нову п'ятирічку Академія наук УРСР вступала з юридично унормованою організаційною структурою – системою науково-дослідних інститутів та допоміжних установ, об'єднаних у Відділи. Статутом АН (1945 р.) у її складі було закріплено чотири Відділи: суспільних наук, біологічних наук, фізико-хімічних та математичних наук, технічних наук². У 1946 р. до них додався Відділ сільськогосподарських наук, утворений за постановою РНК УРСР від 20 жовтня 1945 р. як центр сільськогосподарської науки в Україні для забезпечення відновлення й подальшого розвитку сільського господарства³.

19 липня 1946 р. помер О. О. Богомолець – видатний вчений, Герой Соціалістичної Праці, лауреат Сталінської премії, заслужений діяч науки УРСР, академік АН СРСР і АН УРСР, член багатьох академій та наукових товариств, Президент Академії наук УРСР, який очолював її впродовж 16 років. На вшанування пам'яті видатного вченого і організатора науки за спеціальними постановами РМ СРСР та РМ УРСР від 19 липня 1946 р. його ім'я було присвоєне Інституту клінічної фізіології АН УРСР та Інституту експериментальної біології і патології МОЗ УРСР, Київському медичному інституту, встановлено щорічну премію АН УРСР імені О. О. Богомольця за видатні роботи в галузі медичних наук, спеціальні докторські і аспірантські стипендії його імені в АН СРСР, АН УРСР, АМН СРСР та медичних ВНЗ країни. Передбачалося також спорудження в Києві пам'ятника О. О. Богомольцю як видатному вченому і громадському діячеві українського народу, встановлення меморіальних дощок на будинку Президії АН УРСР, будинках в Москві та Києві, де проживав і працював академік, видання російською та українською мовами повної збірки всіх його наукових і публіцистичних творів (*док. № 15, 16*).

На позачергових Загальних зборах АН у листопаді 1946 р. президентом було обрано акад. О. В. Палладіна – першого віце-президента АН з 1939 р. та директора Інституту біохімії (*док. № 22*). Також було підтверджено повноваження двох віце-президентів акад. Є. О. Патона і акад. М. О. Лаврентьєва (у 1949 р. переїхав до Москви), обраних на посади у 1945 р., та дообрано згідно зі Статутом⁴ ще двох віце-президентів – акад. О. І. Білецького і акад. А. І. Кіпріанова, які перебували на цих посадах до грудня 1948 р. 3 грудня 1948 р. обрано віце-президентом акад. П. С. Погребняка, з листопада 1950 р. – акад. М. П. Семененка. Передбачена останнім Статутом посада академіка-секретаря, на якого покладалося оперативне керівництво академічними установами за дорученням президента АН і від імені

² Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 352.

³ Там само. – С. 390, 656–657.

⁴ Там само. – С. 354–355.

Президії, до 1948 р. була відсутня. В грудні 1948 р. академіком-секретарем АН було обрано акад. М. П. Семененка, який перебував на цій посаді до її скасування за постановою РМ УРСР від 26 серпня 1950 р., що передбачала натомість, у зв'язку зі значним розширенням обсягу наукових робіт, створення нового підрозділу – Вченого секретаріату Президії АН. За постановою Секретаріат утворювався у складі головного вченого секретаря та чотирьох вчених секретарів, яких призначає Президія Академії. Він повинен був забезпечувати виконання та здійснювати перевірки виконання планів робіт і завдань уряду науково-дослідними інститутами та установами АН, а також займатися підбором наукових кадрів. Введення в дію цих перетворень до загальної організації управління АН УРСР закріплювалося постановою через внесення відповідних змін і до Статуту АН (док. № 158). З серпня 1950 р. головним вченим секретарем було призначено директора Інституту теплоенергетики АН УРСР проф. І. Т. Швеця.

Протягом 1946–1950 рр. відбулась певна трансформація і у складі науково-дослідних установ Академії, викликана як чинниками зовнішнього впливу (розруха народного господарства внаслідок війни, розширення міжнародної діяльності УРСР як самостійного суб'єкта права, курс на зміцнення матеріально-технічної бази тощо), так і необхідністю проведення фундаментальних досліджень в нових галузях науки та вдосконалення внутрішньої структури Академії, зокрема створення потужної системи дослідних та лабораторно-експериментальних виробництв.

На початок 1946 р. у складі *Відділу суспільних наук АН УРСР* функціонували: Інститут економіки, Інститут археології (у структурі якого перебував Ольвійський історико-археологічний заповідник), Інститут історії України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії, Кабінет для вивчення єврейської мови, літератури і фольклору (закритий за рішенням Президії АН у січні 1949 р.), Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні, Бібліотека АН та Етнографічний музей у Львові. Всі інститути мали у Львові свої відділи, а Бібліотека – філію. Весь зазначений період Відділ суспільних наук очолював акад. М. В. Птуха.

У 1946 р. з метою наукової розробки загальних проблем філософії, вивчення історії суспільної і філософської думки в Україні та Росії, підготовки наукових і педагогічних кадрів з філософії у складі Відділу суспільних наук АН УРСР було створено Філософську комісію (постанови Президії АН УРСР від 7 червня 1946 р. та РМ УРСР і ЦК КП(б)У від 3 липня 1946 р.). А вже у листопаді її реорганізовано в Інститут філософії (постанови Президії АН від 23 жовтня 1946 р. та РМ УРСР і ЦК КП(б)У від 6 листопада 1946 р.) на чолі з М. Е. Омеляновським (док. № 14, 24).

За постановою РМ УРСР від 1 квітня 1946 р. державний історичний заповідник «Ольвія» виокремлено зі складу Інституту археології в самостійну установу АН у складі Відділу суспільних наук (док. № 6).

У 1947–1948 рр. Академія та провідні вчені в галузі юриспруденції ставили перед керівництвом держави питання про створення в системі АН відповідної профільної установи, викликане необхідністю розробки проблем історії держави та права УРСР, питань міжнародного права, в першу чергу, пов'язаних з УРСР як

суб'єктом міжнародного права, підготовки професійних кадрів в цій галузі (док. № 37, 106). Постановою РМ УРСР від 14 грудня 1948 р. було організовано Кабінет держави і права, але РМ СРСР своїм розпорядженням від 21 квітня 1949 р. дозволила АН УРСР створити в складі Відділу суспільних наук як окрему науково-дослідну одиницю Сектор держави та права, що було остаточно юридично закріплено постановою РМ УРСР від 6 травня 1949 р. (док. № 109, 122). Очолив Сектор академік В. М. Корецький.

У 1948 р. із структури Відділу суспільних наук виокремилась академічна Бібліотека. Враховуючи поставлене керівництвом держави завдання розширення кількості публічних бібліотек та відкритого доступу до них широких кіл трудящих з метою «політичного та культурного виховання населення», а також беручи до уваги, що Бібліотека АН УРСР виконує функції не тільки фундаментальної бібліотеки Академії наук, але також частково і функції центральної столичної і республіканської бібліотек, РМ УРСР 7 серпня 1948 р. прийняла постанову про реорганізацію Бібліотеки АН УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР, підпорядкувавши її в науковому, адміністративному та господарському відношеннях Президії Академії наук УРСР. Головні завдання Бібліотеки спрямовувались на виконання функції державного книгосховища, науково-дослідну розробку питань бібліотекознавства та бібліографії, обслуговування виданнями та бібліографічними довідками наукових установ, державних і громадських організацій та широких кіл трудящих, зокрема шляхом відкритого й заочного абонементу, а також ведення міжбібліотечного абонементу та наукового книгообміну із закордоном (док. № 58, 91). Аналогічні кроки з передачі у відання Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР та реорганізації у міську публічну бібліотеку здійснювались щодо Львівської філії Бібліотеки АН УРСР. Однак відсутність відповідного масиву книжкових фондів, пристосованих читальних зал, необхідність великих коштів (майже 700 000 крб) на ремонт та переобладнання приміщень і принципова незгода Президії АН УРСР призупинили цю реорганізацію. Натомість з 1 серпня 1948 р. у Філії було відкрито окрему читальну залу для обслуговування масового читача і доступ до інших читальних зал та розширено контингент користувачів абонементом (док. № 83, 84, 90).

За постановою РМ УРСР від 4 жовтня 1950 р. Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні, з урахуванням виконання основних покладених на неї завдань, була приєднана до Інституту історії України і реорганізована у воєнно-історичний відділ Інституту (док. № 160).

Упродовж 1946–1950 рр. робота львівських підрозділів установ Відділу суспільних наук постійно перебувала в полі зору АН і державних органів влади, їх структура та кадровий склад зазнавали суттєвих змін. 28 серпня та 13 вересня 1946 р. Президія АН, розглянувши питання про роботу установ Відділу суспільних наук, прийняла рішення щодо її реорганізації в деяких інститутах Відділу, зокрема про ліквідацію львівських відділів Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інституту історії України та Інституту економіки, зважаючи на складність проблем, які вони розробляли, та недостатню кількість кваліфікованих науковців. Вирішено також перевести їх керівний та науковий склад до львівських відділів інших установ АН та до інститутів у Києві. Це

рішення Президії було юридично оформлене постановою РМ УРСР від 28 жовтня 1946 р. До кінця 1946 р. у Львові в складі Відділу суспільних наук залишилось тільки 4 відділи академічних установ: відділ Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні; відділ мистецтвознавства і відділ фольклору та етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії і відділ Інституту археології, в яких працювало 57 співробітників. До Києва були переведені академік М. С. Возняк, І. П. Крип'якевич, В. П. Огоновський, Я. Я. Ярема, І. І. Карпинець, О. І. Степанів та ін. (док. № 23, 30). Однак на початку 1947 р. були спроби подальшої реорганізації цих відділів та значного скорочення їх штату (док. № 34), внаслідок чого відділи Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії були переведені до структури Етнографічного музею АН, також скорочено штати відділу Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні та відділу Інституту археології, останній реорганізовано в групу. З 25 серпня по 5 вересня 1950 р. з роботою львівських відділів установ АН знайомила спільна комісія АН СРСР та Ради з координаційної діяльності академій союзних республік (док. № 159). За висновками комісії президії АН СРСР та АН УРСР 20 жовтня 1950 р. прийняли спільну постанову, в якій відзначалися недоліки у роботі цих установ та критика на адресу Президії АН УРСР щодо недооцінювання важливості наукової розробки проблем, які стоять перед західними областями, багатими на природні, в той же час мало вивчені ресурси, а розвиток економіки і культури цього регіону, як зазначалося в постанові, конче потребує їх комплексного наукового дослідження. З метою поліпшення стану науково-дослідної роботи академічних підрозділів у Львові було прийнято рішення замість існуючих розрізнених відділів створити Львівську філію, безпосередньо підпорядкувавши її Президії АН та організувати на базі діючих груп і відділів нові самостійні чотири інститути. Зокрема, на базі відділів Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні, Етнографічного музею (без відділу фондів) та групи Інституту археології передбачалося створення Інституту суспільних наук (док. № 165). Юридично Інститут почав функціонувати за постановами РМ СРСР від 21 лютого 1951 р. та РМ УРСР від 24 березня 1951 р. – зараз Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України⁵. На базі відділу фондів Львівського етнографічного музею АН пропонувалося створення Республіканського етнографічного музею в системі Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР з місцем перебування у Києві і його відділом у Львові в складі Інституту суспільних наук (док. № 165). Однак, згідно з постановою ЦК КП(б)У та РМ УРСР від 11 серпня 1951 р. на базі Етнографічного музею АН УРСР та Державного музею художньої промисловості Комітету в справах мистецтв при РМ УРСР, було створено Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР у Львові – тепер Інститут народознавства НАН України⁶.

У жовтні 1950 р. АН УРСР робить ще декілька спроб структурних змін у Відділі суспільних наук. Так, скориставшись новим завданням керівництва держави «зайняти перше місце в світовому мовознавстві», АН запланувала зміцнити

⁵ Архівні фонди установ Національної академії наук України. Путівник. – К., 2008. – С. 293–295.

⁶ Там само. – С. 321–322.

структуру, кадровий склад та розширити приміщення для Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні, який мав стати справжнім керівним центром мовознавчої науки в Україні. Зокрема планувалося додати до вже існуючих чотирьох відділів ще два нові, збільшити штат Інституту на 47 одиниць, розширити площі Інституту до 800 м² проти наявних 360, забезпечити житлом співробітників (док. № 162). Одночасно АН спробувала змінити структуру, зміцнити і збільшити кадровий науковий склад Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії шляхом утворення на його базі двох інститутів – Інституту мистецтвознавства та Інституту словесної народної творчості та етнографії (док. № 163). Проте ці рішення Президії АН не були підтримані керівними органами влади.

Відділом фізико-хімічних і математичних наук АН УРСР (з кінця 1946 р. – *Відділ фізико-математичних та хімічних наук*) керували акад. А. І. Кіпріанов (1946 – поч. 1947 р. та з грудня 1948 р.) і акад. В. С. Лашкар'єв (1947–1948 рр.). На початок 1946 р. у Відділі функціонували: Інститут математики (з Львівським відділом), Інститут фізики, Фізико-технічний інститут, Лабораторія металофізики, Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського, Інститут загальної і неорганічної хімії, Інститут органічної хімії (з лабораторією нафти у Львові, яку в 1947 р. приєднано до Львівського відділу Інституту геологічних наук), Інститут геологічних наук (з Львівським відділом, у березні 1949 р. перетвореним на філію, а в березні 1950 р. – на сектор нафти і газу), Головна астрономічна обсерваторія, Полтавська гравіметрична обсерваторія.

За висновками вищезгаданої комісії з перевірки діяльності львівських установ та спільною постановою президій АН СРСР і АН УРСР від 20 жовтня 1950 р. на базі львівського сектора нафти і газу Інституту геологічних наук передбачалося утворення Інституту геології корисних копалин у складі п'яти відділів та двох лабораторій (док. № 159, 165), юридичне оформлення якого відбулося за постановами РМ СРСР від 21 лютого 1951 р. та РМ УРСР від 24 березня 1951 р., – тепер Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України⁷. За цією ж постановою також планувалося створення Інституту машинознавства та автоматики АН УРСР на базі Львівського відділу теорії пружності Інституту математики АН УРСР, групи використання природного газу Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР і львівської групи Інституту автоматики і телемеханіки АН СРСР. На нього покладалася наукова розробка засад проектування нових сучасних типів машин для всіх галузей машинобудування та проведення досліджень щодо створення апаратів і механізмів для автоматизації виробничих процесів (док. № 159, 165). Інститут був створений за постановами РМ СРСР від 21 лютого 1951 р. та РМ УРСР від 24 березня 1951 р. – зараз Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка НАН України⁸.

На чолі *Відділу технічних наук АН УРСР* стояли академіки Г. Ф. Проскура (1946–1948 рр.) та М. М. Доброхотов (1948–1950 рр.). До Відділу входили: Інститут будівельної механіки, Інститут гірничої механіки ім. М. М. Федорова (з Львівським відділом у 1946–1947 рр.), Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона, Інститут чорної металургії, Інститут гідрології і гідротехніки, Інститут енергетики (з

⁷ Архівні фонди установ Національної академії наук України. Путівник. – С. 126.

⁸ Там само. – С. 153–154.

Харківською філією та Львівським відділом, який у жовтні 1949 р. був переданий до Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості) та Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів.

За ініціативою акад. С. О. Лебедева з метою забезпечення належного зростання науково-дослідної роботи в галузі теплоенергетики та електротехніки Президія АН УРСР 24 березня 1947 р. прийняла рішення про реорганізацію Інституту енергетики на два інститути, підтримане постановою РМ УРСР від 5 травня 1947 р. На базі теплотехнічного відділу та відділу загальних проблем енергетики Інституту енергетики і його Харківської філії та Львівського відділу створювався Інститут теплоенергетики, на базі електротехнічного відділу – Інститут електротехніки (*док. № 36, 38*).

За постановою РМ УРСР від 19 квітня 1948 р. Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів була переведена з Києва до Харкова, і до неї приєднано Харківську філію Інституту теплоенергетики (*док. № 79*).

У повоєнний період розпочинається активна розробка газових родовищ, основна частина яких в Європейській частині СРСР знаходилась в Україні. 1 жовтня 1948 р. був зданий в експлуатацію магістральний газопровід Дашава–Київ, що дозволило перевести ряд підприємств столиці та комунальне житло на газоподібне паливо. 13 грудня 1948 р. ЦК КП(б)У та РМ УРСР прийняли постанову про широке застосування в Україні методів безполуменового спалювання газу з переведенням на цей метод протягом 1949 р. понад 600 установок. Шляхи застосування нового методу, що дає значну економію палива, а також проблеми його комплексного енерготехнологічного використання, транспортування, розробки й експлуатації газових родовищ вимагали всебічного наукового обґрунтування та вивчення. Науково-дослідна робота в галузі вивчення газу й нафти у системі Академії наук УРСР у цей час проводилася в кількох науково-дослідних установах: у Львівській філії Інституту геологічних наук, у Львівському відділі Інституту теплоенергетики, в Інституті чорної металургії й Інституті економіки. При Львівському політехнічному інституті діяв факультет нафти й газу, де була зосереджена підготовка фахівців у цій галузі. У Львові також працювало багато вчених та спеціалістів цього напрямку – акад. О. С. Вялов, професор, доктор геологічних наук В. Б. Порфир'єв, акад. В. О. Сельський та ін. Тому для розвитку й концентрації наукової роботи в цій галузі Президія АН УРСР вважала за доцільне організувати Інститут газу й нафти АН УРСР на базі львівських наукових установ Академії (*док. № 102*). Проте 25 грудня 1948 р. ЦК КП(б)У та РМ УРСР прийняли постанову про створення в системі АН УРСР Інституту використання газу в Києві з відділенням у Львові (*док. № 111*). Однак дана постанова не знайшла належної підтримки з боку Держплану СРСР (*док. № 119*) і тільки 25 червня 1949 р. вийшло розпорядження РМ СРСР про організацію Інституту використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР, закріплене постановою РМ УРСР і ЦК КП(б)У від 11 липня 1949 р. (*док. № 129*).

В означений період одне з провідних місць в народному господарстві Української РСР займала гірничо-промисловість, що вимагало від науковців проведення комплексних досліджень у цій галузі. В зв'язку з цим Президія АН УРСР 6 жовтня 1950 р. прийняла рішення про перетворення Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова на Інститут гірничої справи у складі

7 відділів, 5 лабораторій, філії у м. Сталіно. Для зосередження в новоствореному Інституті всіх досліджень з проблем міцності в гірничій промисловості з Інституту будівельної механіки передали відділ пружності, очолюваний Г. С. Писаренком (док. № 161).

З метою координації робіт установ Академії з вивчення історії науки і техніки, технічної освіти, літератури, термінології за рішенням Президії АН УРСР від 19 березня 1948 р. при Президії було створено Комісію з історії вітчизняної науки і техніки, постановою Президії АН УРСР від 11 березня 1949 р. її переведено у підпорядкування Відділу технічних наук як Комісію з історії техніки, а постановою Президії від 15 грудня 1950 р. перетворено на Сектор історії вітчизняної техніки в статусі самостійної науково-дослідної установи Відділу (док. № 175).

Упродовж 1946–1950 рр. *Відділ біологічних наук АН УРСР* очолювали академіки Д. К. Третяков (1946–1948 рр.) та П. О. Свириденко (з грудня 1948 р.). У складі Відділу працювали: Інститут ботаніки (з Львівськими відділами географії вищих рослин та географії спорових рослин, які у 1946 р. приєднані до Науково-природничого музею), Інститут зоології, Інститут гідробіології (з Львівським відділом гірських водойм, ліквідованим у грудні 1948 р.), Інститут біохімії, Інститут клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця, Інститут мікробіології ім. Д. К. Заболотного, Ботанічний сад (наприкінці 1945 р. був переданий до новоствореного Відділу сільськогосподарських наук, за постановою РМ УРСР від 8 лютого 1949 р. – знов переведений до Відділу біологічних наук), Науково-природничий музей у Львові, Карадазька біологічна станція.

У 1946 р. з метою організації в АН УРСР досліджень та створення науково-дослідних баз для установ Відділу біологічних наук та Відділу сільськогосподарських наук з лісо- та паркорозведення, гідрології, гідробіології та вивчення можливостей використання джерел радіоактивних вод за розпорядженням РМ СРСР від 10 квітня 1946 р. (док. № 8) та постановою РМ УРСР від 8 серпня 1946 р.⁹ Академії наук був переданий парк «Олександрія», який до цього часу перебував у підпорядкуванні Білоцерківського сільськогосподарського інституту Міністерства харчової промисловості СРСР.

У напрямі виконання рішень IV сесії ВАСГНІЛ (серпень 1948 р.) установами Відділу біологічних наук та Відділу сільськогосподарських наук Президія АН УРСР 4–6 жовтня 1948 р. прийняла постанову про ліквідацію відділу генетики Інституту зоології та лабораторії цитогенетики Інституту генетики та селекції, що на певний час загальмувало розвиток цієї галузі в Україні (док. № 94, 95, 100).

Відділ сільськогосподарських наук АН фактично розпочав свою роботу в липні 1946 р. під керівництвом акад. М. М. Гришка (1946–1948 рр.) та акад. П. А. Власюка (з грудня 1948р.). До Відділу входили: Інститут генетики і селекції, Інститут фізіології рослин і агрохімії, Інститут ентомології і фітопатології, Інститут лісівництва (з Львівським відділом, ліквідованим у листопаді 1948 р.), Ботанічний сад (з лютого 1949 р. – у Відділі біологічних наук АН), Лабораторія ґрунтознавства, Лабораторія машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки.

⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 55.

Відповідно до рішень серпневої (1948 р.) сесії ВАСГНІЛ, постанов Президії АН УРСР від 4–6, 15 жовтня 1948 р. і РМ УРСР від 29 грудня 1948 р. з метою подальшого розвитку напрямів агробіологічної науки в Академії у структурі Відділу були створені постійно діючі Комісія з рослинництва і Комісія з тваринництва на правах науково-дослідних установ, на які покладалося методичне керівництво та координація науково-дослідної роботи в галузі рослинництва і тваринництва на території УРСР (док. № 100, 112).

У зв'язку з необхідністю проведення більш глибоких теоретичних досліджень з питань розроблення сільськогосподарської техніки за розпорядженням РМ СРСР від 15 січня 1950 р., постановами РМ УРСР від 31 січня 1950 р. та Президії АН УРСР від 10 лютого 1950 р. Лабораторію машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки було реорганізовано в Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки (док. № 143).

Частина установ Академії, які виконували загальноакадемічні функції, не входили до структур Відділів, а діяли безпосередньо *при Президії АН УРСР* – Редакційно-видавнична рада, Бюро науково-технічної пропаганди (у лютому 1948 р. реорганізоване в Раду науково-технічної пропаганди), Архітектурно-будівельна рада (з лютого 1947 р.), Бібліотечна комісія (з вересня 1949 р.), Державний заповідник імені першодрукаря Івана Федорова у Львові (з березня 1949 р.), Видавництво, Друкарня, Львівська філія Друкарні. На підставі п. 42 Статуту АН УРСР¹⁰ Президія АН 4–6 грудня 1947 р. прийняла постанову про відновлення діяльності Ради по вивченню продуктивних сил УРСР, перед якою були поставлені завдання дослідження комплексного використання в УРСР ресурсів природних та промислових газів, малих річок, місцевих добрив, бурого вугілля, вивчення продуктивних сил Закарпатської області (док. № 70). Водночас за розпорядженням РМ УРСР від 13 жовтня 1947 р. Меморіальний музей з садибою акад. Д. К. Заболотного в с. Заболотному Вінницької області було передано з відання АН УРСР до Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР (док. № 56).

У час активного використання наукових розробок АН у різних галузях народного господарства країни Академія потребувала потужної сучасної *науково-виробничої та дослідної бази* для проведення наукових експериментів і лабораторних випробувань в межах здійснюваних досліджень. В Академії продовжували роботу установи цього профілю, створені раніше, та організовувались нові як в якості самостійних, так і в якості науково-допоміжних структурних підрозділів інститутів – Експериментальна сільськогосподарська база «Феофанія», Голосіївська сільськогосподарська база, Старосільська біологічна станція (заповідник) АН (з травня 1949 р. – підрозділ Інституту ентомології і фітопатології), Бучаківська та Вилківська наукові бази Інституту гідробіології, науково-експериментальна база «Флоринка» (Харківська обл.) Інституту генетики і селекції (з 1947 р.).

Академія наук залишалася незмінним авторитетним об'єднуючим центром наукових кіл України. При АН продовжували функціонувати старі та було створено ряд нових *наукових товариств, комісій, комітетів* та інших науково-

¹⁰ Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – С. 355.

громадських об'єднань, які відігравали роль методичних та координуючих органів у республіці. 8 липня 1948 р. РМ УРСР дозволила організувати при АН УРСР Українське гідробіологічне товариство як Республіканський філіал Всесоюзного гідробіологічного товариства (док. № 87). Згідно з постановою Президії АН УРСР від 13 липня 1948 р. при АН було утворене Українське республіканське хімічне товариство ім. Д. І. Менделєєва як філіал Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва (док. № 39). З метою здійснення науково-методичного керівництва в галузі охорони, обліку, вивчення і встановлення наукової класифікації пам'яток культури України, удосконалення наукових методів їх реставрації за постановами РМ УРСР від 30 грудня 1948 р. та Президії АН УРСР від 2 червня 1949 р. при АН було створено Науково-методичну раду з охорони пам'яток культури (док. № 113, 154). За постановою Президії АН УРСР від 2 червня 1949 р. при АН утворено Українське ентомологічне товариство УРСР. Для координації науково-дослідної роботи академічних установ, установ інших відомств і ВНЗ України щодо наукового супроводу будівництва гідроелектростанцій та зрошувальних каналів у СРСР рішенням Президії АН УРСР від 22 вересня 1950 р. створено Комітет сприяння будівництву Каховської, Куйбишевської та Сталінградської ГЕС, Південноукраїнського, Північнокримського та головного Туркменського каналів.

Отже, за 1946–1950 рр. відбулось збільшення загального числа установ АН – на кінець 1950 р. їх було 68 (51 науково-дослідна і 17 допоміжних), відповідно збільшилась і кількість працюючих у них співробітників. На п'ятирічку для АН УРСР з державного республіканського бюджету було асигновано 535,4 млн крб, з них на капіталовкладення – 94,3 млн крб, на наукову роботу – 56,2 млн крб. І хоча в абсолютних цифрах це суттєво більше, ніж Академія отримала протягом 1941–1945 рр., однак для забезпечення плідної діяльності збільшеної у півтора рази кількості установ та працюючих, вирішення нагальних питань зруйнованої матеріально-технічної бази АН, в першу чергу, відбудови приміщень, житла, наукового обладнання, систематизації розпорочених під час війни книжкових фондів, забезпечення сучасним устаткуванням, відновлення експериментально-лабораторної бази, цих асигнувань було явно недостатньо.

Більшість із зазначених академічних інституцій розташовувалась у Києві. Отже, регіональна структура розміщення академічних установ була недосконалою, а в повоєнний період ще більш зросла концентрація установ АН у столиці. Так, після евакуації відновили свою діяльність у Києві інститути, що розташовувались у Дніпропетровську (фізичної хімії, гірничої механіки, відділ Інституту чорної металургії) та Харкові (енергетики, чорної металургії). Новостворені у цей період установи (Інститут філософії, Сектор держави та права, Інститут використання газу, більша частина установ Відділу сільськогосподарської науки та ін.) також діяли у Києві. Недостатню забезпеченість приміщеннями інститути та дослідно-експериментальні бази АН відчували й у довоєнний період, а з 1946 р. ця тенденція ще більш ускладнилась. Гострою стала потреба у житловому фонді, деякі працівники проживали безпосередньо у приміщенні установ. Не вистачало гуртожитків для аспірантів, житлових приміщень для співробітників, що, в свою чергу, призводило до незадовільного кадрового забезпечення – не могли працювати в АН УРСР її академіки і члени-кореспонденти, а також інші видатні вчені,

які мали таке бажання, але перебували поза межами України, не всі молоді науковці з інших регіонів країни мали можливість наймати житло за свої кошти під час навчання в аспірантурі. Також необхідно було враховувати потребу в додаткових приміщеннях для АН, бо активний розвиток всіх галузей науки і техніки, що передбачав забезпечення академічних установ сучасним обладнанням, в свою чергу, вимагав для них значних виробничих площ. Надії Академії на вирішення цих питань знайшли відображення у плані її капітального будівництва на 1946–1950 рр.

За п'ятирічним планом передбачалося побудувати Республіканський ботанічний сад, Головну астрономічну обсерваторію, лабораторію для експериментальної розробки проблем ядерної фізики – об'єкт № 2 Інституту фізики, приміщення для Інституту фізичної хімії, окреме містечко для установ Відділу технічних наук, надбудову до будинку по вулиці Володимирській, 55 для розміщення інститутів Відділу суспільних наук, польову лабораторію Інституту ботаніки, приміщення для Друкарні та Видавництва. Передбачалася відбудова приміщень Бібліотеки АН та її філії у Львові, київських інститутів фізики та електрозварювання, Фізико-технічного інституту в Харкові, Полтавської гравіметричної обсерваторії, експериментальних баз академічних інститутів у Феофанії, селах Бучаки, Теремки, місті Богуславі, заповідниках «Олександрія», «Старосілля» та відновлення майже повністю зруйнованої Карадазької біологічної станції в Криму, додаткових підсобних приміщень під склади тощо (док. № 3).

У ході виконання розпочатих будівельних робіт за п'ятирічним планом виникла ще низка розпорядчих урядових документів щодо їх подальшого врегулювання. У травні 1946 р. вийшла окрема постанова РМ УРСР про заходи щодо будівництва Ботанічного саду АН, за якою тільки в 1946 р. на програму виділялося 5 млн крб та залучалася додаткова робоча сила (док. № 12); у жовтні – постанова РМ УРСР, спрямована на прискорення будівництва об'єкта № 2 Інституту фізики, що було викликано посиленням ролі наукових досліджень та експериментальних розробок у забезпеченні обороноздатності країни, особливо після демонстрації США дії атомної бомби в Японії (док. № 21).

Деякі питання, що стосувалися забезпечення інших установ АН приміщеннями, але не були передбачені перспективним планом, ставилися перед урядом у поточному режимі. У листопаді 1946 р. Голова Відділу сільськогосподарських наук АН акад. М. М. Гришко звернувся до голови РМ УРСР М. С. Хрущова у справі побудови окремого містечка для установ Відділу з науково-експериментальною сільськогосподарською базою та житловими приміщеннями для наукових співробітників (док. № 26). 21 січня 1947 р. керівництво Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії підняло клопотання перед РМ УРСР і Президією АН про передачу Інституту корпусу № 24 заповідника «Києво-Печерська лавра» у зв'язку з організацією в системі Академії наук республіканського Етнографічного музею (док. № 31). У червні 1947 р. РМ УРСР завершилась із проханням до РМ СРСР передати з Міністерства чорної металургії у віддання АН УРСР завод «Економайзер» в Києві для організації на його базі центральних експериментально-механічних майстерень (док. № 43). У серпні 1947 р. в.о. Президента АН УРСР М. О. Лаврентьєв звернувся до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова з проханням повернути АН УРСР довоєнні приміщення – будинки по бульв. Шевченка, 14 (для гуманітарних установ), Володимирській, 35 (для

Інституту економіки), Володимирській, 56 (для установ Відділу сільсько-господарських наук) (док. № 51). У грудні 1948 р. АН подала запит на додаткові асигнування на 1949 р. (6,6 млн крб) для відбудови корпусу Лабораторії порошкової металургії Інституту чорної металургії (корпус № 11 у Лаврі); для відновлення приміщень, виділених Інституту гірничої механіки (корпус № 7 у Лаврі); для надбудови будинку Інституту ботаніки, Друкарні, Інституту неорганічної хімії та на житлове будівництво (док. № 110). Крім того, майже кожна постанова уряду, що передбачала безпосередню участь АН у виконанні конкретних завдань розвитку відповідних галузей народного господарства, розвитку української науки і техніки та про створення нових академічних установ, декларувала виділення приміщень як для цих установ та їх працівників, так і житлової площі для запрошених з інших регіонів висококваліфікованих спеціалістів (док. № 52, 78, 110). Протягом всього п'ятиріччя АН неодноразово ставила перед РМ УРСР та Київською міськрадою питання про виділення будинку під аспірантський гуртожиток, однак вдалося лише обладнати під гуртожиток сорок місць у трьох різних будинках площею 521 м² (док. № 10). Вдалося вирішити питання з приміщенням для Інституту археології – за розпорядженням РМ УРСР від 12 лютого 1947 р. для зберігання і опрацювання археологічних знахідок, що надходили з розкопок у Ольвії, Інституту археології було надано корпус № 15 Державного історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра», щоб розмістити в ньому Археологічний музей (док. № 20, 33). Проте в своїй більшості ці питання не були задоволені.

У бюджеті УРСР 1946–1950 рр. на капіталовкладення АН було асигновано 94,3 млн крб. Але, наприклад, за попередніми обрахунками тільки на будівництво Головної астрономічної обсерваторії необхідно було 37 млн крб та на проектування 3 % від вартості будівництва, а також 1 млн крб на проектування та будівництво споруд для розташування імпортованих астрономічних установок (док. № 47). Через це більшість розпочатих в АН будівельних робіт розтяглася на десятиріччя та перетворилася на довгобуду. У 1950 р. 68 установ АН займали площу розміром 82 тис. м², частина установ залишалася зовсім без приміщень. При збільшенні удвічі кількості установ проти 1940 р., їх площа зросла лише на 11,8 тис. м². За розрахунками інститутів, для забезпечення нормальної роботи було потрібно 182 тис. м² площ¹¹. Тому сподівання Академії на вирішення цієї проблеми з боку держави не справдилися, становище з виробничими площами залишалося вкрай напруженим.

Складним на початок п'ятирічки 1946–1950 рр. залишалося і питання кадрового забезпечення Академії. Давались ознаки наслідки воєнного часу – втрата частини співробітників, які перебували на фронтах та окупованій території під час війни, певна частина наукового складу ще перебувала у лавах діючої армії. Незадовільне матеріально-технічне забезпечення АН у відбудовний період також не сприяло поповненню новими висококваліфікованими та молодими науковими кадрами.

Поряд з тим, що всі інститути були забезпечені кваліфікованими керівниками, для керівництва відділами і лабораторіями не було достатньо докторів наук, і в значній більшості ці посади займали кандидати наук.

¹¹ Історія Академії наук України. 1918–1993. – К., 1994. – С. 137.

Проблемою кадрового забезпечення успішного розвитку науково-дослідної роботи Академії залишалося те, що не всі академіки та члени-кореспонденти АН брали реальну участь у роботі академічних установ – відповідно 69 % та 73 % їх кількості¹². Поповнення складу дійсних членів і членів-кореспондентів протягом п'ятирічки відбулося за рахунок виборів до складу АН, при проведенні яких Академія керувалася, насамперед, бажанням і можливістю вчених працювати в її науково-дослідних установах. У 1948 р. академіками було обрано 25 вчених і членами-кореспондентами – 28 та у 1950 р. обрано академіком проф. І. Т. Швеця (див. «Додатки»: «Список дійсних членів та членів-кореспондентів АН УРСР, обраних у 1948–1950 рр.»). Проте, в умовах житлової кризи не всі з новообраних змогли переїхати до Києва і долучитися до конкретної наукової діяльності АН УРСР. Через це організаційні дослідження з деяких наукових напрямів, зокрема історії природознавства і техніки, значно затримувались. Недостатнім залишалося і забезпечення вченими вищої кваліфікації напрямів гуманітарних наук, з 54 новообраних протягом п'ятирічки членів АН таких науковців було лише троє – академіки В. М. Корецький (вчений в галузі права), М. Е. Омеляновський (філософ), П. М. Першин (економіст).

Певний вплив на зміну кадрового складу АН у цей період мали партійно-урядові постанови 1948 р., за рішеннями яких була звільнена частина керівників академічних установ та їх структурних підрозділів в галузі біологічних та сільськогосподарських наук. Від виконання обов'язків голови Відділу сільськогосподарських наук був звільнений акад. М. М. Гришко, голови Відділу біологічних наук та директора Інституту зоології – акад. Д. К. Третьяков; звільнили з посад завідуючих відділами: Інституту зоології – акад. І. І. Шмальгаузен, проф. С. М. Гершензона; Інституту ботаніки – акад. М. Г. Холодного; Інституту генетики і селекції – чл.-кор. І. М. Полякова, проф. Л. М. Делоне (*док. № 100*). Згодом, напередодні виборів Президії АН УРСР, з метою посилення керівництва роботою інститутів було запропоновано зміни в складі Президії, керівників Відділів та директорів інститутів (*док. № 107, 108*).

У подальші роки хоча і відбувався певний ріст кадрів за рахунок підвищення кваліфікації співробітників інститутів, але темпи цього росту не можна було вважати достатніми (*док. № 62, 63, 64, 65, 66, 115*). Відчутно не вистачало молодшого наукового персоналу, внаслідок чого висококваліфіковані наукові співробітники відволікались на виконання значної за обсягом лабораторної роботи, що суттєво гальмувало наукові дослідження та знижувало їх ефективність. Співвідношення наукових співробітників з науковим ступенем до науково-допоміжних у переважній більшості установ було в межах пропорції 0,7 : 1. Академія ж вважала, що для успішного розвитку науково-дослідного процесу молодшого наукового персоналу та лаборантів має бути вдвічі більше, ніж провідних спеціалістів, і постійно зверталася до державних планових органів про відповідні збільшення кількості штатних посад. Так, створення нових установ, додатково внесений за урядовими постановами до плану АН на 1949 р. обсяг робіт, що передбачав розширення експериментальних робіт у виробничих умовах, необхідність організації

¹² Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998. – К., 2000. – С. 265.

опорних експериментальних пунктів у колгоспах тощо вимагали значного збільшення штатів – на 760 додаткових одиниць (*док. № 114, 116*). Однак необхідного збільшення кількісного складу протягом п'ятиріччя не відбулося, а на 1950 р. уряд зменшив кошторис витрат АН на 15 %, в т. ч. і на заробітну плату, та скоротив її чисельність на 200 посад (*док. № 142*).

Проте у повоєнний період, позначений наслідками значних матеріальних та людських втрат під час війни, в АН УРСР все ж відзначалася позитивна динаміка росту кадрів, в т. ч. і наукових. Так, у 1940 р. в АН загалом працювало 3902 особи, у 1950 р. – 4597. Кількісний стан наукових співробітників змінювався так: всього станом на 1 січня 1940 р. в АН працювало – 972 особи, 1946 р. – 981, 1950 р. – 1364. Серед них відповідно по роках: академіків – 61, 70, 81; членів-кореспондентів – 68, 79, 88; докторів наук – 141, 86, 80 (без акад. і чл.-кор.); кандидатів наук – 238, 368, 633 (*док. № 28, 147, 150*).

Таким чином, за 1946–1950 рр. зросла кількість дійсних членів і членів-кореспондентів, майже вдвічі – кандидатів наук. Найгірша ситуація спостерігалась серед складу докторів наук. Їх кількість в АН станом на 1 січня 1950 р. не тільки не зросла, а навіть зменшилася як проти 1946 р., так і майже наполовину проти 1940 р. Саме таке становище і спонукало керівництво АН звернутися до вищих органів влади УРСР з клопотанням про організацію при Академії, одночасно з діючою аспірантурою, докторантури з правом приймання до захисту докторських дисертацій (*док. № 174*).

Об'єктивною реальністю в повоєнній Україні було те, що найбільшу кількість провідних учених у різних наукових галузях згрупувала у своїх установах Академія наук. Це певною мірою накладало на неї обов'язок зайняти провідне місце у справі підготовки наукових кадрів УРСР. Проте, як зазначалося вище, недостатня кількість молодих ґрунтовно підготовлених науковців відчувалася і в стінах самої Академії, тому налагодження нормальної роботи аспірантури було одним з головних завдань подальшої розбудови науково-дослідної діяльності АН і стало першочерговим в науково-організаційній роботі Президії АН УРСР.

На початку 1946 р. був затверджений п'ятирічний план підготовки кадрів через аспірантуру, але на шляху до його виконання існували певні труднощі. Тому АН звернулася до ЦК КП(б)У, РНК УРСР та особисто до його голови М. С. Хрущова з пропозиціями щодо їх усунення (*док. № 2, 13*). Зокрема, передбачалося налагодження системи відбору найбільш обдарованих студентів у ВНЗ України та централізованого направлення їх до академічної аспірантури і, поряд з цим, надання АН права відкликати талановиту молодь з підприємств СРСР і армійських лав. Також пропонувалося створення фінансової переваги для аспірантів і докторантів АН шляхом збільшення в 1,5 рази суми стипендії в порівнянні зі стипендіями у ВНЗ; створення гуртожитку для аспірантів та організація при ньому їдальні; надання найбільш обдарованим докторантам і аспірантам довготривалих (до 1 року) закордонних відряджень та відряджень територією СРСР для підготовки дисертаційних робіт.

Житлова проблема частково була вирішена у квітні 1946 р., коли на баланс АН УРСР цільовим спрямуванням під аспірантські гуртожитки були передані частини будинків по вул. Тимофіївській, 2 (25 кімнат загальною площею 322 м²), вул. Чкалова, 54 (12 кімнат, 158 м²) та 3 кімнати площею 41 м² у будинку по

вул. Чкалова, 88 (док. № 10). Однак цього житла не вистачало для розміщення близько 300 аспірантів, потрібні були кошти на ремонт приміщень та придбання обладнання.

З метою поповнення аспірантури АН молодими науковцями з усієї України, а не тільки Києва, у серпні 1947 р. розпочалася організація консультаційних пунктів для пошукувачів наукового ступеня кандидата наук і затверджено перелік установ АН, в яких вони утворюються: з суспільних наук – в інститутах історії України, мовознавства, археології, мистецтвознавства, фольклору та етнографії, Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні; з фізико-математичних наук – інститутах математики, фізики, фізико-технічному; з хімічних наук – інститутах органічної хімії, фізичної хімії, загальної і неорганічної хімії; з біологічних наук – інститутах ботаніки, зоології, гідробіології, біохімії, клінічної фізіології, мікробіології; з геологічних наук – в Інституті геологічних наук; з металургії – Інституті чорної металургії; з електротехніки – Інституті електротехніки; з гірничої справи, гірничої механіки та теорії пружності – Інституті гірничої механіки; з теплотехніки – Інституті теплоенергетики; з будівельної механіки – в Інституті будівельної механіки. Відкрилась вчена рада Відділу сільськогосподарських наук з прийому до захисту дисертацій за відповідними спеціальностями¹³.

Питання стану підготовки наукових кадрів та роботи аспірантури постійно були у центрі уваги Президії АН. Так, на початку 1949 р. за результатами звітної доповіді академіка-секретаря АН М. П. Семененка про роботу з кадрами і, зокрема, про незадовільний стан із своєчасним захистом дисертацій було вирішено посилити науковий склад керівників аспірантів, покласти персональну відповідальність за стан підготовки аспірантів на директорів установ, переглянути актуальність тематики докторських дисертацій з чіткою їх відповідністю тематиці наукових досліджень інститутів і напрямам роботи відділів, де працюють докторанти. Був затверджений новий склад Аспірантської комісії АН під головуванням акад. Ф. П. Белянкіна. 17 березня 1950 р. на засіданні Президії АН було прийнято рішення, яким директорів наукових установ АН зобов'язували в найкоротший термін ліквідувати всі недоліки у підготовці та проведенні захистів дисертаційних робіт і роботі з аспірантами: започаткувати практику обговорення окремих питань дисертацій на семінарах, нарадах і залучити до цього представників виробничих підприємств, затвердити календарні терміни виконання дисертацій тощо. У червні була проведена атестація аспірантів та переглянутий склад наукових керівників. Станом на грудень 1950 р. підготовкою аспірантів в АН керували 38 академіків і 31 член-кореспондент, 27 докторів і 35 кандидатів наук (док. № 173).

Актуальним протягом усього п'ятиріччя залишалось питання своєчасного захисту дисертацій аспірантами. Протягом 1946–1950 рр. закінчили навчання 207 аспірантів, з них кандидатські дисертації захистили 117 осіб. При цьому слід зазначити, що своєчасно підготували і захистили дисертації тільки 57 аспірантів, що становить 26,6 %. Із всіх осіб, які закінчили аспірантуру АН у 1946 р., в тому ж році захистилися 54,4 %, в 1947 р. – 43,3 %, в 1948 р. – 30,2 %, в 1949 р. – 29,8 %, в 1950 р. закінчили аспірантуру та захистили дисертації 16,7 %, та частина подала роботи до захисту, що разом складає 39,3 % (док. № 180). Високий

¹³ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп.1, спр. 249, арк. 271.

відсоток захисту дисертацій в перші роки п'ятирічки обумовлювався тим, що в цей період була відновлена значна частина аспірантів довоєнного набору, які вже мали в основному підготовлені роботи. Затримка з своєчасним захистом дисертацій в подальшому пояснювалась тим, що переважна частина аспірантів прийшла в аспірантуру з ВНЗ і не мала виробничого досвіду та досвіду науково-дослідної роботи. В установах технічного та сільськогосподарського напрямів виконання дисертацій іноді затримувалося через відсутність необхідного лабораторного устаткування. Крім того, в наступні роки значно підвищилися вимоги до дисертаційних досліджень.

Крім аспірантури, підготовка кандидатів наук відбувалась з числа науковців, які не мали вченого ступеня, без відриву від основної роботи. За 1946–1950 рр. підготували і захистили дисертації 287 молодших наукових співробітників АН¹⁴. Загалом за цю п'ятирічку в АН УРСР кандидатами наук стали 413 співробітників.

Докторські дисертації в АН УРСР готувалися вченими також в основному без відриву від виробництва. І хоча Президія АН, як уже зазначено, приділяла багато уваги і сприяла науковцям у підготовці дисертаційних досліджень, кількість захищених докторських дисертацій залишалася незначною, зокрема і через недостатню мережу спеціалізованих рад по захисту. В 1946 р. в інститутах Академії нараховувалось 34 докторанти (з них 18 без відриву від виробництва), докторський ступінь одержало 9 чоловік (*док. № 28*). У 1948 р. була відкрита докторантура в АН СРСР, і першим її докторантом від АН УРСР став економіст В. В. Бондаренко. У 1949 р. до московської докторантури були відряджені мовознавець І. К. Білодід, літературознавці Є. П. Кирилюк і Д. В. Чалий, історик М. І. Супруненко, хімік О. З. Голик, у 1950 р. – 22 науковці. За 1946–1950 рр. в АН УРСР було захищено 47 докторських дисертацій, проте тільки одна була підготовлена в процесі навчання в докторантурі, тобто з відривом від виробництва¹⁵. У 1950 р. Академія звернулася до відповідних державних органів з проханням надати їй право підготовки наукових співробітників вищої кваліфікації через власну докторантуру і відкрити в 1951 р. 30 вакансій, що дозволило б значно збільшити та прискорити підготовку докторів наук на теренах України. 10 місць передбачалося для галузей суспільних наук, адже відсутність висококваліфікованих кадрів цього напрямку особливо гостро відчувалася в АН (*док. № 174*).

Загалом за роки п'ятирічки кількісний склад аспірантів і докторантів збільшився. Якщо в 1946 р. в АН їх було 193 особи, то у 1950 р. – 263 (*док. № 28, 114, 147*). Всього за період 1946–1950 рр. в аспірантуру АН було прийнято 382 особи, в т. ч. по Відділу суспільних наук – 130, фізико-математичних та хімічних наук – 90, біологічних наук – 57, технічних наук – 67, сільськогосподарських наук – 38 осіб.

Матеріальний та соціально-побутовий стан учених також вимагав покращення. Певні заходи в цьому напрямку були вжиті керівництвом держави. Зокрема, за постановою РНК СРСР від 6 березня 1946 р., яка розповсюджувалась і на АН УРСР,

¹⁴ Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998. – С. 266.

¹⁵ Історія Академії наук України. 1918–1993. – С. 143.

ученим, які мають науковий ступінь і вчене звання, підвищувалися посадові оклади, відновлювалися виплати за звання академіка і члена-кореспондента; встановлювалися спеціальні пільги і норми на отримання продовольчих і промислових товарів; передбачалася побудова в 1947 р. у Києві житлового будинку на 30–40 п'ятикімнатних квартир (док. № 5). В 1948 р. на прохання Президії АН УРСР голова РМ УРСР Д. С. Коротченко звернувся до голови РМ СРСР Й. В. Сталіна з клопотанням поширити дію вищезгаданої постанови і на співробітників наукових та науково-допоміжних установ АН УРСР і прирівняти їхню заробітну плату до заробітної плати співробітників науково-дослідних інститутів Академії (док. № 92, 93). Постанова РМ УРСР від 23 квітня 1946 р. передбачала організацію у Києві поліклініки зі стаціонаром для вчених (док. № 11).

Видавнича діяльність АН УРСР у 1946–1950 рр. у порівнянні з попередніми періодами дещо активізувалася. У Видавництві АН УРСР виходили загальноакадемічні журнали «Вісник АН УРСР» та «Доповіді АН УРСР», продовжували публікуватися старі та розпочали виходити нові періодичні видання інститутів: «Український математический журнал» Інституту математики, «Геологічний журнал» Інституту геологічних наук, «Український біохімічний журнал» Інституту біохімії, «Медичний журнал» та науковий збірник «Вопросы физиологии» Інституту клінічної фізіології, «Мікробіологічний журнал» Інституту мікробіології, «Наукові записки» хімічних інститутів, «Ботанічний журнал» Інституту ботаніки, «Автоматическая сварка» Інституту електрозварювання, «Журнал Библиотеки АН УРСР», журнал «Мовознавство» Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні; збірники наукових праць інститутів чорної металургії, зоології, гідробіології, фізіології рослин, Полтавської гравіметричної обсерваторії, Карадазької біологічної станції; «Наукові записки» інститутів історії України, археології, економіки, мовознавства, української літератури, мистецтвознавства, фольклору та етнографії тощо; друкувалися монографії. З 1948 р. замість «Наукових записок» хімічних інститутів Академії почав виходити «Український хімічний журнал». Крім того, як і в попередні роки, результати своїх наукових досліджень науковці публікували в інших, неакадемічних виданнях.

Проте складнощі повоєнного загальноакадемічного життя позначилися і на видавничій діяльності Академії. Потужностей Видавництва АН УРСР для своєчасної публікації значно збільшеного масиву наукової продукції установ та вчених не вистачало, підготовлених за рік до друку наукових праць було в півтора-два рази більше, ніж опублікованих, що, в свою чергу, не дозволяло складати своєчасні і об'єктивні щорічні видавничі плани; журнали й збірники не завжди виходили регулярно, відставало друкування монографічних робіт.

До того ж затримку своєчасного видання наукових розвідок викликало і посилення цензури з метою збереження державних таємниць. Так із 133 праць, виданих АН протягом 1949 р., виправлені цензурою були 73, деякі з них вже на стадії випуску. А в березні 1950 р. Головне управління у справах літератури та видавництва при РМ УРСР звернулося до Президента АН акад. О. В. Палладіна з вимогою посилити контроль за випуском видань Академії і запропонувало дані експериментальних робіт, особливо інститутів геологічних наук, теплоенергетики, електрозварювання, чорної металургії та інших, публікувати тільки в закритих

виданнях з грифом «таємно», для чого створити при Видавництві АН закриту друкарню. Зрозуміло, що ні площі і потужностей у Видавництва, ні фінансування у АН на виконання цих настанов не було, через що результати значного масиву спеціальних наукових досліджень залишалися недоступними широкому науковому загалу.

На засіданні Президії АН УРСР 29 грудня 1950 р. спеціальне питання було присвячене розгляду справи про підготовку і видання періодичних журналів АН УРСР. Було наголошено на необхідності перегляду напрямів тематики журналів та розширенні кола авторів через залучення не лише співробітників АН, а й науковців вузів, галузевих науково-дослідних установ, практиків-новаторів виробництва; започаткуванні системи замовлення статей на спеціальні теми, в яких би висвітлювався сучасний стан та досягнення радянської науки. Враховуючи, що установи відділів суспільних, сільськогосподарських та технічних наук до цього часу не видавали своїх журналів і те, що важливі наукові досягнення інститутів часто залишаються відомими дуже вузькому колу науковців, було прийнято рішення про створення журналу установ Відділу сільськогосподарських наук «Вісті сільськогосподарської науки», про перетворення наукових записок Інституту клінічної фізіології «Вопросы физиологии» в «Украинский физиологический журнал», про перетворення «Наукових записок» інститутів історії України, української літератури та археології на періодичні передплачувані видання – журнали «Історичні записки» Інституту історії України, «Радянське літературознавство» Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка та «Радянська археологія» Інституту археології, друк яких передбачався уже з 1 січня 1951 р. Зважаючи на те, що Видавництво АН з технічних причин не могло забезпечити публікацію всіх видань, Академія запропонувала видавати «Історичні записки» у Держполітвидаві УРСР, а «Радянське літературознавство» – у Держлітвидаві УРСР (док. № 39, 68, 148, 171, 176).

Протягом 1950 р. в АН УРСР було видано 136 назв наукових робіт обсягом 1140 друк. арк.¹⁶

Академія наук ще з другої половини 1945 р. розпочала роботу над складанням тематичного плану наукових досліджень на 1946–1950 рр. На засіданні Президії АН УРСР 4 січня 1946 р. було схвалено, а на Загальних зборах 25–26 квітня 1946 р. затверджено план науково-дослідних робіт Академії на четверту п'ятирічку, складений з урахуванням п'ятирічного плану відбудови й розвитку народного господарства СРСР на 1946–1950 рр. (док. № 1).

У першу чергу, головна наукова установа України передбачила подальші фундаментальні теоретичні дослідження, без опрацювання яких «неможливий рух науки вперед». Серед них, зокрема, дослідження проблем: теорії диференціальних рівнянь та теорії ймовірностей, атомного ядра, кінетики і механізму ланцюгових реакцій, механізму органічних реакцій стабільності колоїдних систем і електродних процесів, хімії ізотопів, еволюції рослинних форм та факторів онтогенезу, біохімії нервової і м'язової діяльності, будови і функцій вегетативної нервової системи, закономірностей фазових перетворень у конденсованих системах, стійкості пружних систем, історії економічної і статистичної думки, поход-

¹⁶ Енциклопедія сучасної України. – К., 2001. – Т. 1. – С. 266.

ження українського народу, питань загальної теорії літератури, теоретичних проблем мовознавства, етногенезу українського народу, питань історії українського мистецтва, музики і фольклору, історії Вітчизняної війни на Україні тощо.

У той же час вагому частку у запланованих на п'ятирічку роботах склали науково-прикладні розробки, спрямовані на відбудову і подальший розвиток вітчизняної промисловості і сільського господарства, виконання яких передбачалося у тісному зв'язку з галузевими науково-дослідними інститутами та виробничими підприємствами з максимальним впровадженням результатів науково-дослідної роботи в народне господарство. Це, передусім, роботи, що сприяють піднесенню важкої промисловості, розвитку залізничного транспорту, забезпеченню країни вугіллям, нафтою, подальшому розвитку сільського господарства, поліпшенню постачання населення продуктами харчування і товарами широкого вжитку, зміцненню обороноздатності країни, вдосконаленню охорони здоров'я.

Усього до плану було включено 174 проблеми, розподілені на 704 науково-дослідні теми.

Однак п'ятирічний план на 1946–1950 рр. не став, як це вже було і раніше, єдиним визначеним керівництвом до дії. До плану неодноразово вносилися корективи, іноді досить кардинальні, які деколи супроводжувались невинуватими кадровими змінами. І якщо припинення досліджень за деякими темами мало об'єктивний характер – неукомплектованість відповідного кадрового складу для розробки певних проблем, відсутність приміщень для проведення робіт, і, в першу чергу, експериментальних, належного наукового устаткування та обладнання, то інші корегування були пов'язані з низкою державних постанов, що торкалися всіх напрямів наукової діяльності АН. Так, у 1947 р. відповідні зміни до тематичних планів інститутів були внесені: у лютому – після рішень пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про піднесення сільського господарства, в серпні – за постановами ЦК КП(б)У про роботу Інституту історії України, у вересні – постановою РМ УРСР про надання допомоги нафтовій промисловості УРСР та щодо заходів з покращення очищення та знезараження питної води та ін. Загалом тільки за перші півтора роки роботи у п'ятирічному плані було знято з опрацювання 82 наукові теми та додано 75 тем. Зокрема, по Відділу суспільних наук АН УРСР було знято 54 теми та додано 22; по Відділу фізико-математичних та хімічних наук АН УРСР – знято 12 та додано 15 тем; по Відділу біологічних наук АН УРСР – знято 8 та додано 17 тем; по Відділу технічних наук АН УРСР знято 7 та додано 12 тем; по Відділу сільськогосподарських наук знято 1 та додано 9 наукових тем (*док. № 48, 49, 52, 53*). Чергові зміни і понадпланові завдання до академічного плану були внесені у 1948 р. – після прийняття «сталінського плану перетворення природи» та рішень серпневої сесії ВАСГНІЛ, у 1949 р. – рішень XVI з'їзду КП(б)У, які вимагали посилення зв'язку наукових установ з виробництвом (в розвиток виконання цих рішень з 1949 р. установи АН були зобов'язані складати окремі плани та звіти по впровадженню наукових досягнень в народне господарство) тощо (*док. № 69, 89, 94, 95, 100, 118, 138*).

Таким чином, перед АН УРСР у роки повоєнної п'ятирічки були поставлені грандіозні як за науковим значенням, масштабністю, відповідальністю, так і кількістю завдання, які Академія, незважаючи на всі складнощі загальнодержавного життя, виконала і отримала вагомі досягнення.

Установи **Відділу фізико-математичних та хімічних наук** АН здійснювали наукові дослідження з конформних та квазіконформних відображень, теорії диференціальних рівнянь, нелінійних задач математичної фізики, теорії функцій, фізики атомного ядра і фізики твердого тіла, ядерних перетворень, фізики низьких температур, ультракоротких хвиль та властивостей напівпровідників, атомної енергетики, хімії ізотопів, кінетики і каталізу, механізму ланцюгових реакцій, фізико-хімії силікатів, будови органічних барвників і хімічного використання бурого вугілля, складу і будови комплексних сполук, корозії металів і електролітичного виділення легких і рідкісних металів, утворення різних комплексів гірських порід, генезису і формування найголовніших корисних копалин УРСР, астрономічної науки¹⁷ (док. № 28, 62, 88, 114, 131, 140, 147, 178, 179, 181).

Значні досягнення були отримані в галузі математичних досліджень. Співробітниками *Інституту математики* продовжувались дослідження у вирішенні проблем теорії диференціальних рівнянь, теорії ймовірностей, математичного аналізу тощо. Під керівництвом акад. М. О. Лаврентьєва було створено новий напрям в теорії функцій – теорія квазіконформних відображень, завдяки чому було створено ефективні методи в газовій динаміці та гідродинаміці і розв'язано ряд складних прикладних задач гідродинаміки. За роботу в цій галузі М. О. Лаврентьєву було присуджено Сталінські премії в 1946 р. та 1949 р. Також під керівництвом М. О. Лаврентьєва було відкрито явище зварювання вибухом, що на 10 років випередило перші повідомлення на цю тему із США. Академік М. М. Боголюбов проводив дослідження з теорії нелінійних коливань, розв'язав складні проблеми цієї теорії, створив метод усереднення, одночастотний метод та метод інтегральних многовидів і отримав фундаментальні результати в теорії майже періодичних функцій та метричній теорії динамічних систем, за що був у 1947 р. відзначений Сталінською премією. Також учений виконав роботи, присвячені питанням статистичної механіки класичних та квантових систем, розвитку методів побудови розв'язків рівнянь для функцій розподілу та виведенню кінетичних рівнянь, методу наближеного вторинного квантування¹⁸. Результати своїх досліджень чл.-кор. М. Г. Крейн виклав у монографії «Теория самосопряженных расширенных полуограниченных эрмитовых операторов и ее приложения». Академік Б. В. Гнеденко розвивав дослідження з теорії ймовірностей, математичної статистики, математичного аналізу та історії математики. Науковцями Інституту розроблено методи ефективного використання бракованих піроксилінових порохів для потреб народного господарства, зокрема для фільтрації води з каналів, які широко впроваджувались Інститутом в практику меліоративного будівництва і призначались для широкого застосування при будівництві Каховської ГЕС, Південноукраїнського і Північнокримського каналів. *Львівський відділ* Інституту здійснював дослідження в галузі математичної теорії пружності, отримані результати досліджень викладені акад. Г. М. Савіним в опублікованій монографії «Динамическая теория расчета шахтных подъемных

¹⁷ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 439, арк. 7–10; спр. 520, арк. 6–8.

¹⁸ Повеєнне відродження Інституту математики (1945–1959 рр.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imath.kiev.ua/institute/index.php?page=2&lang=en>. – Заголовок з екрану.

канатов» і широко використовувалися в багатьох галузях техніки (гірнична справа, авіабудування, приладобудування, суднобудування)¹⁹.

В *Інституті фізики* під керівництвом М. В. Пасічника з 1949 р. розгорнулись дослідження в галузі фізики атомного ядра, зокрема, вивчалася взаємодія нейтронів з атомними ядрами, досліджувалися іонні джерела для прискорювачів часток, розроблялася теорія прискорювачів часток. Було розроблено теорію поляронів – самостійний розділ теоретичної фізики. В галузі фізики напівпровідників під керівництвом акад. В. Є. Лашкарьова були отримані суттєві результати в розвитку нових методів дослідження фотоелектричних явищ, вивченні оптичних та фотоemisійних властивостей широкого класу напівпровідників. Пояснено механізм роботи і створено нову технологію виготовлення сірчато-срібних фотоелементів з підвищеними якістьми. Ці фотоелементи використовували майже 500 наукових установ, навчальних закладів та промислових підприємств СРСР. У фізичній електроніці виконувалися фундаментальні дослідження і експериментальні роботи в галузі термоemisійного перетворення теплової енергії в електричну (чл.-кор. Н. Д. Моргуліс і П. М. Мирчук). За результатами наукової роботи співробітниками відділу оптики побудована теорія спектрів поглинання світла в молекулярних кристалах, досліджена дисперсія світла в ряді молекулярних кристалів і спектри великого ряду органічних сполук, які показали появу нових енергетичних станів, відсутніх у вільній молекулі (чл.-кор. А. Ф. Прихотько, О. С. Давидов, А. Ф. Мальнев та ін.). Розроблялися актуальні проблеми технічної акустики, технічної оптики, прикладної теорії коливань (чл.-кор. О. О. Харкевич). В Інституті була розроблена і побудована машина для розмноження магнітного запису звуку, яка дозволяла отримувати одночасно 24 копії озвучених фільмів.

Фізико-технічний інститут, за рахунок додаткового цільового фінансування через Державний комітет оборони та Міністерство середнього машинобудування СРСР і можливості посиленого укомплектування кадрового складу, успішно проводив фундаментальні дослідження в рамках програми розвитку атомної енергетики за напрямками: металургія атомної енергетики, ядерна фізика надвисоких енергій, ядерна фізика середніх енергій, фізика наднизьких температур. Досліджувалися питання теоретичної фізики та радіофізики. Під керівництвом В. Є. Іванова було розроблено оригінальні способи деформації металів у високому вакуумі, вакуумного прокатування, пресування і волочіння, методи вакуумної обробки металів знайшли широке практичне застосування, зокрема при створенні жаростійких металів для газових турбін, ракетних сопел і рулів. Опрацьовані оригінальні конструкції лінійних прискорювачів електронів, протонів і багатозарядних важких іонів (О. І. Ахієзер, А. К. Вальтер, акад. К. Д. Синельников, Я. Б. Файнберг та ін.). Проводились дослідження атомного ядра і ядерних реакцій (А. К. Вальтер). У 1948 р. чл.-кор. Б. Г. Лазаревим вперше у світі на підставі використання явища надплинності одержано значну кількість легкого ядерного пального – ізоотопу гелію²⁰. Вагомі здобутки отримані в дослідженнях властивостей твердих тіл

¹⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 24–44.

²⁰ Історія Академії наук України. 1918–1993. – С. 149.

при низьких температурах – надпровідності, надплинності, магнітного та гальваноманітного ефектів у металах. За ці роботи чл.-кор. Б. Г. Лазарев отримав у 1950 р. Сталінську премію, а в Інституті почала формуватися згодом широко відома кріогенна школа Б. Г. Лазарева. В галузі розробки методів структурного аналізу Інститутом створено новий тип рентгенівських трубок з гострим фокусуванням, які виявилися в 10 разів більш світлочутливими, ніж звичайні.

В *Лабораторії металофізики* проводились фундаментальні дослідження з проблем фізики металів – фазові перетворення у твердому стані, кристалізація і будова розплавів та дифузія в металах і сплавах. При теоретичному вивченні основних фізичних властивостей сталей в процесі загартування досліджена кінетика зародження центрів кристалізації на твердій поверхні, що мало велике значення при отриманні спеціальних сплавів і відкривало шлях до одержання металевих матеріалів із заданими властивостями. Ці роботи чл.-кор. В. І. Данилова відзначені у 1950 р. Сталінською премією. Академіком Г. В. Курдюмовим здійснені важливі дослідження карбідної фази, яка виділяється при старінні технічного заліза, розроблені методи поліпшення якості металів і сплавів при їхній обробці, завдяки яким створено сплави з комплексом унікальних фізичних властивостей, за ці роботи вчений отримав у 1949 р. Сталінську премію. Під керівництвом чл.-кор. І. М. Францевича був розроблений і виготовлений металокерамічний сплав, який при нанесенні на ріжучі елементи сільськогосподарських машин, забезпечував їх довготривалу роботу.

Інститутом фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського продовжувались фундаментальні дослідження з проблем хімії ізотопів під керівництвом акад. О. І. Бродського, за які він був у 1946 р. відзначений Сталінською премією. Зокрема було встановлено механізм деяких органічних реакцій, розроблено теорію розділення ізотопів, створено методи концентрування важкої води, які були застосовані для одержання промислових кількостей важкої води та ізотопів урану, в 1949 р. вперше одержані концентрати важких ізотопів азоту та кисню. Нова методика визначення зв'язаної води дозволила вирішити ряд питань технології виготовлення паперової маси, хлібовипікання тощо. За результатами дослідження проблем адсорбційних процесів (І. О. Неймарк) отримані теоретичні підсумки про формування адсорбентів, розроблені нові методи отримання силікогелевих адсорбентів із заданими структурами, технологічні схеми формування адсорбентів для індивідуальних цілей. Розроблені метод і прилад для експресного фотоколориметричного аналізу металевих сплавів – визначення кремнію, фосфору, ванадію, ніобію, титану в чавунах і сталях; заліза, кремнію і міді в кольорових металах і фосфору, ванадію і кремнію в рудах, які запроваджені на ряді промислових підприємств (З. М. Вайсберг).

В *Інституті загальної та неорганічної хімії* провідними були дослідження в колоїдній хімії під керівництвом акад. А. В. Думанського, зокрема вивчалися електрохімічні властивості дисперсних систем, сорбційні та іонообмінні властивості природних сорбентів. Здійснювались дослідження з розв'язання проблем захисту водного басейну від забруднень шкідливими речовинами і очищення питної води, зокрема розроблені методи очищення води коагуляцією під напругою і змішаним коагулянтном. Розроблено новий метод визначення складу і міцності комплексних сполук в розчинах без виділення їх з

розчину (чл.-кор. А. К. Бабко). Під керівництвом чл.-кор. Я. Н. Фіалкова продовжувались дослідження в галузі вивчення комплексних сполук галогенідів алюмінію та полігалогенідів. З 1950 р. розпочалося системне вивчення комплексних сполук рідкісних металів, зокрема і для забезпечення великої кількості рідкісних кольорових металів для потреб воєнно-промислового комплексу.

Інститут органічної хімії провів значну наукову роботу в галузях теорії кольоровості органічних барвників, синтезу фізіологічно активних речовин, хімічного складу вітамінів. За розробленим акад. А. І. Кіпріановим новим методом синтезу ціанінових барвників отримано цілий ряд нових барвників – фотосенсибілізаторів, зокрема і для застосування в фото- та кінопромисловості. За результатами досліджень, одна із синтезованих в Інституті сполук – саназин, почала вироблятися у великому лабораторному масштабі і широко випробуватися при лікуванні туберкульозу очей, кісткового туберкульозу та інших захворювань. При вивченні хімії і технології вітамінів проведено широке дослідження рослинної сировини (вивчено 45 видів рослин) на вміст каротину. Розроблені нові технології його отримання. В ході досліджень в галузі хімії і технології цукристих речовин розроблено метод отримання нового виду цукру – фруктози і фруктозних сиропів.

В *Інституті геологічних наук* проведена значна науково-дослідна робота по вивченню геологічної будови і корисних копалин УРСР. Під керівництвом акад. В. І. Лучицького та акад. М. П. Семененка проведено дослідження стратиграфії, петрографії і тектоніки докембрію УРСР, за результатами яких в 1947 р. опубліковано монографію «Український кристалічний масив: Геолого-петрологічний опис». Ці роботи лягли в основу сучасної петрології Українського щита. Здійснено дослідження з геології, геоморфології й гідрогеології малих річок УРСР, що лягли в основу складання генеральної схеми використання річок для цілей електрифікації; результати дослідження по гідрогеології України представлені К. І. Маковим в науковій праці «Подземные воды Украинской ССР». Проведено вивчення та складено інженерно-геологічне обґрунтування проектного завдання будівництва Південноукраїнського каналу. Геологічні дослідження Інституту спрямовувались на виявлення і вивчення на території України корисних копалин, зокрема залізорудної бази, радіоактивних елементів (*док. № 67*), вугільних, нафтових і газових родовищ, проведено гідрохімічні і гідрологічні дослідження 150 мінеральних джерел Закарпаття (чл.-кор. Є. С. Бурксер), результати яких активно використовувались відповідними міністерствами (*док. № 44*). *Львівський сектор нафти і газу* Інституту розробляв теоретичні питання геології корисних копалин західних регіонів України. Зокрема проведені дослідження проблем нафтових і газових родовищ, геохімії і генезису нафти і озокериту, міграції нафти та формування нафтових і газових промислових покладів, розроблені нові оригінальні методики гравіметричних досліджень нафтових і газових родовищ Передкарпаття, а також гідрогеологічні дослідження та розробка проблем вугленосності Західної України (акад. О. С. Вялов, акад. В. О. Сельський, В. Б. Порфир'єв, С. І. Субботін)²¹.

²¹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 2–23.

У Головній астрономічній обсерваторії, незважаючи на активний процес будівництва, проведені дослідження з визначення маси оболонки нових зірок, питання про середній рух головних осей інерції Землі у зв'язку з загальною проблемою коливання полюсу земної кулі. За результатами досліджень акад. О. Я. Орловим знайдені координати полюсу обертання Землі, прийняті тогочасними геодезистами для редукції астрономо-геодезичних вимірів. Співробітниками здійснено наукове опрацювання Пулковських широтних спостережень 1915–1928 рр.

Дослідження *Полтавської астрономічної обсерваторії* зосереджувались на вивченні змін сили земного тяжіння в просторі і в часі, обертального руху Землі, проведено широкі астрономічні спостереження за переміщеннями земного полюсу, які мають не тільки теоретичний інтерес, а також важливі для потреб практичної астрономії і геодезії.

Проблематика установ **Відділу біологічних наук** зосереджувалась на двох основних напрямках наукових досліджень – морфології та фізіології. Були проведені всебічні дослідження флори і фауни УРСР, зокрема опрацьовані теоретичні основи розвитку і росту рослин та тварин, акліматизації і інтродукції нових культур, методів і шляхів підвищення їх продуктивності, системи живлення сільськогосподарських рослин і підвищення ефективності органічних та мінеральних добрив; вивчення промислових тварин, закономірностей масового розмноження тварин взагалі і шкідників зокрема, регіонального вивчення українських водойм та досліджень біології їх водних організмів. У галузі клінічної фізіології і біохімії розроблялися проблеми охорони здоров'я: будова і функції сполучної тканини та вегетативної нервової системи, передчасне старіння організму, біохімія мускульної і нервової діяльності, роль вітамінів, процеси обміну речовин. Теоретичні розробки в мікробіології спрямовувались на вивчення найважливіших фізіологічних і біоекологічних особливостей мікробів²² (док. № 28, 63, 88, 114, 132, 140, 147, 178, 179, 181).

Інститутом ботаніки проводились комплексні фундаментальні дослідження рослинного покриву України за основними напрямками: розробка наукових основ збереження, охорони, відновлення і використання рослинних ресурсів; вивчення типів біогеоценозів, природних та штучних екосистем; вивчення рослинних організмів на клітинному та тканинному рівнях. Під керівництвом акад. М. Г. Холодного досліджувався вплив синтетичних речовин на ріст і розвиток рослин. Встановлено видовий склад флори різних груп рослин (квіткових, мохів, грибів, водоростей, лишайників) та окремих районів УРСР, виявлено нові для науки види (шипшини та ін.) та подано цікаві дані для ботаніко-географічного аналізу. Були досліджені і вивчені флора та рослинність Закарпатської та інших західних областей, Полісся, за результатами яких запропоновані заходи для покращення гірських пасовищ, ведення лісового господарства цього регіону, видано третій том серії «Флора УРСР».

²² Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 439, арк. 11–13; спр. 520, арк. 9–11.

В *Інституті зоології* продовжувалась наукова інвентаризація тваринного світу, досліджувались проблеми впливу різних хімічних речовин на мутагенез і спадковість у мушки дрозофіли, акліматизації та селекції в Україні китайського дубового шовкопряда. На основі вивчення історичного розвитку вчення про тканини акад. Д. К. Третьяков теоретично дослідив закономірності еволюційного процесу і встановив підлеглість еволюції клітинно-тканинних формацій загальним еволюційним закономірностям. Розроблений науковцями в 1948 р. метод вигодовування дубового шовкопряда в природних умовах дозволив значно підвищити збір коконів і знайшов широке застосування в сільському господарстві. Розроблено методи боротьби із гризунами-шкідниками сільського господарства, із хворобами риб. У ході досліджень отримані нові дані про походження паразитів, розроблені методи боротьби з ними та хворобами, які вони розносять. Впровадження цих методів сприяло зниженню захворювань сільськогосподарських тварин в три рази (чл.-кор. О. П. Маркевич). Під керівництвом С. М. Гершензона було розпочато масштабне вивчення вірусів тварин.

Інститут гідробіології проводив комплексні дослідження пониззя Дунаю та придунайських лиманів, дослідив процеси акліматизації амурських рослиноїдних риб (переважно товстолобика) і вивчив біологічні основи штучного розведення їх у водоймищах України. Проведено вивчення інтенсивності процесів обміну у риб. Широке застосування в рибній промисловості України знайшли розроблені науковцями методи збільшення запасів промислових риб в річках Дунай та Дністер, а за метод інтенсифікації росту ставкового коропа В. А. Мовчан удостоєний Сталінської премії в 1949 р. В ході досліджень типізації малих річок України проаналізовано зразки води великої кількості малих річок, зокрема Закарпатської області, на вміст біогенних елементів та досліджено їх сольовий склад. Отримані результати мали велике значення для встановлення типізації і класифікації малих річок УРСР та шляхів їх раціонального використання в народному господарстві.

Дослідження *Інституту біохімії* зосереджувались на проблемах біохімії головного мозку, нервової системи і м'язів, структури і функції білків, біохімії вітамінів. Під керівництвом акад. О. В. Палладіна вивчалися процеси обміну речовин в центральній нервовій системі і зв'язок їх з функціональним станом головного мозку. В ході роботи встановлено наявність залежності між хімічним складом окремих центрів головного мозку і їх функціями, розроблено метод, який дозволяє підійти до вивчення хімічного складу і властивостей ядер клітин головного мозку. Ці дослідження мають велике теоретичне значення в питаннях біохімії і фізіології, а також в практиці невропатології і психіатрії. Проведені дослідження з вивчення вітамінної сировини УРСР для розробки методів концентрування вітамінів. Під керівництвом чл.-кор. В. О. Беліцера в Інституті розроблялася проблема білка в напрямку отримання очищених препаратів бактеріальних білків, кристалічних тканинних білків, вивчення їх особливостей. За результатами роботи отримано новий кровозамінник – препарат БК-8, який випробовувався в клініках. Був удосконалений метод отримання шлункового соку для широкого застосування на підприємствах м'ясомолочної промисловості. Член-кореспондент Д. Л. Фердман працював над вивченням властивостей препарату АТФ та методами використання його при лікуванні м'язових дистрофій (док. № 139).

В *Інституті клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця* досліджувались загальнотеоретичні питання фізіології людини, зокрема розроблялися проблеми алергії, імунітету, старіння та подовження життя, компенсаторних можливостей здорового і хворого організму. Науковці зосередили свою увагу на дослідженні фізіологічної системи сполучної тканини – вивчені її будова, функції, роль у патологічних процесах, встановлено її зв'язок з вегетативною нервовою системою. Під керівництвом акад. В. П. Філатова розроблено метод біогенних стимуляторів і тканинної терапії, які широко застосовуються в лікувальній практиці. Було проведено вивчення росту злоякісних пухлин, за результатами якого вдалося з'ясувати природу і походження окремих мало вивчених пухлин. За ці дослідження чл.-кор. О. Д. Тимофєєвський удостоєний Сталінської премії в 1948 р. Проводилось вивчення обміну речовин при маніакально-депресивному психозі і з'ясування механізму дії ряду активних методів лікування з метою подальшого застосування в медицині, зокрема розроблено метод новокаїнової блокади при лікуванні психіатричних захворювань (акад. В.П. Протопопов). Продовжувались роботи з вдосконалення методів лікування антиретиккулярною цитотоксичною сироваткою.

Інститутом мікробіології ім. Д. К. Заболотного проводились широкі теоретичні дослідження найважливіших фізіологічних і біоекологічних особливостей мікробів, зокрема ролі вітамінів, гормонів, антибіотиків, бактеріофага та інших факторів у житті мікроорганізмів. Був розроблений лікувальний препарат «Мікроцид», який володіє високими терапевтичними якостями, ефективно діє при лікуванні ран, опіків тощо, організовано його виробництво і широке застосування у медичній практиці (М. М. Підоплічко, В. Й. Білай). Виявлено кілька антибіотиків з вищих рослин, що мають антибактеріальні властивості до збудників дифтерії й коклюшу; розроблена інструкція по боротьбі з бактеріофагом. Дослідження біологічної структури анаеробних бактерій і їх ролі в життєдіяльності клітин мікроорганізмів дозволили знайти способи виготовлення бактеріальних добрив ґрунту, зокрема азотогену.

Співробітники *Ботанічного саду* брали активну участь у розробці та науковому обґрунтуванні проектів будівництва відділів та експозицій майбутнього великого Ботсаду; відновилися роботи з інтродукції рослин, зокрема і з колекційних фондів, повернутих з Німеччини; було зібрано понад 7,5 тис. назв та 350 000 екземплярів рослин, висаджено на постійні місця близько 120 000 рослин; виявлені ранні сорти винограду, морозостійкі сорти персиків; отримано два сорти тютюну, які перевищували урожай тодішніх стандартів на 60 %; створено багато гібридів олійних й ефіроносних культур; отримано важливі результати з вивчення періоду спокою та показника каротину в рослинах.

Науково-природничий музей у Львові проводив дослідження відповідно до своєї структури в галузі геології, зокрема щодо вивчення мінеральної сировинної бази Львівської і суміжних з нею областей, зоології і ботаніки – вивчення фауни і флори західних областей УРСР. За результатами проведеної роботи були отримані нові дані по стратиграфії і тектоніці Західного Поділля, знайдені нові родовища скляних пісків вищої якості цього регіону та вперше складено їх опис, підготовлено покажчик бібліографії корисних копалин західних областей УРСР

(С. І. Пастернак). Проведено вивчення біології і поширення цінного хутрового звіра – ондатри в басейні Дністра, на основі чого з'ясовано можливість використання його як хутрової сировини. З'ясовано склад фауни паразитів риб Закарпаття і верхів'я Дністра, а також – ступеня і характеру зараженості ними риб вказаних територій, що дозволило, зокрема, встановити можливість переміщення цінних порід риб (форелі) в інші місця СРСР. Складена картотека флори західних областей УРСР. М. Г. Поповим підготовлені нариси рослинності Закарпаття, проведено вивчення шипшини як природної сировини для вітамінної промисловості УРСР, зокрема проведено її біохімічне дослідження на вміст вітаміну С, описано 22 нових види²³.

Карадазькою біологічною станцією розроблено низку теоретичних та практичних питань з акліматизації у Чорному морі нових організмів, зокрема проведено вивчення строків розмноження і плодючості чорноморських риб та встановлено добуву закономірності розмноження риб у прибережній зоні; доведено можливість використання відходів рибного промислу як вітамінної сировини, зокрема луски риб, що містить вітаміни; виявлено вплив вітамінів на процеси росту і розмноження морських організмів та розроблена методика додаткового живлення морських організмів (безхребетних) вітамінами В, С, Д для збільшення їх плодючості і темпів росту; здійснено аналіз географічного поширення чорноморських кільчатих черв'яків, що мають значення в питанні акліматизації в Чорному морі нових об'єктів промислу. Крім того, Карадазька біостанція діяла як експериментальна база для проведення досліджень різноманітними науково-дослідними установами СРСР, численні освітні заклади користувались Карадазькою станцією для проведення навчальної практики студентів (док. № 72).

Головні напрями досліджень **Відділу технічних наук** були спрямовані на теоретичні розробки і практичне вирішення проблем в галузях гірничої промисловості, металургії, машинобудування, електрозварювання, енергетики, паливних і водних ресурсів УРСР, питань розвитку нової техніки. Зокрема установами досліджувались питання стійкості пружних систем, міцності і стійкості інженерних конструкцій, одержання високоякісних чавунів підвищеної міцності та інтенсифікації доменного виробництва, автоматичного зварювання, газового різання й обробки металів, механізації процесів видобутку твердих корисних копалин і автоматичного регулювання гірничих машин, комплексного використання енергоресурсів, водних ресурсів річкових басейнів УРСР²⁴ (док. № 28, 64, 88, 114, 135, 140, 147, 178, 179, 181).

Інститут будівельної механіки проводив теоретичні дослідження з теорії пружності та термопружності, теорії оболонок, будівельної механіки тонкостінних конструкцій, проблем втоми та міцності матеріалів конструкцій, створював нові методики та розробляв інженерні методи і прилади для вимірювання та контролю міцності елементів конструкцій. Серед важливих наукових досягнень було розроблення методів розрахунку міцності, стійкості і коливань будівельних конструкцій (рамних каркасів висотних споруд, мостів, комбінованих

²³ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 93–110.

²⁴ Там само, спр. 439, арк. 20–27; спр. 520, арк. 12–16.

систем). Результати представлені акад. М. В. Корноуховим у монографії «Прочность и устойчивость стержневых систем», за яку він отримав у 1950 р. Сталінську премію. Також розроблені методи розрахунку направлених деталей машин з урахуванням стійкості до зношення і міцності від втоми металу і дослідження його поведінки при складних умовах навантаження. Академіком М. М. Боголюбовим проведено дослідження конкретних завдань статистичної фізики, квантової механіки, термодинаміки, а також інших питань нелінійної механіки.

Головні дослідження *Інституту гірничої справи* були спрямовані на теоретичні розробки щодо забезпечення розвитку вугільної промисловості, комплексної механізації вугледобування. Науковцями Інституту отримані вагомні результати: розроблені наукові основи і методи розрахунків рудникового повітря і створена нова технологія охолодження повітря, зокрема для вентиляції стовбурів глибоких шахт; розроблена теорія статичних стругів, вібростругів і стругів ударної дії (чл.-кор. П. С. Кучеров), розроблена теорія регулювання врубових машин і комбайнів, сконструйована і виготовлена відбійно-навалочна машина (чл.-кор. М. С. Поляков), створені дослідні зразки авторегуляторів для комбайну «Донбас» і проведено їх промислове випробування на шахтах Донбасу; запропоновано новий, більш ефективний метод відкритої розробки бурого вугілля України.

Колектив *Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона*, потужно розвиваючи традиційні дослідження з автоматичного зварювання під керівництвом акад. Є. О. Патона, отримав видатні досягнення. Досліджено і розроблено: нову марку маловуглецевої сталі для зварювання, з якої був вперше побудований методом зварювання залізничний міст і в подальшому для будівництва мостів використовувалася саме ця марка сталі; теоретичні основи автоматичного електродугового зварювання під флюсом; новий метод і апаратуру для автоматичного і напівавтоматичного зварювання під флюсом швів, розташованих у вертикальній і похилій площинах, цими автоматами у 1949 р. вперше у світі монтажники заводу «Запоріжсталь» за допомогою вчених зварили всі горизонтальні і вертикальні шви кожуха доменної печі, широке застосування вони знайшли у машинобудуванні, суднобудуванні, приладобудуванні, виробництві металоконструкцій, мостів, рухомого складу залізниці тощо; розроблено метод електрошлакового зварювання (Б. Є. Патон, Г. З. Волошкевич); новий високопродуктивний спосіб дводугового автоматичного зварювання труб великого діаметру, на основі якого було сконструйовано і виготовлено трубозварювальний стан для промислового використання; розроблена технологія і апаратура для швидкого зварювання повздовжніх швів труб великого діаметру, що дозволило значно збільшити виробництво випуску труб; розроблено найновіші зразки автозварювальної апаратури (док. № 57).

Дослідження *Інституту чорної металургії* проводилися в напрямку інтенсифікації доменного процесу, розроблення нової технології якісної сталі, нових жароміцних литих і металокерамічних сплавів і прокатного виробництва. Науковцями отримано ряд цінних наукових результатів, зокрема чл.-кор. І. М. Францевичем і І. Д. Радомисельським розроблено нову технологію одержання залізного порошку, з чого в АН розпочалися цілеспрямовані наукові та експериментальні дослідження в галузі порошкової металургії. Також були досліджені та розроблені: нова система збагачення криворізьких руд; методи отримання

мання надміцних і самоплавних агломератів, застосування яких в доменних печах підвищує продуктивність останніх і зменшує винос пилу і витрати коксу; технологічний процес отримання високоякісного чавуну методом кисневого продуву, який успішно впроваджувався на ряді заводів (акад. М. В. Луговцов); нова технологія виплавки сталі, яка сприяла отриманню сталі високої якості, підвищенню та прискоренню виплавки в мартенівських печах (акад. М. М. Доброхотов); фізико-хімічні основи технології отримання металокерамічних сплавів з високими показниками хімічної стійкості, міцності і жаростійкості (чл.-кор. І. М. Францевич). За результатами досліджень процесів надобтиснення, механізації і автоматизації прокатки отримано значне підвищення її продуктивності (акад. О. П. Чекмарьов). Також в Інституті розроблені надзвичайно важливі для військової промисловості методи армування надтвердими покриттями окремих деталей машин та гармат (док. № 120).

Науковці *Інституту гідрології і гідротехніки* здійснювали теоретичні і експериментальні дослідження теорії руху води у відкритих руслах і гідротехнічних спорудах під керівництвом чл.-кор. Г. Й. Сухомела, за які вченого удостоєно Сталінської премії в 1951 р. Були проведені дослідження водних ресурсів Донбасу і Криворіжжя, а отримані узагальнюючі висновки з питань гідрологічних характеристик річок покладені в основу генеральної схеми водопостачання цих районів. Вивчалися проблеми транспортного освоєння малих річок, зрошення земель у посушливих районах, гідробудівництва, водних ресурсів басейну р. Дніпро, які були використані для складання генеральної схеми розвитку сільської електрифікації УРСР. Складені характеристики річок УРСР та удосконалені методи розрахунку і конструкції земляних, бетонних і накидних загат, які застосовуються для проектування ставків та водоймищ. Розроблено метод гідравлічних розрахунків споруд, зокрема для Каховського гідровузла, а також раціональний тип водозливної загати, пристосований для місцевих умов.

Великий комплекс досліджень з питань енергетики проводили Інститут теплоенергетики та Інститут електротехніки. *Інститут теплоенергетики* зосередився на розробленні проблем газових і реактивних двигунів, закономірностей теплообміну і шляхів його інтенсифікації, наукових основ паливно-енергетичного балансу УРСР, проблем енергетики на базі місцевих видів палива. Були успішно проведені дослідження газових турбін: для турбін великої потужності створено новий, більш ефективний замкнутий цикл роботи газової турбіни, загальний метод теплового розрахунку реактивних двигунів, теорію інжекторів, теорію і розрахунок камер згорання тощо (акад. І. Т. Швець). Розроблено і досліджено конструкції нових топочних пристроїв для згорання місцевого палива, малогабаритна топка з шахтовим млином і циклонно-вихрова топка, які впроваджені на ряді підприємств УРСР; нова конструкція пилогазового пальника для великих котлоагрегатів і конструкція газового пальника для малих промислових установок, побутових приладів і безполуменевих пальників малої продуктивності (док. № 155). Було проведено детальне вивчення буровугільних покладів Придніпров'я з метою подальшого застосування в енергетиці. Розпочато дослідження схеми вітроелектростанції та проблеми використання вітронаносних установок для перекачування води з розподільних каналів безпосередньо на ґрунт.

В *Інституті електротехніки* досліджували проблему підвищення ефективності і автоматизації роботи енергосистем, закономірності передачі електроенергії на великі відстані, розробляли нове устаткування для комплектування синхронних генераторів. Серед головних досягнень науковців Інституту – розробка та виготовлення у 1948–1950 рр. під керівництвом акад. С. О. Лебедева першої в Європі електронної цифрової обчислювальної машини для наукових розрахунків (*док. № 167*). Було розроблено схему компаундування синхронних генераторів з електромагнітними коректорами напруги, які підвищують надійність і стійкість роботи електростанцій, і втілено її більше ніж на 100 потужних генераторах електростанцій СРСР. Розроблено два типи високочутливого захисту генераторів від замикання на землю, що запроваджені на ряді електростанцій УРСР.

Дослідження *Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів* були зосереджені на вивченні турбомашин та їх деталей. Під керівництвом акад. Г. Ф. Проскури проведено порівняльне дослідження газотурбінних установок замкнутого циклу і газодинамічних досліджень роботи турбін, розроблено проект осевого компресора для газотурбінної установки, розроблено теорію, спроектовано та виготовлено гідромфти для автомашин і для застосування їх в гірничорудній промисловості. Також проведено дослідження напруг і деформацій в основних деталях турбін (чл.-кор. А. П. Філіппов).

Інститутом використання газу в комунальному господарстві і промисловості розпочаті дослідження з питань зрідження природного газу з метою його подальшого використання у газовій промисловості, комунальному господарстві міст та двигунах внутрішнього згорання автомобілів.

Новостворений **Відділ сільськогосподарських наук** розгорнув свою наукову роботу над дослідженням основних проблем агробіологічної науки, зокрема вивчалися питання: живлення сільськогосподарських культур та засобів боротьби з їх шкідниками та хворобами; створення нових гібридних рослин; підвищення родючості ґрунтів, а також розроблення нових конструкцій сільськогосподарських машин²⁵ (*док. № 28, 65, 88, 114, 125, 133, 140, 147, 178, 179, 181*).

Інститут генетики і селекції досліджував взаємовідносини рослин і середовища в процесі розвитку, віддалену гібридизацію рослин. Проводилась робота по створенню нових сортів озимої і ярової пшениці, інших хлібних культур. Зокрема, під керівництвом акад. В. Я. Юр'єва створено високоврожайний сорт пшениці «Лютесценс 266» та ячменю «Ювілейний», Л. М. Делоне виведено новий сорт озимої пшениці «Харківчанка». Отримані нові високопродуктивні гібриди кукурудзи. Була виведена нова бульбова рослина з підвищеною цукристістю стебла для фруктозної промисловості і кормових потреб шляхом віддаленої гібридизації соняшника із топінамбуром. За результатами проведених досліджень з генетики рослин під керівництвом чл.-кор. Т. Д. Страхова встановлена можливість різко знизити головневі захворювання і підвищити спадкову стійкість рослин до цих захворювань шляхом застосування мікроелементів і агротехнічних заходів. Здійснено дослідження щодо підвищення врожайності продовольчих культур на зрошуваних землях Півдня України.

²⁵ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 439, арк. 14–19; спр. 520, арк. 19–21.

В *Інституті фізіології рослин і агрохімії* вивчалися фізіологічні процеси на сільськогосподарських культурах, зокрема активно досліджувались питання живлення рослин. Під керівництвом акад. П. А. Власюка розроблена система живлення рослин з найраціональнішим застосуванням органічно-мінеральних добрив в травопільних сівозмінах в залежності від ґрунто-кліматичних умов, зокрема на території лісостепу УРСР. Досліджене і запропоноване використання відходів буровугільної і марганцеворудної промисловості в якості добрив для різних сільськогосподарських культур, що дозволило підвищити врожай трав, зернових, цукрового буряка, каучуконосів та інших культур на 15–40 %. Розроблений і запропонований акад. О. І. Душечкіним метод використання українських фосфоритів з одночасним застосуванням органічних і мінеральних добрив дозволив суттєво підвищити цукристість буряка. Розроблена система живлення кок-сагіза із застосуванням різноманітних форм азоту дозволила збільшити збір каучуку на 15 %.

Дослідження хімічних і біологічних методів боротьби з шкідниками сільського господарства проводились *Інститутом ентомології і фітопатології*. Розроблялися методи ефективної боротьби з озимою совкою і іншими шкідниками на парах та проораних культурах; запропоновано новий спосіб створення тимчасової отруйності сільськогосподарських рослин, що дав позитивні результати у боротьбі з буряковим довгонощиком; підготовлено комплекс заходів з ранньої діагностики і профілактики захворювань на жовтуху, який знижував захворювання з 14 % до 2 %, а також прийоми вигодовування і підвищення продуктивності дубового шовкопряда, що збільшували збір коконів до 60 %; розроблено методи серологічної діагностики й боротьби із хворобами картоплі.

Інститут лісівництва проводив комплексні дослідження лісових культур УРСР. З метою підвищення захисних властивостей і продуктивності лісових та полезахисних смуг і лісів степової та лісостепової зони УРСР Інститутом на чолі з акад. П. С. Погребняком проведені розробки та запропоновані практичні заходи щодо створення лісових смуг для кліматичних районів УРСР. За результатами вивчення взаємодії основних деревних порід в різних кліматичних регіонах України та аналізу існуючих лісонасаджень розроблені типи лісових культур, складено і видано покажчик «Типы лесных культур для площадей Гослесфонда УССР» (Д. Д. Лавріненко, А. М. Флоровський, А. К. Ковалевський). Запропоновано метод гніздової посадки сосни на пісках, а також проведено експериментальні роботи по насадженню на нижньодніпровських пісках дерев і кущів, що ростуть в піщаних пустинях азійського регіону. Одержані перспективні гібриди й поліплоїдні форми тополь.

Системні дослідження ґрунтів України здійснювала *Лабораторія ґрунтознавства*. Було проведено детальне ґрунтове обстеження ряду районів Харківської, Полтавської і Миколаївської областей, і складені ґрунтові карти цих регіонів з метою їх розвитку та подальшого найраціональнішого використання. За результатами досліджень під керівництвом акад. О. Н. Соколовського були запропоновані способи хімічної меліорації солонців і солонцюватих ґрунтів шляхом гіпсування у сполученні з агротехнічними заходами травопільної системи землеробства; розроблений метод осолонення ґрунтів при будівництві водоймищ, сховищ і дорожнього полотна, який мав широке застосування при будівництві зрошувальних систем. Встановлена можливість заміни кухонної солі дешевим силвінітом.

Потужний науковий колектив *Інституту машинознавства і сільсько-господарської механіки* досліджував теорію машин і технологічних процесів сільськогосподарського виробництва, займався вдосконаленням, створенням і застосуванням нових сільськогосподарських машин, зокрема тракторів, а також розгорнув дослідження з підвищення механічної міцності чавунних виливків. Була розроблена конструкція і створено експериментальні зразки однорядного та трирядного бурякокомбайнів (акад. А. О. Василенко, чл.-кор. П. М. Василенко). У 1948–1949 рр. була розроблена і почала впроваджуватись у виробництво технологія отримання нового конструкційного матеріалу – модифікованого надміцного чавуну і виробництво з нього деталей тракторних двигунів внутрішнього згорання та інших сільськогосподарських машин. За розробку технології модифікованих чавунів акад. А. О. Василенко і І. С. Григор'єв у 1950 р. удостоєні Сталінської премії. В напрямку сприяння гідробудівництву проведені розробки з вдосконалення конструкції іригаційних екскаваторів і тракторних навантажувачів.

Установи **Відділу суспільних наук** сконцентрували свої дослідження на вивченні народного господарства і культури України. Науково-дослідна робота проводилась за такими основними напрямками: історія, стан і розвиток народного господарства України з найдавніших часів до другої половини ХХ ст., продуктивність праці в промисловості, сільському господарстві і на транспорті, історія економічної і статистичної думки; заселення території України, суспільства і господарства в різні епохи, вивчення археологічних пам'яток України; історія України і, зокрема, міст Києва і Львова, Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр., суспільно-політичних рухів у ХІХ ст., дослідження проблеми походження українського народу; історія філософії; лінгвістичні та літературознавчі дослідження, історія та теорія українського образотворчого мистецтва, фольклору і музики; бібліографія України²⁶ (док. № 28, 66, 114, 140, 147, 178, 179, 181).

Вивчення ролі філософії в розвитку науки проводив *Інститут філософії*. Досліджувались проблеми закономірностей та випадковостей у фізиці та біології, філософських поглядів видатних учених цих галузей, підготовлена А. А. Рубашевським праця «Філософское значение теоретического наследства И. В. Мичурина» представлена на Сталінську премію (отримана у 1951 р.). Значних успіхів досягнуто у дослідженнях історії філософської та суспільної думки в Україні, в рамках яких О. Г. Белоус, М. І. Новиков, І. А. Табачников підготували нариси з цього питання.

Проблеми розвитку економіки УРСР на сучасному етапі розробляв *Інститут економіки*. За результатами дослідження опубліковано «Нариси розвитку народного господарства Української РСР», підготовлено праці «Нариси економічної географії УРСР» у 2-х томах (1-й том опубліковано, 2-й здано до друку). Матеріали виконаної Л. Е. Гореліком роботи щодо проблем відбудови легкої промисловості України використані Держпланом УРСР при розробленні плану на другу повоєнну п'ятирічку; висновки за дослідженням шляхів зниження собівартості промислової продукції були подані для подальшого застосування до Ради Міністрів і Держ-

²⁶ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 439, арк. 2–6; спр. 520, арк. 4–6.

плану УРСР. Під керівництвом акад. П. М. Першина підготовлена монографія в рамках розроблення проблем розвитку сільськогосподарського виробництва на основі травопільної системи землеробства в колгоспах степової території УРСР (док. № 144). Академіком П. І. Лященком в 1950 р. перевидано фундаментальну працю «История народного хозяйства СССР» обсягом майже 100 друк. арк., за перше видання автор у 1949 р. удостоєний Сталінської премії. Було розпочато вивчення економіки західних областей УРСР.

Інститут археології проводив історико-археологічні дослідження та координував дослідження іншими установами археологічних пам'яток на території всієї України. Науковці Інституту під керівництвом акад. П. П. Єфіменка здійснили вивчення та опрацювання величезної кількості наукових матеріалів та спостережень, зібраних протягом ряду десятиліть. За результатами цих досліджень готувалися «Підсумки історико-археологічного дослідження України», подано до друку монографію «Первісне суспільство» та видано – «Палеоліт і неоліт України», два томи праці «Археологічні пам'ятки УРСР», «Райковецьке городище» та «Археологическое исследование древнего Киева», які висвітлювали досягнення історичної та археологічної науки у вивченні найдавніших періодів історії населення території України. *Львівська група* Інституту отримала суттєві результати у процесі проведення наукових експедицій по виявленню археологічних пам'яток різних епох давньої історії західних областей, наукового опрацювання матеріалів попередніх історико-археологічних досліджень на території Західної України²⁷.

Інститут історії України розробляв проблеми виникнення класів і формування народностей і націй східних слов'ян; історію Запорозької Січі та національно-визвольної війни 1648–1654 рр. Практично була завершена підготовка «Короткого курсу історії УРСР» в двох томах, в процесі розробки визначено наукову періодизацію історії України, яка була покладена в основу програм з історії УРСР у навчальних закладах.

Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка проводив дослідження з історії української літератури, опрацьовував твори видатних українських письменників та збирав їхню літературну спадщину. Був підготовлений двотомний курс «Історія української літератури» українською і російською мовами, низка монографій та збірників, присвячених історії української літератури та аналізу творчості українських письменників (П. А. Грабовського, С. В. Васильченка та ін.), а також підготовлено і розпочато академічне видання та перевидання низки творів класиків української літератури – Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, Лесі Українки, Панаса Мирного, В. С. Стефаника, Ю. Федьковича та інших (док. № 166). Науковцям вдалося зібрати рукописи Т. Г. Шевченка, Марка Вовчка, М. М. Коцюбинського і багатьох інших класиків української літератури, зі Львова Інституту були передані бібліотека та архіви І. Я. Франка, архіви Лесі Українки та інших письменників.

Дослідження в галузі лексикографії, фонетики і граматики української мови проводилися в *Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні* та його *Львівському відділі*. Були опубліковані «Русско-украинский словарь» (1948) та розроблений

²⁷ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 73–92.

акад. Л. А. Булаховським «Курс русского литературного языка». Під його ж керівництвом підготовлено перший том «Українсько-російського словника», завершено роботу над двотомним «Курсом сучасної української літературної мови», зібрано і розроблено матеріал для першого тому діалектологічного атласу української мови. Головні дослідження *Львівського відділу* Інституту були зосереджені на укладанні польсько-українського словника, а також розробленні проблем історичної фонетики і граматики, що ґрунтувалися на мові пам'яток давньоруської та української писемності X–XV ст. За результатами досліджень керівником відділу В. І. Борковським підготовлено монографію «Синтаксис давньоруських грамот», побудовану на дослідженні більше двохсот давньоруських грамот різних князівств і різних періодів, яка дає повну картину історичного розвитку синтаксичних явищ давньоруської мови; Л. Л. Гумецькою – «Очерк истории украинского актового языка XIV–XV вв.», І. С. Свенціцьким – низку наукових розвідок щодо мови пам'яток X–XIII ст., співробітниками готувався словник українських синонімів²⁸.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії підсумував свою значну різнобічну експедиційну роботу у підготовленій праці «Українська народно-поетична творчість» під керівництвом акад. М. Т. Рильського і чл.-кор. П. М. Попова. Завершено також низку робіт з питань українського мистецтва, зокрема, щодо розвитку українського театру, образотворчого мистецтва й музики за період з 1917 по 1950 р. У створеному в Інституті секторі кіно було розпочато вивчення історії вітчизняного кіномистецтва. Лабораторією звукозапису Інституту було проведено – запис музичного фольклору, дослідження інтонаційної структури народної мелодії. У частині звукозапису був модернізований традиційний фонографічний метод, розроблено високоякісний метод електрофонозапису, крім того, введені сучасні методи звукозапису, головним чином – електронно-магнітний запис на плівку, у тому числі й в умовах експедиції (док. № 97).

Діяльність *Ради по вивченню продуктивних сил УРСР* як координаційного органу була направлена на розробку форм і методів організації великих комплексних досліджень, зокрема з питань: проблем посушливих районів Півдня УРСР, добрих, комплексного використання бурого вугілля УРСР, комплексного використання природних і промислових газів УРСР, комплексного використання малих річок УРСР, розвитку продуктивних сил Закарпатської області та розвитку районів Полісся УРСР. До виконання проблемно-тематичного плану Ради було залучено понад 300 науковців з 23 інститутів АН УРСР та 12 науково-дослідних галузевих інститутів і кафедр ВНЗ. Проведено низку великих конференцій і нарад.

Новостворений *Сектор держави і права* розпочав дослідження історії держави і права УРСР, зокрема і як суб'єкта міжнародного права, питань державного права країн східної Європи.

Державна публічна бібліотека УРСР розгорнула науково-дослідну роботу в галузі бібліотекознавства, книгознавства та бібліографії, а також зосередилась на питаннях комплектування, збереження та використання фондів. Було видано два томи «Наукового збірника» праць Бібліотеки (1946). Співробітниками Бібліотеки було складено декілька бібліографічних покажчиків і збірників для фахівців промисло-

²⁸ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 45–62.

вості, викладачів і студентів: «Буре вугілля України», «Методика й організація лекційної роботи» та ін. При Бібліотеці працювала аспірантура з питань історії слов'янської стародрукованої книги, бібліографії та методики і організації бібліотечної роботи. Проводилась велика робота по науковому опрацюванню (систематизації, каталогізації, бібліографічному описанню) розпорошених під час війни фондів та нових надходжень. Фонд Бібліотеки складав майже 5 млн книжкових видань і понад 5 млн газет.

Робота *Львівської бібліотеки* була спрямована на впорядкування книжкових фондів та фондів періодики, розширення довідково-бібліографічного апарату та надання бібліографічних консультацій; організацію тематичних виставок та екскурсій, завдяки чому було збільшено в 9 разів число читачів і відвідувань й більше ніж в 14 разів число книговидач. Спеціалістами Бібліотеки організовано 17 пересувних бібліотек на виробничих підприємствах міста. В рамках досліджень за результатами наукового опрацювання фондів було підготовлено бібліографію історії міста Львова і бібліографію енергетичних ресурсів західних областей УРСР, продовжено роботу над розробкою словника українських псевдонімів, криптонімів і криптограм²⁹.

Етнографічний музей у Львові сконцентрував дослідження на формуванні етнографічного опису західних областей УРСР і науковому описанні фондів музею та розробленні принципів побудови етнографічної експозиції. На основі зібраного і науково обробленого фольклорного матеріалу підготовлено два збірника тогочасного фольклору західних областей УРСР. Вперше співробітниками описано 2570 мелодій українських народних пісень з фонографічних валиків О. І. Роздольського, що склали великий унікальний збірник. Фонди музею як єдиної наукової етнографічної установи в Україні отримали широке використання при здійсненні відповідних досліджень науковими колами УРСР. Підготовлено три довідники по окремих музейних зібраннях: з кераміки, різьби по дереву, з художніх металевих виробів³⁰.

Колектив *Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні* проводив збирання, аналіз, археографічне опрацювання та публікацію документів, які стосувались подій періоду Великої Вітчизняної війни в Україні. Було видано «Щоденник про Карпатський рейд», закінчене укладання чотирьох документальних збірників, серед яких збірник про партизанський рух в Україні.

Провідними темами досліджень *Кабінету для вивчення єврейської мови, літератури і фольклору* були вивчення єврейської фольклористики, поезії і літературної спадщини за 30 років.

Підсумовуючи, можна зазначити, що за роки першої повоєнної п'ятирічки установи АН УРСР, незважаючи на заподіяну війною розруху, змогли досягнути значних успіхів у фундаментальних та науково-прикладних дослідженнях на багатьох напрямках, вирішили низку важливих практичних питань, активно сприяли впровадженню теоретичних розробок у відбудову народного господарства України.

²⁹ Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 447, арк. 134–139.

³⁰ Там само, 447, арк. 111–133.

* * *

Головною метою упорядників в роботі над збірником було максимально всебічне та комплексне висвітлення розвитку академічної науки, діяльності АН УРСР та її установ у визначений історичний період. Під час розроблення джерельної бази дослідження історії НАН України 1946–1950 рр. були опрацьовані архівні фонди Академії наук (Президії та 32 наукових установ НАН України, Інституту архівознавства НБУВ), Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного (ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного), державних архівів Київської та Одеської областей, Державного архіву міста Києва (ДАК).

У результаті пошукової роботи була виявлена і скопійована значна кількість документів про діяльність АН УРСР у 1946–1950 рр. До видання увійшли невідомі найбільш інформативні документи та ті, що висвітлюють одночасно декілька питань і містять різнопланову інформацію – всього 181 документ. Інша частина документів, що не потрапили до збірника, включена до колекційного фонду історії НАН України з 1918 р., що зберігається в Інституті архівознавства НБУВ. Серед них документи про вирішення вузьких, конкретних питань діяльності Академії, які поглинаються інформацією загальних документів з відповідних питань – відведення земельних ділянок для будівництва, виділення приміщень для розміщення академічних установ, поліпшення матеріальних і житлових умов співробітників тощо, а також документи про загальнодержавні завдання в галузі відновлення народного господарства і місце в них української науки, які тільки дотично-інформаційні до діяльності Академії наук.

Основний масив документів, що увійшли до видання, відклався в архіві Президії НАН України – Ф. 251 «Президія НАН України». До збірника включені як документи Президії та окремих співробітників АН УРСР, так і документи інших установ і організацій, що зберігаються у фонді. Це документи керівних та місцевих органів державної влади, партійних організацій, Академії наук СРСР, направлені до АН УРСР.

Найбільш повно напрями і результати діяльності АН у 1946–1950 рр. розкривають плани НДР і звіти про їх виконання. Річні звіти АН УРСР про виконання тематичних планів НДР містять інформацію про результати наукової діяльності та впровадження наукових розробок у народне господарство, склад і стан підготовки наукових кадрів, розвиток матеріально-технічної бази, видавничу діяльність, наукові зв'язки по кожній установі. У висновках до звітів наводяться позитивні і негативні результати діяльності установ. Подібну до звітів, але однопланову узагальнену інформацію містять відомості про головні досягнення установ АН УРСР за п'ятирічку (1946–1950 рр.). Інформацію, викладену в планах і звітах, розширюють і доповнюють різноманітні довідки – про зміни в тематичних планах установ; про основні наукові досягнення АН УРСР за 1949 р., 1950 р.; про роботу установ Відділу сільськогосподарських наук за 1946–1948 рр.; про кількісний стан наукових кадрів в Академії за 1940–1950 рр.; про стан видання творів класиків української літератури; про обсяг книжкових фондів в установах АН.

Окремо слід відмітити такий вид документів, як інформації Президії та установ

АН УРСР до керівних органів влади про виконання їх постанов і розпоряджень, наприклад, про структурні зміни – створення, ліквідацію чи об'єднання установ та їх підрозділів; про наукові розробки установ Відділу сільськогосподарських наук; про хід будівництва Інституту чорної металургії; про впровадження результатів наукових робіт Інституту електрозварювання в народне господарство тощо.

Питання організації діяльності Академії розкриваються в постановах, зверненнях, клопотаннях, доповідних, пояснювальних записках, листах Президії та керівників установ АН УРСР.

До збірника ввійшли протокольні постанови Президії щодо реорганізації і створення нових науково-дослідних установ. Зокрема, спільною постановою Президії АН СРСР та Президії АН УРСР обґрунтовується необхідність утворення Львівської філії АН УРСР і організації в її складі інститутів: геології корисних копалин; суспільних наук; агробіології; машинознавства і автоматики; іншою постановою Президії АН УРСР – створення Сектора історії вітчизняної техніки АН УРСР на правах самостійної науково-дослідної установи. Питання створення нових структурних підрозділів також викладені в клопотаннях Президії чи президента АН УРСР перед урядом та ЦК КП(б)У, наприклад, про необхідність утворення Кабінету держави та права АН УРСР. Питання, пов'язані з поверненням Академії будівель, що належали їй до війни, вирішенням матеріально-технічних проблем для відновлення повноцінної діяльності наукових установ, підготовкою і залученням наукових кадрів тощо, висвітлені у зверненнях керівництва Академії до РМ УРСР.

Різнопланова інформація про плани Академії і результати діяльності розкривається в доповідних і пояснювальних записках Президії: до РМ СРСР – про необхідність збільшення асигнувань на капітальне будівництво, з переліком збудованих об'єктів і об'єктів, що мають бути збудовані; до ЦК КП(б)У і РМ УРСР – про необхідність створення у Львові Інституту газу та нафти, переведення Одеського археологічного музею у відання Академії, виокремлення в самостійний напрям досліджень в галузі технічної фізики в рамках Інституту фізики; про діяльність АН УРСР у галузі координації наукових робіт з гідробудівництва в УРСР та перелік досліджень, що проводяться (в документі також міститься обґрунтування необхідності реорганізації інститутів гідрології та гідротехніки, будівельної механіки та геологічних наук шляхом створення нових відділів і лабораторій та пропозиції щодо збільшення штатів у зв'язку з новими завданнями в галузі гідробудівництва, прохання дозволити створити в системі Академії два нові інститути – рослинництва і тваринництва).

У доповідних записках керівників академічних установ до Президії АН УРСР міститься інформація про хід реорганізації львівських відділів ряду інститутів; необхідність підвищення кваліфікації наукових співробітників АН в сфері володіння іноземними мовами; необхідність виділення приміщення Етнографічному музею у Львові; обґрунтування необхідності реорганізації Інституту енергетики в два самостійні інститути.

До збірника також включено декілька листів керівництва АН УРСР – з подякою військовим за повернення Академії наукових книжок, вивезених під час німецької окупації; про недоцільність відомчого перепідпорядкування Бібліотеки АН УРСР уряду і перетворення її на республіканську бібліотеку; про недоціль-

ність перетворення філії Бібліотеки АН УРСР у Львові на міську публічну бібліотеку; про доцільність надання Бібліотеці АН УРСР статусу науково-дослідної установи; про роботу новоствореного Інституту використання газу в комунальному господарстві і промисловості.

Слід відмітити, що проблеми, викладені у різного роду доповідних записках, зверненнях, клопотаннях (крім питань суто внутрішнього академічного характеру), до підтвердження можливості їх виконання урядом УРСР, а в деяких випадках урядом СРСР, мали декларативний характер. Щоб повноцінно розкрити хід вирішення питань, піднятих керівництвом Академії в документах, адресованих вищим органам влади, упорядники намагалися максимально повно віднайти і включити до збірника розпорядчі документи РМ УРСР та ЦК КП(б)У відповідно до змісту цих запитів АН УРСР.

Оскільки, згідно із Статутом, Академія підпорядковувалась безпосередньо РМ УРСР, то у фонді Президії відкладалася значна кількість постанов і розпоряджень РМ УРСР та союзного уряду, що стосувалася діяльності АН УРСР. З масиву цих документів до збірника упорядники включили постанови і розпорядження РНК СРСР (РМ СРСР) – про оплату праці, забезпечення житлом, продовольчими і промисловими товарами науковців у повоєнний період; про увічнення пам'яті видатного вченого, Президента АН УРСР акад. О. О. Богомольця; про передачу у відання АН УРСР парку «Олександрія». Постанови і розпорядження РМ УРСР про організаційний устрій АН – про внесення змін до Статуту АН УРСР (про вибори членів АН, про утворення Вченого секретаріату Президії АН УРСР і скасування посади академіка-секретаря); про утворення в складі АН УРСР Інституту теплоенергетики та Інституту електротехніки; про утворення Кабінету держави та права і Сектора держави та права АН УРСР; про організацію в АН УРСР Комісії з рослинництва та Комісії з тваринництва на правах науково-дослідних установ; про реорганізацію відділів ряду інститутів у м. Львів; про виокремлення історичного заповідника «Ольвія» в самостійний науковий заклад в складі АН УРСР; про переведення Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів з Києва до Харкова і приєднання до неї Харківської філії Інституту теплоенергетики; про реорганізацію Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки в Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР; про реорганізацію Бібліотеки АН УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР з підпорядкуванням Президії АН УРСР; про реорганізацію Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні в воєнно-історичний відділ Інституту історії України АН УРСР; про перетворення Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова в Інститут гірничої справи АН УРСР. Таке ж спрямування мають спільні постанови РМ УРСР і ЦК КП(б)У – про перетворення Філософської комісії в Інститут філософії АН УРСР; утворення Інституту використання газу в комунальному господарстві і промисловості АН УРСР у Києві; про матеріально-технічне забезпечення Академії – будівництво приміщення Інституту фізики, Ботанічного саду в Києві; про передачу додаткової будівлі Інституту археології АН УРСР; про організацію поліклініки для вчених з метою покращення медичного обслуговування співробітників АН УРСР.

Окремий блок представляють постанови і розпорядження РМ УРСР щодо завдань розвитку певних галузей народного господарства країни, виконавцем чи

співвиконавцем яких визначалась АН УРСР. Згідно з цими постановами на Президію АН УРСР покладалися завдання координації, а на окремі установи – здійснення наукових досліджень і всіх дослідних робіт в галузі нафтової геології в УРСР; покращення, очищення та знезараження питної води; розроблення проблем порошкової металургії; науково-методичного керівництва справою охорони і вивчення пам'яток культури, удосконалення наукових методів реставраційних робіт і встановлення наукової класифікації пам'яток культури; хімічної переробки українського бурого вугілля; вивчення водних ресурсів УРСР та використання їх для потреб народного господарства; розроблення інструкції з технології зварювання газопровідних труб високого тиску.

З фонду Президії НАН України до збірника включені кілька документів ЦК КП(б)У – лист до РМ УРСР про необхідність реорганізувати Львівську філію Бібліотеки АН УРСР в міську публічну бібліотеку; дозвіл на видання «Українського хімічного журналу» і документ Київської міськради – рішення її виконкому про закріплення права власності АН УРСР на будівлю, в якій сьогодні розміщується Президія НАН України.

З архівних фондів НАН України до збірника також включені документи, що зберігаються в особових фондах видатних учених Інституту архівознавства НБУВ. Серед них – уривок промови віце-президента АН УРСР директора Інституту електрозварювання акад. Є. О. Патона про розвиток і впровадження в народне господарство результатів досліджень в галузі електрозварювання (Ф. 1); лист директора Лабораторії машинобудування та проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР акад. А. О. Василенка до ЦК КП(б)У про впровадження у виробництво наукових розробок Лабораторії (Ф. 48); постанова Вченої ради МОЗ УРСР про ефективність в лікуванні нервово-м'язових атрофій препарату, розробленого Інститутом біохімії АН УРСР (Ф. 3), та 15 фотодокументів з особових фондів академіків М. В. Корноухова (Ф. 105), Б. І. Чернишова (Ф. 210), О. І. Бродського (Ф. 7), В. П. Філатова (Ф. 180), В. М. Корецького (Ф. 104), П. М. Першина (Ф. 20) та членів-кореспондентів Е. Г. Співака (Ф. 242), Ю. Д. Соколова (Ф. 165), С. І. Тетельбаума (Ф. 215), Д. Л. Фердмана (Ф. 3).

У збірнику розміщена звітна доповідь віце-президента АН УРСР акад. О. І. Білецького про роботу Академії у 1946 р., опублікована у третьому номері «Вісника АН УРСР» за 1947 р.

З фондів Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України найбільше інформації про АН УРСР міститься у Ф. 2 – «Рада Міністрів Української РСР» (до 1946 р. Рада Народних Комісарів УРСР). До збірника включені 33 документи з цього фонду. Серед них документи, авторами яких виступає уряд та урядові структури УРСР – листи до РМ СРСР про питання оплати праці в АН; про виділення Бібліотеці АН УРСР обов'язкового примірника видань, що виходять на території СРСР; клопотання перед РМ СРСР про створення експериментально-механічних майстерень АН УРСР; про дозвіл міжнародного книгообміну; постанова про проведення науково-дослідних робіт з питань вивчення впливу біогенних стимуляторів на сільськогосподарські культури; розпорядження про збільшення штатів АН УРСР та про розподіл літератури між бібліотеками АН УРСР і Управлінням справами РМ УРСР; пропозиції Голови РМ УРСР щодо необхідності створення в АН Інституту газу та повідом-

лення Голови Держплану УРСР про відновлення роботи Ради по вивченню продуктивних сил УРСР.

З фонду відібрані також документи інших установ та організацій, що надсилалися на адресу уряду. Передусім, це документи самої Академії: доповідні записки про хід виконання розпоряджень РМ УРСР; довідки – про хід будівництва науково-експериментальної бази АН УРСР; про рівень забезпечення науково-дослідних робіт інститутів з переліком заходів, необхідних для покращення роботи інститутів; про підготовку наукових кадрів через аспірантуру у 1946–1950 рр.; листи – з проханням про дозвіл закордонного відрядження для групи науковців; про необхідність будівництва наукового містечка установ Відділу сільськогосподарських наук; про збільшення фінансування на будівництво Головної астрономічної обсерваторії; клопотання Президії – про передачу у відання Академії приміщень; про збільшення території Ботсаду; про затвердження списку іменних премій; про необхідність організації системи державних заповідників в УРСР; про придбання рукописів музичних творів Я. С. Степового; подання з обґрунтуванням збільшення штату АН УРСР; перелік штатних посад керівників наукових установ, що потребують прирівняння в оплаті з керівниками науково-дослідних інститутів; звернення Дніпропетровської облради та обкому партії про виділення приміщення для Інституту чорної металургії в м. Дніпропетровськ, куди він переведений з Києва за рішенням Президії АН УРСР.

У збірнику вміщений Список науково-дослідних установ АН УРСР станом на 1 січня 1949 р., який відклався в іншому фонді ЦДАВО України – Ф. 582 «Державний комітет Української РСР зі статистики (Держкомстат УРСР)».

Документи, що відображають питання керівництва наукою, зберігаються у фондах Центрального державного архіву громадських об'єднань України. До збірника ввійшли 32 документи з Ф. 1 «Центральний комітет Компартії України». Зокрема постанови ЦК КП(б)У про створення Філософської комісії АН УРСР, про роботу Інституту історії України, Інституту економіки та лист-рекомендація акад. О. В. Палладіна на посаду президента АН УРСР. Інший блок – документи АН УРСР, надіслані до ЦК КП(б)У, серед них: доповідні записки, пропозиції, листи, звернення, довідки, інформації про необхідність утворення і реорганізації окремих установ АН УРСР та їх структурних підрозділів; про плани науково-дослідних робіт установ; про організацію, хід і результати роботи по пріоритетних наукових розробках установ; інформація про найважливіші наукові досягнення установ і їх впровадження у виробництво; інформації про результати перевірки діяльності окремих установ АН; про необхідність проведення заходів з підготовки наукових кадрів, забезпечення їх житлом, надання стипендій, можливості здійснювати наукові відрядження.

Також з фонду ЦК КП(б)У до збірника були відібрані інформації, підготовлені для ЦК КП(б)У підприємствами та організаціями УРСР про науково-технічну співпрацю з установами АН УРСР; доповідні записки від Головного управління у справах літератури та видавництва при РМ УРСР про зміст книжкових фондів у Львівській філії Бібліотеки АН УРСР та бібліотеці Природничого музею АН УРСР; про посилення цензури у виданнях АН УРСР з метою недопущення розголошення державної таємниці; листи і звернення організацій і окремих осіб про необхідність створення в АН нових установ, зокрема Інституту географії і

картографії, Інституту транспортних проблем, Інституту права.

З фондів Центрального державного кінофотофоноархіву України ім. Г. С. Пшеничного у збірнику вміщені 46 фотодокументів із колективними зображеннями вчених АН УРСР в ході проведення наукових досліджень, на робочих місцях, під час участі в різних наукових заходах та персональні зображення видатних учених, які працювали в АН УРСР.

Таким чином, представлені у збірнику документи та розроблені на їх основі матеріали повною мірою розкривають процеси організаційно-структурного устрою, кадрового та матеріально-технічного забезпечення АН УРСР у 1946–1950 рр., напрями наукових досліджень академічних установ та основні отримані результати в галузі фундаментальних та науково-прикладних наук і можуть слугувати вагомим джерельним підґрунтям для подальших досліджень історії української науки періоду повоєнної відбудови.

О. С. Онищенко

Л. М. Яременко

**ДОКУМЕНТИ
І
МАТЕРІАЛИ**

ДОКУМЕНТИ

№ 1^{*1}

ПЛАН НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ АН УРСР НА 1946–1950 рр.^{*2}

[4 січня 1946 р.]^{*3}

Для службового користування

Передмова

Прийнятий Верховною Радою СРСР Закон про п'ятирічний план відбудови й розвитку народного господарства СРСР на 1946–1950 рр. встановлює, що основні завдання цього п'ятирічного плану «полягають у тому, щоб відбудувати потерпілі райони країни, відновити довоєнний рівень промисловості і сільського господарства і потім перевершити цей рівень у значних розмірах. З цією метою необхідно...^{*4} забезпечити дальший технічний прогрес в усіх галузях народного господарства СРСР, як умову потужного піднесення виробництва і підвищення продуктивності праці, для чого треба не тільки наздогнати, але й перевершити найближчим часом досягнення науки за межами СРСР».

Новий п'ятирічний план, багато розділів якого містять цілком конкретні завдання для наукової думки, ставить до науки величезні умови. За роки соціалістичного будівництва радянська наука відіграла велику роль у здійсненні завдань трьох сталінських п'ятирічок; вона розв'язала складні технічні проблеми виробництва найновіших зразків озброєння у роки Великої Вітчизняної війни. Створення нових типів літаків, танків, гармат, мінометів, що якістю своєю перевершили озброєння ворога, свідчить про зрілість нашої науки розв'язувати найскладніші завдання в галузі технічного прогресу.

У післявоєнний період наша наука повинна зробити новий великий крок вперед. Вона повинна допомогти «розв'язанню корінного завдання щодо піднесення народного господарства, щоб у кілька років значно перевищити довоєнний рівень господарського розвитку країни і забезпечити значне підвищення життєвого рівня усього населення» ([В. М.] Молотов). Радянська наука повинна зробити свій вклад у справу якнайшвидшої відбудови і дальшого розвитку народного господарства; в справу дальшого підвищення обороноздатності СРСР.

П'ятирічний план, ставлячи великі вимоги до науки й до радянських вчених, разом з тим забезпечує можливості дальшого розвитку, розширення і поглиблення наукової роботи в СРСР і в кожній радянській республіці, що входить до його

^{*1} Див. док. № 48.

^{*2} Опубліковано: План науково-дослідних робіт Академії наук Української Радянської Соціалістичної Республіки на 1946–1950 рр. (Проект). – К.: Вид-во АН УРСР, 1946. – 186 с.

^{*3} Дата схвалення Президією АН УРСР, протокол № 1 від 4 січня 1946 р., п. 1. Див. Додатки: «Регести протоколів». Затверджено на Загальних зборах АН УРСР 25 квітня 1946 р.

^{*4} Крапки в документі.

складу, передбачає будівництво нових науково-дослідних інститутів та розширення і поліпшення матеріальної бази для наукової роботи.

У своєму виступі перед виборцями^{*1} 9 лютого 1946 р. тов. [Й. В.] Сталін говорив: «Я не маю сумніву, що, коли подамо належну допомогу нашим ученим, вони зуміють не тільки наздогнати, але й перевершити найближчим часом досягнення науки за межами нашої країни».

Радянські вчені з ентузіазмом прийняли цей заклик любимого вождя і готові всі сили свої віддати на те, щоб виконати почесне завдання, поставлене перед радянською наукою, і вивести її на перше місце в світі.

Закон про п'ятирічний план відбудови й розвитку народного господарства СРСР вимагає від радянських учених, зокрема від учених Радянської України, а серед них у першу чергу від наукових працівників Академії наук Української Радянської Соціалістичної Республіки скласти такий план своєї наукової роботи на 1946–1950 рр., який відповідав би великим завданням плану IV сталінської п'ятирічки.

Виходячи з цих завдань, інститути і лабораторії Академії наук Української РСР будували плани наукової роботи на 1946–1950 рр. При цьому вони враховували, що основне завдання Академії наук полягає у дослідженні принципів вузлових проблем, що допомагають розв'язанню найголовніших питань соціалістичної практики: інститути Академії наук не повинні, з одного боку, перетворюватись у галузеві інститути, а, з другого боку, повинні уникати відриву теорії від практики.

Відповідно до цього в планах інститутів Академії наук УРСР намічено дослідження і розробку на 1946–1950 рр. наукових проблем двоякого роду. По-перше, – це проблеми, якнайтісніше зв'язані з соціалістичною практикою, дослідження яких необхідне для забезпечення завдань відбудови й розвитку народного господарства СРСР, для нового піднесення важкої промисловості, для розвитку залізничного транспорту, для забезпечення країни вугіллям, нафтою, для дальшого розвитку сільського господарства і поліпшення постачання населення продуктами харчування і товарами широкого вжитку, для дальшого зміцнення обороноздатності країни, для задоволення культурних потреб радянського народу, що зросли і стали більш різнобічними.

По-друге, – це проблеми теоретичні, найважливіші в галузі кожної науки, розв'язання яких потрібне на даному етапі розвитку відповідної галузі знання. Без дослідження цих вузлових теоретичних проблем неможливий рух науки вперед; адже «радянська наука і техніка повинні неперервно рухатись вперед і йти у перших рядах світової науки і техніки», як сказано у зверненні ЦК ВКП(б) до виборців.

Проблеми обох цих напрямків ми знаходимо в планах науково-дослідної роботи на четверту п'ятирічку інститутів усіх Відділів Академії наук УРСР. Інститути Відділу технічних наук планують дослідження ряду проблем, зв'язаних з розвитком різних галузей нашої промисловості. Так, наприклад, Інститут чорної металургії буде досліджувати проблему одержання високоякісних чавунів підвищеної міцно-

^{*1} Перші післявоєнні вибори до Верховної Ради СРСР відбулися 10 лютого 1946 р., до Верховної Ради УРСР – 9 лютого 1947 р.

сті, теорію доменного процесу в зв'язку з інтенсифікацією ходу доменних печей, проблему відшукання технічно цінних стопів^{*1} на залізній основі і нових методів термічної обробки; Інститут електрозварювання розроблятиме питання автоматичного і напівавтоматичного електродугового зварювання та контактного зварювання, а також газового різання і обробки металу; Інститут будівельної механіки вивчатиме проблеми міцності і стійкості інженерних конструкцій та міцності в машинобудівництві; Інститут гірничої механіки планує дослідження проблеми автоматичного регулювання гірничих машин, а також механізації забійної групи процесів добування твердих корисних копалин.

Водні ресурси річкових басейнів УРСР і питання комплексного використання річок УРСР вивчатиме Інститут гідрології і гідротехніки. З завданнями розвитку енергогосподарства будуть зв'язані намічені для дослідження Інститутом енергетики проблеми підвищення ефективності і автоматизації роботи енергосистем, комплексного використання місцевих енергоресурсів УРСР та проблема газової турбіни.

З різними завданнями, що стоять у четвертій п'ятирічці перед нашою промисловістю, зв'язаний ряд проблем, що їх вивчатимуть інститути Відділу фізико-хімічних і математичних наук. До таких проблем належить, наприклад, дослідження різних властивостей півпровідників^{*2} (Інститут фізики), проблема забарвлення і будови органічних барвників і проблема хімічного використання бурого вугілля УРСР (Інститут органічної хімії), дослідження корозії металів і питання електролітичного виділення легких і рідких металів з розтоплених середовищ (Інститут загальної хімії)^{*3}, а також роботи Інституту геологічних наук в галузі дослідження генезису і умов формування найголовніших корисних копалин УРСР.

З завданнями, які стоять перед нашим сільським господарством, зв'язані деякі проблеми, що їх висувають інститути Відділу біологічних наук, наприклад, проблема теоретичних основ живлення рослин і підвищення ефективності органічних і мінеральних добрив (Інститут ботаніки), проблема основ акліматизації і методів інтродукції нових рослин (Ботанічний сад), проблема закономірностей масового розмноження тварин, проблема біоекології паразитів сільськогосподарських і промислових тварин (Інститут зоології).

З завданнями охорони здоров'я зв'язані такі проблеми, заплановані інститутами Відділу біологічних наук, як проблема нормальної і патологічної фізіології системи сполучної тканини і значення порушень функції цієї системи в патогенезі захворювань і передчасного старіння організму (Інститут клінічної фізіології), проблема біохімії тренування м'язів і проблема обміну вітамінів і його зв'язку з роллю вітамінів в організмі людини (Інститут біохімії), проблема впливу різних факторів на життя мікроорганізмів (Інститут мікробіології) та інші.

З питаннями дальшого розвитку і росту культури українського народу зв'язані проблеми, що їх планують інститути Відділу суспільних наук. Ряд інститутів планує створення підручників для вищої школи, наприклад, підручники з історії України, з історії української літератури, з історії української мови, з історії укра-

*1 Тут – «сплавів».

*2 Тут і далі – так у документі.

*3 Так у документі. Потрібно: «Інститут загальної та неорганічної хімії».

їнського образотворчого мистецтва і українського мистецтвознавства, історії українського фольклору, історії української музики, корпус археологічних пам'яток України. Питання історії українського літературного процесу, питання взаємозв'язків і взаємовпливів української літератури з російською, слов'янськими і західноєвропейськими літературами, дослідження і видання класиків української літератури намічає Інститут української літератури. Питання відбудови й розвитку народного господарства УРСР будуть розроблятися Інститутом економіки. Розробку питань української лексикографії, складання словників планує Інститут мовознавства; дослідження різних археологічних пам'яток на Україні намічає Інститут археології.

В п'ятирічному плані наукової роботи інститутів Академії наук є чимало важливих теоретичних проблем, розробка яких необхідна для того, щоб радянська наука, зокрема наука Радянської України, йшла «у перших рядах світової науки». Такі проблеми ми можемо знайти в планах інститутів усіх Відділів Академії наук УРСР. До їх числа належить проблема атомного ядра (Інститут фізики), проблема механізму органічних реакцій (Інститут органічної хімії), проблема стабільності колоїдних систем і електродних процесів (Інститут загальної хімії), проблема хімії ізотопів, а також кінетики і механізму ланцюгових реакцій (Інститут фізичної хімії), проблема еволюції рослинних форм (Інститут ботаніки), проблема еволюції факторів онтогенезу (Інститут зоології), проблеми біохімії нервової і м'язової діяльності (Інститут біохімії), проблема будови і функцій вегетативної нервової системи (Інститут клінічної фізіології), проблема закономірностей фазових перетворень у конденсованих системах (Лабораторія металофізики), проблема стійкості пружних систем (Інститут гірничої механіки), проблема історії економічної і статистичної думки (Інститут економіки), проблема походження українського народу (Інститут історії), питання загальної теорії літератури (Інститут української літератури), теоретичні проблеми мовознавства (Інститут мовознавства), проблема етногенезу українського народу (Інститут археології), питання історії українського мистецтва, музики і фольклору (Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії), питання історії Вітчизняної війни на Україні.

Плани наукової роботи інститутів і лабораторій Академії наук УРСР на IV сталінську п'ятирічку включають основні проблеми, розв'язання яких повинно допомогти відбудові й розвитку народного господарства СРСР і, в першу чергу, УРСР, що входить як невід'ємна частина до складу великого Радянського Союзу. Ці плани повинні бути об'єднані з планами Академії наук СРСР і академіями наук союзних республік. В результаті такого об'єднання і буде створений єдиний план радянської науки на четверту п'ятирічку, над яким будуть працювати радянські академії наук на чолі з Академією наук СРСР.

Віце-президент Академії наук УРСР
голова Планової комісії Академії наук УРСР
академік [О.] В. Палладін

Відділ суспільних наук

Інститути Відділу суспільних наук планують свою проблематику на IV п'ятирічку (1946–1950 рр.), виходячи з історичної промови товариша

[Й. В.] Сталіна перед своїми виборцями 9 лютого 1946 р., в якій товариш [Й. В.] Сталін накреслив основні шляхи розвитку економіки, науки і культури нашої Батьківщини на найближче п'ятиліття. Виходячи з даних вказівок, п'ятирічний план науково-дослідної роботи об'єднаних Відділом інститутів передбачає велике розгортання робіт по вивченню народного господарства і культури Української Радянської Соціалістичної Республіки, національною за формою і соціалістичною за змістом, в тісному пов'язанні з інститутами Академії наук СРСР і галузевими науково-дослідними інститутами УРСР.

Передбачена проблематика має розроблятися силами наукових працівників академічних інститутів, а саме: 1. Інституту економіки, 2. Інституту археології, 3. Інституту історії України, 4. Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні, 5. Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка, 6. Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії, 7. Кабінету для вивчення єврейської мови, літератури і фольклору, 8. Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні, 9. Бібліотеки АН УРСР. Крім цих установ, передбачається найближчого часу створення у складі Відділу Інституту слов'янознавства і Комісії філософії*¹.

Велика й відповідальна робота передбачається п'ятирічним планом по Інституту економіки. Робота Інституту йтиме в таких основних напрямках: відбудова й розвиток народного господарства Радянської України, продуктивність праці в промисловості, сільському господарстві і транспорті УРСР, історія економічної і статистичної думки та історія народного господарства України.

Поряд з розробкою питань відбудови промисловості, сільського господарства і транспорту УРСР, мають бути вивчені: географічний розподіл продуктивних сил, перспективи розвитку комплексних районів, використання енергетичних ресурсів і т. д.; питання підвищення продуктивності праці і можливості комплексної механізації основних галузей промисловості, тобто механізації всіх виробничих ланок і автоматизації виробництва; питання збільшення продуктивності праці в сільському господарстві.

Розробка питань історії економічної і статистичної думки та історії народного господарства має завданням з'ясувати, який внесок зробила Україна в загальну скарбницю культури СРСР і світової, а також вперше підсумувати розвиток народного господарства України з найдавніших часів до нашого часу. Зрозуміло, що далеко не всі питання, які входять у ці проблеми, будуть розроблені в період 1946–1950 рр.

Інститут археології в 1946–1950 рр. широко розгорне свою роботу. Територія України дуже багата на археологічні пам'ятки. Попередні праці українських археологів дають змогу по-новому поставити і розв'язати ряд надзвичайно цікавих проблем. Максимальну увагу приділить Інститут складанню корпусу археологічних пам'яток України¹, що являтиме першу спробу обліку і опису старовини нашої республіки. Поряд з тим запланована розробка ряду інших проблем. Нові матеріали дають змогу розв'язати питання про заселення території України в льодовиковий час, висвітлити питання про хліборобські племена епохи неоліту, про суспільство і господарство України в епоху міді – бронзи, про історичні передумови формування українського народу. Значне місце в роботі Інституту археології

*¹ Див. док. № 14, 24.

матиме дослідження стародавньо-руських міст і античних міст українського Причорномор'я, їх зв'язків з тубільним світом. Складена буде історико-географічна карта Геродотової Скіфії².

Інститут історії України працюватиме над обробкою і виданням джерел з історії України і української історіографії. Інститут включається в комплексну розробку проблеми історії міст Києва і Львова. Особлива увага звернута буде на поглиблене вивчення деяких дуже цікавих періодів історії України: національно-визвольна війна 1648–1654 рр., епохи Петра I, Коліївщини, українсько-російських зв'язків XVI–XVII століть, історії селян епохи феодалізму, формування робітничого класу, суспільно-політичних рухів у XIX ст., історії Радянської України.

Поряд з цим буде розроблятися не досить ще вивчена проблема походження українського народу. Возз'єднання всіх українських земель в єдину радянську республіку зумовлює потребу поставити проблему дослідження історії Західної України, в першу чергу – за період 1918–1939 рр. В результаті всебічної розробки проблем історії України українська радянська історіографія повинна дати синтетичну історію УРСР³. Ця робота у формі серії нарисів, розрахованих на 20 випусків, розпочата була ще в 1937 р. Протягом 1946–1950 рр. заплановано написати 5 нарисів. Водночас Інститут поставив собі завдання почати підготовку на базі всіх нарисів і монографій багатотомної історії України.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні в період IV п'ятирічки найбільше часу і уваги віддаватиме роботі над словниками, в яких відчувається гостра потреба, а саме: а) українсько-російським, б) історичним словником української мови, в) тлумачним словником, г) словником українських синонімів, д) словником Т. Г. Шевченка, е) рядом двомовних термінологічних словників. Поряд з цим розроблятиметься проблема побудування курсів історії української мови, систематичного курсу загального мовознавства, вивчатимуться системи радянських і інших мов. Запланована також дуже важлива для УРСР проблема складання діалектологічного атласу України⁴ (в кооперації з кафедрами української мови університетів і педінститутів УРСР).

Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка на період 1946–1950 рр. ставить собі основним завданням складання багатотомної історії української літератури, що має якнайповніше охопити всю літературно-художню спадщину нашого народу від початку його історичного існування до нашого часу. Заплановано видати збірку творів 30 найвидатніших українських письменників і літературознавців. В зв'язку з складанням курсу історії української літератури буде досліджено і розроблено багато основних актуальних питань, зокрема, українського романтизму, реалізму, символізму і інших літературних напрямів.

Поряд з цим глибше і ґрунтовніше вивчатимуться взаємозв'язки української літератури з літературою великого російського народу, з літературами інших слов'янських народів та з західноєвропейськими літературами. Вперше ставиться питання про світове значення української літератури, про місце її серед інших літератур народів світу. Велика увага приділена буде розробці питань як загальної теорії літератури, так і ряду специфічних питань української поезики, зокрема про особливості віршування, розповіді, гумору і т. д. Почнеться також дослідження української журналістики і історії української літературної критики.

Розробку всіх проблем Інститут підпорядковує основному завданню – складанню наукової марксистсько-ленінської історії українського літературного процесу.

Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії є комплексним інститутом, чим і пояснюється його багатопроблемність і те, що проблеми відмінні за своїм характером і спрямованістю. Керівною ідеєю всієї проблематики є необхідність розробки таких питань, які лягли б в основу створення курсу історії галузей науки за профілем Інституту. В галузі образотворчого мистецтва розроблятимуться питання: а) історії українського образотворчого мистецтва і б) історії українського мистецтвознавства. В галузі етнографії намічена розробка таких проблем: а) методологія етнографічних досліджень, б) дослідження народного побуту, в) дослідження побуту українців за межами їх батьківщини, г) дослідження зв'язків народів за даними етнографії.

Етнографія на Україні належить до тих галузей знань, в яких у післяреволюційні роки фактично тільки починається систематична поглиблена розробка основних проблем. В першу чергу сюди належить методологія етнографічного дослідження, дослідження народногосподарського побуту і проблема взаємовпливу культур.

Хоч українська фольклористика як наука існує вже понад століття і представлена рядом великих дослідників, проте можна вказати ряд маловивчених чи навіть зовсім не вивчених проблем першорядної ваги. Крім критичного перегляду спадщини, в ряді історіографічних праць потрібні нові розробки, особливо в галузі синтезу фольклорних явищ у минулому і сучасному, що досі відставав. Першочерговим завданням найближчого часу буде збирання, систематизація і поглиблене дослідження українського усного фольклору в розрізі хронологічному, топографічному, історіографічному і методологічному. Відділ музичного фольклору працюватиме над проблемою синтетичного дослідження української народної музики. Основна увага буде приділена темі «Ленін і Сталін в українській музичній народній творчості» і музичному фольклору Великої Вітчизняної війни. Протягом цього ж періоду буде закінчена робота над створенням історії українського музичного фольклору.

В галузі українського музикознавства буде проводитись робота по збиранню, систематизації і узагальненню української музики, головню, починаючи від часу інтенсивної її професіоналізації, тобто з другої половини XIX ст. Зокрема, буде приділена особлива увага дослідженню музики [М. В.] Лисенка.

В галузі театрознавства передбачено вивчати професійний театр кінця XVIII і XIX ст., корифеїв українського театру, театральну критику. Зокрема, при вивчанні історії українського театру буде провадитись робота по дослідженню сценічної інтерпретації.

Для збирання матеріалів і поглибленого комплексного дослідження питань, зв'язаних із запланованими проблемами, Інститут намічає ряд експедицій в різні райони України і організує бази для стаціонарного комплексного дослідження з питань етнографії і фольклору.

Кабінет для вивчення єврейської мови, літератури та фольклору в галузі єврейської мови має провадити роботу над словником і граматикою, над мовою єврейських класиків, мовою радянського періоду і т. д. В галузі дослідження єврей-

ської літератури триватиме вивчення літературної спадщини різних епох. Відділ музичного фольклору вивчатиме, як і раніш, історію і сучасний єврейський музичний фольклор.

Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні планує свою роботу на 1946–1950 рр. так, щоб кінець-кінцем можна було скласти фундаментальну історію України у Великій Вітчизняній війні народів СРСР 1941–1945 рр. Повне здійснення цього завдання виходить за межі IV п'ятирічки. Комісія передбачає публікувати документи і матеріали з історії Вітчизняної війни на Україні, вивчати історію військових подій, окупаційний режим, економіку України в період Вітчизняної війни і історію міст.

Бібліотека Академії Наук розгорне свою наукову діяльність у двох напрямках: а) над бібліографією України і б) над дослідженням і публікацією матеріалів, що зберігаються у відділі рукописів і стародруків. [...] ^{*1}

Відділ фізико-хімічних та математичних наук

У п'ятирічний проблемний план Відділу фізико-хімічних та математичних наук ввійшли основні питання, над якими інститути Відділу вже значний час працюють і в розв'язанні яких вони набули досвіду, що забезпечує дальший успішний розвиток робіт. Напрями робіт, нещодавно розпочатих, а також питання, що мають не стільки наукове, скільки прикладне значення, у даному плані не відбиті.

Інститут математики в 1946–1950 рр. буде продовжувати роботи по дослідженню квазіконформних відображень плоских і просторових областей та по нелінійній механіці. Розвиток цих проблем має видатне значення не тільки для теорії, але й для практичних застосувань у техніці. Одночасно в Інституті розроблятимуться: інтегрування диференціальних рівнянь в частинних похідних першого порядку і узагальнення задачі Пфаффа; якісна теорія рівнянь руху системи матеріальних точок, що перебувають під дією взаємних сил; теорія операторів у Гільбертовому просторі і застосування її в різних галузях аналізу і математичної фізики.

Головна астрономічна обсерваторія зосередить свою увагу на будівництві будинків і монтажі інструментів. Коли вони будуть встановлені, Обсерваторія розпочне розробку основної своєї проблеми – складання каталогу слабких зір – колективної роботи ряду найкрупніших астрономічних установ Радянського Союзу.

Полтавська гравіметрична обсерваторія планує продовження робіт по дослідженню змін сили земного тяжіння в просторі і в часі, а також по спостереженнях за переміщеннями земного полюсу.

Основні напрями роботи Інституту фізики полягатимуть у дослідженні явищ, що стосуються фізики атомного ядра і фізики твердого тіла. Будуть досліджуватись електронні явища в кристалічній решітці півпровідників, що може дати істотні результати для проектування нових типів фотоелементів і випростувачів. Будуть досліджуватись оптичні фактори електронної емісії, механізм збудження і руху електронів в емітерах півпровідників.

^{*1} Знято частину тексту з обґрунтуванням необхідності проведення досліджень вищезазваних проблем і тем.

В Інституті фізики намічено розгорнути роботи над спектрами вбирання і флюоресценцією кристалів при низьких температурах. Ці роботи дадуть змогу розв'язати ряд питань, що стосуються структури і властивостей кристалічних решіток органічних сполук та природи хімічного зв'язку в цих сполуках.

П'ятирічний план Фізико-технічного інституту передбачає розвиток чотирьох основних напрямів Інституту: роботи в галузі ядерних перетворень, фізики низьких температур, ультракоротких радіохвиль і фізики твердого тіла.

Питання, висунуті Інститутом в галузі фізики низьких температур, належать до дослідження «аномальних» властивостей речовини, які спостерігаються тільки при низьких температурах (надпровідність, надтекучість), а також до дослідження тих змін, які спостерігаються при низьких температурах із звичайними тепловими, електричними, магнітними і механічними властивостями тіл.

Кріогенна лабораторія Фізико-технічного інституту – одна з двох кріогенних лабораторій Союзу – має апаратуру для зрідження азоту, водню і гелію. Роботи кріогенної лабораторії Інституту координуються з Інститутом фізичних проблем Академії наук СРСР.

Проблема генерації і поширення дециметрових, сантиметрових і міліметрових радіохвиль має не тільки наукове, але й дуже велике технічне значення (радіолокація).

Істотне місце в проблематиці Фізико-технічного інституту займають роботи з фізики твердого тіла. Вони будуть присвячені створенню теорії реальних кристалів і дослідженню природи пластичних кристалів.

Лабораторія металофізики має на увазі продовжувати дослідження з кінетики перетворення металів і стопів у твердій фазі. Практичне застосування ці роботи знайдуть у технології виробництва стопів чорних і кольорових металів, головним чином в технології легірування сталей.

Інститут фізичної хімії намічає ряд напрямків. На першому місці слід поставити хімію ізотопів – дейтерію, важких кисню і азоту. З допомогою ізотопного методу будуть досліджені неясні досі механізми деяких органічних реакцій. Лабораторія ізотопів буде центром таких робіт на Україні.

В Інституті фізичної хімії будуть розроблятися актуальні питання кінетики і каталізу, механізму ланцюгових реакцій (гомогенно-гетерогенний каталіз), фотохімії розчинів електролітів і деякі питання, що стосуються фізико-хімії силікатів.

В Інституті загальної і неорганічної хімії основними напрямками є дослідження комплексних сполук і теорія розчинів. Вивчатимуться комплекси з участю алюміній-хлориду і алюміній-броміду, полігалогенідів і рідких металів.

Дослідження у цій галузі мають значення для з'ясування деяких питань складу і будови комплексних сполук, а також для теорії розчинів. Особливий інтерес являє встановлення хімічної природи і властивостей забарвлених комплексних сполук, що вживаються в хімічному аналізі. Дослідження комплексних сполук провадиться Інститутом переважно в неводних розчинах, що зв'язує цей напрям з іншим напрямом Інституту – дослідженням неводних розчинів і розтоплених солей.

В електрохімічній лабораторії Інституту загальної і неорганічної хімії поставлено питання про дослідження електродних процесів – анодних і катодних: анод-

ного розчинення і рафінування металів і сплавів, зокрема, одержання алюмінію з силікоалюмінію.

Лабораторія колоїдної хімії Інституту має на увазі продовження робіт по вивченню змін дисперсійного середовища в ліофільних колоїдних системах. Ці роботи повинні мати велике значення в застосуванні до технічних процесів харчової промисловості, виробництва каучуку, піроксиліну та ін.

Найважливішими напрямами робіт Інституту органічної хімії є дослідження в галузі хімії барвників і теорії колірності, а також дослідження механізму органічних реакцій. В Інституті триватиме розробка хімії ціанінових барвників, що вживаються як фотосенсибілізатори бромосрібних емульсій, буде досліджуватись зв'язок між будовою ціанінових барвників, їх кольором і сенсibiliзуючою дією. Лабораторія механізмів органічних реакцій ставить своїм завданням дослідження реакцій гіпохлоритної кислоти з органічними сполуками і з'ясування механізму перегрупувань. Лабораторія хімії вітамінів досліджує один об'єкт – каротин, його технологію і хімічні перетворення. Буровугільна лабораторія Інституту органічної хімії планує роботи по хімічній характеристиці українського бурого вугілля і первинної смоли з нього.

Інститут геологічних наук, що є одним із найкрупніших інститутів Відділу, намітив на четверту п'ятирічку ряд проблем, що охоплюють різноманітність геологічних структур УРСР. Головною метою робіт є дослідження умов утворення різних комплексів гірських порід.

Намічається докладне дослідження докембрію УРСР, особливо питань його стратиграфії і тектоніки. Другим об'єктом роботи Інституту буде осадовий комплекс УРСР, що обіймає важливі, але мало вивчені питання палеозою УРСР і, особливо, палеонтології Донбасу. Намічається велика робота по дослідженню генезису і поширення найголовніших корисних копалин УРСР: залізорудних родовищ, марганцевих, газових і нафтових родовищ.

Розвиватимуться дослідження по геотектоніці УРСР, по формуванню підземних вод. Намічені дослідження по геохімії України, особливо з питань поширення рідкісних металів. Передбачається провести великі роботи по геофізичному дослідженню території УРСР і застосуванню цих даних для геологічного дослідження.

На основі цих робіт передбачається розгорнути дослідження умов формування найважливіших корисних копалин України, складання монографії і геолого-економічних карт.

Таким чином, проблематика Інституту геологічних наук передбачає постановку і розв'язання важливих завдань, зв'язаних з проблемою збільшення запасів мінеральної сировини Республіки. [...] ^{*1}

Відділ біологічних наук

Відділ біологічних наук АН УРСР планує на період 1946–1950 рр. проблематику науково-дослідної роботи інститутів у двох напрямах. В одному – морфологічному напрямі, планується під керівництвом дійсного члена АН УРСР

^{*1} Знято частину тексту з обґрунтуванням необхідності проведення досліджень вищезазваних проблем і тем.

Д. К. Третякова, всебічне дослідження флори і фауни УРСР, зумовлене великими прогалинами в існуючих відомостях і необхідністю охопити дослідженнями ново-возз'єднані області.

Другий напрям – фізіологічний. До нього належить проблематика з клінічної фізіології і з біохімії. Але деякі питання фізіологічного порядку намічені в зв'язку з морфологічним напрямом, оскільки вони стосуються розвитку і росту рослин і тварин, а також методів і шляхів підвищення продуктивності і вдосконалення пристосованості до особливостей української природи.

З фізіологічним напрямом зв'язані агрофізіологічні дослідження, що мають на увазі дати теоретичні основи системи живлення сільськогосподарських рослин і вказати практичні шляхи до підвищення ефективності органічних і мінеральних добрив. Керівниками є дійсні члени АН УРСР О. І. Душечкін, М. Г. Холодний і чл.-кор. АН УРСР П. А. Власюк.

Проблематика Ботанічного саду, що організується тепер у Києві, зв'язана з завданнями найдоцільнішої організації цього величезного науково-дослідного і культурно-освітнього закладу. Особливо важливі для нього – розробка проблеми спокою у рослин та способу керування ним при інтродукції нових культур. Керівник – дійсний член АН УРСР М. М. Гришко.

В галузі зоології – вивчення причин масового розмноження тварин взагалі і шкідників зокрема, а також вивчення паразитів і промислових тварин зв'язує теоретичні основи, що з'ясовуються таким шляхом, з практичними завданнями сільськогосподарства. Загальне керівництво здійснює дійсний член АН УРСР В. П. Поспелов.

Інститут гідробіології буде провадити дослідження біології водних організмів, особливо, мало відомої біології риб українських водойм. Таке дослідження зв'язане з регіональним вивченням указаних водойм, результати його будуть покладені в основу практичного використання водойм. Керівник – чл.-кор. АН УРСР Я. В. Ролл.

В галузі біохімії під керівництвом академіка О. В. Палладіна планується дослідження проблем як вуглеводно-фосфорного обміну, так і азотистого обміну і вивчення значення їх для функцій нервової і м'язової тканин. Дослідження в галузі цих проблем буде продовженням і дальшим розвитком попередніх робіт Інституту біохімії, які привели до розв'язання ряду важливих питань біохімії мускульної і нервової діяльності. Вивченню цих питань присвячена також проблема біохімії тренування, розробка якої повинна завершити передніші дослідження Інституту в цій галузі.

Поряд з цим намічається вивчення проблеми ферментних білків як рушіїв в процесі обміну речовин і взаємодії ферментів з субстратами.

В галузі біохімії намічено також вивчення проблеми біохімії вітамінів у напрямі дослідження процесів перетворення вітамінів у тваринному організмі.

Будова і функції фізіологічної системи сполучної тканини становлять проблему досліджень з клінічної фізіології у поточній п'ятирічці. Керівники – академік О. О. Богомолець за участю академіка М. Д. Стражеска. Такі дослідження мають завершити роботи попередніх років, що привели до широкого застосування антиретиккулярної цитотоксичної сироватки у медичній практиці. Проте, лишилися ще питання, які вимагають дальшої розробки, наприклад, генезис окремих елементів

фізіологічної системи сполучної тканини, питання про бар'єрно-трофічну функцію цієї системи, про механізм регуляції її функцій, про роль порушень функцій її в патогенезі ряду захворювань і в передчасному старінні організму. Ці питання і входять в проблеми, що плануються.

Разом з тим планується поглиблене вивчення будови і функцій вегетативної нервової системи, зважаючи на величезну роль її при фізіологічних і патологічних дослідженнях. Проблема – «Фізіологічні стимулятори і можливе їх терапевтичне застосування» – охоплює розроблюване дійсним членом АН УРСР В. П. Філатовим широко відоме вчення про автокаталізatori, яке супроводиться значними терапевтичними результатами.

Проблема «Значення кори надниркової залози в регуляції обміну енергії і біотонусу організму» має на увазі продовження вивчення активної речовини кори надниркової залози, названої кортикаліном, під керівництвом чл.-кор. АН УРСР Н. Б. Медведєвої.

Дослідна робота з мікробіології охоплюється в основному проблемою ролі вітамінів, гормонів, антибіотиків, бактеріофага та інших факторів у житті мікроорганізмів. Ці дослідження мають торкнутися найважливіших фізіологічних і біо-екологічних особливостей мікробів. Від результатів дослідження чекають цінних теоретичних висновків, що поглиблять розуміння мікробіологічних процесів, а так само і вказівок для терапії інфекційних захворювань. Загальний керівник – дійсний член АН УРСР Б. Л. Ісаченко. [...] ^{*1}

Відділ технічних наук

Проблематика науково-дослідних робіт інститутів Відділу технічних наук АН УРСР спрямована до виконання таких завдань, висунутих планом IV п'ятирічки:

а) подання науково-технічної допомоги у відбудові і розвитку вітчизняної промисловості;

б) розв'язання питань енергетики і комплексного використання місцевих паливних енергетичних ресурсів УРСР, дослідження і комплексного використання річок УРСР, і обслідування їх водних ресурсів;

в) розвитку питань нової техніки і поглиблення наукового дослідження з метою дальшого технічного прогресу і розв'язання практичних завдань машинобудування, апаратобудування, автоматизації, будівельної і сільськогосподарської механіки, матеріалознавства.

Всі проблеми, розроблювані інститутами за планом IV п'ятирічки можна згрупувати за вказаними нижче п'ятьма галузями: 1) гірничо-промисловість, 2) металургія, 3) електрозварювання, 4) паливні і водні ресурси УРСР, 5) завдання нової техніки.

Значна частина проблем, охоплюваних першими чотирма галузями, тісно пов'язана з основними завданнями відбудови і реконструкції промисловості і енергетики України на основі нових досягнень техніки.

По інститутах Відділу технічних наук АН УРСР розроблювані 25 проблем поділяються так:

^{*1} Знято частину тексту з обґрунтуванням необхідності проведення досліджень вищезазваних проблем і тем.

1. Інститут гірничої механіки АН УРСР розробляє 4 проблеми, з них 3 проблеми стосуються розв'язання завдань гірничо-рудної промисловості і одна – теоретичних питань стійкості пружних систем.

2. Інститут чорної металургії АН УРСР розробляє 6 проблем, спрямованих до розв'язання важливих завдань металургії.

3. Інститут електрозварювання АН УРСР розробляє 3 проблеми з питань зварювання, які мають велике значення для відбудовуваної промисловості і для дальшого розвитку індустрії.

4. Інститут гідрології і гідротехніки АН УРСР розробляє 2 проблеми, присвячені водним ресурсам і використанню річок України.

5. Інститут енергетики АН УРСР розробляє 6 проблем, з них одна проблема стосується питань комплексного використання паливних ресурсів УРСР і 5 проблем мають розв'язати завдання нової техніки в галузі енергетики.

6. Інститут будівельної механіки АН УРСР розробляє 3 проблеми, зв'язані з завданнями підвищення міцності і стійкості інженерних конструкцій та міцності в машинобудівництві.

7. Лабораторія проблем швидкісних машин і механізмів розробляє 2 проблеми в галузі завдань нової техніки, при чому одна з них розробляється спільно з Інститутом енергетики, а друга – з Інститутом будівельної механіки АН УРСР.

8. Лабораторія машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР розробляє одну проблему в галузі завдань механізації сільськогосподарського виробництва. [...] ^{*1}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 206, арк. 3–15, 53–58, 125–129, 157–160, 177–186. Друкарський відбиток.

№ 2

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. О. БОГОМОЛЬЦЯ ДО ГОЛОВИ РНК УРСР М. С. ХРУЩОВА ПРО ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАХОДИ ЩОДО УСПІШНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ

1 лютого 1946 р.

Вельмишановний Микито Сергійович!

Вважаю своїм обов'язком повідомити Вас про ті перешкоди для нормального розвитку науково-дослідчої роботи в інститутах АН УРСР, усунення яких в найближчий час здається мені конче потрібним.

I. Недостатність наукового устаткування лабораторій академічних інститутів.

1. Конче потрібно задовольнити подану Академією наук заявку на імпорфтне устаткування на суму коло 7–8 міл[ь]онів германських марок, згідно специфікацій, зазначених в заявці.

^{*1} Знято частину тексту з обґрунтуванням необхідності проведення досліджень вищезазваних проблем і тем установами Відділу технічних наук та узагальнений перелік проблем по АН УРСР.

Для розміщення замовлень необхідно надіслати до Німеччини з відповідними повноваженнями бригаду співробітників Академії наук УРСР в складі найкомпетентніших наукових співробітників. Список осіб, участь яких бажана в бригаді, мною подано заступникові Голови Ради Народних Комісарів УРСР товаришу І. С. Сеніну.

Деякі прилади, що істотно потрібні академічним інститутам, напевно не можуть бути виготовлені в Німеччині. Надзвичайно бажано, щоб ті прилади дозволено було Академії наук замовити в США.

Оскільки розміщення заявок в Німеччині вже провадиться багатьма народними комісаріатами й науково-дослідчими установами СРСР, виникає небезпека, що виконання замовлень Української академії наук, в разі прийняття їх німецькими фірмами, може бути відкладено на досить довгий термін. Між тим, для інститутів Академії наук надзвичайно важливо одержати потрібне сучасне устаткування в найближчий час.

2. Шляхом замовлень за кордоном можна забезпечити лише капітальне наукове устаткування інститутів. Між тим, наукова робота інститутів повсякденно зустрічає багато перешкод: відсутність хімічно чистих реактивів, відсутність відповідного скляного вогнетривкого посуду, відсутність мірного скляного посуду, відсутність точних дрібних електровимірвальних, інших невеликих приладів.

Для усунення цих перешкод необхідно утворити в Українській РСР низку невеликих, спеціального профілю, підприємств, а саме:

а) Невеликої фабрики хімічно чистих реактивів. Завданням такої фабрики буде не одержання тих чи інших хімічних препаратів (кислот, солей, розчинів і т. ін.) з сировини, але очищення їх до того ступеня чистоти, який потрібний для науково-дослідчої роботи.

Можна було б привести значну кількість прикладів, коли відсутність хімічно чистих реактивів примушує відмовлятися від виконання робіт, що мають дуже велике наукове і науково-практичне значення. Програму роботи фабрики хімічно чистих реактивів, список найбільш потрібних для наукової роботи хімічно чистих препаратів, в разі Вашого рішення про утворення такої фабрики, могла би розробити комісія в складі фахівців – співробітників нашої Академії.

б) Необхідно одному з скляних заводів на Україні доручити виготовлення високоякісного хімічного посуду з різних сортів скла (вогнетривке скло, кварцове скло і т. ін.), а також виготовлення мірного посуду (мірні циліндри, колби, бюветки, піпетки, цілющі воронки і т. ін.). В разі Вашої згоди на організацію скляного заводу, що буде виготовляти спеціальну апаратуру для науково-дослідчих установ, програма робіт цього заводу могла б бути теж розроблена комісією з академічних фахівців.

в)^{*1} Досвід показує надзвичайну доцільність організації при інститутах Академії наук УРСР невеликих механічних майстерень, що виготовляють апаратуру за завданням співробітників інститутів, оскільки дуже часто серед стандартної апаратури не можна знайти тих модифікацій, які для даного дослідження є найбільш придатними. Такі майстерні можуть в деяких випадках виготовляти прилади і в біль-

^{*1} Див. док. № 43, 54.

шій кількості, ніж цього вимагають потреби даного інституту, і постачати ними інші дослідчі установи.

В цьому відношенні показовим являється досвід експериментальної майстерні, організованої при керованому мною Інституті експериментальної біології і патології. Ряд приладів, потрібних для хімічних і фізіологічних лабораторій, у досить вдалих моделях виконувався цією майстернею перед війною в кількості, значно перевищувавшій потреби нашого Інституту. Це дало можливість Інституту істотно допомогти такими гостро дефіцитними приладами, як крутильні ваги для точних та швидких зважувань, кімографи, монметри, вакуум-насоси, лічильники часу, столи для штучного дихання і т. ін.; причому, це виробництво дозволило експериментальну майстерню утримати на самоокуплюваності.

Таким майстерням при науково-дослідчих інститутах потрібно надавати всебічну допомогу в справі одержання ними потрібних інструментів і сировини. Здебільшого мова йде про невелику кількість матеріалів, але стандартної якості.

г) Поруч з майстернями при інститутах дуже важливо було б організувати в УРСР завод будівництва точних приладів. Оскільки програма такого заводу, зрозуміло, може бути дуже великою в зв'язку з різноманітністю апаратури^{*1}, що вживається в науково-дослідчій роботі, план робіт такого заводу (а можливо – невеликих заводів різного профілю) повинний бути обмеженим і уточненим. Для цього також потрібно було б організувати при Академії наук УРСР відповідну комісію спеціалістів.

Задоволення зазначених потреб дуже сприяло б розвитку науково-дослідчої роботи, оскільки усунуло б ту надзвичайно велику кількість перешкод, які дослідників доводиться майже щоденно зустрічати в своїй діяльності.

II. Недостатня підготовка наукових кадрів.

1. Підготовка науково-дослідницьких кадрів є найістотнішим фактором, потрібним для успішного розвитку науково-дослідчої діяльності. Проте, ця підготовка має чисто випадковий характер. Не завжди науково-дослідчі інститути, зокрема інститути Академії наук, можуть притягти до роботи в інститутах найбільш здібних серед закінчуючих вищі учбові заклади. Потрібна вказівка адміністрації вищих учбових закладів про направлення молодих людей, особливо зарекомендувавших себе під час проходження курсу своїми здібностями для роботи в науково-дослідчих інститутах.

2. Набір аспірантів в інститути Академії наук з найбільш здібних не може провадитись тому, що Академія наук не має можливості надати позаміським кандидатам в аспіранти відповідної житлоплощі. Дуже важливо надати Академії наук гуртожиток для аспірантів з розрахунку принаймні на 300 осіб. Беручи до уваги, що чимало аспірантів мають вже родину, потрібно надати для гуртожитку не менш 300 кімнат.

Крім забезпечення аспірантів житлоплощею, потрібно також надати можливість організації для них їдальні з тим, щоб справа виготовлення їжі не відривала їх від наукової роботи.

3. Потрібно усунути існуючу ненормальність в оплаті роботи аспірантів. Ця оплата значно нижча оплати, яку міг би аспірант одержати, працюючи на підприємстві або в тому ж науково-дослідчому інституті, але не як аспірант, а як молодший або старший науковий співробітник. Так, наприклад, згідно існуючим ставкам,

*1 Слово «апаратури» написано від руки.

аспірант-докторант, що має ступінь кандидата, одержує 700–900 крб. на місяць. Проте, відповідно до існуючих ставок, він, маючи ступінь кандидата, одержував би як старший науковий співробітник науково-дослідчого інституту 1500 крб. на місяць.

Мені здається, що задоволення зазначених вище найбільш гострих та істотних потреб науково-дослідчих інститутів потрібно в можливо найближчий час, оскільки підготовка науково-дослідчих кадрів – справа дуже довга (середня тривалість формування наукового робітника після закінчення ним вищого учбового закладу в самостійного дослідника не менш 10 років), а відсутність потрібної матеріальної бази для дослідчої роботи не дозволяє провадити її на рівні сучасної науки.

В зв'язку з зазначеним я й дозволяю собі звернутися від імені Академії наук Української РСР з проханням про задоволення перерахованих в цій докладній записці найбільш гострих потреб науково-дослідчих інститутів Академії наук УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. О. Богомолець*
Згідно: ^{*1}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 225, арк. 16–22. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 3 ^{*2}

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПЛАНУ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА АКАДЕМІЇ НАУК УРСР НА 1946–1950 рр.

[15 лютого 1946 р.] ^{*3}

Предоставляемый пятилетний план нового строительства Украинской Академии наук, осуществление которого намечается в период с 1946 г. по 1950 г. включительно, по своим масштабам существенно отличается от планов строительства за прежние годы. Этот размах нового строительства объясняется следующими причинами:

1) В результате победоносного завершения Отечественной войны с фашистской Германией значительно возрос удельный вес нашей страны, как в политическом, так и в экономическом отношении. В мирные годы, сменившие войну, несомненно значительное развитие народного хозяйства нашей страны, что вызывает также бурное развитие всех отраслей науки и техники.

Если до войны многие научно-исследовательские институты Академии ощущали потребность в увеличении производственных площадей для расширения своей работы, то теперь эта потребность будет ощущаться в значительно большей мере. Недопустимо, чтобы наши научно-исследовательские институты, которые призваны сыграть большую роль в восстановлении нашей промышленности, отставали от институтов передовых стран.

^{*1} Підпис нерозбірливий.

^{*2} Див. док. № 12, 21, 26, 110.

^{*3} Дата розгляду на засіданні Президії АН УРСР, прот. № 3 від 15 лютого 1946 р., п. 4. Див. Додатки: «Регести протоколів».

Ввиду возросшего авторитета и значения нашей страны, надо ожидать, что будет расти интерес к работе наших учреждений со стороны чужеземных стран, в связи с чем помещения, в которых работают наши институты, и их научное оборудование должны находиться на должной высоте.

2) Второй причиной для разворота строительства является то, что, вернувшись из эвакуации, Академия наук УССР приняла решение сосредоточить в Киеве целый ряд институтов, которые до войны работали в других городах, как-то институты металлургии, энергетики, физической химии, горной механики.

3) Третьей причиной для разворота строительства является большая нужда Академии наук УССР в жилищном фонде для своих научных работников. Иногородние академики и члены-корреспонденты, вновь избранные в 1945 г., не могут полноценно включаться в работу Академии наук и переехать в Киев, т. к. Академия наук УССР не в состоянии предоставить им жилищной площади. Помимо этого целый ряд видных ученых и рядовых научных работников ютится сейчас в производственных помещениях институтов, которых и без того недостаточно для разворота исследовательских работ.

По пятилетнему плану предусматривается постройка следующих объектов:

I. Республиканский ботанический сад ^{*1}.

Ботанический сад АН УССР, создаваемый в г. Киеве, должен явиться одним из крупнейших научно-просветительных центров на Украине и в СССР.

Имея целью оказывать научно-методическую помощь ботаническим садам и заповедникам на территории УССР, а также проводить научно-просветительную работу в области ботаники, декоративного садоводства и цветоводства, Ботанический сад АН явится тем крупным культурным центром, который в значительной степени определит лицо г. Киева. В течение 1946–1950 гг. намечается провести строительство первой очереди Ботанического сада.

2. Республиканская Главная астрономическая обсерватория.

Особенно благоприятные условия астрономических наблюдений на Украине всегда привлекали внимание ученых. До войны на Украине было семь астрономических обсерваторий. Астрономы неоднократно возбуждали ходатайство о создании Главной астрономической обсерватории в г. Киеве, которая объединяла бы вокруг себя всех астрономов УССР.

В 1946–1950 гг. намечается осуществить строительство первой очереди, которое дало бы возможность, не ожидая полного окончания строительства Обсерватории, начать научную работу.

3. Объект № 2 ^{*2}.

Еще в 1940 г. постановлениями СНК СССР и СНК УССР, Академии наук УССР поручено создать в Киеве Лабораторию для экспериментальной разработки проблем ядерной физики.

^{*1} Тут і далі – підкреслено у документі.

^{*2} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 304–305, 651.

Объект № 2 в течении 1946–1950 гг. будет полностью закончен и введен в эксплуатацию.

4. Институты Отделения технических наук.

Институты: черной металлургии, энергетики, строительной механики, горной механики, гидрологии и гидротехники и Лаборатория быстроходных^{*1} машин, размещаются в здании по ул. Чкалова № 55-б, которое совершенно не приспособлено для работы указанных институтов.

Академия наук считает целесообразным сосредоточить все институты технических наук с экспериментальным заводом в отдельном городке вблизи промышленных предприятий города, связь с которыми будет необходима, и вблизи железнодорожного пути.

Для строительства технических институтов отведена площадка в 25 га по Брест-Литовскому шоссе на бывшем летном поле завода 43.

В 1946–1950 гг. намечается осуществить строительство первой очереди институтов черной металлургии, энергетики и Лаборатории быстроходных машин.

5. Библиотека АН (книгохранилище).

Книжные фонды АН УССР, вследствие отсутствия надлежащего помещения, размещены в пяти зданиях, расположенных в разных частях города. Из всех помещений только одно является специально библиотечным – здание б[ывшей] университетской библиотеки по Владимирской ул. № 58-а, а остальные помещения не приспособлены для хранения книг, вследствие чего книги портятся.

В виду отсутствия надлежащих размеров помещений около двух миллионов книг сложены в штабеля и нет никакой возможности разобрать их и дать возможность пользоваться этими книгами.

Учитывая такое положение, АН намечает в течение 1946–1948 гг., впредь до постройки нового здания Республиканской библиотеки АН, восстановить коробку сгоревшего здания по Тарасовской улице № 6 под книгохранилище.

6. Институт физической химии.

Институт физической химии, переведенный из Днепропетровска, своего здания не имеет и временно занимает неполный этаж в здании по Владимирской ул. № 55, совершенно не приспособленном к работам по физической химии, отсутствует необходимая вентиляция и условия для производства работ с точными приборами.

В 1947–1948 гг. намечается построить специальное здание для Института физической химии.

7. Физико-технический институт.

В период немецкой оккупации Физико-технический ин[ститу]т в г. Харькове был разрушен. Восстановление Института начато в 1941 г.^{*2} В 1946–1947 гг. на-

*1 Тут і далі – так у документі. Потрібно: «скоростных».

*2 Так у документі.

мечается полностью восстановить Институт, а также создать специальные лаборатории.

8. Надстройка над зданием АН по Владимирской ул. № 55.

Институты Отделения общественных наук: археологии, истории, языковедения, литературы, экономики, искусствоведения, фольклора, этнографии и [Кабинет] еврейской культуры – не могут развернуть научно-исследовательскую работу в надлежащих размерах, вследствие весьма ограниченной площади, которую Академия наук могла им выделить.

Согласно решения СНК УССР и ЦК КП(б)У АН должна организовать Институт славяноведения и Комиссию философии. Обеспечить помещениями эти институты Академия наук не имеет возможности.

Академия наук намечает произвести в 1946 г. надстройку четвертого этажа над зданием АН на углу улиц Владимирской и Ленина для институтов Отделения общественных наук.

9. Полевая лаборатория Института ботаники.

В 1941 г. в Голосеево была возведена двухэтажная коробка для полевой лаборатории Института ботаники. Война не дала возможности закончить это здание, которое крайне необходимо Институту ботаники. В 1946 г. намечается закончить это здание.

10. Научно-экспериментальная сельскохозяйственная база АН «Феофания».

«Феофанию» намечается использовать как сельскохозяйственную экспериментальную базу Академии наук, имеющую экономическое и научное значение, а также как место отдыха научных работников АН УССР.

11. Институт физики.

По Институту физики намечается окончание восстановления и создание специальных лабораторий.

12. Институт электросварки.

По Институту электросварки намечается окончание восстановления Института по ул. Горького № 69 и реконструкция зданий Института по Владимирской ул. № 94.

13. Гидрологическая станция Института гидрологии и гидротехники.

Согласно решения СНК УССР и ЦК КП(б)У Академии наук предложено организовать при Институте гидрологии и гидротехники Гидротехническую лабораторию и возобновить работу экспериментально-гидротехнической станции в г. Богуславе. Станция имеет своим назначением выполнять комплекс натуральных гидрологических наблюдений, конечной целью которых является установление физической стороны процессов стекания стока, просачивания испарения и формирования расходов по мере нарастания площади бассейнов.

14. Научно-экспериментальная база Института гидробиологии.

Для проведения гидробиологических работ, задачей которых является исследование водоемов и их гидрологического и биологического режима, необходимо организовать лаборатории, расположенные возле исследуемых водоемов, что и вызывает необходимость строительства в с. Бучанах Киевской области^{*1} научно-экспериментальной базы.

15. Институты Отделения технических наук, ул. Чкалова 55-а.

Для проведения научно-исследовательской работы институтов потребна^{*2} электроэнергия в большом количестве, которая может быть обеспечена после постройки трансформаторной подстанции электростанции, оборудование которой имеется.

16. Гаражи и склады АН.

Гаражи Академии наук не удовлетворяют возросшим потребностям АН, ввиду недостаточного объема и отсутствия помещения для мастерских, необходимых для проведения профилактических и текущих ремонтов автотранспорта.

Непрерывно увеличивающееся количество перевозок, связанных с продовольственным и техническим снабжением, требует создания автобазы не менее чем на 50 машин.

17. Заповедник «Александрия».

Заповедник «Александрия» в Белой Церкви имеет большой парк в 200 га. Парк имеет большую ценность и будет служить для научно-исследовательских работ ряда институтов АН и местом отдыха.

18. Биологическая станция в Крыму.

Карадагская биологическая станция АН в Крыму, представлявшая до войны одну из крупнейших в Союзе морских биологических станций, жестоко пострадала от немецко-румынских захватчиков. Почти полностью разрушены жилые и хозяйственные здания, электростанция, насосная станция морского водопровода.

19. Заповедник «Староселье».

Старосельский заповедник до войны являлся научно-исследовательской базой, где целый ряд институтов проводили научно-исследовательскую работу. В период оккупации разрушены здания. Академия наук намеревается восстановить эти здания и дать возможность институтам проводить работы.

20. Прохоровский заповедник.

По Прохоровскому заповеднику, климат которого исключительно хорош для лечения легочных заболеваний, намечается восстановить дом отдыха, который был до войны, а теперь разрушен немецкими оккупантами.

^{*1} Так у документі. Мається на увазі с. Бучаки Канівського району Черкаської області.

^{*2} Так у документі.

21. Гравиметрическая обсерватория в гор[оде] Полтаве.

Полтавская обсерватория значительно пострадала во время немецкой оккупации. Для создания нормальной работы обсерватории, намечается восстановить разрушенные здания и сооружения обсерватории.

22. Филиал АН в г. Львове.

По Львовскому филиалу намечается восстановление зданий, пострадавших от немецкой оккупации, и надстроить здание библиотеки, так как книжные фонды размещены в разных местах города, что весьма неудобно для научной работы и для обслуживания читателей. Большинство помещений перегружено книжными фондами, а читальный зал настолько мал, что не в состоянии вместить всех желающих пользоваться книгами.

23. Н[аучно-экспериментальная] база Института зообиологии *1.

В с. Теремках возле г. Киева Институт зообиологии создает научно-экспериментальную базу по изучению и разведению шелковичных червей и шелководства.

24. Типография и издательство АН.

Типография и издательство АН УССР своего здания не имеют и временно размещены в непригодном для этой цели помещении.

Нач[альник] О[тдела] к[апитального] с[троительств]а
АН УССР [И. И.] Бурвиков

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 244, арк. 92–101. Оригінал. Машинопис.

№ 4

**ЛИСТ-ПОДЯКА АН УРСР ЗАСТУПНИКУ КОМАНДИРА ПОЛКУ
ПІДПОЛКОВНИКУ П. М. ПОПОВУ ЗА ПОВЕРНЕННЯ КНИГ,
ВИВЕЗЕНИХ НАЦИСТСЬКИМИ ОКУПАНТАМИ
У 1941–1943 рр. З БІБЛІОТЕКИ АН**

5 березня 1946 р.

Президиум Академии наук Украинской ССР выражает Вам, лейтенанту Шевалье и бойцам, и командирам минометного подразделения Вашего полка глубокую благодарность за находку, сохранение и доставку в Киев научных книг, принадлежащих Академии наук УССР.

Ваши бойцы и командиры, нашедшие во время боев северо-западнее Берлина в земле закопанные немцами украденные у Академии книги, полностью сохранили их, возили с собой во время перемещения войск и 2 марта 1946 г. доставили в Киев.

*1 Так у документі. Потрібно: «Інститут зоології».

Немецкие варвары похитили в Академии наук УССР свыше 900 000 книг, много музейных ценностей, вывезли Гербарий, Зоологический музей и различное научное оборудование. Тогда, когда немцам не удавалось вывозить, они жгли и ломали научные ценности Академии.

Бойцы и командиры Красной Армии уже не раз находили на территории Германии, сохраняли, несмотря на трудности, и возвращали Академии наук УССР ее книги, музейные экспонаты, научные приборы, проявляя этим самым свою самоотверженную заботу о сохранении культурных ценностей великой Советской Родины.

Примите же, дорогие товарищи – бойцы и командиры воинской части п/п^{*1} 61426, привет и благодарность от ученых Украины за Ваше хорошее дело – сохранение и доставку книг Академии.

Президент Академии наук Украинской ССР
Герой Социалистического Труда академик *А. А. Богомолец*
Вице-президент Академии наук Украинской ССР
Герой Социалистического Труда академик *Е. О. Патон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 245, арк. 55–55зв. Копія. Машинопис.

№ 5^{*2}

**ПОСТАНОВА РНК СРСР ПРО ПІДВИЩЕННЯ
ПОСАДОВИХ ОКЛАДІВ УЧЕНИМ ТА ПОКРАЩЕННЯ ЇХ
МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ УМОВ**

*6 березня 1946 р.
м. Москва*

В целях улучшения материального положения работников науки Совет Народных Комиссаров Союза ССР постановляет:

О должностных окладах^{*3}

Установить с 1 апреля 1946 г. работникам науки, имеющим ученую степень и звание, новые повышенные должностные оклады:

А. Академия наук СССР

1. Оклады за звание действительного члена и
члена-корреспондента Академии наук СССР

1. За звание действительного члена Академии	– 5000 руб. в месяц
2. За звание члена-корреспондента Академии	– 2500 –» –

*1 «Полевая почта».

*2 Див. док. № 92, 93.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

2. Оклады президента, вице-президента, членов президиума,
академика-секретаря и академиков-секретарей
отделений Академии наук СССР

(включая оклады за звание действительного члена Академии наук)

1. Президент	– 30 000 руб. в месяц	
2. Вице-президент	– 20 000	→ –
3. Члены президиума	– 15 000	→ –
4. Академик-секретарь	– 20 000	→ –
5. Академики-секретари отделений	– 15 000	→ –

III. Должностные оклады руководителей научных учреждений и
научных сотрудников Академии наук СССР, имеющих ученую степень

1. Руководители филиалов Академии наук	– 10 000 руб. в месяц	
2. Директора научно-исследовательских институтов	– 8000	→ –
3. Заместители директора по научной работе	– 6500	→ –
4. Руководители научных учреждений, а также лабораторий, отделов, секторов и отделений институтов	– 6000	→ –
5. Ученые секретари отделений и советов: имеющие ученую степень доктора наук,	– 4200	→ –
имеющие ученую степень кандидата наук	– 3200	→ –
6. Ученые секретари институтов и научных учреждений:		
имеющие ученую степень доктора наук,	– 4000	→ –
имеющие ученую степень кандидата наук	– 3000	→ –
7. Старшие научные сотрудники институтов и научных учреждений, имеющие ученую степень доктора наук	– 4000	→ –
8. Старшие научные сотрудники институтов и научных учреждений, имеющие ученую степень кандидата наук	– 3000	→ –
9. Младшие научные сотрудники институтов и научных учреждений, имеющие ученую степень кандидата наук	– 2000	→ –

Б. Академии наук союзных республик,
Академия сельскохозяйственных наук имени В. И. Ленина,
Академия архитектуры, Академия медицинских наук и
Академия педагогических наук

I. Оклады за звание действительного члена и
члена-корреспондента академий наук

1. За звание действительного члена Академии	– 3500 руб. в месяц
---	---------------------

2. За звание члена-корреспондента Академии – 1750 → –

II. Оклады президентов, вице-президентов, членов президиума, академиков-секретарей академий и академиков-секретарей отделений академий

(включая оклады за звание действительного члена академии)

1. Президенты	– 20 000 руб. в месяц	
2. Вице-президенты	– 15 000	→ –
3. Члены президиума	– 10 000	→ –
4. Академики-секретари	– 15 000	→ –
5. Академики-секретари отделений	– 10 000	→ –

III. Должностные оклады руководителей научных учреждений и научных сотрудников академий, а также республиканских филиалов и баз

Академии наук СССР, имеющих ученую степень

1. Директора научно-исследовательских институтов	– 6000 руб. в месяц	
2. Заместители директора по научной работе	– 4800	→ –
3. Руководители научных учреждений, а также лабораторий, отделов, секторов и отделений институтов	– 4500	→ –
4. Ученые секретари академий и отделений: имеющие ученую степень доктора наук,	– 3800	→ –
имеющие ученую степень кандидата наук	– 2800	→ –
5. Ученые секретари институтов и научных учреждений: имеющие ученую степень доктора наук,	– 3500	→ –
имеющие ученую степень кандидата наук	– 2500	→ –
6. Старшие научные сотрудники институтов и научных учреждений, имеющие ученую степень доктора наук	– 3500	→ –
7. Старшие научные сотрудники институтов и научных учреждений, имеющие ученую степень кандидата наук	– 2500	→ –
8. Младшие научные сотрудники, имеющие ученую степень кандидата наук	– 1750 руб. в месяц	

Ученые, являющиеся одновременно действительными членами или членами-корреспондентами двух или более академий, получают оклады за звание только в одной из этих академий. [...] ^{*1}

^{*1} Знято частину тексту з інформацією про посадові оклади співробітників науково-дослідних інститутів наркоматів та відомств, викладацького складу вищих учбових закладів.

О снабжении промышленными и продовольственными товарами

Обязать Наркомторг СССР (т. [А. В.] Любимова):

1. Установить с 1 апреля 1946 г. работникам науки, взамен существующих дополнительных видов снабжения (литерные обеды, продлимит, сухие пайки) следующее, более повышенное, снабжение продовольственными и промышленными товарами:

а) действительным членам Академии наук СССР отпускать продовольственные товары на сумму 1200 рублей в месяц и промышленные товары на 10 000 рублей в год;

б) членам-корреспондентам Академии наук СССР, действительным членам Академии медицинских наук, сельскохозяйственных наук, педагогических наук, Академии архитектуры и академий союзных республик отпускать продовольственные товары на сумму 750 рублей в месяц и промышленные товары на 6000 рублей в год;

в) членам-корреспондентам Академии медицинских наук, сельскохозяйственных наук, педагогических наук, Академии архитектуры и академий союзных республик, директорам высших учебных заведений и научно-исследовательских институтов, имеющим ученые звания или степени, отпускать продовольственные товары на сумму 550 рублей в месяц и промышленные товары на 4000 рублей в год;

г) отпускать профессорам и докторам наук продовольственные товары на сумму 450 рублей в месяц и промышленные товары на 4000 рублей в год;

д) отпускать доцентам и кандидатам наук академий, научно-исследовательских институтов и вузов продовольственные товары на сумму 300 рублей в месяц и промышленные товары на 3000 рублей в год;

е) отпускать старшим преподавателям, ассистентам и преподавателям высших учебных заведений и младшим научным сотрудникам научно-исследовательских учреждений литерные обеды по нормам литеры «Б» и промышленные товары на 1500 рублей в год.

2. Предоставить право работникам науки, перечисленным в п. 1, решать вопрос – полностью получать продукты на дом или часть направлять в столовые для получения обедов.

3. Допускать при отпуске продовольственных товаров работникам науки, перечисленным в п. 1, по их выбору, увеличение выдачи отдельных продуктов питания до 50% против примерного набора, установленного Наркомторгом СССР, в пределах лимита.

4. Производить отпуск продовольственных товаров из специально выделенных для этой цели магазинов Главгастронома; отпуск промышленных товаров – из магазинов Главунивермага. В городах, где нет магазинов Главгастронома и Главунивермага, отпуск продовольственных и промышленных товаров производить из существующей сети магазинов по ценам нормированного снабжения.

О строительстве жилых домов

В целях улучшения жилищных условий работников науки построить и сдать в эксплуатацию не позднее IV квартала 1947 г. 19 домов:

в Москве 2 дома и Ленинграде 1 дом по 100 пятикомнатных квартир;

в Киеве, Минске, Ташкенте, Тбилиси, Риге, Таллине, Вильнюсе, Свердловске^{*1}, Казани, Молотове^{*2}, Ростове, Баку, Ереване, Харькове, Алма-Ате, Томске – по одному дому по 30–40 пятикомнатных квартир.

Строительство этих домов возложить на Народный комиссариат по строительству предприятий тяжелой индустрии (т. [П. О.] Юдина).

О выделении легковых машин

Обязать Народный комиссариат автомобильной промышленности (т. [С. А.] Аكوпова) выделить в 1946 и 1947 гг. равными частями по кварталам для приобретения в личное пользование действительным членам и членам-корреспондентам академий наук, профессорам и докторам наук высших учебных заведений и научных учреждений 2000 легковых машин марок «М-1» и «Победа». Народному комиссариату Вооруженных сил (т. [А. В.] Хрулеву) выделить в I и II кварталах 1946 г. для этой же цели 1000 легковых машин из числа трофейных, годных к эксплуатации.

Поручить Комитету по делам высшей школы при Совнаркомe СССР (т. [С. В.] Кафтанову) и Академии наук СССР (т. [С. И.] Вавилову) утвердить список работников науки, которым продаются в собственность указанные машины.

Председатель Совета Народных Комиссаров Союза ССР *И. [В.] Сталин*
Управляющий делами Совета Народных Комиссаров СССР *Я. [Е.] Чадаев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 222, арк. 147–155. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 6

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ВИДІЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ОЛЬВІЯ» В ОКРЕМИЙ НАУКОВИЙ ЗАКЛАД В СКЛАДІ АН УРСР»^{*3}

1 квітня 1946 р.

Схвалюючи рішення Президії Академії наук УРСР про відокремлення державного історичного заповідника «Ольвія» від Інституту археології, Рада Міністрів УРСР постановляє:

1. Державний історичний заповідник «Ольвія» до закінчення археологічних розкопок виділити як окремий науковий заклад в складі Відділу суспільних наук Академії наук УРСР.

^{*1} Тепер м. Скатеринбург (з 1924 р. до 1991 р. – м. Свердловськ).

^{*2} Тепер м. Перм (з 1940 р. до 1947 рр. – м. Молотов).

^{*3} Заголовок документа.

Відповідно до наведеного, доповнити перелік наукових закладів по Відділу суспільних наук, визначених у ст. 4 постанови РНК УРСР від 17 липня 1944 року № 810 «Про структуру Академії наук УРСР»:

«Державний історичний заповідник «Ольвія»».

2. Президії Академії наук УРСР в межах, встановлених Академією на 1946 рік асигнувань, визначити асигнування на продовження в 1946 році археологічних розкопок в заповіднику «Ольвія» і забезпечити утримання затвердженого Державною штатною комісією при Раді Міністрів СРСР штату управління заповідника.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

На документі помітка: «До Вч[еного] секр[етаря] През[идії] АН УРСР т. Г. В. Карпенка. Прошу надіслати по можливості і в тому числі Фін[ансово]-план[овому] сектору АН. 02.04.[19]46. І. І. Сільвестров».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 222, арк. 207. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 7

**ЛИСТ ЧЛ.-КОР. АН СРСР В. М. ЛАЗАРЄВА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК ВКП(б)
Г. М. МАЛЕНКОВА ПРО ЗНАЙДЕНЕ У МЮНХЕНІ МАЙНО
УКРАЇНСЬКИХ МУЗЕЙВ, ЯКЕ БУЛО ВИВЕЗЕНЕ НАЦИСТАМИ ПІД ЧАС
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ**

*8 квітня 1946 р.
м. Москва*

Секретно
Срочно

По порученню Чрезвычайной государственной комиссии я ездил, вместе с представителем этой Комиссии тов. В. Н. Макаровым, в Мюнхен, где американцами было обнаружено принадлежащее Советскому Союзу музейное имущество. Это имущество было изъято фашистскими захватчиками из украинских музеев и вывезено ими в Баварию. Как удалось установить, в Мюнхене находится в настоящее время 1815 ящиков с экспонатами Керченского, Одесского, Херсонского, Симферопольского, Киевского, Минского, Львовского и др[угих] музеев Украины. Это имущество, представляющее огромную ценность, необходимо срочно вернуть в СССР, для чего надо послать представителя украинских музеев в Мюнхен. В качестве наиболее подходящего лица для такой командировки я мог бы назвать заместителя директора по научной части музеев Киево-Печерской лавры В. А. Богусевича⁶.

Найденные в Мюнхене музейные ценности поднимают более общий вопрос о судьбе нашего музейного имущества, находящегося в Германии. Сейчас только начинается работа в американской, английской и французской оккупационных зонах по его выявлению. Аналогичная систематическая работа должна быть проведена и в нашей зоне оккупации. Следует иметь в виду, что до настоящего вре-

мени не найдено имущество музеев Новгорода, Пскова, ленинградских загородных дворцов и целого ряда провинциальных музеев, а между тем точно известно, что оно было вывезено немцами. Для проведения всей этой большой и ответственной работы необходимо провести следующие мероприятия:

1. Командировать в Берлин для постоянной работы в Управлении репараций и поставок СВАГ компетентного товарища, которому должно быть поручено выявление и возврат принадлежащего Советскому Союзу музейного имущества. В качестве наиболее подходящего кандидата на эту должность я мог бы назвать начальника отдела культуры Чрезвычайной комиссии В. Н. Макарова. Он прекрасно ориентируется во всех музейных вопросах, почти всю войну работал в Чрезвычайной государственной комиссии, состоит экспертом Межсоюзной репарационной комиссии и хорошо знает все акты и списки на утраченное музейное имущество (при процедуре возврата художественных ценностей будут обязательно использованы документы Чрезвычайной государственной комиссии).

2. Представить Управлению репараций и поставок СВАГ право вызывать в Берлин необходимых ему экспертов для: а) участия в заседаниях Музейной комиссии союзного Контрольного совета; б) для уточнения состава обнаруженных музейных коллекций и принадлежности их Советскому Союзу; в) для составления списков погибших уникальных художественных ценностей на предмет их замены равноценными ценностями из немецких музеев.

В качестве наиболее компетентных экспертов я мог бы рекомендовать члена-корреспондента Академии наук СССР М. В. Доброклонского^{*1}, проф. Ю. Н. Дмитриева, проф. В. Ф. Левинсон-Лессинга^{*2}, проф. Г. В. Жидкова и других экспертов Гос[ударственной] чрезвычайной комиссии.

Член-корреспондент Академии наук СССР *В. Н. Лазарев*^{*3}
Верно:^{*4}

На документі помітка: «Разослать: тт. Жданову А. А., Ворошилову К. Е., Хрущеву Н. С., Вышинскому А. Я. [Г. М.] Маленков. 10 апреля [19]46 г.».

Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 2818, арк. 1–2. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Доброклонський Михайло Васильович (22.10.1886–16.11.1964) – радянський мистецтвознавець, чл.-кор. АН СРСР з 1943 р.; співробітник Ермітажу, склав 4 наукові каталоги колекцій Ермітажу, викладав у Ленінградському (Санкт-Петербурзькому) університеті історії мистецтв. Вивчав проблеми атрибуції і систематизації малюнків у фондах музеїв СРСР. Автор робіт в галузі західноєвропейської та радянської графіки. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

^{*2} Левінсон-Лессінг Володимир Францович (1893–1972) – мистецтвознавець, професор. З 1921 до 1971 рр. – співробітник Ермітажу; заступник директора з наукової роботи. Досліджував західноєвропейське та російське мистецтво, праці присвячені історії картинних галерей Ермітажу.

^{*3} Лазарев Віктор Микитович (03.09.1897–1976) – радянський мистецтвознавець, чл.-кор. АН СРСР (1943). Працював головним хранителем, завідувачем картинної галереї, заступником директора по науковій частині Музею образотворчих мистецтв у Москві. З 1935 р. – професор, завідувач кафедри історії зарубіжного мистецтва МДУ. Основні наукові праці з історії давньоруського та візантійського мистецтва, а також мистецтва епохи Відродження.

^{*4} Підпис нерозбірливий.

№ 8
РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ СРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ
ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ» БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ІНСТИТУТУ МІНІСТЕРСТВА
ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ СРСР У ВІДАННЯ АН УРСР

10 квітня 1946 р.

м. Москва

1. Принять предложение Совета Министров Украинской ССР об изъятии у Белоцерковского сельскохозяйственного института Министерства пищевой промышленности СССР в г. Белая Церковь парка «Александрия» и передаче его с имеющимися в нем строениями (без животноводческих построек) в ведение Академии наук Украинской ССР для организации научно-исследовательских баз по лесоведению, парковедению, гидрологии и гидробиологии и для использования источников радиоактивных вод.

2. Разрешить Белоцерковскому сельскохозяйственному институту пользоваться до 1 ноября 1947 г. находящимися на территории парка «Александрия» зданиями и сооружениями, огородами, коллекционным питомником и плодовым садом, а также разобрать в этом парке все животноводческие постройки учебного хозяйства института и перенести их в срок до 1 ноября 1947 г. на новое место, отведенное для строительства усадьбы учебного хозяйства института.

3. Обязать Совет Министров Украинской ССР оказать Белоцерковскому сельскохозяйственному институту помощь в организации новой усадьбы учебного хозяйства, предоставив институту в 1946 году местные строительные материалы в необходимом количестве и лесосечный фонд для заготовки деловой древесины.

4. Разрешить Министерству пищевой промышленности СССР провести во второй половине 1946 г. в Киевской области организованный набор 50 человек для работ по строительству зданий учебного хозяйства Белоцерковского сельскохозяйственного института.

5. Разрешить Совету Министров Украинской ССР изъять у колхоза «Третий решающий» Белоцерковского района Киевской области 300 га не используемой земли и передать эту площадь Белоцерковскому сельскохозяйственному институту для расширения территории учебного хозяйства института.

6. Обязать Главлесохрану при Совете Министров СССР передать в ведение Белоцерковского сельскохозяйственного института лесной участок гослесфонда площадью 254 га в урочище «Кошек» Белоцерковского лесничества Киевской области без права вырубki леса на этом участке.

Зам[еститель] Председателя Совета Министров Союза ССР *А. [А.] Андреев*

На документі помітка: «Упр[авляючому] делами АН для исполнения. А. А. Богомолец, 15.04.[19]46».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 222, арк. 220–220 а. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 9

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР
АКАД. М. М. ГРИШКА ДО ГОЛОВИ РМ УРСР М. С. ХРУШОВА ЩОДО
ЗАКОРДОННОГО ВІДРЯДЖЕННЯ ГРУПИ НАУКОВИХ
СПІВРОБІТНИКІВ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З САДОВО-ПАРКОВОЮ
АРХІТЕКТУРОЮ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ПРИДБАННЯ ВІДПОВІДНИХ
МАТЕРІАЛІВ Й ІНВЕНТАРІЮ**

12 квітня 1946 р.

В целях изучения опыта строительства ботанических садов и ознакомления с принципами садово-парковой архитектуры в Западной Европе, а также для приобретения семян, посадочного материала, инвентаря и литературы, прошу Вашего разрешения командировать в Румынию, Чехословакию, Австрию, Германию и Англию бригаду ведущих научных сотрудников Ботанического сада Академии наук УССР⁷. Срок командировки 45 дней.

Одновременно прошу Вас возбудить ходатайство о выдаче членам бригады пропусков для выезда за границу, а также об отпуске 100 тысяч рублей для приобретения семян посадочного материала, литературы и инвентаря и на расходы по командировке.

Список лиц, намечаемых для командировки, а также описание маршрута^{*1} прилагаются.

Член Президиума Академии наук УССР,
директор Ботанического сада АН УССР *Н. Н. Гришко*

На документі помітка: «Тов[аришу] Фесенкові Сулію Павловичу».

Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 2, оп. 7, спр. 3933, арк. 67. Оригінал. Машинопис.

№ 10

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ВЗЯТТЯ НА
БАЛАНС ПРИМІЩЕНЬ У КИЄВІ ПІД АСПІРАНТСЬКІ ГУРТОЖИТКИ ТА
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВИДІЛЕННЯ КОШТІВ НА ЇХ РЕМОНТ**

17 квітня 1946 р.

Президія Академії наук УРСР повідомляє про свою згоду одержати у відомче володіння під гуртожитки аспірантів запропоновані будинки:

1. По вул. Тимофіївській № 2 – 25 кімнат, загальною площею 322 кв. м.
2. По вул. Чкалова № 54 – фасадний будинок з флігелем – 12 кімнат, площею 158 кв. м.
3. По вул. Чкалова № 88 – 3 кімнати на першому поверсі, площею 41 кв. м.

^{*1} Названі документи не публікуються.

Водночас Президія Академії наук УРСР мусить зазначити, що 521 кв. м. житлової площі – недостатньо для розміщення 300 чоловік аспірантів, і тому просить відповідних рішень Ради Міністрів про надання додаткових приміщень.

Президія Академії наук просить також про асигнування коштів на ремонт та придбання обладнання для гуртожитку аспірантів.

Президент Академії наук УРСР академік *О. О. Богомолець*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 3933, арк. 116. Оригінал. Машинопис.

№ 11

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В м. КИЄВІ ПОЛІКЛІНІКИ ДЛЯ ВЧЕНИХ»^{*1}

23 квітня 1946 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Зобов'язати Міністерство охорони здоров'я УРСР (тов. [І. Ф.] Кононенко) і виконком Київської міської Ради депутатів трудящих (тов. [Ф. К.] Чеботарьова) організувати до 10 травня 1946 року в м. Києві поліклініку для обслуговування вчених у приміщенні другої поліклініки по вул. Жертв революції № 7.

2. Міністерству охорони здоров'я УРСР (тов. [І. Ф.] Кононенку):

а) виділити до 10 травня 1946 року для стаціонарного лікування вчених в клініці заслуженого діяча наук проф. Губергріца М. М. – 15 ліжок і в клініці академіка Стражеска М. Д. – 15 ліжок;

б) забезпечити до 5 травня 1946 року поліклініку для вчених кваліфікованими медичними кадрами і медичним устаткуванням;

в) подати до 25 квітня 1946 року Державній штатній комісії при Раді Міністрів Союзу РСР на затвердження штати лікувальних закладів по обслуговуванню вчених.

3. Доручити Міністерству охорони здоров'я УРСР (тов. [І. Ф.] Кононенку) подати до 25 квітня 1946 року Міністерству фінансів УРСР кошторис на утримання поліклініки і клінічних стаціонарних ліжок для вчених в м. Києві.

Міністерству фінансів УРСР (тов. [Г. Л.] Сахновському) виділити з бюджету на 1946 рік необхідні асигнування на утримання поліклініки і клінічних стаціонарних ліжок для вчених.

4. Затвердити номенклатуру наукових робітників і працівників мистецтв, що повинні обслуговуватись поліклінікою і стаціонаром для вчених, згідно з додатком.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 222, арк. 281. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО БУДІВНИЦТВА
РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР У КИЄВІ***3 травня 1946 р.*

В целях обеспечения строительства республиканского Ботанического сада Академии наук УССР в г. Киеве, Совет Министров УССР постановляет:

1. Установить на 1946 год программу строительного-монтажных работ по строительству республиканского Ботанического сада Академии наук УССР в г. Киеве в сумме 5 миллионов рублей.

2. Разрешить директору республиканского Ботанического сада Академии наук УССР тов. [Н. Н.] Гришко организовать для строительства Ботанического сада в г. Киеве, специальное хозрасчетное строительное-монтажное управление – «Ботсадстрой»⁸.

Установить, что «Ботсадстрой» является генеральным подрядчиком по строительству Ботанического сада и имеет право привлекать для выполнения дорожных, сантехнических и других специальных работ строительные-монтажные организации в качестве субподрядчиков.

3. Обязать директора Ботанического сада Академии наук УССР тов. [Н. Н.] Гришко представить в десятидневный срок штаты специального строительного-монтажного управления – «Ботсадстрой» на утверждение в Государственную штатную комиссию при Совете Министров Союза ССР.

4. Обязать Управление Главного архитектора г. Киева (тов. [А. В.] Власова) обеспечить строительство республиканского Ботанического сада Академии наук УССР в г. Киеве проектно-сметной документацией в объеме, необходимом для строительства 1946 года, в сроки, согласно приложению № 1^{*2}.

5. Выделить из фондов Совета Министров УССР строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» в III квартале 1946 года две автомашины ЗИС-5, одну легковую машину и два одноосных автоприцепа.

6. Обязать Министерство лесной промышленности УССР (тов. Самуйленко) распилить строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» в 1946 году на Киевском деревоотделочном комбинате, поставляемую заказчиком деловую древесину, в количестве 3 тысячи кубометров по 1,5 тыс. м³ в III и IV кварталах.

Обязать трест «Союзгранит» (тов. Потиевского) поставить строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» для дорожных работ – 3 тыс. м³ гранитного щебня и 3000 м³ гранитного камня в течении II, III и IV кварталов 1946 года, равными частями ежеквартально.

8. Обязать Министра промышленности строительных материалов УССР тов. [А. М.] Шинкарева поставить во II, III и IV кварталах 1946 года строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» для дорожных работ 5 тыс. м³ гранитного камня.

*¹ Див. док. № 3.

*² Додатки, названі тут і далі, в архівній справі відсутні.

9. Обязать исполком Киевского областного Совета депутатов трудящихся (тов. Олейника) выделить в III и IV кварталах 1946 года для строительного-монтажного управления «Ботсадстрой» 800 тысяч штук кирпича.

10. Обязать исполком Киевского городского Совета депутатов трудящихся (тов. [Ф. К.] Чеботарева) выделить строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» в 1946 году местные строительные материалы, в количестве и в сроки, согласно приложению № 2.

11. Обязать Министерство внутренних дел УССР (тов. [Т. А.] Строкача) закрепить на 1946 год за строительным-монтажным управлением «Ботсадстрой» организованный для строительства республиканского Ботанического сада Академии наук УССР лагерь военнопленных и довести количество военнопленных в этом лагере до 1000 человек.

12. Обязать Министерство финансов УССР (тов. [Г. Л.] Сахновского) выделить строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» на 1946 год оборотные средства, исходя из установленного объема строительства и нормативов, существующих для Министерства жилищно-гражданского строительства УССР.

13. Обязать Министерство легкой промышленности УССР (тов. Гутурова) пошить соответствующее количество спецодежды и постельных принадлежностей по заказу строительного-монтажного управления «Ботсадстрой».

14. Обязать Госплан при Совете Министров УССР (т. [В. М.] Валуева):

а) предусмотреть в планах распределения материальных фондов на II и III кварталы 1946 года выделение строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» строительных материалов, оборудования и продукции, согласно приложениям № 3, 4 и 5;

б) выделить во II и III кварталах 1946 года строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» для пошива спецодежды и постельных принадлежностей 6,0 тыс. метров хлопчатобумажной мануфактуры, из них во II квартале 1946 года 2,0 тыс. метров, а также выделить 150 пар кожаной обуви, из них 100 пар во II квартале 1946 года;

в) предусмотреть выделение в 1946 году строительному-монтажному управлению «Ботсадстрой» 1500 тонн торфа для отопления лагеря военнопленных и теплиц на отопительный сезон 1946–[19]47 гг.

Председатель Совета Министров УССР *Н. [С.] Хрущев*
Управляющий делами Совета Министров УССР *В. [Г.] Власенко*
С подлинным верно: ученый секретарь
Ботанического сада АН УССР *А. [В.] Лазурский*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 223, арк. 68–69. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 13

ПРОПОЗИЦІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО НЕВІДКЛАДНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ В АН

3 червня 1946 р.

Академия наук УССР в составе своих научно-исследовательских институтов имеет наибольшее количество крупных ученых, способных подготовить ученых по своей специальности.

По этой причине в проблеме подготовки научных кадров УССР Академия наук должна занимать ведущее место – Академии наук в первую очередь должны быть предоставлены наиболее полные возможности подготовки научных кадров.

К числу самых неотложных мероприятий по подготовке кадров в АН УССР надо отнести:

1. Предоставить АН УССР дом для общежития аспирантов на 300 человек с возможностью организовать при этом столовую.

2. Создать для аспирантов и докторантов Академии наук преимущественные условия – аспирантская стипендия должна быть в 1,5 раза выше чем стипендия в вузах и втузах. Оплата докторантов должна быть приравнена к оплате ст[аршего] научного сотрудника АН СССР.

3. Наиболее одаренным докторантам, а в отдельных случаях и аспирантам, предоставлять длительные командировки (до 1 года) в другие города СССР и за границу.

4. Дать указаний директорам всех вузов и втузов, находящихся на территории УССР, направлять всех наиболее одаренных из оканчивающих вуз, в аспирантуру АН с тем, чтобы в АН можно было отобрать в аспирантуру действительно наиболее сильную молодежь со всей территории УССР.

5. Дать фактическое право АН УССР отзыва в аспирантуру и докторантуру из любого предприятия СССР и из Армии.

6. В распоряжении директоров экспериментальных институтов выделить специальный фонд для обеспечения оборудованием и реактивами работ аспирантов.

7. При планировании расширения лабораторий учитывать рабочие места аспирантов и докторантов.

Вице-президент Академии наук УССР [академик] *М. А. Лаврентьев*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2857, арк. 37–38. Оригінал. Машинопис.

№ 14*¹

ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У ПРО СТВОРЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ КОМІСІЇ В СКЛАДІ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР

3 липня 1946 р.

В целях развертывания научно-исследовательской работы в области марксистско-ленинской философии, истории общественной и философской мысли в Рос-

*¹ Див. док. № 24.

сии и на Украине и подготовки квалифицированных философских кадров на Украине, Совет Министров УССР и Центральный Комитет КП(б)У постановляют:

1. Одобрить предложение Президиума Академии наук УССР о создании Философской комиссии в составе Отделения общественных наук Академии наук УССР.

2. Возложить на Философскую комиссию задачу дальнейшей разработки проблем диалектического и исторического материализма на основе обобщения опыта социалистического строительства и Великой Отечественной войны, изучение истории общественной и философской мысли в России и на Украине и подготовку научных и педагогических кадров по философии.

3. Утвердить Комиссию по философии в составе: профессора Шлепакова Н. С., доцентов Назаренко [И. Д.], Емельяненко [Г. Г.], Сосновского [И. А.] и кандидатов философских наук т.т. Брагинца [А. С.], Новикова [М. И.], Щербины^{*1} и Москаленко.

4. Обязать председателя исполкома Киевского городского совета тов. [Ф. К.] Чеботарева до 1 августа 1946 года выделить три квартиры для штатных работников Философской комиссии Академии наук УССР.

Заместитель Председателя
Совета Министров УССР
Л. [Р.] Корниец

Секретарь Центрального
Комитета КП(б)У
Д. [С.] Коротченко

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 9, спр. 420, арк. 44. Оригінал. Машинопис.

№ 15^{*2}

**ПОСТАНОВА РМ СРСР ПРО УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО
РАДЯНСЬКОГО ВЧЕНОГО В ГАЛУЗІ МЕДИЧНИХ НАУК АКАДЕМІКА
О. О. БОГОМОЛЬЦЯ ТА ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО СІМ'Ї**

19 липня 1946 р.

м. Москва

Совет Министров Союза ССР постановляет:

1. Присвоить имя академика Александра Александровича Богомолец Киевскому медицинскому институту и Институту экспериментальной биологии и патологии.

2. Установить ежегодную премию имени академика А. А. Богомолец за выдающиеся работы в области медицинских наук в размере 25 тыс. рублей, присуждаемую Академией наук УССР.

3. Установить докторантские стипендии имени академика А. А. Богомолец в размере 1300 рублей в месяц каждая:

- а) в Академии медицинских наук СССР – две стипендии;
- б) в Академии наук УССР – две стипендии;
- в) в Отделении биологических наук Академии наук СССР – две стипендии.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Щербина М. Я.».

^{*2} Див. док. № 16, 76.

4. Установить аспирантские стипендии имени академика А. А. Богомолец по 800 рублей в месяц каждая:
 - а) в Академии медицинских наук СССР – две стипендии;
 - б) в Академии наук УССР – две стипендии;
 - в) в Киевском медицинском институте – две стипендии.
5. Установить стипендии имени академика А. А. Богомолец для студентов в размере 400 рублей в месяц каждая:
 - а) в Московском медицинском институте – пять стипендий;
 - б) в Киевском государственном университете – три стипендии;
 - в) в Киевском медицинском институте – пять стипендий;
 - г) в Харьковском медицинском институте – три стипендии;
 - д) в Одесском медицинском институте – две стипендии.
6. Обязать Академию наук СССР в течение 1946–1948 гг. издать сочинения академика А. А. Богомолец.
7. Установить мемориальные доски на доме № 4 по улице Сивцев-Вражек в г. Москве и на доме № 21 по Виноградной ул. в г. Киеве, где жил и работал академик А. А. Богомолец.
8. Установить жене покойного академика А. А. Богомолец – Ольге Георгиевне Богомолец пенсию в соответствии с постановлением Совета Народных Комиссаров СССР от 28 декабря 1943 г. № 1435 и выдать ей единовременное пособие в размере 70 тыс. рублей.
9. Похороны академика А. А. Богомолец принять за счет государства.

Председатель Совета Министров Союза ССР *И. [В.] Сталин*
Управляющий делами Совета Министров СССР *Я. [Е.] Чадаев*

На документі помітка: «Вченому секретарю Президії АН тов. Ю. В. Карпенку на Президію. Копію прошу дати мені для виконання. І. І. Сільвестров».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 62–63. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 16^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО УВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО
РАДЯНСЬКОГО ВЧЕНОГО-МЕДИКА, ПРЕЗИДЕНТА
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР О. О. БОГОМОЛЬЦЯ»^{*2}**

19 липня 1946 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Спорудити в м. Києві пам'ятник академіку О. О. Богомольцю, як видатному радянському вченому і громадському діячеві українського народу.

^{*1} Див. док. № 15.

^{*2} Заголовок документа.

2. Встановити меморіальні дошки в м. Києві на будинку Президії Академії наук УРСР (Володимирська вулиця, № 54), Президентом якої був О. О. Богомолець протягом ряду років, і на будинку Інституту клінічної фізіології Академії наук УРСР (Виноградна вулиця, № 21), засновником і керівником якого він був.

3. Перейменувати Виноградну вулицю в м. Києві, де жив академік О. О. Богомолець, на вулицю академіка [О. О.] Богомольця.

4. Видати в 1947–1948 рр. українською мовою повну збірку всіх наукових і публіцистичних творів академіка О. О. Богомольця.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 223, арк. 41. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 17^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У «ПРО ПОНОВЛЕННЯ
АКАДЕМІЧНОГО ВИДАННЯ ПОВНОГО ЗІБРАННЯ
ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА»^{*2}**

10 серпня 1946 р.

Рада Міністрів Української РСР і Центральний Комітет КП(б) України постановляють:

1. Доручити Академії наук УРСР поновити в 1946 році роботу по академічному виданню повного зібрання творів великого українського поета революціонера-демократа Т. Г. Шевченка.

2. Академічне повне зібрання творів Т. Г. Шевченка видати в 10-ти томах і встановити такий план видання:

томи III–IV видати протягом 1947 року;

V–VI – протягом 1948 року;

VII–X – протягом 1949 року.

Перевидати в 1949 році I і II томи, що вийшли в світ до Великої Вітчизняної війни.

3. Затвердити редакційну колегію по редагуванню академічного видання повного зібрання творів Т. Г. Шевченка в такому складі: дійсний член Академії наук УРСР Білецький О. І., [с. н. с.] Копиця Д. Д., академік Корнійчук О. Є. (голова редколегії), член-кореспондент Академії наук УРСР Попов П. М., дійсний член Академії наук УРСР Рильський М. Т., дійсний член Академії наук УРСР Тичина П. Г.

Підготовку академічного видання творів Т. Г. Шевченка покласти на Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР.

^{*1} Див. док. № 166.

^{*2} Заголовок документа.

4. Встановити тираж одного тому академічного видання повного зібрання творів Т. Г. Шевченка – 10 000 примірників.

5. Поширення академічного видання творів Т. Г. Шевченка шляхом передплати покласти на Укркнигокультторг.

6. Доручити Управлінню агітації і пропаганди ЦК КП(б)У забезпечити академічне видання творів Т. Г. Шевченка високоякісним папером.

Голова Ради Міністрів УРСР
М. [С.] Хрущов

Секретар Центрального
Комітету КП(б)У
Д. [С.] Коротченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 60–61. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 18

РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ТЕРМІНОВЕ ВПОРЯДКУВАННЯ МУЗИЧНОГО ФОНДУ ЛЬВІВСЬКОЇ ФІЛІЇ БІБЛІОТЕКИ АН

13 вересня 1946 р.

До Ради Міністрів УРСР надійшли відомості про те, що музичні фонди книгосховища Львівського філіалу АН УРСР, зокрема кол[ишнього] книгосховища Собора [святого] Юра, перебувають у хаотичному стані. Це позбавляє можливості проведення досліджень фондів Бібліотеки й, зокрема, вивчення музичної спадщини М. В. Лисенка, що зберігається у фондах згаданого книгосховища.

Рада Міністрів УРСР зобов'язує вжити термінових заходів щодо впорядкування музичних фондів книгосховища Львівського філіалу АН УРСР й надати можливість Львівській державній консерваторії користання^{*1} у дослідницьких цілях означеним фондом, зокрема, матеріалами М. В. Лисенка.

Про вжиті заходи прошу доповісти Раді Міністрів УРСР.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М. [П.] Бажан*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 3305, арк. 30. Копія. Машинопис.

^{*1} Так у документі.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВЧЕНОГО СЕКРЕТАРЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
Г. В. КАРПЕНКА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО НЕОБХІДНІСТЬ
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗНАНЬ ІНОЗЕМНИХ МОВ НАУКОВИХ
СПІВРОБІТНИКІВ АН**

[13 вересня 1946 р.]^{*1}

Многолетнее наблюдение за жизнью институтов Академии наук УССР показывает, что:

1. Большинство научных сотрудников Академии наук не владеют в достаточной мере иностранными языками, не переводят сами иностранной литературы, предпочитают пользоваться услугами переводчика;

2. Выписываемая в большом количестве (619 названий в 1945 году и вдвое больше в 1946 году) иностранная литература Библиотекой Академии наук слабо используется, так ею пользуются единицы, знающие иностранные языки, и она остается мертвым капиталом для большинства научных сотрудников Академии и научных сил г. Киева;

3. Издание научных работ по Академии наук УССР, как это констатировал Редакционно-издательский совет, находится в плохом состоянии и необходима реорганизация этих изданий.

В связи с вышесказанным, мне кажется, целесообразно будет предложить следующее:

1. Обязать всех научных сотрудников вне зависимости от их квалификации (от младших научных сотрудников до руководителей отделов) каждый месяц представлять дирекции института аннотацию по иностранным статьям, объем которых должен быть не менее 1/2 печатного листа.

2. Организовать издание «Известий» по отделениям Академии наук УССР (по примеру Союзной академии). В этих изданиях от 1/4 до 1/3 объема их уделять напечатанию аннотаций иностранной литературы, получаемой от институтов.

Вышеуказанные мероприятия позволят повысить квалификацию научных сотрудников по иностранным языкам и дадут возможность получить квалифицированное составление аннотаций по всем областям знаний.

Ученый секретарь Президиума АН УССР *Г. В. Карпенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 245, арк. 231–231зв. Копія. Машинопис.

^{*1} Дату встановлено за протоколом засідання Президії АН УРСР № 14 від 13 вересня 1946 р.: поточні питання, п. 1. Див. Додатки: «Регести протоколів».

№ 20^{*1}

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ
АКАДЕМІЇ ОДНОГО З ПРИМІЩЕНЬ ЗАПОВІДНИКА «КИЄВО-
ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА» ДЛЯ ПОТРЕБ ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ**

2 жовтня 1946 р.

Занимаемое ныне помещение Института археологии Академии наук, состоящее из 6 комнат в здании по б[ульвару] Шевченко, № 14, ни в коей мере не удовлетворяет растущих потребностей Института в деле хранения и обработки вещевого материала.

Вопрос расширения производственных площадей Института (необходимость создания хранилища, фотолаборатории, реставрационных мастерских и пр.) приобретает сейчас особую остроту в связи с завершением экспедиционных работ текущего года и притоком огромного количества вещевого материала.

Еще весной этого года Институт археологии с разрешения Президиума АН УССР договорился с дирекцией Лаврского заповедника о предоставлении Институту одного из наименее пострадавших зданий Лавры (корпус № 15), причем в плане капиталовложений на 1947 г. по АН УССР Президиумом предусмотрено выделение Институту археологии АН УССР 350 000 руб. на строительные работы, связанные с восстановлением этого корпуса.

На основании изложенного, Президиум АН УССР просит Вас дать указания о передаче Академии наук УССР и закреплении за ней корпуса № 15 Лаврского заповедника, который будет предоставлен Институту археологии АН УССР.

Президиум АН УССР просит не отказать уведомить его о принятом Вами решении.

Вице-президент АН УССР академик *Е. О. Патон*

На документі помітка: «Винесено розпорядження РМ УРСР від 12.02.[19]47 р. № 113-р.^{*2}».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5553, арк. 238. Оригінал. Машинопис.

№ 21^{*3}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО БУДІВНИЦТВО ОБ'ЄКТА № 2
ІНСТИТУТУ ФІЗИКИ АН УРСР**

24 жовтня 1946 р.

В целях обеспечения строительства объекта № 2 Института физики Академии наук УССР, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

*1 Див. док. № 33.

*2 Підпис нерозбірливий.

*3 Див. док. № 3.

1. Обязать Управление Главного архитектора г. Киева (тов. [А. В.] Власова) закончить проектно-сметную документацию объекта № 2 не позднее 15 ноября 1946 года.

2. Обязать Министерство жилищно-гражданского строительства УССР (тов. Садовского) восстановить в IV квартале 1946 года 2-этажное здание, включаемое в зону Корчеватского лагеря ИТК для размещения в нем дополнительного контингента заключенных.

3. Обязать Министерство внутренних дел УССР (тов. [Т. А.] Строкача) выделить до 1 ноября 1946 года Министерству жилгражданстроя УССР из наличия Корчеватского лагеря ИТК 100 человек заключенных на время производства восстановительных работ.

4. Разрешить Министерству жилищно-гражданского строительства УССР (тов. Садовскому) организовать специальный участок на площадке строительства объекта № 2 Института физики Академии наук УССР.

5. Обязать Институт физики Академии наук УССР (тов. [А. И.] Лейпунского) не позднее 1 ноября 1946 года передать Министерству жилищно-гражданского строительства УССР необходимую техническую документацию и оформить финансирование строительства.

6. Обязать Госплан при Совете Министров УССР (тов. [В. М.] Валуева):

а) выделить Институту физики Академии наук УССР для строительства объекта № 2 в IV квартале 1946 года 4 автомашины ЗИС-5, 4 одноосных прицепа;

б) выделить целевым назначением для строительства объекта № 2 в IV квартале 1946 года материалы и оборудование в количествах, согласно приложению № 1^{*1};

в) выделить в IV квартале 1946 года для строительства объекта № 2 – 300 пар кожаной обуви и 15 тыс. метров хлопчатобумажных тканей для пошивки постельных принадлежностей и спецодежды.

7. Обязать «Киевэнерго» (тов. [А. И.] Клименко) выделять строительству объекта № 2 Института физики Академии наук УССР, начиная с IV квартала 1946 года, лимит электроэнергии в количестве 50 кВт.

8. Обязать строительство № 1 Министерства путей сообщения СССР (тов. Баренбойма) разрешить использовать для энергоснабжения строительства объекта № 2 существующую высоковольтную линию от Сталинской подстанции до Корчеватского поселка.

9. Обязать исполком Киевского городского Совета депутатов трудящихся (т. [Ф. К.] Чеботарева):

а) передать Институту физики Академии наук УССР 2-этажное здание, расположенное вблизи Корчеватского лагеря ИТК, для его восстановления и размещения в нем дополнительного контингента заключенных;

б) выделить в IV квартале 1946 года Институту физики Академии наук УССР для строительства объекта № 2 местные материалы в количестве, согласно приложению № 2;

10. Обязать Министерство внутренних дел УССР (тов. [Т. А.] Строкача):

^{*1} Названі тут і далі додатки не публікуються.

а) к 1 декабря 1946 года расширить существующий Корчеватский лагерь путем включения в его зону дома горсовета, передаваемого Институту физики Академии наук УССР, разместить в нем дополнительный контингент заключенных в количестве до 500 человек;

б) выделить с 10 декабря 1946 года Министерству жилищно-гражданского строительства УССР для проведения работ по строительству объекта № 2 Института физики Академии наук УССР – 500 человек заключенных за счет увеличения контингента существующего Корчеватского лагеря.

Председатель Совета Министров УССР *Н. [С.] Хрущев*
Зам[еститель] Управляющего делами
Совета Министров УССР *И. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 223, арк. 189–190. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 22

**ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. С. ХРУЩОВА ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК ВКП(б) А. О. ЖДАНОВА ПРО РЕКОМЕНДАЦІЮ
АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА НА ПОСАДУ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР**

26 жовтня 1946 р.

В связи со смертью Президента Академии наук УССР Богомольца А. А., ЦК КП(б)У рекомендует Президентом Академии наук УССР академика Палладина Александра Владимировича.

Академик Палладин А. В. многие годы занимал пост первого вице-президента АН УССР и, после смерти академика Богомольца А. А., исполняет обязанности Президента АН УССР.

Академик Палладин А. В. является одним из старейших действительных членов АН УССР. Будучи во главе руководства Академии, проявил себя как способный руководитель, правильно понимающий задачи, стоявшие перед Академией наук УССР.

Академик Палладин А. В. является действительный членом Академии наук УССР и Академии медицинских наук СССР.

Прошу санкционировать избрание академика Палладина А. В. на пост Президента Академии наук УССР.

Внеочередная сессия Академии наук, на которой предполагается избрание Президента АН УССР, состоится 11 ноября 1946 года, в Киеве.

Н. [С.] Хрущев

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2848, арк. 99. Копія. Машинопис.

№ 23^{*1}

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВІДДІЛІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА ЕКОНОМІКИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР В м. ЛЬВОВІ»^{*2}

28 жовтня 1946 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Затвердити ухвалу Президії Академії наук УРСР про ліквідацію утворених в місті Львові відділів таких науково-дослідницьких інститутів Академії наук УРСР: української літератури ім. Т. Г. Шевченка, історії України та економіки.

2. Дозволити Президії Академії наук УРСР перевести провідних наукових працівників ліквідованих в м. Львові відділів для роботи в інститутах Відділу суспільних наук Академії в м. Києві.

3. Дозволити Президії Академії наук УРСР, протягом 1946–1947 років, перемістити до Фундаментальної бібліотеки Академії наук УРСР в м. Києві потрібні контингенти книжок та архівних матеріалів із Львівського філіалу Бібліотеки Академії наук УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР *І. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 66. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 24^{*3}

ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У ПРО ПЕРЕТВОРЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ КОМІСІЇ В ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ АН УРСР

6 листопада 1946 р.

Совет Министров УССР и Центральный Комитет КП(б)У постановляют:

Принять предложение Президиума Академии наук УССР о преобразовании Философской комиссии в Институт философии Академии наук УССР со следующими отделами: отдел диалектического материализма, отдел исторического материализма, отдел истории философской и общественной мысли Украины, отдел философии естествознания, отдел психологии.

Председатель Совета
Министров УССР
Н. [С.] Хрущев

Секретарь Центрального
Комитета КП(б)У
Д. [С.] Коротченко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 67. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 30, 34, 159, 165.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Див. док. № 14.

№ 25
ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ЗАПРОВАДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УРСР
НОВОГО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ, РОЗРОБЛЕНОГО
ІНСТИТУТОМ МОВОЗНАВСТВА АН УРСР

15 листопада 1946 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Запровадити розроблений Інститутом мовознавства Академії наук УРСР і схвалений постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 8 травня 1945 року № 694 Український правопис⁹ до обов'язкового вжитку в усіх навчальних закладах, установах, виданнях і пресі на території Української РСР – з 1 грудня 1946 року.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 221, арк. 68. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 26^{*1}
ЛИСТ ГОЛОВИ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК АН УРСР
АКАД. М. М. ГРИШКА ДО ГОЛОВИ РМ УРСР М. С. ХРУЩОВА ПРО
ВКЛЮЧЕННЯ ДО П'ЯТИРІЧНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ НАРОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА УРСР БУДІВНИЦТВА НАУКОВОГО МІСТЕЧКА
УСТАНОВ ВІДДІЛУ

26 листопада 1946 р.

Нові інститути Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР не мають відповідних приміщень, що відповідали б зростаючим вимогам сучасної науки. В зв'язку з цим просимо Вас дати згоду на складання генеральних планів для побудови наукового городка інститутів Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР.

Для складання проектного завдання та обстеження території просимо асигнувати 200–300 тис. крб., а також дати вказівки Держплану УРСР про асигнування на 1947 р. двох мільйонів крб. (2 млн. крб.) на роботи по проектуванню та будівництву цих інститутів.

Відділ сільськогосподарських наук АН УРСР просить дозволити включити в план будівництва такі найголовніші об'єкти:

1. Головний корпус з лабораторіями – обсягом 30 000 м³. Приміщення 3-поверхове з підвалом. Стіни білокам'яні, ракушечні. Дах – кольорова черепиця (зелена або лазурева). Нижній поверх – облицьований гранітом, доломітом або мармуром. Над частиною 3-го поверху треба збудувати заскелені^{*2} теплиці та вегетаційні будинки, а також відкриті площадки для експериментальних рослин.

^{*1} Див. док. № 3.

В головному корпусі повинні бути такі приміщення: конференцзали – великий та малий, кабінети та прийомні, Центральна сільськогосподарська наукова бібліотека з читальними залами, Музей сільськогосподарської науки та передової практики, лабораторії, кінозал з телевізійною установкою, приміщення Центральної агрометеорологічної обсерваторії, аудиторії та робітничі^{*1} кімнати для аспірантури, експериментальні майстерні, рентген-установка, холодильна установка, камери штучного клімату з сушувниками, ультракоротковолнова установка.

2. Приміщення окремих інститутів – загальною кубатурою в 100 000 м³, в середньому по 60–80 кімнат в залежності від специфіки інституту, а саме:

- а) Інститут рослинництва,
- б) Інститут зоотехніки та ветеринарії,
- в) Інститут економіки і організації сільського господарства,
- г) Інститут фізіології рослин та агрохімії,
- д) Інститут генетики та селекції – (в м. Харкові),
- е) Інститут^{*2} ґрунтознавства,
- ж) Інститут ентомології та фітопатології,
- з) Інститут^{*3} машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки,
- і) Інститут лісівництва.

3. Центральна науково-експериментальна сільськогосподарська база – з польовими лабораторіями, інсектарієм, оранжереями, вегетаційними будинками, парниково-технічним господарством, Музеєм сільськогосподарчих машин, сушильно-молотарними сараями, зразковими зерносховищами, науково-експериментальними башнями, гаражами для тракторів та вантажних автомашин, адміністративним корпусом, електросиловою підстанцією, водогоном та житловими приміщеннями на 80 квартир.

4. Житлові приміщення для наукових робітників 45 корпусів по 5 квартир (за типом котеджів).

Відділ сільськогосподарських наук Академії наук УРСР просить Вас, після розробки проектного завдання, затвердити його постановою Ради Міністрів УРСР та включити будівництво городка інститутів Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР в п'ятирічний план відбудови та розвитку м. Києва, а по Інституту генетики та селекції – м. Харкова.

Голова Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук, член Президії
дійсний член АН УРСР *М. М. Гришко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 3148, арк. 170–171. Оригінал. Машинопис.

*1 Так у документі.

*2 Так у документі. Потрібно: «Лабораторія».

*3 Те саме: «Лабораторія машинобудування».

№ 27

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА ЗАВІДУВАЧА ВІДДІЛУ
АВІАЦІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЦК КП(б)У ІЩЕНКА ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО УЧАСТЬ АН УРСР У РОЗРОБЦІ
РЕАКТИВНОГО ДВИГУНА ДЛЯ АВІАЦІЇ**

31 грудня 1946 р.

Совершенно секретно

Опытно-конструкторское бюро завода № 478 в 1946 году приступило к разработке проекта реактивного двигателя средней мощности с тяговым усилием 300–400 кг, который должен обеспечить скорость самолета 500–600 километров в час. Данный двигатель крайне необходим для военно-тренировочной авиации.

Академия наук УССР оказывает научно-техническую помощь опытно-конструкторскому бюро завода № 478 в решении ряда теоретических вопросов по созданию реактивного двигателя. Харьковский авиационный институт, под руководством профессора Неман[а] И. Г.¹⁰, занимается проектированием опытного самолета для данного реактивного двигателя.

По состоянию на 30 декабря 1946 года опытно-конструкторским бюро завода № 478 сделан эскизный проект реактивного двигателя для военно-тренировочной авиации под руководством ведущего инженера Усталова.

В настоящее время проводятся экспериментальные работы с горелкой камеры сгорания, запущены в производство опытные агрегаты реактивного двигателя, как-то: ротор компрессора, экспериментальный компрессор и установка для испытания сопел холодной обдувкой, форсунка и др.

Опытно-конструкторскому бюро завода № 478 оказана научно-техническая помощь со стороны отдельных институтов Академии наук УССР по следующим вопросам: группа Института энергетики под руководством профессора И. Т. Швеца[а] выполнила работу по методике расчета и исследованию камер сгорания, по расчету реактивного аппарата (сопло и газовый инжектор), группа под руководством академика Г. Ф. Проскуры закончила ориентировочный расчет турбокомпрессорной группы и группа Института черной металлургии под руководством члена-корреспондента И. Н. Францевича закончила работы по подбору жаростойких крепкоустойчивых сплавов.

По вопросам разработки реактивного двигателя созываются периодические совещания представителей опытно-конструкторского бюро завода № 478 и Академии наук УССР. Научно-техническая помощь, которую оказывает Академия наук УССР в разработке теоретических вопросов по реактивному двигателю, вполне удовлетворяет опытно-конструкторское бюро завода № 478.

Зам[еститель] зав[едующего] отделом авиационной
промышленности ЦК КП(б)У *Ищенко*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 4591, арк. 73–74. Оригінал. Машинопис.

**ЗВІТНА ДОПОВІДЬ ВІЩЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. І. БІЛЕЦЬКОГО ПРО РОБОТУ АН УРСР У 1946 РОЦІ*²***[Грудень 1946 р. – січень 1947 р.]*³*

В 1946 р. Академія наук УРСР разом зі всією країною повернулася на шлях мирного соціалістичного розвитку, працюючи над виконанням вказівок товарища [Й. В.] Сталіна про найближчі завдання Радянської держави, відновлюючи рівень передвоєнного стану своєї роботи і домагаючись її нового могутнього піднесення в усіх галузях науки.

Велика подія в житті нашої країни – затвердження Верховною Радою СРСР п'ятирічного плану відбудови й розвитку народного господарства СРСР на 1946–1950 рр., блискача перемога блоку комуністів і безпартійних на виборах до Верховної Ради, досягнення в галузі відбудови промисловості, зокрема промисловості УРСР, постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У в галузі ідеологічної роботи – все це плідно відбилася на роботі Академії наук, стимулювало виконання тематичного плану.

Не можна сказати, щоб серйозне завдання – остаточно залікувати тяжкі рани, завдані фашистськими окупантами, було повністю розв'язане Академією. Якщо поряд з безсумнівними досягненнями, в роботі окремих інститутів нам доведеться відзначати прориви у виконанні тематичного плану, то ці прориви пояснюються нерідко саме недостатчею матеріальних засобів, недостатністю потрібних кадрів. Мова, звичайно, йде лише про деякі інститути.

В 1946 р. Академія наук поповнила свій склад, додавши до чотирьох Відділів (фізико-математичних та хімічних наук, біологічних наук, технічних наук, суспільних наук) п'ятий – Відділ сільськогосподарських наук, якого, – особливо в зв'язку з недавніми постановами Пленуму ЦК ВКП(б) про заходи піднесення сільського господарства в післявоєнний період, – чекає найвідповідальніша робота, в певній мірі ним уже почата.

Відділ фізико-математичних та хімічних наук складався з семи інститутів, двох астрономічних обсерваторій і Лабораторії металофізики.

Біологічний відділ об'єднував 6 інститутів, Біологічну станцію Карадага і Науково-природознавчий музей у Львові.

Відділ технічних наук складався з 6 інститутів і Лабораторії швидкісних машин.

У складі Відділу суспільних наук, – крім 6 інститутів, Кабінету для вивчення єврейської мови, літератури та фольклору, Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні, – в грудні 1946 р. організовано новий Інститут філософії. 42 науково-дослідних заклади тепер об'єднуються Академією наук УРСР.

У виконанні плану роботи, само собою зрозуміло, вирішальну роль відіграє стан кадрів. Цей стан, на жаль, доводиться і на сьогодні визнати далеко незадовільним. Правда, всі інститути забезпечені висококваліфікованими керівниками, але

*¹ Див. док. № 181.

*² Доповідь зачитана на Загальних зборах АН УРСР 10 квітня 1947 р.

*³ Дата складання доповіді встановлена за змістом документа.

для керівництва відділами, лабораторіями таких висококваліфікованих сил не вистачає, і майже поспіль ними є не доктори, а лише кандидати наук. В складі співробітників Академії є: 105 докторів, 483 кандидати і неатестованих наукових співробітників 497, тобто 40% загальної кількості працівників. До цього ж неатестованого складу слід прилучити і 608 співробітників науково-допоміжного персоналу (в тому числі 131 бібліотечний працівник).

Далеко не всі дійсні члени (їх в АН УРСР 63) і не всі члени-кореспонденти (їх 78) беруть реальну участь в роботі Академії. Деяких не можна побачити навіть на Загальних зборах Академії. Частина дійсних членів та членів-кореспондентів і зараз знаходиться за межами Києва, а іноді й за межами УРСР, з'являючись в Академії як рідкі гості. Президія, враховуючи індивідуальні винятки, прийняла у 1946 р. при сприянні ЦК КП(б)У заходи до зосередження основних сил Академії в Києві.

Молоді кадри зростають, але їх зростання відбувається повільно. В 1946 р. в інститутах Академії нараховувалось 34 докторанти (з них 18 без відриву від виробництва), 159 аспірантів, які готуються до кандидатського ступеня (з них 12 без відриву). Докторський ступінь у 1946 р. з працівників Академії одержало 9 чоловік. Кандидатський – 34, здали кандидатський мінімум 92. Решта, в тому числі 40% неатестованих співробітників, ще готують свої дисертації.

Відсутність висококваліфікованих кадрів особливо гостро відчувається у Відділі суспільних наук.

Крім того, доводиться відзначити, що в персональному складі інститутів є особи, що не відповідають вимогам, які слід ставити працівникам вищого наукового закладу. Не завжди задовільний і добір аспірантів. Відсутність житла іноді змушувала приймати до складу кадрів тих, хто забезпечений житлоплощею в Києві, і не приймати більш придатних через брак у них житлової площі.

Справа з кадрами потребує поліпшення – і Президія Академії звернула на це увагу. Інститути мають бути звільнені від осіб, що не відповідають вимогам Академії; за постановою Президії створена комісія для переатестації старших наукових співробітників; інститутам запропоновано систематично перевіряти співробітників та аспірантів і звільняти непридатних до роботи.

На дійсних членів і членів-кореспондентів покладається обов'язок посилати підготовку нових кадрів та підвищення наукової кваліфікації наявного складу співробітників. Останнє є не менш важливим завданням, ніж робота з аспірантурою. Від цього залежить успішність роботи, без цього Академія не зможе виконати належними темпами і в усьому обсязі свій обов'язок перед радянською наукою.

Тим часом у 1946 р. кількість докторів та кандидатів у складі співробітників Академії все ж таки збільшилася. На виборах до Академії СРСР зі складу дійсних членів і членів-кореспондентів нашої Академії були обрані академіками М. О. Лаврентьев, Б. Л. Ісаченко і О. М. Динник і п'ять – членами-кореспондентами Всесоюзної академії. На самому початку звітного року дійсним членам М. О. Лаврентьеву, О. І. Бродському, А. М. Криштофовичу, К. К. Хренову і співробітнику Інституту електрозварювання П. І. Севбо¹¹ постановою Ради Народних Комісарів від 29 жовтня 1946 р. присуджені Сталінські премії. Академікові М. Д. Стражеску, дійсному члену АН УРСР, присвоєно звання Героя Соціалісти-

чної Праці. Дійсні члени нашої Академії К. Г. Воблий, Г. Ф. Проскура і О. М. Динник нагороджені орденом Леніна, дійсні члени Ф. М. Колесса, П. П. Будников і В. Г. Щурат – орденами Трудового Червоного Прапора.

Переходимо до питання про виконання самого плану.

Річний план 1946 р. в основному орієнтується на завдання нової сталінської п'ятирічки і намічав, по-перше, розроблення проблем, безпосередньо зв'язаних з практичними завданнями відбудови та розвитку народного господарства і, по-друге, теоретичних проблем, істотних для руху вперед радянської науки.

174 проблеми, зазначені в плані 1946 року, охоплювали 704 теми. Певна кількість тем протягом року була знята або через малу їх актуальність на даний момент, або з інших об'єктивних причин. Взагалі з 704 тем виконано 508 (включаючи й частини 252 перехідних тем), не виконано 57, не закінчено в строк 139, тобто 27,8% планових завдань.

Цей дефіцит можна було б і не вважати значним, коли б він частково не пояснювався простою неакуратністю виконавців і недостатньою увагою керівництва інститутів, що своєчасно не вжило заходів для забезпечення виконання робіт.

Перше, що доводиться констатувати, – це факт відставання суспільних наук від рівня наук природничих та технічних. Друге – факт все ще дуже недостатньої забезпеченості саме цих природничих та технічних інститутів матеріально-технічними засобами, лабораторіями, майстернями. Третє – сумну, і поки що не подолану, неможливість для всіх інститутів виносити наслідки своєї роботи на суд широкої громадськості – друкувати свої праці, зокрема, друкувати праці окремих співробітників в зв'язку з обмеженістю поліграфічної бази.

Інститути Академії наук УРСР в 1946 р. по ряду тем домоглися істотних результатів. Багато з них слід було б довести до відома не лише Загальних зборів Академії і навіть не тільки прямих спеціалістів, але й до відома широких кіл громадськості. На жаль, це здійснюється у нас лише в малій мірі.

Зупинимося на роботі Відділів.

Відділ фізико-математичних та хімічних наук^{*1}, один з найбільших в нашій Академії, що налічує в своєму складі 19 дійсних членів і 22 члени-кореспонденти, який об'єднує математиків з геологами, палеонтологів з металознавцями і складається з 7 інститутів, 2 астрономічних обсерваторій та самостійної Лабораторії металофізики, – з 128 тем повністю опрацював 108 тем. Недорозробка плану викликана незадовільним поки що станом матеріально-технічного устаткування. Відділ констатує ряд дефектів у роботі своїх інститутів. Недостатня була критика індивідуальних робіт, незадовільний стан підготовки кадрів, не цілком налагоджена справа і з науково-популярною^{*2} роботою. Проте досягнення окремих інститутів безсумнівні.

Так, **Інститут математики** (директор – акад. М. О. Лаврентьев), який з 15 планових тем виконав у 1946 р. 14, вивчаючи важливі для теорії і практичного застосування задачі статистичної механіки, механіки суцільного середовища, розробив методи одержання кінетичних рівнянь квантових систем, побудував молекулярну теорію надтекучості, істотно важливу для завдань сучасної фізики. Рабо-

*1 Тут і далі – виділено в документі.

*2 Мається на увазі «науково-популяризаційною».

та провадилася під керівництвом члена-кореспондента М. М. Боголюбова, який очолив також дослідження в галузі асимптоматичних методів, з наслідками, важливими для задач динаміки. Під керівництвом акад. М. О. Лаврентьєва провадились дослідження по розв'язанню деяких задач рівнянь еліптичного типу, наслідки яких знайдуть застосування в розв'язанні задач теорії потенціала та теорії пружності і т. д. Поширено символічний метод на лінійні диференціальні рівняння зі змінними коефіцієнтами, одержано висновки, важливі для розробки теорії коливань; закінчено дослідження співвідношень між рівномірними та середньостепеневими наближеннями, – необхідно для розробки відповідних класів функцій. Інститут опублікував 22 роботи, здав до друку 15. Відділ вважає роботу Інституту в 1946 році цілком задовільною.

Інститут фізики (директор – дійсний член АН УРСР О. І. Лейпунський) не укомплектований керівними працівниками (немає чотирьох завідуючих відділами, завідувача лабораторією, не вистачає науково-допоміжного персоналу), не забезпечений також і потрібною апаратурою, не закінчив 4 теми з 10, поставлених у плані, – головним чином, через об'єктивні причини. Інститут вивчав: 1) електронні явища в півпровідниках, фізичні особливості півпровідникових емітерів електронів, спектральні й оптичні властивості кристалів та рідин і електронну теорію кристалів. Під керівництвом дійсного члена В. Є. Лашкарьова відкрито нове явище інфрачервоної люмінесценції в мідь-І-оксиді, під керівництвом члена-кореспондента Н. Д. Моргуліса розроблялася теорія автоелектронної емісії півпровідників катодів і одержана формула для автоелектронного струму; той же Н. Д. Моргуліс досліджував емісію оксидних катодів в імпульсному режимі, вивчав оптичні фотоелектричні властивості стибій-цезійових катодів. Для з'ясування фізичних особливостей сучасних фотоелементів ці роботи можуть мати фундаментальне значення.

Згадаємо про те, що доктор А. Ф. Прихотько розробила нову раціональну методику визначення оптичних властивостей кристалів, що ростуть пластинками, що вона ж знайшла спосіб активізувати люмінесценцію розчинів органічних солей. Проф. С. І. Пекар побудував теорію вторинної електронної емісії зовнішнього фотоелефекту в іонних півпровідниках.

Відділ позитивно оцінив роботу і цього інституту.

Від німецько-фашистської навали сильно постраждав розташований у Харківі (під керівництвом члена-кореспондента АН УРСР К. Д. Синельникова) **Фізико-технічний інститут**, влаштуванням і устаткуванням якого до війни Академія могла пишатися. Інститут і в поточному році продовжував роботу по відбудові, ще не завершив її, а проте його науково-дослідницька робота у звітному році дала наслідки, важливі для сучасної фізики. Роботи в галузі електромагнітних коливань дозволили сконструювати нову модель однощільного магнетронного генератора. Досліджувався вплив полів високої частоти на явище вторинної емісії в магнетронах з гратою. Вивчено значення неоднорідностей у хвильоводах. Керував цими роботами член-кореспондент А. О. Слуцкін.

В лабораторії рентгенофізики проф. [Б. Я.] Пінес¹² розробив кілька варіантів гострофокусних трубок, що дозволило значно збільшити ефективність структурного аналізу. Лабораторія кристалів при дослідженнях проф. [І. М.] Ліфшиця над

двійникуванням кристалів встановила, що опір двійникуванню пограничного шару в кілька разів менший опору двійникуванню цілого кристала.

Роботи в галузі теорії твердого тіла та математичної фізики привели до багатьох важливих результатів. Розроблена теорія двійникування кристалів: встановлена залежність між модулями пружності монокристала і полікристала в разі слабкої анізотропії. Проведено розрахунок розсіювання рентгенового проміння пружнодеформованими полікристалами. Встановлено загальний метод побудови тензора Гріна для основного рівняння теорії пружності у випадку необмеженопружноанізотропного середовища (виконавці проф. І. І. ^{*1}Ліфшиць і Л. Н. Розенцвейг¹³).

Ряд приладів та апаратів, спроектованих Інститутом, уже ввійшов у виробничу практику. За 1946 р. підготовлено та здано до друку 32 наукові роботи. Тематичний план Інститут виконав цілком.

Лабораторія металофізики (директор – дійсний член Г. В. Курдюмов) працювала над проблемою вивчення фазових перетворень у металах та стопах^{*2}, але через відсутність потрібного устаткування не змогла повністю здійснити свій план. Проте лабораторія вже приступила до проведення робіт, намічених на п'ятирічку, і відділ вважає її діяльність у 1946 р. задовільною.

Роботі **Інституту органічної хімії** (директор – дійсний член А. І. Кіпріанов) в 1946 р. чимало заважали перебої в постачанні електроенергії, брак необхідних матеріалів і апаратів. Проте планова робота, в основному, виконана. Дослідження ціанінових барвників привело до одержання 30 нових барвників. При вивченні будови і забарвлення азометинових барвників для кольорової фотографії одержані наслідки, важливі для теорії кольоровості. Вивчено 45 видів рослин флори УРСР з метою виявлення в них каротину, розроблений і переданий промисловості новий варіант технологічної схеми виробництва каротину. Під керівництвом ст[аршого] наук[ового] співробітника Б. Г. Савінова¹⁴ пущено в експлуатацію Володарський каротиновий завод. Лабораторія цукристих речовин одержала потрібні дані для організації виробництва фруктози; складено ескізний проект фруктозного заводу (керівник – чл.-кор. П. В. Головін). Протягом року вийшло 8 друкованих праць та здано до друку 20.

Інститут загальної та неорганічної хімії (директор – дійсний член А. В. Думанський) в 1946 році, в основному, працював над вивченням комплексних сполук, неводних розчинів і електродних процесів. В галузі хімії комплексних сполук вдалось дійти висновків про хімічну природу сполук галогенідів лужних металів з галогенідами алюмінію в етил-броміді й нітробензолі, а також установити причини виділення при електролізі лужного металу або алюмінію – залежно від природи розчинника. Ця робота має значення для синтезу органічних сполук, які містять галогени в активному стані (керівник – член-кореспондент Я. А. Фіалков).

В галузі неводних розчинів одержано нові електроліти для бромних розчинів і для вуглець-сульфіду, для якого досі не находили жодного електроліту (керівник – дійсний член В. О. Плотников).

*1 Так у документі. Потрібно: «І. М.».

*2 Тут – «сплавах».

При дослідженні електродних процесів одержано дані, які стверджують раніш висловлену гіпотезу про причини утворення неущільнених осадів.

Не спиняючись на всіх інших роботах Інституту, фіксованих у 36 надрукованих та 36 зданих до друку працях, серед яких є й монографії дійсного члена В. О. Плотникова, члена-коресп[ондента] Я. А. Фіалкова, зазначимо, що протягом року розгорнулася робота колоїдної лабораторії А. В. Думанського і організована нова термографічна лабораторія і що наслідки ряду робіт Інституту освоюються промисловістю. В основному тематичний план Інституту виконаний.

Інститут фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського (директор – дійсний член О. І. Бродський) з 14 тем повністю опрацював 8, не закінчив 5 (головним чином через затримки з одержанням матеріалів), а одну змушений був перенести на 1947 р. через від'їзд виконавця в закордонне відрядження.

Основні наслідки роботи Інституту в 1946 р., коротко, такі. З'ясовано механізм полімеризації стиролату метилметакрилату, який має практичне значення для пластмасової промисловості; з'ясовано вплив замісників на стабільність водневих атомів ароматичних вуглеводнів. Доведено з допомогою ізотопного методу, що таутомерії толуолу, постульованої Шарігіним, не буває.

По відділу кінетики та каталізу розроблена нова оригінальна методика вивчення кінетики гетерогенних каталітичних процесів і одержано попередні результати дослідження кінетики на трьох об'єктах.

По відділу фотохімії вивчені спектри електронного переходу іонів у міді та залізі, завдяки чому з'ясовано механізм первинного фотохімічного акту та інтерпретовано спектр електронного переходу.

По відділу ланцюгових процесів вивчено вплив водень-сульфіду на механізм каталітичної оксидзації амоніаку – процес, істотно важливий для промисловості. Встановлено, що процес полімеризації стиролу – процес гетерогенно-гомогенний.

Результати багатьох робіт Інституту вже освоєні практикою ряду заводів. На протязі року опубліковано 13 робіт і здано до друку 12.

Враховуючи важкі умови роботи Інституту, більшість лабораторій якого фактично відновила свою діяльність лише у звітному році, не можна не відмітити його значних успіхів.

Основними завданнями роботи **Інституту геологічних наук** (директор – дійсний член В. І. Лучицький) є вивчення фацій окремих стратиграфічних горизонтів, дослідження умов виникнення, залягання та поширення рудних і нерудних копалин УРСР.

У 1946 році проведено важливі дослідження докембрію України, проведено роботи по вивченню вугленосних товщ Донбасу, по виявленню контуру їх поширення, по встановленню границь Великого Донбасу; проведено ряд досліджень у Закарпатській області, в районах Кривого Рогу, на Волині та в інших місцях України; розроблена нова гіпотетична схема нафтоутворення, яка пояснює генезис ізонармальних, циклічних та інших вуглеводнів нафти. В зв'язку зі специфікою експедиційних робіт інститут свій звітний рік закінчив 1 квітня 1947 р. і представлений ним в кінці 1946 р. звіт є попереднім. Тематичний план Інститут виконав в усьому об'ємі. Протягом року опубліковано понад 20 статей, 5 монографій і підготовлено до друку понад 200 друкованих аркушів наукових робіт.

Тематичний план **Головної астрономічної обсерваторії** здійснений повністю. Велике значення має дослідження директором обсерваторії дійсним членом О. Я. Орловим питання про середній рух головних осей інерції Землі в зв'язку з загальною проблемою коливання полюсу земної кулі; знайдені ним же координати полюсу обертання Землі прийняті радянськими геодезистами для редукації астрономіко-геодезичних вимірів. Наукові співробітники Головної обсерваторії та Полтавської обсерваторії розробляли також теми: «Причини спалахування нових зірок» (ст[арший] наук[овий] співр[обітник] [Ш. Г.] Горделадзе), «Спостереження яскравих зенітних зірок на полтавському зенітному телескопі», «Спостереження широти на великому зенітному телескопі». Полтавська обсерваторія знаходиться ще в процесі відбудови, будівництво Головної обсерваторії проходить поки що незадовільно, а при цих умовах (до яких слід додати дуже обмежений штат обох обсерваторій) роботу їх можна визнати задовільною.

Взагалі тематичний план науково-дослідних установ Відділу фізико-математичних та хімічних наук у 1946 р. виконаний в більшому об'ємі, ніж у попередньому році, і на вищому науково-теоретичному рівні. Відділ констатує, однак, також ряд недоліків, але поскільки ці недоліки в певній мірі типові і для інших Відділів, про них можна сказати в підсумковій частині звіту.

Другим за кількістю особового складу (12 дійсних членів, 25 членів-кореспондентів) є **Відділ біологічних наук**, який об'єднує шість інститутів, Карадагську біологічну станцію і Науково-природознавчий музей у Львові. Тематика науково-дослідних закладів Відділу кількістю навіть переважає Відділ фізико-математичних та хімічних наук, але зате коло проблем значно економніше: теми Біологічного відділу сконцентровано в межах 23 проблем, а в плані Фізико-математичного відділу поставлено 60 проблем. З 90 тем, які мали бути завершені в 1946 р., повністю виконана робота по 71 темі.

Зупинимося на основних досягненнях інститутів Відділу.

Інститут біохімії (директор – академік О. В. Палладін) працює, головним чином, над вивченням біохімії нервової та мускульної діяльності та вивченням проміжного обміну вітамінів. По першій проблемі в 1946 році одержано ряд нових даних, які сприяють правильному розумінню механізму мускульного скорочення і є основою гігієни мускульної роботи. В напрямі вивчення процесів утилізації вуглеводів у нервовій тканині з'ясовано особливості дії ферменту фосфорилази, з допомогою якого відбувається синтез та розщеплення глікогену (керівник – акад. О. В. Палладін). Відкрито новий фермент, який обумовлює відщеплення амоніаку від аденозинтрифосфату. Вивчено новий ферментативний процес утворення амоніаку з аденозинтрифосфату – речовини, яка має значення в процесах обміну речовин у клітинах (член-коресп[ондент] Д. Л. Фердман). Вивчаючи шляхи перетворення вуглеводів у м'язах, вдалося виявити нову особливість у процесі утворення гексозодифосфату. Ця нова особливість важлива для розуміння процесів, що ведуть до утилізації вуглеводів у м'язах (керівник – доктор [медичних наук] М. Ф. Гулий). За останні два роки Інститут домігся дуже важливих наслідків у вивченні ферментів та вітамінів, що дає ключі до розуміння багатьох життєвих явищ.

У плані Інституту стояло 16 тем, невиконаною в 1946 р. залишилася одна, для якої не було необхідного матеріалу. Інститут опублікував 19 друкованих робіт і здав до друку 10.

Інститут ботаніки (директор – член-кореспондент Д. К. Зеров) продовжував почату раніше роботу в галузі двох проблем: 1) флора та рослинність УРСР і суміжних з нею територій і 2) підвищення врожайності рослин та якості сільськогосподарської продукції. З 6 тем, які не переходять на наступні роки, не була завершена з об'єктивних причин робота по двох темах. В 1946 р. був підготовлений до видання IV том «Флори УРСР», складено визначник рослин УРСР – посібник для вищої школи; складено «Визначник злаків за анатомічною будовою кореня»; почато дослідження флори та рослинності Закарпатської області і Східних Карпат; закінчена спеціальна монографія про торфовища Башкирії, яка, поряд з описом їх, встановлює придатність даного торфу для місцевого опалювання, особливо в лісостепових районах. По біофлорі УРСР встановлено видовий склад сфагнових плеврокарпних мохів, виявлено ряд нових видів для УРСР. Під керуванням дійсного члена М. Г. Холодного проведено дослідження в галузі впливу синтетичних речовин на ріст і розвиток рослин. Розроблено методи вживання ростових речовин для затримання осінньо-зимового росту і підвищення морозостійкості цитрусових культур.

Інститут опублікував 33 наукові роботи та приготував до друку 38, не рахуючи популярних статей та брошур.

Інститут зоології (директор – дійсний член Д. К. Третьяков) основною проблемою своєї роботи ставить вивчення фауни УРСР. Незважаючи на брак потрібних кадрів для повного ходу роботи над цією темою, в 1946 році обстежено кілька груп тварин (особливо паразитів та шкідників), вивчення яких дуже важливе для народного господарства. Розроблено нові дані з питання про походження паразитів (проф. О. П. Маркевич); проведено дослідження пасовищних кліщів і на основі екологічних даних намічено заходи боротьби з кліщами та хворобами, які вони поширюють. По темі «Селекція китайського дубового шовкопряда» розроблено способи вигодовування гусені шовкопряда в умовах України.

В результаті робіт звітного року передано Шовкотресту 50 кг коконів, що дає змогу колгоспам розгорнути роботу по виведенню нової породи шовкопрядів.

Цінною стороною роботи Інституту зоології є увага до широких проблем теоретичного значення. В плані Інституту четвертою стоїть проблема закономірностей еволюційного процесу. Дійсний член Д. К. Третьяков, розробляючи тему «Еволюція клітинно-тканинних формацій», встановив підлеглисть цієї еволюції загальним еволюційним закономірностям, давши історичний нарис розвитку вчення про тканини. Акад. І. І. Шмальгаузен дав аналіз проблеми адаптації в еволюції, який становить спеціальний розділ нового видання його книги «Шляхи та закономірності еволюційного процесу». Інститут опублікував 17 робіт і підготував до друку 150 друкованих аркушів.

Інститут гідробіології (директор – член-кореспондент Я. В. Ролл) вивчав проблеми: «Біологія промислових видів риб природних та штучних водойм УРСР» і «Регіональне вивчення водойм УРСР». План, який включає 13 тем, в основному, виконаний. По першій проблемі завершена робота над систематикою та біологією найважливіших промислових риб річки Прип'яті, встановлений видовий склад

риб, їх біологію і значення для рибпромисловості. Вивчення фітопланктону та вищої рослинності дало матеріали, важливі для характеристики водойм і, отже, важливі в справі риборозведення. В результаті дослідження Дунайських лиманів встановлено склад та характер їх своєрідної фауни, кормові ресурси для риб; історія походження цих лиманів збагатилася новими даними. Робота Інституту була зв'язана з органами, які відають рибною промисловістю і займаються нею. Інститут підготував до друку 2 збірники наукових праць, а 11 робіт опубліковано.

Інститут клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця (директор – член-кореспондент Р. Є. Кавецький) основним досягненням вважає поглиблення робіт, початих його керівником акад. О. О. Богомольцем. Завданням робіт було вдосконалення методів лікування антиретиккулярною цитотоксичною сироваткою, а також удосконалення способів одержання сироватки. Поряд з цим проведено також вивчення фізіологічної системи сполучної тканини, фізіологічного значення її елементів та різних властивостей вегетативної нервової системи. З 31 теми, які слід було виконати у звітному році, фактично закінчено 24. З них слід відзначити роботу дійсного члена Г. І. Маркелова «Вегетативна нервова система, її структура і функція», дані якої знайдуть застосування у вивченні клінічної патології, і роботу члена-кореспондента О. І. Смирнкової-Замкової – по вивченню основної аргірофільної речовини в експерименті та при різних патологічних процесах. Цілий ряд тем по філогенезу фізіологічної системи, по механізму функцій вегетативної нервової системи опрацьовується членом-кореспондентом Н. Б. Медведєвою.

Інститут виділяється кількістю організованих ним наукових зборів, прочитаних доповідей та кількістю надрукованих робіт. В Інституті зосереджена найбільша кількість кваліфікованих сил (5 дійсних членів, 6 членів-кореспондентів, 17 докторів і 13 кандидатів), але мало молодших наукових співробітників та аспірантів.

Інститут мікробіології (директор – член-кореспондент В. Г. Дроботько), продовжуючи працювати над проблемою «Екологія шкідливих та корисних мікроорганізмів», в плані 1946 р. мав 23 теми, з яких невиконаною залишилась тема акад. [Б. Л.] Ісаченка і незакінченими через хворобу виконавців – 4. Основними наслідками роботи є відкриття ряду ростових речовин, що сприяють росту тифозних бактерій, – це дає можливість дальшого експериментального вивчення патогенних мікробів та розробки хіміотерапії. В галузі вивчення мікробів ґрунту відкрито нові методи використання їх для виготовлення бактеріальних добрив (керівник – член-коресп[ондент] Л. Й. Рубенчик). Встановлені нові методи успішної боротьби з бактеріозами культурних рослин. Відкрито нові види токсичних грибів, що розвиваються на зерні залежалих злаків, і вироблено способи охорони зерна від зараження грибом. Інститут міг би добитися ще більших наслідків, коли б роботі не заважали перебої в електроенергії та недостача піддослідних тварин. У друці появилося 17 робіт Інституту, крім яких підготовлено до видання ще збірник статей.

Карадагська біологічна станція (директор – К. О. Виноградов) працювала над двома перехідними темами про вивчення біологічної продуктивності Чорного моря.

Науково-природознавчий музей у Львові (директор – канд[идат] біол[огічних] наук П. П. Балабай), ставши самостійною одиницею, визначив напрям своєї роботи – вивчення флори, фауни та корисних копалин західних областей України, але

поки що, через невдалий добір кадрів, не досягнув кілька-будь показових результатів.

В цілому, незважаючи на те, що не всі інститути Біологічного відділу цілком виконали свій план 1946 р., Відділ може відзначити ряд досягнень, які збагачують біологічні й медичні науки і сприяють зростанню народного господарства. Позитивною стороною роботи є велика друкована продукція інститутів, хоч участь у цій справі співробітників по кожному інституту була дуже нерівномірною.

Відділ сільськогосподарських наук почав свою роботу в липні 1946 р. Тепер він охоплює чотири інститути, дві лабораторії і Ботанічний сад. Само собою зрозуміло, що організаційна робота, яка вимагала багато уваги та часу, не давала поки можливості в усьому обсязі і з достатньою глибиною зайнятися питаннями тематики. В ряді закладів Відділу спостерігається відставання по темах, викликане нестачею виконавців, незабезпеченістю лабораторіями та службовими приміщеннями. Вкрай несприятливі, наприклад, умови роботи Лабораторії машинобудування та проблем сільськогосподарської механіки.

Інститут лісівництва, Інститут ентомології та фітопатології страждають від недостачі кадрів, лабораторного приміщення й устаткування. Чималих труднощів зазнають також Інститут генетики й селекції і Лабораторія ґрунтознавства. Необхідна серйозна й велика матеріально-технічна допомога закладам цього відділу. Потрібно усунути також різке розходження між необхідними і наявними кадрами.

Незважаючи на все це, заклади Відділу можуть відзначити за звітний період і досягнуті ними успіхи.

Ботанічний сад (директор – дійсний член М. М. Гришко), який має підстави стати в майбутньому одним із показових досягнень української радянської культури, продовжував своє будівництво і в 1946 р. одержав 1135 форм та видів, 3067 сортів, 160 000 екземплярів декоративних, плодкових, технічних і ефіроносних рослин. Вивчені та передані виробництву нові сорти винограду й персиків для північної частини УРСР. На приватному випадку – вивчення способів порушення періоду спокою у картоплі – з'ясована можливість значно поліпшити використання посівного матеріалу і піднести його продуктивність. Перевезення та збереження величезної кількості рослин збагатили науку чималою кількістю спостережень, важливих для розуміння природи та поведінки рослин при різких змінах клімату.

Інститут фізіології рослин і агрохімії (директор – дійсний член О. І. Душечкін), вивчаючи проблеми удобрення, встановив, що спільне використання фосфоритів і гною наближає дію фосфоритів до дії суперфосфату. Для використання на добриво великої сировинної бази фосфоритів це матиме велике значення. Вивчення дії добрив на кок-сагіз, цукрові буряки та ін[ше] дасть можливість зробити ряд практичних пропозицій виробництву.

Інститут генетики і селекції (директор – дійсний член В. Я. Юр'єв), шляхом схрещування топінамбура з соняшником одержав гібрид, який стійко опирається проти ряду захворювань і здатний давати високу врожайність. Шляхом обробки насіння холодом (-5° , -7° протягом 44–48 годин) досягнуто підвищення схожості та розвитку ростка кок-сагізу.

Інститут лісівництва (директор – член-кореспондент П. С. Погребняк) розробив ефективний метод визначень полішахматних змішувань культур, який матиме

велике значення в практиці лісонасаджень. Дослід вирощування сосни без гілок може сприяти способу значного прискорення росту та розвитку деревесних^{*1} рослин і допоможе одержати будівельні матеріали високої цінності.

Надзвичайно велике значення в науці, в технічному і сільськогосподарському виробництвах має використання розробленої директором **Лабораторії ґрунтознавства** дійсним членом О. Н. Соколовським теорії походження лесу. У звітному році Лабораторія домоглася великих результатів в роботі по окультурюванню солонців, встановивши можливість стійкого багаторічного піднесення врожаю цукрових буряків на 60–70% шляхом гіпсування окремих видів солончакового ґрунту. Це дасть змогу включити до культури великі безплідні простори ґрунтів Середнього Придніпров'я.

Інститут ентомології та фітопатології (директор – дійсний член В. П. Поспелов) відкрив можливість застосування механічних прийомів боротьби з великим шкідником лісу – мармуровим хрущем, одержав позитивні наслідки в боротьбі з шкідниками лісів шляхом авіазапилення лісів та обробки кореневої системи деревних саджанців. Складено й здано до друку вироблену на основі теоретичних та практичних робіт Інституту інструкцію по вчасній діагностиці та профілактиці захворювань жовтухою у гусені дубового шовкопряда.

Нарешті, **Лабораторія машинобудування та проблем сільськогосподарської механіки** (директор – член-кореспондент А. О. Василенко), незважаючи на виключно важкі зовнішні умови, виконала ряд актуальних робіт з галузі машинобудування і механізації сільського господарства. Так, нею теоретично обґрунтовано і конструктивно розроблено вдосконалення сепарувальних органів складних молотарок. Побудована за проектом Лабораторії молотарка при випробуваннях дала високі якісні показники роботи і міжвідомчою комісією рекомендована для масового виробництва. Дослідження напруженості колінчастих валів тракторних двигунів привело до з'ясування причини експлуатаційних поломів тракторних валів і рекомендації заходів для усунення цих поломів.

Заклади нового відділу за короткий строк свого існування підготували до друку чимало робіт, довели свою наукову життєздатність. Про відповідальні завдання, які покладаються на них у 1947 році, говорилося в спеціальній доповіді на наших перших зборах.

Широкий звіт **Відділу технічних наук**, що складається з 6 інститутів і одної лабораторії, свідчить про великий об'єм роботи закладів Відділу, про велике значення цієї роботи для практичних потреб нашого будівництва, хоч на всю широчінь ця робота, через недостачу матеріальних засобів і експериментальної бази, і не могла поки розгорнутися. Робота всіх наших відділів, як уже говорилося, нормувалася п'ятирічним планом і прагнула бути з ним пов'язаною. Відділ технічних наук, який за своїм характером поєднує теорію з практикою, може заявити про свій зв'язок з новим планом відбудови та розвитку народного господарства прямолінійно, без усяких коментарів.

В **Інституті чорної металургії** розроблена статистична теорія доменного процесу і ці дослідження відразу використані для розрахунків домни, що працюватиме на дутті, збагаченому киснем, – результати вже передані відповідному бюро Міністерства чорної металургії. Дійсний член М. В. Луговцов, крім того, вивчав

*1 Так у документі.

шляхи відбудови доменних цехів заводів нашої республіки, технологію одержання агломерату закисного типу та доменного топлення на ньому. Визначаючи фізико-хімічні параметри катодного захисту підземних комунікацій, член-кореспондент І. М. Францевич одержав цікаві дані про корозійну активність ґрунтів Правобережжя по трасі газопроводу Дашава–Київ¹⁵.

В **Інституті енергетики** дійсний член Г. Ф. Проскура дослідив та розробив газотурбінну установку, дійсний член С. О. Лебедєв вивчив стійкість автоматичного регулювання. В галузі **гірничої механіки** (член-кореспондент П. С. Кучеров) вивчена робота виконавчих органів каменерізальних машин для виймання твердих корисних копалин, встановлена можливість значного збільшення приймальної та відвалоутворюючої здатності транспортно-відвальних мостів і розширена можливість безтранспортного відвалоутворення при [використанні] однокішшевих екскаваторів. Надзвичайно велике значення мають теоретичні і експериментальні дослідження акад. О. М. Динника по стійкості арок.

Велику роботу провів у 1946 р. **Інститут будівельної механіки**. Йому вдалося зміцнити свою експериментально-лабораторну базу, видати 22 друкованих аркуші своїх наукових робіт та здати до друку понад 60; його співробітники безперервно сприяли господарській практиці нашої країни шляхом експертиз, консультацій, спеціальних досліджень.

Член-кореспондент М. В. Корноухов розробив метод об'єднаного розрахунку міцності та стійкості складних стрижневих систем, що є важливим вкладом в теорію стійкості споруд. Досліджуючи міцність деталей машин, члену-кореспонденту Б. Д. Грозіну вдалося вивчити умови утворення «пітингу» на зубчатках редукторів авіаmotorів та танків.

Інститут гідрології та гідротехніки (директор – член-кореспондент Г. Й. Сухомел) встановив можливості руху суден в каналах при певних надкритичних швидкостях, що допоможе значно збільшити швидкість руху суден. Ряд працівників займався питаннями, зв'язаними з типізацією малих річок нашої республіки, повідомивши результати частини своїх робіт урядовим органам. Інститут взагалі спромігся встановити міцний зв'язок з водогосподарчими організаціями.

Інститут електрозварювання ім[ені] дійсн[ого] члена АН УРСР Є. О. Патона, що є взагалі одним з показових закладів нашої Академії, продовжуючи роботу по вдосконаленню технології електрозварювання, встановив раціональну схему регулювання та керування потужною електрозварювальною дугою, що горить під флюсом, розробив новий зварювальний флюс, технологію зварювання стикових злук котельної сталі товщиною 50 мм та подовжніх злук, розробив конструкцію потужної автозварювальної головки. Вся ця робота, впроваджувана в практику, доводиться до широкого відома шляхом видання спеціальних літографічних бюлетенів (їх вийшло вже 5 номерів) та друкованих праць (наприклад, брошури [П. І.] Севбо і В. [Є.] Патона «Новые сварочные автоматы Института электросварки», 1946).

Я закінчую звіт відділом, до якого сам маю найближче відношення – **Відділом суспільних наук**. На жаль, в 1946 р. його доводиться поставити на останнє місце. Його звіт констатує невиконання тематичного плану в більшій мірі, ніж по всіх інших відділах Академії. В роботі працівників Інституту історії, Інституту літера-

тури, інститутів фольклору і економіки в 1946 р. виявилися серйозні хиби, на які Центральний Комітет Комуністичної партії (більшовиків) України змушений був указати спеціальною ухвалою. Вже в самій тематиці інститутів суспільних наук був ряд недоліків. Займалися вивченням українських дерев'яних дзвіниць, але не займалися в належній мірі з'ясуванням зв'язків української культури з культурою братніх народів СРСР, історією спільної боротьби цих народів проти царату, поміщиків, капіталізму. Інститути мало й погано брали участь в загальній боротьбі, яку вела Радянська Україна проти виродків українського народу – українсько-німецьких націоналістів. Буржуазно-націоналістичні концепції української культури, створені [М. С.] Грушевським і його, так званою школою, прямо або посередньо просочувалися в роботу літературознавців, фольклористів, істориків Академії – і праці їх ставали об'єктивно шкідливими. Ухвала ЦК партії більшовиків України допомагала інститутам в дальшій перебудові їх роботи. До честі інститутів Відділу суспільних наук треба сказати, що вони енергійно взялися за цю справу. В тому, що ця робота буде перебудована, виправлена і повністю відповідатиме завданням культурного будівництва в нашій країні, ми зараз не можемо сумніватися.

Але, поки що, доводиться з жалем констатувати, що інститути економіки, історії, української літератури, мистецтвознавства, фольклору та етнографії своїх тематичних планів не виконали. В той самий час інститути археології, мовознавства, Комісія по історії Вітчизняної війни, Кабінет єврейської культури працювали акуратно, навіть незважаючи на те, що вони, як і всі взагалі інститути суспільних наук, не мали необхідних кадрів висококваліфікованих працівників. В інститутах Відділу суспільних наук працює переважно наукова молодь – в цьому їх слабкість; проте в цьому ж і їх сила, бо саме ця молодь гостро відчула і голосно заявила в 1946 р. про помилки і перекручення в науковій продукції. В силу цього немає підстави песимістично дивитися на найближче майбутнє інститутів.

Основною можливістю самопрояву інститутів Відділу суспільних наук є їх друковані виступи. В 1946 р. вони щодо кількості не були незначні. Відділ надрукував, за даними свого звіту, 363 статті та брошури.

Та коли від голих цифр перейти до конкретних фактів, то доведеться констатувати, що Інститут археології в 1946 році не видав нічого, що Інститут історії опублікував один том наукових записок і збірник історичних документів XVII ст., Інститут фольклору не може похвалитися нічим, Інститут літератури може показати один том своїх записок, які недосить відбили його роботу, – і це все, коли не рахувати виданих співробітниками популярних брошур, надрукованих ними газетних та журнальних статей.

Вказані викривлення, зриви та хиби не можуть, проте, анулювати або заплямувати роботу інститутів Відділу суспільних наук в усьому його об'ємі.

Величезну експедиційну роботу (Ольвійська, Київська, Чернігівська експедиції), яка переважила всі передвоєнні, провів **Інститут археології**, відкривши ряд найцікавіших пам'яток, поклавши початок археологічному дослідженню античної Тири, слов'янського Білгорода, пізнішого Аккермана. На самостійний науковий заклад перетворився виділений у 1946 році Ольвійський історичний заповідник на

місці Ольвії, найбільшого античного міста українського Причорномор'я. В ньому вже розгорнулася робота – за 2 роки мине століття від початку досліджень Ольвії, і до цього ювілею вже почато підготовку. **Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні** продовжував свої роботи в області лексикографії, закінчивши коректуру російсько-українського словника і редагуючи словник українсько-російський. В числі своїх найзначніших досягнень Інститут лічить праці дійсного члена АН УРСР Л. А. Булаховського в галузі порівняльної акцентології і слов'янського мовознавства взагалі. Величезні матеріали, намічені тематичним планом, зібрала **Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні**. Перший том документального збірника про партизанський рух на Україні вже підготовлений і зданий до друку. Невеликий колектив **Кабінету єврейської культури** цілком виконав свій план – в галузі історії мови, історії літератури і в галузі фольклору.

Робота Кабінету викликає живий інтерес далеко за межами нашої республіки. Кабінет поповнюється новими кваліфікованими кадрами і має всі підстави змінити свою структуру відповідно до характеру і якості його роботи.

Інститут літератури, як і **Інститут історії** в другій половині 1946 року домоглися, в усякому разі, одного дуже важливого для дальшої їх роботи результату – вони виробили схему, проспект синтетичних оглядів. Реалізація цих проєктів є їх найближчим завданням у 1947 році. І ці інститути, і **Інститут фольклору** з його захоплюючими по широчині планами (з фольклору, мистецтва, театру України, з етнографії), і **Інститут економіки**, в роботі якого, до речі кажучи, впадає в очі різкий контраст між роботою керівників, висококваліфікованих наукових сил, які здійснюють великі наукові заміри, і роботою молодшого складу, не досить організованого і в різній мірі продуктивного, – одержали серйозний стимул до перебудови і якісного піднесення роботи. Вона була незадовільною в цьому році. В звіті про роботу наступного року, сподіваємось, про це говорити не доведеться. Можна вірити, що суспільнознавці усвідомили своє відставання, свою відірваність від життя і до 30-річчя Жовтня не повинні явитися з порожніми руками, а мусять показати зразки своєї наукової діяльності.

Віце-президент АН УРСР *О. І. Білецький*

Вісник АН УРСР. – 1947. – № 3. – С. 27–40.

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ АКАДЕМІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ БАЗИ В
УРОЧИЩІ «ФЕОФАНІЯ»^{*1}***[10 січня 1947 р.]^{*2}*

Земельная площадь «Феофании» общим количеством 120 га передана Академии наук УССР решением СНК УССР № 241 от 23 марта 1944 года для организации опытной сельскохозяйственной базы Академии наук УССР.

До Отечественной войны на указанной территории находилось подсобное хозяйство Наркомздрава УССР с рядом построек жилого и служебного пользования, а также один 3-этажный дом, в котором помещались душевнобольные.

В момент передачи указанной территории Академии наук УССР почти все сооружения немецко-фашистскими захватчиками были разрушены и уничтожены; в силу этого Академии наук УССР на протяжении 1944 г., 1945 и 1946 гг. пришлось произвести в «Феофании» как новые сооружения, так и восстановительные работы.

Конкретно: на производство строительных и ремонтных работ Академией наук по «Феофании» израсходовано свыше 1 млн. руб. Все здания, за исключением бывшего дома душевнобольных, Академией наук восстановлены своими силами и средствами.

На территории «Феофании» по решению Президиума АН УССР в 1946 г. построена спецлаборатория, которая оснащена станками и оборудованием и проводит работу по специальному заданию Министерства вооруженных сил СССР и Артиллерийской академии.

В бывшем соборе «Феофания» сложено, уже завезенное из Германии в количестве 6 вагонов, особо ценное астрономическое оборудование, стоимостью до 10 миллионов рублей золотом. В соборе проводится ремонт и подготовка к установлению этих астрономических инструментов.

В здании бывшего собора «Феофания» Академией наук предполагается, после вывоза астрономических инструментов, организовать книгохранилище Библиотеки АН УССР, примерно на 2 миллиона томов книг.

На территории «Феофания» Институтом зоологии АН УССР на площади в 42 га проводятся научные работы по разведению дубового шелкопряда в соответствии с решением Совета Министров УССР и уже в текущем году народному хозяйству УССР передано 100 кг высококачественных коконов дубового шелкопряда.

Организована также в «Феофании», и уже работает, Гидрогеологическая балансовая станция – единственная в Союзе, которая изучает вопросы накопления подземных вод и снабжения водой гор[ода] Киева. Станция снабжена всем необходимым оборудованием и инструментами.

В части работ по с[ельско]х[оз]яйственной базе «Феофания» Академией наук УССР проведены следующие мероприятия:

- а) Проведено капиталовложение на общую сумму 1500 т[ыс]. р[уб].;

^{*1} Довідку складено в зв'язку з клопотанням Міністерства охорони здоров'я УРСР до РМ УРСР від 18 лютого 1947 р. про передачу в його розпорядження урочища «Феофанія» для використання під потреби лікарні для душевнохворих. Оскільки урочище знаходилося у віданні АН УРСР, РМ УРСР не задовольнила клопотання Міністерства.

^{*2} Дату встановлено за текстом супровідного листа.

- б) Проведена посадка новых садов на площади 9 га;
в) Уже завезено посадочный материал для закладки новых садов весной 1947 г. на площади 6 га;
г) Проведены в 1946 г. новые посадки: персика, винограда, малины, клубники и смородины.

В с[ельско]х[озийственной] базе «Феофания» закладывается серьезная овощная база (тепличное и персиковое хозяйство).

Академией наук в «Феофании» создана животноводческая ферма, которая имеет в своем составе 30 высокопродуктивных коров и 12 свиноматок, а всего с молодняком – 140 голов скота, 25 рабочих лошадей и 33 пчелосемьи.

В текущем, 1947 г. в «Феофании» проводятся работы по искусственному орошению земель на площади 20 га.

Для выполнения работ по спецлаборатории и связанных с внедрением высокой агротехники в опытной сельхозбазе Академией наук УССР в 1946 г. проведена внутренняя система электроосвещения и в текущем 1947 г. будет построена электросеть на протяжении 4 километров для [по]дачи «Феофании» электроэнергии из гор[ода] Киева, для чего уже ассигнованы средства и проводится заготовка материалов.

Вице-президент Академии наук УССР академик *М. А. Лаврентьев*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5051, арк. 12–14. Оригінал. Машинопис.

№ 30^{*1}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА УПОВНОВАЖЕНОГО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР У
ЛЬВОВІ ЧЛ.-КОР. Г. М. САВІНА ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ЩОДО ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ПРО
ЛІКВІДАЦІЮ ЛЬВІВСЬКИХ ВІДДІЛІВ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ**

18 січня 1947 р.

м. Львів

Подаю до Вашого відому, що виконуючи постанову Президії АН УРСР від 22 листопада [19]46 р.^{*2} про ліквідацію у Львові відділів інститутів: історії України, української літератури, економіки – Ваш наказ № 110 від 23 листопада [19]46 р., нами пророблено таке:

1. Співробітники, які переводяться на постійну роботу до м. Києва (академік М. С. Возняк, проф. І. П. Крип'якевич, доктор В. П. Огоновський, доктор Я. Я. Ярема, доктор І. І. Карпинець, доктор О. І. Степаник^{*3})¹⁶ переїхали^{*4} до м. Києва^{*5} у грудні 1946 року, згідно Вашого наказу.

^{*1} Див. док. № 23, 34, 159, 165.

^{*2} Мається на увазі постанова Президії АН УРСР про хід підготовчої роботи з ліквідації Львівських відділів установ АН. Постанова про ліквідацію прийнята Президією 5 листопада 1946 р.

^{*3} Помилка в документі. Потрібно: «О. І. Степанів».

^{*4} Слово «переїхали» вписано замість закресленого: «переїхати».

^{*5} Далі закреслено фразу: «і приступили до роботи в відповідних інститутах з 9 грудня».

2. Решту співробітників цих відділів звільнено з роботи в Академії наук і одночасно улаштовано на роботу в інших організаціях м. Львова (місце праці їх дивись список № 1)^{*1}.

3. Співробітників відділу Інституту історії України: проф. М. О.^{*2} Кордубу¹⁷, доцента О. О.^{*3} Терлецького та тов. Т. Я. Голейчука¹⁸, які, згідно з попереднім проханням Інституту історії, були залишені працювати у Львові за індивідуальними планами на відповідних штатних посадах, а також співробітник[а] Інституту української літератури доктор[а] М. Д. Деркач залишено працювати у Львові за індивідуальним планом на відповідній штатній посаді, але про цих 4 співробітників ми не маємо офіційних розпоряджень щодо залишення їх на роботі у відповідних інститутах з місцем перебування у Львові.

На сьогодні, у Львові з Відділу суспільних наук ще залишилось 4 відділи: відділ Інституту мовознавства – всього робітників 19; відділ мистецтвознавства Інституту фольклору, мистецтвознавства та етнографії – всього 5 робітників; відділ фольклору та етнографії того ж Інституту – всього 17 робітників; відділ Інституту археології – всього 16 робітників.

Таким чином, з Відділу суспільних наук по цих відділах ми маємо 57 співробітників.

Відділ Інституту мовознавства (керівник проф. І. С. Свенціцький), основне завдання якого є складання польсько-українського словника, мусить закінчити свою роботу до Жовтневих свят. В цьому напрямку і спрямована вся робота Львівського відділу цього Інституту.

Відділ мистецтвознавства Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (керівник академік В. Г. Щурат) складається з 5 осіб, з них 2 особи сумісники, такі як О. Р. Збронцева і М. Д. Дрога, які в зв'язку з великим навантаженням по основній роботі, дуже мало приділяють уваги роботі відділу Академії наук.

Відділ фольклору та етнографії цього ж Інституту (керівник академік Ф. М. Колесса) складається з 17 робітників, робота яких тісно пов'язана з роботою Етнографічного музею, директором якого одночасно є академік [Ф. М.] Колесса.

Коли прийняти до уваги, що штат Етнографічного музею складається з 43 штатних одиниць, з них науково-керівного та наукового складу – 23 і науково-допоміжного – 8, то можна прийти до висновку, що така кількість наукових співробітників у відділі і музеї чи навряд потрібна і тут безумовно, можна без шкоди для самої роботи як у відділі, так і в музеї зменшити кількість співробітників.

Відділ Інституту археології – всього 16 співробітників (керівник доктор М. Ю. Смішко) веде інтенсивну роботу щодо археологічних досліджень краю. Відділ працює цілеспрямовано, що можна бачити з його тематичного плану. Місцеві організації додержуються тої думки, що цей відділ треба залишити і надалі у Львові, бо перебуваючи там він інтенсивно продовжував би роботу щодо вивчення краю.

^{*1} Список не публікується. Зберігається в даній архівній справі.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «М. М.».

^{*3} Те саме. Потрібно: «О. А.».

З метою наочного уявлення про склад співробітників цих відділів додаю при цьому відповідну табличку:

Склад співробітників 4-х відділів:^{*1}

Інститути	Академ[іки]	члени-кор[еспонденти]	Докт[ори]	докт[ори] з закорд[онним] зван[ням]	Канд[идати]	магістр[и]	без звання	Разом	
								місцеві	приїжд[жі]
Мовознавства	–	–	1	4	–	6	8	18	1
Археології	–	–	–	2	1	1	12	15	1
Мистецтвознавства	1	–	–	2	–	–	2	4	1
Фольклору і етнографії	1	–	–	6	–	3	7	16	1

Уповноважений Президії АН УРСР у Львові
член-коресп[ондент] АН УРСР *Г. М. Савін*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 268, арк. 111–111зв. Оригінал. Машинопис.

№ 31

ЛИСТ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ АН УРСР АКАД. М. Т. РИЛЬСЬКОГО ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ПРО ВИДІЛЕННЯ ПРИМІЩЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЛАВРСЬКОГО МУЗЕЙНОГО МІСТЕЧКА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕТНОГРАФІЧНОГО МУЗЕЮ АН

[21 січня 1947 р.]^{*2}

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР здіймав клопотання перед Радою Міністрів і Президією АН УРСР про організацію в системі Академії наук республіканського Етнографічного музею, який має стати і центром науково-дослідної роботи в галузі етнографії й фольклору на території УРСР, і одночасно був би приступний широким масам трудящих.

Потреби в організації такого музею, а також конкретизацію можливостей організації його викладено в спеціальній доповідній записці, поданій влітку 1946 року на ім'я Ради Міністрів і Президії АН УРСР.

^{*1} Підкреслено в документі.

^{*2} Дата реєстрації листа Управлінням справами РМ УРСР.

Основна причина того, що справа з початком роботи по організації музею [затримується], здається та, що немає приміщення, в якому можна було б почати роботу бодай в організаційному періоді.

Тепер знайдена можливість мати приміщення, яке може бути цілком придатне для організації Етнографічного музею.

В музейному містечку в Києві (Лавра) є пошкоджений будинок (корпус № 24, на два поверхи, 15–16 кімнат), який, [коли буде] відремонтований, можна пристосувати під музей. Потрібно зробити підлогу, вікна, двері і інші роботи.

Директор музейного містечка тов. [Д. Ф.] Красицький¹⁹ погоджується цей корпус віддати під музей.

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР просить Вас:

1. Дозволити закріпити корпус № 24 за Інститутом мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

2. Відпустити з фондів матеріал для ремонту будинку. Орієнтовний кошторис витрат додається.

Директор Інституту дійсний член АН УРСР *М. Т. Рильський*
Вчений секретар Інституту *П. Д. Павлій*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5533, арк. 75. Оригінал. Машинопис.

№ 32^{*1}

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА
ПРО РОЗПОДІЛ ІНОЗЕМНОЇ ЛІТЕРАТУРИ МІЖ БІБЛІОТЕКОЮ
АН УРСР ТА БІБЛІОТЕКОЮ УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ РМ УРСР**

[3 лютого 1947 р.]^{*2}

1. Розподілити прийняті на охорону Управлінням справами Ради Міністрів УРСР від військової частини п/п № 53757 1320 томів іноземної літератури за таким призначенням:

а) Бібліотеці Управління справами Ради Міністрів УРСР – 245 томів;

б) Бібліотеці Академії наук УРСР – 1075 томів.

2. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР, протягом I півріччя 1947 року, передати за належним підбором до бібліотеки Управління справами Ради Міністрів УРСР з дублетних фондів Бібліотеки Академії наук не менше 3000 назв радянської політичної, наукової, фахової та художньої літератури.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М. [П.] Бажан*

На документі помітка: «Розпорядження підписане 3.02.1947 р.^{*3}».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5533, арк. 69. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 46, 61, 82, 98, 126, 127, 137.

^{*2} Дату встановлено за поміткою на документі.

^{*3} Підпис нерозбірливий.

№ 33*¹

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО НАДАННЯ ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ
АН УРСР КОРПУСУ № 15 ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО
ЗАПОВІДНИКА «КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА» ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ
АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ**

12 лютого 1947 р.

1. Зобов'язати Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР (т. Пашина) надати Інститутові археології Академії наук УРСР корпус № 15 Державного історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра» – для відбудови і наступного розміщення в ньому Археологічного музею.

2. Відповідно до Положення про пам'ятники культури і старовини (пост[анова] РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 6 грудня 1945 року № 1976) корпус № 15 зазначеного заповідника відвести для господарського використання на загальних засадах охоронно-орендного договору, передбачивши в ньому строки і порядок відбудови приміщення та порядок наступної експлуатації.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М. [П.] Бажан*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 247, арк. 20. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 34*²

**ПРОПОЗИЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА
ЗАВДУВАЧУ ВІДДІЛУ НАУКИ І КУЛЬТУРИ ЦК КП(б)У З. П. ШУЛЬЗІ
ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ЛЬВІВСЬКИХ ВІДДІЛІВ УСТАНОВ
АН УРСР**

14 лютого 1947 р.

Надсилаючи до Вас доповідні записки інститутів Академії наук УРСР, які мають свої відділи у Львові, подаю свою думку в цьому питанні.

1. У Львові є зараз відділи трьох інститутів Відділу суспільних наук, а саме: Інституту мовознавства, Інституту мистецтвознавства й Інституту археології; виходячи з пропозиції інститутів і ураховуючи стан з кадрами, стан з керівництвом інститутами роботою своїх відділів у Львові, треба, на мою думку, зробити таку реорганізацію:

а) Відділ мистецтва і відділ фольклору та етнографії Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії закрити ближчим часом з тим, щоб найбільш цінних наукових співробітників відділу етнографії перевести до Етнографічного музею у Львові; до Музею можна також перевести і декого з співробітників відділу мистецтвознавства, якщо вони за своїм фахом підходять до роботи в Музеї.

*¹ Див. док. № 20.

*² Див. док. № 23, 30, 159, 165.

б) Відділ Інституту мовознавства, оскільки він працює над складанням польсько-українського словника, ліквідувати лише після закінчення цієї роботи, а саме після 1 жовтня 1947 р.

Шістьох співробітників, згідно пропозиції Інституту, звільнити з роботи з 1 березня 1947 р. Питання про перевод певної кількості співробітників відділу Інституту мовознавства (після закриття відділу) до Києва розв'язати пізніше, після одержання більш^{*1} конкретних пропозицій Інституту.

в) Ураховуючи потреби Інституту археології, використати для археологічних досліджень співробітників, що працюють в його відділі у Львові, залишити найбільш цінних^{*2} співробітників в штаті Інституту з місцем їх перебування у Львові з тим, щоб таким чином Інститут археології мав базу своєї роботи у Львові. Решту співробітників звільнити з 1 квітня 1947 р.

2. У Львові зараз є ще^{*3} відділи 6 інститутів Академії наук УРСР, а саме: Інституту геологічних наук, Інституту ботаніки, Інституту математики, Інституту гірничої механіки, Інституту енергетики і Інституту органічної хімії. В цих інститутах дуже багато співробітників, які суміщають роботу в Академії наук з педагогічною роботою в Університеті, Політехнічному інституті та ін. Є чимало співробітників, основна посада яких є поза Академією, які в академічних установах працюють за сумісництвом.

Ураховуючи пропозиції відповідних інститутів, вважаю можливим провести таку реорганізацію цих відділів інститутів:

а) Інститут геологічних наук ставить питання про поширення роботи його відділів у Львові, а саме: відділів нафти і геофізики і групи співробітників, що вивчають петрографію, мінералогію і геологію західних областей УРСР, і перетворення цих відділів в самостійний філіал Інституту геологічних наук. За цю пропозицію говорить чималий розмір роботи цих відділів і важливість питань, які вони вивчають. Проти цієї пропозиції говорить те, що значна кількість співробітників відділів мають велике сумісництво: дехто працює на основній роботі поза академічними установами.

Якщо організувати філіал Інституту геологічних наук, то виникне питання про керівника цього філіалу, а відповідної кандидатури, на мою думку, немає. Дійсний член АН УРСР [В. О.] Сельський^{*4} є геофізиком, крім того він не живе постійно у Львові.

Фахівець в галузі нафти, доктор геологічних наук В. Б. Порфир'єв має дві посади: зав[ідуючого] кафедрою в Львівському університеті і Політехнічному інституті. Отже, він не може віддавати достатньої кількості годин філіалу Інституту геології. Крім того, взагалі, на мою думку, можливість доручення йому керівництва цим філіалом є дуже сумнівною.

б) Інститут ботаніки вважає можливим передавати співробітників його відділів до Природознавчого музею. Я погоджуюсь з цією думкою і вважаю, що переводити-

*1 Слово «більш» вписано від руки.

*2 Підкреслено в документі.

*3 Слово «ще» дописано від руки.

*4 Прізвище «Сельський» дописано від руки.

ти до Природознавчого музею треба не всіх співробітників, а тих, які в основному будуть працювати в Природознавчому музеї, а інших звільнити.

в) Відділ Інституту математики, за повідомленням Інституту, має трьох співробітників; два з них не подали плану своїх робіт на 1947 рік. За списком, одержаним з Львова, у відділі Інституту математики є 4 співробітники, всі суміщають, а тов. [М. О.] Зарицький²⁰ має основну посаду в Університеті; член-кореспондент [Б. В.] Гніденко є також професором Університету. Інститут математики вважає необхідним зберегти цей відділ. На мою думку, для цього немає підстав.

г) Немає достатніх підстав і для збереження відділу Інституту гірничої механіки, тим більше, що, коли буде ліквідована посада уповноваженого Президії, то тов. [Г. М.] Савін, напевно, повернеться до Києва.

д) Щодо лабораторії нафти Інституту органічної хімії, то в її складі працює лише один науковий співробітник. Якщо він потрібний, то він може бути залишений в штаті відділу Інституту геологічних наук або в штаті Інституту органічної хімії.

е) Щодо відділу Інституту енергетики, то Інститут сам вважає за потрібне цей відділ ліквідувати. Цю думку я цілком поділяю.

3. У Львові є самостійні установи Академії наук УРСР, а саме: Етнографічний музей, Природознавчий музей і Бібліотека. Якщо буде вищезазначена реорганізація, то штати і обсяг роботи Етнографічного музею і Природознавчого музею будуть збільшені.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1085, арк. 185–186. Оригінал. Машинопис.

№ 35

ЗВЕРНЕННЯ ДЕЛЕГАТИВ ДРУГОГО ВСЕСОЮЗНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО З'ЇЗДУ ДО ГОЛОВИ РМ УРСР М. С. ХРУЩОВА ТА ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ФІЛІЇ ВСЕСОЮЗНОГО ГЕОГРАФІЧНОГО ТОВАРИСТВА ТА ІНСТИТУТУ ГЕОГРАФІЇ І КАРТОГРАФІЇ В СИСТЕМІ АН УРСР

*[Не пізніше 14 лютого 1947 р.]^{*1}
м. Москва*

Ученые-географы, делегаты 2 Всесоюзного географического съезда обращаются к Вам с нижеследующим:

В целях дальнейшего развития и расцвета географической науки в СССР ходатайствуем перед Вами об организации на Украине в г. Киеве Научно-исследовательского института географии и картографии в системе Академии наук УССР^{*2}. Аналогичные научно-исследовательские институты географии уже суще-

^{*1} Дату встановлено за протоколом засідання Президії АН УРСР № 6 від 14 лютого 1947 р., п. 8. Див. Додатки: «Регести протоколів».

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі червоним олівцем.

ствуют в системе Академии наук СССР (Москва), в системе Академии наук Грузинской ССР (Тбилиси), в системе Академии наук Азербайджанской ССР (Баку), в системе Академии наук Латвийской ССР (Рига) и других союзных республиках.

Одновременно ходатайствуем об организации в УССР филиала Всесоюзного географического общества и Географического музея УССР и продолжения, наряду с географическими исследованиями на территории Украины, научных работ в неисследованных районах Центрального Тянь-Шаня, составляющих славную традицию украинских географов и альпинистов.

Организация крупных научно-исследовательских экспедиций даст возможность координировать все силы географов для исследования мало изученных районов на благо нашей великой социалистической Родины.

Президент Всесоюзного географического общества
академик [АН СССР] *Л. С. Берг*²¹
Ученый секретарь доктор географических наук, профессор *С. В. Калесник*²²
Академик [АН СССР] *А. А. Григорьев*²³
Заслуженный деятель науки РСФСР,
член-корреспондент Академии наук СССР *Н. Н. Баранский*²⁴
Член-корреспондент Академии наук СССР *В. Ю. Визе*²⁵
Заслуженный деятель науки РСФСР *Я. С. Эдельштейн*²⁶
Проф[ессор], д[окто]р ф[изико]-м[атематических] наук,
инж[енер]-контр-адмирал *В. [В.] Карвайский*^{*1}
Академик [АН СССР] *О. Ю. Шмидт*²⁷
Академик [АН СССР] *И. Ю. Крачковский*²⁸
Контр-адмирал, доктор наук, профессор *Е. Е. Шведе*²⁹
Кандидат географических наук, доцент *А. Т. Диброва*
Доктор наук, профессор *В. С. Клупт*³⁰
Профессор *М. Б. Вольф*³¹
Профессор *О. А. Константинов*³²
Д[ействительный] член Академии наук
Грузинской ССР *[А. Н.] Джавахишвили*³³
Профессор *Г. Б. Алиев*
Профессор *Н. Атабеков*
Кандидат биологических наук *Л. Е. Родин*³⁴

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1087, арк. 23–24. Оригінал. Машинопис.

*1 Фразу «Проф., д-р ф.-м. наук, инж.-контр-адмирал В. Карвайский» вписано від руки.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА АКАД. С. О. ЛЕБЕДЄВА
ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗПОДІЛУ
ІНСТИТУТУ ЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР НА ДВА ІНСТИТУТИ –
ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ І ТЕПЛОТЕХНІКИ**

[Не пізніше 24 березня 1947 р.]^{*2}

Інститут енергетики за время своего существования значительно развился и тематика его расширилась. Основными направлениями работ Института являются:

1. Общие проблемы энергетики.
2. Теплотехнические проблемы.
3. Проблемы газовых турбин и реактивных двигателей.
4. Электротехнические проблемы.

Проблемы гидромеханики разрабатываются в основном в Харьковском филиале Института под руководством действительного члена АН Г. Ф. Проскуры.

Перечисленные направления, за исключением проблем теплотехнических и газовых турбин, связаны между собой лишь объектами применения. По областям науки, по методам исследования, по лабораторному оборудованию все эти направления совершенно различны и объединение их в рамках одного Института определялось скорее организационными, чем научно-техническими соображениями. Характерно, что за все время существования Института электротехническим и теплотехническим отделами ни разу не проводилась действительно совместная, комплексная работа, между тем как эти отделы вели и ведут комплексные работы с другими институтами Академии наук УССР. Точно также в Москве существуют самостоятельные отраслевые институты: Электротехнический – ВЭИ и Теплотехнический – ВТИ, очень мало связанные друг с другом.

Большие задачи, стоящие сейчас перед отделами электротехническим, теплотехническим и газовых турбин, требуют большой целеустремленности в работе и повышении роли руководства и технической ответственности. Привлечь директора, одновременно хорошо знакомого и творчески работающего в области электротехники и теплотехники на современной стадии развития этих наук, не представляется возможным. Механическое же объединение этих направлений в рамках одного Института неизбежно приводит к формальному руководству тем или другим отделом. Лабораторное оборудование этих отделов кардинально отличается друг от друга. Поэтому уже сейчас создание лабораторной базы вызывает большие трудности в Институте, не говоря уже о дальнейшем развитии и строительстве новых зданий институтов О[тделения] т[ехнических] н[аук].

На основании этого целесообразно и вполне своевременно разделить Институт энергетики на два института: 1) Электротехнический институт на базе электротехнического отдела и 2) Теплотехнический институт на базе теплотехнического отдела, отдела общих проблем энергетики и Харьковского филиала. Это даст большую целеустремленность в работе, поднимет качество и техническую ответ-

*¹ Див док. № 38.

*² Дату встановлено за протоколами засідань Президії АН УРСР – від 7 січня 1947 р. (протокол № 1, п. 1) та від 24 березня 1947 р. (протокол № 7, п. 2).

ственность руководства, обеспечит более быстрое создание лабораторной базы. В результате повысятся качество и темпы весьма важных для нашей страны работ.

Харьковский филиал Ин[ститу]та энергетики следует передать Тепло-техническому институту. Львовское отделение, впредь до разрешения вопроса о дальнейшем его существовании, оставить за Тепло-техническим институтом.

Основными направлениями работ Электротехнического института должны явиться: 1) повышение экономичности и безаварийности работы энергосистем; 2) электроавтоматизация в различных отраслях народного хозяйства и военной техники; 3) передача энергии токами высокой частоты.

Основными направлениями работ Тепло-технического института должны явиться: 1) разработка газовых турбин и реактивных двигателей; 2) сжигание местных топлив Украины; 3) интенсификация процессов теплопередачи; 4) комплексное использование местных энергоресурсов Украины.

В соответствии с этим намечается следующая структура институтов, охватывающая, в основном, уже существующие лаборатории.

Электротехнический институт^{*1}

1. Лаборатория действительного члена Академии наук УССР С. А. Лебедева.
2. Лаборатория электростанций и энергетических систем.
3. Лаборатория автоматики и электроаппаратуры.
4. Лаборатория высокочастотной техники.
5. Лаборатория электроизмерительная.
6. Экспериментальная мастерская.
7. Библиотека.
8. Административно-хозяйственный отдел.

Теплотехнический институт

1. Лаборатория газовых турбин.
2. Лаборатория тепловых двигателей и установок.
3. Лаборатория топлива и промышленной теплотехники.
4. Лаборатория теоретической теплотехники.
5. Отдел общих проблем энергетики.
6. Экспериментальная мастерская.
7. Библиотека.
8. Административно-хозяйственный отдел.
9. Харьковский филиал в составе:
 - а) кавитационной лаборатории;
 - б) теплотехнической лаборатории;
 - в) электротехнической группы;
 - г) административно-хозяйственного отдела.
10. Львовское отделение.

При разделении Института энергетики на Электротехнический и Тепло-технический институты количество научного и научно-вспомогательного персонала

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

остается таким же, как в штатном расписании Института энергетики, утвержденном Президиумом АН УССР и представленном в Государственную штатную комиссию.

В связи с организацией новых институтов необходимо увеличение административно-технического персонала по сравнению с предусмотренным штатным расписанием для Института энергетики на 6 чел. (зам[еститель] директора по адм[инистративно]-хоз[яйственной] части, главный бухгалтер, зав[едующий] канцелярией, инспектор по техснабжению, зав[едующий] хозяйством, машинистка). Указанное увеличение административно-хозяйственного персонала производится за счет перераспределения штатов Академии наук УССР.

Таким образом, штаты институтов будут состоять:

Электротехнический институт – 45 чел., из них:

научный и научно-вспомогательный персонал – 34

административно-хозяйственный персонал – 11

Теплотехнический институт – 54 чел., из них:

научный и научно-вспомогательный персонал – 42

административно-хозяйственный персонал – 12

Харьковский филиал Теплотехнического института – 33 чел., из них:

научный и научно-вспомогательный персонал – 21

административно-хозяйственный персонал – 12

Львовское отделение Теплотехнического института – 8 чел.

(научный и научно-вспомогательный персонал).

Директор Ин[ститу]та энергетики
действит[ельный] член АН УССР *С. А. Лебедев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 267, арк. 75–76зв. Оригінал. Машинопис.

№ 37*¹

**ЗВЕРНЕННЯ ДЕКАНА ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КИЇВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
ПРОФ. В. І. БОШКА ДО ЦК КП(б)У ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ УТВОРЕННЯ В
СИСТЕМІ АН УРСР ІНСТИТУТУ ПРАВА**

[4 квітня 1947 р.]^{*2}

В постановлении ЦК ВКП(б) «О расширении и улучшении юридического образования в стране» (от 5 октября 1946 г.) отмечено, что «одной из важнейших причин неудовлетворительной постановки юридического образования в стране является запущенность научной работы в области юриспруденции». В целях быстрой ликвидации этой запущенности ЦК ВКП(б) предложил «сосредоточить усилия работников-юристов на подготовке высококачественных исследователь-

*¹ Див. док. № 106, 109, 122.

*² Дата реєстрації звернення Управлінням агітації і пропаганди ЦК КП(б)У.

ских работ, монографий и учебников по актуальным вопросам юриспруденции...^{*1}».

Совершенно ясно, что без надлежащей научно-исследовательской разработки вопросов юриспруденции чрезвычайно затруднено поступательное развитие науки советского государства и права. А в следствие этого очень усложнена успешная подготовка необходимых кадров советских юристов, которые обладали бы широким культурным кругозором, глубоким знанием советских законов и умением правильно применять их в жизни, на практике, чего требует ЦК ВКП(б) в указанном постановлении.

Но, надлежащая научная работа требует соответствующей организации, в виде специального научно-исследовательского института юридических наук, где бы коллективно разрабатывались основные и актуальные вопросы государства и права квалифицированными научными работниками. Между тем, на Украине до сих пор нет необходимого института, который бы двигал вперед и развивал передовую советскую науку государства и права, и вместе с тем, содействовал бы подготовке новых, квалифицированных кадров юристов, вооруженных всеми достижениями этой науки, способных творчески развивать ее и помогать, таким образом, делу выполнения исторического задания И. В. Сталина – превзойти в ближайшее время достижения науки за пределами нашей страны.

Наиболее подходящим местом для такого института представляется Академия наук УССР: Всесоюзный институт права давно уже существует при Академии наук СССР. Следуя этому примеру институты права организованы при Узбекистанской^{*2} Академии наук (в Ташкенте) и при Казахской Академии наук (в Алматы). Советская Украина с ее более чем 40-миллионным населением, не менее нуждается в организации такого же института именно при Академии наук УССР, где наиболее обеспечена возможность разработки неотложных вопросов советского государства и права, имеющих нередко специфику и тесно связанных с вопросами и задачами восстановления и развития народного хозяйства Украины.

В этой научной разработке могли бы с успехом принять участие лучшие научные работники не только Украины (юридических факультетов Киевского и Львовского госуниверситетов, а также Харьковского юридического института), но также Института права Академии наук [СССР], заявивших о своем желании переехать в Киев на работу в проектируемом институте при Академии. Таковы, напр[имер], профессора – доктора юрид[ических] наук: Братусь С. Н.³⁵, Чельцов М. А.³⁶, Агарков М. М.³⁷, Никольский В. К.³⁸, Ладыженский А. М.³⁹ и другие.

Впредь, до организации Института права при Академии наук, представлялось бы весьма целесообразным, в виду настоятельной необходимости в скорейшей разработке вопросов истории философии права (политических учений), уже сейчас открыть при существующем Институте философии АН УССР отделение философии права^{*3}. Осуществление этой работы при Ин[ститу]те философии обеспечено наличием в Киеве специалиста в лице проф[ессора] В. И. Бошко⁴⁰, выпустившего в свет уже два издания по истории политических учений (в 1925 и

*1 Крапки в тексті документа.

*2 Так у документі.

*3 Підкреслено в документі.

1927 г.). ЦК ВКП(б), в соответствии с указанным его постановлением, поручил мне лично 25 марта с. г. выполнение большой монографии по истории политических учений, в трех томах, размером на 75 печ[атных] листов. Эффективнее всего эта работа может быть выполнена только при Академии наук.

В виду сказанного, просьба поставить на предстоящей сессии АН УССР выдвинутые вопросы и прежде всего – о создании при Ин[ститу]те философии АН УССР отделения философии права.

Декан юрид[ического] фак[ультета] КГУ проф[ессор] В. [И.] Бошко

На документі помітка: «[З. П.] Шульга, т. [А. А.] Алентьев. Прошу рассмотреть. 24.04.[1947]. К. [З.] Литвин».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1087, арк. 141–141зв. Оригінал. Машинопис.

№ 38^{*1}

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО УТВОРЕННЯ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ІНСТИТУТІВ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ ТА ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ»^{*2}

5 травня 1947 р.

З метою забезпечення належного зростання науково-дослідної роботи в галузі теплоенергетики та електротехніки, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Схвалити рішення Президії Академії наук УРСР від 24 березня 1947 року про поділ існуючого в складі Відділу технічних наук Академії наук УРСР Інституту енергетики на два інститути: теплоенергетики та електротехніки.

Дозволити Академії наук УРСР:

а) утворити на базі теплотехнічного відділу та відділу загальних проблем енергетики Інституту енергетики і його Харківського та Львівського філіалів – Науково-дослідний інститут теплоенергетики;

б) утворити на базі електротехнічного відділу Інституту енергетики – Науково-дослідний інститут електротехніки.

2. Утворення зазначених в п. 1 цієї постанови інститутів провести в межах штатного контингенту наукового, науково-допоміжного та адміністративно-господарського персоналу Інституту енергетики, за таким розподілом:

Науково-дослідний інституту теплоенергетики – 95 чоловік

Науково-дослідний інституту електротехніки – 45 чоловік

Доручити Президії Академії наук УРСР:

а) протягом 2-х тижнів затвердити плани науково-дослідних робіт інститутів теплоенергетики та електротехніки на 1947 рік і перспективні плани цих інститутів;

*1 Див. док. № 36.

*2 Заголовок документа.

б) затвердити кошториси новоутворених [інститутів] в межах загальних асигнувань Академії наук УРСР на 1947 рік;

в) довести до відома Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР про зміни в штатних розписах Академії наук УРСР, в зв'язку з утворенням Інституту теплоенергетики та Інституту електротехніки і просити Державну штатну комісію затвердити ці зміни.

Голова Ради Міністрів УРСР *М. [С.] Хрущов*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 247, арк. 108–109. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 39*¹

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ТА КИЇВСЬКОГО ВІДДІЛУ
ВСЕСОЮЗНОГО ХІМІЧНОГО ТОВАРИСТВА ім. Д. І. МЕНДЕЛЄЄВА ДО
ЦК КП(б)У ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВИДАННЯ «УКРАЇНСЬКОГО
ХІМІЧНОГО ЖУРНАЛУ»**

10 травня 1947 р.

До війни на Україні (в Харкові) видавався, починаючи з 1925 р., «Український хімічний журнал» республіканського характеру, який об'єднував хіміків УРСР.

В зв'язку з поновленням та широким розгортанням робіт Академії наук УРСР і інших наукових установ, а також вищої школи зараз відчувається гостра потреба поновити видання «Українського хімічного журналу» при Академії наук УРСР. За час війни зроблено чимало досліджень в галузі теоретичної і прикладної хімії. Наукові установи УРСР дають щорічно велику наукову продукцію, яка друкується тільки частково та з великим запізненням у зв'язку з перевантаженістю центральних наукових журналів.

В Академії наук УРСР є 3 хімічних інститута, які видають свої «Наукові записки». Подібні збірники готуються до видання і по деяких вузах. Проте, такі «Наукові записки» не мають періодичного характеру і тому не розповсюджуються досить широко та не можуть мати відповідного впливу на розвиток наукової думки.

Видання «Українського хімічного журналу» буде замінити видання «Наукових записок» окремих хімічних інститутів і безумовно підвищить вимоги до робіт, їх науковий рівень, підсилить критику наукових робіт з боку кваліфікованих рецензентів та широких кіл читачів-хіміків. Видання «Українського хімічного журналу» дасть можливість вміщати статті робітників багатьох наукових установ і вузів, які не мають технічно забезпеченої видавничої бази. Видання «Українського хімічного журналу» буде стимулювати розвиток наукової роботи і підвищить керівну роль Академії наук УРСР в справі розвитку науки.

До завдань «Українського хімічного журналу» входить:

*¹ Див. док. № 68.

1. Опублікування оригінальних науково-дослідчих робіт з питань теоретичної і прикладної хімії.

2. Друкування статей і матеріалів, пов'язаних з реалізацією п'ятирічного плану хімічної промисловості.

3. Висвітлення роботи республіканських хімічних з'їздів і нарад.

4. Висвітлення роботи українських відділів Всесоюзного [хімічного] товариства⁴¹.

5. Друкування статей та заміток критично-бібліографічного характеру.

Видання «Українського хімічного журналу» повинно обмежуватися випуском 10 номерів на рік, починаючи з 1948 року, а в поточному, 1947 р. – 3 випусків, кожний по 8 друкованих аркушів з тиражем 1000 примірників.

Видання «Українського хімічного журналу» передбачається провадити від імені Академії наук УРСР і Українського відділу Всесоюзного хімічного товариства ім. Менделєєва.

Редакційна колегія запропонована в такому складі: дійсні члени АН УРСР О. І. Бродський, А. В. Думанський, А. І. Кіпріанов; члени-кореспонденти АН УРСР Є. С. Бурксер, І. М. Францевич та доктор хімічних наук, професор М. А. Валяшко⁴². Відповідальний редактор – А. В. Думанський.

«Український хімічний журнал» передбачає публікуватись через Видавництво Академії наук УРСР. З моменту виходу в світ «Українського хімічного журналу» друкування «Наукових записок» хімічних інститутів буде припинено.

Президія Академії наук УРСР і Президія Київського [відділу] Всесоюзного хімічного товариства ім. Менделєєва вважають, що «Український хімічний журнал», який видавався до війни в м. Харкові, повинен бути поновлений зараз саме в Києві, а не в Харкові. Підстави для цього слідуючі:

1. У Києві є значно потужніша науково-хімічна база (Інститут загальної і неорганічної хімії АН УРСР, Інститут органічної хімії, Інститут фізичної хімії, Інститут біохімії, Інститут чорної металургії, геохімічний відділ Інституту геологічних наук АН УРСР і ін.). Київ має велику кількість вузів з хімічними факультетами та кафедрами. У Києві є чимало галузевих хімічних інститутів та лабораторій.

2. Президія Академії наук УРСР визнала за доцільне об'єднати всі українські відділи [Всесоюзного] хімічного товариства ім. Менделєєва в єдине республіканське товариство з центром в м. Києві. Таке об'єднання визнано за бажане також і Республіканською нарадою робітників хімічної науки і промисловості, що відбулася в травні місяці 1946 року в м. Києві. Питання про організацію Українського республіканського відділу Товариства⁴³ стоїть на порядку денному президії Всесоюзного товариства (Москва).

Конче потрібним буде утворення при Українському республіканському відділі Всесоюзного хімічного товариства ім. Менделєєва в м. Києві наукового друкованого органу Відділу (разом з АН УРСР) у вигляді «Українського хімічного журналу».

Ураховуючи все вище зазначене, Президія Академії наук УРСР та президія Київського відділу Всесоюзного хімічного товариства ім. Менделєєва просять

ЦК КП(б)У дозволити видавати «Український хімічний журнал» в м. Києві при Академії наук УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Заступник голови Київського відділу Всесоюзного хімічного товариства
ім. Д. І. Менделєєва дійсний член АН УРСР *А. І. Кіпріанов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 269, арк. 22–23. Копія. Машинопис.

№ 40^{*1}

**ЛИСТ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ДО ЗАСТУПНИКА
ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ПРО НАДАННЯ ДОПОМОГИ
АКАД. В. Г. ШАПОШНИКОВУ В ЙОГО ПОВЕРНЕННІ В УКРАЇНУ**

19 травня 1947 р.

Згідно Вашої вказівки, від Президії Академії наук УРСР було надіслано листа до дійсного члена Академії наук УРСР В. Г. Шапошникова, який зараз перебуває в Празі, з приводу його повернення до Києва – в Академію наук.

В. Г. Шапошников надіслав відповідь, в якій він висловив бажання повернутися до Києва і працювати знову в складі Академії наук, а саме в складі Інституту органічної хімії. Він тільки просив відкласти цей переїзд до весни, бо взимку вважав умови переїзду дуже важкими.

Зараз він звертається з проханням до Ради Міністрів УРСР надіслати листа до радянського посла в Празі про те, щоб радянське посольство допомогло В. Г. Шапошникову виїхати разом з його дружиною з Праги в м'якому вагоні, в окремому купе, з супроводжуючим, який би допомагав в дорозі і забезпечив переїзд від кордонів УРСР до Києва.

Разом з тим, В. Г. Шапошников просить надати йому певну кількість радянської валюти, від 2 до 3 тис. крб., на витрати під час дороги від кордонів УРСР до Києва.

Повідомляючи Вас про це, прошу не відмовити надіслати відповідного листа до радянського посла в Празі, як в справі забезпечення добрих умов переїзду В. Г. Шапошникова і його дружини, так і в справі його забезпечення радянською валютою.

В справі надання В. Г. Шапошникову квартири мушу сповістити, що зараз Академія наук позбавлена змоги надати йому квартиру, але його брат, який працює в Київському політехнічному інституті, повідомив, що він може на певний час прийняти його в свою квартиру.

До цього додаються копії двох останніх листів дійсного члена АН УРСР В. Г. Шапошникова^{*2}.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5533, арк. 156. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 387–389.

^{*2} Вказані копії листів не публікуються.

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО РІВЕНЬ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ ІНСТИТУТУ
МІКРОБІОЛОГІЇ АН УРСР**

24 травня 1947 р.

1. Обеспечение приборами и лабораторной химической посудой^{*2}.

Институт микробиологии нуждается в ряде приборов и химической посуде так, как и все другие институты; это большой и сложный вопрос. Академия наук представила Совету Министров и ЦК КП(б)У материалы о необходимости создания при Академии наук центральных экспериментально-механических мастерских по типу мастерских, которые имеются при Академии наук СССР.

Положительное решение вопроса о создании таких мастерских в большой степени сможет улучшить снабжение институтов Академии наук и, в том числе, Института микробиологии, специализированными научными новейшими приборами.

В части химического лабораторного стекла необходимо дать указание Министерству промышленности организовать производство вполне доброкачественного по заявкам Академии наук стекла. Желательно, как об этом уже делала представление Академия наук, чтобы один из стекольных заводов УССР был специализирован на производство химической посуды для всех научно-исследовательских учреждений Украины.

2. Экспериментальная база Института.

Институт микробиологии должен иметь свой небольшой земельный участок, как экспериментальную базу.

На 1947 год, после длительных хлопот, Институту микробиологии Горсоветом выделен участок 4 га и поэтому Институт в 1947–[19]48 гг. будет обеспечен необходимым количеством фуража для подопытных животных.

16 мая 1947 г. Президиум Академии наук принял решение подсобное хозяйство Академии наук «Феофания» с осени 1947 г. реорганизовать, как экспериментальную базу, для научно-исследовательских институтов отделений биологических и сельскохозяйственных наук и, таким образом, постоянная потребность Института микробиологии [в] участке пахотной земли будет обеспечена.

3. Мясо для питания подопытных животных и изготовление питательной среды для микробов.

Президиум Академии наук дал распоряжение подсобному хозяйству «Феофания» ежеквартально отпускать Институту микробиологии 90 кг мяса и 6 кг печени.

Таким образом, и эта потребность Института микробиологии удовлетворяется.

Неоходимо отметить, что Министерство торговли в отпуске мясных отходов для Института микробиологии официально отказало.

4. Об организации отдела вирусов.

Вопрос об организации вирусного отдела в Институте микробиологии подлежит детальной проработке на ученом совете Института, Отделении биологических наук и на Президиуме Академии наук, так как вопросы кадров, самой орга-

^{*1} Див. док. № 43.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

низации работы вирусного отдела, оборудования и штатных единиц еще не вполне ясны и точно не определены.

Институту микробиологии предложено предварительно командировать 2-х научных сотрудников для детального ознакомления и изучения этого вопроса и работы вирусного отдела в Москве.

5. Жилье для сотрудников [Института] микробиологии.

Нужды Института микробиологии в отношении жилья для научных сотрудников Президиуму Академии наук известны, и в ближайшее время 2 научных сотрудника (гг. [Г. М.] Френкель и [П. Е.] Визер) получают квартиры в соответствии с решением и указанием Совета Министров, данным Горсовету.

Остальные сотрудники Института будут удовлетворяться жильем наравне с другими сотрудниками институтов АН, по мере поступления жилой площади в распоряжение Академии наук.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*

На документі помітка: «Доложено 27.05.1947*¹».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 446, арк. 54–55. Оригінал. Машинопис.

№ 42

ЗВЕРНЕННЯ ДИРЕКТОРА ЛАБОРАТОРІЇ ШВИДКІСНИХ МАШИН ТА МЕХАНІЗМІВ АН УРСР АКАД. Г. Ф. ПРОСКУРИ ДО ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ПРО ВИДІЛЕННЯ АВТОМОБІЛЯ ЗИС-5 ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ ГІДРОДИНАМІЧНОГО ЗЧЕПЛЕННЯ

27 травня 1947 р.

Лаборатория проблем скоростных машин и механизмов работает в области применения гидродинамических передач на транспортных машинах.

В настоящее время закончены основные работы по применению гидродинамической муфты на автомобиле ЗИС-5.

Стендовые испытания гидромуфты и последующие испытания её на автомобиле ЗИС-5 показали, что гидродинамическая муфта может заменить ненадежный механизм фрикционного сцепления.

Автомобиль ЗИС-5 с гидросцеплением прошел, в общей сложности, 250 км в тяжелых условиях зимней эксплуатации его по Киеву; гидросцепление при этом работало безотказно.

На основании предварительных испытаний гидродинамического сцепления на автомобиле ЗИС-5 установлено:

1. Управление автомобилем упрощается и сводится к воздействию правой ноги на акселератор и левой ноги на тормоз; педаль сцепления исключается. Включение и переключение механической передачи осуществляется нормально, на ма-

*¹ Підпис нерозбірливий.

лых оборотах мотора, т. к. в этом случае гидродинамическое сцепление разъединяет вал мотора и трансмиссию.

2. Гидродинамическое сцепление позволяет давать автомобилю плавный разгон. Характерные для функционального сцепления «рывки» машины устраняются.

3. Улучшаются условия работы мотора и трансмиссии. Мотор устойчиво работает (не «глохнет»), даже если машина внезапно останавливается. Кроме того, плавная эластичная передача на ведущие колеса автомобиля благоприятно сказывается на соединениях трансмиссии, уменьшая износ их и исключает поломку.

4. Заметно улучшается маневренность автомобиля, автомобилю можно дать самую минимальную скорость, воздействуя на акселератор, что особенно важно при езде в стесненных условиях гаража и в условиях большого уличного движения.

5. Уход за гидродинамическим сцеплением в эксплуатации упрощается и сводится к пополнению рабочей жидкости по мере её потери.

К сожалению, предварительные испытания автомобиля ЗИС-5 с гидродинамическим сцеплением проводились на неисправном автомобиле, принадлежащем ЦНИИАТ^{*1}, который до этого прошел много тысяч километров и требовал ремонта, вследствие чего некоторые вопросы, связанные с длительными испытаниями автомобиля, остались неразрешенными.

Мы неоднократно обращались в Президиум АН УССР с просьбой о предоставлении Лаборатории новой машины ЗИС-5 для опытных работ, но таковой не получили и вынуждены были проводить опыты совместно с ЦНИИАТом на их машине.

Настоящим ещё раз просим выделить Лаборатории скоростных машин и механизмов АН УССР в III или IV квартале 1947 года один новый автомобиль ЗИС-5, для проведения длительных испытаний гидродинамического сцепления.

Выделенная Вами машина будет нами использована как подвижная лаборатория для выполнения целого ряда работ.

Директор Лаборатории действительный член АН УССР *Г. Ф. Проскура*
Верно: инспектор контроля *Н. Бойко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 4435, арк. 123–124. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 43^{*2}

**КЛОПОТАННЯ РМ УРСР ДО РМ СРСР ПРО ВІДКРИТТЯ У СТРУКТУРІ
АН УРСР ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-МЕХАНІЧНИХ МАЙСТЕРЕНЬ**

[3 червня 1947 р.]^{*3}

Ряд научно-исследовательских институтов Академии наук Украинской ССР, в частности, отделений биологических, сельскохозяйственных, физико-химических и частично технических наук ощущают острую потребность в экспериментальном

^{*1} Центральный научно-дослідний інститут автомобільного транспорту.

^{*2} Див. док. № 2 (п. I–2–в), 54.

^{*3} Дату встановлено за поміткою на документі.

Вода источника у с. Кобылецкая Поляна содержит 43 мг/литр двууглекислой закиси железа и 1,62 г/литр свободной углекислоты. По составу растворенных солей вода этого источника является аналогом воды Криница в Польше, но богаче ее железом и более минерализована.

Дебет этого источника 500 литр/час. Группа весьма ценных в бальнеологическом отношении источников расположена на участке северо-западнее с. Свалява, на протяжении около 25 км.

Воды этих источников являются по своему составу углекисло-гидрокарбонатно-натриевыми (щелочными) и могут заменить воды всемирно известных источников Боржом.

Воды Поляны-Квасовой, Свалявы и Маргита, по содержанию двууглекислого натрия, превосходят^{*1} воды источников Боржом.

Около с. Соймы также расположен ряд ценных в бальнеологическом отношении источников, отличающихся значительным дебетом. Воды одного из этих источников, вытекающих на берегу р. Рика, содержат в одном литре 3,3 г свободной углекислоты, что значительно превышает ее содержание в воде источника Нарзан и содержит около 5 г солей, главным образом двууглекислого натрия и кальция.

Там же, в Соймах имеется еще один источник, воды которого по величине, минерализации и составу, приближаются к воде источника Эссенуки-4.

Авторы исследований минеральных вод Закарпатской области УССР делают вывод о вполне возможной замене для лечебных целей таких известных минеральных вод, как Нарзан, Эссенуки-4, Боржом, а также некоторых заграничных вод.

В настоящее время вопрос об использовании минеральных источников Закарпатской области УССР для бальнеологических целей ставится перед Министерством здравоохранения УССР.

На документі помітки: «т. [Л. Р.] Корнійцю. 19.06.[1948]. Л. [М.] Каганович»; «т. [Л. И.] Медведь. Дайте предложения. 28.06.[19]48. Л. [Р.] Корниец».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 621, арк. 142–143. Оригінал. Машинопис.

№ 45

КЛОПОТАННЯ ДИРЕКТОРА БОТАНІЧНОГО САДУ АН УРСР АКАД. М. М. ГРИШКА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ПРО РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ САДУ З МЕТОЮ РЕСТАВРАЦІЇ ЗВІРИНЕЦЬКИХ ПЕЧЕР

29 липня 1947 р.

При визначенні меж Ботанічного саду АН УРСР не була врахована наявність у північно-західному (у бік Ломаківської вулиці) схилі гори, на якій розташований розарій Ботанічного саду, стародавніх, так званих Звіринецьких печер⁴⁴, збудова-

*1 Підкреслено в документі.

них у Х сторіччі. Один з входів до цих печер одкривається у приватний двір будинку № 12-а по Ломаківській вул., а другий – у сусідній двір будинку № 10-в.

У теперішній час цей дивовижний пам'ятник старовини перебував у бездоглядному стані: входи до печер зруйновані й забруднені, перед ними збудовані сараї та інші господарські споруди, валяється сміття тощо.

Враховуючи величезне значення Ботанічного саду АН УРСР не тільки як науково-дослідної та просвітньої ботанічної установи, але і як культурного осередку, що буде знайомити відвідувачів з побутом та історією нашого народу, було б неприпустимим випустити з поля зору Ботанічного саду Звіринецькі печери, тим більше, що вони, без сумніву, мали зв'язок у минулому з Видубецьким монастирем, який знаходиться на території Ботанічного саду і буде реставрований як історичний пам'ятник.

Для показу відвідувачам Ботанічного саду Звіринецьких печер необхідно відбудувати й оздобити входи до них, приєднавши до території Ботанічного саду цю ділянку землі, та упорядкувати і, по можливості, реставрувати самі печери.

У зв'язку з викладеним, дирекція Ботанічного саду АН УРСР просить Вас внести рішення про приєднання до території^{*1} Ботанічного саду АН УРСР земельних ділянок приватних будинків № 12-а (два будинки) і № 10-в (один будинок) по Ломаківській вул. та дозволити знесення зазначених будинків.

Додаток: історична довідка про Звіринецькі печери, складена співробітником Видубецького заповідника тов. Любімовим^{*2}.

Член Президії Академії наук УРСР
директор Ботанічного саду *М. М. Гришко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5533, арк. 212. Оригінал. Машинопис.

№ 46^{*3}

**ДОВІДКА БІБЛІОТЕКИ АН УРСР ПРО ОБСЯГИ КНИЖКОВИХ ФОНДІВ
НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК УСТАНОВ АН УРСР
СТАНОМ НА 1 ЛИПНЯ 1947 р.**

4 серпня 1947 р.

№ по черзі	Назва інституту	Розмір фонду
1.	Інститут археології	20 500
2.	« ботаніки	14 000
3.	« геологічних наук	23 700
4.	« гідробіології	5300
5.	« гідрології та гідротехніки	12 600
6.	« електрозварювання ім. Є. О. Патона	5000

^{*1} Підкреслено в документі.

^{*2} Названий документ не публікується.

^{*3} Див. док. № 32, 61, 82, 98, 126, 127, 137.

№ по черзі	Назва інституту	Розмір фонду
7.	Інститут економіки	23 500
8.	« ентомології і фітопатології	1300
9.	« зоології	13 000
10.	« історії України	31 000
11.	« лісівництва	1500
12.	« української літератури ім. Т. Г. Шевченка	25 000
13.	« математики	9500
14.	« чорної металургії	3600
15.	« будівельної механіки	12 500
16.	« гірничої механіки ім. М. М. Федорова	6600
16.* ¹	« мікробіології ім. Д. К. Заболотного	11 000
17.	« мистецтвознавства, фольклору та етнографії	7000
18.	« мовознавства ім. О. О. Потебні	15 000
20.	« фізики	12 300
21.	« клінічної фізіології	4300
22.	« філософії	2000
23.	« біологічної хімії	7500
24.	« загальної і неорганічної хімії	8000
25.	« органічної хімії	4000
26.	« фізичної хімії	11 500
27.	« фізіології с[ільсько]г[осподарських] рослин та агрохімії	1000
28–29.	Інститути електротехніки і теплоенергетики	6000
30.	Ботанічний сад	8000
31.	Кабінет для вивчення єврейської мови, літератури і фольклору	5000
32.	Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні	7000
33.	Лабораторія машинобудівництва* ² та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки	1500

Разом: 320 500

При загальній оцінці книжкових фондів бібліотек наукових установ АН УРСР слід урахувати, що:

1. Всі ці бібліотеки організовано після 1917 року, а частину (інститутів філософії, ентомології, лісівництва, фізіології с[ільсько]г[осподарських] рослин, Ботанічного саду) – за останні роки, тому в бібліотеках незадовільно репрезентована дореволюційна наукова література.

2. Через те, що наукові установи АН УРСР за своїм профілем та тематикою не охоплюють все коло наук, низка останніх не відбита в фондах бібліотек, зокрема: юридичні й воєнні науки, педагогіка, майже вся медицина, ветеринарія, астроно-

*¹ Тут і далі – нумерація пунктів порушена в документі.

*² Помилка в документі. Потрібно: «машинобудування».

мія, біологія, більшість технічних наук, майже вся література, що стосується транспорту, шляхів сполучення, торгівлі, кооперації, фінансів тощо.

3. Порівнюючи ^{*1} невеликі бібліотеки при наукових установах АН УРСР виконують, в основному, допоміжну роль і майже не мають таких спеціальних видів літератури, що потрібні для наукової роботи, як газети, карти, географічні атласи, спеціальні види технічної літератури, технічні каталоги і картотеки, мікрофільми, ноти, графіка, стародруки, рукописи тощо.

4. Значна частина бібліотек (№№ за списком 2, 4, 5, 8, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 22, 25, 26, 27) не мають читальні, і тому можливості для використання їх фондів сторонніми особами (не працівниками цих установ) надзвичайно обмежені.

Директор ^{*2} Бібліотеки АН УРСР *Ю. [О.] Меженко* ^{*3}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 268, арк. 121. Копія. Машинопис.

№ 47

ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА З ПРОХАННЯМ ЗБІЛЬШИТИ ФІНАНСУВАННЯ НА БУДІВНИЦТВО ГОЛОВНОЇ АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ ТА ЗАКУПІВЛЮ АСТРОНОМІЧНОГО ОБЛАДНАННЯ В США

11 серпня 1947 р.

Розпорядженням № 140280 від 6 липня 1944 року Рада Народних Комісарів СРСР дозволила Раді Міністрів УРСР ^{*4} будівництво Головної астрономічної обсерваторії в системі Академії наук УРСР у м. Києві.

Архітектурні майстерні Академпроект у Москві, під безпосереднім керівництвом академіка Щусєва О. В. ^{*5}, склали форпроект ^{*6} Обсерваторії, який в 1945 році був розглянутий, погоджений і затверджений Президією Академії наук УРСР, Астрономічною радою союдної Академії наук та Державною архітектурною радою при Управлінні в справах архітектури при Раді Народних Комісарів УРСР.

Вартість будівництва за форпроектом була определена в 26,4 млн. ^{*7} крб. та 760 тис. доларів на імпорфтне астрономічне обладнання.

Дальніша робота по складанню проектно-кошторисної документації надзвичайно затяглась, в основному через недостатнє асигнування коштів на проекту-

^{*1} Так у документі. Потрібно: «порівняно».

^{*2} Перед словом «директор» закреслено «Т. в. о.».

^{*3} Викреслено: «Р. Плеський», від руки вписано: «Ю. Меженко».

^{*4} Так у документі. До березня 1946 р. – РНК УРСР.

^{*5} Щусєв Олексій Вікторович (1873–1949) – архітектор, дійсний член Академії архітектури СРСР (1939), АН СРСР (1943). Автор проектів Казанського вокзалу в Москві, Мавзолея В. І. Леніна, ряду інститутів АН СРСР. Лауреат Державної премії СРСР (1941, 1946, 1948, 1952).

^{*6} Тут: «попередній проект».

^{*7} Тут і далі – підкреслено в документі.

вання, і тому ще й досі немає необхідних проектів та кошторисів (потрібно на проектування 1430 тис. крб., а за три роки асигновано лише 650 тис. крб.).

Водночас, в процесі проектування через надмірні, на думку Президії Академії, вимоги й претензії до будівництва Обсерваторії з боку автора проекту академіка Щусєва О. В. та директора Обсерваторії академіка Орлова О. Я. вартість проектування зросла з 1430 тис. крб. до 2486 тис. крб., а будівництво з 26,4 млн. крб. до 51,7 млн. крб., себто майже вдвічі, при чому це поширення здійснювалося академіками Орловим О. Я. і Щусєвим О. В. в протиріччя неодноразовим вказівкам Президії додержуватися вартості будівництва Обсерваторії, прийнятої за форпроект (себто 26,0 млн. крб.), оскільки ця сума внесена до 5-річного плану будівництва Академії наук УРСР 1946–1950 рр.

Президія Академії наук УРСР не може погодитися з таким надмірним зростом вартості будівництва Обсерваторії і тому дала вказівки авторам проекту Академії наук УРСР, академіку Щусєву О. В. та академіку О. Я. Орлову продовжувати проектування Обсерваторії в межах вартості будівництва 26,0 млн. крб., що після перерахунку в ціни в 1945 року з додатком сум на деяке підвищення пайкових цін буде становити 37,0 млн. крб.

Доповідаючи про стан з проектуванням та будівництвом Головної астрономічної обсерваторії, Президія Академії наук просить:

Затвердити вартість будівництва Обсерваторії в сумі 37,0 млн. крб. та проектування в сумі 3% від вартості будівництва.

Піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про дозвіл замовити в Америці астрономічного обладнання на 760 тис. доларів.

Асигнувати на 1948 рік щонайменш 1,0 млн. крб. на проектування та будівництво споруд для розташування двох наявних імпортованих астрономічних інструментів.

Призначити термін початку будівництва Обсерваторії з початком наступної п'ятирічки.

Про Ваше рішення не відмовте повідомити.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 7216, арк. 14–15. Оригінал. Машинопис.

№ 48^{*1}

ДОВІДКА ПЛАНОВОЇ КОМІСІЇ АН УРСР ДЛЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ЗМІНИ В ТЕМАТИЧНИХ ПЛАНАХ АКАДЕМІЧНИХ УСТАНОВ^{*2}

25 серпня 1947 р.

Зміни в тематичних планах інститутів АН УРСР в 1947 р. відбулися згідно вказівок керівних органів УРСР та ухвал Загальних зборів і Президії АН УРСР, на основі постанов Лютневого пленуму ЦК ВКП(б) і XV пленуму ЦК КП(б)У.

^{*1} Див. док. № 1.

^{*2} Рішення про внесення змін в тематичні плани прийнято Президією АН УРСР 18 квітня 1947 р. Див. Додатки: «Регести протоколів».

Найбільше перероблено плани інститутів Відділу суспільних наук в зв'язку з рішенням керівних органів про сучасний стан роботи на ідеологічному фронті.

Значна кількість змін і конкретних уточнень зроблена в планах установ Відділу сільськогосподарських та [Відділу] біологічних наук. Детально переглянуті та виправлені також плани інститутів технічних та фізико-математичних наук.

Ці зміни повністю викладені в постановах Президії АН УРСР (прот[окол] № 11 від 16 травня 1947 р.). Нижче подаються найбільш важливі зміни, що відображають основні риси перебудови планів.

Матеріали інститутів зведено по відповідних Відділах наук.

ВІДДІЛ СУСПІЛЬНИХ НАУК^{*1}

Інститут філософії.

Знято з плану такі теми:

1. «Розвинення Леніним теорії пізнання діалектичного матеріалізму».
2. «Роль науки про суспільство у будівництві соціалізму».
3. «Ленін і Сталін про роль ідей у класовому, антагоністичному суспільстві і при соціалізмі».

Додано:

Проблема: «Питання Ленінської теорії відображення і сучасна наука» (Матеріали наукової конференції інституту, що відбулася 21–22 березня 1947 р.).

Т е м и:

1. «Ленін про простір і час та теорія відносності».
2. «Теоретично-пізнавальні питання у ранніх роботах тов. [Й. В.] Сталіна».
- 2.^{*2} «Про гносеологічні підстави зв'язку мислення і мови».
3. «Про місце психології в теорії пізнання».

Інститут економіки.

Знято такі теми:

1. «Гроші в СРСР».
2. «Госпрозрахунок в соціалістичній економіці».
3. «Закон вартості в соціалістичній економіці».
4. «Економічні погляди Зібера».
5. «Критика буржуазно-націоналістичної економічної концепції Грушевського і його «школи».
6. «Історія цукрової промисловості СРСР», т. V.
7. «Народне господарство України в дореформений період XIX ст.»
8. «Народне господарство України епохи імперіалізму».
9. «Соціалістичний Донбас».
10. «Організація кормової бази в колгоспах різних напрямків спеціалізації».
11. «Вітроенергетика та її економічна ефективність при використанні».
12. «Народногосподарське значення Дністра та його приток».
13. «Економіка Чехословаччини».

Додано:

1. «Відбудова кам'яновугільного Донбасу і проблеми його розвитку».

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

*2 Нумерацію пунктів порушено в документі.

2. «Розміщення і спеціалізація сільського господарства» (комплексна тема).

Інститут історії України.

Знято такі теми:

1. «Історія спільної боротьби українського і російського народів проти Швеції на початку XVIII ст. (1700–1709 рр.)».

2. «Галичина під владою Австрії».

3. «Західна Україна під владою буржуазно-поміщицької Польщі».

4. «Київ у другій половині XVII ст.».

5. «Україна в першій буржуазно-демократичній революції (1905–1907 рр.)».

6. «Нариси з історії соціалістичної індустріалізації України 1926–1940 рр.»

7. «Богдан Хмельницький». Збірник документів, ч. I.

Додано:

1. «Історія Києва в XIII–XVI ст.».

2. «Утворення Балканського союзу в 1912 р.».

Інститут археології.

Знято такі теми:

1. «Оборонні споруди і зброя у скіфів».

2. «Словник написів Північного Причорномор'я».

3. «Пам'ятки слов'янських племен у степовій частині Правобережжя «Надністрянщини».

Додано:

1. «Культурно-стратиграфічні схеми».

2. «Стародавній Білгород».

3. «Античні поселення Північного Причорномор'я».

Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка.

Знято такі теми:

1. «Боротьба за соціалістичний реалізм в радянській літературі», част. 1. До кінця періоду реконструкції.

2. «Проблеми людського характеру в буржуазних літературах Західної Європи».

3. «Роль прогресивного романтизму у формуванні реалізму у Франції XIX ст.».

4. «Історія нової української літератури», т. III. Література другої половини XIX ст.

5. «Історія нової української літератури», т. III, вип. другий.

6. «Історія української літератури», т. IV.

7. «Словник нової української літератури», т. I.

8. «Горький і українська література».

9. «Твори Павла Грабовського», (3 томи), том II.

10. «Історія української критики першої половини XIX ст.».

11. «Історія української журналістики XIX ст.».

Додано:

1. «Революційна романтика, як складова частина соціалістичного реалізму».

2. «Історія української літератури», т. V. Радянська література.

3. «Панас Мирний».

4. «Криза сучасної буржуазної літератури».

Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

Знято такі теми:

1. «Питання етнографії в творах В. І. Леніна та Й. В. Сталіна». Анотований покажчик.

2. «Побутовий та історичний жанр в українському малярстві».

3. «30 років радянському театру України». Монографія.

4. «Історія української фольклористики».

5. «Споріднення східно-слов'янських народів за даними етнографії». Монографія.

Додано:

1. «Революційний і радянський фольклор західних областей України».

2. «Побут робітників Бориславського басейну в минулому і сучасному».

3. «Атлас матеріальної культури західних областей України».

Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні.

Знято такі теми:

1. «Славні сини Радянської України – тричі та двічі Герої Радянського Союзу».

Збірник біографічних нарисів та документальних матеріалів.

2. «Народний характер партизанського руху 1941–1944».

3. «Бойова діяльність і воєнна організація партизанських загонів України».

4. «Громадяни УРСР на каторзі у фашистській Німеччині в 1941–1945 рр.»

5. «Перебудова промисловості УРСР на воєнне виробництво в роки Вітчизняної війни». (За матеріалами місцевої та республіканської промисловості).

6. «МТС УРСР в дні Вітчизняної війни 1941–1945 рр.».

7. «Евакуація населення, матеріальних і культурних цінностей УРСР в східні райони СРСР».

8. «Відбудова народного господарства УРСР в роки Вітчизняної війни після звільнення її території 1941–1945 рр.» П'ятий том.

9. «Радянська преса про партизанський рух на Україні періоду Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» Огляд матеріалів.

10. «Огляд архівних джерел про окупаційний режим на Україні».

11. «Документальні джерела з історії партизанського руху на Україні в період Великої Вітчизняної війни». Огляд матеріалів.

12. «Мемуарні джерела з історії Вітчизняної війни на Україні». Огляд матеріалів.

Додано:

1. «Економічна політика німецько-фашистських загарбників на Україні та її наслідки».

Бібліотека АН.

Додано:

1. «Методика лекційної роботи». (Бібліограф[ічний] покажчик).

2. Зведений каталог іноземних журналів з хімії та фізики, що є в наукових бібліотеках м. Києва (1850–1946).

3. Іноземні видання, одержані Бібліотекою та інститутами АН УРСР. Список № 2: іноземна періодика за 1946 р.

В тематичних планах Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні та Кабінету по вивченню єврейської мови, літератури і фольклору – змін не було.

ВІДДІЛ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ І МАТЕМАТИЧНИХ НАУК

Головна астрономічна обсерваторія.

Знято з плану:

- а) Тему № 1 «Визначення схилення зірок на вертикальному крузі».
- б) Тему № 2 «Дослідження явищ мерехтіння».
- в) В темі № 3 скорочується розділ про актинометричні спостереження в районі Голосієво.

Додано до плану: тема «Тимчасова юстировка вертикального круга» (без астрономічних спостережень).

Інститут фізики.

В темах № 9 і 10 зменшено кількість об'єктів і формулювань.

Додано тему: «Електронна емісія оксидно-барієвих катодів в імпульсному режимі».

Інститут геологічних наук.

Знято з плану теми:

- 1) № 15 «Вивчення форамініфер з палеогенових відкладів УРСР».
- 2) № 18 «Літогенез нижньотретинного покриву Українського кристалічного масиву».

3) № 24 «Умови формування рельєфу Українського кристалічного масиву».

4) № 25 «Підземні води Поділля».

Знято по Львівському відділу.

5) № 4-а «Геотермічне обслідування шахт Донбасу та Кривого Рогу».

6) № 8-б «Нафтоносність та газоносність південно-східної частини Прикарпаття».

7) № 11-б «Тортонська депресія».

Додано до плану:

1. «Порівняльне стратиграфічне вивчення верхньокрейдових відкладів Львівської мулди та Дніпровсько-Донецької западини по форамініферам».

2. «Літогенез фосфоритоносних покладів УРСР».

3. «Агроруда УРСР».

4. «Карта прогнозу ерозії на території УРСР».

5. «Підземні води Київської області».

6. «Вичислення енергії мас тектонічних рухів Карпат».

7. «Структура і можлива нафтоносність району Лозова-Петрівський купол – верхів'я р. Самари».

8. «Пегматити і гідротермаліти Маріупольської лужної провінції та їх порівняння з іншими районами».

9. «Визначення абсолютного віку кристалічних чи метаморфічних порід УРСР».

10. «Вивчення режиму підземних вод нафтових та газових родовищ Прикарпаття».

Інститут загальної та неорганічної хімії.

Знято тему № 20 «Вивчення амфотерних властивостей гідроксиду індія».

Додано теми:

1. «Вивчення комплексних сполук водень-пероксиду».

2. «Хімічні основи вилучення індію з вельц-оксидів цинкового виробництва».

3. Поширено обсяг і змінено назву теми № 21.

Інститут органічної хімії.

Знято з плану тему № 4 «Дослідження будови фізіологічноактивної речовини з грибків роду стахіботрис».

Фізико-технічний інститут.

Знято з плану тему «Розрахунок та конструювання електронного мікроскопу з можливо малою аберацією».

По інститутах математики, фізичної хімії та Лабораторії металофізики – змін в планах немає.

ВІДДІЛ БІОЛОГІЧНИХ НАУК

Інститут ботаніки.

Знята тема № 3 «Аналіз флори Полісся».

Додано до плану теми:

1. «Географічне поширення білого гриба та інших видів таких грибів на Поліссі УРСР».

2. «Підвищення врожайності картоплі шляхом гормонального регулювання розвитку надземної частини рослини».

3. «Ембріологія та процес утворення алейронових зерен».

Інститут біохімії.

Додано нові теми:

1. «Участь неполярних та іонізованих груп білкової молекули в процесах осадження і розчинення».

2. «Роль фосфорної кислоти в біохімічному перетворенні аскорбінової кислоти».

3. «Вивчення фосфорилаз дисахаридів».

Інститут гідробіології.

Знято теми:

1. З теми № 2 «Біологія дунайської *caspiolosa pontica*» – розділ а) склад їжі *caspiolosa pontica*.

2. З теми № 7 «Лімнологічне дослідження придунайських лиманів» – розділ а) харчування риб.

Додано нові теми:

1. «Вплив електроструму на риб у водоймах різної солоності».

2. До теми № 7 – розділ «Фітобентос придунайських водойм».

Інститут зоології.

Знято теми:

1. З теми № 23 – розділ «Вивчення природного добору в неізольованих мутантних популяціях дрозофіли меляногастер».

Додано нові теми:

1. «Ссавці Закарпатської області УРСР».

2. «Фауна гніздових птахів Закарпатської області УРСР».

3. «Бронхіомікоз коропа і заходи боротьби з ним».

4. «Біоекологія блохи в зв'язку з її епідеміологічним значенням».

5. «Порівняльно-анатомічний аналіз мітракардинальної нервової системи нижчих хребетних».

Інститут мікробіології.

Знято з плану:

[1.] Проблема «Мікрофлора нафти як фактор її генезиса» та тема № 1 «Мікроорганізми окислювальних процесів з пластових вод».

2. Тема № 26 «Джерела утворення нікотинової кислоти черевнотифозної палички».

3. 3 теми № 5 «Вивчення фітопатогенних властивостей грибів з мікрофлори хлібних злаків» – розділ «Вивчення роду фузаріум».

Додано нові теми:

1. «Ізоляція антибіотиків в рослині».
2. «Нові методи контролю знезаражування насіння деяких сільськогосподарських рослин».

Інститут клінічної фізіології.

Знятих тем немає.

Додано нові теми:

1. «Зміни серцево-судинної системи при аноксемії».
2. «Морфологічні зміни сполучнотканинних елементів при втіленні гриба страхіботрис альтернант».

ВІДДІЛ ТЕХНІЧНИХ НАУК

Інститут будівельної механіки.

а) Знято тему № 5 «Принцип конструювання та розрахунку монолітних конструкцій з облагородженої деревини».

б) В зв'язку з конкретизацією і уточненням додані нові розділи до тем № 1 і 4 плану.

Інститут гірничої механіки.

1) Замість теми № 1 «Виконавчі органи гірничих машин для виймання твердих корисних копалин» введено три нові теми з назвами, що відповідають назві розділів першої теми:

а) «Дослідження впливу швидкості просування лінії забою та тиснення гірських порід при щитовій виїмці бурого вугілля».

б) «Вивчення процесу різання та встановлення технологічної схеми механізованої добичі ракушечника» та

в) «Дослідження робочого процесу на струменті при екскавіруванні^{*1}».

Зконкретизовано назви тем № 2 і 4 темплану.

Введено нову тему:

«Використання гірничого тиску для інтенсифікації механізованого виймання вугілля в умовах крутого падіння шахт Донбасу».

Інститут електрозварювання.

1) Тему № 1 «Зварювання під флюсом високолегірованих сталей» і тему № 2 «Дослідження зварювання під флюсом низьколегірованих хромонікелевих сталей» об'єднано в одну тему – «Автоматичне зварювання під флюсом легірованих сталей».

2) Тему № 7 «Енергетичний баланс дуги під флюсом» і тему № 10 «Дослідження впливу газів на утворення пор в зварних швах» об'єднано в одну тему – «Дослідження поглинання й виділення газів в зварювальній ванні та вплив газів на утворення пор в зварювальних швах».

3) Тему № 18 «Розробка нових типів автозварювальної апаратури» і тему № 19 «Удосконалення автозварювальної апаратури» об'єднано в одну тему – «Розробка і удосконалення нових типів автозварювальної апаратури».

4) Введено дві нові теми:

*1 Так у документі.

- а) «Розробка методів контрольно зварювальних стиків газопроводу» і
- б) «Дослідження зварювальної дуги».

5) Знято тему № 22 «Зварювання струмами високої частоти».

Додані нові розділи до тем № 1 і 4 темплану.

Інститут гідрології і гідротехніки.

Додано нові розділи до тем № 1, 2, 7 тематичного плану.

Інститут чорної металургії.

1) Тему № 6 «Встановлення засобів визначення характеристик коксу по опору коксу газопотока» об'єднано з розділом а) теми № 2.

2) Введено нову тему – «Втілення виробництва високоякісних чавунів на заводах сільськогосподарського машинобудівництва».

Інститут електротехніки.

(Нумерація тем по надрукованому темплану Інституту енергетики).

1) По темі № 1 «Експериментальне дослідження режимів енергетичних систем» знято два розділи: а) аналіз нормальних режимів, б) комутаційні напруження.

2) По розділу теми № 1 «Стійкість паралельної роботи» додати:

«Розробка регулятора напруження для сільських електростанцій».

3) Знято тему № 5 «Опрацювання методів вимірів електричних величин на віддаленні», в зв'язку з відсутністю необхідного обладнання.

Інститут теплоенергетики.

(Нумерація тем по надрукованому темплану Інституту енергетики).

1) Знято тему № 12 «Дослідження умов енергетичної ефективності різних методів виробництва помірною холоду на базі теплового споживання».

2) По темі № 20 «Енергетичні ресурси та шляхи розвитку енергогосподарства західних областей УРСР», залишено розробку одного розділу теми – «Вивчення запасів, технічних характеристик і методів економічного спалювання природних газів в промисловості та побуті».

3) В тему № 18 «Принципи районування енергопостачання УРСР на базі місцевих енергоресурсів» включено два нових розділи з теми № 20.

4) По темі № 22 знято розділ.

5) Введено нову тему: «Газогенераторні установки для сільськогосподарських електростанцій».

6) Знято тему № 23 «Дослідження механічної місцевості місцевих палив»*.

Лабораторія швидкісних машин та механізмів.

1) Назву тем № 1 і 4 змінено з метою конкретизації.

2) Введено три нові теми:

а) «Дослідження механізму зносу металів при терті ковзання».

б) «Дослідження впливу різних технологічних елементів на зносостійкість антифрикційних стопів в підшипниках швидкісних машин».

в) «Дослідження процесу виробництва лопаток компресора і ротора газових турбін».

3) Знято тему № 3 «Спільна робота двох з'єднаних газових турбін».

ВІДДІЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК

Інститут фізіології рослин та агрохімії.

Знятих тем немає.

* Так у документі.

Додано до плану позапроблемні теми:

1) «Вивчення ролі та застосування повітряного струму в допосівній активації насіння» (комплексно з Лабораторією машинобудівництва*¹ та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки).

2) «Фізіологічне обґрунтування засобів боротьби з поляганням хлібів».

Додано розділи та значно поширено обсяг тем № 1, 2 і 8.

Інститут лісівництва.

1) Тему № 4 «Азотний баланс в системі ліс–грунт» і тему № 5 «Попільні речовини деревних порід і їхніх лісостанів» об'єднано в одну тему «Баланс азоту та попільних речовин в системі ліс–грунт».

2) В темах плану № 8, 9, 10, 11 і 12 змінено назви та зміст робіт в зв'язку з присвяченням їх проблемі підвищення врожайності с[ільсько]г[осподарських] культур за допомогою лісових полезахисних смуг.

Інститут ентомології та фітопатології.

Знято з плану (умовно) тему «Випробування аналогів ДДТ для боротьби з буряковим довгоносиком».

В темах № 2, 16, 17, 18 знято окремі розділи та зменшено обсяг робіт.

Додано до плану теми:

1. «Обґрунтування та методика використання мюскардинних грибів у боротьбі з буряковим довгоносиком».

2. «Значення ценокрепіса у розмноженні бурякового довгоносика».

3. «Випробування аналогів ДДТ для боротьби з буряковим довгоносиком» (ця тема умовно вже знята за відсутністю спирту).

4. «Оцінка за матеріалами бригади АН УРСР нових методів боротьби з буряковим довгоносиком».

Крім того, змінено зміст роботи і, відповідно, назви тем № 7, 8, 9, 10, 14, 15, 17, 18 і 21. В темах № 2, 16, 17*², 18 і 20 виключені окремі розділи.

Ботанічний сад.

Знято в темі «Генеральний план Ботанічного саду» – низка розділів, у тому числі деякі, що присвячені зерновим, кормовим, овочевим рослинам.

Додано до плану тему «Інтродукція та селекція іноземних та інших районів сортів тютюнів і махорки на півночі України».

Доповнено теми № 4, 7 розділами по вивченню швидкорослих порід та культури гваюли.

По Інституту генетики та селекції і Лабораторії ґрунтознавства змін в темі не було; по Лабораторії машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки конкретизовані назви тем № 1 і 5.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 280, арк. 23–37. Копія. Машинопис.

*¹ Тут і далі – так у документі. Потрібно: «машинобудування».

*² Цифру «17» вписано поверх рядка від руки.

ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ ЦК КП(б)У ПРО ПОЛІТИЧНІ ПОМИЛКИ І НЕЗАДОВІЛЬНУ РОБОТУ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР*29 серпня 1947 р.*

В целях ликвидации серьезных недостатков и ошибок на историческом фронте, ЦК КП(б)У постановляет:

1. Обязать т. Палладина А. В. ликвидировать недостатки в руководстве со стороны Президиума Академии наук УССР Отделением общественных наук и особенно Институтом истории, усилить контроль и помощь в работе Института со стороны Президиума Академии наук УССР, укрепить руководство Института истории Академии наук УССР. В работе Института руководствоваться настоящим постановлением.

2. Считать важнейшей, боевой задачей коммунистов-историков Академии наук УССР составление марксистско-ленинского «Краткого курса истории Украины».

3. Обязать Институт истории Академии наук УССР разработать и представить на утверждение ЦК КП(б)У схему и тезисы краткого курса истории Украины к 15 октября сего года, руководствуясь сталинским учебником по истории ВКП(б), замечаниями товарища [И. В.] Сталина, [С. М.] Кирова и [А. А.] Жданова по вопросам истории, а также указаниями настоящего постановления.

4. Обязать министра просвещения УССР т. [П. Г.] Тычину и Управление по делам высшей школы (т. [С. М.] Бухало) обеспечить к 1 января 1948 года разработку методических указаний и программ по истории Украины для вузов и средних учебных заведений.

5. Обязать Управление пропаганды ЦК КП(б)У – т. [И. Д.] Назаренко ликвидировать свои ошибки в руководстве борьбой на идеологическом фронте, в первую очередь на историческом, и установить большевистское руководство, наблюдение и помощь за составлением «Краткого курса истории Украины», программ и методических пособий по истории Украины, а также осуществлять систематический контроль за качеством преподавания истории Украины в вузах и средних учебных заведениях.

6. Обязать редакторов журналов «Большовик України» и «Партійне життя», а также редакторов республиканских газет «Правда України» и «Радянська Україна» опубликовать в ближайшее 3 месяца ряд статей по важнейшим вопросам истории Украины и разоблачению буржуазно-националистических фальсификаций прошлого украинского народа.

7. Обязать Укрполитиздат (т. [К.К.] Дубинина) в ноябре 1947 года издать сборник статей по важнейшим проблемам истории Украины.

8. Обязать Управление пропаганды ЦК КП(б)У и Управление по делам Высшей школы провести совещание заведующих кафедрами истории Украины и истории СССР, на котором обсудить состояние преподавания истории в вузах и обеспечить высокий уровень преподавания и изучения истории Украины.

*¹ Див. док. № 50.

9. Обязать министра просвещения т. [П. Г.] Тычину представить в месячный срок на рассмотрение ЦК КП(б)У конкретные предложения по выправлению и улучшению дела преподавания истории в школах УССР.

10. Обязать Управление кадров ЦК КП(б)У представить в 2-недельный срок конкретные предложения по укреплению научного состава Института истории Украины Академии наук УССР.

11. Обязать Управление пропаганды и агитации ЦК КП(б)У систематически докладывать Секретариату ЦК о ходе выполнения настоящего постановления.

Секретарь ЦК КП(б)У *Л. М. Каганович*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 6, спр. 1073, арк. 16–24. Оригінал. Машинопис.

№ 50^{*1}

**ПЛАН ЗАХОДІВ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР,
РОЗРОБЛЕНИХ НА ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК КП(б)У ЩОДО
ПОЛІТИЧНИХ ПОМИЛОК І НЕЗАДОВІЛЬНОЇ РОБОТИ ІНСТИТУТУ^{*2}
[Не раніше 29 серпня 1947 р.]^{*3}**

Вся работа Института истории Украины должна быть направлена на скорейшую реализацию постановления ЦК КП(б)У от 29 августа 1947 г. «О политических ошибках и неудовлетворительной работе Института истории Украины Академии наук УССР». Научный коллектив Института должен решительно ликвидировать ошибки и извращения буржуазно-националистического характера в освещении истории Украины и создать полноценные, проникнутые марксистско-ленинской методологией работы по истории Украины. При написании «Краткого курса истории Украины», 4-томного издания истории Украины, а также в запланированных монографиях и очерках научные сотрудники должны исходить из руководящих положений постановления ЦК КП(б)У.

В первую очередь необходимо добиться, чтобы все работы,готавливаемые Институту по истории Украины были пронизаны идеей о непрерывной связи истории украинского, русского,^{*4} белорусского и других народов Советского Союза. Важнейшими проблемами, которые стоят перед Институту истории и нуждаются в своей научной разработке – это процесс возникновения и развития рабочего движения на Украине как составной части всероссийского социалистического движения рабочего класса, национально-освободительное движение на Украине в период империализма, показ роли рабочего класса и партии большевиков как выразителей интересов угнетенных народов, освещение того, что рабочее движение на Украине развивалось в беспощадной борьбе с украинскими националистами, меньшевиками, эсерами, троцкистами и другими врагами украинского народа.

^{*1} Див. док. № 49.

^{*2} Направлено в ЦК КП(б)У.

^{*3} Дату встановлено за змістом документа.

^{*4} Тут і далі – підкреслено в документі.

Особенное внимание должно быть уделено раскрытию всемирно исторического значения Великой Октябрьской социалистической революции в деле социального и национального освобождения народов СССР и воссоединения украинских земель в едином Украинском советском государстве. Надо полностью раскрыть важнейшую идею о том, что Украина как свободное суверенное государство, возможно только в составе СССР. Борьба против буржуазно-националистических ошибок и извращений в истории Украины будет проводиться путем неустанной работы над повышением идейно-политического уровня научных сотрудников Института, на основе развернутой большевистской критики и самокритики.

В осуществление этих важнейших задач, вытекающих из постановления ЦК КП(б)У от 29 августа [19]47 г., дирекция и парторганизация Института истории Украины наметила ряд следующих конкретных мероприятий на ближайший период:

№	Название мероприятия	Дата проведения	Кто ответственный за выполнение
	1. Научно-организационные мероприятия		
1.	Партийное собрание – «О мероприятиях по окончательному выкорчевыванию остатков буржуазно-националистических извращений в освещении истории Украины»	22/IX [1947 г.]	Партбюро т. [Ф. К.] Стоян
2.	Заседание ученого совета Института – 1. О задачах Института в свете постановления ЦК КП(б)У. [2.] О пересмотре плана работы Института на 4 квартал 1947 г., на 1948 г., а также пятилетнего плана в духе постановления ЦК КП(б)У от 29 августа 1947 г.	25/IX [1947 г.]	Тт. [Н. Н.] Петровский, [Ф. Е.] Лось
3.	Провести заседание отделов институтов с обсуждением глав «Краткого курса» и переделки их в соответствии с постановлением ЦК КП(б)У	23/IX [1947 г.]	Тт. [Н. Н.] Петровский, [М. А.] Рубач, [К. Г.] Гуслистый, [Ф. А.] Ястребов
4.	Переделку глав «Краткого курса» авторам закончить к 15 октября 1947 г., а редактирование к 1 ноября 1947 г.		Авторы, редколлегия
5.	Обсудить на заседании ученого совета схему и тезисы истории Украины	10/X [1947 г.]	Т. [Ф. Е.] Лось
6.	Подготовить программу по преподаванию истории Украины в вузах	15/XI 1947 г.	Тт. [Ф. Е.] Лось, [М. А.] Рубач, [К. Г.] Гуслистый, [Ф. А.] Ястребов

7.	Организовать и провести научную сессию Института истории Украины с участием историков Академии наук СССР и историков Украины	15–25/XII 1947 [г.]	Тт. [Л. М.] Иванов, [Ф. Е.] Лось
	II. <u>Научно-пропагандистская работа</u>		
1.	Организовать цикл лекций, разоблачающих ошибки и извращения в освещении истории Украины, а также по актуальным вопросам истории Украины (тематика прилагается)		Тт. [Н. Н.] Петровский, [Ф. Е.] Лось, [Ф. А.] Ястребов, [Е. И.] Стецюк, [Ф.К.] Стоян, [А.Б.] Слуцкий, [М.А.] Рубач, [И.Д.] Бойко и др.
2.	Опубликовать статьи, разоблачающие ошибки и извращения в освещении истории Украины, а также * ¹ по актуальным вопросам истории Украины в республиканской прессе		Тт. [Ф. Е.] Лось, [Е.И.] Стецюк, [Н. И.] Супруненко
	III. <u>Подбор и расстановка кадров</u>		
1.	Возбудить ходатайство перед Президиумом Академии наук о пересмотре [кандидатур] зав. отделами и личного состава отделов с целью их укрепления		Тт. [Ф. К.] Стоян, [Ф. Е.] Лось
2.	Объявить конкурс на замещение вакантных должностей старших и младших научных сотрудников Института истории Украины	1/X [19]47 г.	Т. [Ф. Е.] Лось
3.	Прикрепить всех научных работников к определенным отделам для их дальнейшей специализации. Устранить обезличку, при которой отдельные научные работники ([П. А.] Лавров, [И. Д.] Бойко, [Л. А.] Коваленко) одновременно работают в двух отделах	1/I 1948 г. до 1/I [19]48 г.	Т. [Л. М.] Иванов
4.	Добиться коренного улучшения в деле подготовки аспирантов и младших научных работников. Возложить ответственность за всю подготовку аспирантов на т. [Л. М.] Иванова	На весь период	Т. [Л. М.] Иванов
	IV. <u>Издательская работа</u>		
1.	Обеспечить своевременный выпуск научных записок	1/XI [19]47 [г.]	Т. [Ф. Е.] Лось

*¹ Слово «а также» вписано від руки.

2.	Начать выпуск (по $\frac{3}{4}$) листа подготовленных к печати глав IV тома «Истории Украины»	1/XI [19]47 г.	Гг. [Н. Н.] Петровский, [М. А.] Рубач, [А. Б.] Слуцкий
3.	Обсудить и утвердить на ученом совете план археологической работы Института	1/XI [19]47 г.	Гг. [Н. Н.] Петровский, [П. П.] Гудзенко

Директор Института истории [Украины] *Н. [Н.] Петровский*
Секретарь парторганизации *[Ф. К.] Стоян*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1095, арк. 13–15. Оригінал. Машинопис.

№ 51

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР М. С. ХРУЩОВА ПРО ПОВЕРНЕННЯ АН ПІ ДОВОЄННИХ ПРИМІЩЕНЬ

30 серпня 1947 р.

Академия наук Украинской ССР ощущает острейшую нужду в служебных и лабораторных помещениях.

Причины этого, в основном, следующие: возвратившись из эвакуации, все институты и учреждения Академии наук составляли 20 учреждений с общим количеством сотрудников 522 человека; за восстановительные 1944, 1945 и 1946 годы Академия наук выросла и теперь все ее учреждения и институты составляют 60 единиц и 5060 человек сотрудников.

Постановлением украинского и союзного правительства созданы в системе Академии наук ряд новых учреждений: Институт философии, Институт лесоводства, Институт энтомологии и фитопатологии, Институт физиологии с[ельско]х[озияйственных] растений и агрохимии, Лаборатория металлофизики, Главная астрономическая обсерватория и ряд других; из Днепропетровска в Киев переведены Институт черной металлургии*1, Институт физической химии; из Харькова – Институт энергетики, Лаборатория проблем скоростных машин и механизмов.

Однако служебной и лабораторной площади для этих, новых и переведенных, учреждений не предоставлено.

Ассигнование на капитальное строительство новых зданий в послевоенные годы было также недостаточным, почему невозможно было построить новые здания.

Общая минимальная потребность Академии наук в дополнительных рабочих площадях, исключительно для научно-исследовательских учреждений, составляет до 6000 кв. м. полезной площади.

В связи с этим Президиум Академии наук обращается к Вам с просьбой дать указания:

1. Вернуть полностью Академии наук здание по бульвару Шевченко, 14, два этажа которого занимает сейчас Министерство просвещения.

*1 Помилка в документі. Інститут чорної металургії з 1939 р. розташовувався в Харкові. У Дніпропетровську перебував його філіал.

2. Вернуть Академии наук здание по Владимирской, 35 для возвращения его Институту экономики АН, который до Отечественной войны его занимал (теперь там размещено Министерство кинематографии УССР).

3. Предоставить для вновь организованных институтов Отделения сельскохозяйственных наук освобождающиеся два дома по Владимирской, № 56 со всеми дворовыми строениями.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
академик *М. А. Лаврентьев*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 268, арк. 89. Копія. Машинопис.

№ 52
ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО НАДАННЯ ДОПОМОГИ НАФТОВІЙ
ПРОМИСЛОВОСТІ УРСР

9 вересня 1947 р.

Совет Министров Союза ССР принял 5 августа 1947 года постановление «О мероприятиях по развитию добычи и переработки нефти и усилению разведочных работ на нефть в Украинской ССР».

Для обеспечения выполнения этого постановления и оказания конкретной помощи строительству объектов нефтяной промышленности, добычи и переработки нефти и для усиления разведочных работ на нефть в Украинской ССР, Совет Министров Украинской ССР постановляет: [...] ^{*1}

3. Обязать исполком Киевского городского Совета депутатов трудящихся (тов. [Ф. К.] Чеботарева): [...] ^{*1}

в) в 2-недельный срок внести в Совет Министров УССР предложения о предоставлении разрушенного здания Института геологии Академии наук УССР для восстановления его под жилье на 12–14 квартир;

г) выделить не позднее 15 октября 1947 года одну 3-комнатную квартиру для доктора геологических наук профессора [С. А.] Ковалевского;

д) разрешить Институту геологии Академии наук УССР постройку на ул. Ленина, 15 (во дворе) здания литотеки. [...] ^{*1}

7. Обязать уполномоченного Министерства связи СССР при Совете Министров УССР тов. Садовниченко. [...] ^{*1}

г) установить в Институте геологии Академии наук УССР 3 городских телефона. [...] ^{*1}

10. Обязать Киевэнерго (тов. [А. И.] Клименко): [...] ^{*1}

б) обеспечить круглосуточное снабжение электроэнергией лабораторий Института геологии Академии наук УССР.

11. Обязать Президиум Академии наук УССР (тов. [А. В.] Палладина) и Институт геологии Академии наук УССР (тов. [В. И.] Лучицкого):

^{*1} Тут і далі – знято пункти і підпункти, що не стосуються АН УРСР.

а) организовать 4 геологических экспедиции в районах г. Ромны, Карпатской зоны, северных окраин Донбасса и Причерноморской зоны.

Установить, что конечной целью работ этих экспедиций должно явиться составление прогноза новых нефтяных и газовых месторождений;

б) созывать ежегодно научные совещания для обсуждения итогов и перспектив научно-исследовательских работ по нефти, проводимых на территории УССР;

в) расширить отдел нефти Института геологических наук и укрепить отдел высококвалифицированными специалистами-нефтяниками;

г) усилить деятельность Львовского отделения Института геологических наук, укрепив отделение кадрами нефтяников и расширив лабораторно-экспериментальную базу отделения;

д) осуществлять координацию всех исследовательских работ в области нефтяной геологии, производящихся на территории УССР, а также научное обслуживание нефтяных геологоразведочных организаций по вопросам статиграфии, тектоники, гидрогеологии и перспективной оценки нефтяных месторождений.

12. Обязать Президиум Академии наук УССР (тов. [А. В.] Палладина) предусмотреть в планах снабжения на 1948 год значительное увеличение выделяемых Институту геологических наук оборудования, специальной аппаратуры, материалов и снабжения.

13. Обязать Госплан при Совете Министров УССР (тов. [В. М.] Валуева):

а) установить на протяжении одного месяца порядок согласования планов научно-исследовательских работ различных научно-исследовательских геологических учреждений, работающих на территории УССР, с Институтом геологии Академии наук УССР.

б) выделить в IV квартале 1947 года Институту геологии Академии наук УССР для вновь организуемых геологических экспедиций: 4 автомашины ГАЗ-АА и 1 автомашину ГАЗ-67 с запасными частями на 2000 рублей за счет перераспределения фондов IV квартала; [...] ^{*1}

г) включить в план подрядного строительства по Министерству жилищно-гражданского строительства УССР на 1948 год восстановление жилого дома на 12–14 квартир и строительство здания механической мастерской и литотеки.

[...] ^{*1}

20. Обязать Министерство автотранспорта УССР тов. [К. С.] Грушевого отремонтировать в 1947 году на заводах министерства 5 автомашин ГАЗ-АА, 3 автомашины ЗИС-5 Института геологии Академии наук УССР.

Председатель Совета Министров УССР *Н. [С.] Хрущев*
Управляющий делами Совета Министров УССР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 248, арк. 385–389. Засвідчена копія. Машинопис.

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ
ОЧИЩЕННЯ ТА ЗНЕЗАРАЖЕННЯ ПИТНОЇ ВОДИ**

27 вересня 1947 р.

На основании проведенных Академией наук УССР работ по исследованию способов очистки и обезвреживания воды, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Обязать Министерство коммунального хозяйства УССР (т. Табулевича) закончить и установить на Днепровской водопроводной станции две гипохлоритных стационарных установки КГ-13.

2. Подготовить опытную станцию Днепровской водопроводной станции и провести в 1947–[19]48 годах следующие работы: окончание изготовления, монтаж и пуск гипохлоритных установок, периодического действия хлорных ванн, ванн для электролитического получения коагулянта, установки для получения коагулянта способом контактирования хлорной воды с железной стружкой, ротационного хлоратора, хлоратора с дроссельным измерителем и ионаторов, а также опробование в полупромышленном масштабе методики очистки воды под током, смешанными коагулянтами и железными коагулянтами с последующим изучением работы всей технологической схемы очистки воды. Указанные работы выполнить бригадой сотрудников Академии наук УССР и научно-исследовательского сектора Управления водоканализации г. Киева под руководством профессора [Л. А.] Кульского.

3. Ассигновать Министерству коммунального хозяйства УССР на проведение этих работ 200 тысяч рублей.

Обязать Министерство финансов УССР профинансировать Министерство коммунального хозяйства УССР на указанную сумму за счет экономии по фонду заработной платы, по научно-исследовательским работам Академии наук УССР на 1947 год.

4. Академии наук Украинской ССР расширить план научно-исследовательских работ Лаборатории химии и технологии воды с включением темы изучения окислительно-восстановительного потенциала природной воды в процессе ее очистки и обезвреживания, для чего временно прикомандировать для работы в лабораторию мл[адшего] научного сотрудника и лаборанта за счет штатов других институтов Академии наук УССР.

После проведения опытных работ, издать работы лаборатории отдельным сборником.

Председатель Совета Министров УССР *Н. [С.] Хрущев*
Управляющий делами Совета Министров УССР *В. [Г.] Власенко*

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ВІДДІЛУ НАУКИ ЦК КП(б)У ПРО
ПРИЧИНИ НЕВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК КП(б)У ЩОДО
УТВОРЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНИХ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-МЕХАНІЧНИХ
МАЙСТЕРЕНЬ АН**

1 жовтня 1947 р.

Постановлением Оргбюро ЦК КП(б)У определено, что при Академии наук УССР должны быть организованы центральные экспериментально-механические мастерские для производства и изготовления научного оборудования.

Президиум Академии наук обратился в Совет Министров УССР с ходатайством утвердить штаты, положение, ассигновать оборотные средства и передать завод «Экономайзер» для организации на его базе указанных мастерских.

Совет Министров УССР в свою очередь обратился в Совет Министров Союза с просьбой разрешить организацию таких мастерских и о передаче Академии наук из ведения Министерства черной металлургии СССР завода «Экономайзер».

По полученным в Совете Министров УССР сведениям, Совет Министров Союза вопрос об организации центральных экспериментально-механических мастерских с обсуждения снял, ввиду категорического возражения Министерства черной металлургии СССР передать Академии завод «Экономайзер».

Доводя об этом до вашего сведения, Президиум Академии наук просит:

1. Довести до сведения Оргбюро ЦК КП(б)У о полученном отказе союзного правительства передать завод «Экономайзер» и, что в связи с этим Академия наук лишена возможности выполнить решение Оргбюро ЦК КП(б)У об организации мастерских.

2. Дать Президиуму указания считать ли вопрос об организации центр[альных] эксперимент[ально-]механич[еских] мастерских законченным или Президиум Академии наук должен продолжать искания другой, новой базы для организации мастерских.

Президиум Академии наук может сообщить новый вариант использования базы центральных мастерских, но он не считает это удобным, т. к. это касается другого ведомства (мастерские Института эксперимент[альной] биологии и патологии Министерства здравоохранения УССР).

Одновременно Президиум Академии наук сообщает, что забронированное для мастерских из его фондов станочное оборудование не считает возможным далее держать в резерве и принял решение передать его ряду институтов для использования.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента АН УССР
академик *Е. О. Патон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 269, арк. 46. Копія. Машинопис.

*¹ Див. док. № 2 (п. 1–2–в), 43.

№ 55
РІШЕННЯ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ДЕПУТАТІВ ТРУДЯЩИХ ПРО ВИЗНАННЯ
ЗА АКАДЕМІЮ НАУК УРСР ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА БУДИНОК
ПО ВОЛОДИМИРСЬКІЙ ВУЛ. № 54^{*1}

9 жовтня 1947 р.

Зважаючи на те, що:

1) за ст. 95 Кодексу законів про народну освіту УРСР, затверд[женого] ВУЦВК 2 листопада 1922 р., будинок по Володимирській вул., № 54, в якому у дореволюційний час розміщався учбово-виховальний дівочий пансіон, після Жовтневої революції надійшов у виключне володіння Наркомосвіти УРСР;

2) за наказом Наркомосвіти УРСР, оголошеним в газеті «Київський комуніст» 11 лютого 1919 р., № 16/20 – домоволодіння по Володимирській вул., № 54 у м. Києві було передано безкоштовно у власність Академії наук УРСР, що було тоді у віданні Наркомосвіти УРСР. Цей наказ на підставі ст. 3 Житлового закону УРСР від 1 грудня 1922 р. зберіг свою чинність;

3) на підставі ст. 8 Житлового закону СРСР від 17 жовтня 1937 р. будинок по Володимирській вул., № 54 до початку Великої Вітчизняної війни у 1941 році знаходився у безспорному та безперервному володінні Академії наук УРСР та продовжує перебувати зараз у її віданні,

– а тому, керуючись пост[ановою] РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 10 листопада 1944 року № 1483 та § 2 інструкції НККГ УРСР від 20 грудня 1944 р., Виконавчий комітет Київської міської ради депутатів трудящих вирішує :

а) визнати за Академією наук УРСР право власності на будинок по Володимирській вул., № 54 та

б) зобов'язати Міськжитлоуправління (т. Луніна) зареєструвати приналежність цього будинку Академії наук УРСР.

Заст[упник]^{*2} голови Виконкому Київської
міської ради депутатів трудящих *Ф. [В.] Мокієнко*^{*3}
Секретар Виконкому Київської міської
ради депутатів трудящих *С. Мельник*
З оригіналом згідно.^{*4}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 248, арк. 437. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Слово «заст.» вписане від руки.

^{*3} Прізвище «Ф. Мокієнко» вписане від руки замість закресленого: «Ф. Чеботарьов».

^{*4} Підпис нерозбірливий.

№ 56

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ МЕМОРІАЛЬНОГО
МУЗЕЮ АКАД. Д. К. ЗАБОЛОТНОГО З ВІДАННЯ АН УРСР ДО
КОМІТЕТУ В СПРАВАХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ УСТАНОВ
ПРИ РМ УРСР**

13 жовтня 1947 р.

1. Дозволити Президії Академії наук УРСР передати у відання Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР Меморіальний музей з садибою академіка Д. К. Заболотного⁴⁵ в с. Заболотному Вінницької області по балансу за станом на 1 грудня 1947 року.

2. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (тов. [О. В.] Палладіна) забезпечити проведення необхідного ремонту приміщення Меморіального музею академіка Д. К. Заболотного до 20 листопада 1947 року за технічною документацією Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, яку він повинен опрацювати і подати Президії Академії наук УРСР не пізніше 20 жовтня 1947 року.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М.[П.] Бажан*

На документі резолюція: «Тов. [І. І.] Сільвестрову. Для виконання. О. В. Палладін».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 248, арк. 441. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 57

**ІНФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ІМЕНІ
АКАД. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ДО ПЛАНОВОЇ КОМІСІЇ АН ПРО
ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ РОЗРОБОК У НАРОДНЕ
ГОСПОДАРСТВО**

24 жовтня 1947 р.

Сообщаем Вам краткие сведения о внедрении научных работ Института электросварки имени академика Е. О. Патона АН УССР в 1947 году.

1. Б. С. Касаткин^{*1} – «Исследование свариваемости малоуглеродистой стали» (тема № 5 по темплану).

На основании исследования в июне 1947 года составлена инструкция по определению пригодности малоуглеродистой стали «СТ-3 мостовая» для изготовления автосварных мостов.

Инструкция разослана на заводы и различным ведомствам. На заводах в Кузнецке, Орске и Челябинске т. Касаткин Б. С. с 20 сентября с. г. руководит работой

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

по отбору стали для автосварных мостов в соответствии с разработанной им инструкцией.

2. В. В. Подгаецкий и Д. М. Рабкин – «Определение предельно допустимого содержания серы во флюсе и технология выплавки флюса в пламенной печи» (тема № 10 по темплану).

Результаты работы полностью использованы при организации производства флюса в стекловарной печи завода «Автостекло» № 25 в Константиновке.

Освоением выплавки флюса на заводе руководил в марте – мае с. г. т. В. В. Подгаецкий. В настоящее время на этом же заводе т. [В. В.] Подгаецкий ведет работу по уменьшению содержания серы во флюсе до пределов, установленных при проведении исследования в Институте электросварки.

3. Б. Е. Патон и В. К. Лебедев – «Разработка рациональных типов сварочных трансформаторов» (тема № 16 по темплану).

Разработанный ими новый сварочный трансформатор с дистанционным управлением типа СТ-1000 передан на завод «Электрик» в Ленинграде для серийного производства.

В соответствии с постановлением Совета Министров СССР № 1961 от 9 июня с. г. завод «Электрик» выпустит в 1948 году 400 штук таких трансформаторов.

4. И. И. Фрумин и С. М. Гуревич – «Сварка под флюсом легированных сталей» (тема № 1 по темплану).

Разработана технология и составляется инструкция по автосварке стали СХЛ-2.

Материалы передаются в МПС СССР и будут использованы в 1948 году при изготовлении автосварных пролетных строений жел[езно]дор[ожных] мостов.

5. Т. М. Слущкая и А. М. Макара – «Исследование влияния С, Si, Mn, SnP^{*1} на образование трещин в автосварных швах» (тема № 9 по темплану).

На основании определения предельно-допустимого содержания примесей в металле шва составлен проект ГОСТа на новую электродную проволоку. Проект ГОСТа одобрен всесоюзной конференцией по автосварке и направлен в комитет стандартов.

В 1948 году Минчермет СССР изготовит 8400 тонн новой проволоки, разработанной Институтом электросварки.

6. Н. А. Лангер – «Разработка методов полного химанализа сварочных флюсов» (тема № 12 темплана).

На основании исследования составлена инструкция по химанализу флюсов (включая фтор). Эта инструкция разослана заводам, занимающимся изготовлением флюса в электропечах, и используется также на Константиновском заводе.

7. Вл. Патон и др. «Разработка и усовершенствование новых типов автосварочной аппаратуры» (тема № 18 темплана).

Новый тип самоходной головки САГ-4 принят одним из заводов электропромышленности к массовому изготовлению. В 1947–[19]48 гг., в соответствии с постановлением Совета Министров СССР № 1961, этот завод выпустит 400 головок САГ-4. Автор инструкции головки находится на заводе, где осваивается ее изготовление.

*1 Перелік хімічних елементів «С, Si, Mn, SnP» дописано олівцем від руки.

Разработан новый унифицированный автомат АБС. Первая серия этих автоматов будет внедрена на заводах в I квартале 1948 г.

8. А. Е. Аснис – «Разработка технологии огневой резки, исключаящей необходимость последующей обработки для удаления закаленной зоны», (тема по 11 проблеме темплана).

Отчет и инструкция по резке представлены в Главмостострой и будут использованы в I квартале 1948 года на мостостроительных заводах.

9. А. М. Макара – «Разработка технологии автосварки котельной стали толщиной до 46 мм». Тема выполнена в 1946 году.

Результаты использованы Таганрогским котельным заводом в 1947 году при изготовлении сварочных котлов.

Помимо перечисленных работ, на заводах внедряются работы, выполненные по хоздоговорной тематике Института.

Более подробные сведения о внедрении научных работ Института электросварки будут представлены в годовом отчете.

Директор Института академик *Е. О. Патон*
Ученый секретарь *Б. И. Медовар*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 232, арк. 23–24. Оригінал. Машинопис.

№ 58*¹

ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР М. С. ХРУЩОВА ПРО НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕДАЧІ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР У ВІДАННЯ КОМІТЕТУ В СПРАВАХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ УСТАНОВ ПРИ РМ УРСР У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕТВОРЕННЯМ ЇЇ В РЕСПУБЛІКАНСЬКУ БІБЛІОТЕКУ

27 листопада 1947 р.

В зв'язку з постановою Політбюро ЦК КП(б)У про перетворення Бібліотеки Академії наук УРСР на республіканську бібліотеку і про передачу цієї Бібліотеки від Академії наук у відання Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, Президія АН УРСР подає Вам свої міркування з цього приводу.

Рішення про перетворення Бібліотеки Академії наук УРСР на республіканську бібліотеку можна тільки вітати, бо це питання давно назріло. Бібліотека Академії наук УРСР за своїми фондами займає третє місце в СРСР і являє велику культурну цінність. Бібліотека Академії наук УРСР і тепер фактично виконує функції не тільки фундаментальної бібліотеки Академії наук УРСР, але також частково і функції центральної столичної і республіканської бібліотеки. Про це свідчать такі факти:

*¹ Див. док. № 91, 101.

а) Бібліотека ще в 1946 році обслуговувала своїми фондами через міжбібліотечний абонемент 258 бібліотек Києва та УРСР;

б) бібліографічними довідками Бібліотека обслуговувала в 1946 році 100 установ і організацій, в тому числі ЦК КП(б)У, міністерства, редакції республіканських газет і журналів, різні науково-дослідчі установи, вузи, музеї і т. д.;

в) Бібліотека розробляє низку тем, які мають значення для бібліотек не тільки Києва, але й УРСР, як, наприклад:

Довідник по наукових і спеціальних бібліотеках УРСР (готується до друку);

«Фізична географія УРСР». Бібліографічний покажчик. (Підготовлений до друку, прорецензований);

«Буре вугілля». Бібліографічний покажчик. (Друкується);

«Методика лекційної роботи». Бібліографічний покажчик. (Готується до друку);

«Горький на Україні». Бібліографічний покажчик. (Готується до друку);

«Маяковський на Україні». Бібліографічний покажчик. (Готується до друку) – і т. д.

г) Бібліотека являється базою для екскурсійної роботи всіх бібліотечних курсів, що організуються в Києві; при Бібліотеці проводяться різні республіканські бібліотечні наради і конференції; кабінет бібліотекознавства систематично подає бібліотечним працівникам Києва й УРСР методичну допомогу і консультації, Бібліотека видає складографічний журнал з питань бібліотечної та бібліографічної роботи тощо.

Перетворення Бібліотеки Академії наук УРСР на республіканську бібліотеку безумовно буде сприяти дальшому розгортанню діяльності Бібліотеки і бібліотечно-бібліографічній роботі на Україні.

Проте, Бібліотека Академії наук УРСР, як її фундаментальна бібліотека, не тільки забезпечує науковою літературою через абонемент міжбібліотечний і читальний всі наукові установи і всіх наукових співробітників Академії наук УРСР, але, крім того:

а) видає архівом видань АН УРСР;

б) проводить обмін виданнями АН УРСР з науковими установами СРСР і закордону;

в) проводить комплектування всіх наукових установ АН УРСР в Києві, Харкові і Львові іноземною літературою;

г) є організаційно-методичним центром для всієї мережі бібліотек наукових установ АН УРСР, проводить для працівників мережі семінари, збори, організує консультації тощо;

д) комплектує ці бібліотеки вітчизняною літературою.

Спеціальні наукові бібліотеки, які є в інститутах Академії наук УРСР, не можуть замінити фундаментальної бібліотеки тому, що:

а) ці бібліотеки мають кількісно невеликі книжкові фонди, в середньому, менше ніж 10 000 томів кожна, з тим, що деякі інститути мають всього по 1000–1500 книг^{*1};

б) всі бібліотеки мережі АН УРСР організовано після 1917 року, а частину (інститутів філософії, ентомології, лісівництва, фізіології рослин та агрохімії, Ботанічного саду) – за останні роки, тому в бібліотеках незадовільно репрезентована дореволюційна наукова література;

^{*1} Див. док. № 46.

в) наукові установи АН УРСР за своїм профілем та тематикою не охоплюють все коло наук, низка останніх не відбита в фондах бібліотек, зокрема: юридичні й воєнні науки, педагогіка, майже вся медицина, ветеринарія, астрономія, біологія, більшість технічних наук, майже вся література, що стосується транспорту, шляхів сполучення, торгівлі, кооперації, фінансів тощо;

г) порівнюючи^{*1} невеликі бібліотеки при наукових установах АН УРСР виконують, в основному, допоміжну роль і майже не мають таких спеціальних видів літератури, що потрібні для наукової роботи, як газети, карти, географічні атласи, спеціальні види технічної літератури, технічні каталоги і картотеки, мікрофільми, ноти, графіка, стародруки, рукописи тощо;

д) значна частина бібліотек не має читалень, і тому можливості для використання їх фондів сторонніми особами (не працівниками цих установ) надзвичайно обмежені.

Все це свідчить про те, що Академія наук УРСР повинна мати загальноакадемічну фундаментальну бібліотеку і, що наукові установи Академії наук УРСР не зможуть нормально працювати без фундаментальної бібліотеки Академії наук УРСР.

Всі академії Радянського Союзу, республіканські і спеціальні (архітектури, педагогічних наук, медичних наук і т. д.) мають свої фундаментальні бібліотеки, а Всесоюзна академія наук – дві великі бібліотеки: фундаментальну на 5 млн. томів (в Ленінграді) та фундаментальну Відділу суспільних наук на 2 млн. томів (в Москві), не зважаючи на наявність:

а) в Ленінграді – Державної публічної бібліотеки ім. Салтикова-Щедріна, що має фонд до 10 млн. томів;

б) в Москві – Всесоюзної державної бібліотеки ім. Леніна з фондом понад 10 млн. томів і низки спеціалізованих бібліотек всесоюзного значення – Державної історичної, Політехнічного музею, Державної медичної, Бібліотеки Міністерства вищої освіти тощо;

в) в Москві і в Ленінграді – розгалуженої і міцної мережі бібліотек наукових установ Академії наук, що має фонд понад 2 млн. томів.

В зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР вважає, що при перетворенні Бібліотеки Академії наук УРСР на бібліотеку загально-республіканського значення доцільно було б залишити цю бібліотеку у складі Академії наук УРСР, поклавши, як і зараз, керівництво бібліотекою на Президію Академії наук УРСР, а не підпорядковувати бібліотеку Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР.

В разі передачі Бібліотеки Академії наук УРСР у відання Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, Академії довелося би організувати знову Центральну академічну бібліотеку.

В разі залишення Бібліотеки Академії наук УРСР в складі Академії наук і надання їй функцій республіканської бібліотеки, треба буде скласти новий статут, який би відповідав її новим завданням як не тільки фундаментальної бібліотеки АН УРСР, але й республіканської бібліотеки УРСР; треба буде утворити наукову раду бібліотеки, до якої ввести представників Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР і інших керівних установ і організацій і т. ін.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «порівняно».

Такі міркування Президія Академії наук УРСР подає на Ваше вирішення.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 267, арк. 241–242 зв. Копія. Машинопис.

№ 59

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО МІНІСТРА ОСВІТИ РРФСР
О. Г. КАЛАШНИКОВА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ШКОЛИ ДЛЯ ДІТЕЙ
СПІВРОБІТНИКІВ КАРАДАЗЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ СТАНЦІЇ АН**

28 листопада 1947 р.

На території Кримської області в Судакському районі, в урочище Карадаг розміщена Карадагська біологічна станція Академії наук Української ССР.

Коллектив наукових співробітників, робочих і службовців цієї станції становить 22 чоловіка і 19 дітей. Найближча початкова школа знаходиться в урочищі Карадаг на відстані 25 км. Отже, діти шкільного віку співробітників Карадагської біологічної станції позбавлені можливості отримувати шкільну освіту.

Президіум Академії наук Української ССР просить Вашого вказання Кримському обласному відділу народної освіти виділити за рахунок своїх асигнованих одиниць вчителя і командувати його в Карадаг для організації невеликої школи і проведення занять з дітьми співробітників Карадагської біологічної станції.

О Вашому рішенні не відкажіть повідомити.

Президент Академії наук УРСР академік *А. В. Палладін*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 270, арк. 130. Копія. Машинопис.

№ 60^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ЧАСТКОВІ ЗМІНИ СТАТУТУ
АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»^{*2}**

18 грудня 1947 р.

Зважаючи на наявність постанови Ради Народних Комісарів Союзу РСР від 29 березня 1945 р. № 627 «Про встановлення академічних звань»^{*3}, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

^{*1} Див. док. № 85, 158.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 361–362.

Внести відповідні зміни до тексту Статуту^{*1} Академії наук УРСР, затвердженого постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 6 лютого 1945 року № 173, додержуючись точних найменувань академічних звань, установлених зазначеною постановою РНК СРСР від 29 березня 1945 року № 627 для вчених, обраних до складу почесних (дійсних) членів і членів-кореспондентів академії наук союзних республік, а саме:

«Почесний (дійсний) член Академії наук Української РСР», «Член-кореспондент Академії наук Української РСР».

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *Л. [Р.] Корнієць*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 246, арк. 30. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 61^{*2}

**ЛИСТ ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ДО
ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ СРСР Л. П. БЕРІЇ ПРО ВИДІЛЕННЯ
БІБЛІОТЕЦІ АН УРСР ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПРИМІРНИКІВ ВИДАНЬ, ЩО
ДРУКУЮТЬСЯ НА ТЕРИТОРІЇ СРСР**

[Не пізніше 10 жовтня 1947 р.]^{*3}

Библиотека Академии наук УССР в настоящее время получает только один бесплатный обязательный экземпляр через Всесоюзную книжную палату и один платный неполный комплект печатных изданий через коллектор научных библиотек, который присылает указанные издания библиотеке Академии наук УССР не систематически и наиболее актуальные издания совсем не поступают в Библиотеку Академии наук УССР.

Библиотека Академии наук УССР выполняет функции республиканской и центральной столичной библиотеки, получает новую советскую литературу в одном, и только частично в 2-х экземплярах, что никак не может удовлетворить многотысячный коллектив читателей, потребность центральных партийных, советских органов и научных учреждений г. Киева и Украинской ССР.

Львовский филиал Библиотеки Академии наук УССР, который является единственной литературной базой для научных учреждений Академии наук УССР в г. Львове и для западных областей Украины, почти совсем не имеет современной советской литературы.

Совет Министров Украинской ССР просит распоряжения Совета Министров Союза ССР о выделении через коллектор научных библиотек МОГИЗа двух полных универсальных платных экземпляров печатных изданий для Библиотеки Акаде-

^{*1} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 351–356.

^{*2} Див. док. № 32, 46, 82, 98, 126, 127, 137.

^{*3} Дату встановлено за поміткою на архівній справі.

ми наук УССР (г. Киев, Владимирская ул., № 58-а) и для Львовского филиала Библиотеки Академии наук УССР (г. Львов, ул. Оссолинских, № 2).

Заместитель Председателя Совета Министров УССР *Н.[П.] Бажан*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5553, арк. 61. Копія. Машинопис.

№ 62^{*1}

ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ І ХІМІЧНИХ НАУК АН УРСР ЗА 1947 Р.

[Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]^{*2}

Відділ фізико-математичних і хімічних наук

До складу Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР входили сім інститутів, одна самостійна лабораторія і дві астрономічні обсерваторії.

Відділ складався з таких науково-дослідних установ:

1. Інститут математики – директор – академік М. О. Лаврентьєв.
2. [Інститут] фізики – директор – дійсн[ий] чл[ен] АН УРСР О. І. Лейпунський.
3. [Інститут] фізико-технічний – директор – чл[ен]-кор[еспондент] АН УРСР К. Д. Синельников.
4. Лабораторія металофізики – директор – дійсн[ий] чл[ен] АН УРСР Г. В. Курдюмов.
5. Інститут фізичної хімії – директор – дійсн[ий] чл[ен] АН УРСР О. І. Бродський.
6. [Інститут] загальної і неорганічної хімії – директор – дійсний член АН УРСР А. В. Думанський.
7. [Інститут] органічної хімії – директор – дійсний член АН УРСР А. І. Кіпріанов.
8. [Інститут] геологічних наук – директор – дійсний член АН УРСР В. І. Лучицький.
9. Головна астрономічна обсерваторія – директор – дійсний член АН УРСР О. Я. Орлов.
10. Полтавська астрономічна обсерваторія – директор – дійсний член АН УРСР О. Я. Орлов.

В складі науково-дослідних установ Відділу на протязі 1947 р. працювало 13 дійсних членів АН УРСР, 18 членів-кореспондентів АН УРСР та 1 член-кореспондент АН СРСР, 35 докторів наук, 161 кандидат наук, 12 викон[уючих] обов[’язки] старших наукових співробітників та 173 молодших наукових співробітників.

В аспірантурі інститутів Відділу працює 1 аспірант докторантської аспірантури, 44 аспіранти кандидатської аспірантури.

^{*1} Див. док. № 88, 181.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

В нижченаведеній таблиці подано відомості про розподіл наукових кадрів по окремих науково-дослідних установах Відділу фізико-математичних та хімічних наук АН УРСР:

№№ пп	Назва науково-дослідної установи	Акад[еміків] і дійсн[их] чл[енів] АН та др[угих] академій	Членів-кореспондентів АН УРСР	Докторів наук – не акад[еміків] і не чл[енів]-кор[еспондентів]	Старших наук[ових] співробітників	Виконуюч[их] обов[’язки] стар[ших] наук[ових] співробітників	Молодших наук[ових] співробітників	Аспірантів	
								докторантури	кандидатської аспірантури
1.	Ін[ститут] математики	1	6	3	7	–	6	–	4
2.	– « – фізики	2	1	2	16	3	11	–	5
3.	– « – Фізико-техніч[ний]	–	2	8	29	2	51	–	6
4.	Лаб[ораторія] металофізики	1	1	1	5	–	3	–	–
5.	Ін[ститут] фізхімії	2	–	4	17	1	19	1	6
6.	– « – загальн[ої] та неорганічної хімії	2	2	4	21	–	25	–	7
7.	– « – органічної хімії	1	3	3	15	–	14	–	4
8.	– « – геології	3	3	9	45	6	38	–	12
9.	Головна астрономічна обсерваторія	1	–	–	2	–	4	–	–
10.	Полтавська астрономічна обсерваторія	–	–	1	4	–	2	–	–
	Разом:	13	18	35	161	12	173	1	44

Не працює в установах АН УРСР 5 дійсних членів та 4 члени-кор[еспонденти]. У 1947 р. кількість наукових співробітників Відділу, в порівнянні з минулим роком, зросла.

У 1946 р. в інститутах, лабораторіях і обсерваторіях Відділу крім дійсних членів і членів-кореспондентів АН УРСР працювало 26 докторів наук, 150 наукових співробітників – кандидатів наук, 146 молодших наукових співробітників та виконуючих обов[’язки] ст[арших] наукових співробітників. В кандидатській аспірантурі навчалися 43 чоловіки і проходили докторантуру 2 чоловіки.

Таким чином, зріст кадрів відбувався за рахунок підвищення кваліфікації співробітників інститутів, але темпи цього росту не можна вважати достатніми, хоч в цій справі зроблено значно більш у звітному році в порівнянні з минулим. В інститутах Відділу фактично немає докторантури. Склад кандидатської аспірантури також майже не збільшився.

Тематичний план 1947 р. інститутів і лабораторій Відділу фізико-математичних та хімічних наук, в основному, виконаний, причому всі науково-дослідні установи Відділу значно поширили свої дослідження і зосередили їх на розв'язанні найбільш актуальних провідних проблем.

На протязі звітного року інститутами Відділу були переведені, при участі інших науково-дослідних організацій та промислових підприємств, конференції і сесії. Інститути Відділу приймали участь в весняній і осінній ювілейних сесіях АН УРСР, в березневій та жовтневій сесіях Відділу фізико-математичних наук АН СРСР і Відділу хімічних наук АН СРСР, у Всесоюзній конференції по каталізу, Всесоюзній конференції по гравіметрії, Всесоюзному радіотехнічному з'їзді, науковій конференції [у] м. Харків.

Інститут геологічних наук АН УРСР скликав велику нараду по нафті і газам Української РСР.

Інститут фізичної хімії перевів^{*1} наукову сесію, присвячену двадцятиріччю Інституту.

Інститути математики, фізики, фізико-технічний і неорганічної хімії та геологічних наук скликали наукові конференції, присвячені XXX річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Співробітники інститутів виступали з доповідями на наукових засіданнях та нарадах, скликаних науковими товариствами і ВХТ ім. Менделєєва, ВРТТ ім. Попова⁴⁶, НІТО геологів та приймали участь в наукових сесіях Київського, Харківського, Львівського університетів, Московського інституту сталі, Київського технологічного ін[ститу]ту ім. Мікояна та др.

Проведені, відповідно до тематичного плану та понадпланово, тематичні роботи дозволили одержати наслідки, важливі в науковому і практичному відношенні.

У поданій нижче таблиці наведено цифрові дані, що характеризують виконання тематичного плану і іншу наукову діяльність установ Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР.

^{*1} Тут і далі – так у документі.

№№ пп	Назва науко- во-дослідної установи	Кількість		Стан виконання тематики				Переведено		Зроблено		Стан друку			Науково-популярна література		Примітка
		Проб- лем	Тем	Вико- нано	Не закін- чено	Не ви- кон[а- но]	Поза- пл[а- нові] теми	Кон- фер[ен- цій] і сесій	Нау- ков[их] засідань	До- пові- д[ей]	Рефе- рат[ів]	Під- гот[ов- лено] т[ей] до друку	Здано ста- т[ей] до друку	Надру- ковано стат[ей]	Брошури дописи	Доповіді, виступ[и] по радіо	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	Інститут математики	9	14	14	–	–	3	2	19	29	1	3	33	26	5	33	
2.	Інститут фізики	4	15	14	1	–	5	3	17	33	14	17	17	18	8	51	
3.	Фізико- технічний інститут	8	22	19	–	3	13	3	24	30	70	7	–	18	–	25	
4.	Лабораторія металофізики	1	5	4	1	–	–	1	32	32	–	–	16	5	–	–	
5.	Інститут фізичної хімії	6	17	17	–	–	–	2	18	45	121	30	11	26	–	6	
7.	Інститут загальної і неорганічної хімії	6	22	19	3	–	5	3	7	71	–	–	25	55	–	9	

7.	Інститут органічної хімії	8	10	9	1	–	6	2	14	6	73	–	43	22	3	28	
8.	Інститут геологічних наук	12	44	44 ^{*)}	–	–	18	4	16	59	31	47	63	51	13	33	^{*)} Інститут геологічних наук закінчує рік 1.04.[19]48 р., тому ці дані є попередніми
9.	Головна астрономічна обсерваторія	3	4	1	–	3	3	–	–	2	–	–	–	–	–	–	
10	Полтавська астрономічна обсерваторія	1	4	4	–	–	–	2	10	5	–	–	11	3	6	15	
	РАЗОМ	58	157	145	6	6	53	23	157	312	310	104	219	224	35	200	
Для порівняння наведемо аналогічні відомості про виконання тематичного плану Відділом в попередньому 1946 році																	
Разом по Відділу		60	128	108	15	5	39	16	142	108	215	96	145	114	66	222	

Наведені цифри показують, що в 1947 р. інститути працювали значно краще в порівнянні з минулим. Це характеризується виконанням тематичного плану, а також видно по зростанню наукової продукції інститутів. Зросла кількість опублікованих і підготовлених до друку статей. Переведено більш наукових конференцій і наукових засідань вчених рад, відділів, лабораторій. Негативним моментом є деяке зниження науково-популяризаційної роботи.

Протягом звітного року підсилено експериментальну та матеріально-технічну базу інститутів Відділу, що дало змогу переводити дослідження в більшому обсязі і на вищому рівні. Але необхідно зауважити, що по більшості інститутів Відділу матеріально-технічна забезпеченість робіт залишається незадовільною.

Основні хиби, які мають місце в роботі інститутів Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР, або особливо відбиваються на діяльності окремих Інститутів, є такі:

1. Відсутність постійного наукового керівництва кількома інститутами Відділу, директори яких значну частину часу працюють поза Києвом:

а) Інститут фізики (директор Ін[ститу]ту дійсний член АН УРСР О. І. Лейпунський);

б) Лабораторія металофізики (директор Лабораторії дійсний член АН УРСР Г. В. Курдюмов);

в) Інститут фізичної хімії (директор Ін[ститу]ту дійсний член АН УРСР О. І. Бродський).

Не можна вважати нормальним і те, що Полтавська астрономічна обсерваторія і Головна астрономічна обсерваторія мають одного керівника (дійсний член АН УРСР О. Я. Орлов) тоді, як справи будівництва Головної астрономічної обсерваторії вимагають постійної присутності директора Обсерваторії у Києві.

Деякі дійсні члени АН УРСР та члени-кореспонденти не приймають участі у виконанні тематичних планів і не є співробітниками відповідних інститутів:

а) дійсний член АН УРСР С. П.^{*1} Бернштейн (математика), дійсний член АН УРСР О. Ю. Шмідт (математика), дійсний член АН УРСР В. О. Кістяківський (фізична хімія), дійсний член АН УРСР Б. С. Лисін (хімія і технологія силікатів), дійсний член АН УРСР В. Г. Шапошников;

б) члени-кореспонденти АН УРСР: Ахієзер Н. І. (математика), Блохінцев Д. І. (теоретична фізика), Латишев Г. Д. (фізика), Уразовський С. С. (фізична хімія).

На жаль, стан у цьому відношенні і далі погіршується: члени-кореспонденти П. П. Карпухін (органічна хімія) та О. А. Дубянський (геологія), на думку відповідних інститутів, не можуть бути включені на 1948 р. до складу співробітників інститутів, якщо не переїдуть до м. Києва.

Недостатньо розгорнута підготовка наукових кадрів. В докторантській аспірантурі працює лише 1 чол. на всі 10 науково-дослідних установ Відділу. В кандидатській аспірантурі навчається 44 чол.; це досить значна цифра, але розподіл кандидатської аспірантури поміж окремими інститутами не є пропорційним. Зовсім мало аспірантів в інститутах математики, фізики, Фізико-технічному ін[ститу]ті.

Так, наприклад, в Інституті математики, який має в своєму складі академіка, 6 чл[енів]-кор[еспондентів] АН УРСР і три доктори наук, готується лише 4 аспі-

*1 Так у документі. Потрібно: «С. Н.».

ранти. Ріст наукових кадрів поза аспірантурою також не можна вважати за цілком задовільний. На протязі звітного року відбувся захист 7 докторських та 18 кандидатських дисертацій. Проте, в інститутах органічної хімії, фізичної хімії – захисту дисертацій не було. В Інституті фізики відбувся лише один захист кандидатської дисертації і зовсім не було захисту докторських дисертацій. В цьому відношенні краще працювали інститути геологічних наук (у 1947 р. відбулося три захисти докторських і 7 кандидатських дисертацій) та фізико-технічний (відбулося три захисти кандидатських дисертацій).

На протязі звітного року переводилась переатестація наукових співробітників і керівників відділів та лабораторій інститутів. Переатестація дала безперечно важливі позитивні наслідки щодо підбору кадрів та стимулювання їх росту. В наслідок переатестації поліпшено структуру деяких інститутів, проведено докладну оцінку наукової кваліфікації завідуючих відділів та лабораторій і старших наукових співробітників.

Як і раніше, у 1947 р. незадовільним було становище з кількістю молодшого наукового і науково-допоміжного персоналу.

На 229 висококваліфікованих фахівців, що працюють в інститутах Відділу, є лише 173 молодших наукових співробітників. Ще гірше справа з забезпеченням лаборантами. Так, наприклад, в лабораторії органічного синтезу (керівник дійсний член АН УРСР А. І. Кіпріанов) працює 11 наукових співробітників і лише 1 старший лаборант.

2. З 157 тем, що по 58 проблемам розроблялись інститутами Відділу, в повному обсязі виконано 145 тем, понад план виконано 53 теми. Недовиконано 6 тем і зовсім не виконувались 6 тем.

У більшості випадків недовиконання тематики, що має місце зокрема в Головній астрономічній обсерваторії, пояснюється важким станом будівництва, відсутністю необхідних приладів, несвоєчасним монтажем апаратури, недостатнім забезпеченням деякими реактивами.

По деяким проблемам дослідження проводяться в масштабах, що ставлять під серйозну загрозу виконання завдань в обсязі, відповідному до п'ятирічного плану проблематики АН УРСР:

а) тематика відділу кристалізації Лабораторії металофізики (по проблемі фізики фазових перетворень в конденсованих системах), що не може бути розгорнута за відсутності помешкання, апаратури і кадрів;

б) роботи по хімії ізотопів Інституту фізичної хімії, що не переводяться в широкому масштабі в зв'язку з затримкою монтажу апаратури;

в) дослідження по неводних розчинах Інституту загальної та неорганічної хімії, які не забезпечені достатньою кількістю висококваліфікованих фахівців;

г) проблема хімічної переробки і використання бурого вугілля УРСР, що недостатньо широко розробляється в Інституті органічної хімії через відсутність провідних фахівців у цій галузі;

д) дослідження змін сили тяжіння. Полтавська обсерваторія обмежується гравіметричними роботами у м. Полтаві, не переводячи визначення змін сили тяжіння в різних місцях УРСР, як це було зазначено в п'ятирічному плані.

Ще гірше стан виконання декількох інших проблем, де робота напевне не буде виконана в зазначеному об'ємі, що вимагає зміни відповідних розділів п'ятирічного плану проблематики АН УРСР:

а) роботи по складанню каталогу слабих зір, затримані у зв'язку з відставанням будівництва Головної астрономічної обсерваторії;

б) дослідження фізичної хімії силікатів, які були заплановані дійсним членом П. П. Будниковим з розрахунку на організацію окремого Інституту силікатів у м. Києві. При сучасному стані академік П. П. Будников виконує особисто лише одну тему з названої проблеми;

в) проблема гідравлічності глинястих мергелів, яка не розробляється після уходу дійсного члена АН УРСР Б. С. Лисіна з Інституту загальної і неорганічної хімії;

г) роботи по дослідженню умов формування манганових родовищ. Інститут геології зовсім припинив виконання цієї проблеми у зв'язку з новими, актуальнішими питаннями.

3. В роботі інститутів не завжди урахувались широкі можливості комплексної розробки тематики у межах Відділу чи Академії наук УРСР в цілому, а також не в повній мірі використовувались можливості зв'язку з виробництвом для суміжної розробки тематики і застосування її наслідків. Нема достатнього зв'язку навіть між спорідненими установами Відділу, наслідки наукових робіт недостатньо обговорювалися на наукових сесіях. Відділ вжив деякі заходи до поліпшення цього стану і на початку 1948 року уже провів наукову сесію з фізики, що дало цінні результати. Бажано поширити цей досвід на інші спеціальності, представлені у Відділі.

4. Стан друкування наукових робіт і в звітному році не задовольняє зрослих потреб інститутів Відділу. Закінчені роботи залишаються у фондах інститутів, своєчасно не виходять з друку і, таким чином, затримується їх застосування у виробництві. Кількість підготовлених до друку і переданих у видавництво робіт майже в півтора рази перебільшує кількість надрукованих робіт. Особливо відстає друкування монографічних робіт. У найважчому стані щодо друкування знаходиться Інститут геологічних наук, у якому є багато підготовлених до друку робіт значного об'єму.

5. Експериментальна база інститутів у 1947 р. значно поліпшилась. Проте, інститути далеко не повністю забезпечені потрібною апаратурою. Особливо бракує в інститутах Відділу оптичних приладів та точних вимірчих приладів.

Інститут геологічних наук, діяльність якого пов'язана з польовими дослідженнями, був зовсім незадовільно забезпечений бензином, авторезиною, польовим знаряддям.

Особливо гостро стоїть питання про забезпечення робочими помешканнями для лабораторій і підсобних майстерень. Відсутність робочого помешкання особливо гальмує розгортання робіт і ставить під загрозу виконання тематичних планів в Лабораторії металофізики, Інституту органічної хімії, Ін[ститу]ту геологічних наук.

Деякі інститути знаходяться у приміщеннях, зовсім не пристосованих для переведення точних вимірів: Інститут фізики, Інститут фізичної хімії, Інститут загальної та неорганічної хімії.

6. Не всі інститути приділяли достатню увагу науково-популяризаційній роботі. В цьому відношенні відстають інститути загальної та неорганічної хімії, фізичної хімії, Лабораторія металофізики.

7. В структурі інститутів Відділу існує значна розбіжність у визначенні місця окремих структурних одиниць (секторів, відділів, лабораторій). Бажано розробити єдиний структурний розподіл інститутів.

Для усунування зазначених вище хиб та для покращення роботи інститутів бюро Відділу вважає за потрібне:

1) Поширити дослідження по провідних проблемах з метою забезпечення повного виконання п'ятирічного плану проблематики та розробки нових актуальних проблем, висунутих за останній рік.

2) Посилити ефективний зв'язок інститутів з іншими науково-дослідними закладами та виробничими підприємствами щодо застосування в практику наслідків досліджень та в напрямку допомоги промисловості у виконанні п'ятирічки за 4 роки.

Збільшити комплексування^{*1} тематики інститутів, використовуючи для координації робіт Раду виробничих сил АН УРСР.

3) Організувати наукові сесії споріднених інститутів Відділу, залучаючи до участі в обговоренні наукових доповідей співробітників інших наукових установ та підприємств.

Розгорнути на засіданнях лабораторій, відділів та вчених рад інститутів всебічну наукову критику робіт. Поширити критику виконання тематики та її наслідків в науковій пресі. Оцінювати роботи не лише за виконанням тематичного плану інституту в цілому, але також перевіряти наукову діяльність кожного співробітника.

4) Підсилити підготовку наукових кадрів шляхом збільшення кандидатської та докторантської аспірантури, практикувати відрядження до докторантської аспірантури Академії наук СРСР. Створювати сприятливі умови для науковців, виділяючи в тематичних планах теми для кандидатських і особливо для докторських дисертацій.

Переводити систематичний добір кадрів та звільняти з інститутів людей, нездатних до наукової роботи.

5) Звернути увагу інститутів на необхідність поживлення науково-популяризаційної роботи, притягаючи до неї більше наукових співробітників, які мусять, зокрема, прийняти участь в роботі Товариства по поширенню політичних та наукових праць.

Просити Президію АН УРСР:

1) Вжити заходів по підсиленню інститутів провідними науковими кадрами, використовуючи з цією метою довибори по Відділу фізико-математичних і хімічних наук дійсних членів АН УРСР і членів-кореспондентів і виправляючи незадовільне становище з участю в розробці тематики дійсними членами АН УРСР і членами-кореспондентами, що працюють поза установами Академії.

2) Забезпечити постійне керівництво інститутами і лабораторіями, керівники яких – як у звітному році, так і у минулому, керували своїми установами лише

*1 Так у документі.

шляхом періодичних приїздів до Києва. Слід вжити заходів для забезпечення постійного перебування директорів цих інститутів і лабораторій в Києві.

3) Збільшити штати молодшого наукового та науково-допоміжного і технічного персоналу з метою доцільного використання старших наукових співробітників.

4) Поліпшити стан друкування наукових робіт, монографій, республіканських журналів, розцінюючи публікацію роботи як один з головних засобів втілення наслідків досліджень.

Бажано організувати друкування робіт для службового користування, з метою втілення наслідків цих робіт у відповідних установах.

5) Піднести клопотання перед урядом про поліпшення експериментально-технічної бази інститутів Відділу.

Виконання тематичних планів затримується браком робочих помешкань, наукового обладнання, зокрема оптики, необхідної вітчизняної і закордонної літератури, хімічних реактивів, автотранспорту та бензину.

Реалізація цих міроприємств допоможе виконанню тематичного плану 1948 р., дальшому поліпшенню роботи інститутів, лабораторій Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР.

Розгляд діяльності науково-дослідних установ Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР подається нижче, окремо по кожному інституту. Насамперед необхідно відмітити головні досягнення інститутів:

ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ^{*1}

1) Академік М. О. Лаврентьєв, при дослідженні квазіконформних відображень, що відповідають рівнянням гідродинаміки для руху з осевою симетрією, знайшов ефективні наближені формули, які знайшли застосування до теорії струменів.

2) Член-кореспондент АН СРСР та АН УРСР М. М. Боголюбов, досліджуючи метод подвійного квантування, визначив енергетичний спектр неідеального Бозе-Ейнштейнівського газу та виявив значення одержаної структури спектру для теорії надплинності.

3) Член-кореспондент АН УРСР М. Г. Крейн закінчив видатну монографію – «Теорія самосопряжених^{*2} поширень напівобмежених ермітових операторів та її застосування». Ця робота висунута на присудження премії ім. Й. В. Сталіна.

ІНСТИТУТ ФІЗИКИ

1) Дійсний член АН УРСР В. Є. Лашкар'єв побудував і експериментально обґрунтував теорію виникнення фотоелектрорушійних^{*3} сил в півпровідниках, що з'ясовує всю відому багатогранність явищ з єдиної точки зору.

2) Доктором фізико-математичних наук С. І. Пекарем побудовано нову теорію офарбованих кристалів, а також теорію електропровідності іонних^{*4} кристалів; згідно нової теорії носієм струму в іонних^{*5} кристалах є полярон.

ФІЗИКО-ТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ

З робіт по відкритій тематиці цього інституту слід відзначити:

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

*2 Так у документі.

*3 Слово «фотоелектрорушійних» вписане від руки замість закресленого «фотоелектродійних».

*4 Слово «іонних» вписане від руки замість закресленого «стійких».

*5 Слово «іонних» вписане від руки.

1) Дослідження члена-кореспондента АН УРСР А. О. Слуцкіна в галузі генерації сантиметрових хвиль. Член-кореспондент АН УРСР А. О. Слуцкін за допомогою оригінальної методики довів правильність запропонованої ним теорії, яка з'ясовує механізм коливань в багатосегментних магнетронах з тонким катодом.

2) Дослідження доктора фізико-математичних наук В. Г.*¹ Лазарева, який встановив вплив деформації на понадпровідність та на час встановлення стану понадпровідності.

ЛАБОРАТОРІЯ МЕТАЛОФІЗИКИ

Дійсним членом АН УРСР Г. В. Курдюмовим переведені важливі дослідження карбідної фази, яка виділяється при старінні технічного заліза.

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ ХІМІЇ*¹

В Інституті фізичної хімії під керівництвом дійсного члена АН УРСР О. І. Бродського виконано низку робіт по застосуванню ізотопного методу до вивчення механізму важливих реакцій органічного синтезу. Підготовлено до друку монографію, що підсумовує роботи по застосуванню ізотопного методу в органічній хімії.

ІНСТИТУТ ЗАГАЛЬНОЇ ТА НЕОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ*¹

В Інституті загальної та неорганічної хімії дійсний член АН УРСР А. В. Думанський одержав низку нових, важливих наукових даних про властивості зв'язаної ліофільними колоїдами води.

Член-кореспондент Я. А. Фіалков закінчив та надрукував монографію, що узагальнює та систематизує всі виконані за низку років роботи інституту в галузі вивчення комплексних сполук галогенідів алюмінію та полігалогенідів.

ІНСТИТУТ ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ*¹

В Інституті органічної хімії дійсний член АН УРСР А. І. Кіпріанов, розробляючи теорію зв'язку між будовою та забарвленням, показав, що порушення плоскої будови молекул впливає на її забарвлення. Крім цього продовжувалася робота по синтезу і дослідженню фізіологічно активних речовин.

ІНСТИТУТ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК

Дійсним членом АН УРСР В. І. Лучицьким разом з членом-кореспондентом АН УРСР М. П. Семененко і групою співробітників складено та опубліковано велику монографію «Український кристалічний масив», в якій з'ясовано важливі питання стратиграфії, петрографії і тектоніки докембрію УРСР. Роботу представлено до присудження премії ім. Й. В. Сталіна.

Доктор геолого-мінералогічних наук К. І. Маков закінчив і опублікував узагальнення по гідрогеології України – «Підземні води Української РСР». Робота має велике наукове і практичне значення і її висунуто на присудження премії ім. Й. В. Сталіна.

[...]*³

ГОЛОВНА АСТРОНОМІЧНА ОБСЕРВАТОРІЯ

В 1947 р. перед Головною астрономічною обсерваторією стояло завдання переводити пов'язані з її будівництвом розпочаті широтні астрономічні спостере-

*¹ Так у документі. Потрібно «Б. Г.»

*² Назву інституту вписано від руки.

*³ Далі знято докладний огляд наукової діяльності згаданих раніше інститутів Відділу.

ження і зробити зведену обробку пулковських широтних спостережень 1915^{*1}–1928 рр. Тільки останнє завдання виконано, решта тем (3) в зв'язку з поганим станом будівництва зняті з плану.

Понад план виконані дійсним членом АН УРСР О. Я. Орловим роботи – «Порівняння Пулковських, Грінвичських і Вашингтонських спостережень».

Ст[аршим] наук[овим] сп[івробітником] Ш. Г. Горделадзе дві роботи:

1. «Про один спосіб визначення маси оболонки нових».

2. «Визначення маси оболонки нових за інтенсивностями ліній Бальмерової серії».

ПОЛТАВСЬКА АСТРОНОМІЧНА ОБСЕРВАТОРІЯ

План робіт 1947 р. Полтавської астрономічної обсерваторії передбачав продовження широких спостережень та розгортання нових робіт по вивченню сили ваги в м. Полтаві. Основною проблемою обсерваторії є вивчення обертального руху землі.

Всі 4 заплановані теми виконані. Зроблено серії астрономічних спостережень та переведено монтаж і вивчення нової астрономічної апаратури.

Переведені роботи мають не тільки теоретичний інтерес, вони також важливі для потреб практичної астрономії і геодезії.

На протязі звітного року ст[арший] наук[овий] сп[івробітник] З. М. Аксентьєва захистила докторську дисертацію, а М. О.^{*2} Попов і Є. П. Федоров захистили дисертації на ступінь кандидата фізико-математичних наук.

Співробітники обсерваторії переводили наукові наради і приймали участь в сесіях АН УРСР та АН СРСР. За 1947 р. підготовлено і передано до друку 11 наукових робіт і 3 роботи вийшли з друку. Співробітники Полтавської обсерваторії видали 6 науково-популярних дописів і брошур і зробили 16 науково-популярних доповідей і виступів по радіо.

Для успішної роботи обсерваторії необхідно: зробити ремонт помешкання, яке знаходиться в дуже поганому стані, побудувати нову механічну майстерню, налагодити постачання фасетоматеріалами і акумуляторами. Необхідно забезпечити спостерігачів технічним зимовим одягом.

Невеликий колектив Полтавської астрономічної обсерваторії перевів у 1947 р. значну, ефективну роботу і діяльність обсерваторії за звітний рік слід визнати цілком задовільною.

Голова бюро Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР
дійсний член АН УРСР *В. Є. Лашкарьов*
Вчений секретар бюро професор *А. К. Бабко*
Консультант Планової комісії [АН] *І. Є. Слензак*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 292, арк. 27–60. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Цифру «5» вписано від руки замість закресленої цифри «3».

^{*2} Так у документі. Потрібно: «М. А.».

**ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ
БІОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ЗА 1947 р.**

[Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]^{*2}

В 1947 році в складі бюро Відділу біологічних наук було шість інститутів:

1. Інститут біохімії – директор академік О. В. Палладін.
2. Інститут ботаніки – директор член-коресп[ондент] АН УРСР
Д. К. Зеров.
3. Інститут зоології – директор член-коресп[ондент] АН УРСР
Д. К. Третьяков.
4. Інститут гідробіології – директор член-коресп[ондент] АН УРСР
Я. В. Ролл.
5. Інститут мікробіології – директор член-коресп[ондент] АН УРСР
В. Г. Дроботько.
6. Інститут клінічної фізіології – директор член-коресп[ондент] АН УРСР
Р. С. Кавецький.
7. Карадаська біологічна станція – в[иконуючий] о[бов'язки] директора,
доктор біологічних наук К. О. Виноградов.
8. Науково-природничий музей (Львів) – в[иконуючий] о[бов'язки]
директора, канд[идат] біол[огічних] наук П. П. Балабай.

Структурними одиницями установ Відділу є відділи і лабораторії.

В кінці року відбулись деякі зміни в структурі інститутів: в Інституті біохімії лабораторію біохімії окислювальних процесів перетворено в лабораторію тканевих білків, в Інституті клінічної фізіології відновлено відділ нормальної фізіології, а лабораторію по вивченню впливу оточення на організм реорганізовано у відділ порівняльної патології.

II. Кадри установ Відділу^{*3}

В 1947 році інститути були, в основному, укомплектовані висококваліфікованими і підготовленими науковими кадрами. В складі кадрів інститутів є дев'ять дійсних членів АН УРСР (з них 3 академіка АН СРСР), 19 членів-кореспондентів АН УРСР (з них один чл[ен]-кор[еспондент] АН СРСР, один дійсний член і один член-кор[еспондент] Академії медичних наук).

Всі ці висококваліфіковані кадри керують інститутами, відділами, лабораторіями та беруть участь у підготовці молодих наукових кадрів (керівництво аспірантами і дисертантами).

Не перебувають в складі кадрів^{*4} інститутів, але беруть участь в опрацюванні тематики інститутів: дійсний член АН УРСР [Г. І.] Маркелов та члени-кореспонденти АН УРСР [Д. О.] Альперн, [М. С.] Кондратьєв, [І. М.] Іщенко, [О. Ю.] Лур'є, М. І.^{*5} Буланкін, А. М. Утєвський.

*¹ Див. док. № 88, 181.

*² Дату встановлено за змістом документа.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

*⁴ Слово «кадрів» вписано поперек рядка від руки.

*⁵ Так у документі. Потрібно: «І. М.».

Не брали участі в роботі інститутів в 1947 році, зокрема член-коресп[ондент] АН УРСР Г. Г. ^{*1} Воронцов та дійсний член АН УРСР А. М. Криштофович.

№№ пп	Інститути	Ака- д[еміки] і дійсн[і] чл[ени]	Член[и]- кор[ес- понден- ти] АН УРСР	Д[ок- то]ри наук	Канд[и- дати] наук	Посади			
						Зав[і- дувачі] від[ділів]	Ст[арші] наук[ові] співр[о- бітники]	Мол[одші] наук[ові] співр[обіт- ники]	Всього наук[ових] співр[обіт- ників]
1.	Біохімії	1	3	3	18	6	15	7	28
2.	Ботаніки	1	4	6	23	9	24	13	46
3.	Зоології	2	1	7	14	10	15	7	32
4.	Гідробіології	1 ^{*2}	1	2	12	5	12	12	29
5.	Мікробіології	1	3	2	15	9	12	12	33
6.	Клініч[ної] фізіол[огії]	4	7	17	15	10	32	13	35
7.	Кара- даз[ька] біостанція	–	–	–	2	1	2	2	5
8.	Львів, [Науково- природни- чий] музей	–	–	–	4	3	2	8	13
	Разом:	10/9	19	38	103	53	124	74	251

Підготовка наукових кадрів проводилась шляхом готування дисертацій на вчений ступінь доктора і кандидата наук науковими співробітниками і аспірантами.

В 1947 р. захистили 3 докторські і 12 кандидатських дисертацій та підготовлено ряд дисертацій до захисту.

Інститут	Захищено дисертацій		Всього
	Докторськ[их]	Кандид[атських]	
Біохімії	–	3	3
Ботаніки	1	2	3
Зоології	–	–	–
Гідробіології	–	1	1
Мікробіології	–	1	1
Клініч[ної] фізіології	–	2	2
Карадаз[ька] біол[огічна] станц[ія]	1	2	3
Наук[ово]-природ[ничий] музей (Львів)	1	1	2
Всього	3	12	15

В 1947 р. значна частина кандидатів наук уже працювала над докторськими дисертаціями, оформлення яких передбачається в 1948–1950 рр.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Д. С.».

^{*2} «Він же в Інституті зоології». – Примітка в документі.

Більшість молодших наукових робітників працювала над темами кандидатських дисертацій, готувала і складала кандидатський мінімум.

Підвищення ідейно-політичного рівня наукових кадрів проводилось, головне, шляхом самостійного вивчення творів класиків марксизму-ленінізму. Цією формою політосвіти охоплені майже всі наукові співробітники інститутів.

В інститутах проведені теоретичні конференції, доповіді з питань філософії, методології природознавства та ін.

У вечірньому університеті марксизму-ленінізму вчать 10 наукових співробітників, більшість з них – молодші наукові робітники.

Все ще ці заходи інститутів по готуванню кадрів не забезпечили вимог, що стоять перед інститутами: в окремих інститутах ще мало докторів наук і готування дисертацій йде повільно.

Атестація наукових кадрів, проведена в 1947 р., виявила, що керівні кадри висококваліфіковані розташовані правильно, але ще в деяких інститутах завідують відділами кандидати наук (10 чол.).

В зв'язку з атестацією завідуючих відділами бюро Відділу розглянуто 25 осіб, з них Президією затверджено уже 16 чоловік. [...] ^{*1}

Ще не укомплектовані кадри Карадазької біологічної станції (вчений секретар, старші наукові співробітники провідних напрямків).

Робота аспірантів в інститутах Відділу проходить нормально; аспіранти мають теми дисертацій, забезпечені керівництвом та умовами для роботи.

В інститутах Відділу у 1947 р. перебувало 25 аспірантів. [...] ^{*2}

ІІІ. Тематика Відділу на 1947 рік

В 1947 р. установи Відділу працювали над виконанням 5-річного проблемно-тематичного плану Академії наук УРСР.

Тематичні плани 1947 р. були обговорені інститутами і бюро Відділу в світлі постанов ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про заходи піднесення сільського господарства в післявоєнний час та відповідно рішення загальних зборів квітневої сесії Академії наук УРСР.

Внаслідок цих переглядів до тематичних планів було внесено відповідні зміни, під кутом зору визначення провідних проблем, тем, та внесення більш актуальних тем і розділів. [...] ^{*3}

Після змін тематичні плани Відділу біологічних наук охоплювали 28 проблем і 194 теми.

Комплексне опрацювання тематики в 1947 р. ще не було достатньо організовано, але окремі теми опрацьовувались в комплексі з другими інститутами Відділу біологічних наук і інших відділів.

В Інституті біохімії тема «Значення фосфороліза дисахаридів» провадилася в комплексі з Інститутом мікробіології АН УРСР в частині, що стосується перетворення лактози.

^{*1} Далі знято таблицю з показниками атестування завідувачів відділів установ Відділу.

^{*2} Далі знято таблицю з показниками розподілу аспірантів по інститутах Відділу.

^{*3} Далі знято текст з інформацією про зміни в тематичних планах установ Відділу. Див. док. № 48.

Інститут гідробіології розробляв тему по типізації малих річок з Інститутом гідрології і опрацював питання про їх хімічну та біологічну типізацію. [...] ^{*1}

В цілому по Відділу є недовиконання тематичних завдань 1947 р. по 9 темах, з них 4 теми та 6 розділів з 5 тем. [...] ^{*2}

Недовиконання тематичних завдань 1947 року сталося з причин незабезпечення приміщенням, реактивами тощо, а іноді й нечітким плануванням окремих завдань виконавцями.

В основному установи Відділу тематичний план 1947 р. виконали. Повністю виконані тематичні завдання інститутами біохімії, гідробіології та клінічної фізіології. На основі соцзмагання окремі теми та розділи тем виконані достроково – Інститутом клінічної фізіології – 5 тем, Інститутом гідробіології – 2 теми і ряд розділів.

Ряд робіт виконано позапланово – по завданням окремих організацій, установ та в зв'язку з розгортанням н[ауково]-д[ослідних] робіт інститутів в певних напрямках.

IV. Основні досягнення у виконанні тематики 1947 р.

Науково-дослідчу роботу установи Відділу у 1947 р. розгортали, виходячи з завдань, поставлених товаришем [Й. В.] Сталіним перед радянською наукою – наздогнати і перевершити досягнення науки за кордоном.

Підносячи та розвиваючи теоретичні основи різних галузей біологічних і медичних наук, інститути Відділу спрямовували свою діяльність на розв'язання ряду питань на допомогу піднесення сільського господарства УРСР та медицини. У 1947 р. інститути Відділу домоглися певних наслідків, що мають значення для відповідних галузей народного господарства, медицини і в справі готування кадрів.

Інститутом біохімії в галузі біохімії нервової тканини встановлено особливість білкового складу різних частин головного мозку та вивчено ферменти головного мозку. В галузі біохімії мускульної діяльності – виявлено ферментативний механізм, що каталізує дезамінування аденозинтрифосфорної кислоти, та показано здібність мускульної тканини усувати амоніак шляхом утворення амідів. Це має важливе значення для біохімії мускульної діяльності і в питанні усунення амоніаку з організму.

Встановлено вплив йонів нейтральних солів на процеси денатурації білків органічними розчинниками, що має інтерес для білкової хімії так і для розуміння поведінки білкових ферментів.

Інститутом ботаніки по темі: «Флора УРСР» закінчено складання V тому «Флори УРСР» (продовження багатотомного видання). До цього тому входять родини, до яких належить ряд харчових, технічних і лікарських рослин. Встановлено ряд нових для науки видів, а також ряд видів вперше виявлено у флорі Західних областей УРСР.

Внаслідок опрацювання ряду інших тем і розділів встановлено видовий склад флори різних груп рослин (квіткових, мохів, грибів, водоростей, лишайників) та окремих районів УРСР, зокрема Закарпатської та Західних областей, виявлено

^{*1} Далі знято: таблицю з показниками стану виконання тематичних планів установами Відділу.

^{*2} Те саме – перелік недовиконаних тематичних завдань в установах Відділу.

нові для науки види (шипшини і ін.) та подано цікаві дані для ботаніко-географічного аналізу.

Вивчено фітоценотичну будову типів рослинності та встановлено закономірності розподілу основних рослинних угруповань (формацій, груп асоціацій) на території Закарпатської області.

Виготовлені роботи по темах «Заплавні луки Середнього Дніпра», що є першими роботами по заплавних луках цих районів. В них подано, крім загальних питань луківництва, екологічну та господарчу характеристику і рекомендації щодо раціонального використання та поліпшення луків.

Внаслідок критичного огляду сучасних досягнень цитології та ембріології вкритонасінних складено рукопис «Цитологія». Певні розділи цієї роботи пов'язані з даними біохімії і фізіології, що важливо для висвітлення явищ, які властиві сучасній цитогенетиці.

У питанні застосування синтетичних ростових речовин з метою підвищення врожаю розроблена методика застосування ростових речовин для гальмування осінньо-зимового росту у цитрусових; виявлено вплив ростових речовин, які сприятливо діють на закладання і розвиток бруньки, викликаючи рясне цвітіння, плодування, а також і прискорення дозрівання плодів у кроні дерева та досліджено вплив на підвищення врожайності картоплі та ін.

Опрацьовано екологічні і фізико-хімічні основи методики підживлень рослин через листя (дошування).

Виявлено найдоцільніші строки збору плодів шипшини, при яких проростання насіння відбувається найшвидше, та строки посіву, що дають сходи в першому ж році. Це має значення для розробки прийомів прискореного розмноження шипшини насінням.

Інститутом зоології проведено видове вивчення бічних ліній у риб.

В результаті дослідження гельмінтофауни риб Середнього Дніпра встановлено 8 видів гельмінтів свійських тварин і людини, джерелом зараження якими є риби. Зібрані відомості послужать основою профілактичних заходів боротьби з відповідними гельмінтоінвазіями.

Виявлено склад і поширення іксодових кліщів у Закарпатській та Західних областях УРСР.

Вирощено (вперше) чисту культуру бронхіомікозу, що важливо для розробки заходів боротьби з ним у ставковому рибному господарстві.

З метою виведення високопродуктивної породи дубового шовкопряду виділено кращі лінії біовольтинної породи.

Виявлено видовий склад та поширення й розміщення гризунів низинних районів Закарпатської області.

Інститутом гідробіології досліджено морфологічні особливості та місця нересту густери, які по заплавіні р. Дніпра розташовуються рівномірно, особливо в улоговинах центральної частини заплавіні. З'ясовано, що хід дунайського оселедця у великій мірі залежить від температури, рівня та швидкості течії води. Показано, що плодючість оселедця збільшується в зв'язку з збільшенням віку і розміру риби, а статевозрілість настає при мінімальній довжині тіла в 20 см.

Доведено, що інтенсивність обміну у риб зменшується з їх ростом і не однакова у риб одного віку але різної ваги і розмірів, що важливо як підстава для прави-

льного регулювання витрати води в ставку при штучному розведенні риб та для підтримання основного обміну.

По типізації малих річок України охоплено велику кількість малих річок, зокрема Закарпатської області: проаналізовано зразки води на вміст біогенних елементів та досліджено їх сольовий склад. Ці матеріали мають велике значення для встановлення типізації і класифікації малих рік УРСР та дають цінні вказівки для їх раціонального використання в народному господарстві.

Виявлено видовий склад іхтіофауни Кілійської дельти Дунаю, що є досить різноманітний і включає ряд видів морського походження, прохідних, осілих і ендемічних форм. Рибпромисел дельти Дунаю базується, в основному, на цінних прохідних видах риб.

Інститутом мікробіології одержані відомості, що мають істотне значення для гормональної теорії впливу добривного препарату азотогену і дають перспективи для можливого практичного використання.

Виявлена мікрофлора на зерні під час його зберігання та розроблені методи боротьби з пошкодженням зерна. Також встановлено з застосуванням у медичній практиці – що антибіотик, вилучений з одного штаму пеніциліуму, має добрі антибактеріологічні властивості до широкого кола грам-позитивних і грам-негативних мікробів.

Підтверджено, що найбільш вірулентні штами – побудники бактеріозів, вилучають найбільшу кількість ростових речовин, а також доведено, що збудником бактеріозу кок-сагізу є вилучена у 1946 році жовтопігментна патогенна бактерія.

Одержані нові матеріали щодо ферментативної природи бактеріофага, встановлено імунізуючі властивості бактеріофагу паратифу «В», та доведено, що антибіотики (граміциди «С» і пеніцилін) мають і бактеріолітичні властивості, розроблено оригінальну методуку по вивченню літичних властивостей граміцидину «С».

Розроблена інструкція методів боротьби з бактеріофагом у молочній промисловості. Внаслідок вивчення значної кількості видів вищих рослин встановлено, що ряд рослин мають у собі антибіотики до патогенних і сапрофітних мікробів. Виявлено можливість комбінації сульфамідів з іншими бактеріостатичними речовинами для терапії черевного тифу.

Інститут клінічної фізіології. Досліджено й встановлено уявлення про клітинний склад фізіологічної системи сполучної тканини і значення окремих елементів та вивчення міжтканинної структури сполучної тканини (основна аргірофільна речовина) та бар'єрно-трофічної функції фізіологічної системи сполучної тканини.

Частково розв'язано питання про взаємовідносини між фізіологічною системою сполучної тканини і вегетативною нервовою системою, що відіграють основну роль у визначенні реактивності організму.

Встановлено характерні зміни вегетативної нервової системи, підвищення обміну речовин і проникності гематопаренхіматозного бар'єру. Ці відомості мають інтерес і значення для розуміння патогенеза маніакально-депресивного психозу. У питанні фізіологічних стимуляторів розроблено метод виготовлення відгонів консервованого листя алое щодо можливості одержання високоякісних тканинних препаратів.

По проблемі адаптації організму до гіпоксії встановлено певні закономірності щодо витримання новонародженими зниженого атмосферного тиску та ін.

Карадазькою біологічною станцією в 1947 р. проведено вивчення строків розмноження і плодючості чорноморських риб та встановлено добову закономірність розмноження риб у прибережній зоні.

Доведено можливість використання відходів рибного промислу як вітамінної сировини, зокрема луски риб, що містить вітаміни, виявлено вплив вітамінів на процеси росту і розмноження морських організмів та розроблена методика додаткового живлення морських організмів (безхребетних) вітамінами В, С, Д для збільшення їх плодючості і темпів росту. Ці наслідки можуть бути застосовані в практиці. Дано аналіз географічного поширення чорноморських кільчатих червей, що мають значення в питаннях акліматизації в Чорному морі нових об'єктів промислу.

Втілення в практику

В Інституті біохімії продовжувалось втілення наслідків роботи по темі «Дослідження активно діючих речовин в екстрактах з консервованої трупної шкіри» – шкіряного активатора шкіри при зараженні хронічною екземою. Є погодження з Міністерством охорони здоров'я УРСР про більш широке виробництво активатора і застосування його в клініках. Наслідки дослідження біохімії головного мозку доповідались на Всесоюзному з'їзді фізіологів та застосовуються в психіатричній практиці.

По Інституту ботаніки втілюються наслідки робіт по використанню ростових речовин «фітогормонів» для збільшення продуктивності с[ільсько]-г[осподарських] культур.

По розробленій Інститутом методиці закладено виробничий дослід для захисту цитрусових насаджень від морозів (радгосп ім. Леніна Сочинського району) та досліді по боротьбі з опаданням зав'язі та зміщення цвітіння сливових на більш теплий період (на Карадазькій та Сочинській дослідних станціях).

Дано 107 консультацій з методики застосування ростових речовин у рослинництві.

По темі «Способи розмноження шипшини в зв'язку з запровадженням в культуру» в інституті вирощено понад 250 000 саденців і передано Укрвітамінтресту для посадки в радгоспах тресту. Складено і передано тресту інструкцію по розмноженню шипшини насінням.

По Інституту зоології – по темі «Виведення високопродуктивної породи дубового шовкопряду» розроблена методика розведення дубового шовкопряду в природних умовах УРСР, яка схвалена на нараді в ВАСГНІЛ.

В 1947 році передано 50 кг коконів дубового шовкопряду біовольтичної лінії для апробації в колгоспах.

По Інституту гідробіології – наслідки наукових робіт доводились до виробництва спеціальними звітами у Міністерстві рибної промисловості та Ізмаїльського рибтресту з конкретними пропозиціями про методи поліпшення стану рибальства на р. Дунаї та в 1947 р. організовано конференцію по плануванню на р. Дунаї. Виготовлено статтю з відомостями про місця скупчення молоді осетрових риб та ляща на р. Дунаї.

Досягнення Інституту в іхтіології втілювалися через спеціальний семінар з біології риб для робітників Київського рибтресту. Передано господарчим організаціям для планування меліорації водойм Ізмаїльської області наслідки гідрохімічних

аналізів р. Дунаю та його лиманів. Дані аналізу води малих річок використовуються господарчими організаціями (Сельлектропроект).

Інститут мікробіології в 1947 р. втілював у практику бактеріальне добриво – азотоген у Парафієвському цукрорадгоспі на площі 1000 га з наслідками підвищення врожайності буряків на 12%. Буде продовжено в 1948 р. запровадження на оцтових заводах штамів оцтовокислих бактерій, що дає збільшення оцту 10% проти 7%. Інститут запропонував молочним заводам ряд міроприємств по боротьбі з шкідниками молочних заводів – бактеріофагами. Складена інструкція по боротьбі з бактеріофагом, яка апробована на нараді спеціалістів у лютому 1948 р. і буде застосована широко в практику.

Виготовлена інструкція по визначенню бактеріолізів квасолі. Намічено втілити в 1948 р. результати досліджень по бруцельозу: нові методики діагностики бруцельозу і його хіміотерапії, метод дослідження на кишкові і анаеробні бактерії та новий метод підрахунку бактерій у рідині.

В Інституті клінічної фізіології, як наслідок по темі «Вплив стимуляції і блокади фізіологічної системи сполучної тканини на розвиток організму» можливо поставити спостереження в одному з великих радгоспів по застосуванню АЦС з метою сприяти розвитку і підвищенню стійкості молодих с[ільсько]-г[осподарських] тварин. Інститутом подано доповідну записку відповідним організаціям. По проблемі «Адаптація організму до гіпоксії» виявлено лікувальну дію пониженого парціального тиснення кислороду при коклюші в умовах барокамери, що можливо втілити в лікувальну практику дитячих установ Міністерства охорони здоров'я.

Популяризація наукових досягнень інститутів Відділу та біологічних знань провадилась інститутами шляхом публікації брошур, статей у відповідних виданнях та місцевій пресі, виготовленням радіолекцій та читання лекцій з різних галузей біологічних наук та медицини.

Інститути провадили велику консультаційну роботу на допомогу державним і госп[одарчим] організаціям та науково-дослідним установам і ВИШам, зокрема Інститут біохімії подав 30 консультацій по питаннях перетворення вуглеводів, виділення білків тощо; Інститут ботаніки дав понад 250 консультацій по питаннях флори УРСР, по організації геоботанічних досліджень та поліпшенню сіножатів.

Інститут гідробіології подав консультації з питань штучного запліднення ікри риби та зберігання молоді, та контрольній лабораторії Київського водогону щодо методів гідробіологічних досліджень.

Інститут клінічної фізіології консультував лікувальні заклади по застосуванню АЦС, тестів фізіологічної системи сполучної тканини, по переливанню крові тощо.

Видавнича діяльність установ Відділу

1947 рік був найбільш продуктивним роком в післявоєнний час у видавничій діяльності інститутів Відділу. В цьому році регулярно виходили з друку та вчасно здані до друку чергові періодичні видання інститутів: Інститут біохімії надрукував т. XIX, № 1, 2 і 3 «Українського біохімічного журналу» (22 статті); в різних виданнях надрукував 4 статті та здано до друку черговий номер і 8 статей. Інститут ботаніки надрукував «Ботанічний журнал АН УРСР» т. III, № 1, 2, 3, 4 і т. IV, № 1, 2; здано до друку т. IV, № 3, 4 і т. V, № 1. Надруковано в різних виданнях 12 статей і здано 8. Інститут зоології – вийшов з друку «Збірник праць з паразито-

логії» № 1 – 11,5 арк., здано до друку черговий номер збірника, надруковано в інш[их] виданнях 32 статті та здано 15. Інститут гідробіології – надрукував «Збірник праць» № 21 та здав до друку № 22. Надруковано в інших виданнях 8 статей та здано 10. Інститут мікробіології видав «Мікробіологічний журнал» т. VIII, № 4, т. IX, № 1, 2. Здано до друку т. IX, № 4. Надруковано в інших виданнях 11, здано 17 статей. Інститут клінічної фізіології видав «Медичний журнал» т. XVI, XVII, здав до друку XVIII та видав підручник по патофізіології, надруковано в інших виданнях 38 статей, здано до друку 7. Карадагська біологічна станція здала до друку збірник № 7 (15 друк. арк.) та 11 статей. Львівський музей надрукував 6 статей та здав 7. Крім періодичних видань інститутів, в виданнях АН УРСР і в різних інших виданнях надруковано 106 та здано 83 статей, посібників та монографій. «Учебник биологической химии» акад. О. В. Палладіна, 12-е видання та «Експлуатація пухлин людини» – чл[ена]-кор[еспондента] АН УРСР О. Д. Тимофєєвського, подані на присудження Сталінської премії.

Наукова діяльність інститутів

Активна діяльність інститутів у 1947 р. особливо виявилась у на[ла]годженні систематичних наукових конференцій, засідань та вчених рад. Успішно проведено ювілейні наукові конференції інститутів, присвячені 30 роковинам Великої Жовтневої соціалістичної революції. Ці конференції проходили з великим піднесенням, було зачитано по кілька доповідей про досягнення інститутів та окремих галузей науки за 30 років. Спеціальні конференції були організовані Інститутом гідробіології по плануванню н[ауково]-д[ослідної] роботи на Дунаї, де заслухано 8 доповідей та Інститутом мікробіології разом з Інститутом мікробіології АН СРСР, де заслухано 19 доповідей.

На ювілейній сесії АН УРСР, присвяченій 30 роковинам Жовтня, на пленарних засіданнях Відділу біологічних наук заслухано доповіді з оглядом досягнень в розвитку окремих галузей біологічних наук за 30 років радянської влади, а саме: біохімії, ботаніки, гідробіології, мікробіології, палеоботаніки, та досягнень Інституту клінічної фізіології. З особливим інтересом сприйнята широкою аудиторією доповідь академіка О. В. Палладіна.

Висновки

Установи Відділу біологічних наук УРСР, натхнені історичними постановами ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У в питанні готування, розстановки та використання кадрів, про заходи піднесення с[ільського] господарства та постанови ЦК КП(б)У про помилки і незадовільну роботу Інституту історії України АН УРСР, в 1947 р. працювали активніше і робота інститутів була більш плідною, ніж в попередні роки. Успішній діяльності сприяло поліпшення матеріально-технічного обладнання лабораторій. Кадри в інститутах були укомплектовані висококваліфікованими фахівцями та досить підготовленими науковими співробітниками. Внаслідок створення поширеного складу бюро Відділу значно посилилось керівництво роботою інститутів: протягом року ґрунтовно були переглянуті й обговорені тематичні плани – на вчених радах і на бюро Відділу, внаслідок чого плани набули більшої актуальності, в них визначено провідні проблеми і теми; бюро Відділу приділило значну увагу щоб забезпечити власне і високоякісне виконання темпланів 1947 р. З метою здійснення контролю бюро Відділу дало певні настанови

інститутам щодо перевірки виконання тематики і через членів бюро Відділу знайомилось з роботою інститутів.

Піднесення ідейно-виховної роботи в інститутах сприяло пожвавленню діяльності наукових колективів та наблизило їх роботу до вимог і інтересів народного господарства.

Поруч з досягненнями в роботі інститутів бюро Відділу відмічає такі недоліки:

1. Окремі інститути не забезпечили повного виконання тематики 1947 року; не всі виконані роботи оформлені і підготовлені до друку.

2. Ще не досить організована робота по втіленню наслідків наукових робіт у практику.

3. Не було забезпечено комплексне опрацювання тем.

4. Повільно йде підвищення кваліфікації наукових кадрів і, зокрема, підготовка докторських дисертацій.

5. Недостатньо устатковані експериментальні бази інститутів і, особливо, не забезпечені експедиційні роботи автотранспортом, паливом та необхідним обладнанням.

Усунення цих недоліків сприятиме повному виконанню тематичних планів та піднесенню наукової діяльності інститутів. Зокрема, для дальшої роботи потрібна організація бази для інститутів Відділу по вирощуванню дослідних тварин, а також необхідно організувати майстерні по ремонту та модернізації апаратури, лабораторного приладдя.

6. Бюро Відділу надалі необхідно забезпечити керівництвом роботу інститутів по виконанню тематичних планів 1948 року, зокрема приділити увагу опрацюванню провідної та комплексної тематики та втіленню наукових досягнень в практику народного господарства.

Голова Відділу біологічних наук дійсний член АН УРСР *Д. К. Третьяков*
Вчений секретар *Г. Ф. Бачуріна*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 292, арк. 61–83. Копія. Машинопис.

№ 64^{*1}

**ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ
ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР ЗА 1947 р.**

[Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]^{*2}

Відділ технічних наук

Відділ технічних наук свою наукову діяльність в 1947 р. провадив у складі семи інститутів.

1. Будівельної механіки,
2. Гірничої механіки,

^{*1} Див. док. № 88, 181.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

3. Електрозварювання,
4. Гідрології і гідротехніки,
5. Чорної металургії,
6. Теплотехніки,
7. Електротехніки
і однієї Лабораторії: «Проблем швидкісних машин і механізмів».
Відомості про наукові кадри інститутів на кінець 1947 р. наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.
Характеристика наукових кадрів по інститутах Відділу технічних наук
(на кінець 1947 р.)

№ пп	Інститути	Академіки				Старші наукові співробітники				Мол[одші] наук[ові] спів[робітники]	Всього наук[ових] спів[робітників]	Аспірантів	Захищено дисертацій	
		Дійсні чл[ени] АН УРСР	Член[и]-кор[еспонденти] АН СРСР	Член[и]-кор[еспонденти] АН УРСР	Доктори, проф[есори]	Кандидати наук	Без ви[шеного] ступеня	В[иконуючі] о[бов'язки] с. н. с.	Кандид[атських]				Докторських	
1.	Будівельної механіки	1	1	2	3	1	18	–	–	16	42	12	2	–
2.	Гірничої механіки	1	–	–	4	2	13	1	–	10	31	8	–	–
3.	Електрозварювання	–	2	–	–	–	15	–	4	13	34	3	4	–
4.	Гідрології і гідротехніки	–	–	–	1	2	13	–	–	9	25	8	3	–
5.	Чорної металургії	–	3	–	2	4	9	3	–	23	44	1	2	1
6.	Теплоенергетики	–	1	–	–	5	12	1	2	11	32	7	3	1
7.	Електротехніки	–	1	–	1	4	7	–	–	6	19	3	1	–
8.	Лабораторія проблем швидкісних машин та механізмів	–	1	–	1	–	5	–	2	4	13	2	2	–
	Всього:	2	9	2	12	18	92	5	8	92	240	44	15	2

Всього налічується 240 наукових співробітників, з них академіків, дійсних членів АН УРСР, членів-кореспондентів АН СРСР і членів-кореспондентів АН УРСР – 25, старших науковців – 115, виконуючих обов'язки старших науковців – 8, молодших науковців – 92.

Співвідношення між кількістю старших і молодших наукових співробітників на кінець 1947 р. поліпшилось і на одного старшого наукового співробітника припадає 0,8 молодшого науковця замість 0,5 на кінець 1946 р.

Всього за 1947 р. захищено 15 кандидатських дисертацій і дві докторських (в 1946 р. – 14 кандидатських і жодної докторської).

Проблематика інститутів на 1947 р. була спрямована до виконання наукових завдань в галузі чорної металургії, гірничої механіки, електрозварювання, енергетики, будівельної механіки, що постають перед радянською наукою в зв'язку з виконанням плану відбудови і розвитку вітчизняної промисловості.

Всього було заплановано для опрацювання 28 проблем з 124 темами.

В зв'язку з реалізацією лютневих рішень Пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про піднесення сільського господарства та з метою збільшення цілеспрямованості тем, в темплан було внесено зміни, які затверджено Президією АН УРСР від 18 квітня 1947 р.^{*1}

Після змін залишилося 118 тем.

Стан виконання темплану наведено в таблиці 2. [...] ^{*2}

По плану виконано 100 тем, а недовиконано 18 тем.

Основними причинами недовиконання темплану є слабкість експериментально-лабораторної бази, незадовільна організація наукових робіт по окремих інститутах і перевантаженість деяких виконавців роботою по сумісництву.

Майже по всім інститутам експериментально-технічна база поліпшилась, в доброму стані вона знаходиться в інститутах електрозварювання та будівельної механіки.

Багато також зроблено по зміцненню експериментально-технічної бази в інститутах чорної металургії, теплоенергетики і електротехніки.

Проте, дальшому розвитку експериментальної бази в інститутах, які розміщені в будинку на Чкалова, 55-б, перешкоджає брак приміщень та необхідних потужностей електроенергії.

Інститути одержали за 1947 р. значні наслідки, які мають наукове і практичне значення (відомості по окремих інститутах наведено далі).

Одержані також значні наслідки по різним іншим видам наукової діяльності інститутів (видавнича діяльність, доповіді, консультації, науково-популярна робота). Ці відомості наведено в таблиці 3.

^{*1} Див. док. № 48.

^{*2} Таблиця не друкується.

Таблиця 3.

Відомості про наукову діяльність інститутів Відділу технічних наук за 1947 р.

№№ пп	Інститут	Здано до друку		Надруковано		Наукові доповіді		Консультації, рецензії	Науково-популярна робота	
		Робіт	Друк. арк.	Робіт	Друк. арк.	На сесіях, конференціях, нарадах	На семінарах		Лекцій	Робіт, статей
1.	Будівельної механіки	42	74,2	18	27,3	37	106	р. 12 к. 45	14	4 брош[ури] 2 ст[атті]
2.	Гірничої механіки	51	93	30	27	35	72	р. 11 к. 13	20	3 книги
3.	Електрозварювання	22	65	12	40	32	–	багато	–	1 плакат, 1 кінофільм, 1 книга, 2 брош[ури]
4.	Гідрології і гідротехніки	24	26	5	42	15	32	р. 14 к. 45	18	1 ст[аття]
5.	Чорної металургії	44	50	4	5	13	43	р. 5 к. 87	5	1 брош[ура]
6.	Теплоенергетики	29	25,5	4	5	27	9	р. 17 к. 68	4	1 книга
7.	Електротехніки	20	20	11	10	20	12	р. 20 к. 50	8	5 ст[атей]
8.	Лабораторія проблем швидкісних машин та механізмів	5	12	–	–	2	8	р. 8 к. 20	–	2 ст[атті]
	Всього:	237	365,7	84	156,3	181	282			

Нижче подано по кожному інституту стан виконання темплану, наукової діяльності і втілення в практику наукових робіт^{*1}.

Інститут будівельної механіки

В 1947 році Інститут продовжував розробляти такі проблеми:

1. Міцність і стійкість конструкцій.
2. Міцність в машинобудуванні.
3. Нелінійна механіка.

Всього опрацьовувалось 19 тем, які всі виконано по плану: повністю закінчено 7 тем, перенесено на 1947 р. (перехідних) 11 тем, а одну тему (№ 9) знято з плану.

Інститут одержав важливі наукові наслідки в галузях міцності і стійкості споруд, міцності в машинобудуванні та нелінійній механіці.

Основні наукові досягнення Інституту за 1947 рік такі:

^{*1} Далі в документі викреслено вписане від руки речення: «Відомості про закінчені в 1947 р. теми, які мають бути втілені в практику, складено окремо (див. додаток)».

1. Методи теоретичного та експериментального визначення критичних навантажень плоских та просторових систем.

Складено велику монографію, в якій переглянуто будівельну механіку стрижневих систем з погляду об'єднаного розрахунку міцності і стійкості їх.

2. Пластичність металу при складному напруженому стані при підвищеній температурі.

Спроектовано та виготовлено спеціальну установку для дослідження металів при розтягу та крученні при нормальних і підвищених температурах; проведено експерименти при різних співвідношеннях нормальних і дотичних напружень.

Одержані результати мають значення для розв'язання фундаментальних питань теорії пластичності.

3. Асимптотичні розвинення в їх застосуванні до дослідження нелінійних коливань з змінними частотами.

Розроблено розрахункові схеми для нелінійних коливань з змінними частотами, втілення одержаних наслідків має бути ефективним при вивченні коливальних процесів в машинобудівництві і в радіотехніці.

4. Дослідження явищ, «пітінгу» в зубчатих передачах.

Розв'язано питання про причини і механізм пітінгового зносу в зубчатих передачах.

Протягом 1947 р. Інститут виконав поза планом 8 робіт. З них слід відмітити дослідження фізико-механічних характеристик деревини, дослідження напружень поверхні пітінгу і мікроструктури зношених поверхнів тертя, розрахунок швидкообертючих конічних оболонок і інше.

Втілення наслідків наукових робіт Інститут провадив шляхом виконання господарської тематики, проведення консультацій, читання лекцій і докладів на підприємствах, а також опублікування окремих робіт.

Фізико-технічна лабораторія розробили конструкцію і виготовила ряд приладів і установок для Центрального науково-дослідчого інституту ВК ВМС і Державного Червонопрапорного науково-дослідчого інституту ВПС.

Співробітниками інституту дано 45 консультацій і експертиз, з них 14 консультацій було присвячено питанням вимірчих приладів, тензометрів, металознавства і інше, 11 консультацій – міцності конструкцій і матеріалів, 10 консультацій – проектуванню конструкцій і споруджень та 10 – відновленню промислових споруджень.

Велику допомогу промисловості подали лабораторії Інституту. Механічною лабораторією проведено випробування 5300 зразків, а металографічною лабораторією зроблено 126 аналізів. Більша частина випробувань була зроблена для газопроводу Дашава–Київ.

Слід зазначити значну видавничу діяльність інституту в 1947 р.: здано до друку 42 роботи обсягом 74,2 друк. арк., надруковано 18 робіт обсягом 27,3 друк. арк.

На семінарах окремих відділів і лабораторій інституту зроблено 106 наукових доповідей та повідомлень. Крім того на наукових зборах інституту зроблено 22 наукових доповіді, а на сесії АН УРСР і різних наукових конференціях – 15 доповідей.

В галузі науково-популярної роботи інститутом зроблено наступне: здано до друку і підготовлено до друку 4 популярні брошури і 2 статті, зроблено 14 доповідей і лекцій.

В 1947 р. інститут приділяв багато уваги зміцненню своєї експериментально-лабораторної бази.

Механічна, металографічна і динамічна лабораторії поповнились вимірним приладдям та випробувальними машинами; в механічній лабораторії утворено вимірний відділ.

Крім того проведено відновлення та модернізація існуючого устаткування лабораторій (металографічної та динамічної). Але для використання всього придбаного устаткування інституту бракує приміщень та необхідної потужності електроенергії.

Для поліпшення роботи Інституту треба також збільшити кількість науково-допоміжних робітників (лаборантів, розраховувачів).

Інституту необхідно поліпшити стан з втіленням наслідків своїх наукових робіт безпосередньо в промисловість.

Інститут гірничої механіки

Інститут в 1947 р. розробляв такі проблеми:

1. Комплексна механізація забійної групи процесів добування твердих корисних копалин.

2. Автоматичне регулювання гірничих машин.

3. Проблема глибоких шахт.

4. Проблема міцності в гірничій промисловості.

5. Стійкість пружних систем.

Після змін в темплані, які сталися в I півріччі 1947 р., було заплановано для опрацювання 19 тем. З них виконано по плану 15 тем і 4 теми недовиконано. [...] ^{*1}

З 19 запланованих тем закінчено в 1947 р. 8 тем, перехідних 6 тем і 5 тем знято з плану.

Дві теми знято з плану через те, що вони не відповідають профілю інституту.

Інститут одержав цікаві наукові наслідки щодо різання бурого вугілля розробки кар'єрів, кондиціонування повітря для глибоких шахт Донбасу та ін.

З них слід відмітити:

1. Вивчення процесу різання та встановлення технологічної схеми механізованої добичі ракушечника.

Створено новий варіант «колонкової» електропили для підземної добичі ракушечника і розроблено технологічну схему виробництва будівельного каміння.

Матеріали по електропилам передані для втілення Міністерству промисловості будівельних матеріалів.

2. Механізація вантажних робіт в гірничій промисловості.

Проведено дослідження навалочної машини М. С. Полякова в виробничих умовах, яке показало необхідність деяких конструктивних поліпшень. Експериментальний зразок машини передано для усунення конструктивних недоліків З[аво]ду [ім.] Петровського в Дніпропетровську.

^{*1} Далі знято перелік невиконаних тем у I півріччі 1947 р.

3. Оконтурювання родовищ корисних копалин, що розроблюються комплексно-механізованими кар'єрами.

Складено новий аналітичний метод розв'язання одної із основних задач гірничої справи.

4. Методологія розрахунку елементів вскриття та розробки з проведенням головних виробок в стійких породах.

Розроблено аналітично обґрунтовані принципи вскриття родовищ з проведенням головних виробок в породах, а також метод розрахунку елементів запропонованого способу вскриття. Робота втілюється Шахтопроектом при проектуванні шахт.

5. Методи розрахунку засобів кондиціонування вентиляційного струменя для глибоких шахт Донбасу.

Крім планових тем Інститут виконав 6 робіт поза планом; з них для Міністерства будівництва паливних підприємств СРСР виконано тему: «Наукові основи організації будівництва вугільних кар'єрів», для Міністерства харчової промисловості УРСР виконано роботи по темі: «Встановлення параметрів системи підземної розробки кам'яної солі Солотвинського рудника».

Співробітниками Інституту складено 11 рецензій на різні науково-дослідні роботи та дано більш 12 висновків і відзивів по різним питанням в гірничій промисловості.

Інститут в 1947 р. одержав істотні наслідки щодо видавничої діяльності і здав до друку 51 роботу обсягом біля 93 друкован[их] аркушів; вийшло з друку 30 робіт обсягом 27 друк. арк.

На семінарах Інституту зроблено 72 наукові доповіді.

В 1947 р. Інститут організував і провів дві наукові конференції.

На сесії АН УРСР і на різних наукових конференціях співробітниками Інституту зроблено 35 доповідей.

В галузі науково-популярної роботи співробітниками Інституту зроблено 20 доповідей та складено три книги для видання: «Університет на дому».

Інститут має деякі досягнення в галузі створення власної лабораторної бази, але остання залишається слабкою і є причиною недовиконання темплану.

Для дальшого розвинення експериментальної бази і розміщення лабораторного устаткування необхідно додаткове робоче приміщення, якого зараз немає.

Інституту необхідно також поповнити керівний склад висококваліфікованими науковими кадрами, але перешкодою для цього є брак житлової площі.

Для поліпшення стану втілення робіт Інституту і зв'язків з вугільною промисловістю Донбасу доцільно створення лабораторії рудничного транспорту Інституту в Дніпропетровську та опорної бази Інституту в м. Сталіно^{*1} (Донбас) по комплексній розробці проблеми глибоких шахт.

Інститут електрозварювання

Інститут в 1947 р. розробляв, в основному, одну проблему: «Автоматичне і півавтоматичне дугове зварювання».

Всього було заплановано для опрацювання 22 теми.

*1 З 1961 р. – м. Донецьк.

Після перегляду темплану Президією АН УРСР кількість тем було скорочено до 20.

З них виконано по плану 16 тем.

Дві теми мають невелике відставання, яке буде ліквідовано в першому кварталі 1948 р.

Дві теми:

1. «Двоточкове зварювання тонколистових конструкцій».

2. «Розробка технології автозварювання товстого металу» – зовсім не виконано через затримку одержання контактних зварювальних машин та товстого металу.

Інститут одержав важливі наслідки по технології електрозварювання, по розробці нових марок флюсу, по удосконаленню і розробці нових типів автозварювальної апаратури.

Найбільш важливі роботи, що втілені в практику, такі:

1. Розробка виробничого методу визначення зварювальності маловуглецевої сталі.

2. Розробка нових марок флюсів.

3. Дослідження впливу газів, а також вуглецю, кремнію, марганцю, сірки і фосфату на утворення тріщин в автозварних швах.

4. Дослідження раціональних способів живлення дуги під флюсом і розробка раціональних типів зварювальних трансформаторів.

5. Розробка і удосконалення нових типів автозварювальної апаратури.

6. Розробка технології газового різання, що виключає необхідність наступної обробки для зняття зони хрупких твердих структур.

7. Автоматичне зварювання легірованих сталей.

Крім планових, Інститут виконав 14 позапланових робіт по технології зварювання і розробці зварювальної апаратури, фінансування яких провадилось частково по бюджету, а частково по госпдоговорам.

Втілення автозварювання у промисловість Інститут проводив відповідно спеціальної постанови Ради Міністрів СРСР № 1961 від 9 червня «Про розширення застосування у промисловості автоматичного електрозварювання під шаром флюсу».

Проектно-конструкторське бюро Інституту розробило для заводів 165 проектів автозварювальних верстатів, апаратів, установок; майстерні Інституту виготовили біля 220 комплектів автозварювальної апаратури; група інструкторів Інституту подала багатьом заводам технічну допомогу щодо монтажу і експлуатації десятків автоматів.

При Інституті електрозварювання проведені трьохмісячні курси інженерів по автозварюванню; на Донбасі проведені курси майстрів і налагоджувачів по автозварюванню.

В результаті електрозварювання в 1947 р. дістало великий розвиток як на Україні, так і в СРСР.

В жовтні 1947 р. Інститут організував і провів Всесоюзну конференцію по автозварюванню, в якій прийняли участь представники 16 міністерств, 54 заводів, 12 науково-дослідних інститутів і учбових закладів. На конференції відбулося 32 доповіді.

Проведення конференції сприяло втіленню робіт Інституту і допомогло скоректувати темплан на 1948 р.

Слід відмітити і інші міроприємства Інституту в галузі науково-популярної роботи, які заслуговують уваги інших інститутів Відділу технічних наук, а саме: устаткування автозварювального агітаційного залізничного вагону, який зробив три агітрейси (Донбас, Правобережна Україна, центральний район СРСР) і побував на багатьох заводах; випуск в 1947 р. склографічним способом 16 інформаційних бюлетеней тиражом від 120 до 150 екз.; випуск масовим тиражом (20 000 екз.) плакату по втіленню у виробництво автоматичного зварювання, а також підручника (5000 екз.) для проектування, монтажу і експлуатації електричної частини автозварювальних установок; випуск технічного короткометражного кінофільму: «Автозварювальний трактор» і ін. Співробітниками інституту здано до друку 22 роботи обсягом 65 друк. арк. та опубліковано 12 робіт обсягом 40 друк. арк. Експериментальна база Інституту в 1947 р. дістала серйозний розвиток: добре оснащено автозварювальну і електротехнічну лабораторії, поповнено устаткуванням флюсову, механічну і лабораторію спектрального аналізу.

Інституту необхідно організувати ряд нових лабораторій і, зокрема, придбати контактні машини, через відсутність яких затрималось виконання робіт по проблемі «Контактне зварювання».

В 1947 р. Інститут мав певні досягнення щодо підвищення наукової кваліфікації своїх співробітників: захищено 4 кандидатських дисертації, проте, Інституту бракує наукових робітників вищої кваліфікації (докторів наук).

Інституту необхідно звернути увагу на підготовку докторських дисертацій.

Інститут гідрології і гідротехніки

Інститут в 1947 р. розробляв такі дві проблеми:

1. Водні ресурси і процеси стоку на території УРСР.
2. Комплексне використання річок УРСР.

Всього заплановано для опрацювання 12 тем. За постановою Президії АН УРСР 4 теми знято з плану, а замість них включено до плану одну нову тему.

Після змін в темплані залишилось 9 тем, які всі виконано по плану.

З них повністю закінчено 4 теми, а 5 тем перехідних.

Інститут одержав важливі наукові наслідки по вивченню режиму річок басейну Дністра, по експериментальному дослідженню руху води в спорудах, що стискують водотоки з боків і знизу, по дослідженню руху води у водопропускних спорудах і за ними в широкому нижньому б'єфі, по вивченню руслових процесів та способів виправлення малих і середніх річок УРСР і інше.

Поза планом виконано 2 роботи за умовою з Укргідроенергопроектом. Втілення робіт Інституту здійснювалось шляхом опублікування наукових робіт, передачею робіт зацікавленим організаціям, поданням консультацій та читанням лекцій. Варто відзначити широке застосування в практиці водогосподарських проектувань результатів досліджень відділу гідрології, а саме: використання всіма проектними організаціями УРСР при розробці проектів будь-яких гідротехнічних споруд на малих річках УРСР методичного посібника «Гідрологічні розрахунки для річок УРСР», складений колективом відділу гідрології; використання проробок по темі: «Водні ресурси басейну Дністра», для проектів використання Дністра, зокрема, проекту Дубосарської гідроелектростанції та зрошення Півдня України.

Співробітниками Інституту подано 45 консультацій по водогосподарським і гідрологічним розрахункам, при цьому слід зазначити систематичний зв'язок Ін-

ституту з водогосподарськими організаціями (Укргідроенергопроект, Укрсільелектропроект, Укрмеліопроект і ін.).

Видавнича діяльність Інституту характеризується такими наслідками: здано до друку 24 роботи обсягом 26 друк. арк., вийшло з друку 5 робіт обсягом 42 друк. арк., з них слід відмітити велику роботу колективу авторів: «Гідрологічні розрахунки малих річок УРСР».

В 1947 р. в Інституті відбулася одна ювілейна наукова конференція.

На сесіях АН УРСР і різних наукових конференціях співробітниками Інституту зроблено 15 доповідей, на семінарах Інституту відбулося 32 доповіді.

За 1947 р. інститут провів велику науково-популярну роботу: зроблено 18 доповідей, з них одну радіолекцію й складено 2 брошури й одну статтю.

В 1947 р. Інститутом продовжувались роботи по відбудуванню Богуславської науково-експериментальної гідробіологічної станції та по устаткуванню гідравліко-гідротехнічної лабораторії. Але загальний стан лабораторії задовольняє лише найближчі потреби тематичного плану.

Для поліпшення роботи Інституту треба збільшити штат науково-допоміжного персоналу (зокрема для Богуславської гідрологічної станції) і мол[одших] наукових співробітників, а також збудувати нову гідравліко-гідротехнічну лабораторію і дослідний басейн.

Інститут чорної металургії.

Інститут в 1947 р. розробляв такі проблеми:

1. Інтенсифікація процесу доменних печей.
2. Одержання високоякісних чавунів.
3. Теплотехніка металургійних печей.
4. Дослідження процесів розкислення і розливання сталі.
5. Виробництво стопів^{*1} з високою корозійною стійкістю і теплостійкістю та опрацювання засобів їх захисту від руйнування.
6. Термічна обробка стопів.
7. Деформація металу при прокатці труб.

Всього опрацьовувалось 25 тем (після змін в темплані). З них виконано по плану 18 тем, а 7 тем мають недовиконання. [...] ^{*2}

4 недовиконаних теми є теми провідних проблем.

Таким чином стан виконання темплану є незадовільний, інститут не забезпечив виконання провідних тем.

Повністю закінчено в 1947 р. – 16 тем, перенесено на 1948 р. – 4 теми і 5 тем будуть закінчені в 1948 р. поза планом.

Інститут одержав важливі наукові наслідки по інтенсифікації доменного процесу, по розробці фізичної теорії міцності та жаростійкості металів та стопів, по топленню сталі для паровозобудівництва та по впливу малих домішок легіруючих елементів на будову фосфоритного зерна (у зв'язку із зміною механічних властивостей конструкційних сталей).

Поза планом Інститут виконав 5 робіт в галузі мартеновської печі, вуглецевих та легірованих сталей при відпуску і інше.

^{*1} Тут і далі – «сплавів».

^{*2} Далі знято перелік недовиконаних Інститутом тем.

Інститут провів для промисловості велику кількість металографічних аналізів, механічних випробувань та рентгенівських знімків.

Успішно втілювались у практику результати робіт по метало-керамічним нагрівальним стопам для термічних та топильних печей, а також по катодному захисту газопровідних ліній.

Проте, втілення провідних робіт (інтенсифікація доменного процесу, одержання високоякісних чавунів) незадовільне, план втілення провідних робіт інститутом не складено.

Стан видавничої діяльності Інституту такий: здано до друку 44 роботи обсягом 50 друк. арк., надруковано 4 роботи обсягом 5 друк. арк.

Співробітниками Інституту дано 87 консультацій, зроблено на сесії АН УРСР і наук[ових] конференціях – 13 доповідей, на семінарах – зроблено 43 доповіді.

Становище експериментально-виробничої бази Інституту в 1947 р. значно покращало, проте роботу майстерень лімітує повна відсутність площі.

Брак робочої площі також перешкоджав доцільному використанню апаратури та проведенню ряду робіт.

Недоліком в науковій діяльності Інституту є також майже повна відсутність аспірантів.

Інститут теплоенергетики

Інститут в 1947 р. розробляв такі проблеми:

1. Проблема газової турбіни і реактивного двигуна.
2. Інтенсифікація процесів теплопередачі.
3. Комплексне використання місцевих енергоресурсів УРСР.
4. Підвищення ефективності та автоматизації роботи енергосистем.

Тематичний план новоутвореного Інституту теплоенергетики складено в червні 1947 р., всього заплановано для виконання 12 тем.

Всі теми виконано по плану.

В 1947 р. закінчено 6 тем, 5 тем перенесено для виконання на 1948 рік і одну тему знято з плану.

Інститут одержав важливі наукові наслідки по тепловим процесам реактивних двигунів, робочим процесам газових турбін, по теплообміну при зміні агрегатного стану та в випарниках з підсиленою циркуляцією, по вивченню енергетики УРСР на базі її місцевих ресурсів.

Крім планових Інститутом виконано 5 робіт поза планом в зв'язку з вимогами промисловості.

Серед них слід відмітити роботу по спалюванню природного газу під паровими котлами (Львівський відділ).

На протязі 1947 р. Інститут провадив втілення наслідків своїх науково-дослідних робіт по дослідженню теплових процесів реактивних двигунів, по дослідженню допоміжних агрегатів котельних електростанцій, по дослідженню спалювання газу в побутових горілках і ін.

Стан видавничої діяльності Інституту такий: здано до друку 29 робіт обсягом 25,5 друк. арк., надруковано 4 роботи обсягом 5 друк. арк.

Інститутом проведено одну наукову конференцію.

Співробітниками інституту дано 68 консультацій, зроблено на сесії АН УРСР і наук[ових] конференціях 27 доповідей, на семінарах – 9 доповідей.

Інститут має істотні наслідки по підвищенню кваліфікації наукових кадрів: відбувся захист одної докторської та трьох кандидатських дисертацій.

На протязі 1947 р. Інститут продовжував роботи по розвитку своєї лабораторно-експериментальної бази; відбулося значне розширення майстерень.

Проте лабораторно-експериментальна база залишається недостатньою в зв'язку з широким розгортанням експериментальних робіт Інституту.

Дальшому розвитку експериментально-лабораторної бази перешкоджає брак приміщень: необхідно в 1948 р. провести проектування, а в 1949 р. – спорудження нового будинку.

Інститут електротехніки

Інститут в 1947 р. розробляв дві проблеми:

1. Підвищення ефективності та автоматизації роботи енергосистем.
2. Передавання енергії без проводів струмами високої частоти.

Всього заплановано для виконання 9 тем.

З них виконано по плану 8 тем, а одну тему: «Автоматичне регулювання електромоторів постійного струму за допомогою амплідинів та тиратронів», виконано на 70% через хворість виконавця – аспіранта і через не зовсім задовільну виробничо-експериментальну базу Інституту.

В 1947 р. повністю закінчено 5 тем, а 4 теми перенесено для виконання на 1948 р.

Інститут одержав важливі наслідки по експериментальному дослідженню режимів енергосистем, по дослідженню стійкості автоматичного регулювання, по теорії обертових енергодинамічних систем з трьома степенями свободи, по передаванню енергії без проводів.

Крім планових робіт Інститутом виконано 5 робіт поза планом в галузі експериментального дослідження енергосистеми, дослідження електромеханічного коректора напруження для компаундування синхронних генераторів, розробці електромеханічного регулятора швидкості і ін.

На протязі 1947 р. провадилось втілення наукових робіт Інституту по дослідженню компаундування з електромеханічним коректором напруження та по розробці катодного захисту газопроводу Дашава–Київ (спільно з Інститутом чорної металургії).

Стан видавничої діяльності Інституту такий: здано до друку 20 робіт обсягом 20 друк. арк., надруковано 11 робіт обсягом 10 друк. арк.

Співробітниками Інституту дано 50 консультацій, зроблено на сесії АН УРСР і наукових конференціях – 20 доповідей, на семінарах – 12 доповідей.

Інститут приділяв велику увагу створенню експериментально-технічної бази: створено лабораторію дійсного члена АН УРСР С. О. Лебедева, поповнено устаткуванням лабораторії автоматики і електроапаратури, електростанцій і систем, високої частоти, електровимірчої.

Проте лабораторно-технічна база потребує дальшого розвитку; «вузьким місцем» залишається механічна майстерня, розширенню якої перешкоджає брак приміщення.

Лабораторія проблем швидкісних машин та механізмів

Лабораторія в 1947 р. розробляла дві проблеми:

1. Проблема газової турбіни.

2. Проблема підвищення потужності, економічності та надійності машин і механізмів та збільшення строку їх служби.

Всього заплановано 5 тем.

З них виконано по плану 3 теми, а 2 теми недовиконано. [...] ^{*1}

В 1947 р. повністю закінчено 2 теми, а 3 теми перенесено для виконання на 1948 р.

Лабораторія одержала наукові наслідки по розробці методів розрахунку деталей газових турбін з урахуванням кріпу ^{*2}, по дослідженню характеристики гідромуфт на транспортних машинах, по газодинамічному дослідженню робочих органів повітряних турбореактивних двигунів.

В 1947 р. Лабораторією було втілено наслідки робіт по застосуванню гідромуфт для регулювання обертів шахтового вентилятора і гідропередач на транспортних машинах спецпризначення.

Співробітниками Лабораторії здано до друку 5 робіт обсягом 12 друк. арк., дано 20 консультацій і зроблено 10 доповідей, із них 8 – на семінарі.

Лабораторія в Києві не має власної експериментально-технічної бази, в зв'язку з цим вона переходить в Харків.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 292, арк. 94–108. Копія. Машинопис.

№ 65 ^{*3}

ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК АН УРСР ЗА 1947 р.

[Грудень 1947 р. – січень 1948 р.] ^{*4}

Відділ сільськогосподарських наук в 1947 році об'єднував роботу п'яти інститутів та двох лабораторій.

Не дивлячись на те, що Відділ с[ільсько]г[осподарських] наук був організований лише в червні 1946 р., у 1947 р. всі його установи, в основному, закінчили комплектування штатів, придбання наукового і господарського обладнання й виконали значний обсяг роботи.

Незабезпеченість приміщенням ряду установ та незадовільне вирішення цієї справи до кінця 1947 р. негативно вплинули на виконання тематичного плану, внаслідок чого в 1947 р. ряд установ Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук повністю своїх планів не виконали, але поруч з цим, внаслідок настирливої роботи керівництва інститутів та наукового колективу, установи Відділу домоглися значних успіхів і наукових досягнень.

I. Наукові кадри ^{*5}

За звітний період особливих змін у персональному складі кадрів не відбулося.

^{*1} Далі знято перелік недовиконаних тем.

^{*2} Так у документі. Можливо: «кріплення».

^{*3} Див. док. № 88, 181.

^{*4} Дату встановлено за змістом документа.

^{*5} Тут і далі – підкреслено в документі.

Склад кадрів за кваліфікацією в інститутах Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук розподіляється так:

№№ пп	Назва інститутів Відділу	Дійсн[і] чл[ени] та член[и]-кор[еспонденти]	Докт[ори] наук та проф[есори]	Канд[идати] наук та ст[арші] наук[ові] співр[обітники]	Молодш[і] наук[ові] співр[обітники]	Ст[арші] лабор[анти] та лабор[анти]
1.	Ботанічний сад	1	1	12	19	6
2.	Фізіології рослин та агрохімії	2	4	12	12	14
3.	Генетики та селекції	1	3	12	6	6
4.	Ентомології та фітопатології	2	3	8	11	12
5.	Лісівництва	1	1	6	9	15
6.	Лабораторія ґрунтознавства	1	–	4	4	2
7.	Лабораторія машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки	3	–	8	4	17
	Разом на 1 січня 1948 р.	11	12	62	65	72
	Було на 1 січня 1947 р.	11	9	52	52	72

З наведених даних можна встановити, що ріст кадрів у 1947 р. був недостатній. Слід визнати, що кількість молодшого наукового персоналу зовсім недостатня. Відношення молодших наукових співробітників до наукових робітників з науковим ступенем дорівнює 0,7:1.

Внаслідок цього стану висококваліфіковані наукові співробітники використовуються зовсім недоцільно, виконують значну лабораторну роботу, яку мусять виконувати молодші наукові співробітники та лаборанти.

Потрібно забезпечити співвідношення поміж молодшими науковими співробітниками і робітниками, що мають ступінь, у пропорції 2:1, а також поширити штат лаборантів.

Що стосується підвищення ідейно-теоретичного і наукового рівня наукових кадрів, то у звітному році була проведена значна робота. В 1947 р. переатестовані зав[ідуючі] лабораторіями та старші наукові співробітники. Незатверджені кандидатури зав[ідуючих] лабораторіями – одна з 26, а старших наукових співробітників – 5 з 40.

Успішно розгорнута підготовка робітників до здачі кандидатського мінімуму та захисту кандидатських і докторських дисертацій, що наведено нижче:

№№ пп	Назва інститутів	Захищено дисертацій		Готуються до захисту дисертацій		Аспірантів
		докт[орських]	канд[идатських]	докт[орських]	канд[идатських]	
1.	Ботанічний сад	–	2	6	5	3
2.	Фізіології рослин та агрохімії	1	1	3	7	6
3.	Генетики та селекції	–	–	1	2	2
4.	Ентомології та фітопатології	–	–	2	4	1
5.	Лісівництва	–	1	4	4	3
6.	Лабораторія ґрунтознавства	–	–	2	–	1
7.	Лабораторія машинобудівництва* ¹ та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки	–	–	2	3	7
		1	4	20	25	23

В Інституті ентомології та фітопатології працюють курси для 11 робітників науково-допоміжного персоналу, де навчаються методиці і техніці лабораторної роботи. В Ін[ститу]ті фізіології рослин та агрохімії є 2 постійних семінари, де відбулося 21 засідання і заслухано 61 доповідь. Регулярно працюють семінари у Лабораторії машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки.

Велика перевантаженість наукових робітників організаційними та господарськими роботами дуже негативно впливає на підвищення їх кваліфікації. Цій ділянці роботи необхідно приділити більше уваги.

II. Виконання тематичного плану

Інститутами Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук передбачено за планом 1947 року розробку 15 проблем, що охоплюють 82 теми.

Згідно рішення лютого пленуму ЦК ВКП(б) та XV пленуму ЦК КП(б)У, Загальними зборами АН УРСР внесено до плану значні зміни та доповнення.

Загальний обсяг і виконання тематичного плану в 1947 р. характеризується такими даними:

*¹ Тут і далі – так у документі. Потрібно: «машинобудування».

№ п/п	Назва інститутів	Заплановано		Фактично виконується		Не виконано тем	Примітка
		Разом тем	В т. ч. перехід[них] тем	Річн[ий] план викон[ано] по темах	Викон[ання] плану відстає		
1.	Ботанічний сад	15	10	12	3	–	Теми № 1, 3, 5
2.	Фізіології рослин та агрохімії	10	2	9	1	–	№ 4
3.	Генетики та селекції	12	7	10	2	–	№ 8, 9
4.	Ентомології та фітопатології	20	4	19	1	–	–
5.	Лісівництва	11	6	8	3	–	№ 3, 4, 5 і 8
6.	Лабораторія ґрунтознавства	7	2	6	1	–	№ 5
7.	Лабораторія машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки	7	–	5	2	–	№ 3, 4
	Разом: у %:	82 100	31 –	69 84,2	13 15,8	– –	

Найбільший процент невиконаних тем припадає на інститути лісівництва, генетики і селекції, Ботсад та Лабораторію с[ільсько]г[осподарської] механіки та машинобудівництва.

Аналізуючи матеріал, слід відзначити, що установи Відділу не ліквідували відставання 1946 р. – 32% і недовиконання знову стосується експериментальної частини тематики. [...] ^{*1}

Зрозуміло, що коли яка-небудь установа Відділу не змогла досягнути кількісного виконання, то треба вважати, що такі несприятливі умови значно впливали і на якість виконання плану.

Бюро Відділу сіль[сько]госп[одарських] наук разом з партійною організацією мобілізувати увагу і сили, як на кількісне, так і на якісне виконання тематичних планів. Бюро Відділу перевіряло, заслуховувало на своїх засіданнях керівників кожної установи, давало оцінку і критично ставилось до підсумків зазначених робіт, які протягом року обговорювались кілька раз[ів] на засіданнях. Після виявлення загрозливого стану виконання тематичного плану в першому півріччі 1947 р., по деяких установах були вжиті рішучі заходи на мобілізацію виконання тематичного плану. Ці міроприємства значно поліпшили роботу в другому півріччі і установи Відділу одержали значні досягнення в своїй роботі.

III. Наслідки наукової роботи установ відділу

Здійснюючи рішення пленумів ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У про заходи піднесення сільського господарства у післявоєнний період і виконуючи ухвалу Президії та

^{*1} Далі знято інформацію про недовиконані теми.

Загальних зборів АН УРСР, установи Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук одержали і просувають у виробництво значні наукові досягнення в роботі.

В Інституті фізіології рослин та агрохімії встановлено, що найбільш прогресивною системою живлення для озимих хлібів, цукрових буряків, вівса, бурякових висадків, кок-сагізу і ярої пшениці на опідзолених і вилугованих ґрунтах є органічно-мінеральна система живлення рослин з застосуванням органічних добрив під озимі хліба і поєданого внесення органічних і мінеральних добрив у половинних нормах під цукрові буряки, кок-сагіз і висадки з післядією їх для ярої пшениці, вівса і проса. Ця система живлення збільшувала у 1947 р. врожай цукрових буряків на 66–75% і збір цукру на 28–32 цент[нера] з гектара (при врожаях на контролі в 250 ц/га буряків. Урожай кок-сагізу збільшувався на 6–8,5 ц/га при 39,6 ц/га на контролі. При цьому вміст каучуку збільшувався на 1%. Збільшення врожаю ярої пшениці від післядії добрив у травопільних сівозмінах досягло 4,2–4,7 ц/га зерна. Ця система живлення позитивно впливала на перезимівлю озимого жита і поліпшувала якість всіх культур правильних сівозмін. Застосування її в умовах колгоспів і радгоспів сприятиме поліпшенню родючості ґрунту, збільшенню валового збору товарного зерна і сировини для промисловості та значно поширить удобрювальну площу при заощадженні витрат органічних і мінеральних добрив.

Встановлено значне підвищення врожаю цукрових буряків і їх цукристості під впливом фосфоритного борошна, що дасть змогу використати значні запаси місцевих фосфоритів замість коштовного суперфосфату на великих площах буряко-сійних районів УРСР і просування фосфатів на південь в зернові райони, де вони можуть бути використані під такі цінні культури, як озима і яра пшениця. Встановлено, що на торф'янистих ґрунтах велике значення для збільшення врожаю кок-сагізу мають мінеральні калійні добрива, що збільшують не тільки врожай, а й значно підвищують вміст каучуку у корені кок-сагізу. Для знищення насіння вовчка при культурі соняшника в ґрунті обґрунтовано провокаційний метод знищення вовчка за допомогою скошування і заорювання молодих рослин соняшника, внаслідок чого вовчок гине.

Інститут фізіології рослин і агрохімії втілює у практику 14 сортодільниць випробування нового способу передпосівної обробки насіння цукрових буряків розчинами солей мікроелементів, що дало у 1947 р. збільшення врожаю на 10–23%; втілення у 2-х колгоспах Звенигородської МТС адсорбентів для рядкових добрив під цукрові буряки з відходів бурого вугілля, що збільшило урожай буряків на 28% і цукристість на 1,3–1,8%; втілення на поливних землях Ірпенської долини системи живлення, що збільшила врожай капусти в колгоспах Києво-Святошинського району на 119–200 ц/га та втілення в практику роботи Драбівської, Чорторійської і інших дослідних станцій одноразової заправки ґрунту фосфоритним борошном, що набагато збільшило врожай і, особливо, цукристість цукрових буряків, а надалі урожай багаторічних трав і зернових культур у сівозміні.

Інститут лісівництва подав нове формулювання закону академіка Г. М. Висоцького і дослідив вплив клімату на формування типів лісу, що має значення для інтродукції деревних порід при виконанні планів лісових полезахисних насаджень. Він також опрацював заходи до вирощування сосни без сучків, яка необхідна для авіаційної, фанерної, мебльової й бочкотарної промисловості та для сільськогосподарського машинобудівництва. Це дасть змогу замінити деревину

твердолистяних порід на соснову деревину. Одержані перспективні гібриди й поліплоїдні форми тополів, що тепер вирощуються у розсадниках.

Інститут ентомології та фітопатології удосконалив методи ранньої діагностики захворювання на жовтяницю гусені дубового шовкопряда; встановив профілактичну дію на гусениць розчинів марганцюво-кислого калію та метиленової синьки, що дає можливість успішніше провадити вигодівлю дубового шовкопряда в природних умовах; розробив метод боротьби з буряковим довгоносиком за допомогою мюскардини; опрацював методи боротьби з лісовими шкідниками за допомогою ДДТ та методи боротьби з довгоносиком за допомогою ценокрепіса; дослідив склад паразитів насінної конюшини на Україні, золотогуза та глідівниці і накреслив шляхи боротьби з ними.

Інститут генетики і селекції виявив чинники еволюції з метою одержання досконаліх форм культурних рослин, кок- і тау-сагізу й провів значну роботу по одержанню гібридів соняшника з топінамбуром та по розмноженню для виробництва насіння нових сортів пшениць, круп'яних і інших культур.

Лабораторія машинобудівництва і проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки опрацювала теорію робочих органів бурякозбирального комбайна і виконала технічний проект та виготовила експериментальний зразок цієї нової дуже важливої для виробництва машини; удосконалила конструктивні особливості сепаруючих органів складних молотарок і переробила їх на молотарки, що мають одну очистку; розробила новий технологічний процес одержання деталей підвищеної міцності та ізносостійкості з модифікованих чавунів, що зменшує вагу конструкції, зекономлює метал і збільшує термін служби деталей та лемехів до тракторних плугів.

Безпосередній зв'язок в роботі Лабораторії машинобудівництва з Харківським заводом «Серп і Молот» дав змогу провести відливання деталей МК-1100 (молотарки), кінного приводу і зерноочистки з модифікованого чавуну, після чого ливарний цех заводу перейшов на масові відливки з цього чавуну. На Київському заводі «Красний екскаватор» в такий спосіб організовано виготовлення лемехів для тракторних плугів, при чому в 1947 р. відлито 1300 штук лемехів, з яких 100 штук передано Броварській МТС і експлуатуються під наглядом лабораторії. На Харківському заводі № 75 відлиті найбільш відповідальні деталі, внаслідок чого ливарний цех заводу відливає низку деталей для дизелів потужних тепловозів з модифікованих чавунів. Лише на одному з вищезгаданих заводів від застосування пропозицій і досягнень Лабораторії машинобудівництва заощадження вимірюються в 1,8 млн. крб. на рік.

Лабораторія ґрунтознавства встановила велику післядію гіпсування, що на 10-й рік після внесення гіпсу збільшує врожай основних культур сівозміни; виявила причини, джерела та динаміку засолення галогенних ґрунтів, що має значення для будування гідроспоруд на Дніпрі; розробила нову конструкцію полярографа для ґрунтохімічних досліджень і дослідила генезу лесу, та довела ймовірність гіпотези про те, що матеріалами для утворення лесів були солонцюваті ґрунти та солонці Сходу. Це має значення в прогнозуванні геотехнічних особливостей лесів для промислових будівництв.

Ботанічний сад розробив та науково обґрунтував техно-робочі проекти будівництва більшості відділів майбутнього великого Ботанічного саду АН УРСР; посадив численну кількість дерев, особливо місцевих сортів плодкових культур, за-

клав персиковий сад і виноградники, що в майбутньому будуть джерелом розповсюдження по областях УРСР екзотичних фруктів, створив розарій, зібрав до 7000 екземплярів нових декоративних рослин, з яких певну кількість уже виділив для інтродукції на Україні; організував експедицію до Карпат і завіз насіння та саджанці різних порід Карпатської флори; провадив фенологічні спостереження і оцінку декоративних властивостей численних декоративних дерев і чагарників і продовжував роботи по інтродукції персика та розмноженню кращих його сортів; провів велику роботу по вивченню й висадженню біля 1700 сіянців винограду; відновив колекцію тютюнів, з якої два перспективних сорти (сигарний і цигарковий) передаються у Держсортовипробування, та передав у виробництво новий сорт махорки «Дніпровець-2»; дослідив фізіологічну роль каротину у рослин і вивчив період спокою та поліморфізм ознак статі у рослин, що відкриває шляхи для кращого вирощування картоплі і одержання нових форм коноплі.

Таким чином, всі установи Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук, у надто несприятливих умовах, одержали ряд важливих наукових досягнень і наслідків.

Ці досягнення свідчать про те, що у наукових колективах установ є змога значно поширити свою роботу, коли б вона не затримувалась перешкодами з приміщеннями, обладнанням тощо.

Дійсно, Інститут фізіології рослин та агрохімії розташовано в шести місцях, Лабораторія машинобудівництва також в шести (з [яких] 2 робочих місця – у м. Харкові і одне у – Москві), Інститут ентомології – має лише 4 кімнати. Протягом двох років, не дивлячись на ухвали Ради Міністрів УРСР, лабораторні приміщення Інституту генетики й досі заселені іншими установами та різними громадянами. Це є загрозою дальшого існування Інституту.

Інститут лісівництва, Інститут ентомології, Лабораторія машинобудівництва і Лабораторія ґрунтознавства зовсім не мають власних баз і не можуть виконувати експериментальну роботу. За відсутністю приміщень значна кількість лабораторій установ Відділу ще не розгорнута.

Всі установи не мають житлофонду для запрошених висококваліфікованих співробітників з інших міст. Значно затримується капітальне будівництво.

Ці справи не залежать від керівництва установ бюро Відділу. По цим питанням бюро Відділу, з санкції АН УРСР не раз складало доповідні записки до Ради Міністрів УРСР і організувало зустрічі бюро з членами уряду. Однак, ці клопотання, як і спеціальні листи Планової комісії і нагадування Президії АН УРСР не дали результатів.

IV. Науково-громадська робота

За 1947 рік у бюро Відділу відбулося 26 планових засідань, на яких згідно плану мало бути розглянуто 61, а фактично розглянуто 129 питань, з них присвячених затвердженню наукових планів і звітів (47 пит[ань]), затвердженню наукових доповідей (39), капіталь[ому] будівництву і експериментальним базам (13), підвищенню рівня робітників (23) тощо.

По всіх установах систематично працюють учені ради установ, відбуваються поширені наукові засідання і конференції, провадиться велика популяризаційна та видавнича робота. Зокрема, майже всі установи підготували видання своїх праць, організували наукові бібліотеки, видали понад 125 науково-популярних статей по збільшенню продуктивності різних галузей сільського господарства.

Крім того, бюро Відділу скликало наукові сесії, на яких були присутніми в середньому понад 150 чоловік, з яких [із] периферійних наукових і навчальних установ в середньому було по 25 чол. з 14 міст і районів УРСР та СРСР. На наукових сесіях заслухано 44 наукових доповіді. На різних конференціях зроблено співробітниками установ Відділу 112 доповідей.

В зв'язку з виборами у Верховну Раду та місцеві Ради депутатів трудящих співробітниками зроблено понад 300 науково-популярних виступів на зборах виборців. Радіолекцій дано 48, письмових і усних консультацій дано 483.

Все це сприятиме виконанню історичних рішень партії та уряду і прискорить виконання п'ятирічки за 4 роки.

V. Висновки та пропозиції

1. Установи Відділу с[ільсько]г[осподарських] наук ще не ліквідували відставання у виконанні тематичного плану, яке дорівнює 15,8% і стосується, головним чином, експериментальних частин тем.

2. Одночасно колективи наукових співробітників установ внаслідок значної організаційної роботи керівництва, одержали ряд досягнень, що потребують негайного втілення у с[ільсько]г[осподарське] виробництво.

3. З метою підвищення складу і кваліфікації наукових кадрів установ необхідно виконати ухвалу Ради Міністрів про надання установам Відділу 10 квартир для запрошених на роботу висококваліфікованих співробітників з інших міст. Необхідно також через Держ[авну] штатну комісію збільшити кількість штатних одиниць науково-допоміжного персоналу, щоб досягнути співвідношення молодших наукових співробітників до старших у пропорції 2:1.

4. З метою дальшого поширення та підвищення якості наукової роботи установ Відділу потрібно:

а) негайно виконати ухвали Ради Міністрів УРСР і надати установам Відділу лабораторні приміщення у м. Києві загальною площею 2000 м² та звільнити приміщення Інституту генетики та селекції у м. Харкові.

б) Забезпечити установи Відділу експериментально-виробничими базами і в першу чергу – Інститут лісівництва, Лабораторію машинобудівництва та проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки, Лабораторію ґрунтознавства, Інститут ентомології та фітопатології.

в) Прискорити початок капітального будівництва.

г) Забезпечити експедиційно-виробничу роботу автотранспортом та паливом.

5. З метою удосконалення та втілення в виробництво травопільної системи землеробства затвердити при Раді по вивченню продукційних сил дві постійні комісії: з рослинництва та з економіки і організації сільського господарства. Надати комісіям штати по 10–12 співробітників.

6. Значно поширити науково-методичну і комплексну наукову роботу, спрямовану на допомогу галузевим науковим установам УРСР.

7. З метою об'єднання та критичного огляду наукової діяльності наукових установ особливо важливе значення набуває видання журналу «Вісник сільсько-господарської науки УРСР».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 292, арк. 109–128. Копія. Машинопис.

**ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ УСТАНОВ ВІДДІЛУ
СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР ЗА 1947 Р.**

[Грудень 1947 р. – лютий 1948 р.]^{*2}

Тематичний план 1947 року установ Відділу суспільних наук був складений після обговорення ряду найважливіших рішень і вказівок ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У по ідеологічних питаннях і, зокрема, – рішень ЦК КП(б)У «Про роботу інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР» і «Про короткий нарис історії української літератури».

Внаслідок обговорення цих рішень була намічена проблематика, що визначила напрямок роботи кожного інституту і затверджені конкретні теми, що відбивають зміст роботи кожного наукового співробітника.

В порівнянні з попередніми роками, тематика 1947 року була більш актуальною і цілеспрямованою. Значне місце у плані було відведено тематиці, присвяченій 30-тиліттю Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Після квітневої сесії АН УРСР в 1947 р. тематичні плани інститутів були не раз переглянуті. Особлива увага була звернена на необхідність забезпечення своєчасного виконання запланованих тем. В результаті цієї роботи по всіх інститутах Відділу суспільних наук до виконання на 1947 рік було залишено 158 тем.

Кількість проблем і тем, залишених до виконання в 1947 році, по окремих інститутах була така:

<u>Інститути</u> ^{*3}	<u>Кільк[ість] проблем</u>	<u>Кільк[ість] тем</u>
Філософії	5	12
Економіки	5	11
Історії	6	12
Літератури	5	26
Мовознавства	6	22
Археології	5	31
Мистецтвознавства	5	17
Коміс[ія] по істор[ії] Вітчизнян[ої] війни	5	17
Кабінет євр[ейської] культури	3	10
Всього	45	158

(В 1946 р. було заплановано для розробки 51 проблема, 229 тем). Таким чином, тематичний план 1947 року був помітно покращений в розумінні ліквідації багатотемності, але цей недолік не можна все ж вважати повністю усуненим.

У відповідності з вказівками Президії АН УРСР, в цілях зосередження уваги і зусиль на основних темах по кожному інституту були зазначені ведучі теми.

*1 Див. док. № 88, 181.

*2 Дату встановлено за змістом документа.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

Виконання тематичного плану 1947 року в цілому, по окремих інститутах, а також по провідних темах характеризуються такими даними.

Виконання тематичного плану 1947 року.

Звітні дані на 1947 рік інститутів Відділу суспільних наук свідчать про деяке покращення їх роботи в порівнянні з попереднім роком. Проте, не всі заплановані теми виконані. Цифрове зведення виконання тематичного плану дає уявлення про це.

Інститути	Кількість тем за планом 1947 р.	Виконано	Не виконано
Філософії	12	8	4
Економіки	11	6	5
Історії	12	4	8
Літератури	26	16	10
Мовознавства	22	19	3
Археології	31	25	6
Мистецтвознавства	17	13	6
Коміс[ія] по істор[ії] Вітчиз- нян[ої] війни	17	13	4
Кабінет євр[ейської] культури	10	7	3
	158	111	47
	100%	70%	30%

Такий стан з виконанням тематичного плану пов'язаний не тільки з незадовільною роботою окремих наукових співробітників, з відсутністю вчених високої кваліфікації по деяких галузях науки, але і викликаний також серйозними недоліками у плануванні і керівництві.

Планувались теми, виконання яких у намічені строки не було забезпечене виконавцями (інститути філософії, економіки, літератури, мистецтвознавства), в ряді інститутів виконавці на протязі року відволікались неодноразово на виконання інших робіт (інститути економіки, історії, літератури), деякі наукові співробітники мали за планом надмірне навантаження, а інші були недовантажені.

Серйознішим недоліком з'являлось також те, що дирекції більшості інститутів не організували систематичний контроль за виконанням тематичного плану, з їх боку не було відповідної вимогливості, а керівники Відділами не здійснювали повсякденного керівництва своїми науковими співробітниками. Ці обставини являються однією із головних причин невиконання плану.

По окремих інститутах виконання тематичного плану таке.

По Інституту філософії: із 12 запланованих тем виконано 8.

1. «Ленін і фізика ХХ століття» – д[окто]р філософських наук М. Е. Омеляновський.

2. «Ленін про простір, час і теорію відносності» – д[окто]р філософських наук М. Е. Омеляновський.

3. «Про гносеологічні основи зв'язку мислення і мови» – професор Л. А. Резніков.

4. «Ленін і Сталін про відображення в суспільній свідомості суспільного буття і про роль ідей» – кандидат філософських наук М. Е. Овандер.

5. «Про місце психології в теорії пізнання» – професор Г. С. Костюк.
6. «Боротьба матеріалізму з ідеалізмом в теорії пізнання» – д[окто]р філософських наук М. Е. Омеляновський.
7. «Філософські основи фізичної теорії виміру» – д[окто]р філософських наук М. Е. Омеляновський.

8. «Критика ідеалістичних поглядів Грушевського на історичний процес» – кандидат наук А. С. Брагінець.

Не виконані наступні теми:

1. «Боротьба більшовицьких організацій України та теоретичні основи партії в роки столипінської реакції» –

Виконавець – доцент Г. Г. Ємельяненко.

Строк виконання теми за планом 1 жовтня 1947 р.

В зв'язку з хворобою виконавця тема не виконана і строк її закінчення перенесений на квітень 1948 року.

2. «Теоретико-пізнавальні питання в ранніх роботах тов. Сталіна». Виконавець той же і з тієї ж причини тема не виконана.

3. «Ленінська критика ідеалізму».

Виконавець – кандидат філософських наук М. Е. Овандер.

Строк закінчення теми за планом – 31 грудня 1947 року.

Тема виконана тільки на 40% у зв'язку з перевантаженістю виконавця іншими роботами.

4. «Радянська і буржуазна демократія».

Виконавець – кандидат наук Н. А.^{*1} Щербин.

Строк закінчення теми за планом – 1 листопада 1947 року.

Тема виконана на 60%.

Загальний висновок.

В закінченому році Інститут філософії працював надзвичайно в несприятливих умовах як в розумінні приміщення, так і в розумінні штатів.

Не дивлячись на ці обставини, виконаний ряд дуже інтересних і актуальних робіт.

Особливо слід відмітити велику роботу, проведену директором інституту М. Е. Омеляновським, як у справі організації Інституту, так і в галузі його особистої наукової діяльності.

По Інституту економіки.

З 13 запланованих тем 2 теми були зняті (комплексна тема – «Розміщення і спеціалізація сільського господарства УРСР», яка не була прийнята іншими інститутами, і тема «Соціалістична організація суспільної праці» повинна була бути виконана в 1948 році, знята в зв'язку з звільненням автора з Інституту).

З 11 тем, що підлягають виконанню, 6 тем виконані, 5 тем закінчені тільки частково.

Виконані наступні теми:

1. «Розвиток народного господарства УРСР (1917–1947)», виконавці: Д. Ф. Вірник, І. Н. Романенко, М. Н.^{*2} Хотимченко, В. В. Бондаренко,

*1 Так у документі. Потрібно: «М. Я».

*2 Те саме – «М. М.».

Ф. М. Сморшко, М. К.^{*1} Костенко, І. П. Панащенко, А. Е.^{*2} Шевченко, А. А.^{*3} Радченко, М. Н.^{*4} Середенко, Д. В. Гак. Обсяг роботи – 32 друкованих аркуша.

2. «Розвиток кам'яновугільного Донбасу», виконавець – дійсний член АН УРСР О. Н.^{*5} Яснопольський.

3. «Легка промисловість УРСР і проблеми її розвитку». Виконавець – кандидат економічних наук Л. Е. Горелік.

4. «Економічна географія УРСР», т. I, ч. II (Галузеві нариси).

5. «Економічна географія УРСР», т. II (Обласні нариси).

Залишилась редакційна обробка.

6. «Статистика на промислових підприємствах», виконавець М. Б. Андрєєв.

Не виконано 5 тем, що стосуються слідуючих робіт і виконавців:

1. «Продуктивність праці в промисловості» (чорна металургія і кам'яновугільна промисловість).

Виконавці: М. Н.^{*6} Середенко, А. Е.^{*7} Шевченко. Тема не виконана в зв'язку з повним переключенням авторів на виконання окремих розділів роботи «Розвиток народного господарства УРСР (1917–1947)» і участі їх в редагуванні цієї роботи.

2. «МТС України».

Виконавець кандидат економічних наук А. А.^{*8} Радченко. Зазначена тема не виконана у зв'язку з роботою автора над 8 розд[ілом] теми (три друкованих аркуш[і]) «Розвиток народного господарства УРСР (1917–1947)».

3. «Основні проблеми розвитку тваринництва в колгоспах УРСР» виконавець кандидат економічних наук І. Н. Романенко. Тема не виконана в зв'язку з роботою автора над II розділом теми (2 друк. арк.) «Розвиток народного господарства УРСР» і нарисом з економічної географії УРСР.

4. «Н. И. Зибер» (3 історії статистичної думки на Україні). Виконавець – дійсний член АН УРСР М. В. Птуха. Робота буде закінчена в березні 1948 року, в зв'язку з довготривалою хворобою автора в 1947 році.

5. «Формування і склад робітничого класу на Україні». Виконавець кандидат економічних наук П. І. Пустоход. Тема не виконана в зв'язку з завантаженням автора роботою по редагуванню I тома «Економгеографія УРСР».

З а г а л ь н и й в и с н о в о к: Інститут економіки за минулий рік дещо покращив свою роботу. Основні провідні теми виконані. Проте, в зв'язку з організаційними недоліками і відсутністю достатнього досвіду наукової роботи у ряду співробітників, включених в число виконавців по провідних темах (особливо по темі «Розвиток народного господарства УРСР») створилось становище, за якого останні заплановані теми не були виконані. Необхідно покращити організацію і планування наукової роботи, керівництво відділами і науковими співробітниками.

По Інституту історії України.

*1 Так у документі. Потрібно: «Н. К.».

*2 Те саме – «А. Ю.».

*3 Те саме – «А. Я.».

*4 Те саме – «М. М.».

*5 Те саме – «Л. М.».

*6 Те саме – «М. М.».

*7 Те саме – «А. Ю.».

*8 Те саме – «А. Я.».

В 1947 році колектив наукових співробітників Інституту історії України повинен був виконати 12 робіт. Виконано 4:

1. «Історія Києва в XII – XVI стол[іттях]». Виконавець Д. І. Мишко.
2. «Утворення УРСР (1917–1922 рр.)». Виконавець Ф. К.^{*1} Стоян.
3. «УРСР в боротьбі за завершення будівництва соціалізму (1935–1940 рр.)». Виконавець С. М. Белоусов.
4. «Історія революційного руху на Україні в 1861–1895 рр.» (2 розд[іли] заплановані на 1947 р.). Виконавець Л. А. Коваленко.

Основна провідна робота Інституту – «Короткий курс історії України» не була виконана. Після рішення ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 р. автори окремих розділів «Короткого курсу» переглядають їх, виправляють. В січні 1948 р. ця робота була закінчена.

По IV тому «Історії України» (радянський період) всі розділи, крім одного розділу Н. І. Супруненко^{*2}, написані і потребують обговорення на відділі і вчений раді Інституту.

З а г а л ь н и й в и с н о в о к: Важливіше рішення ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 р. про Інститут історії дало розгорнуту глибоку характеристику і оцінку його роботи. Підсумки виконання тематичного плану 1947 року являються незадовільними. В кінці 1947 року Президія АН УРСР провела деякі організаційні міроприємства по Інституту історії. Перед колективом наукових співробітників Інституту і перед Відділом суспільних наук стоїть велике і відповідальне завдання: виконати постанову ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 року, ліквідувати недоліки, відмічені в цій постанові. Забезпечити в найкоротший строк завершення роботи по складанню дійсного марксистського «Короткого курсу історії України».

По Інституту української літератури.

На 1947 рік було заплановано 26 тем, з яких 16 було виконано. В числі виконаних робіт: 1) Збірник «30 років української радянської літератури»; 2) «Кризис сучасної буржуазної літератури», – виконавець А. А.^{*3} Гозенпуд⁴⁷; 3) «Словник української літератури» (30 друк. арк.), виконавці – співробітники Відділу бібліографії, керівник Л. Ф. Хінкулов.

4) Виготовлені і здані Видавництву III і IV томи (80 друк. арк.) повної збірки творів Т. Г. Шевченка.

5) Підготовлені до друку IV, V і VI томи збірки творів Івана Франка (60 друкованих аркушів).

6) Виготовлений і зданий до друку том III збірки творів М. [М.] Коцюбинського (20 друк. арк.). Виконавці: І. І. Стебун, К. Я. Коцюбинська.

7) Підготовлені до друку томи III, IV «Літературна спадщина», неопубліковані твори Степана Васильченка і Василя Стефаника (разом 60 друк. арк.). Виконавці М. С. Грудницька, В. С. Курашова, С. А. Крижанівський, І. М.^{*4} Куриленко.

По підготовці до видання літературної спадщини і провірених текстів творів українських класиків, Інститут проробив на протязі 1947 року велику роботу.

*1 Так у документі. Потрібно: «П. К.».

*2 Те саме – «М. І. Супруненка».

*3 Те саме – «А. Я.».

*4 Те саме – «Й. М.».

Проте, невиконання таких робіт, як «Короткий курс історії української літератури» і V том «Історії української літератури» (радянський період), сильно знижує загальну оцінку роботи Інституту літератури за 1947 рік.

З а г а л ь н и й в и с н о в о к: Інститут літератури має достатньо сильний колектив наукових співробітників. На чолі Інституту стоїть такий крупний вчений-літературознавець, як дійсний член АН УРСР О. І. Білецький. Всі дані говорять за те, що Інститут в силі справитися з завданням, поставленим перед ним ЦК КП(б)У і Президією АН УРСР.

Необхідно: покращити науково-організаційну роботу як в цілому по Інституту, так і по відділам, в першу чергу планування роботи; здійснити повсякденне керівництво і контроль за роботою наукових співробітників; в найближчий час призначити зам[існика] директора Інституту по науковій частині.

По Інституту мовознавства.

З 22 тем, що підлягають виконанню в 1947 році, виконано 19, в тому числі такі значні роботи як:

1. «Українсько-російський словник». Укладачі словника наукові співробітники Інституту тт.: Бойко М. Ф., Горецький П. Й., Дорошенко К. П., Зданевич Б. І., Левченко С. П., Мариниченко В. Г., Рибка Г. С., Сікиринський Т. Г. – повинні були укласти за планом 65 авторських аркушів, уклали – 77.

Редактори словника тт.: Кириченко І. М. і Білецький А. О. також виконали покладену на них роботу. Укладання «Українсько-російського словника» являється важливішою роботою, закінчення якої слід всіляко форсувати.

2. «Курс української мови для ВИШів». Виконавці: Л. А. Булаховський, В. С. Льїн, П. Й. Горецький, О. Е. Вержбицький, М. Ф. Наконечний.

Розмір роботи – 50 автор[ських] аркушів. Головний редактор – дійсний член АН УРСР Л. А. Булаховський.

В найближчий час робота буде здана до видавництва.

3. «Польсько-український словник» (на 100 тисяч слів) укладений науковими співробітниками Львівського відділу Інституту мовознавства під керівництвом професора І. С. Свенціцького.

4. «Історичні коментарі до української літературної мови» (30 автор[ських] арк.).

Виконавець – дійсний член АН УРСР Л. А. Булаховський.

З числа трьох невиконаних тем – 2 теми затримані виконанням в зв'язку з хворобою виконавців.

(«Вступ до германського мовознавства» – виконавець д[окто]р філологічних наук І. В. Шаровольський; «Мова О. Кобилянської і її місце в історії української літературної мови» – виконавець канд[идат] філологічних наук Т. В. Зайцева).

Третя з невиконаних робіт – «Укладання діалектологічного атласа УРСР» затрималась в зв'язку з тим, що керівник теми – член-кореспондент АН УРСР Б. О. Ларін в першому півріччі 1947 року не приймав участі в роботі, а один з виконавців П. С. Лисенко був у закордонному відрядженні.

З а г а л ь н и й в и с н о в о к: колектив наукових співробітників Інституту мовознавства під керівництвом дійсного члена АН УРСР Л. А. Булаховського провів протягом 1947 р. дуже значну роботу, виконавши всі основні заплановані теми. Виготовлений фундаментальний «Курс української мови для ВИШів», проведена велика робота по укладанню «Українсько-російського словника» і «Польсько-українського

словника», своєчасно прочитана коректура «Російсько-українського словника» (більше 200 друк. арк.), що сприяло своєчасному виходу цього словника з виробництва.

Слід відмітити дисципліну і організованість колективу співробітників Інституту мовознавства, який може бути прикладом для колективів інших інститутів.

По Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії.

Тематичний план Інституту мовознавства^{*1} за 1947 рік відбиває той значний злам в напрямку роботи Інституту, який стався в порівнянні з попереднім роком, коли в плані Інституту була 21 проблема і 68 тем.

У звітному році Інститут зосередив свою увагу на розробці тем в галузі розвитку радянського мистецтвознавства, фольклору і етнографії радянської України. Всього заплановано 17 тем (в тому числі дожовтневому періоду присвячено 2 теми, а останні охоплюють радянський період).

Виконано 13 тем. В числі 4 невиконаних робіт знаходяться основні, провідні:

1. «Радянське образотворче мистецтво за 30 років». Виконавці: Б. С. Бутник-Сіверський, Я. П. Затенацький, Л. П. Калениченко, П. Н. Мусієнко. Обсяг роботи – 14 друк. арк. з ілюстраціями. Праці належало закінчити 25 червня 1947 року, але вони не виконані в зв'язку з тим, що Я. П. Затенацький не закінчив свій розділ – «Малярство Радянської України», П. Н. Мусієнко – розділ «Радянська графіка».

2. «Радянська музика України», виконавець В. Д. Довженко. Обсяг роботи 8 друкованих аркушів. Строк виконання був встановлений 25 червня 1947 року. До кінця року було написано тільки 4 друкованих аркуші. Дирекція Інституту будь-яких роз'яснень причин такого невиконання не дає.

3. «Короткий курс українського фольклору». Редколегія: М. Ф.^{*2} Рильський, П. П.^{*3} Попов, Ф. І. Лавров, М. Н.^{*4} Плисецький, Г. С. Сухобрус. Обсяг роботи 33 друкованих аркуш[і], строк закінчення 15 грудня 1947 року. Робота виконана на 80%. Авторський колектив даної праці – понад 10 чоловік. Обсяг роботи кожного автора невеликий. Невиконання цієї важливої роботи можна з'ясувати тільки недоліками організаційного порядку, відсутністю своєчасного контролю за роботою окремих авторів і іншими недоліками.

4. Тема «Побут робітників Бориславського басейну в минулому і сучасному», обсяг роботи 12 друк. арк., строк виконання^{*5} 12 грудня 1947 року. Виконавці: В. О.^{*6} Пастушин, А. І.^{*7} Дей, Н. М.^{*8} Скорик. Розділи перших двох авторів написані, але в зв'язку з увільненням з Інституту основного автора – Н. М.^{*8} Скорика, робота виконана на 50%.

З а г а л ь н и й в и с н о в о к: Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії, склавши на 1947 рік задовільний тематичний план, не забезпечив його виконання.

*1 Помилка в документі. Потрібно: «мистецтвознавства, фольклору і етнографії».

*2 Так у документі. Потрібно: «М. Т.».

*3 Те саме – «П. М.».

*4 Те саме – «М. М.».

*5 Фраза «строк виконання» дописана від руки.

*6 Так у документі. Потрібно: «В. Ю.».

*7 Те саме – «О. І.».

*8 Те саме – «М. М.».

Невиконання основних провідних тем являється прямим результатом незадовільного планування наукової роботи в Інституті мистецтвознавства, а також свідчить про недостатньо високий ідейно-теоретичний, науковий рівень виконавців.

Провідні теми і їх виконання в 1947 році.

В число провідних тем були включені такі:

По Інституту філософії.

1. «Ленін і фізика ХХ стол[іття]» – виконана.
2. «Нариси з історії філософської думки на Україні» – виконана.

По Інституту економіки.

1. «Народне господарство УРСР за 30 років» – виконана.
2. «Економічна географія», т. II. – виконана.

По Інституту історії.

1. «Короткий курс історії України» – не виконана.
2. IV том «Історії України» (радянський період) – не виконана.

По Інституту літератури.

1. «Короткий курс історії української літератури» – не виконана.
2. «Історія української літератури», V том (радянський період) – не виконана.
3. «30 років української радянської літератури» (збірник) – виконана.

По Інституту мовознавства.

1. «Курс української мови для ВИШів» – виконана.
2. «Українсько-російський словник» – виконана.

По Інституту мистецтвознавства.

1. «Радянське образотворче мистецтво України за 30 років» – не виконана.
2. «Радянська музика за 30 років» – не виконана.
3. «Короткий курс українського фольклору» – не виконана.

Інститути філософії, економіки і мовознавства зазначені вище провідні теми виконали.

Інститути історії і мистецтвознавства не виконали жодної з запланованих провідних тем, а Інститут літератури виконав з трьох провідних робіт тільки одну – збірник «30 років української радянської літератури».

По Інституту археології першорядне значення у плані займали 29 експедицій, успішно завершених на протязі травня-листопада 1947 року, основна запланована тематика також виконана.

Колектив наукових співробітників Комісії [по] історії Вітчизняної війни виконав всі основні теми, закінчивши укладання 4 документальних збірників (загальним обсягом 70 друк. арк. і 5 монографій).

Кабінет єврейської культури з двох провідних тем виконав тільки одну «30 років радянської єврейської фольклористики», а друга провідна тема – «Радянсько-єврейська поезія і літературна спадщина» – закінчена виконанням в лютому 1948 року.

Провідні теми, невиконані інститутами історії, літератури і мистецтвознавства, являються надзвичайно важливими за своїм значенням («Історія України», «Історія української літератури», «Короткий курс українського фольклору» і ін.).

Невиконання цих провідних тем зазначеними інститутами поставило в важке становище перед керівними органами і широкою громадськістю не тільки відповідні інститути, але також бюро Відділу суспільних наук і Президію Академії наук.

Впровадження продукції.

(Видано і перебуває в друку)

Протягом 1947 року з друку вийшло 48 робіт інститутів Відділу суспільних наук загальним обсягом в 511 друк. арк. (Крім того, здано до друку 46 праць обсягом 677 друк. арк.).

По окремих інститутах ця продукція розподіляється таким чином:

Інститути	Вийшло з друку		Перебуває в друку	
	Кіль[кість] робіт	Кіль[кість] друков[аних] аркушів	Кількість робіт	Кількість друкован[их] аркуш[ів]
1. Філософії	3	14	2	23
2. Економіки	1	28	1	16
3. Історії	3	15	–	–
4. Літератури	15	221* ¹	13	360* ²
5. Мовознавства	16	140	17	80
6. Археології	3	47	1	16
7. Мистецтвознавства	6	36	5	66
8. Коміс[ія] по істор[ії] Вітчизнян[ої] війни	1	10	5	90
9. Кабінет євр[ейської] культури	–	–	2	26
Разом:	48	511	46	677

В числі виданих і праць, що перебувають у друкові, мають роботи дійсних членів АН УРСР Л. А. Булаховського, О. І. Білецького, М. К. Гудзія, доктора філософських наук М. Е. Омеляновського, кандидата історичних наук К. І. Стецюк, професора А. А. ³ Гозенпуда, кандидата філологічних наук І. І. Стебуна і інших.

Науково-популяризаційна робота.

За минулий рік інститути Відділу суспільних наук здійснили дуже значну науково-популяризаційну роботу.

Проведено 8 наукових конференцій і сесій, прочитано 657 лекцій, надруковано брошур і статей – 161, дано консультацій і написано рецензій – 394.

По окремих інститутах ця робота розподіляється таким чином:

Інститути	Наукові конференції і сесії	Прочитано лекцій	Надруковано брошур і статей	Дано консультацій і рецензій
Філософії	1	144	16	–
Економіки	1	60	8	57
Історії	1	190	26	–
Літератури	2	10	14	–
Мовознавства	1	82	8	23
Археології	–	39	16	–
Мистецтвознавства	1	34	47	250
Коміс[ія] по істор[ії] Вітчизнян[ої] війни	–	75	9	64
Кабінет євр[ейської] культ[ури]	1	23	17	–
Р а з о м:	8	657	161	394

*¹ «В т. ч. 128 друк. арк. творів класиків української літератури». – Примітка в документі.

*² «В т. ч. 210 друк. арк. творів класиків укр. літератури». – Примітка в документі.

*³ Так у документі. Потрібно: «А. Я.».

Консультацій і рецензій було фактично дано значно більше, ніж зазначено вище, через те, що деякі інститути не провадили їх обліку і в свій звіт ці відомості не включили (інститути філософії, історії, літератури, археології, Кабінет єврейської культури).

Контакт з Академією наук СРСР.

За минулий 1947 рік з Академією наук СРСР був встановлений більш тісний контакт.

Інститут філософії АН УРСР підтримує систематичний зв'язок з Інститутом філософії АН СРСР, тісно пов'язуючи з ним свій науково-тематичний план, взяв на себе виконання розділів деяких фундаментальних робіт з історії філософії і діалектичного матеріалізму.

Інститут археології АН УРСР провів значні експедиційні роботи з участю в них Інституту археології АН СРСР.

Інститут економіки АН УРСР налагодив зв'язок з Інститутом економіки АН СРСР, а Інститут мистецтвознавства – з Інститутом етнографії АН СРСР.

Академік [АН СРСР] І. І. Мінц⁴⁸ консультує по ряду питань Комісію по історії Вітчизняної війни.

Відділом суспільних наук АН УРСР разом з Відділом економіки і права АН СРСР проведена сесія, присвячена 30-й річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Мається домовленість про скликання в найближчий час спільної сесії Відділу історії і філософії, а також Відділу мови і літератури АН СРСР з відповідними інститутами Відділу суспільних наук АН УРСР.

Є підстави сподіватися, що в 1948 році контакт з Союзною Академією по лінії інститутів Відділу суспільних наук буде значно поширений.

Характеристика наукових кадрів.

В установах Відділу суспільних наук на 1 січня 1948 року було 320 наукових співробітників, серед них:

Дійсних членів АН УРСР	10
Членів-кореспондентів АН УРСР	9
Докторів наук	22
Кандидатів наук	128
Доцентів	3
Вик[онуючих] обов[язки] старш[их] і мол[одших] наук[ових] співр[обітників]	148
Разом:	320 чол.

По окремих інститутах цей склад наукових співробітників розподіляється таким чином:

Інститути	Дійсн[их] членів АН УРСР	Чл[енів]-кор[еспондентів] АН УРСР	Докторів наук	Канд[идатів] наук	Доцентів	Вик[онуєчих] обов[язки] ст[арших] і мол[одших] наук[ових] співр[обітників]
Філософії	–	–	1	6	1	6
Економіки	3	2	–	14	–	19
Історії	1	1	3	16	–	10
Літератури	2	1	9	28	–	20
Мовознавства	2	1	4	17	–	8
Археології	1	1	1	17	–	20
Мистецтво-знавства	1	2	4	15	–	31
Комісія по історії Вітчизняної війни	–	–	–	7	2	32
Кабінет єврейської культури	–	–	–	8	–	2
Разом:	10	9	22	128	3	148

В Інституті економіки: дійсний член АН УРСР М. В. Птуха, Л. Н.^{*1} Яснопольський, П. І. Лященко і члени-кореспонденти – Я. Г. Фейгін, П. А.^{*2} Хромов.

В Інституті історії: дійсний член АН УРСР Д. З. Мануїльський, член-кореспондент – М. Н. Петровський.

В Інституті літератури: дійсні члени АН УРСР: О. І. Білецький, М. К. Гудзій, член-кореспондент С. І. Маслов.

В Інституті мовознавства: дійсні члени АН УРСР: Л. А. Булаховський, М. Я. Калинович і член-кор[еспондент] Б. О. Ларін.

В Інституті археології: дійсний член АН УРСР П. П. Єфіменко і член-кор[еспондент] Л. М. Славін.

В Інституті мистецтвознавства, фольклору і етнографії: дійсний член АН УРСР М. Ф.^{*3} Рильський і члени-кореспонденти П. Н.^{*4} Попов і В. Я. Дашкевич.

В Кабінеті єврейської культури: член-коресп[ондент] АН УРСР Й. Г.^{*5} Співак.

В Інституті філософії і в Комісії по історії Вітчизняної війни не має жодного дійсного члена АН УРСР і члена-кореспондента.

Найбільша кількість наукових співробітників з ступенями доктора і кандидата наук в інститутах історії, літератури і мовознавства.

Найменша кількість наукових співробітників з ступенями в Комісії по історії Вітчизняної війни, де на 41 чол. наукових співробітників мається тільки 7 канди-

*1 Так у документі. Потрібно: «Л. М.».

*2 Те саме – «П. О.».

*3 Те саме – «М. Т.».

*4 Те саме – «П. М.».

*5 Те саме – «Е. Г.».

датів наук. Керівництву Комісії слід звернути особливу увагу на підготування кандидатських дисертацій, тим більше, що кваліфікація більшості співробітників Комісії дозволяє форсувати цю роботу.

Слід відмітити, що підготовка і захист кандидатських і особливо докторських дисертацій проходить у більшості інститутів досить повільно.

Протягом 1947 року захищена тільки одна докторська дисертація (Б. О. Ларін – Інститут мовознавства) і докторський ступінь присуджений без захисту члену-кореспонденту П. Н.^{*1} Попову (Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії).

Кандидатських дисертацій захищено 17, в тому числі: Інститут економіки – 2, історії – 2, мовознавства – 6, археології – 2, мистецтвознавства – 4, Комісія по історії Вітчизняної війни – 1.

В цілях покращення складу наукових співробітників, інститути Відділу протягом 1947 року провели значну роботу. Ряд співробітників був відчислений і на їх місце були прийняті більш придатні працівники:

По Інституту літератури було відчислено 8 наук[ових] співробітників]

– « – мистецтвознавства	– 4
– « – мовознавства	– 2
– « – археології	– 4
– « – економіки	– 8
– « – історії	– 3

Комісія по історії Вітчизняної війни – 2

Разом: 31

Проте слід визнати, що багатьом інститутам Відділу цю роботу по покращанню складу наукових співробітників і звільненню від осіб недостатньо кваліфікованих слід продовжувати, через те, що її не можна вважати закінченою.

Більшість установ Відділу суспільних наук потребує висококваліфікованих кадрів. Такі особи потрібні в першу чергу Інституті філософії, який ще не укомплектований повністю, в інститути економіки і мистецтвознавства.

Досить авторитетні вчені Москви, Ленінграда і інших міст дають згодження на переїзд до Києва для роботи в Академії наук УРСР. Вкрай необхідно, щоб протягом 1948 року була вишукана можливість одержання для нашого Відділу через директивні органи хоча б 7–8 квартир. Питання про кадри, як відомо, впирається в проблему житлоплощі. Маючи на увазі, що багато працюючих наукових співробітників перебуває в тяжких житлових умовах, доцільно клопотатися про будівництво або відбудову для Академії великих будинків на декілька десятків квартир.

Загальні висновки

Протягом звітного періоду робота Відділу суспільних наук і його установ перебувала під особливою увагою Президії і партійного комітету Академії.

Слід відмітити, що партійні організації інститутів виявили значну допомогу у справі політичного виховання наукових кадрів, боротьбі з різного роду недоліками і, особливо, у справі розгортання критики і самокритики, де ще у нас і на сьогодні стан не особливо блискучий.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «П.М.».

Допомога партійних організацій благотворно впливала на виконання тематичного плану. Там, де ця допомога була слабша (інститути літератури, історії, мистецтвознавства), виконання тематичного плану і загальний стан роботи перебуває у гіршому стані.

Робота бюро Відділу суспільних наук проходила нерівномірно. Не було повсякденної оперативної діяльності, яка своєчасно впливала на інститути і контролювала систематично стан виконання тематичного плану і особливо його провідних основних робіт.

Однією з причин такого стану являється те, що голова бюро Відділу (дійсний член АН УРСР М. В. Птуха) протягом року довгий час (7 місяців) хворів.

Відсутність у ряді інститутів деяких керівних наукових кадрів (завідуючих відділами, зам[ісників] директорів по науковій частині) також негативно відбилась на виконанні тематичного плану (інститути філософії, економіки, літератури, мистецтвознавства).

Але все ж головною причиною невиконання тематичного плану є недостатня діяльність дирекції інститутів і завідуючих відділами у справі керівництва роботою наукових співробітників; відсутність у більшості інститутів належного контролю за виконанням тематики і високої вимогливості до виконавців.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 292, арк. 1–26. Копія. Машинопис.

№ 67

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У З НАФТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ Т.Т. ГОНТИ ТА ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ ГЕОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР К. І. МАКОВА ДО ЦК КП(б)У ПРО ЗДІЙСНЕНІ ІНСТИТУТОМ ДОСЛІДЖЕННЯ РУД РАДІОАКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

[5 січня 1948 р.]^{*1}

Інститутом геологических наук АН УССР, согласно постановления ЦК КП(б)У и Совета Министров УССР от 13 апреля 1946 года за № 619-34, были проведены специальные геологические исследования, направленные к выявлению и изучению на территории УССР руд радиоактивных элементов. Изучение и поиски урановых и ториевых руд производились организованным в Институте отделом специальных работ под научным руководством члена-корреспондента АН УССР тов. [Н. П.] Семененко.

Институт направил для проведения полевых исследований 5 геологических экспедиций в районы Днепровско-Донецкой впадины, Кривого Рога, Приазовья, Вольни и Закарпатья. Работы в Кривом Роге и Приазовье проводились совместно с Украинским геологическим управлением.

1. Днепровско-Донецкая впадина

^{*2}

^{*1} Дату встановлено за текстом доповідної записки Т.Т. Гонти до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова, що зберігається в архівній справі.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

При полевых исследованиях, произведенных в Черниговской и Сумской областях УССР, были обнаружены ураноносные палеогеновые фосфориты и установлено урано-фосфатное и урано-ванадиевое оруденение в континентальных миоценовых песчаниках. В фосфоритах Кролевецкого месторождения Черниговской области установлено присутствие урана при содержании около 0,01%, а в отдельных конкрециях – до 0,034%.

Спектроскопическая и химическая проверка выяснила ураноносность фосфоритов также и некоторых других месторождений (Незвиское Станиславской области, Брянское месторождение Брянской области).

Опыты электромагнитного обогащения и центрофугирования в тяжелых жидкостях показали возможность обогащения урано-фосфатов. Радиоактивность концентратов при этом повышалась в 10–20 раз. Это позволяет ставить вопрос о комплексном использовании фосфоритов, как аггруды и для получения урановых концентратов.

Изучение континентальных миоценовых песчаников позволило обнаружить у с. Стецковки Хотенского района Сумской области оруденение карнотитотенитового типа. Радиоактивность песчаников на породу оказалась равной 0,040–0,045%, при радиоактивности концентратов, полученных отсадкой тяжелой жидкостью, до 0,56%. В песчаниках микроскопически и химически установлены урано-фосфатные (отенит, уран-цирцит, девиндит) и урано-ванадиевый (карнотит) минералы.

Промышленный масштаб обнаруженных осадочных урановых оруденений еще не ясен, однако они, несомненно, заслуживают дальнейшего широкого изучения.

2. Криворожский железо-рудный бассейн

В итоге полевых работ открыто и разведано крупное Первомайское месторождение железо-урановых руд. Сотрудниками Института выяснена металлогения руд, охарактеризована структура рудных полей, выполнено минералогическое петрографическое описание района месторождения и дан прогноз нахождения урановых руд на ряде новых участков. Этот прогноз оказался правильным, в результате чего значительно расширены перспективы уранового оруднения Криворожского железорудного бассейна. В частности открыто новое крупное Желторецкое урановое месторождение. В этом же районе проводились гидрохимические исследования, обнаружившие источники радиоактивных вод в ряде новых, неизвестных ранее участков.

Институтом проведены опыты, доказавшие возможность обогащения криворожских железо-урановых руд. Криворожская железо-урановая провинция является крупнейшим районом урановых месторождений, имеющим выдающееся значение. В этом районе должны быть продолжены комплексные геологические исследования.

3. Приазовский район Украинского кристаллического массива

В Приазовском районе Украинского кристаллического массива работами Института установлена торийность цирконов Волновахского месторождения и подсчитаны запасы тория и урана. Совместными с Украинским геологическим управлением работами в Приазовье обнаружены месторождения ториевых руд в массиве Екатерининских гранитов. Кроме того открыты месторождения монацита, уже переданные Министерству цветной металлургии СССР.

Также изучались верхнетретичные железистые песчаники Приазовья, однако, радиоактивность этих пород оказалась невысокой.

Эти работы Института, а также проведенные в довоенные годы исследования показывают, что Приазовье является одним из наиболее интересных районов для поисков в его пределах руд радиоактивных элементов.

4. Волынский район кристаллического массива

Произведенные работы позволили установить повышенную радиоактивность отдельных разновидностей гранитов, однако промышленного значения эти радиоактивные проявления, по имеющимся данным, не имеют. По району собраны сведения о других редкометалльных минералах, переданные для использования промышленным организациям. Несмотря на в общем отрицательные результаты поисков на Волыни радиоактивных элементов, этот район не утратил своего значения, т.к. не удалось обследовать ряд наиболее интересных участков Ровенской области, в связи с запретом местных властей работать там без вооруженной охраны.

5. Закарпатье

В Закарпатской области УССР геологическая экспедиция изучала радиоактивность подземных вод. Обнаруженные радиоактивные воды не имеют промышленного значения, но могут быть использованы для курортного строительства.

* * *

Таким образом специальные исследования, произведенные Институтом геологических наук АН УССР, показали большие перспективы поисков радиоактивных руд в ряде районов УССР и необходимость проведения дальнейших исследований в этом направлении.

Однако развертывание специальных геологических исследований невозможно без соответствующего материально-технического оснащения Института геологических наук АН УССР.

Институт имеет 9 грузовых автомашин, изношенных, полученных в 1945–[19]46 гг. из армии и отремонтированных, по своему техническому состоянию непригодных для полевых экспедиционных работ.

Институт для проведения полевых работ плохо обеспечивается горючим. Так, например, за 9 месяцев 1947 г. Институт получил 9 тонн автобензина, а на IV квартал 1947 года Институту выделено только 1,6 тонны бензина или 60 килограмм на одну машину в месяц.

Полевые партии Института неудовлетворительно снабжаются полевым снаряжением и спецодеждой. Так, например, экспедиции Института не обеспечены палатками, рюкзаками, спальными мешками, походными кроватями, горными компасами, спецобувью, зимней теплой одеждой.

Ремонт автотранспорта и лабораторного оборудования не может производиться из-за отсутствия в Институте механической базы – Институт не имеет ни одного металлорежущего станка.

Лаборатории и полевые партии Института не обеспечены полностью необходимыми реактивами, в частности, особенно кислотными (плавиковой и соляной).

В помещения Института вселены другие учреждения Академии наук УССР, в результате чего в лабораториях и кабинетах Института тесно и нет условий для нормальной научной работы.

Предложения по дальнейшему развитию специальных работ Института геологических наук Академии наук УССР изложены в прилагаемом проекте постановления Совета Министров УССР и ЦК КП(б)У^{*1}.

Зам[еститель] секретаря ЦК КП(б)У
по нефтяной промышленности *Т.Т. Гонта*
Зам[еститель] директора по научной части
Института геологических наук АН УССР *К. [И.] Маков*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 696, арк. 11–16. Оригінал. Машинопис.

№ 68^{*2}

**ДОЗВІЛ УПРАВЛІННЯ ПРОПАГАНДИ І АГІТАЦІЇ
ЦК КП(б)У НА ВИДАВАННЯ «УКРАЇНСЬКОГО ХІМІЧНОГО
ЖУРНАЛУ» АН УРСР**

6 січня 1948 р.

Президенту Академії наук УРСР акад. Палладіну О. В.

Управління пропаганди і агітації ЦК КП(б)У дозволяє АН УРСР замість «Наукових записок» хімічних інститутів Академії видавати з січня 1948 року «Український хімічний журнал» періодичністю 10 номерів на рік, обсягом 8 друкованих аркушів, тиражем 1000 примірників.

Нач[альник] Управління пропаганди і агітації ЦК КП(б)У *Л. Ключник*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 133. Оригінал. Машинопис.

№ 69^{*3}

**ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДО ПЛАНУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
РОБІТ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР НА 1948 РІК**^{*4}

[Січень 1948 р.]^{*5}

Тематика науково-дослідних робіт Академії наук Української РСР на 1948 р. виходить з п'ятирічного плану Академії наук УРСР і включає ряд нових, актуальних проблем відповідно до завдань п'ятирічного плану відбудови і розвитку народного господарства СРСР, а також завдань дальшого піднесення і розквіту науки й техніки в СРСР і його невід'ємній складовій частині – Українській РСР.

^{*1} Проект постанови не публікується.

^{*2} Див. док. № 39.

^{*3} Див. док. № 1.

^{*4} Заголовок документа.

^{*5} Дату встановлено за протоколами засідання Президії АН УРСР від 4–6 грудня 1947 р. № 21, п. 2 та від 12 грудня 1947 р. № 22, п. 4.

Наукова робота інститутів Академії наук УРСР буде зосереджена навколо розробки провідних проблем, що виділяються за своїм науково-теоретичним, науково-технічним і народногосподарським значенням.

В галузі *математики*^{*1}, поруч з дослідженням питань інтегрування диференціальних рівнянь, побудови гармонічного аналізу функцій, теорії сингулярних інтегралів, основна увага буде зосереджена на вивченні проблем квазіконформних відображень плоских та просторових областей та їх застосування та проблеми нелінійних задач в рівняннях математичної фізики.

В галузі *фізики* центральною комплексною проблемою є проблема дослідження електричних і оптичних властивостей неметалічних твердих тіл, яка буде розв'язуватися шляхом вивчення електронних явищ у півпровідниках, дослідження фізичних властивостей півпровідникових емітерів електронів, дослідження спектральних і оптичних властивостей кристалів і рідин і розробки електронної теорії кристалів; ця проблема важлива для розвитку виготовлення твердих випро-стувачів і фотоелементів для виробництва фото- і термокатодів.

Водночас планується дослідження в галузі одержання швидких часток, в галузі фізики низьких температур, генерації сантиметрових і міліметрових хвиль, а також у галузі фізики фазових перетворень в конденсованих системах, що дасть можливість вивчити зміни технічно важливих властивостей металів і сплавів в процесі їх механічної і термічної обробки.

План в галузі *хімічних* наук передбачає поруч з дальшим дослідженням таких важливих проблем, як хімія ізотопів (вивчення хімічних реакцій ізотопним методом), проблема кінетики і каталізу (в напрямку з'ясування мікрокінетичних факторів каталізу і дослідження механізму ланцюгових реакцій), кольору й будови органічних барвників і синтезу нових ціанінових барвників, хімія комплексних сполук, розгортання вивчення питань механізму органічних реакцій, синтезу похідних тіазолу як фізіологічно активних речовин і проблеми гідрофільності колоїдної системи.

В галузі *геологічних* наук основне місце посідають дослідження стратиграфії, фацій, тектоніки і вулканізму докембрію УРСР, а також робота в галузі опрацювання теоретичних передумов розшуків найголовніших корисних копалин на основі регіонального вивчення території України і вивчення умов утворення, залягання і розповсюдження корисних копалин. В цих роботах основна увага приділяється проблемі нафти УРСР.

В галузі *біологічних* наук робота буде зосереджена навколо вивчення ряду великих комплексних проблем, таких, як проблема флори і фауни УРСР, проблема біологічно активних речовин, яка буде охоплювати досліди в галузі вітамінів, антибіотиків і т. ін., проблема закономірностей еволюційного процесу.

Щодо проблеми білка планується виділення та вивчення властивостей тканинних і ферментних білків і вивчення процесів денатурації й ферментативного зсідання їх. Дослідження хімічних основ життєвих процесів буде спрямоване на вивчення процесів вуглеводного і азотистого обміну в нервовій і мускульній тканині й ролі в цих процесах окремих ферментів, а також вегетативної нервової системи.

*1 Тут і далі – виділено у документі.

Інститути Відділу біологічних наук разом з інститутами Відділу сільськогосподарських наук мають продовжувати й поширювати вивчення природи ростових речовин і їх ролі у розвитку рослин з метою їх використання для підвищення продуктивності й стійкості сільськогосподарських культур і проблеми біології й селекції дубового шовкопряда і його акліматизації в УРСР.

В галузі *технічних* наук заплановані на 1948 р. проблеми мають забезпечити здійснення ряду завдань, що стоять перед радянською наукою і технікою:

а) розв'язання питань нової техніки й поглиблення наукового дослідження для дальшого технічного прогресу і розв'язання практичних завдань металургії, гірничої промисловості, машинобудування, електрозварювання, автоматизації процесів;

б) розв'язання питань енергетики і комплексного використання місцевих енергетичних ресурсів УРСР;

в) подання науково-технічної допомоги у відбудові й розвитку промисловості УРСР.

Основне місце в галузі технічних наук займають проблема одержання високоякісних чавунів і якісної сталі, проблема газової турбіни та реактивного двигуна, проблема міцності і стійкості конструкцій і проблема комплексного використання місцевих енергоресурсів.

Важливе місце продовжують займати питання *електрозварювання* в напрямі дослідження питань автоматичного й півавтоматичного електродугового зварювання і питань газового різання й обробки металів. Буде продовжуватися робота по проблемі передавання енергії без проводів струмом високої частоти в напрямі вивчення випромінювання концентрованих спрямованих потоків енергії. Праця над проблемою підвищення ефективності й автоматизації роботи енергосистем передбачає вивчення питань моделювання процесів автоматичного комбінованого регулювання потужності та коефіцієнту корисної дії гідроелектричних установок і т. ін.

Дослідження в галузі *гірничої* механіки спрямовані на вивчення питань механізації й автоматизації процесів добування твердих корисних копалин і проблеми глибоких шахт.

В галузі *сільськогосподарських* наук науково-дослідна робота буде зосереджена навколо дослідження проблем підвищення продуктивності й створення нових сортів ярової та озимої пшениці, підвищення врожайності, якості сировини та розробки засобів механізованого збирання і удосконалення методів боротьби з шкідниками та хворобами цукрових буряків, проблеми підвищення продуктивності каучуконосів на Україні, проблеми позонального обґрунтування та впровадження травопільної системи землеробства на Україні. Буде продовжуватися еколого-фізіологічне вивчення лісів та селекція швидкорослих лісових порід, опрацювання заходів підвищення ефективності родючості ґрунтів солонцюватого комплексу, а також впливу різних агрономічних заходів на властивості солонців, обґрунтування теорії і конструкції машин для соціалістичного землеробства (питання підвищення потужності тракторів і здешевлення виробництва та економії металу при виготовленні різних машин і знарядь шляхом впровадження нових матеріалів).

В галузі *суспільних* наук особливо важливе місце посідають роботи над складанням «Короткого курсу історії України», «Короткого курсу історії української

літератури», «Короткого курсу історії українського фольклору» і «Короткого курсу сучасної української літературної мови», а також «Економічної географії УРСР».

Важливе місце в роботі установ Відділу суспільних наук займає комплексна проблема «Історія філософської і суспільної думки на Україні».

В 1948 р. має бути закінчене написання монографій («Радянське образотворче мистецтво УРСР», «Музика УРСР» і «Радянський театр на Україні»), присвячених тридцятій річниці радянської влади на Україні.

В галузі *економіки* продовжуватимуться дослідження резервів підвищення продуктивності праці в різних галузях промисловості й буде розроблена тема «Економічна характеристика Південного степу УРСР», яка послужить вихідним матеріалом для дальшого комплексного вивчення розміщення й спеціалізації сільського господарства і промисловості цього району.

Інститут *філософії* братиме участь у складанні окремих розділів великих колективних праць Інституту філософії Академії наук СРСР: «Діалектичний матеріалізм» і «Історія філософії», а також планує розробку ряду питань діалектичного й історичного матеріалізму і філософії природознавства.

В галузі *історії* планується розгортання підготовчої роботи до складання багатомної історії України шляхом опрацювання тем, присвячених вивченню соціально-економічних відносин на Україні в XVI–XVII ст., спільної боротьби російського й українського народів проти їх ворогів і окремих питань з історії України в радянський період і т. ін.

В галузі *літератури* планується вивчення ряду питань, присвячених українсько-російському літературному єднанню, зв'язкам української літератури з літературами слов'янських народів, теорії й методології літератури. Буде також продовжена робота над підготовкою до видання творів Т. Г. Шевченка, Л[єсі] Українки, Василя Стефаника.

В галузі *мовознавства* продовжується робота над українсько-російським словником і над історичним словником української літературної мови.

В галузі *археології* мають бути підведені підсумки досліджень найдавніших періодів історії суспільства на сучасній території УРСР поруч з проведенням значної експедиційної роботи.

В галузі вивчення *історії Великої Вітчизняної війни на Україні* накреслено складання кількох документальних збірників, присвячених партизанському рухові на Україні й висвітленню німецько-фашистського окупаційного режиму на території УРСР.

Детальніше план роботи кожного Відділу Академії наук УРСР викладено в пояснювальних записках до планів окремих Відділів; зміст кожної проблеми (а також теми) викладено в анотаціях.

Проблеми, які увійшли в план науково-дослідних робіт Академії наук УРСР на 1948 р., були обговорені в інститутах і Відділах Академії наук і на спеціальних засіданнях Президії АН УРСР.

План складається з 150 проблем.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 300, арк. 3–8. Друкарський відбиток.

**ПОВІДОМЛЕННЯ ГОЛОВИ ДЕРЖПЛАНА УРСР В. М. ВАЛУЄВА ДО
РМ УРСР ПРО ВІДНОВЛЕННЯ РОБОТИ ТА СКЛАД РАДИ ПО
ВИВЧЕННЮ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УРСР АН УРСР**

4 лютого 1948 р.

Совет по изучению производительных сил существовал при Президиуме Академии наук УССР с 1924 года до середины 1941 года и прекратил своё существование в связи с началом войны^{*1}.

Совет занимался проблемами нефти, газификации хозяйства, проблемой солевых водоемов, редких и цветных металлов, малых рек УССР и др.

Совет по изучению производительных сил был предусмотрен также и в новом Уставе Академии наук УССР, утвержденном Советом Министров УССР 6 февраля 1945 г. (п. 42 Устава)^{*2}.

В соответствии с этим, в декабре 1947 года Президиум Академии наук УССР принял решение о возобновлении деятельности Совета. В его состав были введены следующие лица: вице-президент и действительный член Академии наук УССР – А. И. Киприанов (председатель Совета); член-корреспондент и директор Института теплоэнергетики И. Т. Швец, член-корреспондент Е. С. Бурксер и директор Института экономики – доктор Я. Г. Фейгин (заместители председателя Совета) и члены Совета: действительный член Академии наук УССР и директор [Института] общей и неорганической химии А. В. Думанский, действительный член Академии наук УССР и директор Института электротехники С. А. Лебедев, член-корреспондент П. А. Власюк, член-корреспондент и зав[едующий] Лаборатории сельскохозяйственного машиностроения А. А. Василенко, член-корреспондент и директор Института ботаники Д. К. Зеров, член-корреспондент и директор Института горной механики П. С. Кучеров, член-корреспондент и директор Института гидрологии и гидротехники Г. И. Сухомел, зам[еститель] директора Института геологических наук – профессор К. И. Маков, директор Института физики М. В. Пасечник и зам[еститель] директора Института физической химии Ф. И.^{*3} Голик⁴⁹.

Дополнительно в состав членов Совета введен начальник отдела природных ресурсов Госплана УССР – профессор Л. Д. Розов.

Принят проект проблемного плана работы Совета на 1948 год, содержащий следующие комплексные проблемы:

1. Комплексное использование бурых углей УССР;
2. Местное удобрение УССР;
3. Комплексное использование ресурсов природных и промышленных газов в УССР;
4. Комплексное использование малых рек УССР;
5. Комплексное изучение производственных сил Закарпатской области.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*2} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 355.

^{*3} Так у документі. Потрібно: «О. З.».

Намечены следующие руководители научно-исследовательских работ по указанным выше проблемам: по 1-ой – член-корреспондент Академии наук УССР П. С. Кучеров, по 2-ой – действительный член Академии наук УССР А. И. Дущечкин, по 3-ей – член-корреспондент Академии наук УССР И. Т. Швец, по 4-ой – член-корреспондент Академии наук УССР Г. И. Сухомел и по 5-ой – член-корреспондент Академии наук УССР Е. С. Бурксер.

Кроме того, признано необходимым провести подготовку для проведения в 1949 году конференции по производительным силам УССР и проведение подготовительной работы к разработке в последующем таких проблем, как урожайность в засушливых степных районах Юга Украины, новые строительные материалы, Сиваш и соляные водоемы, Полесье (совместно с Советом по изучению производительных сил Академии наук Белорусской ССР).

Проблема нефти в УССР, которой занимался Совет до Отечественной войны, в настоящее время в его план не включается, так как эта проблема хотя и является одной из важнейших, но на данном этапе её развитие не носит комплексного характера и сводится в основном лишь к задаче поисков и разведке в УССР новых месторождений и нефтеносных районов. Такая задача решается соответствующими специальными геологическими организациями Министерства геологии СССР и нефтяной промышленности, с участием Института геологических наук Академии наук УССР.

В ближайшее время намечается созыв первого пленума Совета по изучению производительных сил для утверждения проблемного плана и решения организационных вопросов.

После утверждения проблемного плана пленумом Совета и Президиумом Академии наук УССР, будут составлены и оформлены рабочие программы и сметы по каждой проблеме и Совет сможет приступить непосредственно к своей работе.

Работа Совета будет направлена на мобилизацию производительных сил УССР для решения хозяйственных задач, поставленных товарищем [И. В.] Сталиным в его предвыборной речи 9 февраля 1946 года и быстрейшего освоения в народном хозяйстве УССР важнейших достижений науки и техники, требующих для этого проведения целевых комплексных исследований.

Академия наук выдвигает вопрос о включении в состав членов Совета – председателя Госплана УССР.

Для ответа Академии наук по этому вопросу прошу Ваших указаний.

Председатель Госплана Совета Министров УССР *В. [М.] Валуев*

На документі помітка: «Тов. Коротченко Д. С. не возражает против включения в состав Совета т. [В. М.] Валуева. 20.03.[19]48^{*1}».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 5904, арк. 24–26. Оригінал. Машинопис.

*1 Підпис нерозбірливий.

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА АКАДЕМІЇ АРХІТЕКТУРИ УРСР
В. Г. ЗАБОЛотноГО ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. С. ХРУЩОВА ПРО
РОЗРОБКУ ІНСТИТУТОМ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ
БЕЗСВИНЦЕВИХ ЕМАЛЕЙ ТА ЇХ ПРОМИСЛОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ**

7 лютого 1948 р.

Настоящим ставим Вас в известность, что Институтом строительных материалов [Академии архитектуры УССР] (директор действительный член АН УССР Б. С. Лысин) в лице автора О. В. Череповой (руководитель темы академик Б. С. Лысин) проведена работа по получению бессвинцовых эмалей для архитектурно-декоративной керамики, в которых дефицитные глушители (окись олова и сурьмы)^{*1} заменены недефицитным материалом – минералом цирконом.

Дефицитность глушителей была одной из основных причин, тормозивших широкое применение эмалей для облицовочных материалов.

Наш опыт использования циркона для эмалей в керамике является первым в СССР.

В настоящее время залежи циркона настолько значительны в УССР (в районе Мариуполя), что он является вполне доступным сырьем.

В результате работы получены легкоплавкие бессвинцовые белые и цветные эмали с температурой обжига 980°C, отвечающие всем требованиям, предъявляемым к облицовочным материалам; исследован новый вид сырья – циркон; установлены оптимальные условия получения эмалей и изучены их химические и термические свойства.

В отличие от глазурей исследованные эмали, благодаря своей непрозрачности, маскируют цвет черепка, что разрешает применять местное темножгущее сырье для керамических изделий.

Проведенная работа дает возможность расширить сырьевую базу для производства декоративной керамики и применить для нее в массовом производстве декоративный и долговечный материал – циркониевые эмали.

Результаты исследований дали возможность рекомендовать циркониевые эмали для внедрения в производство облицовочных плиток на Киевском экспериментальном керамическом заводе Министерства промышленности строительных материалов УССР.

В этом году Институт углубляет проработку этого вопроса в части изучения физико-химических и оптических свойств циркониевых эмалей и практического внедрения их в массовое производство.

Директор Академии архитектуры УССР действительный член А[кадемии] а[рхитектуры УССР] *В. И. Заболотный*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 988, арк. 10. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

**ІНФОРМАЦІЯ КОМІСІЇ ІНСТИТУТУ ЗООЛОГІЇ АН УРСР ПРО
ОБСТЕЖЕННЯ РОБОТИ КАРАДАЗЬКОЇ БІОЛОГІЧНОЇ
СТАНЦІЇ АН УРСР^{*1}**

*9 лютого 1948 р.
м. Сімферополь*

С 31 января по 7 февраля 1948 г. комиссия в составе: заведующего Зоологическим музеем Института зоологии АН УССР кандидата биологических наук т. Сокура И. Т.⁵⁰, заведующего отделом палеозоологии Института зоологии АН УССР кандидата биологических наук Пидопличко И. Г., представителя Крымского областного комитета ВКП(б) т. Парфенова И. В. ознакомилась с научной, общественно-политической и хозяйственной деятельностью Станции (путем личных бесед с сотрудниками Станции, изучения их письменных свидетельств и официальных документов Станции) и установила ряд положительных и отрицательных сторон в ее деятельности. Материалы, освещающие отдельные стороны деятельности Станции, излагаются ниже.

Общий характер работы, структура и кадры Станции^{*2}

Карадагская биологическая станция является одной из старейших советских биологических станций на Черном море^{*3}. В 1944 г., после освобождения Крыма, Карадагская биологическая станция возобновила свою работу и к настоящему времени достигла значительных успехов в области восстановительных работ после разрушений, произведенных немецко-фашистскими захватчиками, и в области научной деятельности. Направление работы Станции в настоящее время является гидробиологическим и химическим.

Большое научно-теоретическое и народно-хозяйственное значение гидробиологических и биохимических работ по изучению моря общеизвестно. Поэтому при оценке работы Карадагской биостанции, в данном случае, можно отметить только то, что масштаб работы Станции еще недостаточен. Это объясняется тем, что Станция еще полностью не восстановлена и не укомплектована научными кадрами.

В настоящее время Станция состоит из двух лабораторий: 1) гидробиологии и ихтиологии, 2) сравнительной биохимии и физиологии морских организмов. Имеется научная библиотека (21 700 книжных единиц) и музей, пока еще почти свернутый. К числу общих причин, мешающих развертыванию на Станции ряда экспериментальных работ относится отсутствие электроэнергии, специальных научно-исследовательских катеров для плавания в море, ряда вспомогательных помещений и некоторого оборудования. Но главная причина, мешающая нормальной научной работе, кроется в кадрах Станции.

^{*1} Рішення про обстеження роботи станції було прийнято на засіданні Президії АН УРСР 17 жовтня 1947 р. Звіт комісії заслухано на засіданні Президії 20 лютого 1948 р. Див. Додатки: «Регести протоколів» (прот. № 19 від 17 жовтня 1947 р., п. 11; прот. № 4 від 20 лютого 1948 р., п. 2).

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Див.: Історія Національної академії наук України (1934–1937): Документи і матеріали. – К., 2003. – С. 386.

Научный коллектив Станции весьма небольшой и состоит из пяти человек: из них три старших научных сотрудника (доктор биологических наук директор Станции Виноградов К. А.^{*1}, кандидат биологических наук Борисенко А. М., кандидат биологических наук Виноградова З. А.) и два младших научных сотрудника (Кремена^{*2} П. Д., Ткачева К. С.). Научно-технический персонал состоит из трех человек (два лаборанта и один библиотекарь). Административно-технический и обслуживающий персонал состоит из 9 человек.

Всего коллектив Станции состоит из 17 человек, не считая временно работающих лиц. Коммунистов в этом коллективе пять человек (два научных сотрудника – Виноградов К. А. и Борисенко А. М., старший лаборант Ланская Л. А., библиотекарь Черкасова Е. К. и старший бухгалтер Никонов П. П.). Шесть человек, работающих на Станции в качестве технического персонала, были на оккупированной территории (шофер Мартынишин, лаборант Бринева-Никонова В. С., шкипер Воропаев С. Я., рыбак Мищунин, грузчик Попов П. А. и уборщица Романова А. Я.). По национальному составу сотрудники Станции распределяются так: русских – 12, украинцев – 4, татар – 1.

В штатах Станции имеется некомплект: старших научных сотрудников – три и младших научных сотрудников – два. Таким образом, Станция научными кадрами укомплектована на 50%, что, естественно, находит отрицательное отражение в ее работе. Рост научной квалификации имеющихся научных сотрудников за 1947 г. весьма существенный: за этот год директор Станции Виноградов К. А. защитил в Институте зоологии АН СССР в Ленинграде диссертацию на ученую степень доктора биологических наук, научные сотрудники защитили две диссертации на ученую степень кандидата биологических наук: Виноградова З. А. (при Институте зоологии АН УССР в Киеве) и Борисенко [А. М.] в Харьковском госуниверситете.

Выполнение тематического плана в 1947 году и научная продукция Станции

Основная проблема, разрабатываемая Станцией – биологические основы продуктивности Черного моря – представлена была в 1947 году 6 темами – одну из которых выполнял Виноградов К. А., одну Борисенко А. М. (совместно с Виноградовым К. А.), одну Кремена А.^{*3}, две Виноградова З. А. и одну Ткачева К. С. (совместно с Виноградовым К. А.). Плановые задания по тематике 1947 г. выполнены, кроме того выполнено три небольшие сверхплановые работы. Основные научные результаты работ Станции за 1947 год сводятся к следующему: установлена ошибочность некоторых положений прежних исследователей о неизменности химического состава организмов. Поставлен вопрос об использовании в качестве одного из источников витаминного сырья отходов рыбного промысла, в частности чешуи различных рыб. Установлено большое значение витаминов для общей жизнестойкости морских организмов в неблагоприятных условиях и положительное влияние их на процессы роста и размножения морских беспозвоночных, а также на увеличение их потенциальной плодовитости. Разработан ряд вопросов по теоретическому обоснованию конкретных мероприятий по акклиматизации в

^{*1} Див.: Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 631.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Кремнева».

^{*3} Те саме – «Кремнева П. Д.».

Черном море новых организмов. Установлен по существу новый для биологии факт периодической линьки рыб. Выявлен ряд деталей жизненного цикла наиболее массовой в Черном море бурой водоросли – цистозеры. Важным достижением в работе Станции за ряд лет является установление в Черном море до глубины 200 метров такого богатства организмов, которое не только может быть приравнено к богатствам Каспийского, Охотского и других морей, но в некоторых случаях и превышает их. Этим самым разоблачается старая теория о бедности Черного моря промысловыми организмами в связи с заражением его сероводородом, начиная с глубин 200 метров, ибо основная масса промысловых животных и в других морях добывается на глубинах до 200 метров. Таким образом, Черное море имеет огромные перспективы для развития промышленной добычи рыбы и других организмов и над сероводородными глубинами, но методы этой добычи должны быть несколько иными, чем в других морях.

Все эти вопросы помимо теоретического интереса имеют прямое значение для ряда практических целей по использованию природных ресурсов Черного моря. Таким образом, выполнение тематического плана Станции за 1947 год и степень научной эффективности этого выполнения можно считать вполне удовлетворительным. Работы, выполненные в послевоенное время научным коллективом Карадагской станции и приезжими специалистами, подготовлены и сданы в печать в виде сборника размером в 20 печатных листов.

В течение 1947 года научными сотрудниками Станции напечатано ряд небольших работ в изданиях: «Доклады Академии наук СССР», «Природа», «Доповіді Академії наук УРСР» и других. Виноградов К. А. напечатал четыре статьи общим объемом 1¼ печатного листа. Виноградова З. А. напечатала одну статью общим объемом четверть печатного листа. Напечатанные статьи содержат краткое изложение наиболее интересных выводов из выполненных по плану 1946 и 1947 годов тем и новых наблюдений.

Положительной чертой в работе Станции является осуществление контакта в работе с многими научными учреждениями СССР. В 1947 году контакт в работе установлен был Станцией: с Институтом геологических наук АН СССР, Грузинской научной рыбохозяйственной станцией ВНИРО, Новороссийской биологической станцией, Севастопольской биологической станцией и другими. Кроме того, многие научно-исследовательские и педагогические учреждения пользовались Карадагской станцией как базой для проведения ряда исследований и учебной практики студентов. К таким учреждениям относятся университеты: Киевский, Харьковский, Ленинградский, Московский, Горьковский, Одесский; институты: Киевский медицинский, Киевский педагогический, Сумской педагогический; научно-исследовательские институты: морского рыбного хозяйства и океанологии (Москва), ботаники АН УССР, клинической физиологии АН УССР, микробиологии АН УССР, гидробиологии АН УССР, биохимии АН УССР, зоологии АН УССР, Никитский ботанический сад и другие. Судя по переписке, названные учреждения весьма доброжелательно отзываются о Станции. Деятельность Карадагской биостанции как базы для работы других научно-исследовательских учреждений СССР нужно признать не только удовлетворительной, но и чрезвычайно важной. Так как Станция еще не полностью восстановлена и прием приезжих на-

учных работников и студентов связан с большими трудностями, необходимо особенно подчеркнуть эту работу, проведенную Станцией в 1947 году. [...]»¹.

Предложения

1) Необходимо принять срочные меры к укомплектованию штата научных сотрудников Станции за счет имеющихся вакантных мест.

2) В ближайшее время подобрать и прислать на Станцию в помощь директору ученого секретаря – члена партии.

3) Считать целесообразным оставление во главе Карадагской биостанции доктора биологических наук Виноградова К. А.

4) Считать целесообразным вместо т. Касьяненко назначить на должность зам[естителя] директора по админхозчасти коммуниста с хорошим опытом работы в этой области.

5) Считать целесообразным оставление на Станции в той же должности старшего научного сотрудника т. [А. М.] Борисенко. Ввиду желания т. [А. М.] Борисенко уйти со Станции, считать возможным разрешить этот вопрос по мере прибытия на Станцию новых научных сотрудников.

Члены комиссии:

Кандидат биологических наук

заведующий Зоомузеем [Института зоологии] АН УССР *И. Т. Сокур*

Кандидат биологических наук заведующий отделом палеозоологии [Института зоологии] АН УССР *И. Г. Пидопличко*

Представитель Крымского обкома ВКП(б) *И. В. Парфенов*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1501, арк. 1–17. Копія. Машинопис.

№ 73

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА НАЧАЛЬНИКА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ОКРУГУ ЗАЛІЗНИЧНИХ ШЛЯХІВ УРСР ВИШНЕВЕЦЬКОГО ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. С. ХРУЩОВА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УТВОРЕННЯ В СИСТЕМІ АН УРСР НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ТРАНСПОРТНИХ ПРОБЛЕМ

5 березня 1948 р.

Организованные на территории УССР Донецкий и Юго-Западный округа железных дорог, обеспечивают перевозки важнейших народно-хозяйственных грузов Республики, общим объемом, превышающим 25% от всех перевозок по железнодорожной сети Союза ССР.

Дороги указанных округов обеспечивает транспортную связь важнейших промышленных центров Донбасса, Кривого Рога и богатых сельскохозяйственных

^{*1} Далі знято текст з інформацією про внутрішні суперечки між співробітниками, їх негативний вплив на роботу Станції та висновки комісії з цього приводу.

районов Республики, взаимодействуя с развитой сетью промышленных подъездных путей, водных магистралей и автогужевых дорог.

Развитие народного хозяйства УССР требует от всех видов транспорта решения ряда актуальных проблем по усилению транспортных связей для обеспечения возрастающих нужд промышленности и сельского хозяйства.

К первоочередным транспортным проблемам относятся:

1. Комплексное развитие и усиление межрайонной связи внутри Донбасса и Криворожья, а также выходов из них в сторону Центра и Юго-Запада.

2. Рационализация грузопотоков и их распределение между видами транспорта.

3. Создание единых технологических процессов работы магистральных направлений во взаимодействии с промышленными подъездными путями.

4. Кольцевание узкоколейных линий и организация перегрузочных пунктов для выхода грузов на магистральные железнодорожные направления.

5. Рационализация короткопробежных и местных замкнутых перевозок.

6. Использование местных энергетических ресурсов в транспортном хозяйстве во взаимосвязи с потребностью промышленных предприятий и сельского хозяйства отдельных районов Республики и ряд других проблем.

Научное разрешение транспортных задач, отражающих специфику районов с развитой промышленностью и интенсивность работы сравнительно густой сети дорог и водных путей сообщения, должно быть сосредоточено в научном центре, где возможно комплексное их решение в увязке с общими народно-хозяйственными задачами.

Таким научным органом является Академия наук УССР. К сожалению, в составе Академии наук УССР отсутствует институт, который занимался бы научным разрешением транспортных вопросов.

В свете стоящих задач по развитию транспортных связей УССР назрела необходимость организации научно-исследовательского института транспортных проблем при Академии наук Украинской ССР^{*1}.

Кадры для института могут быть привлечены из центральных отраслевых научно-исследовательских институтов, учебных заведений, а также квалифицированные специалисты с производства.

Докладывая об изложенном, прошу Вашего решения.

Заместитель начальника Юго-Западного округа железных дорог
генерал-директор движения II ранга *Вишневецкий*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 988, арк. 82–83. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

**ЛИСТ АКАД. В. П. ФЛАТОВА ДО ПОМІЧНИКА ПЕРШОГО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У О. П. КАНЕВСЬКОГО ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ З
ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ БІОГЕННИХ СТИМУЛЯТОРІВ У
СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ**

9 березня 1948 р.

м. Одеса

Уважаемый Алексей Филиппович!

Как мне сообщил мой помощник, главный врач Института П. М. Курышкин, сегодня он был вызван по телефону из Совета Министров УССР тов. Ф. А. Поповым⁵¹ по вопросу об организации работы по биогенным стимуляторам в сельском хозяйстве.

Из переданного мне содержания разговора у меня явились опасения, что в этот вопрос, быть может, вносятся новые положения, которые могут свести на нет нашу с Вами договоренность об организации этого дела. Считаю необходимым для внесения ясности сообщить по этому вопросу свое мнение:

1. Как Вам известно, опыты с применением биогенных стимуляторов на протяжении 1945–1947 гг. велись в некоторых колхозах и в подсобном хозяйстве [Одесского] облисполкома Комиссией при облисполкоме. Результаты этих опытов, показавших положительное влияние биогенных стимуляторов на развитие и урожайность с[ельско]х[озяйственных] культур, все же носят предварительный характер, т. к. опыты были поставлены недостаточно полно.

В 1947 г. Комиссия по существу прекратила свою работу, не обеспечила финансирование опытов, что и вынудило меня выйти летом 1947 г. из ее состава.

Результаты небольшого объема проделанных опытов в 1947 г. до сего времени мне неизвестны.

Исходя из вышесказанного, считаю нецелесообразным возобновление работы Комиссии в 1948 г.

В дальнейшем, учитывая указания Н. С. Хрущева, я считаю, что работу следует проводить на строго научных основаниях в системе Академии наук УССР.

2. Предложение тов. Попова Ф. А., высказанное им по телефону, о проведении опытов с биогенными стимуляторами на подсобном хозяйстве Института и использование для этой цели ассигнованных на подсобное хозяйство 100 тысяч рублей, – является невыполнимым, т. к. такого хозяйства Институт еще не имеет и оно может быть организовано только в конце этого года.

Кроме этого, Институт глазных болезней⁵² не может брать на себя проведение научных опытов в области сельского хозяйства.

Предложенная Вами и академиком [А. И.] Душечкиным организация для этой цели в Одессе специальной лаборатории Института физиологии растений АН является единственно правильным разрешением вопроса.

3. Вами было намечено использовать, как базу для проведения опытов в этом году, Одесскую плодоовощекартофельную станцию.

*¹ Див. док. № 75.

Ввиду того, что организация лаборатории потребует еще много времени, я считал целесообразным, чтобы не упустить возможность закладки опытов весной этого года, – провести переговоры с руководством Станции об ответственном обеспечении Станцией проведения полевых опытов по схеме и методике, согласованной со мною. Взаимоотношения со Станцией в этих условиях осуществлялись бы на основе хозяйственного договора, предусматривающего проведение опытов на строго научной основе с обеспечением своевременного и качественного проведения всех работ и с оплатой расходов по хозяйственному договору лабораторией Института физиологии. Руководство Станции (директор П. К. Приямпольский) согласия на заключение такого договора не дало, желая ограничить свое участие в проведении опытов предоставлением земельного участка и оказанием некоторой хозяйственной помощи.

Учитывая то обстоятельство, что лаборатория в ближайшее время еще не будет иметь ни организационных возможностей, ни материально-технических средств для самостоятельной закладки весенних опытов на территории Станции, считаю необходимым заключение хозяйственного договора, возлагающего на Станцию ответственное проведение опытов. Ставя основной целью проведения полевых опытов в текущем году проверку, в соответствии с требованиями сельскохозяйственной науки, результатов опытов предыдущих лет, необходимо установить, при условии заключения хозяйственного договора, со стороны лаборатории повседневный контроль за работой Станции с оказанием помощи ей в проведении опытов, с прикреплением для этой цели к Станции младшего научного работника (агронома) лаборатории.

В случае, если со Станцией упомянутый хозяйственный договор все же не будет заключен, то работа лаборатории в 1948 г. будет ограничена следующими основными задачами:

а) проведение лабораторных исследований по физиологии и биохимии развития растений под влиянием биогенных стимуляторов;

б) проведение полевых опытов на небольших делянках на участке при лаборатории (об условиях, при которых этот участок может быть выделен, будет сказано ниже);

в) подготовка к созданию собственной базы лаборатории для проведения полевых опытов в будущем году (подыскание земельного участка, обеспечение лаборатории помещением, подготовка почвы к посеву 1949 г. и закладка опытов осенью 1948 г. и проч[ее]).

4. Отказ Плодоовощекартофельной станции от заключения хозяйственного договора перенес бы, таким образом, проведение полевых опытов в необходимом объеме по испытанию действия биогенных стимуляторов, на осень 1948 г. и весну 1949 г.

Все же и в таких условиях перед организуемой лабораторией в текущем году стоят большие задачи.

Лаборатория могла бы временно (на 1948 г.) поместиться в здании нашего Института с закладкой опытов на небольших делянках на площади, примерно 0,2 гектара на территории Института.

Предоставление Институтом помещения для лаборатории и земельного участка для опытов может быть проведено при условии согласия на это со стороны Министра здравоохранения УССР тов. [Л. И.] Медведя.

При обсуждении этого вопроса с Министром здравоохранения, необходимо учесть, что:

а) Исследовательские работы лаборатории по биохимии и физиологии развития растений под влиянием биогенных стимуляторов будут иметь весьма важное значение не только для выявления механизма воздействия биогенных стимуляторов на с[ельско]х[озийственные] культуры, но и для укрепления и развития гипотезы тканевой терапии, т. к. проведение опытов на растениях является необходимым элементом для развития всей теоретической части тканевой терапии и экспериментального обоснования общебиологического значения гипотезы.

б) Помещение лаборатории в здании Института, как и использование земельного участка для опытов на его территории, будет носить временный характер (на 1948 г.) – до перехода лаборатории на собственную базу.

в) Выделение небольшого земельного участка (0,2 га) на территории Института может быть проведено, т. к. указанный участок земли еще не намечен в этом году к использованию для увеличения площади зеленых насаждений при Институте.

5. Исходя из вышенамеченного разворота работы лаборатории, мною внесены некоторые изменения в проект сметы расходов по лаборатории (смету прилагаю)^{*1}.

В штатное расписание необходимо дополнить должности одного младшего научного сотрудника (агронома) и одного лаборанта. Наличие должности младшего научного сотрудника обязательно только при условии заключения хозяйственного договора с Плодоовощекартофельной станцией.

Кроме этого, по статье зарплаты желательно предусмотреть расходы по безлюдному фонду в размере 40 000 рубл[ей] для оплаты расходов, связанных с организацией лаборатории и выполнением поставленных перед нею в 1948 г. задач.

В проекте сметы совершенно не были предусмотрены производственные и административно-хозяйственные расходы, что вызвало необходимость внесения соответствующих корректив.

Выводы^{*2}

Исходя из вышеизложенного и на основе нашей договоренности, считаю необходимым, чтобы в постановлении по организации Лаборатории были предусмотрены следующие основные вопросы:

1. Об организации лаборатории по изучению влияния биогенных стимуляторов на развитие и урожайность с[ельско]х[озийственных] растений по методу акад. В. П. Филатова⁵³ при Институте физиологии растений Академии наук УССР.

2. О выделении Институтом физиологии растений необходимого количества штатных единиц для организации лаборатории (проект штатов прилагается)^{*3}.

*1 Кошторис витрат не публікується.

*2 Підкреслено в документі.

*3 Проект штату не публікується.

3. Об утверждении сметы лаборатории на 1948 г. и ассигновании необходимых средств, а также о выделении безлюдного фонда в сумме 40 000 р[уб]. (проект сметы прилагается).

4. О выделении Академией наук УССР необходимого оборудования для лаборатории (список оборудования прилагается)^{*1}.

5. Об открытии в Одесском госбанке специального текущего счета лаборатории.

6. Обязать Одесскую плодоовощекартофельную станцию (тов. [П. К.] Приямпольский) провести в 1948 г. опыты по проверке действия биогенных стимуляторов на урожайность и развитие с[ельско]х[озийственных] культур по схеме и методике академика В. П. Филатова, с заключением на проведение этих опытов хозяйственного договора с лабораторией.

Убедительно прошу Вас, ввиду наступления весны, оказать содействие к возможно более быстрому разрешению всех этих вопросов.

Копия этого письма мною направляется тов. Ф. А. Попову для ознакомления с положением вещей с организацией лаборатории.

Может быть, Вы найдете возможным переговорить с тов. [Ф. А.] Поповым по этому вопросу для внесения необходимой ясности.

С уважением к Вам академик *В. П. Филатов*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 988, арк. 68–72. Оригінал. Машинопис.

№ 75^{*2}

ПРОЕКТ ПОСТАНОВИ РМ УРСР ПРО ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ З ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ БІОГЕННИХ СТИМУЛЯТОРІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ КУЛЬТУРИ

17 березня 1948 р.

Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Разрешить Украинскому экспериментальному институту глазных болезней (академику [В. П.] Филатову) продолжить начатые научно-исследовательские работы по применению биогенных стимуляторов под сельскохозяйственные культуры.

2. Обязать директора Одесской селекционной садовоовощекартофельной станции (тов. [П. К.] Приямпольского) отвести Украинскому экспериментальному институту глазных болезней 1,5 га земли для закладки полевых опытов, а также обеспечить своими средствами обработку почвы, посев сельскохозяйственных культур, уход за посевами и уборку урожая в соответствии с программой опытов.

Стоимость этих работ оплачивает Украинский экспериментальный институт глазных болезней.

^{*1} Список обладнання не публікується.

^{*2} Див. док. № 74.

3. Ассигновать Украинскому экспериментальному институту глазных болезней на проведение научно-исследовательских работ по применению биогенных стимуляторов под сельскохозяйственные культуры – 165 тыс. рублей, в том числе на содержание внесписочных^{*1} работников – 100 тыс. руб.

4. Обязать Министерство финансов УССР (тов. [Г. Л.] Сахновского) профинансировать Украинский экспериментальный институт глазных болезней на указанную сумму за счет средств резервного фонда Совета Министров УССР на 1948 год.

На документі помітка: «т. [Д. С.] Коротченко доложено. Мнение о нецелесообразности организации специальной комиссии правительства передано т. [Н. П.] Семененко. 21.VII.[1948]^{*2}».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 6774, арк. 121–122. Копія. Машинопис.

№ 76^{*3}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
М. П. БАЖАНА ПРО СКЛАДАННЯ СПИСКУ ІМЕННИХ ПРЕМІЙ
АН УРСР ЗА КРАЩІ НАУКОВІ РОБОТИ**

25 березня 1948 р.

Рада по координації наукової діяльності академій наук СРСР звернулась до Академії наук Української РСР (як і до всіх інших республіканських академій) з проханням скласти список премій імені видатних учених, які відповідні академії наук надавали б науковим робітникам за видатні наукові праці.

В зв'язку з цим, Президія Академії наук УРСР, за поданням Відділів АН УРСР, склала список іменних премій, який до цього додається. Ці премії зв'язані в основному з іменами вчених, які працювали або в Академії наук УРСР, або в інших наукових установах України. До цього часу Академія наук УРСР мала лише дві такі премії, а саме: премію імені академіка О. О. Богомольця і премію імені академіка Л. В. Писаржевського.

Президія Академії наук УРСР просить Вас повідомити Вашу думку щодо цього проекту іменних премій.

Додаток^{*4}: список іменних премій^{*5}.

Президент Академії наук Української РСР
академік *О. В. Палладін*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 7216, арк. 118. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут – «внештатных».

^{*2} Підпис нерозбірливий.

^{*3} Див. док. № 104.

^{*4} Підкреслено в документі.

^{*5} Див. док. № 77.

**ПРОЕКТ СПИСКУ ІМЕННИХ ПРЕМІЙ ВИДАТНИХ УЧЕНИХ, ЩО
ПРИСУДЖУЮТЬСЯ ЗА НАУКОВІ ПРАЦІ ПРЕЗИДІЄЮ АН УРСР В
РОЗМІРІ 20 000 крб. ОДИН РАЗ У ДВА РОКИ*²**

25 березня 1948 р.

1. Премія в галузі математики й механіки імені дійсного члена АН УРСР Д. О. Граве.
2. Премія в галузі математики імені [М. В.] Остроградського і [Г. Ф.] Вороного.
3. Премія в галузі фізики імені М. О. Умова (професора Одеського університету).
4. Премія в галузі органічної хімії імені С. Н. Реформатського (професора Київського університету).
5. Премія в галузі гірничої механіки імені дійсного члена АН УРСР В. М. Хрущова.
6. Премія в галузі технічної механіки імені дійсного члена АН УРСР К. К. Симінського.
7. Премія в галузі металургії імені В. П. Іжевського (професора Київського політехнічного інституту).
8. Премія в галузі геологічних наук імені дійсного члена АН УРСР П. А. Тутковського.
9. Премія в галузі мікробіології імені дійсного члена АН УРСР Д. К. Заболотного.
10. Премія в галузі генетики й селекції імені дійсного члена АН УРСР А. О. Сапегіна.
11. Премія в галузі акліматизації й інтродукції рослин імені дійсного члена АН УРСР М. Ф. Кашенка.
12. Премія в галузі фізіології рослин імені дійсного члена АН УРСР В. М. Любименка.
13. Премія в галузі ботаніки, лісівництва, ґрунтознавства і кліматології імені дійсного члена АН УРСР Г. М. Висоцького.
14. Премія в галузі фізіологічних наук імені дійсного члена АН УРСР О. В. Леонтовича.
15. Премія в галузі фольклору імені дійсного члена АН УРСР Ю. М. Соколова.
16. Премія в галузі філософії імені Г. С. Сковороди.
17. Премія в галузі мови й літератури імені Т. Г. Шевченка.

Учений секретар Президії Академії наук УРСР *Г. В. Карпенко*

*¹ Див. док. № 76, 104.

*² Заголовок документа.

На документі помітка: «Тов. [О. В.] Палладіну. Справу може вирішити В. И. *¹. Моя особиста думка – забагато Ви просите премій, та навряд чи варто, наприклад, клопотатися зараз про премії імені, скажемо, [Г. С.] Сковороди, [Ю. М.] Соколова, [П. А.] Тутковського тощо. М. П. Бажан».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 7216, арк. 119. Оригінал. Машинопис.

№ 78^{*2}

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ ПОРОШКОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ В АН УРСР»^{*3}

29 березня 1948 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 21 лютого 1948 року № 415 «Про науково-дослідні та опробні роботи по порошковій металургії», Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) забезпечити організацію розробки проблем порошкової металургії і подання допомоги щодо прискорення впровадження металокерамічних виробів у першу чергу на підприємствах сільськогосподарського машинобудування, автомобільної, тракторної, авіаційної та вугільної промисловості, а також на підприємствах Міністерства озброєння^{*4}.

2. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна):

а) терміново закінчити роботи по поширенню Лабораторії порошкової металургії при Інституті чорної металургії та організувати експериментально-виробничу майстерню порошкової металургії^{*4} на госпрозрахунку;

б) надати протягом 5-ти днів для розміщення Лабораторії порошкової металургії 5 кімнат, загальною площею не менше 120 кв[адратних] метрів у приміщенні Відділу технічних наук Академії наук УРСР по вул. Чкалова 55-б.

3. Надати для відбудови і розміщення експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії корпуси №№ 15, 16 і 14 Державного історично-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра».

Зобов'язати Комітет у справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР (т. [П. М.] Овчаренка) відвести зазначені корпуси Академії наук УРСР на умовах орендно-охоронного договору строком на 25 років.

4. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна):

а) забезпечити виготовлення потрібної технічної документації на відбудову корпусу № 15 заповідника «Києво-Печерська лавра» і передачу її підрядникові, з належним оформленням фінансування, – до 15 квітня 1948 р.;

б) виділити в II кварталі 1948 року, за рахунок відпущених Академії наук УРСР на 1948 рік асигнувань на нижчелімітні капіталовкладення, кошти на відбудову в 1948 році корпусу № 15 заповідника «Києво-Печерська лавра» для експе-

*¹ Особу не встановлено.

*² Див. док. № 96, 99, 149, 172.

*³ Заголовок документа.

*⁴ Так у документі.

риментально-виробничої майстерні порошкової металургії, а також будівельні матеріали для цього об'єкта.

Встановити строк введення в експлуатацію корпусу № 15 заповідника «Києво-Печерська лавра» – 1 липня 1948 року.

Доручити Укрконтрорі Цеккомбанку провадити фінансування відбудови корпусу № 15 заповідника «Києво-Печерська лавра» для експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії в порядку, встановленому п. 8 Правил фінансування будівництва, затверджених постановою Раднаркому СРСР від 26 лютого 1938 року № 233.

5. Міністерству внутрішніх справ УРСР (т. [Т. А.] Строкачу) покласти проведення відбудовчих робіт корпусу № 15 заповідника «Києво-Печерська лавра» для майстерні порошкової металургії на Будівельно-монтажний трест № 3 МВС.

6. Доручити Держплану при Ради Міністрів УРСР (тов. [В. М.] Валусву) передбачити, за рахунок республіканських фондів, виділення в 1948 році Інституту чорної металургії Академії наук УРСР для поширення Лабораторії та організації експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії матеріалів, обладнання та інструментів, згідно з додатками № 1 і 2*¹.

7. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) до 1 липня 1948 року визначити виробничу програму госпрозрахункової експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії на 1948 рік і, разом з Міністерством фінансів УРСР, затвердити виробничо-фінансовий план майстерні та визначити джерела фінансування.

Дозволити Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіну), до затвердження виробничо-фінансового плану експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії та остаточного визначення розміру потрібних для неї асигнувань, витратити на організацію зазначеної майстерні 1500 тисяч карбованців за рахунок річних асигнувань за кошторисом Академії наук УРСР на 1948 рік.

Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) виділити потрібні асигнування для поширення Лабораторії порошкової металургії, за рахунок асигнувань на науково-дослідні інститути Академії наук УРСР на 1948 рік.

Міністерству фінансів УРСР (т. [Г. Л.] Сахновському) забезпечити відпуск зазначених у цьому пункті асигнувань в I півріччі 1948 року і внести відповідні зміни до квартальних планів Академії наук УРСР.

8. Доручити Головному управлінню ремісничих училищ і шкіл ФЗН УРСР Міністерства трудових резервів СРСР (т. [П. Г.] Москатову):

а) виділити з числа молодих робітників, що закінчили ремісничі училища і працюють не менш одного року на київських підприємствах – 45 чол. і направити їх не пізніше серпня 1948 року на роботу до експериментально-виробничої майстерні порошкової металургії;

б) подати допомогу експериментально-виробничій майстерні порошкової металургії, забезпечивши виконання замовлення її по литву в майстернях ремісничих училищ м. Києва, за рисунками і технологією замовника.

9. Для забезпечення житловою площею запрошених з інших міст працівників Лабораторії порошкової металургії, зобов'язати:

*¹ Додатки в архівній справі відсутні.

а) Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна) – відвести в 1948 році в житлових будинках Академії 4 квартири для зазначених працівників;

б) виконком Київської міської Ради депутатів трудящих (т. Давидова) – надати до 1 травня 1948 року для працівників Лабораторії порошкової металургії 6 квартир за рахунок відбудованої житлової площі в будинках, що будуть введені в експлуатацію протягом I півріччя 1948 року.

10. Головному управлінню ремісничих училищ і шкіл ФЗН УРСР Міністерства трудових резервів СРСР (т. [П. Г.] Москатову) забезпечити з 1 січня 1949 року комплектування, з числа молодих робітників, що перебувають на обліку трудових резервів, курсів на 100 чоловік по підготовці кваліфікованих робітників металокераміків для металокерамічних цехів промислових підприємств.

11. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна):

а) протягом 5-ти днів подати на затвердження Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР проект штатного розпису Лабораторії порошкової металургії та госпрозрахункової експериментально-виробничої майстерні при ній;

б) на протязі 1948 року щоквартально доповідати Раді Міністрів УРСР про стан виконання п[унктів] й цієї постанови.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Заступник Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *І. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 271, арк. 87–90. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 79

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ПЕРЕВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРІЇ ПРОБЛЕМ ШВИДКІСНИХ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ АН УРСР ІЗ КИЄВА ДО ХАРКОВА

19 квітня 1948 р.

Розглянувши пропозиції та обґрунтування Президії Академії наук УРСР по питанню об'єднання Харківського філіалу Інституту теплоенергетики з Лабораторією проблем швидкохідних^{*1} машин і механізмів, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Погодитись з пропозицією Президії Академії наук УРСР про перевід Лабораторії проблем швидкохідних машин і механізмів Академії наук з м. Києва до м. Харкова і об'єднання з нею Харківського філіалу Інституту теплоенергетики Академії наук УРСР.

2. Дозволити Академії наук УРСР передати Лабораторії проблем швидкохідних машин і механізмів наявний склад працівників, а також майно, кошти та обладнання Харківського філіалу Інституту теплоенергетики і його будинок по Червонопрапорній вул. № 4 в м. Харкові.

*1 Тут і далі – так у документі. Потрібно: «швидкохідних».

3. Президії Академії наук УРСР довести до відома Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР про зміни в складі штатних розписів Академії наук УРСР в зв'язку з злиттям Лабораторії проблем швидкохідних машин і механізмів з Харківським філіалом Інституту теплоенергетики, і просити Державну штатну комісію затвердити ці зміни.

4. Зобов'язати виконком Харківської обласної Ради депутатів трудящих забезпечити житловою площею в м. Харкові наукових працівників Лабораторії проблем швидкохідних машин і механізмів, що переводяться з м. Києва до м. Харкова.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Заст[упник] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР *І. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 271, арк. 154. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 80

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ВИДІЛЕННЯ АН УРСР ШЕСТИ ВИПРОБНИХ МАШИН ФІРМИ «БОЛДУІН–ЕМЕРІ»

21 квітня 1948 р.

Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Выделить Академии наук УССР 6 универсальных испытательных машин фирмы «Болдуин–Эмери» для испытания материалов на разрыв, сжатие и изгиб, прибывших в счет поставок ЮНРРА^{*1} для УССР на пароходе «Аскольд», в том числе:

мощностью 100 тонн – 3 штуки,

мощностью 30 тонн – 3 штуки

2. Обязать Академию наук УССР производить на договорных началах обслуживание промышленных предприятий УССР испытательными работами на выделяемых, согласно п. 1 настоящего постановления, универсальных испытательных машинах.

Председатель Совета Министров УССР *Д. [С.] Коротченко*
Зам[еститель] Управляющего делами
Совета Министров УССР *И. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 271, арк. 180. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} ЮНРРА (UNRRA) – United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Адміністрація допомоги і відродження Організації Об'єднаних Націй.

№ 81
КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ
ЗАПОВІДНИКІВ УКРАЇНИ

6 травня 1948 р.

Президиум Академии наук получил письмо от Биологического отделения Академии наук СССР с указанием на то, что ряд научных учреждений обратился к нему с просьбой возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР о заповедании^{*1} территории Самарского бора^{*2}, но ввиду того, что этот последний находится на территории УССР, Отделение биологических наук АН СССР обращается к нам с просьбой возбудить вопрос о заповедании Самарского бора перед Советом Министров УССР.

В 1946 году в исполнение постановления Совета Министров УССР № 1273 от 26 июля 1946 г. Президиум АН УССР представил в Совет Министров мотивированный проект сети государственных заповедников, куда вошел и Самарский бор^{*3}.

Поддерживая ходатайство бюро Биологического отделения АН СССР, Президиум АН УССР настоящим просит Совет Министров об ускорении организации системы государственных заповедников по типу существующих в других союзных республиках. Мы считаем своим долгом поставить Вас в известность, что опасность утраты пока еще не уничтоженных небольших участков естественных лесов и степных целин на Украине уже имеет под собой основание. Наряду с этим, многие учреждения нашей и Союзной Академии нуждаются для своей текущей работы в сохранении этих объектов именно в виде государственных заповедников.

Просим Ваших указаний о срочном рассмотрении сети государственных заповедников на территории УССР.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Председатель Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук
действительный член АН УССР *Н. Н. Гришко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 707, арк. 63. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Тут і далі – так у документі.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Заповідник «Самарський бір» було підпорядковано Комітету по державних заповідниках при РМ УРСР у 1948 р.

**ЛИСТ РМ УРСР ДО РМ СРСР ПРО ВИРШЕННЯ ПИТАННЯ ЩОДО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР ОБОВ'ЯЗКОВИМ
ПРИМІРНИКОМ УСІЄЇ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ, ЩО ВИДАЄТЬСЯ В
СРСР РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ**

13 травня 1948 р.

Бібліотека Академії наук УРСР до останнього часу отримувала через Центральний колектор наукових бібліотек КОГІЗа⁵⁵ в Москві платний обов'язковий екземпляр видаваної в СРСР друкованої продукції російською мовою.

Благодаря этому, Библиотека Академии имела возможность добиться значительных улучшений в библиотечно-библиографическом обслуживании читателей всей сети научных учреждений Академии наук УССР и гор[ода] Киева.

Согласно полученному сообщению ЦК НБ КОГІЗа, последний не гарантирует в 1948 году получение Библиотекой Академии наук УССР полного платного экземпляра литературы, т. к. на основании решения Межведомственной комиссии при ОГІЗе, Академии наук УССР намечено выделять литературу из остатков от распределения обязательного экземпляра.

В этих условиях, поступление литературы в Библиотеку Академии наук УССР будет носить случайный характер и приведет к значительному ухудшению библиотечно-библиографического обслуживания читателей столицы и других культурных центров республики.

Одновременно с этим, исключение Библиотеки Академии наук УССР из списка получающих полный платный экземпляр изданий, лишает ее возможности своевременного и полного комплектования своих фондов издающимися в СРСР изданиями, на что эта Библиотека имеет право претендовать, учитывая ее роль в культурной и научной жизни Украины, а также ввиду того, что на Библиотеку Академии временно возложены функции республиканской публичной библиотеки.

Совет Министров УССР просит включить Библиотеку Академии наук УССР в список библиотек, получающих через Центральный колектор научных библиотек КОГІЗа полный платный обязательный экземпляр всей издаваемой в СРСР платной продукции на русском языке.

Заместитель Председателя Совета Министров УССР *Н. [П.] Бажан*

На документі помітка: «Решено постановлением Совета Министров СССР от 29 сентября 1948 [года] № 3639^{*2}».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 7216, арк. 138–139. Копія. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 32, 46, 61, 98, 126, 127, 137.

^{*2} Підпис нерозбірливий.

**ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО МІСЬКОГО КОМІТЕТУ КП(б)У
І. І. БОНДАРЯ ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР М. П. БАЖАНА ПРО
ВІДКРИТТЯ МІСЬКОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ НА БАЗІ ФІЛІЇ
БІБЛІОТЕКИ АН УРСР У ЛЬВОВІ**

*18 травня 1948 р.
м. Львів*

По плану послевоенной сталинской пятилетки город Львов превращается в один из крупных промышленных и культурных центров Советской Украины. За 4 года, прошедшие со дня освобождения Львова от немецко-фашистских оккупантов, в городе значительно возросло число рабочих, научных работников, служащих, учащейся молодежи. В настоящее время во Львове работает более 50 тыс. рабочих, до 15 тыс. чел. интеллигенции и более 18 тыс. студентов вузов и техникумов. Политическое и культурное воспитание трудящихся ставит перед партийными организациями задачу использования всех имеющихся в нашем распоряжении средств.

Одним из таких средств является книга. Львов располагает огромным книжным фондом, определяющимся миллионами томов. Однако, этот фонд только в незначительной мере доступен читателю в силу отсутствия в городе массовой публичной библиотеки. Существующая областная библиотека имеет читальный зал на 25–30 мест.

Исходя из практики обслуживания массового читателя книгой, по примеру Москвы, Ленинграда, Киева и др[угих] городов страны, выполняя постановление III городской партийной конференции и идя навстречу многочисленным пожеланиям трудящихся города, особенно интеллигенции, горком КП(б)У настаивает на открытии к XXXI годовщине Великой Октябрьской социалистической революции в гор[оде] Львове массовой публичной академической библиотеки.

Установлена реальная возможность переоборудования под городскую публичную библиотеку здания Библиотеки львовских учреждений Академии наук по ул. Стефаника, 10 и создания здесь 3 читальных залов на 250–300 мест, а также книгохранилища на 2–3 миллиона книг.

Для открытия библиотеки необходимо провести следующие, по нашему мнению, мероприятия:

во-первых, переместить Типографию Академии наук УССР, занимающую нижний этаж левого крыла здания Библиотеки (ул. Стефаника, № 10);

во-вторых, отремонтировать имеющиеся два зала и за счет внутренней реконструкции помещения создать третий зал во II этаже левого крыла;

в-третьих, капитально отремонтировать отопительную систему, санитарно-техническое хозяйство;

в-четвертых, оборудовать соответствующей мебелью и освещением читальные залы Библиотеки.

Ориентировочно расходы на вышеуказанные мероприятия определяются в сумме 600 тыс. руб.

*¹ Див. док. № 84, 90.

Львовский горком КП(б)У, принимая необходимые меры на месте, просит дать указание Президиуму Академии наук УССР разрешить принципиально вопрос об использовании помещения академической Библиотеки под массовую публичную библиотеку, о выводе из данного помещения Типографии АН УССР и о выделении необходимой суммы средств для проведения работ по приспособлению, реконструкции и оборудованию помещения по ул. Стефаника, 10 под городскую публичную библиотеку.

Секретарь Львовского горкома КП(б)У *И. [И.] Бондарь*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 301, арк. 163–163зв. Оригінал. Машинопис.

№ 84^{*1}

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
М. П. БАЖАНА З ПРИВОДУ ОРГАНІЗАЦІЇ У ЛЬВОВІ
МІСЬКОЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ
НА БАЗІ ФІЛІЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР**

18 червня 1948 р.

Обговоривши надісланий Вами лист Львівського міськкому КП(б)У в справі організації в м. Львові міської публічної бібліотеки на базі Наукової бібліотеки Академії наук УРСР, Президія Академії наук УРСР повідомляє:

1. Наукова бібліотека Академія наук УРСР в м. Львові в своїх фондах має переважно наукову літературу, що є об'єктом вивчення наукових робітників і професорсько-викладацького персоналу. Для масового читача в фондах Бібліотеки літератури є дуже мало.

2. Академія наук УРСР не може погодитись на перетворення Наукової бібліотеки Академії наук в міську бібліотеку. Наукові інтереси Львівських установ Академії наук, та й не лише установ Академії наук, вимагають обов'язкового збереження в м. Львові Наукової бібліотеки Академії наук УРСР.

3. Президія Академії наук УРСР, йдучи назустріч побажанням трудящих м. Львова й міських партійних та радянських організацій, вважає можливим утворення при Бібліотеці Академії наук спеціального читального залу для масового відвідування Бібліотеки. До речі, треба зауважити, що основне приміщення Львівської бібліотеки Академії наук по вул. Стефаника, № 2 не розраховане на вміщення 2–3 мільйонів книг, як це пропонує Львівський міськком КП(б)У.

4. Здійснити міроприємства по влаштуванню читального залу для масового відвідування Бібліотеки Академії наук УРСР в цьому році ми зможемо лише при умові надання львівськими міськими організаціями відповідного приміщення для Друкарні Академії наук, яка зараз міститься в приміщенні Бібліотеки, та асигнування Радою Міністрів УРСР додаткових коштів Академії по республіканському бюджету в розмірі до 600 000 крб.

^{*1} Див. док. № 83, 90.

В межах свого кошторису Академія наук УРСР позбавлена можливості в цьому році виділити асигнування на міроприємства по ремонту приміщень Бібліотеки, переведення Друкарні в інше приміщення та обладнанню читального залу для масового відвідування Бібліотеки.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 301, арк. 162–162 зв. Копія. Машинопис.

№ 85^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ЧАСТКОВУ ЗМІНУ
СТАТУТУ АН УРСР»^{*2}**

25 червня 1948 р.

1. Погодитись з пропозиціями Президії Академії наук УРСР про внесення змін до ст. ст. 17 і 19 затвердженого постановою Раднаркому УРСР від 6 лютого 1945 року № 173 Статуту Академії наук, виклавши зазначені статті Статуту в такій редакції:

«17. Список кандидатів у дійсні члени і думка про них установ, організацій та осіб доповідається на засіданні відповідного Відділу Академії наук, після чого на засіданні Відділу провадиться обрання кандидатів у дійсні члени відкритим голосуванням, при чому обраними кандидатами вважаються ті, що одержали звичайну більшість голосів.

На найближчому засіданні Загальних зборів Академії наук провадиться оповіщення про намічених Відділами кандидатів і обрання їх у дійсні члени Академії наук таємним голосуванням, при чому обраними вважаються ті особи, які одержали звичайну більшість голосів».

«19. Подання на членів-кореспондентів, що надійшли, розглядаються у відповідних Відділах Академії наук, після чого на засіданнях Відділів провадиться обрання кандидатів у члени-кореспонденти відкритим голосуванням, при чому обраними вважаються ті особи, які одержали звичайну більшість голосів.

Обрання членів-кореспондентів Академії наук УРСР провадиться на засіданні Загальних зборів Академії таємним голосуванням з числа кандидатів, що їх намітили відповідні Відділи Академії, при чому обраними вважаються ті особи, які одержали звичайну більшість голосів».

2. У зв'язку з тим, що під час висування кандидатів у дійсні члени та члени-кореспонденти Академії наук УРСР по окремих спеціальностях вакансії залишились не заміщеними і, водночас, висунуто достойних кандидатів по інших спеціальностях, на часткову зміну постанови Ради Міністрів УРСР від 13 квітня

^{*1} Див.: док. № 60, 158; Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 351–356.

^{*2} Заголовок документа.

1948 року «Про вибори дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук УРСР у 1948 р.», дозволити Президії Академії наук УРСР:

а) встановити додаткові вакансії для виборів у дійсні члени Академії наук УРСР – по спеціальності прикладної механіки (одну вакансію) і в членів-кореспондентів по спеціальностях: фізиці (одну вакансію), зоології (одну вакансію), мікробіології (одну вакансію), гірничої механіки (одну вакансію);

б) по незаміщених під час виборів у червні 1948 року спеціальностях, в разі висунення достойних кандидатів, подати до Ради Міністрів УРСР пропозиції про проведення додаткових виборів навесні 1949 року.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *Л. [Р.] Корнієць*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 117–118. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 86

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИСОКОГІРНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ В ЦЕНТРАЛЬНИЙ ТЯНЬ-ШАНЬ»^{*1}

29 червня 1948 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Погодитись з пропозиціями Всесоюзного географічного товариства, Академії наук УРСР і Комітету в справах фізкультури та спорту при Раді Міністрів УРСР про відновлення розпочатої до Великої Вітчизняної війни експедиції українських учених і альпіністів в Центральний Тянь-Шань.

2. Дозволити Комітету в справах фізкультури та спорту при Раді Міністрів УРСР і Академії наук УРСР відрядити в травні 1949 року Українську високогірну науково-дослідну і альпіністську експедицію в Центральний Тянь-Шань під керівництвом дійсного члена Всесоюзного географічного товариства, заслуженого майстра альпінізму тов. Погребецького М. Т.⁵⁶, а також провести в 1948 році необхідні підготовчі роботи до відрядження згаданої експедиції.

3. Президії Академії наук УРСР і Комітету в справах фізкультури та спорту при Раді Міністрів УРСР до 1 грудня 1948 року затвердити план роботи високогірної експедиції в Центральний Тянь-Шань, затвердити персональний склад учасників експедиції, а також опрацювати кошторис витрат на організацію і проведення цієї експедиції, передбачивши відповідні асигнування для цього за своїми кошторисами на 1949 рік.

4. [...] ^{*2}

5. Зобов'язати Комітет в справах фізкультури та спорту при Раді Міністрів УРСР і Президію Академії наук УРСР виділити потрібні для експедиції матеріали

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Далі знято частину тексту з інформацією, що не стосується АН УРСР.

та забезпечити виготовлення похідного інвентаря, необхідного для високогірної експедиції в Центральний Тянь-Шань.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *Л. [Р.] Корнієць*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 128. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 87

**ДОЗВІЛ РМ УРСР ДЛЯ АН УРСР НА ОРГАНІЗАЦІЮ УКРАЇНСЬКОГО
ГІДРОБІОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА**

8 липня 1948 р.

Рада Міністрів УРСР дозволяє організацію Українського гідробіологічного товариства при АН УРСР як Республіканського філіалу Всесоюзного гідробіологічного товариства⁵⁷.

Розгляд і затвердження статутів добровільних товариств республіканського значення, а також нагляд і контроль за їх діяльністю здійснюють ті міністерства та центральні установи, з діяльністю яких безпосередньо зв'язано завдання цих товариств.

В зв'язку з цим, статут Українського гідробіологічного товариства при АН УРСР належить затвердити та зареєструвати Президії АН УРСР^{*1}.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М. [П.] Бажан*

На документі помітка: «На Президиум. Сообщить члену-кор[респонденту] Я. В. Роллу. А. В. Палладин».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 52. Оригінал. Машинопис.

№ 88^{*2}

**ІНФОРМАЦІЯ ПАРТОРГАНІЗАЦІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО
НАЙВАЖЛИВІШІ НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ АН У 1947 р. ТА ЇХ
ВПРОВАДЖЕННЯ В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО Й ОБОРОННУ
ПРОМИСЛОВІСТЬ**

16 липня 1948 р.

[...]^{*3}

Начиная со второй половины 1946 года и в 1947 г. партийная организация Академии наук многократно обсуждала вопрос о неудовлетворительном качестве

^{*1} Підкреслено в документі рукою акад. О. В. Палладіна.

^{*2} Див. док. № 62–66, 181.

^{*3} Знято частину тексту з інформацією про загальні настанови ЦК ВКП(б) та ЦК КП(б)У щодо напрямів роботи наукових установ в галузі соціогуманітарних та сільськогосподарських наук.

научно-тематических планов институтов Академии наук, неактуальности тематики ряда институтов, низком научном качестве отдельных работ институтов, фактам низкопоклонства и других недостатках в работе институтов.

За истекший период времени достигнуто коренное улучшение в планировании научно-исследовательской работы Академии наук. План научной работы 1947 г. был составлен значительно лучше плана 1946 г. Несомненно, что 1947 г. был переломным в работе Академии наук. В 1947 г. институтами Академии наук было выполнено до 700 научно-исследовательских работ, из них значительное количество имеющих большое научное и практическое значение.

Часть выполненных работ в настоящее время нашла практическое применение в производстве и оборонной промышленности. Как пример, можно назвать некоторые достижения по отдельным институтам.

Институт электросварки достиг значительных результатов в усовершенствовании автоматической электросварки, как в результате усовершенствования технологического процесса, так и конструировании электросварочных аппаратов. Скорость сварки различных сложных конструкций (мосты, паровые котлы, сварные, из листа железа большого диаметра, трубы и т. д.) доведена до 150 метров в час при высоком качестве работы. Метод электросварки, разработанный ин[ститу]том, внедряется более чем в 400 предприятиях Советского Союза. ([Руководитель] – академик Патон Е. О. – член ВКП(б))^{*1}.

За коренное улучшение технологии производства ж[елезно]-д[орожных] цистерн на Мариупольском заводе научному сотруднику Института тов. Волошкевич[у] [Г. З.]⁵⁸ присуждена Сталинская премия третьей степени.

Институт черной металлургии. Разработан способ изготовления сверхтвердых и высокой термической стойкости сплавов. Работа имеет большое народно-хозяйственное и оборонное значение. ([Руководитель] – член-корреспондент АН УССР Францевич И. Н. – член ВКП(б)).

В том же Институте разработан способ катодной защиты от коррозии. Срок службы газопроводных труб увеличивается в пять и более раз. Работа имеет большое народно-хозяйственное значение. ([Руководитель] – член-кор[респондент] АН [УССР] Францевич [И. Н.] – чл[ен] ВКП(б)).

Институты черной металлургии, строительной механики и с[ельско]х[оз]яйственного машиностроения^{*2} проводят работы по исследованию высококачественных модифицированных чугунов. Модифицированные чугуны внедряются в машиностроительную промышленность. Прочность деталей машин увеличивается в 1,5–3 раза при значительном облегчении веса. Работа имеет большое народно-хозяйственное и оборонное значение.

Институт электротехники разработал ряд тем по электроавтоматике – компаундирование синхронных генераторов, регулирование напряжения в электросетях, электроавтоматика некоторых приборов, имеющих народно-хозяйственное и обо-

^{*1} Підкреслено в документі. На полях напроти прізвища «Патон Е.О.» помітки: «руководитель»; «б[ес]п[артийный]».

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Лаборатория машиностроения и проблем сельскохозяйственной механики».

ронное значение. (Руководитель – действительный член АН УССР Лебедев С. А. – чл[ен] ВКП(б).

Институт физики провел исследование и добился значительных результатов по фотоэлементам, которые сейчас внедряются в производство. Фотоэлементы применяются для автоматики производства. Работа имеет народно-хозяйственное и оборонное значение. (Руководитель – действительный член АН УССР Лашкарев [В. Е.] – беспарт[ийный]).

Физико-технический институт провел работу по конструированию генераторов сверхвысоких частот (руководитель – действительный член АН УССР Слуцкий [А. А.] – чл[ен] ВКП(б), а также разработаны новые методы применения радиоволн (руководитель – действительный член АН УССР Синельников [К. Д.] – чл[ен] ВКП(б). Работы имеют большое народно-хозяйственное и оборонное значение.

В Институте оргхимии разработаны методы получения около 20 новых красителей (руководитель – действительный член АН УССР Киприанов [А. И.] – беспарт[ийный]). Работы акад. Киприанова [А. И.] удостоены Сталинской премии первой ст[епени]. Изобретение это передано для внедрения в фотокинопромышленность.

В Ин[ститу]те общей и неорганической химии разработан проект электролизера для рафинирования кадмия. ([Руководитель] – старш[ий] научный сотрудник Института Зосимович [Д. П.]⁵⁹ – беспарт[ийный]). Изобретение передано Министерству цветной металлургии. В этом же Институте имеются некоторые научные достижения оборонного значения.

В Институте геологии проведена значительная работа по исследованию нефтеносности на Украине и некоторых других полезных ископаемых, имеющих большое народно-хозяйственное и оборонное значение. (Научные руководители – Семенов [Н. П.] – чл[ен] ВКП(б), Юрк [Ю. Ю.] – чл[ен] ВКП(б) и ряд др.).

Результаты научных исследований переданы Геологическому комитету и др[угим] государственным организациям СССР.

В Институте математики за последние два года проведены значительные работы, которые нашли применение в электро- и радиотехнике. ([Руководитель] – акад. Лаврентьев [М. А.] – беспарт[ийный], действительный член АН УССР Боголюбов [Н. Н.] – беспарт[ийный]). Работы Лаврентьева [М. А.] и Боголюбова [Н. Н.] удостоены Сталинской премии первой ст[епени].

Институт клинической физиологии разрабатывает и имеет значительные достижения по ряду проблем, имеющих большое значение в деле здравоохранения и медицины. Работа члена-кор[респондента] АН УССР проф. Тимофеевского [А. Д.] (беспарт[ийный]) по изучению злокачественных опухолей удостоена Сталинской премии первой ст[епени].

В Институте строительной механики разработан новый метод определения устойчивости и прочности конструкций. (Руков[одитель] – член-кор[респондент] Корноухов [Н. В.] – член ВКП(б). Метод, разработанный т. Корноуховым [Н. В.] применяется к расчетам каркаса Дворца Советов. Член-кор[респондент] АН УССР Корноухов [Н. В.], утвержден консультантом по строительству Дворца Советов.

Институт физиологии растений и агрохимии провел ряд важных исследований системы питания зеновых и технических культур и разработал методы примене-

ния синтетических удобрений, обеспечивающих повышение урожайности зерновых и технических культур. (Руководитель – действительный член АН УССР Дущечкин А. И. и действительный член АН [УССР] Власюк П. А. – член ВКП(б).

В Институте генетики и селекции разработана методика селекции высокопродуктивных сортов яровой и озимой пшеницы. (Руководитель – действительный член АН УССР Юрьев [В. Я.] – беспартийный). Результаты работы переданы для внедрения в производство Министерству земледелия.

В Лаборатории почвоведения разработан новый метод гипсования солонцеватых почв, что способствует повышению урожайности на этих почвах. (Руководитель – действительный член АН УССР Соколовский [А. Н.] – беспартийный). Новый метод гипсования внедряется в практику сельского хозяйства.

Лучшими научно-исследовательскими институтами, разработавшими ряд теоретических проблем и добившимися внедрения научных достижений, являются институты: электросварки, математики, физико-технический, физики, электротехники, агрохимии и физиологии растений, генетики и селекции, строительной механики и ряд других. Кроме перечисленных, в институтах АН УССР имеется значительное количество и других научных достижений. [...] ^{*1}

Секретарь парткомитета Академии наук УССР *В. Н. Исакович*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1495, арк. 1–8. Оригінал. Машинопис.

№ 89 ^{*2}

**ЛИСТ ВИКОНУЮЧОГО ОBOB'ЯЗКИ ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ АН УРСР ЧЛ.-КОР. Я. Г. ФЕЙГІНА ДО ЗАВІДУВАЧА
ВІДДІЛУ НАУКИ ЦК КП(б)У О. О. АЛЕНТЬЄВА ПРО НАУКОВУ
ТЕМАТИКУ ІНСТИТУТУ У НАЙБЛИЖЧІ ДВА РОКИ**

26 липня 1948 р.

С учетом рекомендованной Вами тематики Институт экономики АН УССР предполагает сосредоточить основное внимание на ближайшие два года на выполнении следующих работ:

1. Подготовка монографий по истории народного хозяйства УССР.
2. Подготовка учебника экономической географии УССР для вузов.
3. История коллективизации сельского хозяйства на Украине.
4. Хозрасчет на социалистическом предприятии.
5. Проблемы себестоимости и рентабельности на промышленных предприятиях Украины.
6. Национализация земли в СССР (аграрный переворот, произведенный Октябрьской социалистической революцией).

^{*1} Далі знято інформацію про недоліки в плануванні науково-дослідних робіт АН УРСР у 1946–1947 рр., питання сумісництва посад серед керівного складу установ АН УРСР та безпосередню роботу партійної організації.

^{*2} Див. док. № 1.

7. Экономика животноводства в колхозах Украины.
 8. Экономические проблемы травопольной системы земледелия в засушливых областях Украины.
 9. Изучение экономики западных областей УССР.
- Таким образом, Институт экономики сумеет перейти от узкоотраслевых тем к разработке проблемной тематики, как этого требует профиль академического института.

Указанный выше перечень тем является самым предварительным.

И[сполняющий] о[бязанности] директора Института экономики
АН УССР член-корреспондент АН УССР *Я. Г. Фейгин*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1510, арк. 8. Оригінал. Машинопис.

№ 90^{*1}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА КЕРІВНИКА ПЛАНОВО-ФІНАНСОВОГО
ВІДДІЛУ АН УРСР І. П. ТЕРЕЩЕНКА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО
ОБСТЕЖЕННЯ ПРИМІЩЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ
ФІЛІЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР**

2 серпня 1948 р.

В связи с просьбой уполномоченного Президиума АН УССР в г. Львове действительного члена АН УССР Г. Н. Савина, с разрешения Президента АН УССР академика А. В. Палладина я был командирован [с] 25 июля по 1 августа с. г. во Львовскую библиотеку АН УССР для оказания помощи Библиотеке в составлении сметно-финансовых расчетов на затраты по реконструкции и оборудованию помещения Библиотеки для большого читального зала по обслуживанию массового читателя.

Как известно, областные и городские организации КП(б)У г. Львова настаивают на реорганизации научной Библиотеки АН [УССР] в городскую массовую библиотеку, в связи с чем они же настаивают на реконструкции и оборудовании главного здания Библиотеки по ул. Стефаника, № 2 и организации в этом здании большого читального зала для обслуживания массового читателя.

Ознакомившись на месте с помещениями Библиотеки, я установил, что без капитальной реконструкции главного помещения Библиотеки по ул. Стефаника, № 2 (большого зала быв[шей] Картинной галереи или же помещения, занимаемого Типографией), на что необходимо затратить до 700 000 рублей, Библиотека не имеет возможности оборудовать большой читальный зал на 120–150 читателей, как это настаивают^{*2} городские партийные и советские организации.

На основании полученного согласия Президента АН УССР академика А. В. Палладина я довел до сведения секретаря Львовского обкома КП(б)У по

^{*1} Див. док. № 83, 84.

^{*2} Так у документі.

пропаганде тов. Г. П. Ломова и секретаря Львовского горкома КП(б)У по пропаганде тов. П. В. Йова:

1) что Президиум АН УССР не считает возможным создание в г. Львове городской публичной библиотеки на базе научной Библиотеки Академии наук, о чем уже вынесено соответствующее решение Президиума от 4 января^{*1} с. г., протокол № 17, п. 6;

2) что Президиум АН УССР, идя навстречу пожеланиям трудящихся г. Львова и городских партийных и советских организаций, считает возможным для обслуживания массового читателя открыть при научной Библиотеке Академии наук отдельный читальный зал;

3) что Академия наук в связи с отсутствием необходимых средств не имеет возможности в текущем году произвести капитальную реконструкцию и оборудование помещений Библиотеки и большого читального зала для массового читателя, но находит возможным организовать специальный читальный зал для массового читателя в 2–3 комнатах главного помещения Библиотеки.

После обмена мнениями с товарищами [Г. П.] Ломовым и [П. В.] Йова, мы пришли к согласию, что в текущем году ограничимся организацией читального зала в 2–3 комнатах главного помещения Библиотеки без специальных затрат, о чем уже даны соответствующие указания дирекции Библиотеки.

В соответствии с этой договоренностью с 1 августа^{*2} с. г. для обслуживания массового читателя в Библиотеке АН открывается отдельный читальный зал, а также будут доступными для массового читателя и читальные комнаты всех кабинетов Библиотеки.

Одновременно будет расширен контингент читателей, пользующихся абонементом в Библиотеке Академии наук.

Удовлетворяясь на данном этапе принятыми мероприятиями со стороны Академии наук по обслуживанию массового читателя, Львовский горком КП(б)У все же намерен организовать городскую публичную библиотеку, если не на базе Библиотеки АН, то создать отдельную библиотеку в системе Комитета по делам культурно-просветительных учреждений.

В связи с этим секретарь горкома КП(б)У по пропаганде тов. [П. В.] Йова просил меня неофициально выяснить точку зрения Президиума о возможности перевода Библиотеки АН УССР из помещения по ул. Стефаника № 2 в другое равноценное помещение, которое городские организации г. Львова подыщут. Мнение Президиума по этому поводу тов. [П. В.] Йова просил передать ему через уполномоченного Президиума АН УССР в г. Львове.

Зная, примерно, все возможные помещения, которые могут быть предложены для перемещения Библиотеки АН УССР в г. Львове, я лично считаю, что равноценного помещения городские организации не смогут подыскать и Библиотека АН, при согласии на ее перемещение в другое место, может оказаться не в лучшем положении, чем она находится в настоящее время.

^{*1} Помилка в документі. Відповідне засідання Президії АН УРСР відбулося 4 червня 1948 р.

^{*2} Слово «августа» вписано від руки замість закресленого слова «сентября».

Довожу об изложенном до сведения Президиума АН для принятия соответствующих решений.

Приложение: копия приказа по Управлению уполномоченного Президиума АН [УССР] в г. Львове и Библиотеке *¹.

И. П. Терещенко

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1511, арк. 4–5. Оригінал. Машинопис.

№ 91 *²

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР В
ДЕРЖАВНУ ПУБЛІЧНУ БІБЛІОТЕКУ УРСР**

7 серпня 1948 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Реорганізувати Бібліотеку Академії наук УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР, підпорядкувавши її в науковому, адміністративному та господарському відношенні Президії Академії наук УРСР.

Покласти на Державну публічну бібліотеку УРСР функції державного книгозбирання, науково-дослідницьку розробку питань бібліотекознавства та бібліографії, обслуговування книгами та бібліографічними довідками наукових установ, партійних і радянських організацій та широких кіл трудящих шляхом відкритого й заочного абонементу, а також – міжбібліотечного абонементу; ведення наукового книгообміну з закордоном.

2. Зобов'язати Академію наук УРСР (тов. [О. В.] Палладіна) разом з Комітетом в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР опрацювати Положення про Державну публічну бібліотеку УРСР, передбачивши ним утворення ради Бібліотеки, за участю представників Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР, Уповноваженого ВЦРПС по Українській РСР, Міністерства освіти УРСР.

Академії наук УРСР (тов. [О. В.] Палладіну) до 20 серпня 1948 року подати склад ради Державної публічної бібліотеки УРСР на затвердження Ради Міністрів УРСР.

3. Зобов'язати Академію наук УРСР (тов. [О. В.] Палладіна) закінчити проведення реорганізації Бібліотеки Академії наук УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР до 1 вересня 1948 року.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Заст[упник] Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *С. Горохов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 272, арк. 379. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Копія наказу Управління Львівськими відділами установ АН в архівній справі відсутня; наказ по Бібліотеці не публікується.

*² Див. док. № 58, 101.

№ 92^{*1}

**ЛИСТ ГОЛОВИ РМ УРСР Д. С. КОРОТЧЕНКА ДО ГОЛОВИ РМ СРСР
Й. В. СТАЛІНА З ПРОХАННЯМ ПРИРІВНЯТИ ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ
КЕРІВНИКІВ НАУКОВИХ ТА НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ УСТАНОВ
АН УРСР ДО ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ КЕРІВНИКІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
ІНСТИТУТІВ**

[Не раніше серпня 1948 р.]^{*2}

В составе Академии наук Украинской ССР имеются научно-исследовательские учреждения (обсерватории, отдельные лаборатории, Комиссия по изучению истории Отечественной войны, Ботанический сад и др.), которые ведут научно-исследовательские работы, по объему и важности не отличающиеся от характера и объема работ научно-исследовательских институтов.

В этих учреждениях заработная плата директорам, их заместителям по научной части и заведующим отделами, по аналогии с учреждениями академий наук других союзных республик, выплачивалась, исходя из окладов для соответствующих должностей научно-исследовательских институтов. Однако, в августе месяце 1948 г. Государственная штатная комиссия при Совете Министров СССР распорядилась снизить оклады заработной платы по ведущим научным должностям всех учреждений, которые не именуются научно-исследовательскими институтами.

В связи с изложенным Совет Министров Украинской ССР просит Вас удовлетворить ходатайство Президиума Академии наук УССР о приравнивании к должностным окладам, установленным постановлением Совета Народных Комиссаров СССР от 6 марта 1946 года № 514 для директоров институтов Академии наук УССР, их заместителей по научной части и заведующих отделами, окладов руководящих научных работников учреждений, согласно прилагаемого перечня^{*3}.

Председатель Совета Министров Украинской ССР *Д. С. Коротченко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9841, арк. 3. Копія. Машинопис.

№ 93^{*4}

**ПЕРЕЛІК ШТАТНИХ ПОСАД КЕРІВНИКІВ НАУКОВИХ УСТАНОВ
АН УРСР, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ПРИРІВНЯННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ДО
ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ АНАЛОГІЧНИХ ПОСАД В ІНСТИТУТАХ АКАДЕМІЇ**
[Не раніше серпня 1948 р.]^{*5}

Перечень штатных должностей научно-исследовательских учреждений Академии наук УССР, по которым испрашивается приравнивание окладов зарплаты к окладам аналогичных должностей научно-исследовательских институтов УССР.

^{*1} Див. док. № 5, 93.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Див. док. № 93.

^{*4} Див. док. № 5, 92.

^{*5} Дату встановлено за док. № 92.

1. Республиканский ботанический сад.
Директор Ботанического сада 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заместитель директора по научной части 1 окл[ад] в мес[яц] – 4800 руб.
Заведующий отделом (или лабораторией) 5 окл[адов] в мес[яц] – 4500 руб.
2. Комиссия по изучению истории Отечественной войны^{*1}.
Председатель комиссии 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заместитель председателя по научной части 1 окл[ад] в мес[яц] – 4800 руб.
Заведующий отделом (или сектором) 6 окл[адов] в мес[яц] – 4500 руб.
3. Лаборатория проблем скоростных машин и механизмов (в г. Харькове).
Директор лаборатории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заведующий отделом 4 окл[ада] в мес[яц] – 4500 руб.
4. Карадагская биологическая станция.
Директор станции 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заведующий лабораторией окл[ад] в мес[яц] – 4500 руб.
5. Лаборатория металлофизики.
Директор лаборатории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Зам[еститель] директора по научной части 1 окл[ад] в мес[яц] – 4800 руб.
Заведующий отделом 2 окл[ада] в мес[яц] – 4500 руб.
6. Лаборатория почвоведения.
Директор лаборатории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
7. Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озия]ственной механики.
Директор лаборатории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заведующий отделом 5 окл[адов] в мес[яц] – 4500 руб.
8. Главная астрономическая обсерватория.
Директор обсерватории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
9. Полтавская гравиметрическая обсерватория.
Директор обсерватории 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Зам[еститель] директора по научной части 1 окл[ад] в мес[яц] – 4800 руб.
10. Кабинет еврейской культуры^{*2}.
Заведующий кабинета 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.
Заведующий отделом 2 окл[ада] в мес[яц] – 4500 руб.
11. Этнографический музей АН УССР.
Зам[еститель] директора по научной части 1 окл[ад] в мес[яц] – 3800 руб.
12. Научно-природоведческий музей [АН УССР].
Заведующий отделом 3 окл[ада] в мес[яц] – 4500 руб.
13. Уполномоченный Президиума АН УССР по Львовским научно-исследовательским учреждениям.
Уполномоченный 1 окл[ад] в мес[яц] – 6000 руб.

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9841, арк. 4–5. Копія. Машинопис.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Комиссия по истории Отечественной войны на Украине».

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Кабинет по изучению еврейского языка, литературы и фольклора».

**ДОВІДКА ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК АН УРСР ПРО
ЗАХОДИ, ПРОВЕДЕНІ В УСТАНОВАХ ВІДДІЛУ В ЗВ'ЯЗКУ З
РІШЕННЯМИ СЕРПНЕВОЇ СЕСІЇ ВАСГНІЛ**

[Не раніше 22 серпня 1948 р.]^{*2}

Проработка итогов августовской сессии ВАСХНИЛ в научных учреждениях
Отделения с[ельско]х[озийственных] наук АН УССР^{*3}.

Постановлением февральского Пленума ЦК ВКП(б) [на] с[ельско]-
х[озийственные] научно-исследовательские учреждения возложены большие и
ответственные задачи в деле разработки новых методов и приемов возделывания
с[ельско]х[озийственных] растений и выращивания животных, по созданию но-
вых, более продуктивных, сортов растений и пород животных, в деле механизаци-
и социалистического сельского хозяйства, в общем подъеме культуры социалисти-
ческого земледелия.

Организованное в 1946 году Отделение с[ельско]х[озийственных] наук
АН УССР должно было, руководствуясь этим постановлением, на основе уже
имеющихся достижений советской агробиологической науки разработать ряд
важнейших проблем с[ельско]х[озийственной] науки и практики.

Теоретической базой для успешного разрешения стоящих перед учреждени-
ми Отделения с[ельско]х[озийственных] наук задач являются работы Мичурина–
Вильямса–Лысенко, синтез которых на основе диалектического материализма
является передовой советской мичуринской биологической наукой.

Поэтому просмотр работы учреждений Отделения с[ельско]х[озийственных]
наук в свете решений сессии ВАСХНИЛ, критика отступлений от мичуринской
биологии, критика проявлений реакционного вейсманизма-морганизма, тормозя-
щего развитие науки и внедрение ее результатов в практику, крайне необходим
в связи с теми большими задачами, которые возложены на Отделение.

Отделение с[ельско]х[озийственных] наук АН УССР объединяет следующие
научные учреждения:

1. Институт генетики и селекции.
2. « – « физиологии растений и агрохимии.
3. « – « лесоводства.
4. « – « энтомологии и фитопатологии.
5. Ботанический сад.
6. Лаборатория почвоведения.
7. « – « машиностроения и проблем с[ельско]х[озийственной] механики.

К 21 августа [19]48 г. в институтах: физиологии растений и агрохимии, лесово-
дства, энтомологии и фитопатологии, в Ботаническом саду на расширенных ученых
советах были проработаны итоги сессии ВАСХНИЛ. По Институту генетики и се-
лекции проведена работа по подготовке широкой проработки итогов сессии.

*¹ Див. док. № 95, 100.

*² Дату встановлено за змістом документа.

*³ Тут і далі – підкреслено в документі.

Проработка решений сессии ВАСХНИЛ проводилась в направлении критики реакционного вегетизма-морганизма и устранения недостатков в научно-исследовательской работе учреждений Отделения на основе передовой советской биологической науки Мичурина–Лысенко.

В свете решений сессии на ученых советах были пересмотрены тематические планы и литературная продукция.

Кроме того, рецензирование тематических планов и литературных работ было еще произведено специально выделенными научными сотрудниками.

В обсуждении итогов сессии приняло участие большое количество научных сотрудников, единодушно выступивших с критикой реакционных теорий и критикой недостатков в научной работе учреждений. Однако, необходимо отметить, что эта критика еще не была достаточно глубокой и, что просмотр продукции институтов сделан был поверхностный.

В результате даже предварительной проработки итогов сессии ВАСХНИЛ и предварительного просмотра тематических планов и литературной продукции выявлена необходимость внесения ряда исправлений в научно-исследовательскую работу учреждений Отделения с[ельско]х[озийственных] наук.

По Институту физиологии растений и агрохимии

1. Ученый совет Института поднял вопрос о пересмотре комплексной темы по применению ростовых веществ, в связи с тем, что несмотря на отдельные положительные результаты применения еще нет обоснованной теории действия этих веществ.

2. В подготовленном к печати сборнике научных работ этого Института установлено, что статья профессора [А. С.] Оканенко на тему «О сосущей силе семян» не может быть издана в связи с тем, что в ней имеются элементы преклонения перед заграницей. Эта статья из сборника изъята и автору поручено переработать ее.

По Институту лесоводства

Выявлена необходимость пересмотра 2-х тем:

1. «Экспериментальное получение полиплоидов у тополей, как способ образования быстрорастущих полезащитных полос» – (исполнитель, кан[дидат] б[иологических] наук А. И. Журбин), в методике работы по этой теме применялся, как способ влияния на семена тополя, колхицин.

2. В разделе темы «Структура лесных и степных ценозов» – климатическая характеристика лесов УССР (исполнитель, кан[дидат] с[ельско]х[озийственных] наук Д. В. Воробьев) имеет место голое схематизирование и недостаточно прорабатываются вопросы раскрытия взаимосвязи климата и растительности.

Ученый совет Института лесоводства в своем решении предложил ст[аршему] научному сотруднику [А. И.] Журбину изменить метод получения быстрорастущих рас тополей с морганистического на мичуринский, тов. [Д. В.] Воробьеву направить свою работу в сторону раскрытия взаимосвязи климата и лесной растительности и более тесной увязки с производством, с травопольной системой земледелия, как этому учит [В. Р.] Вильямс.

По Ботаническому саду

Ученый совет Ботанического сада отметил еще недостаточную связь работ Ботсада с производством, необходимость пересмотра тематического плана и методики научно-исследовательских работ, а также отметил недостаточное внедрение научно-исследовательских работ в производство, в частности, новых сортов персика и винограда и др.

Кроме того, на ученом совете действительный член АН УССР Н. Н. Гришко подверг критике свой учебник генетики, в котором наряду с учением [И. В.] Мичурина и [Т. Д.] Лысенко не критически изложен менделизм-морганизм.

Подверглась критике работа по получению полиплоидов у конопли и методика темы «Интродукция древесных пород».

1. С целью освоения всеми сотрудниками Ботсада учения Мичурина–Лысенко вынесено решение наладить работу в семинарах и провести для детальной проработки доклада академика [Т. Д.] Лысенко производственное совещание сотрудников Ботанического сада.

2. Заведующим отделами предложено к 1 октября 1948 г. составить тематический план научно-исследовательских работ на 1949 год, руководствуясь при этом решением сессии ВАСХНИЛ.

3. Для пересмотра сборников трудов Ботанического сада утверждено комиссию, которой поручено закончить эту работу к 1 сентября.

По Институту генетики и селекции

Проведена подготовительная работа для широкой проработки решений сессии ВАСХНИЛ, по пересмотру тематического плана и методики работы Института. Эта работа должна быть проведена в ближайшие дни. Директор Института действительный член АН УССР В. Я. Юрьев, выражая свое мнение, считает, что необходимость в некоторых изменениях в работе выявится в работах отдела цитогенетики.

Рецензентом тематического плана Ин[ститу]та генетики и селекции т. Гурилевой М. А. обращено внимание на необходимость перестройки некоторых тем Ин[ститу]та, а именно:

1. Темы № 1 «Разработка цитогенетических методов экспериментального формообразования»: планом работ в этой теме предусмотрено влияние на растение колхицином, рентгеном и высокогорным климатом. Рецензент считает, что влияние колхицином и рентгеном на растение не является эффективными способами перестройки растений.

2. В теме № 2 – «Изучение реакции сортов на изменение условий произрастания» – центр тяжести должен быть перенесен на изучение изменений природы сорта под влиянием условий выращивания – соответственно к этому должно быть изменено название темы.

3. В научных трудах Ин[ститу]та, подготовленных к печати, в статьях Л. М. Прохоренко, П. В. Михайловой, И. И. Марченко (сигнальный экземпляр 1-го тома) имеет место не критическое отношение к использованию материалов авторов вейсмановского-моргановского направления.

Необходимо подчеркнуть, что особо критического отношения требует тематический план, методика и вся работа Ин[ститу]та генетики и селекции, в котором работают на ответственных должностях зав[едующие] отделами последователи морганистского направления т. т. [И. М.] Поляков, [Л. М.] Делоне⁶⁰ и [Ю. П.] Мирюта⁶¹.

Однако до сих пор (22 августа) в Ин[ститу]те эта работа не начата.

По Институту энтомологии и фитопатологии

Ученый совет Ин[ститу]та отметил необходимость критического и глубокого пересмотра тематического плана, пересмотра подготовленной в печать продукции Ин[ститу]та, а также необходимости усиления^{*1} связи с производством. Кроме того, Институт считает необходимым немедленно приступить к разработке проблемно-тематического плана на 1949 год.

Бюро Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук потребовало от Института более серьезно и критически просмотреть свою работу, так как в Институте прорабатываются вопросы чисто биологического порядка и теоретические позиции, на которых стоят руководящие работники Института, не ясны.

3. Решение бюро^{*2} Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук

Бюро Отделения заслушав и обсудив на расширенном заседании доклады директоров институтов о проработке итогов сессии ВАСХНИЛ, сообщение рецензентов тематических планов и литературной продукции, вынесло следующее решение:

1. Бюро Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук АН УССР приветствует блестящую победу передовой советской мичуринской биологии над реакционным метафизическим вейсманизмом-морганизмом, который тормозил успешное разрешение задач агробиологической науки в деле управления развитием и переделкой природы растений в соответствии с задачами социалистического сельского хозяйства.

2. Бюро Отделения констатирует, что коллективы научных сотрудников Отделения на расширенных ученых советах институтов: физиологии растений и агрохимии, лесоводства, энтомологии и фитопатологии и Ботанического сада единодушно присоединились к постановлению сессии ВАСХНИЛ, осудили реакционный вейсманизм-морганизм и обязались всю свою работу еще больше перестроить и направить соответственно теоретических положений и задач мичуринской биологической науки.

3. Бюро Отделения обязало дирекцию Института генетики и селекции и Лаборатории почвоведения срочно широко проработать материалы сессий и пересмотреть тематические планы и печатную продукцию, а также считает необходимым проработать решение сессии ВАСХНИЛ на ученом совете Лаборатории сельхозмашиностроения.

4. В результате обсуждения тематических планов в свете решений сессии ВАСХНИЛ на ученых советах ин[ститу]тов и их рецензирования назначенными Президиумом АН УССР научными сотрудниками бюро Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук считает, что в основном, и по ведущим темам, ра-

*1 Слово «усиления» дописано поверх рядка від руки.

*2 Те саме: слово «бюро».

бота учреждений Отделения проводится на основе передовой мичуринской биологической науки. Однако, бюро Отделения отмечает, что работы о получении полиплоидов у тополя и конопли, влиянием колхицина, как не давшие эффекта, являются мало перспективными и должны быть прекращены.

Работы с этими культурами должны проводиться более действенными мичуринскими методами.

Необходимо полнее проработать в духе мичуринской теории методику тем: «Интродукция растений», «Структура лесных и степных ценозов», подчинив их решению конкретных производственных задач.

5. Анализируя состояние внедрения результатов научной работы учреждений Отделения в социалистическое производство, бюро Отделения предлагает директорам всех учреждений немедленно принять меры по улучшению этой работы, положив в основу ее научное разрешение производственных задач, что приведет к глубокому изучению закономерностей развития растений и к повышению эффективности всей научной деятельности Отделения.

6. Предложить директорам учреждений Отделения к 1 октября с. г. глубоко пересмотреть проблематику и составить тематические планы внедрения на 1949 г., детально переработав методику своей работы.

7. Считая, что основной предпосылкой к перестройке в научной работе Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук есть овладение основами диалектического материализма и всем богатством мичуринской биологической теории, предложить организовать на семинарах всех учреждений Отделения систематическое глубокое изучение работ [И. В.] Мичурина, [В. Р.] Вильямса и [Т. Д.] Лысенко и усилить работу по марксо-ленинскому воспитанию кадров.

8. Учитывая то, что по учреждениям Отделения в свете решений сессии проведен предварительный просмотр печатной продукции, бюро Отделения предлагает глубоко до 1 сентября с. г. пересмотреть и проанализировать всю продукцию учреждений Отделения.

Предварительным просмотром выявлены недостатки в статье профессора [А. С.] Оканенко (Институт физиологии растений и агрохимии) и предложено автору ее переработать, а также в статьях [П. В.] Михайловой, [И. И.] Марченко и [Л. Н.] Прохоренко (1-й том сборника Ин[ститу]та генетики и селекции – сигнальный номер), в которых имеет место не критическое отношение к использованию материалов авторов вейсмано-моргановского направления.

9. Обязать директоров учреждений Отделения широко развернуть критику и самокритику, жестоко борясь с рецидивами вейсманизма-морганизма в научных работах и печатной продукции научных сотрудников учреждений Отделения.

Председатель бюро Отделения с[ельско]х[озьяйственных] наук
действительный член АН УССР *Н. Н. Гришко*

На документі помітка: «Оригинал подписал предс[едатель] бюро Отд[еления] с[ельско]х[озьяйственных] наук АН УССР действ[ительный] член АН УССР Н. Н. Гришко. В. Н. Тхоржевский».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 294, арк. 21–27. Копія. Машинопис.

**ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ БЮРО ВІДДІЛУ БІОЛОГІЧНИХ НАУК
АН УРСР ПРО ЗАВДАННЯ УСТАНОВ ВІДДІЛУ
ЩОДО ПЕРЕБУДОВИ РОБОТИ НА ПІДСТАВІ РІШЕНЬ
СЕРПНЕВОЇ СЕСІЇ ВАСГНІЛ**

6 вересня 1948 р.

ПРИСУТСТВУЮТ: действительный член АН УССР Д. К. Третьяков, [действительный член АН УССР] Д. К. Зеров, [действительный член АН УССР] В. Г. Дроботко, ученый секретарь Отделения А. Ф. Бачурина, зам[еститель] директора Института биохимии член-корреспондент АН Д. Л. Фердман, [заместитель директора Института] зоологии А. П. Маркевич, [заместитель директора Института] клин[ической] физиологии П. Д. Марчук, и[сполняющий] о[бязанности] [заместителя директора Института] гидробиологии А. М. Алмазов⁶², ученый секретарь Института зоологии И. И. Безпаль⁶³, [ученый секретарь Института] гидробиологии Ю. М. Марковский⁶⁴, [ученый секретарь Института] микробиологии П. Е. Визир⁶⁵, [ученый секретарь Института] клин[ической] физиологии Ю. А. Спасокукоцкий⁶⁶.

СЛУШАЛИ: О задачах институтов Отделения биологических наук в связи с решением IV сессии ВАСХНИЛа и Республиканского совещания работников биологических, сельскохозяйственных и медицинских наук и практиков-мичуринцев УССР (докладывают директора институтов о мероприятиях институтов по реализации решений сессии ВАСХНИЛа и Республиканского совещания).

ПОСТАНОВИЛИ: Республиканское совещание работников биологических, сельскохозяйственных и медицинских наук и практиков-мичуринцев по итогам IV сессии ВАСХНИЛ подвергло заслуженной критике работу Академии наук УССР и ее Отделений – биологических и сельскохозяйственных наук.

В Институте зоологии долгое время развивал свою работу в реакционном вейсманистско-моргановском направлении И. И. Шмальгаузен, а сотрудники отдела генетики во главе с вейсманистом [С. М.] Гершензоном стояли на позициях формальной генетики.

В Институте ботаники продолжал заведовать отделом физиологии д[ействительный] ч[лен] Н. Г. Холодный, который до сих пор не выступил с критикой своих реакционных идеалистических концепций.

В институтах Отделения не было активной борьбы за пропаганду материалистического мичуринского направления в биологии, основанного на методологии диалектического материализма, против идеалистического вейсманистско-моргановского направления, а было примиренческое отношение к существованию рядом этого направления, не давшего ничего для практики социалистического народного хозяйства.

В тематике институтов были темы антимичуринского характера (Институт зоологии) и ряд неактуальных тем (Институт[ы] ботаники, клинической физиологии и др.).

Журналы и сборники трудов институтов насыщены статьями, оторванными от практики, с проявлениями вейсманизма-морганизма, раболепия перед иностранщиной.

*¹ Див. док. № 94, 100.

Внедрение в практику результатов научных работ институтов не было организованным, существенным.

Не была надлежаще организована работа по овладению научными кадрами марксистско-ленинской методологии.

Бюро Отделения биологических наук считает, что оно по существу не руководило научной деятельностью институтов, не вскрыло существа и характера реакционного вейсманизма в институтах, не организовало борьбы против этого направления, а примиренчески относилось к тому, что в институтах на руководящих постах были вейсманисты ([И. И.] Шмальгаузен, [С. М.] Гершензон) и идеалисты ([Н. Г.] Холодный).

Поэтому бюро Отделения считает свою работу по руководству неудовлетворительной.

С целью перестройки работы институтов в свете решений IV сессии ВАСХНИЛ и Республиканского совещания работников биологических, сельскохозяйственных и медицинских наук и практиков-мичуринцев бюро Отделения считает необходимым провести следующие мероприятия:

1. Исключить из тематических планов институтов темы по Институту зоологии^{*1}, как формально-генетические – 1) «Интегрирующая роль естественного подбора», 2) «Изучение влияния химических факторов на мутационный процесс» и 3) «Исследование возможностей повышения наследственной изменчивости дубового шелкопряда с помощью химического влияния на личинки и на грену».

По Институту клинической физиологии, как не актуальную тему «Тканевая и видовая специфичность АЦС у беспозвоночных»; по Институту биохимии темы: 1) «Взаимоотношение аскорбиновой кислоты и органических соединений фосфорной кислоты в процессах их обмена», 2) «Термодинамика сердечной деятельности при различных изменениях питательной среды» (соотношение данных биохимического исследования физиологического эксперимента при деятельности изолированного сердца).

Отметить, что институты не глубоко пересмотрели тематику 1948 г., а институты ботаники и микробиологии еще до сих пор не выявили тем, подлежащих изъятию их из плана.

Предложить институтам Отделения более критически пересмотреть тематические планы 1948 года.

2. Обеспечить составление тематических планов институтов на 1949 г. в свете решений IV сессии ВАСХНИЛ и Республиканского совещания. В планах наметить разработку актуальных тем на основе мичуринской теории и предусмотреть комплексную разработку ведущих вопросов в интересах практики народного хозяйства.

Проекты тематических планов институтов представить бюро Отделения до 20 сентября с. г.; на Бюро обсудить до 1 октября с. г.

3. Пересмотреть планы внедрения в практику народного хозяйства результаты научных работ и обеспечить внедрение их на основе мичуринской теории с целью повышения урожайности с[ельско]х[озяйственных] культур, продуктивности животноводства, дальнейшего улучшения здравоохранения и др.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

4. Установить связь институтов^{*1} с практиками-мичуринцами.
5. Организовать комплексное глубокое (вместе с Отделением с[ельско]-х[озийственных] наук и Институтом экономики) изучение одного из районов УССР с целью повышения экономики народного хозяйства района.
Организацию работы и связь с бюро Отделения с[ельско]х[озийственных] наук и Институтом экономики (до 15 сентября с. г.) поручить комиссии в составе: член-корреспондент А. П. Маркевич (председатель), член-кор[респондент] Л. И. Рубенчик, проф. М. И. Котов.
6. Критически пересмотреть печатную и подготовленную к печати продукцию институтов до 20 сентября с. г.
7. Уточнить направления периодических изданий институтов.
8. Пересмотреть состав редколлегии журналов и сборников трудов институтов до 15 октября с. г.
9. Пересмотреть структуру институтов в соответствии с основными задачами институтов.
10. Считать необходимым упразднить отдел генетики Института зоологии, в связи с тем, что работа его проводилась на позициях формальной генетики.
11. Пересмотреть научные кадры институтов, освобождаясь от вейсманистов, неперспективных работников, ничего не давших за долгие годы работы в Академии.
12. Представить в Президиум решение ученого совета Института зоологии об увольнении И. И. Шмальгаузена с работы в Институте, об освобождении С. М. Гершензона от обязанностей зав[едущего] отделом генетики и решение ученого совета Института ботаники об освобождении Н. Г. Холодного от обязанностей зав[едущего] отделом физиологии.
13. Организовать глубокое изучение материалов IV сессии ВАСХНИЛ и Республиканского совещания и трудов [К. А.] Тимирязева, [И. В.] Мичурина, [В. Р.] Вильямса, [Т. Д.] Лысенко на семинарах в институтах с 1 сентября с. г.
14. В музеях институтов представить и популяризовать достижения института и практики народного хозяйства на основании мичуринской теории.
15. Подготовить к изданию научно-популярные работы по вопросам мичуринской биологии.
16. Обеспечить участие институтов в цикле лекций через Совет научно-технической пропаганды и по радио.
17. Просить Президиум принять меры к изданию трудов И. В. Мичурина и Т. Д. Лысенко на украинском языке.

Председатель Отделения биологических наук
действительный член АН УССР *Д. К. Третьяков*
Ученый секретарь Отделения *А. Ф. Бачурина*
Верно: референт^{*2}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 294, арк. 7–9. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Слово «институтов» дописано поверх рядка.

^{*2} Підпис нерозбірливий.

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У О. О. ЄПШЕВА ПРО ВІДРЯДЖЕННЯ НА
ПОСТІЙНУ РОБОТУ В ЛАБОРАТОРІЮ ПОРОШКОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ
ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ
О. О. АБИНДЕРА ТА Л. П. МАЛЬКОВА**

22 вересня 1948 р.

На протязенні ряду лет член-корреспондент АН УССР И. Н. Францевич проводил исследования по вопросам порошковой металлургии и по внедрению новых видов металлокерамических изделий в практику производства. Эти работы им выполнялись совместно и при самом активном участии заместителя начальника лаборатории твердых сплавов Гипронефтемашвостока, канд[идата] техн[ических] наук А. А. Абиндера и главного технолога Московского электролампового завода, канд[идата] техн[ических] наук Л. П. Малькова.

А. А. Абиндер и Л. П. Мальков являются крупными специалистами металлокерамического производства, и их технологический опыт, в сочетании с опытом научно-исследовательской работы чл[ена]-корр[еспондента] АН УССР И. Н. Францевича, обеспечил успешное решение задачи получения новых видов износостойчивых и коррозиоустойчивых металлокерамических сплавов, которые уже нашли широкое использование в практике производства на предприятиях электротехнической и авиационной промышленности.

Совет Министров СССР в решении за № 415 от 21 февраля [19]48 г. и Совет Министров УССР в решении за № 467 от 29 марта [19]48 г. предложили Академии наук УССР расширить работы по порошковой металлургии, проводимые Институтом черной металлургии, и создать для обеспечения широкого внедрения результатов этих работ экспериментально-производственные мастерские по порошковой металлургии.

Эти мастерские должны явиться единственным специализированным экспериментально-производственным предприятием в нашей стране по изготовлению сплавов с особо высокими показателями устойчивости против всякого рода износов (электроэрозии, окисляемости, абразивного износа и т. д.).

В соответствии с этими решениями, на основе полученного от ряда министерств оборудования и восстановленных корпусов № 15, 16 и 18 в заповеднике Киево-Печерской лавры была расширена Лаборатория порошковой металлургии и созданы экспериментально-производственные мастерские порошковой металлургии.

Таким образом, в настоящее время в г. Киеве создана мощная экспериментальная и экспериментально-производственная база для развития исследований в области порошковой металлургии и широкого внедрения металлокерамических изделий в практику производства, а также для подготовки рабочих и производственно-технических кадров металлокерамиков.

От «Гостехники», ведущих предприятий УССР (завод № 75, ХЭМЗ, Министерства сельского хозяйства, Дорожно-строительного управления при Совете Министров УССР) в Лабораторию поступили срочные заказы на выполнение го-

^{*1} Див. док. № 78, 99, 149, 172.

сударственно-важных заданий. Для эффективного и быстреешего удовлетворения нужд промышленных предприятий УССР необходимо, чтобы деятельность ведущих работников Лаборатории порошковой металлургии Института черной металлургии АН УССР целиком была сосредоточена в г. Киеве.

В связи с этим Президиум Академии наук УССР просит Вас оказать содействие в откомандировании в г. Киев, для работы в Лаборатории порошковой металлургии И[нститута] ч[ерной] м[еталлургии] АН УССР, в качестве заведующих отделом порошков и отделом спекания кандидатов технических наук т. т. А. А. Абиндера и Л. П. Малькова в соответствии с их собственным желанием. Их работа в г. Киеве (АН УССР) будет в максимальной степени способствовать развитию деятельности пока единственного центра научно-исследовательских и экспериментально-технических работ по порошковой металлургии устойчивых против износа сплавов в УССР и СССР.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *А. И. Кирьянов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 59–60. Копія. Машинопис.

№ 97

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВДУВАЧА ЛАБОРАТОРІЇ ЗВУКОЗАПИСУ
ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ
АН УРСР П. П. БАРАНОВСЬКОГО ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
К. З. ЛИТВИНА ПРО РОБОТУ ЛАБОРАТОРІЇ**

25 вересня 1948 р.

По Вашему распоряжению сообщая следующее^{*1}.

Лаборатория звукозаписи была организована в 1944 году. Штат сотрудников – 1 человек (зав[едующий] лабораторией). Объект тематики лаборатории:

- а) запись фольклора (гл[авным] обр[азом] музыкального);
- б) исследование интонационной структуры народной мелодии.

В части звукозаписи был модернизирован традиционный фонографический метод (разработан высококачественный метод электрофонозаписи). Кроме того, введены современные методы звукозаписи, гл[авным] обр[азом] – электронно-магнитная запись на пленку (в том числе и в условиях экспедиции).

В части исследования законов интонирования проделано следующее:

1) Разработана теория дуализма музыкальных интервалов (явление дуализма интервалов было установлено автором совместно с Е. Е. Юцевичем в 1935 г.), положенная в основу исследований законов построения народной мелодии.

2) Создана область прецизионной интонометрии.

^{*1} ЦК КП(б)У вивчав можливість використання наукових розробок та технічних засобів окремих установ АН УРСР у справі налагодження масового виробництва вітчизняних магнітофонів.

- 3) Разработан объективный метод профессионального отбора музыкантов (коммографический метод исследования слуха).
- 4) Исследована природа музыкальной вибрации.
- 5) Рационально пересмотрены основы вокальной методологии.
- 6) Разработаны теория эластичного звукоряда и вариационная схема настройки.
- 7) Разработаны принципы рациональной настройки музыкального ансамбля.
- 8) Установлен ряд закономерностей в области психофизиологического слуха.
- 9) В настоящее время ведется объективный звуковысотный анализ мелодии в процессе ее живого звучания.

10) Для всех указанных областей была разработана соответствующая методика и аппаратура (био-коммометры, коммографы, интонометры, интонографы и др.).

Работы лаборатории освещены как в отечественной, так и в зарубежной прессе (за границей еще до Великой Отечественной войны заимствован наш принцип вариационной настройки).

По дуализму интервалов и слуховой чувствительности издан ряд работ.

Объем научных интересов лаборатории выходит далеко за пределы специальной (плановой) тематики, и она в своей деятельности связана с рядом других научно-исследовательских учреждений (Научно-исследов[ательский] институт психологии Министерства просвещения УССР, лаборатория звукотехники и кафедры акустики Киевского института киноинженеров, лаборатория фонетики Государственного педагогического института, Ленинградский государственный институт им. Бехтерева по изучению мозга, фонограмм-архив ленинградского Пушкинского дома и др.).

Лаборатория имеет богатые перспективы. Однако, ее деятельность тормозит ряд отрицательных фактов. Именно:

1) В помещении лаборатории (16 м²) размещен отдел музыкального фольклора (что просто возмутительно).

2) Слабая техническая оснащенность.

3) Недостаточность средств.

4) Ограниченность штата и др.

Учитывая исключительную важность разрабатываемых проблем, а также возможность расширения тематики, желательны следующие мероприятия:

1) Выдворение из лаборатории звукозаписи отдела музыкального фольклора.

2) Выделение безлюдного фонда на изготовление разработанной лабораторией аппаратуры (см. приложение № 1)^{*1} в сумме 23 000 руб.

3) Выделение средств в сумме 49 000 руб. на приобретение дополнительной аппаратуры (см. приложение № 2).

4) Увеличение штата, в соответствии с организацией акустической лаборатории, по схеме: научн[ый] руководитель лаборатории – 1; научный сотрудник-музыкант – 1; научный сотрудник-техник – 1; лаборант – 1.

П. [П.] Барановский

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 973, арк. 11–11 зв. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Додатки, згадані в документі, не публікуються.

№ 98^{*1}

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ СТАРОДРУКОВАНИХ
КНИГ З ФОНДІВ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ ДО ДЕРЖАВНОЇ
ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ АН УРСР**

1 жовтня 1948 р.

З метою зосередження основних фондів стародрукованих книг в Бібліотеці Академії наук УРСР – зобов'язати Комітет в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР передати Бібліотеці Академії наук УРСР стародруковані книги, що знаходяться в фондах Державного історично-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра».

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *М. [П.] Бажан*

На документі помітка: «08.10.[1948] надіслано копію директору Бібліотеки т. Золотоверхому І. Д.^{*2}».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 51. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 99^{*3}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ХІД
БУДІВНИЦТВА ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В КИЄВІ ТА
ОРГАНІЗАЦІЮ ЙОГО ФІЛІЇ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ**

2 жовтня 1948 р.

В зв'язи з заявленим тов. [Д. С.] Хорунова о строительстве Института черной металлургии Академии наук УССР сообщаем следующее.

Институт черной металлургии так же, как и ряд других институтов Отделения технических наук, не имеет помещений, удовлетворяющих его потребности.

В связи с этим Академией наук были испрошены соответствующие кредиты на проектирование и в 1948 году проект строительства Института черной металлургии будет закончен.

На 1949 год Академия наук в своем проекте, представленном Госплану УССР, просила ассигновать на строительство Института 1500 тыс. руб., однако это ходатайство Госпланом было отклонено.

Одновременно с этим в 1948 г. Академией наук в соответствии с решением Совета Министров СССР № 415 от 21 февраля [19]48 г. проводится строительство цеха и Лаборатории порошковой металлургии на территории Лавры, что разрешает вопрос о размещении Лаборатории члена-корреспондента [И. Н.] Францевича. Первая очередь цеха порошковой металлургии в сентябре месяце введена в экс-

^{*1} Див. док. № 32, 46, 61, 82, 126, 127, 137.

^{*2} Без підпису.

^{*3} Див. док. № 78, 96, 149, 172.

плуатацию. Эти восстановительные строительные работы будут продолжены и в 1949 году; финансирование их предусмотрено в представленных АН УССР планах.

В связи с избранием новых действительных членов и членов-корреспондентов по металлургии т. т. [А. П.] Чекмарева, [К. Ф.] Стародубова и [К. П.] Бунина, проживающих в г. Днепропетровске, Президиум Академии наук организовал в г. Днепропетровске отдел Института черной металлургии на базе лабораторий Металлургического института.

Для развития филиала Института черной металлургии в Днепропетровске необходимо закончить строительство лаборатории Института черной металлургии, начатое до войны, в связи с тем, что в г. Днепропетровске размещались отделы Института, возглавляемые действительными членами Академии наук [В. Н.] Свечниковым и [Н. Н.] Доброхотовым, проживавшими до войны в г. Днепропетровске.

Для окончания первой очереди лаборатории необходимо ассигнование по ниже лимитному строительству на 1949 год – 500 тыс. рублей.

Группой членов Президиума Академии наук УССР поднимался вопрос о переводе Института черной металлургии в г. Днепропетровск. Такой перевод сейчас осуществлен быть не может, так как для этого необходимо строительство в г. Днепропетровске здания Института и жилого дома.

Наиболее рационально развитие уже сложившегося Института черной металлургии в г. Киеве и одновременно его филиала в г. Днепропетровске, для сего необходимы указанные выше ассигнования.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 71–71 зв. Копія. Машинопис.

№ 100^{*1}

**ВИТЯГ З ПОСТАНОВИ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ЩОДО ЗАВДАНЬ УСТАНОВ АН В ГАЛУЗІ БІОЛОГІЧНИХ І
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК**

4–6 жовтня 1948 р.

[...]^{*2}

Президія Академії наук УРСР визнає свою роботу по керівництву біологічними та сільськогосподарськими інститутами незадовільною.

З метою корінної перебудови всієї науково-дослідної роботи в галузі біологічних та сільськогосподарських наук, Президія Академії наук УРСР ухвалює:

^{*1} Див. док. № 1, 94, 95.

^{*2} Знято інформацію про дослідження біологічної науки в установах АН УРСР «в світлі рішень» серпневої сесії ВАСХНІЛ.

1. Звільнити дійсного члена АН УРСР М. М. Гришка від виконання обов'язків голови Відділу сільськогосподарських наук.

Затвердити виконуючим обов'язки голови Відділу сільськогосподарських наук (до обрання Загальними зборами) дійсного члена АН УРСР П. А. Власюка.

2. Звільнити дійсного члена АН УРСР Д. К. Третьякова від виконання обов'язків голови Відділу біологічних наук.

Затвердити виконуючим обов'язки голови Відділу біологічних наук (до обрання Загальними зборами) дійсного члена АН УРСР П. О. Свириденка.

3. Звільнити від виконання обов'язків директора Інституту зоології дійсного члена АН УРСР Д. К. Третьякова.

4. Звільнити від виконання обов'язків зав[ідуючого] відділом Інституту зоології академіка І. І. Шмальгаузена; зав[ідуючого] відділом Інституту ботаніки – дійсного члена АН УРСР М. Г. Холодного; зав[ідуючого] відділом Інституту зоології – професора С. М. Гершензона; зав[ідуючих] відділами Інституту генетики і селекції – члена-кореспондента АН УРСР І. М. Полякова, професора Л. М. Делоне та наукового співробітника [Ю. П.] Мирюту – як антимічуринців, що активно проводили боротьбу на протязі багатьох років з прогресивними вченнями Мічуріна–Лисенка та не дали в своїх дослідженнях будь-яких наслідків для народного господарства.

5. В зв'язку з тим, що наявна структура установ Відділів біологічних та сільськогосподарських наук не забезпечує розробки низки важливіших проблем біологічної та сільськогосподарської науки, зокрема в зв'язку з тим, що в системі АН УРСР відсутні такі установи, як Інститут рослинництва, Інститут тваринництва та Інститут організації і економіки сільського господарства, доручити бюро Відділів сільськогосподарських і біологічних наук в місячний термін подати Президії АН УРСР детальний проект реорганізації установ Відділів сільськогосподарських і біологічних наук.

6. Ліквідувати в Інституті генетики та селекції лабораторію цитогенетики, яку очолював професор Л. М. Делоне і напрямок роботи якої є антинауковим (морганістським).

7. В зв'язку з тим, що відділ генетики Інституту зоології АН УРСР у повному його складі на протязі 15 років стояв на позиціях формальної генетики й не дав жодної корисної праці для народного господарства, ліквідувати цей відділ, а наукових співробітників цього відділу або перевести на практичну роботу в науково-дослідні станції, або, в разі, коли вони зможуть перебудувати свою роботу в дусі мічуринського вчення, використати в установах АН УРСР.

8. Доручити Академіку-секретарю АН УРСР, разом з головами Відділів сільськогосподарських та біологічних наук, переглянути склад бюро Відділів з метою усунення прихильників вейсманізма-менделізма та непрацездатних членів бюро і подати пропозиції до поновлення їх передовими вченими, що активно будуть проводити мічуринський напрямок в біологічній науці.

9. Доручити бюро Відділів біологічних та сільськогосподарських наук, а також всім інститутам цих Відділів негайно переглянути тематичні плани науково-дослідних робіт 1948 року та проблематику на 1949–1950 рр., забезпечивши в них розвиток мічуринської біологічної науки.

10. Зняти з тематичного плану Інституту генетики і селекції та Інституту зоології всі теми формально-генетичного напрямку, замінивши їх актуальними темами по основних питаннях сільськогосподарського виробництва.

11. Запропонувати бюро Відділів біологічних та сільськогосподарських наук, вченим радам та директорам інститутів цих Відділів переглянути в місячний термін індивідуальні плани, програми та склад керівників аспірантів, керуючись необхідністю поповнити в найближчий час науково-дослідні установи кадрами мічуринців-біологів.

12. Зобов'язати бюро Відділів біологічних та сільськогосподарських наук розробити конкретні міроприємства по втіленню в практику сільського господарства наслідків науково-дослідних робіт в галузі біологічних і сільськогосподарських наук.

13. Запропонувати директорам інститутів Відділів біологічних та сільськогосподарських наук переглянути підготовані до друку наукові роботи, з метою вилучення всіх робіт з антимічуринським напрямком, та переглянути видавничі плани інститутів, з метою забезпечення видання наукових праць в галузі мічуринської біології.

14. Запропонувати бюро Відділів біологічних та сільськогосподарських наук переглянути склад вчених рад установ Відділів та склад редколегії видань цих установ, вивести з них послідовників вейсманістсько-морганістської генетики та поповнити їх представниками мічуринської біологічної науки.

15. Зважаючи на те, що передумовою для перебудови наукової роботи повинно бути оволодіння основами діалектичного матеріалізму та всіма скарбами мічуринської біології, запропонувати всім установам Відділів біологічних та сільськогосподарських наук посилити вивчення творів класиків марксизму-ленінізму та організувати систематичне вивчення праць [К. А.] Тімірязєва, [В. В.] Докучаєва, [І. В.] Мічурина, [В. Р.] Вільямса та [Т. Д.] Лисенка.

16. Запропонувати Раді науково-технічної пропаганди АН УРСР забезпечити видання популярної літератури з питань мічуринської біології та популяризувати праці [К. А.] Тімірязєва, [В. Р.] Вільямса, [І. В.] Мічурина, [Т. Д.] Лисенка.

Президія Академії наук УРСР зобов'язує Відділи біологічних та сільськогосподарських наук, як і всіх наукових співробітників АН УРСР, корінним чином перебудувати свою наукову роботу в дусі передового вчення [К. А.] Тімірязєва, [І. В.] Мічурина, [В. Р.] Вільямса, [Т. Д.] Лисенка, спрямовуючи головну свою увагу на розвиток найважливіших проблем нашого соціалістичного народного господарства.

Президія Академії наук УРСР зобов'язує всі установи активно провадити боротьбу з ідеалістичними та реакційними напрямками в науці, з низькопоклонством перед буржуазною наукою, та закликає нещадно викривати носіїв антимічуринського напрямку, всебічно розвиваючи передову радянську мічуринську науку.

Розгорнутою програмою для всіх учених, які працюють в галузі біологічних та сільськогосподарських наук, є лист Ради Міністрів УРСР та ЦК КП(б)У від 1 жовтня 1948 року про боротьбу за високий врожай всіх сільськогосподарських культур у колгоспах і радгоспах України, за дальше піднесення громадського тваринництва у 1949 році.

Президія Академії наук УРСР зобов'язує всіх працівників Відділів біологічних та сільськогосподарських наук включитись у всенародний рух за високі врожаї, за широкий розвиток громадського тваринництва, за подання практичної допомоги колгоспам і радгоспам у боротьбі за дальше піднесення соціалістичного господарства республіки.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Академік-секретар дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 274, арк. 267–272. Оригінал. Машинопис.

№ 101^{*1}

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО НАДАННЯ БІБЛІОТЕЦІ АН УРСР
СТАТУСУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВИ**

11 жовтня 1948 р.

Бібліотека Академії наук УРСР протягом останніх років, і особливо після Великої Вітчизняної війни, розгорнула велику науково-дослідну роботу в галузі бібліотекознавства, книгознавства та бібліографії. Науково-дослідну роботу виконує колектив наукових працівників, досвідчених кадрів, бібліотекарів-професіоналів.

Крім наукової роботи провадиться значна робота по підготовці бібліотечних кадрів високої кваліфікації. При Бібліотеці працює аспірантура з питань: історії слов'янської стародрукованої книги, бібліографії та методики і організації бібліотечної роботи.

Бібліотека АН УРСР має до 5 млн. книжкових одиниць різної літератури і понад 5 млн. газет і зараз, за кількістю своїх фондів, посідає перше місце серед бібліотек УРСР і третє місце серед бібліотек СРСР, після Державної орденна Леніна бібліотеки ім. Леніна в Москві та Державної орденна Трудового Червоного Прапора публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна в Ленінграді.

Наявна кількість літератури, яка в значній своїй частині має велику історичну цінність, вимагає для її докладного опрацювання фахівців високої кваліфікації, яких можна залучити до роботи лише в тому разі, коли Бібліотека буде користуватися всіма правами науково-дослідної установи.

Слід зазначити, що такі бібліотеки, як Державна бібліотека ім. Леніна в Москві, Державна публічна бібліотека ім. М. Є. Салтикова-Щедріна в Ленінграді, Бібліотека Академії наук СРСР, Бібліотека Академії педагогічних наук РРФСР, бібліотеки Академії наук Грузинської та Вірменської РСР дорівняні до науково-дослідних установ і користуються всіма правами останніх.

^{*1} Див. док. № 58, 91.

На підставі згаданого, просимо Вас піднести клопотання перед Радою Міністрів СРСР про дорівнення робітників Бібліотеки АН УРСР в їх оплаті до робітників науково-дослідних установ.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Академік-секретар АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. П. Семенов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 301, арк. 290–290 зв. Копія. Машинопис.

№ 102^{*1}

**ПОЯСНЮЮЧА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ
ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УТВОРЕННЯ В
СТРУКТУРІ АН УРСР ІНСТИТУТУ ГАЗУ ТА НАФТИ**

15 жовтня 1948 р.

В системі Академії наук УРСР науково-дослідницька робота в області газу і нафти проводиться в ряді науково-дослідницьких установ: в Львівському філіалі Інституту геологічних наук, в Львівському відділі Інституту теплоенергетики, в Інституті чорної металургії і Інституті економіки. Для координації науково-дослідницьких робіт в області нафти і газу при Раді по вивченню виробничих сил АН УРСР функціонує спеціальна комісія по газифікації.

В зв'язі з тим, що робота по газу і нафті потребує розвитку і концентрації, Президіум Академії наук УРСР вважає цілком природною організацію на базі львівських наукових установ Академії наук Інституту газу і нафти, на який возложить весь комплекс науково-дослідницьких робіт по проблемі газу і нафти, як-то: 1) визначення нафтеносності і газонасності Карпатської зони, Причорноморської западини і околиць Донбасу, 2) розробку і удосконалення методів експлуатації нафтяних і газових родовищ, 3) використання промислових і природних газів для промисловості, транспорту і комунального господарства, 4) розробку найбільш досконалої апаратури і приладів для газу.

Організація такого комплексного інституту в г. Львові цілком природна по наступним причинам: в г. Львові зосереджені основні наукові сили в області нафти і газу – дійсний член АН УРСР О. С. Вялов, найбільш спеціаліст в області нафтяних родовищ, лауреат Сталінської премії за відкриття нафтяних родовищ в Середній Азії; професор, доктор геологічних наук В. Б. Порфирьев, керівник філіалу Інституту геологічних наук в г. Львові; доктор геологічних наук Л. Г.^{*2} Ткачук⁶⁷, працююча в області гідрогеології нафтяних і газових родовищ; керівник геофізичного відділу Львівського філіалу Інституту геологічних наук, дійсний член АН УРСР В. А. Сельський, займаючийся вивченням нафтяних родовищ

^{*1} Див. док. № 111, 119, 129.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «В. Г.».

ний; кандидат наук, старший научный сотрудник И. В. Гринберг, зав[едующий] лабораторией химии нефти и газов во Львовском филиале. Во Львове сосредоточена группа специалистов, работающих в отделе Института теплоэнергетики по вопросам использования промышленных и природных газов и разработки новых, совершенных аппаратуры и приборов, которая имеет уже значительные успехи в области исследования и конструирования новых приборов и горелок для газа.

Во Львове сосредоточены промышленные организации – Укргаз и его центральная научно-исследовательская лаборатория. Во Львовском политехническом институте, на факультете нефти и газа, сосредоточена подготовка специалистов в области нефти и газа на Украине. Новоорганизуемый институт может быть обеспечен помещениями в г. Львове.

Директором этого института может быть рекомендован действительный член Академии наук УССР О. С. Вялов.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 76–77. Копія. Машинопис.

№ 103

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НОВОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ТЕХНІЧНОЇ ФІЗИКИ В ІНСТИТУТІ ФІЗИКИ АН УРСР^{*1}

16 жовтня 1948 р.

В связи с поставленной тов. К. З. Литвиным задачей о создании научного центра для руководства работами по магнитной записи звука, Академия наук УССР предлагает создать в Институте физики новую лабораторию, а впоследствии, может быть, отдел технической физики^{*2}. Это позволит, с одной стороны, обеспечить эффективную помощь промышленности в области звукозаписи, а с другой стороны – отвечает интересам развития Института физики АН УССР.

Техническая физика включает в себя техническую акустику, техническую оптику, прикладную теорию колебаний и др. Находясь на рубеже между физикой и техникой, техническая физика занимается осуществлением общих физических принципов и внедрением их в технику. К технической физике следует отнести также такую важную область, как приборостроение.

Это направление, до сих пор не представленное в учреждениях АН УССР, имеет в настоящее время особенно большое значение в связи с общеизвестной ведущей ролью физики в большинстве отраслей хозяйства, культуры и обороны и

^{*1} Постановою РМ УРСР від 14 грудня 1948 р. було створено відділ технічної фізики в складі Інституту фізики АН УРСР.

^{*2} Підкреслено в документі.

вытекающей отсюда необходимостью быстрейшей реализации новейших достижений физической науки.

По своей целевой установке новая лаборатория (или отдел) должна работать в теснейшем контакте с промышленностью, т. е. с соответствующими заводами и КБ.

Необходимо также предусматривать (в целях ускорения процесса освоения и для удовлетворения неотложных нужд) самостоятельный выпуск лабораторией единичных экземпляров или небольшой серии оригинальной аппаратуры.

Работа лаборатории технической физики должна планироваться с учетом неотложных нужд промышленности, с одной стороны, и на основе новейших достижений в прикладных областях физики – с другой.

Первой и основной задачей, с которой лаборатория должна начать свою деятельность, является работа по звукозаписи. В этой области лаборатория должна сыграть ведущую роль: обеспечить надлежащий научно-технический уровень выполняемых промышленностью разработок и определить направления дальнейшего развития этого дела.

Одновременно следовало бы включить в число первоочередных задач техническую разработку такого важного и подготовленного для реализации аппарата, как инфракрасный спектрограф.

Не следует думать, что лабораторию подобного типа можно организовать только за счет внутренних ресурсов Института физики или любого другого института АН УССР. Организация такой лаборатории несомненно потребует специальных ассигнований, штатов, оборудования и помещения.

Сметные и плановые соображения по этому поводу будут представлены дополнительно, после благоприятного решения вопроса о новой лаборатории в принципе.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 301, арк. 296–298. Копія. Машинопис.

№ 104^{*1}

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ЩОДО ОСТАТОЧНОГО СПИСКУ ІМЕННИХ
ПРЕМІЙ АН ЗА ВИДАТНІ НАУКОВІ ПРАЦІ**

19 жовтня 1948 р.

Пересмотрев еще раз список премий имени выдающихся ученых за научные работы, выдвинутых институтами и Отделениями Академии наук УССР, Президиум считает, что список следует сократить и остановиться на таких именных премиях по следующим отраслям знаний:

1. Математика и механика – имени действительного члена АН УССР Д. А. Граве.

^{*1} Див. док. № 76, 77.

2. Ботаника – имени действительного члена АН УССР В. Н. Любименко.
3. Физиологические науки – имени действительного члена АН УССР А. В. Леонтовича.
4. Микробиология – имени действительного члена АН УССР Д. К. Заболотного.
5. Лесоводство и почвоведение – имени действительного члена АН УССР Г. Н. Высоцкого.
6. Горная механика – имени действительного члена АН УССР М. М. Федорова
7. Философия – имени Г. С. Сковороды.
8. Литература и язык – имени Т. Г. Шевченко.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 79. Оригінал. Машинопис.

№ 105

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ЛЬВІВСЬКОГО
ЕТНОГРАФІЧНОГО МУЗЕЮ АН УРСР М. Ф. МАТВІЙЧУКА ДО ГОЛОВИ
ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР АКАД. М. В. ПТУХИ ПРО
НАДАННЯ МУЗЕЮ НАЛЕЖНОГО ПРИМІЩЕННЯ**

30 жовтня 1948 р.

м. Львів

Рішенням Ради Народних Комісарів Української РСР на початку 1940 р. Державному етнографічному музеєві у Львові⁶⁸ було передано приміщення по вул. Радянській № 32 – палац бувш[ого] катол[ицького] архієпископа. Це приміщення тоді було зайняте військовою частиною і поки велися з нею переговори, вибухла війна 1941 р. Після звільнення Львова це приміщення знову зайняла військова частина, що перебуває там і досі.

Голова РНК УРСР М. С. Хрущов в час перебування в нашому Музеї 3 листопада 1944 р. разом з заступником [голови] РНК УРСР М. П. Бажаном та секретарем Львівського обкому КП(б)У [П. М.] Гапочною дав усно, в присутності співробітників Музею, вказівку керівникам Львівського обкому КП(б)У та облвиконкому негайно підшукати для Музею відповідне приміщення. Після його від'їзду почалися розшуки, які нічого конкретного не дали і з весни 1946 р. зовсім припинилися і більше не поновлювалися.

Наш Музей на сьогодні, увібравши різні приватні збірки Львівської обл[асті], володіє багатими фондами в галузі етнографії та народного мистецтва. На 1 листопада 1948 р. маємо 45 114 музейних одиниць і весь час поповнюємо збірки (в 1948 р. придбано 560 одиниць). За браком приміщення (Музей має 33 м² виставочної площі) не маємо жодної можливості розгорнути музейну експозицію і влаштуємо лише невеликі виставки (народного мистецтва, колгоспного побуту, побуту робітників Бориславського басейну).

Нам відомо, що етнографічні музейні фонди в Одесі, Дніпропетровську та Харкові перебувають в загрозливому стані, псуються і нищаться за браком відповід-

них приміщень. Тому питання про надання Етнографічному музеєві у Львові приміщення включає в себе також питання про врятування музейних етнографічних фондів в інших містах України, які можна було б сконцентрувати і науково опрацювати наявними силами працівників Львівського музею. Тут же у Львові можна було б підготувати на базі існуючих музейних фондів і заново прилучених тематично-експозиційний план майбутнього столичного Етнографічного музею у Києві.

Тому просимо бюро Відділу суспільних наук АН УРСР сприяти справі якнайшвидшого надання Етнографічному музею у Львові відповідного приміщення за згаданими ухвалами РНК УРСР і усного наказу голови РНК УРСР М. С. Хрущова.

Директор музею канд[идат] філологічних наук *М. Ф. Матвійчук*

Підтримую клопотання директора Етнографічного музею АН УРСР у Львові і з свого боку прошу сприяти негайному розв'язанню цієї справи.

Директор Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії
АН УРСР дійсний член АН УРСР *М. Т. Рильський*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 301, арк. 399–399 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 106^{*1}

**КЛОПОТАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
М. С. ХРУЩОВА ПРО УТВОРЕННЯ У СТРУКТУРІ АН КАБІНЕТУ
ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

9 листопада 1948 р.

Президія Академії наук УРСР просить ЦК КП(б)У дозволити Академії наук утворити Кабінет держави та права в складі Відділу суспільних наук Академії наук УРСР, як самостійну адміністративну одиницю.

Президія Академії наук УРСР вважає за необхідне покласти на Кабінет держави та права такі завдання:

- а) розробку питань історії держави та права УРСР;
- б) розробку питань міжнародного права, і в першу чергу питань, пов'язаних з УРСР як суб'єктом міжнародного права;
- в) розробку основних питань держави і права країн нової демократії.

В своїй практичній науково-дослідній роботі Кабінет держави і права має співробітничати у відповідних питаннях з інститутами історії і філософії АН УРСР, а також з кафедрами теорії та історії права й держави вищих навчальних закладів УРСР.

^{*1} Див. док. № 37, 109, 122.

Президія АН УРСР вважає за доцільне доручити очолювати Кабінет держави та права дійсному члену АН УРСР В. М. Корецькому.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Академік-секретар дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 1. Копія. Машинопис.

№ 107

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У О. О. ЄПШЕВА ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ЗМІН У СКЛАДІ ДИРЕКТОРІВ УСТАНОВ ТА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР

23 листопада 1948 р.

Секретно ^{*1}

В связи с предстоящими выборами в Президиум Академии наук и необходимостью с целью усиления руководства работой институтов АН УССР провести изменения в составе директоров институтов, просим санкционировать созыв Общего собрания Академии наук УССР для выборов Президиума и директоров институтов в первой половине декабря 1948 г.

Представляем на Ваше рассмотрение проект нового состава Президиума и изменения в руководстве институтов.

В составе Президиума полномочия президента и академика-секретаря еще не истекли, поэтому они не будут переизбираться.

В настоящем составе Президиум АН УССР имеет четырех вице-президентов. В связи с избранием академика-секретаря, в будущем составе Президиума предполагается три вице-президента.

В качестве вице-президентов в будущем составе Президиума рекомендуются: действительный член АН УССР К. К. Хренов, действительный член АН УССР П. А. Власюк и действительный член АН УССР Е. О. Патон.

Изменение в составе вице-президентов вызывается тем, что вице-президент А. И. Белецкий не уделял должного внимания порученной ему работе; действительный член АН УССР А. И. Киприанов подал заявление о нежелании исполнять в дальнейшем обязанности вице-президента. Академик М. А. Лаврентьев не уделяет должного внимания работе в Президиуме и просил освободить его от обязанностей вице-президента.

В состав Президиума вводятся новые члены Президиума АН УССР – действительные члены АН УССР В. М. Корецкий и К. Д. Синельников. Третьим членом Президиума намечается А. И. Киприанов, на что имеется его согласие.

Из старого состава членов Президиума действительный член АН УССР Г. В. Курдюмов выбыл в Москву, а академик А. Н. Динник не может принимать участия в работе Президиума по состоянию здоровья.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

В составе председателей Отделений, входящих в состав членов Президиума, вносится предложение произвести следующие изменения: председателем Отделения технических наук избрать действительного члена АН УССР Ф.П. Белянкина, вместо действительного члена АН УССР Г.Ф. Проскуры, выбывшего в г. Харьков; председателем Отделения сельскохозяйственных наук избрать действительного члена АН УССР П. С. Погребняка, вместо действительного члена АН УССР П. А. Власюка, рекомендуемого в вице-президенты; по Биологическому отделению рекомендуется избрать председателем действительного члена АН УССР П. А. Свириденко, недавно утвержденного ЦК, вместо действительного члена АН УССР Д. К. Третьякова.

Всего, таким образом, Президиум будет состоять из 13 человек.

Исходя из изложенного, просим Вас рассмотреть проект нового состава Президиума и руководства институтов и санкционировать созыв Общего собрания Академии наук УССР для выборов Президиума и директоров институтов.

Приложение: упомянутое.^{*1}

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

На документі помітка: «4-й экз.; Отпр. 2 экз. 1 – адресату, 2 – в дело. 28.11.[19]48 г. л.с.».

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1492, арк. 1–2. Оригінал. Машинопис.

№ 108^{*2}

ПРОЕКТ НОВОГО СКЛАДУ ПРЕЗИДІЇ, КЕРІВНИЦТВА ВІДДІЛІВ ТА ІНСТИТУТІВ АН УРСР

23 листопада 1948 р.

Состав Президиума^{*3}

Нынешний:	Предполагаемый:
Президент – академик А. В. Палладин	Президент – академик А. В. Палладин
Академик-секретарь – действительный член АН УССР Н. П. Семененко	Академик-секретарь – действительный член АН УССР Н. П. Семененко
Вице-президенты: действительный член АН УССР А. И. Белецкий действительный член АН УССР Е. О. Патон академик М. А. Лаврентьев действительный член АН УССР А. И. Киприанов	Вице-президенты: действительный член АН УССР К. К. Хренов действительный член АН УССР П. А. Власюк действительный член АН УССР Е. О. Патон

*1 Див. док. № 108.

*2 Див. док. № 107.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

Председатели Отделений:	Председатели Отделений:
Физико-математических и химических наук – действительный член АН УССР В. Е. Лашкарев	Физико-математических и химических наук – действительный член АН УССР В. Е. Лашкарев
Биологических наук – действительный член АН УССР Д. К. Третьяков	Биологических наук – действительный член АН УССР П. А. Свириденко
Технических наук – действительный член АН УССР Г. Ф. Проскура	Технических наук – действительный член АН УССР Ф. П. Белянкин
Сельскохозяйственных наук – действительный член АН УССР Н. Н. Гришко	Сельскохозяйственных наук – действительный член АН УССР П. С. Погребняк
Общественных наук – действительный член АН УССР М. В. Птуха	Общественных наук – действительный член АН УССР М. В. Птуха
Члены Президиума:	Члены Президиума:
действительный член АН УССР С. А. Лебедев	действительный член АН УССР В. М. Корецкий
академик А. Н. Динник	действительный член АН УССР А. И. Киприанов
действительный член АН УССР Г. В. Курдюмов	действительный член АН УССР К. Д. Синельников
<u>Состав руководства институтов</u>	
Нынешний:	Предполагаемый:
<u>Отделение физико-математических и химических наук</u>	
<u>Институт математики</u> Директор – академик М. А. Лаврентьев	<u>Институт математики</u> Директор – академик М. А. Лаврентьев
<u>Институт физики</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Лейпунский	<u>Институт физики</u> И[сполняющий] о[бязанности] директора – вакансия
<u>Институт органической химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Киприанов	<u>Институт органической химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Киприанов
<u>Институт общей и неорганич[еской] химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. В. Думанский	<u>Институт общей и неорганич[еской] химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. В. Думанский
<u>Институт физической химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Бродский	<u>Институт физической химии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Бродский
<u>Физико-технический институт</u> Директор – действительный член АН УССР К. Д. Синельников	<u>Физико-технический институт</u> Директор – действительный член АН УССР К. Д. Синельников
<u>Институт геологических наук</u> Директор – действительный член АН УССР В. И. Лучицкий	<u>Институт геологических наук</u> Директор – действительный член АН УССР В. И. Лучицкий

<u>Лаборатория металлофизики</u> Директор – действительный член АН УССР Г. В. Курдюмов	<u>Лаборатория металлофизики</u> Сливается с Институтом физики
<u>Главная астрономическая обсерватория</u> Директор – действительный член АН УССР А. Я. Орлов	<u>Главная астрономическая обсерватория</u> Директор – член-корреспондент АН УССР В. П. Цесевич
<u>Полтавская гравиметрическая обсерватория</u> Директор – действительный член АН УССР А. Я. Орлов	<u>Полтавская гравиметрическая обсерватория</u> Директор – действительный член АН УССР А. Я. Орлов
<u>Отделение биологических наук</u>	
<u>Институт ботаники</u> Директор – действительный член АН УССР Д. К. Зеров	<u>Институт ботаники</u> Директор – действительный член АН УССР Д. К. Зеров
<u>Институт зоологии</u> Директор – действительный член АН УССР Д. К. Третьяков	<u>Институт зоологии</u> Директор – член-корреспондент АН УССР А. П. Маркевич
<u>Институт гидробиологии</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Я. В. Ролл	<u>Институт гидробиологии</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Я. В. Ролл
<u>Институт биохимии</u> Директор – академик А. В. Палладин	<u>Институт биохимии</u> Директор – академик А. В. Палладин
<u>Институт микробиологии</u> Директор – действительный член АН УССР В. Г. Дроботько	<u>Институт микробиологии</u> Директор – действительный член АН УССР В. Г. Дроботько
<u>Институт клинической физиологии</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Р. Е. Кавецкий	<u>Институт клинической физиологии</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Р. Е. Кавецкий
<u>Карадагская биологическая станция</u> Директор – К. А. Виноградов	<u>Карадагская биологическая станция</u> Директор – К. А. Виноградов
<u>Отделение технических наук</u>	
<u>Институт строительной механики</u> Директор – действительный член АН УССР Ф. П. Белянкин	<u>Институт строительной механики</u> Директор – действительный член АН УССР Ф. П. Белянкин
<u>Институт горной механики</u> Директор – член-корреспондент АН УССР П. С. Кучеров	<u>Институт горной механики</u> Директор – член-корреспондент АН УССР П. С. Кучеров
<u>Институт электросварки</u> Директор – действительный член АН УССР Е. О. Патон	<u>Институт электросварки</u> Директор – действительный член АН УССР Е. О. Патон
<u>Институт гидрологии и гидротехники</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Г. И. Сухомел	<u>Институт гидрологии и гидротехники</u> Директор – член-корреспондент АН УССР Г. И. Сухомел
<u>Институт электротехники</u> Директор – действительный член АН УССР С. А. Лебедев	<u>Институт электротехники</u> Директор – действительный член АН УССР С. А. Лебедев
<u>Институт теплоэнергетики</u> Директор – профессор И. Т. Швец	<u>Институт теплоэнергетики</u> Директор – профессор И. Т. Швец

<u>Институт черной металлургии</u> Директор – действительный член АН УССР М. В. Луговцов	<u>Институт черной металлургии</u> Директор – действительный член АН УССР М. В. Луговцов
<u>Лаборатория скоростных машин и механизмов</u> Директор – действительный член АН УССР Г. Ф. Проскура	<u>Лаборатория скоростных машин и механизмов</u> Директор – действительный член АН УССР Г. Ф. Проскура
<u>Отделение общественных наук</u>	
<u>Институт философии</u> Директор – действительный член АН УССР М. Э. Омеляновский	<u>Институт философии</u> Директор – действительный член АН УССР М. Э. Омеляновский
<u>Институт экономики</u> И[сполняющий] о[бязанности] директора – член-корреспондент АН УССР Я. Г. Фейгин	<u>Институт экономики</u> Директор – действительный член АН УССР П. Н. Першин
<u>Институт истории</u> Директор – А. К. Касименко	<u>Институт истории</u> Директор – А. К. Касименко
<u>Институт литературы</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Белецкий	<u>Институт литературы</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Белецкий
<u>Институт языковедения</u> Директор – действительный член АН УССР Л. А. Булаховский	<u>Институт языковедения</u> Директор – действительный член АН УССР Л. А. Булаховский
<u>Институт археологии</u> Директор – действительный член АН УССР П. П. Ефименко	<u>Институт археологии</u> Директор – действительный член АН УССР П. П. Ефименко
<u>Институт искусствоведения, фольклора и этнографии</u> Директор – действительный член АН УССР М. Ф. Рыльский	<u>Институт искусствоведения, фольклора и этнографии</u> Директор – действительный член АН УССР М. Ф. Рыльский
<u>Кабинет еврейской культуры</u> Директор – член-корреспондент АН УССР И. Г. Спивак	<u>Кабинет еврейской культуры</u> Директор – член-корреспондент АН УССР И. Г. Спивак

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь АН УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко* ^{*1}

<u>Отделение сельскохозяйственных наук</u>	
<u>Институт физиологии растений и агрохимии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Душечкин	<u>Институт физиологии растений и агрохимии</u> Директор – действительный член АН УССР А. И. Душечкин
<u>Институт энтомологии и фитопатологии</u> Директор – действительный член АН УССР В. П. Поспелов	<u>Институт энтомологии и фитопатологии</u> Директор – действительный член АН УССР В. П. Поспелов
<u>Институт лесоводства</u> Директор – действительный член АН УССР П. С. Погребняк	<u>Институт лесоводства</u> Директор – действительный член АН УССР П. С. Погребняк

^{*1} Підписи між двома частинами таблиці розташовані в документі.

<u>Институт генетики и селекции</u> Директор – действительный член АН УССР В. Я. Юрьев	<u>Институт генетики и селекции</u> Директор – действительный член АН УССР В. Я. Юрьев
<u>Ботанический сад</u> Директор – действительный член АН УССР Н. Н. Гришко	<u>Ботанический сад</u> Директор – действительный член АН УССР Н. Н. Гришко
<u>Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озийственной] механики</u> Директор – действительный член АН УССР А. А. Василенко	<u>Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озийственной] механики</u> Директор – действительный член АН УССР А. А. Василенко
<u>Лаборатория почвоведения</u> Директор – действительный член АН УССР А. Н. Соколовский	<u>Лаборатория почвоведения</u> Директор – действительный член АН УССР А. Н. Соколовский

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1492, арк. 3–8. Оригінал. Машинопис.

№ 109^{*1}

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР КАБІNETУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА»^{*2}

14 грудня 1948 р.

Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Погодитись з пропозицією Президії Академії наук УРСР про утворення в складі Відділу суспільних наук Академії Кабінету держави та права, як окремої науково-дослідної одиниці.

2. Доручити Президії Академії наук УРСР:

а) затвердити тематичний план науково-дослідної роботи Кабінету держави та права;

б) затвердити в межах штатних контингентів Академії штатний розпис Кабінету держави та права, й довести до відома Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР про утворення цього Кабінету та про зміни в штатних розписах Академії наук УРСР.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

На документі помітки: «Уч[еному] секр[етарю]. Повідомити Відділ і пост[авити] на Президію. 22 грудня [19]48 р.^{*3}»; «Читав М. В. Птуха».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 5. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 37, 106, 122.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Підпис нерозбірливий.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ СРСР
Й. В. СТАЛІНА ПРО НАДАННЯ ДОДАТКОВИХ АСИГНУВАНЬ НА
КАПІТАЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО АН В 1949 р.**

[14 грудня 1948 р.]^{*2}

Академия наук Украинской ССР за послевоенные годы в значительной мере восстановила свои институты и научно-вспомогательные учреждения, а также организовала, в соответствии с требованиями дальнейшего развития народного хозяйства и культуры, новые институты.

В настоящее время в составе Академии наук УССР имеется 59 научных учреждений и 17 научно-вспомогательных и хозяйственных организаций и предприятий.

Институты Академии наук УССР за послевоенные годы в значительной мере обогатились разнообразнейшим научным оборудованием, аппаратурой, приборами, как за счет поставок, так и путем изготовления в экспериментальных мастерских институтов.

В настоящее время в составе АН УССР работают 4549 человек, в числе которых: действительных членов 85 и членов-корреспондентов – 90. Среди них имеется ряд ученых, удостоенных за успешную научную работу правительственными наградами и сталинскими премиями.

Институты Академии наук Украинской ССР постоянно оказывают научно-техническую помощь в восстановлении и развитии разных отраслей народного хозяйства нашей республики. К числу наиболее крупных работ, выполненных институтами АН УССР по заданию союзных и республиканских правительственных органов, относятся, например, исследования: в области радиофизики и радиолокации Харьковского физико-технического института; в области артиллерийского дела Института математики; в области прочности и устойчивости конструкций кораблей, самолетов и т. д. Института строительной механики; в области порошковой металлургии Института черной металлургии; в области проблемы глубоких шахт Донбасса Института горной механики; по проблеме передачи электроэнергии без проводов Института электротехники; в области рациональных методов сжигания бурых углей и природных газов Института теплоэнергетики и многие другие.

Таким образом, институты Академии наук Украинской ССР оказывают существенную помощь делу дальнейшего технического и научного прогресса, а также развитию социалистической культуры республики.

Вследствие роста и развития научных учреждений Академии наук УССР, в условиях недостаточного количества оставшихся после войны зданий, часть из которых восстановлена в последнее время, Академия наук УССР в настоящее время ощущает острую потребность в расширении служебных помещений и жилья для ученых. Особенно остро этот недостаток ощущается в институтах технического, сельскохозяйственного и физико-химико-математического отделений. По налич-

*¹ Див. док. № 3.

*² Дату встановлено за супровідним листом.

ному составу научных работников и располагаемому оборудованию, площадь, занимаемая в настоящее время институтами этих отделений, совершенно недостаточна. Так, например, институты электротехники и теплоэнергетики имеют площадь по 400 м² при минимальной потребности по 2000 м²; Институт горной механики имеет 300 м² при потребности в 1760 м²; Институт черной металлургии имеет около 450 м² при потребности в 350* м². Институты сельскохозяйственного отделения в настоящее время располагают площадями порядка 300 м² каждый при потребности от 1500 до 2500 м².

В течение 1947 и 1948 гг. правительство УССР отпустило Академии наук УССР [средства] на проектирование строительства институтов. В настоящее время имеются утвержденные проекты сметы на строительство ряда институтов: электротехники (8,0 млн. руб.), черной металлургии (14,5 млн. руб.), физической химии (4,8 млн. руб.), неорганической химии (0,6 млн. руб.), физики (27,0 млн. руб.), Республиканского ботсада (78,6 млн. руб.). Кроме того, заканчивается проектирование Института физиологии и агрохимии (4,5 млн. руб.), Главной астрономической обсерватории (37,0 млн. руб.), Института энтомологии и фитопатологии (1,7 млн. руб.), надстройки Института ботаники (1,1 млн. руб.).

Намеченное проектами строительство институтов Академии наук УССР в 1949 г. не будет начато по причинам отсутствия ассигнований.

На восстановление и капитальное строительство по Академии наук УССР на 1949 год ассигновано всего около 5 млн. руб. Учитывая настоятельную необходимость улучшения условий работы институтов, ассигнованных средств оказывается недостаточно для удовлетворения их потребностей в служебных площадях. В связи с этим, мы просим Вас решить вопрос об отпуске дополнительных ассигнований на первоочередные строительные-восстановительные работы для Академии наук УССР на 1949 год, а именно:

- 1) для восстановления корпуса Лаборатории порошковой металлургии Института черной металлургии (корпус № 11 в Лавре) – 0,8 млн. руб.;
- 2) для восстановления выделенных Институту горной механики [помещений] (корпус № 7 в Лавре) – 1,2 млн. руб.;
- 3) для надстройки здания Института ботаники и Типографии – 1 млн. руб.;
- 4) для надстройки здания Института неорганической химии – 0,6 млн. руб.;
- 5) для строительства корпуса Института физической химии – 1 млн. руб.;
- 6) дополнительно для строительства Ботанического сада – 1 млн. руб.;
- 7) на жилищное строительство – 1 млн. руб.

Таким образом, просим Совет Министров Союза ССР рассмотреть вопрос о доассигнованиях Украинской ССР на 1949 год специальным назначением для Академии наук УССР на первоочередные строительные-восстановительные работы по указанным выше институтам 6,6 млн. рублей.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 299, арк. 138–141. Копія. Машинопис.

* Так у документі.

№ 111^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР ТА ЦК КП(б)У ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ
АН УРСР ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ**

25 грудня 1948 р.

В целях концентрации и расширения научно-исследовательских работ в области комплексного использования промышленных и природных газов, а также разработки газовых месторождений и их эксплуатации Совет Министров УССР и Центральный Комитет КП(б)У постановляют:

1. Организовать в системе Академии наук УССР научно-исследовательский Институт использования газа – в г. Киеве, с отделом Института по разработке и эксплуатации газовых месторождений – в г. Львове.

2. В новоорганизуемом Институте сосредоточить научно-исследовательскую работу по проблемам использования промышленных и природных газов в промышленности, транспорте, коммунальном хозяйстве, в области комплексного энерго-технологического использования газа, транспорта^{*2} газа, разработки и эксплуатации газовых месторождений.

3. Утвердить разработанную Президиумом Академии наук УССР структуру Института газа и обязать Академию наук УССР (т. [А. В.] Палладина) войти с представлением в Государственную штатную комиссию при Совете Министров СССР об утверждении штатов Института.

4. Поручить заместителю Председателя Совета Министров УССР (т. [А. М.] Барановскому) рассмотреть вопрос об обеспечении помещением вновь созданного Института газа и квартирами – научных работников.

Председатель Совета
Министров УССР
Д. [С.] Коротченко

Секретарь Центрального
Комитета КП(б)У
Н. [С.] Хрущев

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 7. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 112^{*3}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО УТВОРЕННЯ В СКЛАДІ АКАДЕМІЇ НАУК
УРСР ПОСТІЙНО ДІЮЧИХ КОМІСІЙ З РОСЛИННИЦТВА І
ТВАРИННИЦТВА»^{*4}**

29 грудня 1948 р.

З метою забезпечення дальшого розвитку радянської агробіологічної науки та сприяння запровадженню її досягнень в практику соціалістичного сільського господарства, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

*1 Див. док. № 102, 119, 129.

*2 Так у документі. Мається на увазі «транспортування».

*3 Див. док. № 119.

*4 Заголовок документа.

1. Погодитись з пропозицією Президії Академії наук УРСР про організацію в складі Відділу сільськогосподарських наук Академії наук УРСР таких постійно діючих комісій на правах науково-дослідних установ Академії: Комісії з рослинництва та Комісії з тваринництва⁶⁹.

2. Покласти на Комісію з рослинництва та Комісію з тваринництва Академії наук УРСР методичне керівництво, координацію тематичних планів науково-дослідної роботи в галузі рослинництва і тваринництва, що її провадять відповідні науково-дослідні установи на території УРСР, та наукове узагальнення досвіду передовиків сільського господарства.

Зобов'язати Управління в справах вищої школи при Раді Міністрів УРСР, міністерства та відомства, що мають в своїй системі науково-дослідні та вищі учбові заклади, які провадять наукову роботу в галузі рослинництва і тваринництва, подавати зазначеним комісіям Академії наук УРСР тематичні плани, програми та звіти дослідницьких робіт у галузі рослинництва і тваринництва.

3. Погодитись з поданим Президією Академії наук УРСР персональним складом комісій Академії з рослинництва і тваринництва, згідно з додатками № 1 і 2^{*1}.

4. Доручити Президії Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіну) на протязі одного тижня подати Державній штатній комісії при Раді Міністрів СРСР на затвердження штатні розписи новоутворених комісій з рослинництва і тваринництва.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д.[С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 10–11. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 113^{*2}

ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ З ПОЛПШЕННЯ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРИ НА ТЕРИТОРІЇ УРСР

30 грудня 1948 р.

[...]^{*3}

11. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР утворити науково-методичну раду по охороні пам'ятників^{*4} культури в складі представників Академії наук УРСР, Управління в справах архітектури при Раді Міністрів УРСР, Комітету в справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР, Комітету в справах культурно-освітніх установ при Раді Міністрів УРСР, а також окремих видатних фахівців в галузі дослідження та реставрації пам'ятників культури.

^{*1} Додатки не публікуються.

^{*2} Див. док. № 154.

^{*3} Знято інформацію, що не стосується завдань АН УРСР.

^{*4} Тут і далі – так у документі. Потрібно: «пам'яток».

Доручити Президії Академії наук УРСР на протязі місяця опрацювати й затвердити положення про науково-методичну раду, а також затвердити персональний склад цієї ради.

Покласти на науково-методичну раду по охороні пам'ятників культури здійснення науково-методичного керівництва справою охорони і вивчення пам'ятників культури, удосконалення наукових методів реставраційних робіт і встановлення наукової класифікації пам'ятників культури. [...] ^{*1}

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 273, арк. 138. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 114 ^{*2}

**ЗВІТ ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР
ЗА 1948 РІК**

[Грудень 1948 р. – січень 1949 р.] ^{*3}

В истекшем году коллектив Академии наук Украинской ССР достиг крупных успехов в выполнении плана научно-исследовательских работ. В своей работе ученые Советской Украины руководствовались указаниями товарища [И. В.] Сталина не только догнать, но и превзойти в ближайшее время достижения науки за пределами нашей страны.

Секретарь ЦК КП(б)У товарищ Н. С. Хрущев в своем отчетном докладе XVI съезду КП(б)У отметил успехи, достигнутые институтами АН УССР, в частности, заслуги академика Е. О. Патона и руководимого им коллектива в разработке научных проблем, имеющих особо важное значение для нашего народного хозяйства. План научно-исследовательской работы Академией наук УССР в целом за 1948 год перевыполнен.

Отделение физико-математических и химических наук в 1948 году из 154 плановых тем выполнило 149 плановых тем и 41 внеплановую тему, причем внеплановые темы были разработаны по ходатайству разных государственных и хозяйственных организаций.

Отделения биологических и сельскохозяйственных наук перестроили свою работу в свете решений августовской сессии ВАСХНИЛ и пересмотрели тематические планы 1948 года.

Отделение биологических наук полностью выполнило 89 тем из 93, которые необходимо было закончить в 1948 г. и все разделы 69 переходящих тем.

Отделение сельскохозяйственных наук выполнило 45 тем из 47; 2 темы были сняты с плана в течение года.

^{*1} Знято інформацію, що не стосується завдань АН УРСР.

^{*2} Див. док. № 181.

^{*3} Дату встановлено за змістом документа.

Отделение технических наук из 87 плановых тем выполнило 78 тем и 32 внеплановых, согласно требованиям промышленных организаций.

Отделение общественных наук из 74 тем выполнило 68 тем, причем основное недовыполнение плана имело место в институтах: философии, экономики, искусствоведения, фольклора и этнографии.

Научные учреждения Академии наук УССР имели в 1948 году значительные достижения как в научном, так и в практическом отношении. Выполненные работы приближены к запросам социалистического народного хозяйства и целый ряд их уже внедрен в производство. Основные достижения научных учреждений Академии наук Украинской ССР в 1948 году по Отделениям следующие:

Отделение физико-математических и химических наук^{*1}

Учреждения Отделения в 1948 году выполнили 149 плановых тем и 41 сверхплановую тему. Сверхплановые темы выполнялись по ходатайствам заинтересованных промышленных организаций и в развитие основных направлений исследований институтов.

В результате работы за 1948 год институты имеют ряд научных достижений. В качестве важнейших достижений могут быть отмечены следующие:

1. Институтом математики проведены исследования, приведшие к разработке эффективных методов приближенных конформных отображений и дано общее решение для класса нелинейных проблем в теории сингулярных интегралов. Достижения в этой области нашли непосредственное применение для решения ряда задач электротехники и аэродинамики. Исследованиями в области математической физики выяснена роль ферромагнитных электронов в проходимости тока.

Результаты работ по проблеме упругости и пластичности использованы как нормативный материал в машиностроении, Институт развивает новую перспективную область машинной математики.

2. Институт физики усовершенствовал и наладил производство фотоэлементов, находящих применение в автоматизации различных производств. Институтом сконструирован и построен интерференционный кристалл-рефрактометр для низких температур. Построена и пущена в работу установка для исследования инфракрасных спектров с автоматической записью. Этот прибор может быть использован для экспрессных анализов. Установлено явление атомарного слоя и дана теория фотоэлементов с этим слоем. Разработан низковольтный выпрямитель нового типа и его проект передан Министерству связи. В 1948 году получила дальнейшее развитие теория поляронов.

3. Физико-технический институт получил крупные достижения в области ускорения частиц. Институтом изучен характер влияния механической деформации на сверхпроводимость при высоких частотах. Разработана конструкция приборов для измерения электропроводности металлов при сверхнизких температурах. Открыто и изучено явление упругости двойникования кристаллов. Институт имеет ряд достижений в области генерации сантиметровых и миллиметровых волн.

4. Лаборатория металлофизики, изучая кинетику фазовых превращений в конденсированных системах, разработала методы улучшения качества металлов и

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

сплавов при их обработке. Методы, разработанные лабораторией, применены, в частности, и на Киевском заводе «Трансигнал».

5. Успешно продолжала свои многолетние широтные наблюдения Полтавская гравиметрическая обсерватория.

6. К наиболее крупным достижениям Института физической химии следует отнести результаты исследования по механизму перегруппировки Кляйзена, выяснение природы спектров электронного переноса, выяснение строения хингидрона, разработку оптимального режима колонны катализа для синтеза аммиака.

Институт внедряет специализированные фотокolorиметрические методы анализа на восьми разных производствах.

7. Институт органической химии успешно продолжил исследования и синтез новых цианиновых красителей, проводя эти работы в тесной связи с Министерством кинематографии. Институт развернул исследования и синтез физиологически новых активных веществ, в комплексе с Институтом микробиологии. Разработана и внедряется технология производства саназина, получившего применение при лечении многих заболеваний. По технологической схеме, разработанной в институте, проектируется цех для производства каротина в г. Вознесенске и по этой же схеме проектируется 4 новых предприятия на Украине. По эскизному проекту института будет строиться в Полтавской области завод по получению фруктозы и фруктовых сиропов.

8. Институт общей и неорганической химии разработал методику определения связанной воды в коллоидных системах, приложенный к измерению гидратации целлюлозы.

Разработаны методы получения двух редких металлов, внедряющиеся в производстве. Разработаны colorиметрические методы определения редких металлов, а также полярографический метод анализа с применением твердых электродов.

Институт оказывал помощь предприятиям Министерства пищевой промышленности, туковой промышленности и цветной металлургии в освоении новых технологических процессов и Министерству коммунального хозяйства в области очистки питьевой воды.

9. Институт геологических наук АН УССР оказал большую помощь трестам Вольнскуглеразведка, Артемуглеразведка, Ромныпромнефтеразведка в установлении стратиграфии, способствуя этим правильному проведению и направлению буровых работ в поисковых разведках угольных, нефтяных и газовых месторождений.

Крупные работы проведены по расширению и изучению железорудной базы УССР. Оказана действенная помощь в направлении работ и разведке новых месторождений специальным разведочным организациям. Исследования института по геологии, геоморфологии и гидрогеологии малых рек УССР, проведенные по специальному заданию, легли в основу составления генеральной схемы использования рек для целей электрификации.

В течение отчетного года институтами Отделения опубликовано 258 работ, подготовлено и сдано в печать 278 работ. Отделением проведен ряд совещаний и конференций основного и республиканского значения. Научными сотрудниками институтов Отделения прочитано 298 научных докладов. На семинарах и научных заседаниях сделано 684 научных сообщений и рефератов. По линии научной про-

паганды опубликовано 60 научно-популярных брошюр и статей и прочитано 297 лекций и докладов.

Отделение биологических наук

В 1948 году в учреждениях Отделения биологических наук было запланировано 23 проблемы и 177 тем. Однако, в результате обсуждения итогов сессии ВАСХНИЛ на расширенном заседании Президиума Академии наук был выявлен ряд крупных недостатков в направлении и планах работ институтов Отделения биологических наук. Эти ошибки и недостатки заключались в отсутствии в институтах Отделения биологических наук активной борьбы за мичуринское направление в биологии, борьбы против проявлений реакционного вейсманизма-морганизма. Ряд руководящих постов занимали носители формально-генетического направления и идеалистических концепций, которые на протяжении ряда лет культивировали вейсманистско-морганистское направление в работе.

В тематических планах институтов были темы формально-генетического характера (Институт зоологии), из идеалистических позиций разрабатывалась тематика по ростовым веществам (Институт ботаники). Тематика институтов в значительной мере была оторвана от интересов и задач народного хозяйства. В ней не были предусмотрены принципиальные теоретические вопросы обобщающего характера. Некоторые темы исполнялись на низком теоретическом уровне.

В связи с этим, бюро Отделения биологических наук провело большую работу по пересмотру тематических планов институтов и по перестройке всей деятельности учреждений Отделения. После пересмотра тематических планов было оставлено для разработки 22 проблемы, охватывающие 162 темы. Этот тематический план Отделения в 1948 г. в основном выполнен. Полностью выполнено 82 темы и все разделы 69 переходных тем. По 4-м темам не закончено литературное оформление работ (по Институту зоологии – 3 темы, по Институту ботаники – 1 тема).

В результате выполнения тематического плана институты Отделения биологических наук добились в 1948 году значительных успехов. В Институте биохимии выяснен ряд этапов в процессе усвоения углеводов в головном мозгу и освещены ферментативные механизмы, участвующие в этих процессах. Выяснены дополнительные ферментативные механизмы образования аммиака в мышцах и роль белков в связывании аммиака в организме. Разработан метод получения из мышц ферментов в кристаллическом виде (эденозинтрифосфат–аргинин–феризы).

Путем частичной денатурации получен белковый препарат (замениТЕЛЬ крови), в значительной мере лишенный видовой специфичности, что имеет значение для практической медицины. Установлен новый путь синтеза аминокислот в тканях организма животных.

В Институте ботаники составлен очередной, 6-й том «Флоры УССР», включающий основные плодовые и плодово-ягодные растения; собран ценный материал по флоре и растительности Закарпатской области.

В Институте зоологии разработаны методы борьбы с грызунами-вредителями сельского хозяйства, с болезнями рыб и паразитов с[ельско]х[озяйственных] животных.

В Институте гидробиологии установлена возможность интенсификации промысла тюльки в Днестровском лимане и разработаны методы рациональной ловли

рыбы в Придунайских лиманах; составлена карта гидрохимического районирования малых рек УССР.

В Институте микробиологии усовершенствован метод получения нативного препарата нового антибиотика «микрочид», как лечебного средства; получен на торфе азотоген из местного штамма азотобактера «К», эффективный для различных с[ельско]х[озийственных] культур; обнаружено несколько антибиотиков из высших растений, имеющих антибактериальные свойства к возбудителям дифтерии и коклюша; разработана инструкция по борьбе с бактериофагом, как вредным фактором молочно-кислого брожения.

В Институте клинической физиологии установлена возможность превращения нормальной клетки в опухолевую вне организма под влиянием некоторых веществ; установлены новые факты определения связи между вегетативной нервной системой и физиологической системой соединительной ткани; установлены нарушения состояния вегетативной нервной системы и обмена веществ при маниакально-депрессивном психозе; выделены новые активные вещества из консервированных тканей и получены новые факты в изучении механизма их действия.

За отчетный период институты Отделения биологических наук опубликовали 65 научных работ, сдали в печать 186 работ, подготовили к печати 79. Опубликовано 10 научно-популярных брошюр по достижениям биологической науки; прочитано 304 доклада и дано около 1000 консультаций научными сотрудниками институтов.

Отделение сельскохозяйственных наук

Институты Отделения сельскохозяйственных наук на основании постановлений августовской сессии ВАСХНИЛ и исторического решения Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) о внедрении травопольной системы земледелия провели значительную работу и выполнили основные мероприятия по перестройке направления своей работы и дальнейшему развитию советской агробиологической науки, борьбы с проявлениями реакционных, идеалистических (вейсманистских) проявлений в практической деятельности отдельных научных работников.

В результате тщательного пересмотра тематических планов все эти темы и разделы были вовсе сняты. Кроме того, были заменены 5 аспирантских тем новыми и проведена смена руководителей аспирантов. Освобождены от руководящей работы председатель Отделения, а от обязанностей заведующих отделами член-корреспондент АН УССР И. М. Поляков и профессор Л. Н. Делоне.

Учреждения Отделения в 1948 году путем внедрения в производство результатов научной работы и широкой пропаганды мичуринского учения оказали научную помощь 110 колхозам, 52 сортоучасткам, 15 МТС, 10 заводам и отдельным районам УССР. Сотрудниками Отделения прочтено 350 докладов и лекций, дано около 500 консультаций и напечатано 130 печ[атных] листов статей и брошюр.

За отчетный год, за исключением 2 тем, учреждения Отделения выполнили годовой тематический план и получили ряд важных научно-теоретических и практических результатов, которые заслуживают широкого внедрения в производство.

1. Институт физиологии растений и агрохимии АН УССР получил наиболее важные результаты. Лабораторией физиологии питания растений обоснована весьма эффективная система питания, которая при отдельных соотношениях элементов значительно повышает урожай всех культур травопольных севооборотов.

В 1948 г. установлено, что внесение половинных норм органических и минеральных удобрений, обеспечивает высокие урожаи, в три раза повышает оплату удобрений урожаем и значительно усиливает деятельность микроорганизмов почвы. Внесение сорбентов, марганцевых удобрений и подкормок повышает урожай разных культур на 15–50%. Применение фосфоритов повышает урожай сахарной свеклы на 10–20%. Значительно повышается урожай кок-сагыза при внесении аммиачной формы азота. Результаты работы института намечено внедрять в производство (по марганцевым удобрениям на площади 100 000 га, по фосфоритам на площади 50 000 га. Внедряется внесение органических минеральных удобрений на площади 220–250 м/га).

2. Институт генетики и селекции разработал новый прием аккумулятивного выращивания высокосортной элиты; способ промораживания семян и внесения калийных удобрений повышает урожай и содержание каучука в кок-сагызе; разработан способ получения семян нового растения – гибрида подсолнечника с топинамбуром и закладываются его промышленные плантации, проведена работа в республиканском масштабе по селекции яровой пшеницы и гречихи.

3. Институт энтомологии и фитопатологии разработал способы борьбы с вредителями люцерны, амбарным долгоносиком, свекловичным долгоносиком, личинками хрущей, усачом. Способ борьбы с озимой совкой путем использования ее паразита трихограммы в 10 раз увеличивает эффект работы. Разработаны способы борьбы с желтухой дубового шелкопряда, а также методы серологической диагностики и борьбы с болезнями картофеля.

4. Институт лесоводства получил первые результаты изучения обмена веществ в системе «лес – почва – атмосфера» и минерализации отпада древесных пород. Разработаны способы целесообразных рубок леса; борьбы с размыванием и заливанием в период паводка. Установлено соотношение основных древесных пород для защитных лесонасаждений районов Полесья и северной части Лесостепи. Обработаны данные по 380 участкам леса, по 180 видам травянистых растений и данные метеостанции СССР за много лет в целях использования природных закономерностей лесообразования для создания степных лесонасаждений. Получены гибриды быстрорастущих тополей.

5. Ботанический сад, собравший свыше 7,5 т[ыс.] названий и 350 000 экз[емпляров], высадил в 1948 г. на постоянные места около 120 000 растений. Выявлены раннеплодные сорта винограда, морозостойкие сорта персиков; закультивировано в колхозах 10 000 персиков и подготовлено 50 000 глазков. Получено 2 сорта табака, которые превышают урожай стандартов на 60%. Создано много гибридов масличных и эфирноносных культур. Получены важные результаты по изучению периода покоя и значения каротина в растениях.

6. Лаборатория почвоведения путем гипсования проводит коренное улучшение солонцовых почв, что повышает урожай ржи, проса, сахарной свеклы в 3–5–7 раз. Разработан прием осолонцевания почв, который дает возможность создать новый строительный материал.

7. Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озяйственной] механики разработала теорию и вместе с ВНИСом изготовила и испытала свеклоуборочный комбайн, который дал 89% кондиционных корней против 60–70%, даваемых иностранными комбайнами. Созданы научные основы для конструирования но-

вых сортировальных машин. Разрешены важные вопросы усовершенствования конструкций тракторов. Разработана и внедрена на заводах машиностроения новая технология изготовления деталей с[ельско]х[озьяйственных] машин и тракторов из модифицированного чугуна.

Отделение технических наук

Учреждения отделения технических наук АН УССР добились в 1948 г. значительных успехов в выполнении тематического плана исследовательских работ, получили крупные научные достижения, значительно приблизили свои работы к запросам промышленности и многие работы внедрили в производство.

В 1948 году учреждения Отделения разрабатывали 21 проблему, охватывающую 87 тем, выполнили 78 плановых и 32 неплановых темы, последние выполнены по заданиям министерств, ведомств, директивных органов и отдельных предприятий. Некоторые недовыполнения по уважительным причинам 9 плановых тем значительно восполнены разработкой сверхплановых тем, предназначенных для внедрения в промышленность.

Значительное количество выполненных институтами исследований имеет важное значение для промышленности. Наиболее выдающиеся и имеющие большое народно-хозяйственное значение научно-исследовательские работы отдельных институтов могут быть охарактеризованы следующими примерами:

а) В Институте электросварки разработана новая технология сварки малоуглеродистых сталей для изготовления ответственных сварных сооружений; проведены исследования и построен опытный сварной мост; исследована свариваемость низколегированных сталей повышенной прочности для судостроения; разработан оригинальный способ сварки швов на вертикальной плоскости (сварен кожух доменной печи); разработаны новейшие образцы автосварочной аппаратуры и проводится широкое внедрение в промышленность способов автоматической электродуговой сварки под флюсом. Оказана большая помощь в сварке газопровода «Дашава–Киев». Внедрение автоматической сварки на заводах Советского Союза дает большой экономический эффект, что подтверждает опыт Торецкого машиностроительного завода в Донбассе и ряд других производств.

б) В Институте черной металлургии получены новые высокопрочные и жаростойкие сплавы. На Макеевском заводе проведены успешно работы по улучшению качества агломерата руд. Разработана новая технология выплавки стали, что дает возможность увеличить выплавку стали без дополнительных капиталовложений и уменьшить количество брака стали.

в) В Институте строительной механики разработаны оригинальные методы исследования устойчивости и прочности конструкций и стержневых систем; разработана новая методика и изготовлена аппаратура для исследования сложного напряженного состояния металла; исследованы колебательные процессы в нелинейных системах с большим числом степени свободы.

г) В Институте электротехники разработаны и проведены исследования схемы автоматического регулирования напряжения генераторов с электромагнитными усилителями; разработана новейшая аппаратура для исследования энергетических систем; закончено теоретическое и экспериментальное исследование параллельной работы высокочастотных генераторов.

д) В Институте теплоэнергетики проведены теоретические и экспериментальные исследования газовых турбин; разработаны основы рационального расчета и конструирования промышленных испарителей; исследованы горелки для сжигания газа в промышленных установках.

е) В Институте горной механики разработана новая технология охлаждения воздуха для глубоких шахт Донбасса, использованная в проекте новой шахты «Горловская-Глубокая»; предложен новый, более эффективный метод открытой разработки бурых углей Украины; исследована схема автоматического регулирования врубовых машин.

ж) В Институте гидрологии и гидротехники проведено исследование водных ресурсов Донбасса и Криворожья; разработаны характеристики рек УССР, использованные проектными организациями при составлении генеральной схемы развития сельской электрификации УССР; выполнен ряд исследований по гидравлике и гидротехническим сооружениям.

з) В Лаборатории проблем быстроходных машин и механизмов выполнены аэродинамические исследования рабочих процессов и автоматизации горения в газовых турбинах.

За отчетный год институтами Отделения технических наук опубликовано 339 печатных листов научных работ и подготовлено к печати 330 печатных листов. Научными сотрудниками институтов Отделения технических наук были прочитаны на ряде заводов и предприятий Украины 159 лекций и докладов, дано большое количество консультаций и экспертиз.

Отделение общественных наук

Тематический план институтов Отделения общественных наук 1948 г. предусматривал разработку ряда актуальных работ, выполнение которых было связано с реализацией решений ЦК ВКП(б) и ЦК КП(б)У по идеологическим вопросам и решения ЦК КП(б)У от 29 августа 1947 года «О политических ошибках и неудовлетворительной работе Института истории Академии наук УССР».

Важнейшими задачами институтов Отделения в 1948 году было окончание работ и редактирование систематических курсов для вузов (Краткого курса истории Украины, Краткого курса истории украинской литературы и др.).

Вторым, особо важным, разделом работы институтов Отделения являлось окончание написания части очерков по истории украинского изобразительного искусства и музыки за 30 лет советской власти на Украине, которые не были закончены в 1947 году и работы эти поэтому были перенесены в план 1948 г. (Советское изобразительное искусство за 30 лет и музыка УССР за 30 лет).

Институты Отделения имели одну комплексную проблему «История философской и общественной мысли Украины», которую должны были выполнить институты философии, литературы и истории в течение 1947–1948 гг. Фактическое участие в выполнении тематики принимал только Институт философии. Другие институты практически не привлекались к работе по этой проблеме и ограничивались только отдельными консультациями. В связи с этим очерки о философских и общественных взглядах Леси Украинки и М. Коцюбинского, запланированные на 1948 год, не были написаны и их выполнение перенесено на 1949 год.

Из утвержденных по Отделению 17 ведущих тем, выполнено 12 и не выполнено 5 (Институт философии – 2, Институт литературы – 1, Институт искусствове-

дения, фольклора и этнографии – 2). В целом, в тематическом плане институтов Отделения была запланирована разработка 35 проблем и 116 тем, из них должно быть закончено: в 1948 году 74 и переходные на следующий год – 42. Фактически выполнено в запланированном объеме 58 тем.

Положительным моментом в работе институтов Отделения является написание: 1) Краткого курса истории Украины (отпечатан макет); 2) издание Русско-украинского словаря (147 печатных листов); 3) Курса современного украинского литературного языка для вузов (2 тома – 65 печ[атных] листов); 4) Экономической географии УССР (областные очерки) и некоторых других работ.

Коллективом сотрудников Института археологии в течение 1948 года проведено 22 археологических экспедиции, в результате которых получены новые ценные памятники материальной культуры. Кроме того, выполнены такие работы:

Институт философии – «Вопросы философского обобщения современного природоведения», «Борьба большевистских организаций на Украине за теоретические основы партии в годы Столыпинской реакции», «История логики от Сократа до Бекона», «Кризис буржуазной демократии и победа советской демократии».

Институт экономики – «Резервы повышения производительности труда в металлургической, каменноугольной и легкой промышленности УССР», «Очерки по истории статистики СССР» и т. п.

Институт истории – кроме краткого курса написал отдельные разделы к многотомной истории Украины.

Комиссия по истории Отечественной войны на Украине собрала значительные документальные материалы по истории Отечественной войны на Украине и подготовила к печати ряд сборников.

Институт археологии успешно работал над составлением «Итогов историко-археологического исследования Украины».

Институт украинской литературы подготовил к печати академические издания отдельных томов сочинений Т. Г. Шевченко, Леси Украинки, М. Коцюбинского, В. Стефаника и ряд других работ.

Институт языковедения успешно продолжал работать над составлением украинско-русского словаря (отредактировано 55 авторских листов) и подготовлено к печати 1 том украинско-русского словаря (75 авторских листов) и ряд других работ.

Институт искусствоведения, фольклора и этнографии закончил работу «Советское изобразительное искусство за 30 лет», «Фольклорное наследие Леси Украинки» и некоторые другие работы.

Библиотека Академии наук УССР в 1948 году составила ряд библиографических указателей и сборников, которые будут иметь большое значение для специалистов промышленности, преподавателей, пропагандистов и студентов, как, например: «Бурый уголь Украины», «Методика и организация лекционной работы» и некоторые другие.

На протяжении 1948 г. институты Отделения провели 19 научных сессий и конференций, на которых было заслушано 102 доклада. Эти сессии и конференции были посвящены важнейшим вопросам, датам и событиям: «100-летие Манифеста Коммунистической партии», «30-летие Советской власти на Украине», «100-летие со дня смерти Белинского», «300-летие начала освободительной войны 1648–1654 гг.» и другие.

8 апреля 1948 года в Киеве была проведена объединительная научная сессия институтов философии Академии наук СССР и Академии наук УССР, в которой приняли участие заведующие кафедрами философии и основ марксизма-ленинизма многих вузов УССР.

Институты Отделения провели в отчетном году большую научно-популяризационную работу. Прочитано 662 лекции, дано 983 консультации, в газетах и журналах напечатано 184 статьи по разным вопросам.

Совет по изучению производительных сил УССР

Совет по изучению производительных сил УССР в соответствии с постановлением Президиума АН УССР возобновил свою работу после окончания Отечественной войны, в феврале месяце 1948 года.

Поэтому, значительно влияя на направление комплексной тематики институтов Академии и тем более, институтов других ведомств, которые к этому периоду уже были составлены, не представлялось возможным.

Однако, Советом, по согласованию с институтами Академии наук и Госпланом УССР, был составлен проблемно-тематический план на 1948 год, исходя из задач, поставленных пятилетним планом восстановления и развития народного хозяйства СССР и УССР на послевоенную пятилетку 1946–1950 гг.

В проблемно-тематический план Совета, утвержденный Президиумом АН УССР на 1948 год, были включены следующие 7 проблем:

1. Проблема засушливых районов юга УССР.
2. Проблема удобрений.
3. Проблема комплексного использования бурых углей УССР.
4. Проблема комплексного использования природных и промышленных газов УССР.
5. Проблема комплексного использования малых рек УССР.
6. Проблема развития производительных сил Закарпатской области УССР.
7. Проблема развития районов Полесья УССР.

Большинство тем по указанным проблемам в соответствии с указанием Президиума АН УССР выполнялось институтами Академии наук УССР.

Комплексные проблемы охватывали 70 тем, в том числе институтами Академии наук УССР выполнялись 53 темы и научно-исследовательскими организациями других ведомств – 17 тем.

К выполнению проблемно-тематического плана Совета было привлечено 23 института АН УССР и 12 научно-исследовательских отраслевых институтов ведомств и кафедр вузов.

К работе по тематике Совета в 1948 году было привлечено 312 научных работников институтов разных систем, в том числе научных сотрудников АН УССР – 150.

Совет по изучению производительных сил в течение 1948 г. только организовывал еще свою работу, разрабатывал формы и методы организации крупных комплексных исследований, привлекая к ним не только научные силы АН УССР, но и научно-исследовательские и производственные организации Украины. Им проделана большая организационная работа по комплексным проблемам, проведен ряд крупных конференций и совещаний и на 1949 год разработан уже большой план комплексной проблематики и мероприятия по расширению и организации Совета по изучению производительных сил в крупную самостоятельную научно-организационную единицу в системе АН УССР, которая должна связать Академию наук с решением крупных народно-хозяйственных задач республики, с привлечени-

ем к этим работам отраслевых институтов, вузов, производственных организаций, в тесном контакте с Государственной плановой комиссией Совета Министров УССР.

Академия наук Украинской ССР, после решения августовской сессии ВАСХНИЛ, провела значительную работу по выявлению реакционных идеалистических пережитков в научной работе своих учреждений. Были подвержены глубокой критике реакционные идеи вейсманизма, а конкретные носители этих идей были уволены Президиумом АН УССР от руководящей научной работы. Однако Президиум Академии наук еще не закончил перестройки работы институтов в направлении разрешения теоретических вопросов, важных для разных отраслей народного хозяйства. Так, в Институте ботаники и в Институте зоологии еще не развернута работа по переделке природы растений и животных; в Институте микробиологии недостаточно развернута работа по изучению общетеоретических вопросов микробиологии, важных для народного хозяйства; в Институте клинической физиологии не уделяется достаточного внимания вопросам разработки наследия академика И. П. Павлова; в Институте генетики и селекции не была развернута работа мичуринских семинаров, несмотря на значительные ошибки вейсманистского характера, которые имели место в этом институте.

В Институте украинской литературы Академии наук УССР было раскрыто гнездо антипатриотов-космополитов, фальсификаторов литературной критики: [И. И.] Стебун, [Е. Г.] Адельгейм, [А. А.] Гозенпуд, [А. И.] Кацнельсон, [Д. Е.] Тамарченко, [Е. И.] Старинкевич и [А. Ф.] Шамрай. Несмотря на то, что по постановлению Президиума АН УССР из Института украинской литературы в 1948 году были уволены [Е. Г.] Адельгейм, А. [И.] Кацнельсон, [И. Я.] Айзеншток, [Д. Е.] Тамарченко, [А. А.] Гозенпуд и др[угие], в институте оставались [И. И.] Стебун, [Е. И.] Старинкевич, [А. Ф.] Шамрай, которые своей деятельностью нанесли большой вред развитию советской литературоведческой науки. Это случилось потому, что в Академии наук УССР еще недостаточно развернута критика и самокритика и не проводились творческие дискуссии по ведущим проблемам, а враждебные марксизму-ленинизму концепции раскрывались с опозданием и даже не сотрудниками Академии наук УССР.

Президиум и ученые советы учреждений Академии наук УССР не наладили в 1948 году политвоспитательной работы среди научных сотрудников и не контролировали, как следует, работы отдельных сотрудников над повышением их идейно-теоретического уровня.

В Академии наук УССР еще неудовлетворительное положение с внедрением научных достижений в практику социалистического строительства. Только Институт электросварки имеет образцовые достижения по внедрению результатов своей работы в промышленность. Другие институты Академии наук не уделяли в 1948 году надлежащего внимания делу внедрения своих научных достижений, не доводили, за некоторым исключением, своей работы до такого состояния, которое бы позволило внедрять ее в социалистическое народное хозяйство. Комплексирование научной тематики между учреждениями Академии наук, а также с неакадемическими научно-исследовательскими учреждениями в 1948 году проводилось еще недостаточно.

Президиум АН УССР еще не добился четкой организации работы комиссий и бригад по комплексным проблемам и не возглавил этой работы во всей Академии. В частности, неудовлетворительно была поставлена в 1948 году работа комиссии по высококачественным чугунам, не организована работа комиссии по проблеме газовых турбин и по проблеме качественных сталей. Президиум и бюро Отделе-

ний АН УССР недостаточно контролировали ход выполнения тематических планов учреждений, что является одной из причин невыполнения тематических планов в ряде учреждений.

До сего времени неудовлетворительно организованы работы в ряде учреждений Академии наук по повышению квалификации научных кадров. План подготовки научных кадров через аспирантуру, по защите кандидатских и докторских диссертаций, в целом по Академии наук – не выполнен.

За первые три года новой пятилетки в учреждениях АН УССР подготовлено 174 кандидата, что составляет 40,5% к пятилетнему плану, из них в 1948 г. защитили кандидатские диссертации 63 человека; на степень доктора наук защитило 28 человек, что составляет 19,2% к пятилетнему плану.

Совсем неудовлетворительно обстоит дело с набором в докторантскую аспирантуру при АН УССР. Из всех учреждений АН УССР направлено в докторантскую аспирантуру в 1948 году всего один сотрудник.

Имеющиеся кадры используются в учреждениях АН УССР еще неудовлетворительно. Не все действительные члены и члены-корреспонденты принимают активное участие в научно-исследовательской работе Академии наук и среди них особенно те, которые не находятся в составе учреждений Академии. Недостаточное количество научно-вспомогательного персонала тормозит работу и снижает ее эффективность у высококвалифицированных научных работников, отрывая их на исполнение технической работы.

Увеличенный объем работ в 1949 году требует значительного увеличения штатов, в частности, в связи с расширением экспериментальных работ в производственных условиях, с необходимостью организации опорных экспериментальных пунктов в колхозах и совхозах и с выполнением важных заданий.

Учитывая организацию новых научно-исследовательских учреждений штат Академии наук УССР необходимо увеличить на 760 человек.

Издательская деятельность учреждений Академии наук УССР в 1948 году была неудовлетворительной. Учреждения Академии наук не додали Издательству 581 печ[атных] листа научной продукции, выполнив план изданий всего на 60%. Журналы и сборники Академии наук выходят не регулярно. Отсутствует план выхода в свет этой продукции.

Значительным недочетом в работе учреждений Академии наук УССР, который задерживает нормальное развитие работы учреждений, является ограниченность рабочих и лабораторных помещений. Это обстоятельство особенно дает себя знать в Отделениях сельскохозяйственных и технических наук. Такие институты, как электротехники, горной механики, энтомологии и фитопатологии, Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озяйственной] механики и др[угие] располагают рабочей площадью всего 300–400 м². Необеспеченность Академии наук жилищным фондом была причиной того, что 150 семей научных сотрудников не имеют соответствующих условий. Это также препятствует привлечению на работу в Академии наук внегородских высококвалифицированных кадров.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Академик-секретарь действительный член АН УССР *Н. П. Семенов*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 321, арк. 1–24. Копія. Машинопис.

№ 115
СПИСОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АН УРСР СТАНОМ НА 1 СІЧНЯ 1949 р.

[Не раніше 1 січня 1949 р.]^{*1}

№ пп.	Республика, край, область, местонахождение (город, село, д[ом] №, телефон) №	Название научно-исследовательского учреждения	Всего работников	Распределение общего числа работников по занимаемым должностям										Число книг и журналов (единиц хранения)	Бюджет							
				научно-руководящий персонал	старшие научные сотрудники	младшие научные сотрудники	прочие научные сотрудники	итого научных работников	в т.ч. имеющих основную работу в данном учреждении	Из них		число основных научных работников по материалам центр[альной] картотеки на 1 янв[аря] 1949 [г.]	инженеры, агрономы и др[угие] специалисты, не имеющие ученой степени и звания		научно-вспомогат[ельный] персонал и библиотечн[ый] персонал	Администрат[ивно]-хоз[яйственный], младший обслуживающий персонал и рабочие производства	всего прихода	приход (тыс[яч] рублей)				
а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9			10				11	12	13	14	15
	Украинская ССР			<u>ПРЕЗИДИУМ АКАДЕМИИ НАУК УССР</u> ^{*2}																		
	Киевская область																					
	г. Киев, ул. Владимирская – 54	Аппарат Президиума Академии наук	265	27	–	–	2	29	29	1	9	29	21	–	215	–	16490,8	16490,8	16488,9			

*1 Дату встановлено за змістом документа.

*2 Тут і далі – підкреслено в документі.

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
<u>НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ ИНСТИТУТЫ</u>																			
<u>Киевская область</u>																			
1.	г. Киев, ул. Чекистов № 10	Научно-исследовательский институт философии	34	6	5	6	–	17	11	–	4	11	–	3	14	15800	798,7	798,7	788,9
2.	г. Киев, ул. Ленина № 15	Научно-исследовательский институт экономики	64	9	16	15	–	40	35	–	16	35	–	16	8	26783	1623,2	1623,2	1623,2
3.	г. Киев, б[ульвар] Т. Г. Шевченко № 14	Научно-исследовательский институт истории Украины	46	7	12	10	–	29	27	1	17	27	–	6	11	35000	1347,7	1347,7	1322,8

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	Украинская ССР																		
4.	г. Киев, б[ульвар] Т.Г. Шевчен- ко № 14	Научно- исследовательский институт украинской литературы им. Т. Г. Шевченко	62	12	19	11	–	42	39	1	26	39	–	10	10	30874	2026,0	026,0	2026,0
5.	г. Киев, б[ульвар] Т.Г. Шевчен- ко № 14	Научно- исследовательский институт языковедения им. А. А. Потебни	50	6	11	9	–	26	23	1	14	23	–	13	11	18943	1117,7	1117,7	1114,9
6.	г. Киев, б[ульвар] Т.Г. Шевчен- ко № 14	Научно- исследовательский институт архео- логии	60	6	10	22	–	38	38	1	17	38	–	6	16	26107	1782,6	1782,6	1777,0
7.	г. Киев, ул. Владимир- ская № 55	Научно- исследовательский институт искусствоведения, фольклора и этнографии	59	6	19	15	–	40	37	1	15	37	–	10	9	19515	1321,7	1321,7	1321,7

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
8.	г. Киев, ул. Ворошилова № 35	Комиссия по изучению истории Отечественной войны	51	8	4	17	–	29	27	–	9	27	–	10	12	11980	1069,3	1069,3	1069,3
9.	г. Киев, бульв[ар] [Т.Г.] Шевченко № 14	Кабинет еврейской культуры	18	3	5	2	1	11	11	–	7	11	–	3	4	–	497,4	497,4	478,5
10.	г. Киев, ул. Чудновского № 3	Научно-исследовательский институт физики	10 7	9	14	12	1	36	35	1	15	35	15	30	26	17705	3136,8	3136,8	3136,8
11.	г. Киев, ул. Чудновского № 3	Научно-исследовательский институт математики	39	7	8	7	–	22	22	–	8	22	–	12	5	11592	3168,8	3168,8	3168,8
12.	г. Киев, ул. Владимирская № 55	Научно-исследовательский институт органической химии	63	6	12	15	–	33	32	–	13	32	–	15	15	5922	1660,2	1632,2	1573,6

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
13.	г. Киев, ул. Леонтовича № 9	Научно-исследовательский институт общей и неорганической химии	84	9	17	24	–	50	45	3	16	45	1	13	20	14069	2400,9	2400,9	2174,5
14.	г. Киев, ул. Ленина № 15	Научно-исследовательский институт физической химии им. [Л. В.] Писаржевского	74	6	15	20	–	41	40	3	18	40	1	18	14	10265	1922,2	1922,2	1866,2
15.	г. Киев, ул. Ленина № 15	Научно-исследовательский институт геологических наук	145	16	27	35	–	78	76	4	40	76	4	32	31	32184	5307,7	4833,6	5307,7
16.	г. Киев, ул. Чудновского № 2	Научно-исследовательский институт ботаники	84	7	19	12	–	38	35	5	19	35	2	23	21	23963	1985,9	1975,6	1985,9
17.	г. Киев, ул. Владимирская № 55	Научно-исследовательский институт зоологии	60	12	9	7	–	28	24	4	10	24	–	11	21	19840	1751,6	1751,6	1751,6

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
18.	г. Киев, ул. Владимирская № 44	Научно-исследовательский институт гидробиологии	57	7	8	12	–	27	27	2	12	27	–	11	19	6268	1583,6	1583,6	1573,9
19.	г. Киев, ул. Леонтовича № 9	Научно-исследовательский институт биохимии	76	6	16	8	–	30	30	1	22	30	–	26	20	9366	2139,0	2139,0	1887,2
20.	г. Киев, ул. Богомольца № 21	Научно-исследовательский институт клинической физиологии им. академика [А. А.] Богомольца	128	12	31	12	–	55	34	3	14	34	2	58	13	6906	2769,3	2769,3	2769,3
21.	г. Киев, ул. Большая Житомирская № 28	Научно-исследовательский институт микробиологии им. академика Заболотного Д. К.	74	8	12	12	–	32	32	1	19	32	–	12	30	15365	1723,0	1723,0	1723,0
22.	г. Киев, ул. Чкалова № 55-б	Научно-исследовательский институт строительной механики	97	13	14	19	–	46	44	2	21	44	11	27	13	18374	2409,2	2276,1	2409,2

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
23.	г. Киев, ул. Чкалова № 55-б	Научно-исследовательский институт горной механики	29	3	6	6	–	15	14	–	7	14	3	3	8	9049	1189,1	1189,1	1115,2
24.	г. Киев, ул. Горького № 69	Научно-исследовательский институт электросварки им. академика Е. О. Патона	239	5	13	15	–	33	33	–	17	33	24	36	146	7100	8237,5	2130,5	8237,4
25.	г. Киев, ул. Артема № 45	Научно-исследовательский институт гидрологии и гидротехники	46	7	7	9	–	23	22	3	13	22	3	8	12	21435	1525,7	1275,4	1525,7
26.	г. Киев, ул. Чкалова № 55-б	Научно-исследовательский институт черной металлургии	97	9	10	30	–	49	46	2	10	46	10	13	25	6713	4025,3	4025,3	3331,3
27.	г. Киев, ул. Чкалова № 55-б	Научно-исследовательский институт электротехники	62	3	8	7	3	21	18	2	12	18	17	11	13	5000	2198,9	1901,7	2114,1
28.	г. Киев, ул. Чкалова № 55-б	Научно-исследовательский институт теплоэнергетики	56	6	10	12	–	28	25	2	16	25	11	6	11	2300	1599,3	1599,3	1599,3

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
29.	г. Киев, ул. Костельная № 4	Научно-исследовательский институт физиологии растений и агрохимии	122	6	7	13	–	26	24	3	10	24	7	19	70	2638	2430,2	2430,2	2430,2
30.	г. Киев, ул. Владимирская № 55	Научно-исследовательский институт энтомологии и фитопатологии	48	4	8	13	–	25	24	2	9	24	–	12	11	6188	1058,6	1058,6	1058,6
31.	г. Киев, ул. Владимирская № 56	Научно-исследовательский институт лесоводства	50	3	5	8	2	18	18	–	7 ^{*1}	18	4	9	19	11053	1194,1	1194,1	1192,1
<u>Харьковская область</u>																			
32.	г. Харьков, Юмовский тупик	Научно-исследовательский физико-технический институт	127	10	13	23	1	47	46	6	18	46	8	37	35	11918	4556,3	3887,8	4542,5
33.	г. Харьков, ул. Чернышевского № 56	Научно-исследовательский институт генетики и селекции	60	8	7	9	–	24	22	2	9	22	–	16	20	2000	1785,3	1785,3	1785,3
		ИТОГО по 33 н[аучно]-и[сследовательским] институтам Академии наук УССР	2468	245	397	447	8	1097	1016	56	480	1016	123	535	713	462215	71542,8	63574,3	9981,7

*1 Число «7» вписано замість закресленого «17».

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
<u>ФИЛИАЛЫ Н[АУЧНО]-И[ССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ] ИНСТИТУТОВ</u>																			
УССР																			
<u>Львовская область</u>																			
1.	г. Львов, [ул.] Коперника № 15* ¹	Львовский филиал Академии наук УССР	198	15	40	34	1	90	80	10	23	80	16	19	73	7666	4941,7	4941,7	4891,9
<u>Харьковская область</u>																			
2.	г. Харьков, ул. Краснознаменная № 4	Харьковский филиал Н[аучно]-и[следовательского] института теплоэнергетики	38	4	6	4	–	14	11	–	5	11	5	3	16	2707	914,0	840,8	914,0
		ИТОГО по 2-м филиалам	236	19	46	38	1	104	91	10	28	91	21	22	89	10373	5855,7	5782,5	5805,9

*1 Число «15» вписано замість закресленого «12».

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
<u>ЛАБОРАТОРИИ</u>																				
УССР																				
<u>Киевская обл[асть]</u>																				
[1.]	г. Киев, ул. Чудновского № 3	Лаборатория металлофизики	25	3	3	3	1	10	10	1	4	10	4	5	6	1318	778,8	705,7	778,8	
2.	г. Киев, ул. Чкалова 55-б	Лаборатория машиностро[ения] и проблем с[ельско]х[озийст-венной] механики	41	5	6	4	1	16	14	1	8	14	9	10	6	4242	1621,8	1259,3	1621,7	
3.	г. Киев, ул. Чкалова 55-б	Лаборатория контроля и внедрения	21	1	4	3	–	8	6	–	1	6	4	5	4	–	610,3	608,2	497,1	
<u>Харьковская область</u>																				
4.	г. Харьков, ул. Дзержинского № 92	Лаборатория почвоведения	14	1	4	4	–	9	5	1	1	5	–	2	3	837	367,2	367,2	367,2	
		ИТОГО	101	10	17	14	2	43	35	3	14	35	17	22	19	6397	3378,1	2940,4	3264,8	
<u>БИБЛИОТЕКИ</u>																				
<u>Киевская область</u>																				
1.	г. Киев, ул. Владимирская № 58-а	Центральная библиотека Академии наук	256	61	–	–	–	61	61	–	3	61	–	144	51	5000000	3686,9	3646,4	3686,3	

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
<u>Львовская область</u>																			
2.	г. Львов, ул. Стефаника № 2	Библиотека Академии наук	130	2	–	–	2	4	4	–	–	4	–	94	32	1653168	1737,8	1737,8	1737,8
		ИТОГО	386	63	–	–	2	65	65	–	3	65	–	238	83	6653168	5424,7	5384,2	5424,1
<u>ОБСЕРВАТОРИИ</u>																			
<u>Киевская область</u>																			
1.	г. Киев, ул. Владимирская № 54	Главная астрономическая обсерватория	16	2	2	1	–	5	5	–	2	5	–	2	9	1092	386,7	386,7	356,1
<u>Полтавская область</u>																			
2.	г. Полтава, [ул.] Обсерваторная 27/29	Гравиметрическая обсерватория	22	2	4	2	–	8	8	1	3	8	1	4	9	6425	506,9	506,9	506,9
		Итого	38	4	6	3	–	13	13	1	5	13	1	6	18	7517	893,6	893,6	863,0
<u>МУЗЕИ</u>																			
<u>Львовская область</u>																			
1.	г. Львов, ул. Советская № 24	Этнографический музей	41	3	9	9	–	21	20	1	1	20	–	8	12	3816	701,6	699,7	700,5
2.	г. Львов, ул. Театральная № 118	Научно-природоведческий музей	37	3	1	10	1	15	15	–	4	15	–	6	16	20303	730,9	720,8	730,0
		ИТОГО:	78	6	10	19	1	36	35	1	5	35	–	14	28	24119	1432,5	1420,5	1430,5

а	б	в	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
<u>БОТАНИЧЕСКИЙ САД</u>																			
<u>Киевская область</u>																			
1.	г. Киев, ул. Выдубецкая № 47	Ботанический сад	163	3	9	17	4	33	31	–	11	31	3	35	92	26892	2430,1	2430,1	2384,2
<u>ЗАПОВЕДНИКИ</u>																			
<u>Николаевская область</u>																			
1.	Очаковский район с. Парутино	Исторический заповедник «Ольвия»	11	1	–	1	–	2	1	–	–	1	–	–	9	–	277,9	277,9	277,9
		ИТОГО по 48 н[аучно]-и[сследовательским] учреждениям Академии наук УССР	3746	378	485	539	20	1422	1316	72	555	1316	186	872	1266	7190681	107726,2	99194,3	105921,0

**ПОДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР З ОБҐРУНТУВАННЯМ
НЕОБХІДНОСТІ ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ШТАТНИХ
СПІВРОБІТНИКІВ УСТАНОВ АКАДЕМІЇ**

31 січня 1949 р.

Для значної більшості інститутів та наукових установ Академії наук УРСР штатні розписи затверджено Державною штатною комісією ще в 1945–[19]46 рр., тобто, в період лише відновлення їх роботи після повернення з евакуації.

На той час затверджені штатні розписи і структура інститутів Академії наук в основному задовольняли їх потреби, але зараз ці штати ніяк не можуть забезпечити виконання поставлених перед інститутами завдань розгортання й посилення наукової роботи.

Недоліком раніше затверджених штатів для установ Академії наук УРСР є невідповідність співвідношення між науково-допоміжним і інженерно-виробничим персоналом. Кількість посад молодших наукових співробітників та науково-допоміжного персоналу (інженерів, механіків, стеклодувів, техніків, лаборантів, препаративістів, лабораторних службовців тощо) явно недостатня, і це негативно відбивається на організації наукової роботи. За відсутністю науково-допоміжного персоналу кваліфіковані наукові робітники примушені тратити час на виконання технічних, лабораторних робіт.

Експериментальні бази й майстерні інститутів, особливо Відділів – технічних та сільськогосподарських наук, не забезпечено науковим і науково-допоміжним персоналом новообраних дійсних членів і членів-кореспондентів Академії наук, для роботи яких потрібні штати.

Перед низкою інститутів поставлено важливі науково-виробничі завдання, для виконання яких потрібне збільшення штатів і поширення структури інститутів, а саме: інститути Відділів сільськогосподарських і біологічних наук повинні організувати велику сітку опорних пунктів і баз для експериментальних робіт в умовах травопільних сівозмін колгоспів і активно допомагати колгоспам та радгоспам у здійсненні сталінського плану боротьби з посухою (впровадження травопільних сівозмін та організація полезахисних лісосмуг).

Перед Відділом фізико-математичних та хімічних наук поставлено важливі наукові завдання прискорення розв'язання проблем ядерної фізики, робіт по технічній фізиці, напівпровідників, купроксів та ін. Інститут геологічних наук повинен значно посилити темпи і розміри вишукувальних робіт по залізним, алюмінієвим і рідкометалевим рудам^{*1} та вивченню і поширенню вугільних, нафтових та газових ресурсів нашої Республіки. Фізико-технічний інститут повинен в 1949 році виконувати значно збільшений план спеціальних робіт.

По Відділу технічних наук в Інституті будівельної механіки потрібно поширити лабораторію спеціальних робіт. В Інституті електротехніки потрібно ввести в експлуатацію спецлабораторію № 2, побудовану в 1948 році. В Інституті гірничої механіки, для рішення проблем глибоких шахт, організуються лабораторії в м. Сталіно та в Харкові.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «рідкісним металевим рудам».

По Відділу біологічних наук (Інститут клінічної фізіології ім. акад. О. О. Богомольця) необхідно значно розвинути роботи по нормальній фізіології. В Ботанічному саду, відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР, потрібно організувати відділ цитрусових культур та збільшити штат робітників для обслуговування саду, що має площу 200 га.

По Відділу суспільних наук перед Інститутом економіки поставлено завдання значно поширити наукову роботу в галузі організації і економіки сільського господарства і, в першу чергу, вивчення економічної основи введення травопільних сівозмін в посушливих районах Республіки.

Необхідно значно поширити штат Ради по вивченню продуктивних сил, яка здійснює комплексне вивчення проблем використання бурого вугілля, використання природних та промислових газів, боротьби з посухою в степових районах УРСР, комплексного використання малих річок, тощо.

Збільшення штатів вимагають також і інші інститути та установи Академії наук, науково-виробничі завдання яких значно зросли.

Крім перелічених вище потреб, по рішенню Ради Міністрів УРСР утворено в системі Академії наук УРСР нові установи, для яких потрібні інститути та штатні одиниці, а саме:

- а) Інститут газу.
- б) Кабінет держави і права.
- в) Комісія рослинництва.
- г) Комісія тваринництва.
- д) Відділ технічної фізики Інституту фізики.

Крім того, в стадії оформлення знаходиться рішення питання про організацію Інституту історії техніки^{*1} та реорганізацію Лабораторії машинобудівництва та проблем сільськогосподарської механіки в Інститут сільськогосподарської механіки^{*2}

Враховуючи вищенаведене, Президія Академії наук УРСР просить Раду Міністрів Української РСР піднести клопотання перед союзним урядом про збільшення штатного контингенту Академії наук УРСР в 1949 році на 553 штатні одиниці, згідно з прикладеними до цього проектами додаткових штатних розписів № 1, № 2 за рахунок перевиконання завдання по скороченню штатів Української РСР^{*3}

Додатки:^{*4} а) Проект штатних розписів на додатковий штат (№ 1 і 2);

б) проект листа до Ради Міністрів Союзу РСР;

в) пояснення необхідності збільшення штатів на 1949 рік по окремим установам АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Академік-секретар АН УРСР
дійсний член Академії наук УРСР *М. П. Семененко*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9841, арк. 36–38. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 175.

^{*2} Див. док. № 143.

^{*3} Така фраза в документі. Очевидно, мається на увазі скорочення штатів центральних державних відомств та установ УРСР.

^{*4} Додатки не публікуються.

№ 117
**ПРОМОВА ВІЩЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ
ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ АН УРСР АКАД. С. О. ПАТОНА
НА XVI З'ЇЗДІ КП(б)У^{*1}**

4 лютого 1949 р.

[...]^{*2}

Руководствуясь указаниями партии и правительства, мы, работники института, всегда придавали огромное значение внедрению своих достижений в промышленность, оказанию заводам технической помощи. В конце 1946 года институт руководил внедрением автоматической сварки более чем на 120 заводах нашей страны.

В 1947 году, по указанию товарища [И. В.] Сталина, Совет Министров СССР принял постановление о широком внедрении в промышленность автоматической сварки. Правительство взяло в свои руки планирование перехода от ручной сварки к автоматической, подобно тому, как в годы первой пятилетки партия и правительство осуществляли переход от клепки к ручной сварке.

Мы счастливы рапортовать XVI съезду большевиков Украины о том, что автосварка теперь применяется в машиностроительной, судостроительной и нефтяной промышленности, на транспорте и в металлургии. В ряде вопросов автоматической сварки мы превзошли достижения зарубежной техники.

В то же время надо сказать, что, несмотря на огромный экономический эффект, который дает автоматическая сварка, несмотря на ряд других ее преимуществ, дело внедрения автосварки в промышленность в ряде отраслей идет не так уже хорошо, как хотелось бы. Некоторые заводы Украины медленно внедряют автоматическую сварку.

С таким положением нельзя мириться, так как теперь заводам нетрудно получить все, что нужно для автосварки, т. е. сварочную аппаратуру, флюс, электродную проволоку, проекты автосварочных установок, техническую помощь при освоении этих установок и при подготовке кадров для автосварки. [...]^{*3}

Нельзя мириться с таким положением, когда на 45 предприятий Украины, которые по постановлению ЦК КП(б)У обязаны были освоить электросварку, только 17 полностью выполнили это постановление, а 9 ничего не сделали. К ним относятся Харьковский турбогенераторный, Днепропетровский паровозоремонтный, Харьковский «Серп и Молот», Макеевский металлоконструкций, Запорожская судовой верфь, металлургический завод им. Кирова и им. Дзержинского.

Знают ли об этом секретари горкомов и обкомов? Вероятно, не знают.

Каждый коммунист, каждая партийная организация должны позаботиться о том, чтобы постановления Совета Министров Союза ССР и постановление ЦК КП(б)У о внедрении автоматической сварки были безусловно выполнены.

^{*1} Опубликовано: «Правда Украины». – 1949. – 4 лютого.

^{*2} Знято частину тексту з інформацією про роботу Інституту електрозварювання АН УРСР до 1946 р.

^{*3} Знято частину тексту з інформацією про незадовільне впровадження автосварювання на деяких заводах України.

Успехи в развитии и внедрении автосварки велики. Но мы, большевики, не остановимся на достигнутом и будем добиваться новых, еще больших успехов. Быть мичуринцами в технике – таков девиз нашей дальнейшей работы на благо великой Родины, на процветание передовой социалистической науки.

Вице-президент Академии наук УССР *Е. О. Патон*

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Інститут архівознавства (ІА), ф. 1, оп. 2, спр. 32, арк. 1–1 зв. Друкарський відбиток.

№ 118^{*1}

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗМІНИ В ПЛАНАХ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ УСТАНОВ АН НА 1949 р. У ЗВ'ЯЗКУ З
РІШЕННЯМИ XVI З'ЇЗДУ КП(б)У**

[Не раніше 25 лютого 1949 р.]^{*2}

XVI з'їзд КП(б)У приділив значну увагу роботі науково-дослідних установ України і зокрема Академії наук. Рішення XVI з'їзду КП(б)У мобілізують партійні організації і всіх трудящих України на дальший розвиток народного господарства, культури і науки.

Установи Академії наук згідно ухвали Президії АН від 25 лютого 1949 року заслухали на засіданнях вчених рад, загальних зборах доповіді про рішення XVI з'їзду і, керуючись ними, переглянули свої плани науково-дослідної роботи, плани впровадження в практику наукових наслідків, накреслили ряд заходів, спрямованих на здійснення рішень XVI з'їзду КП(б)У.

В ряді інститутів плани науково-дослідних робіт на 1949 рік були доповнені новими темами, по деяких темах розширені програми робіт та накреслені конкретні плани втілення в практику наукових результатів. Значне місце в планах інститутів відводиться роботі по пропаганді наукових та політичних знань і накреслено ряд заходів для поліпшення політосвітньої роботи та освоєння теорії історичного і діалектичного матеріалізму.

По Відділу фізико-математичних і хімічних наук^{*3}

В Інституті математики висунуто нові теми:

1. «Рационалізація конструкцій гребель на малих водоймах на основі теорії фільтрації». Ставиться завдання втілення в практику результатів, одержаних по темі в 1949 р., по розрахунку фільтраційного потоку, в працях «Укрводпроекту».

2. «Розробка конструкції та виготовлення моделі півавтоматичного малогабаритного електроінтегратора для рівнянь еліптичного типу (двохмірна задача)». Завдання в темі є втілення в практику, в першу чергу, гідробудівництва, застосування електроінтеграторів, на підставі досвіду лабораторії електромоделювання.

^{*1} Див. док. № 1.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено у документі.

В Інституті загальної та неорганічної хімії ставиться завдання розширити роботу по темі «Електролітичне виділення металів з неводних розчинів», додавши до неї розділ:

а) «Виділення міді з неводних розчинів».

б) Ввести до плану більш актуальну^{*1} тему «Одержання міді високої чистоти та введення до неї окремих домішок» замість теми «Одержання вісмуту з дросів по методу анодного рафінування».

Замість теми «Дослідження електрохімічних та корозійних властивостей алюмінієвих стопів» введено до плану тему «Антикорозійні властивості алюмінієвих стопів» з такими підрозділами:

1. «Вплив розподілу домішок металів Ti, Sb, Mn, Mg»^{*2}.

2. «Вплив дисперсності структурних складових».

Інститут органічної хімії на пропозицію виробничих організацій вніс зміни в план робіт лабораторії хімічного використання бурого вугілля, а саме: внести до тематичного плану тему «Вивчення процесу екстрагування горного воску з бурого вугілля Семенівсько-Головківського розрізу», яка являється більш актуальною для промисловості.

В Інституті геологічних наук з метою забезпечення вчасного і високоякісного виконання робіт, що розв'язують важливу проблему «Нафтоносності і газоносності УРСР» вважає за необхідне провести такі міроприємства:

а) розширити розвідкові роботи по нафті та горючим газам в Причорноморській западині, звернути особливу увагу на організацію виконання відповідної тематики в Інституті в цьому напрямку, закріпити всіх наукових співробітників за цією тематикою.

б) З метою покращання роботи по вивченню нафтоносності і газоносності Причорноморської, Дніпровсько-Донецької западин та окраїн Донбасу, їх тектонічної будови, запросити для консультаційної роботи по цій проблемі дійсного члена АН УРСР О. С. Вялова, дійсного члена В. О. Сельського, чл.-кор. АН УРСР В. Г. Бондарчука і проф. В. Б. Порфир'єва.

в) По 4-х темах: «Нафтоносність і газоносність УРСР, Карпатської зони, Причорноморської западини, окраїн Донбасу» перенести строк закінчення на 30 грудня 1950 р. замість 1 квітня 1951 р.

По плану втілення в практику Інститут геології зобов'язується систематично і негайно після обробки матеріалів результати передавати виробничим організаціям: об'єднанню «Укргаз», тресту «Украфтогеологія», «Львівнафтогеологія», Волинська вуглерозвідка та Міністерству геології СРСР.

З метою використання результатів робіт по гідрогеологічному вивченню територій Полтавської, Чернігівської і Кіровоградської областей УРСР та Молдавської РСР для розширення водопостачання промисловості і сільського господарства цих областей включити в план інституту передачу в 1949 р. результатів робіт по проблемі «Підземні води УРСР» – облкомунводам цих областей та Міністерству комунального господарства МРСР.

*1 Слова «більш актуальну» дописано від руки.

*2 Позначення хімічних елементів «Ti, Sb, Mn, Mg» дописано від руки.

Інститут геології включив до плану впровадження в практику результатів робіт по проблемі «Підземні води УРСР» для використання їх трестом «Укргеологія», українською геолого-розвідковою конторою «Вуглерозвідка» Міністерства вугільної промисловості УРСР.

Передати результати наукових досліджень по вивченню умов формування і балансу підземних вод в четвертинних відкладах УРСР – Міністерству сільського господарства УРСР.

Лабораторія металофізики розширює роботи по темі «Дослідження дифузії в трійних сплавах чорних та кольорових металів», додавши розділ «Дослідження дифузії хрому в сталі типу 18–8 – Нержавіюча сталь».

В IV кварталі 1949 р. розпочне попередні дослідження по темі «Процеси карбидоутворення в сталях типу швидкоріжучих». Ця тема рекомендована Міністерством^{*1}

Відділ біологічних наук

Інститути і бюро Відділу, згідно рішення Президії від 25 лютого ц. р. накреслюються такі міроприємства:

1. По Інституту біохімії – ввести нову тему «Виділення в чистому виді і вивчення механізму дії нового антибіотика із гіфоміцети», тема опрацьовується разом з Інститутом мікробіології.

2. По Інституту ботаніки – ввести в план нові теми: а) «Введення в культуру дикоростучих лікарських рослин». Завданням теми є введення в культуру цінних і перспективних лікарських рослин з флори УРСР.

б) «Антибіотики лишайників української флори». Завдання теми є дослідження лишайників для вишукування найбільш ефективних бактерицидних препаратів з них. Тема опрацьовується комплексно з Інститутом мікробіології.

3. По Інституту мікробіології – розширюються дослідні роботи по темі: а) «Вивчення антибіотиків». б) «Вивчення ефективності міроприємств по боротьбі з бактеріофагом на заводах України по виготовленню сира та масла». в) По темі «Вивчення бактеріального в'янення цвітоносів кок-сагізу і опрацювання заходів боротьби з ним» додається два розділи:

1) «Вивчення впливу різних комбінацій добрив на в'янення квітконосів кок-сагізу».

2) «Виявлення джерел інфекції в'янення цвітоносів кок-сагізу».

По Інституту гідробіології розширюються роботи в відділі фізіології і, в зв'язку з цим, вводиться до тематичного плану нова тема:

а) «Інтенсивність харчотравлення цьоголіток карпа при використанні ними різних харчів», що матиме значення для вирощування зимостійких цьоголіток карпа.

б) По темі «Підвищення рибопродуктивності водоймів степної зони УРСР» ввести новий розділ вивчення встановлення хімічного режиму в новоутворених водоймах.

в) Тему «Сезонові зміни органічних речовин в воді і додаткових відкладах водоймів в зв'язку з питаннями їх продуктивності» – розширити, охопивши вивчення Придунайських лиманів.

^{*1} Фразу не закінчено в документі.

5. По Ботанічному саду, з метою розгортання досліджень над вивченням цитрусових і субтропічних культур, ввести до плану тему «Агротехніка вирощування лимонів на Україні і виведення нових сортів».

Включити в опрацювання теми «Інтродукція нових деревесних порід для озеленіння міст і сіл УРСР» питання лісного господарства і агроеліорації.

6. До теми «Інтродукція і селекція роз і багатолітніх квіткових рослин та втілення їх в зелене будівництво міст і сіл», додати розділ «Вивчення виробничого досвіду квіткового семеноводства^{*1} колгоспів ім. Молотова, Полтавської області».

По Відділу біологічних наук в ряді інститутів конкретизовано плани втілення в практику результатів наукових досліджень.

По Інституту біохімії планується використання деяких азотових речовин як терапевтичних засобів лікування (глутамінова кислота та інш[і]), наслідки^{*2} буде передано Міністерству здравоохорони^{*3}.

Опрацьовуються міроприємства для широкого втілення в практику активатора нового реактиву для визначення вітаміну «А».

Будуть провадитись досліді над виявленням асортименту рослин-вітаміноносів для включення їх в насадження полезахисних смуг.

По Інституту ботаніки переглянуто план і накреслено міроприємства для покращення і раціонального використання луків Середнього Дніпра, Північного Донця і Закарпатської області.

По Інституту гідробіології поставлено ряд важливих завдань на посилення і поширення робіт з питань риборозведення.

Відділ сільськогосподарських наук

Установи Відділу, переглянувши тематичні плани на 1949 рік, вважають, що вони відповідають вимогам, поставленим XVI з'їздом КП(б)У перед сільськогосподарськими науковими установами. При перегляді планів були^{*4} внесені зміни в робочих планах по окремих темах.

1) По Інституту фізіології рослин і агрохімії взяті такі зобов'язання: поширити зв'язок з сільськогосподарським виробництвом, зосередивши основну увагу і сили наукових співробітників на роботі в Шполянському і Києво-Святошинському районах. Розгорнути в цих районах науково-дослідчу роботу через колгоспні хати-лабораторії та будинки сільськогосподарської культури, направляючи їх роботу на вивчення питань морозостійкості озимих культур і багатолітніх трав, вивчення ефективності добрив, втілення травопольного сівозміну в колгоспах Шполянського району.

Скласти й передати Міністерству сільського господарства інструкції для успішного здійснення широкого плану втілення відходів марганцевої руди на удобрення полів під засів цукрових буряків на площі 111 тис. га та буровугільної промисловості – на площі 8,5 тис. га.

*1 Мається на увазі: «насіництво».

*2 Слово «наслідки» вписано від руки.

*3 Так у документі. Потрібно: «охорони здоров'я».

*4 Слово «були» дописано від руки.

Опрацювати і подати на затвердження уряду міроприємства по широкому застосуванню місцевих українських фосфоритів для удобрення сільськогосподарських культур.

Допомогти організації робіт агрохімічної лабораторії Шполянської МТС і здійснити методичне керівництво її роботою.

Розширити роботу над вивченням ефективності добрив в засушливих степних районах УРСР, в частині всебічного дослідження впливу полезахисних лісних смуг на врожай і його якість в Баштанському районі Миколаївської області.

Визначити наявність мікроелемента марганцю в ґрунтах Закарпатської і Західних областей України.

Поставити додаткові польові дослідження над вивченням ефективності гранульованого суперфосфату і преципітату.

Поставити виробничі дослідження в колгоспах Яготинського району Полтавської області для вивчення перевірки засобів підвищення урожаю і виходу каучуку.

Розгорнути роботу над вивченням впливу мінерального живлення на структуру і якість врожаю ярової пшениці, зосередивши[сь] на основних, найбільш розповсюджених сортах пшениці.

Ввести в практику роботи науково-експериментальної сільськогосподарської бази над вивченням травопільних сівозмін, аеробне виготовлення гною по методу академіка [В. Р.] Вільямса.

2) Інститут генетики і селекції зобов'язується організувати колгоспну лабораторію в колгоспі «Зернова фабрика» Олексіївського району Харківської області і поставити там досліди по розробці програми робіт.

Провести інструктаж в Олексіївському районі по виготовленню кукурудзяних саджалок і проведенню квадратно-гніздового посіву.

Забезпечити наукове керівництво і практичну допомогу в Олексіївському районі по додатковому обпиленню жита, кукурудзи, соняшника, люцерни та багатолітніх зернових трав.

Інститут зобов'язується забезпечити наукове керівництво по проведенню літніх посівів багатолітніх трав в Олексіївському та Волковському районах.

Широко організувати перевірку топінамбура і гібрида соняшника з топінамбуром як соковитого корму.

3) Інститут лісівництва зобов'язується протягом 1949 року написати дві популярні праці по степовому лісорозведенню.

Інструкцію по типам лісових культур для УРСР.

Розробити до 1 квітня схему травопільних сівозмін для лісових розсадників по ґрунтокліматичним зонам.

Надати організаційно-технічну допомогу в проведенні весняних робіт по створенню лісових полезахисних смуг в Баштанському та Шполянському районах.

Прочитати в райцентрах та колгоспах не менше 50 лекцій на актуальні теми степового лісорозведення.

4) Інститут ентомології та фітопатології до теми вивчення хвороб кок-сагіза вводить нові розділи, які значно поширюють завдання роботи.

Зобов'язується подати методичну допомогу колгоспам Києво-Святошинського району по боротьбі зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур.

В одному із колгоспів Києво-Святошинського району організувати досліди боротьби з щитівкою за допомогою мінерально-масличних емульсій і на основі цього досвіду домогтися розширення заходів боротьби в колгоспах району (на площі 2000 га садків) протягом 2-х років.

Організувати практичну допомогу колгоспам Кам'янського району Кіровоградської області по організації і проведенню боротьби з буряковим довгоносом і провести випробування нових інсектицидів на полях 3-х колгоспів району.

Надати допомогу колгоспам Смілянського району Київської області і Вознесенського району Миколаївської області по втіленню досягнень науки по біологічному методу боротьби зі шкідниками, застосовуючи паразитів – трихограму – проти озимої совки, і теленомуса – проти черепашки.

Домогтися правильного проведення протруювання посівного матеріалу зернових культур в 3-х колгоспах Кам'янського району для ліквідації головної.

Подати виробничу методичну допомогу лісгоспам Чернігівської та Харківської областей по добору ділянок для лісонасаджень.

5) Лабораторія машинобудування і проблем с[ільсько]г[осподарської] механіки зобов'язується в 1949 р. прискорити і збільшити обсяг робіт по темі «Вивчення ботворіжучих робочих органів», збільшити вдвічі кількість зразків по дослідженню і розробити проект нового зразка бурякозбирального комбайна.

Розробити технічний проект універсально-комбінованої сіялки.

Передати заводські чертежі і допомогти у виготовленні молотарки нового типу з одною зерноочисткою.

Передати Міністерству сільського господарства і Міністерству радгоспів УРСР альбом чертежів по перебудові і інструкції по експлуатації тракторів при переході з рідкого на газове паливо.

На заводах «Комунар» [в] Запоріжжі, № 75 [в] Харкові, і «Першотравневий» в м. Осипенко^{*1} [здійснити] роботи по втіленню нової технології виробництва деталей с[ільсько]г[осподарських] машин і тракторів з модифікованого чавуну^{*2}.

Лабораторія зобов'язується організувати науково-технічну допомогу в галузі механізації сільського господарства в Баштанському, Києво-Святошинському, Бучанському і Бориспільському районах – МТС і колгоспам.

Відділ технічних наук

В світлі рішень XVI з'їзду КП(б)У Інститут будівельної механіки планує провести такі міроприємства:

1. В тематичному плані на 1949 р. замінити тему «Довготривала міцність підземних виробок» більш актуальною темою для Донбаса і Міністерства вугільної промисловості УРСР під назвою «З'ясування анізотропної моделі і визначення пружних характеристик кам'яного вугілля».

2. Інститутом в роботі на 1949 р. ураховані вимоги, висунуті проектними і виробничими організаціями України, а саме:

а) Розрахунок високих, тонких стін на міцність і стійкість (Міністерство житлоцивільного будівництва УРСР і Український науково-дослідний інститут споруд).

^{*1} Нині м. Бердянськ Запорізької області.

^{*2} Див. док. № 124.

б) Можливість заміни кованих сталевих валів для суден парових машин валами з модифікованого чавуну (завод № 302).

Інститут зобов'язується розширити обсяг роботи по впровадженню в практику результатів таких тем:

а) Режим якісного шліфування і контролю робочих поверхонь колінчатих валів, гільз циліндрів і підшипникових хитань.

б) Наближений розрахунок міцності і стійкості пластинок вільного контуру.

в) Визначення динамічного модуля пружних сталевих канатів.

г) Розрахунок коліс турбомашин з конічною поверхнею середини.

З метою більш широкої популяризації наукових робіт Інститут накреслює провести такі міроприємства:

а) скликати 4 науково-технічні наради за участю інженерно-технічних робітників Києва.

б) Провести на підприємствах Києва, Харкова і Дніпропетровська цикл лекцій.

Інститут електротехніки, керуючись рішеннями XVI з'їзду КП(б)У, накреслив такі міроприємства:

1. Поліпшення роботи електричних станцій і енергосистем.

2. Опрацювання компаундування потужних синхронних генераторів Дніпрогесу.

3. Виготовлення дослідних установок компаундування з електромагнітним коректором для потужних генераторів ГЕС-2 і ТЕЦ-3 «Київенерго».

Одночасно Інститут електротехніки опрацював проект ухвали Ради Міністрів СРСР, в якому зазначені міроприємства для забезпечення плану широкого впровадження в практику компаундування з електромагнітним коректором.

4. Інститутом досліджено і опрацьовано земляний захист генераторів від замикання, що має ряд переваг в порівнянні з існуючими типами захисту (більша чутливість і простіша схема). Інститут взяв на себе зобов'язання понад план опрацювати проекти земляного захисту для 10-ти генераторів потужністю від 1000 *квт*.^{*1} і вище.

5. Для автоматизації гідроелектростанцій Інститут опрацював і дослідив електромеханічний регулятор швидкості для гідротурбін малої потужності. До цього часу промисловість Союзу не вироблювала регуляторів швидкості; через відсутність їх на гідротурбінах малої потужності знижується надійність їх роботи і погіршується якість електроенергії (непостійність напруги і частоти).

6. Інститут скоротив строки закінчення опрацювання апаратури для реєстрації аварійних і передаварійних режимів енергосистем.

7. Інститут опрацював питання одержання і нових використань потужних потоків випромінювання на мікрохвилях, запропонував нові принципи складання потужностей і генерування, використовуючи метод ізохронності кільцевої рухомої хвилі.

Для ознайомлення широких кіл з новою технікою Інститут запланував ряд наукових та науково-популярних лекцій в Києві, Донбасі, Харкові та інш.

Інститут гірничої механіки тематичний план на 1949 р. склав так, що він відповідає вимогам, поставленим XVI з'їздом КП(б)У. Для вчасного і високоякісного виконання плану Інститут відряджає в Донбас групу наукових співробітників. Інститут зобов'язав наукових співробітників поруч з опрацюванням теми опра-

*1 Так у документі. Потрібно: «кВт».

цьовувати методи впровадження в практику результатів робіт, з тим, щоб звести до мінімуму розрив між закінченням досліджень та впровадженням результатів в народне господарство.

Інститут гідрології і гідротехніки відзначає, що тематичні плани 1949 р. в основному спрямовані на виконання завдань, поставлених в рішеннях XVI з'їзду КП(б)У в частині сільської електрифікації, будівництва зрошувальних систем, водойм, ставків, освоєння малих річок, поліпшення водного транспорту.

Ураховуючи необхідність одержання в найближчі роки наукових результатів для впровадження в практику народного господарства, вчена рада Інституту вносить такі зміни в тематичний план:

1. До теми «Типізація малих річок УРСР» додати розділ «Типи річок по характеру найбільш раціонального їх використання». Цей розділ матиме значення у висвітленні питань зрошування та сільської електрифікації.

2. Поширити роботи по темі «Гідравлічні основи проектування виправляючої траси річок»; для більшого зв'язку з практикою додати розділ «Аналіз і узагальнення існуючих способів проектування виправляючої траси на малих річках».

Керуючись настановами XVI з'їзду КП(б)У, установи Академії наук накреслили великий план в усіх галузях наук по пропаганді наукових знань, впровадження в практику результатів своїх досліджень.

По Відділу суспільних наук

Великі і відповідальні завдання поставлено XVI з'їздом КП(б)У перед працівниками ідеологічного фронту, до яких, в першу чергу, відносяться наукові співробітники інститутів Відділу суспільних наук.

XVI з'їзд КП(б)У, М. С. Хрущов у своїй доповіді, тов. [Д. З.] Мануїльський і тов. [К. З.] Литвин в дебатах по доповіді, відмічаючи значні досягнення в галузі ідеологічної роботи, вказали на ряд серйозних недоліків. Працівники ідеологічного фронту України не виявили достатньої ініціативи і настирливості у висуванні назрілих і найпекучіших питань в галузі філософії, економіки, літератури, мистецтва. Працівники ідеологічного фронту ведуть ще недостатню боротьбу з буржуазною ідеологією.

В резолюції XVI з'їзду КП(б)У по доповіді М. С. Хрущова вказано, що в творчості деяких працівників науки, літератури і мистецтва не подолані до кінця пережитки українського буржуазного націоналізму, безрідного космополітизму, низькопоклонства перед гнилою культурою буржуазного Заходу. Причини цих помилок полягають в забутті окремими творчими працівниками ленінсько-сталінського принципу партійності науки, літератури і мистецтва, в недостатньому оволодінні ними марксистсько-ленінською теорією.

Помилки такого характеру були викриті у свій час КП(б)У в роботах співробітників Інституту української літератури, Інституту історії України. В 1948 році в центральній і республіканській пресі були піддані заслуженій критиці деякі роботи Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії (статті члена-кореспондента АН УРСР тов. Попова П. М., ст[арших] наукових співробітників: Лаврова Ф. І., Бутник-Сіверського Б. С.⁷⁰, Затенацького Я. П.⁷¹), а також роботи окремих співробітників Інституту української літератури: Гозенпуда [А. Я.], Стебуна [І. І.], Старинкевич [Є. І.]⁷².

Редакційні статті в газетах «Правда України», «Радянська Україна» викрили групу космополітів і буржуазно-естетствующих елементів в Інституті української літератури⁷³.

Всі ці факти свідчать про необхідність здійснення в інститутах Відділу суспільних наук тих заходів, що їх запропоновано XVI з'їздом КП(б)У.

Треба, перш за все, виконання тематичного плану установ Відділу суспільних наук на 1949 рік підкорити вказівкам, що їх дав XVI з'їзд КП(б)У. З цього погляду бюро Відділу разом з інститутами переглянули тематичний план 1949 року і накреслили ряд практичних завдань по кожному інституту.

Дирекції Інституту філософії запропоновано встановити більш щільний зв'язок з іншими інститутами Відділу. Інститут філософії повинен посісти відповідне місце в боротьбі за чистоту марксистсько-ленінської теорії, в боротьбі з різними проявами реакційної буржуазної ідеології і, в першу чергу, з буржуазним націоналізмом і безрідним космополітизмом. Інститут філософії повинен приймати більш активну участь у боротьбі на ідеологічному фронті^{*1}.

Інститут економіки, працюючи над питанням втілення госпрозрахунку, зниження собівартості продукту, понадпланових нагромаджень в промисловості, повинен забезпечити в цих роботах правильне відбиття рішень XVI з'їзду КП(б)У. Велике значення буде мати також опрацювання і своєчасне завершення роботи Інституту, присвяченої ефективному засвоєнню травопільної системи землеробства в степових та лісових районах УРСР.

Інститут економіки повинен підсилити зв'язок з промисловістю і сільськогосподарським виробництвом, подаючи безпосередню допомогу промисловим підприємствам та колгоспам щодо здійснення ними завдань, поставлених XVI з'їздом КП(б)У.

Першочерговим завданням Інституту економіки є якнайшвидше опублікування «Нарисів розвитку народного господарства УРСР», «Економічної географії УРСР», а також видання робіт «Резерви підвищення продуктивності праці в чорній металургії та легкій промисловості» та «Організація кормової бази тваринництва в колгоспах Полісся УРСР».

Почесним і відповідальним завданням працівників Інституту економіки є також участь у роботі по складанню «Виробничо-колгоспної енциклопедії», яку за ініціативою М. С. Хрущова повинна скласти група науковців України до червня цього року.

Інститут історії України повинен в найближчий час завершити підготовку до видання масовим тиражем «Короткого курсу історії України», а також розгорнути роботу по написанню монографій і окремих досліджень з основних питань історії України для складання протягом найближчих двох-трьох років багатотомної історії України.

Треба, щоб Інститут історії України, виходячи з вказівок XVI з'їзду КП(б)У, розгорнув археографічну роботу і почав видання документальних збірників.

Науковці Інституту археології повинні наполегливо працювати над основною темою Інституту – «Підсумки історико-археологічного дослідження України». Ця

*1 Далі викреслено частину речення: «і надавати нам більш реальну допомогу».

робота є актуальною і вона повинна допомогти іншим інститутам Відділу суспільних наук при розробці окремих питань з далекого минулого нашої країни.

Треба зобов'язати Інститут археології звернути особливу увагу на розробку питань, що пов'язані з проблемою етногенезу східних слов'ян як у теоретичній роботі, так і в польових археологічних експедиціях.

Перед Інститутом мовознавства поставлене першорядне завдання – розгорнути боротьбу проти буржуазних теорій в мовознавстві, всебічно популяризувати нове вчення про мову, нові досягнення радянського мовознавства. Провадити і надалі рецензування і консультації по перекладах творів класиків марксизму-ленінізму на українську мову, а також рецензування і консультації з мовознавства для вузів, видавництв, партійних і радянських установ, для наукових працівників.

Головним завданням в роботі Інституту української літератури на 1949 рік треба вважати завершення роботи по підготовці до видання «Короткого курсу історії української літератури». В зв'язку з тим, що шість розділів загальним розміром 10 друкованих аркушів були написані з ворожих позицій (автори цих розділів – [І. І.] Стебун, [А. Я.] Гозенпуд, [С. І.] Старинкевич), вважати за необхідне ці розділи з курсу вилучити і доручити їх написання іншим авторам.

Одним з головних завдань Інституту української літератури треба вважати роботу по підготовці видання повного курсу «Історії української літератури». В 1949 році треба написати ряд праць монографічного характеру з української радянської літератури та літератури XIX століття і видати їх як збірник статей і матеріалів. Треба також, щоб Інститут літератури надав допомогу вузам України в справі складання програми з української радянської літератури. Важливішим завданням, що поставлено перед Інститутом XVI з'їздом КП(б)У, є боротьба з буржуазним націоналізмом і безрідним космополітизмом. Науковці Інституту літератури повинні до кінця викрити і розгромити рештки носіїв буржуазної ідеології і не припускати у своїй дальшій роботі помилок, про які говорилося на з'їзді.

Інститут української літератури повинен також значно активізувати свою роботу по підготовці до видання творів класиків української літератури.

Дуже відповідальні завдання поставив XVI з'їзд КП(б)У перед працівниками мистецтва. Виходячи з цих завдань, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії повинен ґрунтовно перебудувати свою роботу. Теми, над якими працює Інститут, охоплюють питання історії українського театру, кіно і різних форм мистецтва, а також важливі питання українського фольклору та етнографії. Лише з марксистських позицій можна дати правильну розробку цих питань, а тому перед працівниками Інституту стоїть першочергове завдання по оволодінню марксистсько-ленінською теорією і методологією. Треба в 1949 році закінчити роботу по складанню «Короткого курсу українського фольклору».

Головною роботою Комісії по історії Вітчизняної війни є складання VI тому історії України – «Радянська Україна в період Великої Вітчизняної війни».

Виходячи з рішень XVI з'їзду КП(б)У відповідальні завдання треба поставити і перед Бібліотекою Академії наук, яку в минулому році перетворено на Республіканську публічну бібліотеку. Співробітники бібліотеки повинні підготувати ряд бібліографічних довідників, пов'язаних з окремими актуальними питаннями промислового виробництва, сільського господарства, а також з питаннями ідеологічної роботи.

Перед науковцями, що працюють в інститутах Відділу суспільних наук, XVI з'їзд КП(б)У поставив ряд найважливіших завдань, які треба протягом найближчого часу виконати. Необхідно подолати відставання інститутів Відділу суспільних наук від завдань, що їх поставлено партією перед робітниками ідеологічного фронту, треба сміливіше ставити і опрацьовувати найважливіші проблеми української радянської культури, економіки, філософії, літератури та історії. Необхідно забезпечити підвищення якості продукції, яку випускають інститути Відділу суспільних наук. Кожна підготовлена робота повинна бути предметом уважного і глибокого обговорення в науковому колективі. Без такого обговорення, без ретельного редагування, з стін інститутів не повинна виходити жодна робота. Піклування про високу ідейну якість випускаємої продукції повинно бути постійним і неослабним. Керівники інститутів і вчені ради повинні звернути особливу увагу в своїй роботі на озброєння науковців марксистсько-ленінською теорією і методологією, на активну боротьбу з усіма проявами буржуазної ідеології.

Треба добитися такого стану, щоб марксизм-ленінізм був так глибоко і ґрунтовно засвоєний, щоб це було відбито в дослідчій роботі.

XVI з'їзд КП(б)У поставив перед нами завдання до кінця викрити і розгромити носіїв буржуазного націоналізму і безрідного космополітизму. Це може бути здійснено на основі розгортання більшовицької критики і самокритики. Водночас науковий колектив інститутів Відділу суспільних наук повинен відіграти провідну роль в ідеологічній роботі нашої Академії.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 337, арк. 1–23. Копія. Машинопис.

№ 119^{*1}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ВІЩЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. П. С. ПОГРЕБНЯКА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
О. М. БАРАНІВСЬКОГО З ПРОХАННЯМ ПРИСКОРИТИ ЮРИДИЧНЕ
ОФОРМЛЕННЯ НОВОУТВОРЕНИХ УСТАНОВ АН УРСР: ІНСТИТУТУ
ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ, КОМІСІЇ З РОСЛИННИЦТВА ТА
КОМІСІЇ З ТВАРИННИЦТВА**

8 квітня 1949 р.

Как известно УССР обладает наибольшими в Европейской части СССР ресурсами природного газа.

Сооружение мощного газопровода Дашава–Киев позволяет провести ряд предприятий столицы Украины на газообразное топливо.

Сжигание газа может быть осуществлено двумя способами:

1. Путем использования сжатых методов сжигания, когда газ просто заменяет другие виды топлива без достижения каких-либо дополнительных эффектов;

2. Путем применения новых методов сжигания – в частности, так называемого метода беспламенного (поверхностного) горения, может быть обеспечена боль-

^{*1} Див. док. № 102, 111, 112, 129.

шая экономия топлива, а также строительных материалов на сооружение работающих на газе котлов, печей и аппаратуры.

Центральный Комитет КП(б) Украины и Совет Министров УССР 13 декабря 1948 года приняли развернутое постановление о широком применении на Украине методов беспламенного горения с переводом на этот метод свыше 600 установок в течении 1949 года.

Для научного руководства этими работами, а также для разработки новых рациональных путей использования газа в энергетике и технологии, для разработки комплексных методов энерго-технологического использования газа ЦК КП(б)У и Совет Министров УССР 27 декабря 1948 года приняли решение о создании в системе Академии наук Института использования газа, с местопребыванием Института в Киеве, а его отделения – во Львове.

Президиум Академии наук УССР командировал меня в Москву для выяснения вопроса об утверждении упомянутого Института в союзных инстанциях. Оказалось, что проект организации Института встретил ряд возражений со стороны Госплана СССР. Отдел культуры и науки Госплана выдвинул следующие возражения:

1. Академия наук УССР имеет в своем составе 48 научно-исследовательских учреждений, где из общего количества 1700 научных работников 568 человек не имеет ученых степеней. При таком положении Академия наук УССР не сможет обеспечить Институт использования газа высококвалифицированными научно-техническими кадрами.

2. Нецелесообразность создания Украинского института использования газа диктуется также наличием союзного Института газа (Министерства нефтяной промышленности), которым в плане научно-исследовательских работ на 1949 год предусмотрено 15 тем по разработке и эксплуатации газовых месторождений и использования газа на Украине.

К упомянутым возражениям добавлено, что Академия наук СССР поддерживает мнение Госплана СССР.

Считаю необходимым высказать по упомянутым возражениям следующие замечания:

1. Вопрос о кадрах руководящих научных работников Института предположительно решить путем привлечения ряда работников из Москвы с предоставлением им квартир, в соответствии с решением [ЦК] КП(б)У и Совета Министров УССР, а также путем привлечения ряда научных работников Киева и Львова.

2. Возражения по поводу параллелизма тематики с Институтом газа Министерства нефтяной промышленности неосновательны, так как Институт газа не занимается сжиганием газа и использованием газа в энергетике, промышленности и коммунальном хозяйстве.

Таким образом, основные задачи стоящие перед проектируемым нами Институтом использования газа, как это вытекает из его названия, не разрабатываются Институтом газа Министерства нефтяной промышленности, который занят разработкой методов добычи и химической переработки газа. Вопросами энергетике и энерго-технологического использования газа занимается не Институт газа Министерства нефтяной промышленности, а Энергетический институт Академии наук СССР им. академика Г. М. Кржижановского⁷⁴.

Запрошений^{*1} по этому вопросу директор Энергетического института академик Глеб Максимович^{*2} Кржижановский сказал, что он полностью поддерживает создание Института использования газа в Киеве и выдвинет в качестве кандидата на должность директора Института одного из руководителей лаборатории своего Института.

Следует отметить, что никакого официального согласования с Академией наук СССР, в результате которого Академией было бы дано отрицательное заключение по поводу проекта создания Института использования газа, мне не могли указать. Совет по координации при Академии наук СССР⁷⁵ ответил на мое обращение, что он не был запрошен по этому поводу и не давал никаких заключений.

Важно также отметить, что Госплан СССР придает особое значение проблеме беспламенного сжигания газа. Это видно из того, что при Совете техникоэкономической экспертизы Госплана СССР была создана в июне 1948 года специальная экспертная комиссия по изучению возможностей, открывающихся перед народным хозяйством в связи с газоснабжением страны и использованием методов беспламенного горения. Развернутое постановление экспертной комиссии Госплана СССР, предусматривающее широкое применение методов беспламенного горения в энергетике, технологии и коммунальном хозяйстве, было утверждено Советом техникоэкономической экспертизы Госплана СССР в декабре 1948 г. и Президиумом Госплана в марте 1949 года.

В соответствии с упомянутым возникает необходимость повторного обращения в Совет Министров Союза ССР с просьбой ускорить разрешение вопроса о создании Института использования газа в составе Академии наук УССР и с разъяснением возникших недорозумений.

Что касается организации Комиссии по растениеводству и [Комиссии по] животноводству при Отделении с[ельско]х[озийственных] наук Академии наук УССР, то этот вопрос, также, как и предыдущий, не получил своего положительного разрешения и также встретил со стороны Госплана СССР возражения, сводящиеся к тому, что при наличии институтов Отделения с[ельско]-х[озийственных] наук, упомянутые комиссии являются излишними.

Одной из причин недооценки обоснованности нашего ходатайства об учреждении Комиссии по растениеводству и [Комиссии по] животноводству при Отделении с[ельско]х[озийственных] наук Академии наук УССР является сжатость письма Совета Министров УССР. Очень важным условием, обосновывающим необходимость упомянутых комиссий, является отсутствие в составе Отделения с[ельско]х[озийственных] наук Академии наук УССР ведущих институтов: 1) Институт растениеводства и 2) Институт животноводства.

Так как организация этих институтов в настоящее время затруднительна из-за отсутствия помещений и квартир для научных сотрудников в г. Киеве, Совет Министров УССР, в соответствии с ходатайством Президиума Академии наук УССР, принял решение об организации двух упомянутых комиссий как ячеек будущих институтов растениеводства и животноводства. Эти комиссии начали свою работу и в течение I квартала текущего года успели провести весьма важную работу по

*1 Так у документі.

*2 Так у документі. Потрібно: «Максимилианович».

координации и согласованию научно-исследовательской тематики всех сельскохозяйственных научно-исследовательских учреждений и с[ельско]х[озяйственных] вузов УССР.

Однако, дальнейшее развертывание работы этих комиссий невозможно без соответствующего их оформления и утверждения для них минимальных штатов.

Настоящим прошу Ваших указаний по существу поднятых мною вопросов.

Вице-президент Академии наук УССР *П. С. Погребняк*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 8063, арк. 26–29. Оригінал. Машинопис.

№ 120

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВВІДДІЛУ СПЕЦСПЛАВІВ ІНСТИТУТУ
ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ АН УРСР ЧЛ.-КОР. І. М. ФРАНЦЕВИЧА ДО
СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. С. ХРУЩОВА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
РОЗРОБОК ВІДДІЛУ У ВИРОБНИЦТВО**

11 квітня 1949 р.

В ответ на Ваше предложение дать перечень металлокерамических изделий, внедрение которых в производство подготовлено научно-исследовательскими работами, проведенными сотрудниками отдела специальных сплавов, сообщаем, что отдел специальных сплавов Института черной металлургии АН УССР может производить и может помочь организовать производство на действующих предприятиях УССР либо вновь организуемых предприятиях специализированного профиля:

1. Контактные сплавы для различного типа автоматов, реле, стартеров, пусковых приводов высокой мощности, терморегуляторов, прерывателей, терморелейных систем, троллейбусных контактных систем, троллейбусных роликов, губок и роликов сварочных аппаратов контактной и роликовой сварки (вольфрамово-серебряные, вольфрамово-серебряно-никелевые, серебряно-никелевые, серебряно-графитовые, медно-вольфрамовые, карбидо-вольфрамовые и др[угие]).

Потребителями могут быть предприятия электротехнической, автомобильной, тракторной, троллейбусной промышленности, предприятия городского транспорта (трамвайного и троллейбусного), городские и районные электростанции.

2. Абразивоустойчивые наварки из сверхтвердых недефицитных сплавов на быстроизнашивающиеся детали машин и орудий: отвалы, щеки дробилок, буровой инструмент, траки, пальцы, втулки и др[угие] части транспортных машин.

3. Жароупорные наварки для защиты цементационных ящиков, изготовленных из углеродистой стали для замены ящиков, обычно изготавливаемых из нержавеющей стали и нихрома.

4. Сотрудниками отдела разработан метод производства железного порошка из прокатной окалины, путем ее прямого восстановления природным газом в смеси с сажей. Железный порошок, полученный таким образом, удовлетворяет техническим условиям на сырье для железокерамического производства.

По разработанной отделом технологической схеме может быть организован завод железокерамических изделий, который мог бы выпускать следующие виды изделий:

- а) железные порошки, сварочные пасты и обмазки для сварочного производства,
- б) самосмазывающиеся железграфитные подшипники для шахтных транспортеров,
- в) самосмазывающиеся ведущие снаряженные пояски,
- г) втулки для тормозной системы, магнето и стартеров и диски сцепления для автомобилей и тракторов,
- д) основания высотомеров и измерительные скобы,
- е) подшипниковые втулки для тормозной системы паровозов и вагонов,
- ж) подшипниковые кольца,
- з) шестерни для масляных насосов,
- и) втулки для рукояток управления и для шпинделей металлорежущих станков,
- к) втулки для механизмов движения с[ельско]х[озийственных] машин и орудий и др[угое].

Работы отдела спецсплавов по вышеперечисленным объектам в значительной своей части завершены в исследовательских разделах, прошли широкую производственную проверку и вполне подготовлены к внедрению.

Отдел специальных сплавов в 1949 г. проводит, по правительственным решениям, научно-исследовательские работы по производству нагревательных металлокерамических стержней для промышленных печей (для работы при температурах до 1300⁰С) и по производству жаростойких сплавов для деталей газовых турбин.

Результаты по этой группе работ будут подготовлены к внедрению к 1950 г.

Зав[едующий] отделом спецсплавов
Института черной металлургии АН УССР
чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР *И. Н. Францевич*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 1397, арк. 63–65. Оригінал. Машинопис.

№ 121

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО РМ СРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО МЕТОДІВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗМНОЖЕННЯ РИБИ

28 квітня 1949 р.

Академия наук Украинской ССР в 1949 году в широком масштабе осуществляет применение в колхозном прудовом рыбоводстве методов интенсификации, разработанных нашим сотрудником, лауреатом Сталинской премии, проф. В. А. Мовчаном⁷⁶ – выращивание товарной рыбы за одно лето, получение двух урожаев рыбы за один вегетационный сезон, применение комплекса интенсификационных мероприятий. Эти мероприятия мы применяем в новых водоемах

степной и лесостепной зоны УССР, отстроенных в соответствии с постановлением Совета Министров Союза ССР и ЦК ВКП(б) о полезащитных полосах.

Внедрение в производство методов интенсификации, разработанных проф. В. А. Мовчаном, привело к резкому повышению продуктивности прудов.

Так, в колхозе «Искра» Киево-Святошинского района, «Новая жизнь» Макаровского района, им. Куйбышева и «Им[ени] 12-летия РККА» Васильковского района, а также в ряде других получен выход рыбопродукции в количестве 21–25 центн[еров], а в рыбсовхозе «Совки» Киевского рыбтреста – 41 ц/га.

В прудах совхоза «Световой великан» Широковского района Днепропетровской области колхозники вырастили по два урожая товарной рыбы в сезон – первый 25,7 ц и второй – 13,2 ц/га.

Для осуществления мероприятий по применению методов интенсификации, Академия наук УССР просит Вашего указания Министерству пищевой промышленности Союза ССР о выделении колхозам, в которых будут проводиться опыты нашего Института гидробиологии по упомянутой выше тематике, 90 тонн полукормовых жмыхов для кормления рыбы.

Список колхозов нами будет сообщен Министерству дополнительно.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *П. С. Погребняк*
Академик-секретарь действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 339, арк. 185. Копія. Машинопис.

№ 122*¹

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК АН УРСР СЕКТОРА ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

6 травня 1949 р.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів Союзу РСР від 21 квітня 1949 року № 5331-р, на зміну п. 1 постанови УРСР від 14 грудня 1948 року № 2960 «Про організацію в складі науково-дослідних установ Академії наук УРСР Кабінету держави та права», Рада Міністрів Української РСР постановляє:

Дозволити Академії наук УРСР утворити в складі Відділу суспільних наук Академії наук Сектор держави та права⁷⁷, як окрему науково-дослідну одиницю.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *В. [Г.] Власенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 304, арк. 290. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Див. док. № 37, 106, 109.

**КЛОПОТАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА,
ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО ПРИДБАННЯ РУКОПИСІВ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ
Я. С. СТЕПОВОГО**

17 травня 1949 р.

В процесі опрацювання матеріалів з української музичної спадщини, співробітниками відділу музики і музичного фольклору н[ашого] Інституту нещодавно знайдено надзвичайно цінні рукописи, які зберігаються в архіві заслуженого діяча мистецтв УРСР покійного М. О. Грінченка.

Зокрема, знайдений майже єдиний на Україні архів класика української музики Я. С. Степового⁷⁸, який значно доповнює і збагачує досі вікову спадщину композитора і може бути використаним, як для окремого видання, так і для науково-дослідчої роботи.

Серед матеріалів Я. С. Степового є збірки обробок народних пісень, оригінальні твори-романси, пісні, п'єси для фортепіано, партитури симфонічних творів тощо (повний опис архіву Я. [С.] Степового додаємо до цього).

Загальна кількість рукописних матеріалів складає 625 нотних сторінок, з них переважна більшість (420) не була надрукована. Для відділу музики вищезгадані рукописи являють особливу цінність тому, що відділ весь час розробляє питання української національної музичної культури, а саме в архіві композитора Я. [С.] Степового містяться матеріали великої художньої вартості, що освітлюють музичну творчість перших років радянської влади на Україні.

Крім того, дуже важливо б було зосередити і зберегти ці цінні рукописи в державній установі з метою їх опрацювання та публікації тому, що залишаючись в приватних руках, вони можуть загинути і бути назавжди втраченими для радянської музичної культури.

Вчена рада Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, обговоривши пропозицію відділу музики про придбання архівних матеріалів композитора Я. [С.] Степового, підносить клопотання перед Президією АН УРСР про асигнування 10 000 крб. для купівлі музичних творів (рукописів) Я. С. Степового у власника їх – удови Л. П. Грінченкової.

До цього додаються:^{*1}

1. Список рукописних творів Я. С. Степового.
2. Протокол засідання відділу музики ІМФЕ АН УРСР.
3. Витяг з протоколу засідання вченої ради ІМФЕ АН УРСР від 5 травня 1949 р.
4. Оціночний акт на рукописи.

Директор Інституту дійсний член АН УРСР *М. Т. Рильський*
Учений секретар *В. С. Бобкова*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9504, арк. 114–114 зв. Засвідчена копія. Машинопис.

*1 Нижче наведені додатки № 1–4 не публікуються.

**ЛИСТ ДИРЕКТОРА ЛАБОРАТОРІЇ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА
ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР
АКАД. А. О. ВАСИЛЕНКА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У М. С. ХРУЩОВА
ПРО СПРИЯННЯ В СПРАВІ ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИРОБНИЦТВО
НАУКОВИХ РОЗРОБОК ЛАБОРАТОРІЇ**

13 червня 1949 р.

Во исполнение постановления ЦК КП(б)У 1947 года по вопросу о внедрении высококачественного модифицированного чугуна на заводах с[ельско]-х[озийственного] машиностроения Лаборатория машиностроения и проблем с[ельско]х[озийственной] механики Академии наук УССР внедрила в массовое производство эти чугуны на заводах «Серп и Молот» в Харькове, «Коммунар» в Запорожье, «Первомайский» в Осипенко. Остальным заводам с[ельско]-х[озийственного] машиностроения и заводам изготовляющим запчасти к тракторам даны консультации и разосланы письменные инструкции по внедрению модифицированного чугуна в производство.

Кроме того, модифицированный чугун внедрен на заводах № 75 в Харькове, Красный экскаватор, з[аво]д им. Дзержинского и «Ленинская кузница» в Киеве, проведены массовые отливки на заводе «Большевик» в Киеве и на Мотороремонтном заводе в Белой Церкви.

Эффективность проведенной работы значительна. Помимо увеличения прочности и износостойкости деталей из этого чугуна, при внедрении его в производство заводы получают значительную экономию на удешевление шихтового материала. Эта экономия по заводам № 75 и «Серп и Молот» превышает 1 миллион рублей по каждому из них.

На заводе № 75 Лаборатория провела работу по замене деталей цветного металла литьем из модифицированного чугуна для мощных дизелей тепловозов. Сейчас эта же работа проводится на 2-х станкостроительных заводах местной промышленности.

Лаборатория имеет значительные достижения и в области термической обработки деталей модифицированного чугуна еще более повышающей механические качества деталей и получения чугуна с глобулярным графиком отливкой непосредственно из вагранки. Этот чугун по своим свойствам не уступает ковкому чугуну, который требует длительного отжига более 120 часов. Лаборатория получила сверхпрочные чугуны на образцах. Сейчас требуется разработка метода получения этих чугунов в производственных условиях на крупном заводе и проверка этого метода в производственных условиях.

Лаборатория разработала технологию производства толкателей, распределительных и коленчатых валов из модифицированного чугуна, вместо стальных.

Толкатели и распределительные валы, изготовленные Лабораторией из модифицированного чугуна, уже проработали на тракторах в МТС на разнообразных с[ельско]х[озийственных] работах свыше 2-х лет. Причем, ни один вал не поломался. Больше того, износ чугунных частей на 38% меньше, чем стальных.

Коленчатые чугунные тракторные валы, изготовленные Лабораторией, в настоящее время находятся на испытаниях.

По предложению завода № 75 Лаборатория сейчас приступает к очень сложной и ответственной работе по освоению производства чугунных коленчатых валов для дизеля в 2000 л[ошадных] с[ил], имеющего оборонное и крупное народно-хозяйственное значение.

Переход автотракторной промышленности на производство толкателей и распределительных валов из чугуна ежегодно будет высвобождать 5000 тонн конструкционной стали, а переход на производство чугунных коленчатых валов – 30 000 тонн конструкционной стали, помимо значительного упрощения и удешевления производства этих деталей.

В целях более быстрого продвижения достижений Лаборатории в производство, прошу Ваших указаний директору Харьковского тракторного завода о немедленном развороте работ по внедрению в производство чугунных толкателей и распределительных валов для тракторных изделий ДТ–34, изготовлению и проверке в производственных условиях чугунных коленчатых валов для этого дизеля; директору Тракторного завода, министру сельского хозяйства и министру совхозов Украинской ССР – об оказании помощи по проверке в производственных условиях коленчатых валов на тракторных двигателях.

Кроме того, прошу Вашего ходатайства перед союзным правительством об указании министру автомобильной и тракторной промышленности СССР о внедрении в производство толкателей и распределительных валов из модифицированного чугуна для автомобильных и тракторных двигателей на заводах союзной промышленности.

Директор Лаборатории действительный член
Академии наук УССР *А. А. Василенко*

НБУВ, ІА, ф. 48, оп. 1, спр. 133, арк. 18–20. Копія. Машинопис.

№ 125

**ІНФОРМАЦІЯ ГОЛОВИ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК
АН УРСР АКАД. П. А. ВЛАСЮКА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО НАУКОВІ РОЗРОБКИ УСТАНОВ ВІДДІЛУ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИСОКИХ І СТІЙКИХ ВРОЖАЇВ У СТЕПОВИХ І ЛІСОСТЕПОВИХ
РАЙОНАХ УРСР^{*1}**

16 червня 1949 р.

В связи с осуществлением сталинского плана преобразования природы в степных и лесостепных районах, научные учреждения Отделения сельскохозяйственных наук АН УССР развернули работу по ускоренной разработке наиболее актуальных мероприятий по полезащитному лесонасаждению, травопольных севообо-

^{*1} Інформація підготовлена на виконання постанови РМ УРСР і ЦК КП(б)У від 20 січня 1949 р. № 76 «О едином плане облесительных работ по созданию защитных лесонасаждений, о внедрении травопольных севооборотов, строительства прудов и водоемов для обеспечения высоких и устойчивых урожаев в степных и лесостепных районах Украинской ССР».

ротах и строительстве прудов, а также по помощи колхозам и совхозам УССР в осуществлении полезащитного лесоразведения, введения и освоения травопольных севооборотов и строительства прудов и водоемов.

Комиссия растениеводства Отделения сельскохозяйственных наук на пленарных заседаниях и координационных совещаниях проанализировала научно-тематические планы работы на 1949 год по 28 научно-исследовательским и учебным учреждениям УССР и внесла в рассмотренные планы весьма значительные изменения, предусматривающие разработку наиболее актуальных, целеустремленно направленных на выполнение решений XVI съезда КП(б)У по внедрению в социалистическое сельское хозяйство комплекса Докучаева–Костычева–Вильямса и на помощь колхозам и совхозам УССР в досрочном и высококачественном выполнении исторического постановления Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) от 20 октября 1948 года.

Сельскохозяйственным отделением совместно с Советом по изучению производительных сил и Госпланом УССР 17–20 февраля 1949 г. проведена широкая конференция по вопросам введения травопольной системы земледелия в степных и лесостепных районах УССР с участием научно-исследовательских и учебных учреждений УССР, важнейших ученых Всесоюзной сельскохозяйственной академии наук им. Ленина, специалистов сельского и лесного хозяйства и передовиков-колхозников. Участники конференции обсудили ход выполнения постановления Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) от 20 октября 1948 г. по докладам министерств: лесного хозяйства УССР, сельского хозяйства УССР, совхозов УССР. По докладам институтов Академии наук и других научных учреждений УССР конференция рассмотрела основные вопросы по полезащитному лесоразведению, по травопольным севооборотам и составу компонентов травосмесей, агротехнике семеноводства, системе удобрений, системе обработки почвы в травопольных севооборотах, по организации территории колхозов и совхозов и организации водного хозяйства. Вынесенные конференцией решения доведены до производства и руководящих учреждений УССР.

В соответствии с тематикой на 1949 год институтами и лабораториями Сельскохозяйственного отделения АН УРСР проводятся следующие мероприятия:

Институт физиологии растений и агрохимии^{*1}

Институт направил свою научную работу на повышение продуктивности с[ельско]х[озийственных] растений и повышение их стойкости в условиях травопольных севооборотов.

Лаборатория физиологии питания растений разрабатывает тему по обоснованию системы питания с[ельско]х[озийственных] растений для травопольных севооборотов в свете учения академика В. Р. Вильямса. Лаборатория проводит свои исследования в двух травопольных севооборотах – с озимой и яровой пшеницей, многолетними травами, с кок-сагызом и др[угими] с[ельско]х[озийственными] культурами. Кроме того, с целью изучения водного режима заложены полевые опыты на площади 1,8 га, на которых изучаются влияние атмосферных осадков на смыв почвы и водный режим в разных горизонтах, в связи с растительным покро-

*1 Слова «Институт физиологии растений и агрохимии» вписано від руки і підкреслено в документі.

вом травопольных севооборотов и приемом агротехники. Лучшие результаты лаборатория имеет по тем вариантам, где органические удобрения соединены с минеральными, что способствует росту и развитию всех с[ельско]х[озийственных] культур, особенно озимых хлебов, яровой пшеницы, а также многолетних трав. На рост и развитие кок-сагыза лучше всего влияет органически-минеральная система питания, особенно в тех вариантах, где удобрения вносились в половинных дозах и в соединении органических удобрений с азотно-калийными. В этих вариантах лучше шло формирование листового аппарата растений и раньше появлялись цветущие бутоны.

Все стационарные полевые опыты с травопольными севооборотами, на научно-экспериментальной базе, обнесены полезащитными полевыми полосами.

На основании многолетних исследований лаборатории разработаны и представлены в Министерство сельского хозяйства предложения по вопросу использования отходов марганцеворудной промышленности для удобрений, а также использование отходов буроугольной промышленности для улучшения условий питания главных с[ельско]х[озийственных] культур.

До сего времени в связи с рядом обстоятельств, не зависящих от Института, задача использования марганцевых удобрений до конца еще не разрешена. О чем представлены соответствующие материалы в правительственные органы республики.

По использованию отходов буроугольной промышленности Институт разработал, так же как и по марганцевым удобрениям, соответствующие инструкции и разослал их на места. Министром с[ельского] х[озияства] УССР тов. [В. В.] Мацкевичем был подписан приказ о применении отходов бурого угля на площади 8,5 тыс. га. Отходы бурого угля завезены на места в колхозы Киевской и Кировоградской области и используются согласно указаниям Института.

Лаборатория агрохимии разрабатывает две темы по обоснованию способов повышения эффективности органических и минеральных удобрений в травопольных севооборотах и по физиолого-биохимическому обоснованию способов повышения урожая и качеству каучуконосов.

Лаборатория главное внимание уделяет использованию украинских фосфоритов для удобрений и имеет целый ряд положительных результатов, которые могут быть использованы с[ельско]х[озийственным] производством.

На основании этих многолетних результатов работ были представлены в государственные, руководящие органы предложения о применении фосфоритов на большой площади.

Это предложение обсуждено также на конференции по использованию местных удобрений УССР, которая всецело поддержала предложение Института.

До сего времени вопрос об использовании украинских фосфоритов окончательно не решен и задача широкого использования украинских фосфоритов еще не разрешена. Даже для полевых опытов не хватает этих фосфоритов.

Работы Института по повышению урожайности и выхода каучука в кок-сагызе получили положительную оценку на Республиканском совещании каучуководства в г. Черкассы и предложения Института рекомендованы для широкого использования колхозами и совхозами, которые развивают каучуководство.

Кроме того, Институт приступил к внеплановой работе с тау-сагызом, помимо тех работ, которые он раньше вел с кок-сагызом. Также вне плана, на основании решений XVI съезда КП(б)У, Институт начал работы по повышению урожайности и качества хлопка, и этот раздел планирует включить в план работ на 1950 год.

Институт расширил свои связи с производством, проводя свою работу непосредственно в колхозах, совхозах и МТС, а также развернул значительную работу по лекционно-пропагандистской и консультационной части, пропагандируя достижения передовой мичуринской агробиологической науки, перенес чтение лекций в колхозы и районы. Главные свои работы Институт проводит в Шполянском и Киево-Святошинском районах Киевской области, а также в Баштанском районе Николаевской области, а работы с каучуконосами проводит в Переяслав-Хмельницком районе.

Предложения Института относительно правильного использования органически-минеральных удобрений широко применяются в передовых колхозах и совхозах зоны свеклосеяния, на сортоучастках и государственных исследовательских станциях.

Институт подготовил к печати значительное количество научных статей, которые опубликовал в газетах, брошюрах и журналах, и тем самым оказал помощь агрономам и передовикам сельского хозяйства, с которыми он ведет непосредственные научные исследования в 20 колхозах.

Институт лесоводства^{*1}

Работает над повышением продуктивности полезащитных лесных полос и лесов в степной и лесостепной зонах УССР на основе изучения передового лесокультурного опыта.

В первом полугодии 1949 года:

а) Разработаны для степных и лесостепных районов УССР (по почвенно-климатическим зонам) технические указания по созданию в колхозах и совхозах наиболее эффективных полезащитных лесонасаждений всех видов и сданы в печать в виде технического руководства (7,5 печ[атных] л[истов], тираж 15 тыс. экз.)

б) Разработаны типы лесных культур по зонам Украины для восстановления государственных лесов и облесения непокрытых лесом площадей Гослесфонда. Подготовлено к печати техническое руководство для лесхозов, которое передано Министерству лесного хозяйства УССР на заключение.

в) Разработана инструкция по закладке полезащитных лесных полос по гнездовому методу Т. Д. Лысенко на территории научно-исследовательских учреждений и лесхозов. Инструкция утверждена Президиумом АН УССР и Министерством сельского и лесного хозяйства УССР и передана производству.

г) Издана брошюра по полезащитному лесонасаждению в УССР тиражом 15 тыс. экз.

д) Оказана помощь экспедиции в составлении проекта отвода государственных лесных полос по берегам р. С[еверский] Донец. Проект доложен представителем Института специальному совещанию Гл[авного] управления по степному лесоразведению при СМ УССР и утвержден совещанием.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

е) Составлен по государственной лесной полосе по правому берегу р. С[еверский] Донец от г. Белгорода до впадения в р. [Северский] Донец проект подбора древесных и кустарниковых пород и типов их смешения по почвенно-климатическим районам.

ж) Заложены, посевом по гнездовому способу Т. Д. Лысенко, полезащитные полосы и сплошные лесонасаждения в колхозе «Коммунар» Кодымского района Одесской области, во Владимировском лесничестве Николаевского лесхоза той же области, в Белоцерковском и Боярском лесхозах Киевской области, всего на площади 17,45 гектаров.

з) Организована и отправлена в начале июня с. г. в южные области УССР комплексная экспедиция институтов: лесоводства, ботаники, зоологии, энтомологии и фитопатологии для всестороннего изучения состояния произведенных в колхозах и совхозах посадок полезащитных лесных полос и других лесонасаждений с целью оказания помощи на месте в выращивании жизнестойких и эффективных насаждений и разработки общих по УССР мероприятий по полезащитному лесонасаждению.

В области разработки мероприятий по обеспечению посадочным материалом лесомелиоративных работ УССР

Заложено 6 стационарных опытов в степи, лесостепи и Полесье УССР по повышению плодоношения дубовых насаждений. Совместно с Институтом ботаники заложены опыты по разработке способа черенкования дуба. Получена приживаемость одеревеневших черенков до 30%. Разработано и передано производству 9 схем севооборотов для государственных и колхозных питомников степной и лесостепной зон УССР; самим Институтом опытные севообороты для питомников испытываются в 3 пунктах. Заложено 4 опыта с внесением основных удобрений и подкормки сеянцев различных пород. Проведена опытная бактериализация и микоризация желудей дуба в посадках площ[адью] 0,5 га.

Научные сотрудники Института принимали участие в разработке постановлений по этому вопросу Совета Министров УССР, Центрального Комитета КП(б)У, а также принимали участие в подготовке и проведении республиканского совещания по лесонасаждению.

По выведению быстрорастущих и засухоустойчивых тополей для полезащитных полос

Высажено весной 1949 г. в Николаевской области 150 наиболее перспективных гибридных сеянцев, полученных ранее от 13 комбинаций скрещиваний различных видов. Для маточных плантаций высажено 2000 сеянцев и 800 черенков. Произведены новые скрещивания и гибридные семена высажены.

В части разработки способов озеленения терриконов в Донбассе высажено в одном из терриконов г. Сталино 180 деревьев 8 различных пород. Лучшие результаты получены пока по применению для озеленения канадского тополя.

По Институту зоологии

Разрабатываются мероприятия, обеспечивающие размножение в лесополосах насекомоядных птиц и животных.

По этому разделу:

а) Собрана и частично изучена литература по теме (более 100 источников).

б) Проведена полевая работа на Мариупольской агролесомелиоративной станции по изучению видового состава гнездящихся и негнездящихся птиц. Собраны кожи более 100 видов птиц. Там же изучено полезное значение отдельных 120 видов птиц. Поставлены опыты по привлечению птиц в искусственные гнездовья в ползащитных полосах.

в) В настоящее время исполнитель темы находится в экспедиции по изучению птиц ползащитных полос Херсонской, Николаевской, Одесской, Кировоградской, Сталинской^{*1} и Ворошиловградской^{*2} областей.

По Институту энтомологии и фитопатологии

Разрабатываются меры борьбы с главнейшими вредителями с[ельско]х[озияйственных] культур и древесных пород лесных полос.

Работа начата с 1 июня 1949 г. экспедиционным путем.

По Лаборатории почвоведения

Проводится обобщение научного и производственного опыта внедрения в практику комплекса Докучаева–Вильямса в отношении развития почвенного плодородия.

За отсутствием штатных работников, по теме только частично собираются материалы работниками лаборатории почвоведения попутно во время командировок.

В области разработки системы мероприятий по окультуриванию солонцов и солонцеватых черноземов с целью повышения плодородия в травопольных севооборотах зернового и технического направления, работа проводится на двух стационарах Полтавской области и в лаборатории (Харьков).

Оболонянский^{*3} стационар: – в 2-х колхозах: в колхозе им. Ворошилова изучается влияние травяного пласта на загипсованном и негипсованном фоне окультуривания солонцевых земель. Опытный участок имеет паровой клин, на котором осенью 1949 г. будет посеяна озимая пшеница, и другой клин – занятый многолетними травами.

В колхозе им. Ленина изучается влияние черного (осеннего) и раннего (весеннего) пара и различных глубин пахоты при орошении окультуривания солонцевых земель.

На всех опытных участках изучается динамика водного и питательного режима. Изучается способ выращивания многолетних трав для образования пласта в различных солонцевых почвах.

В мае месяце в районы направлена комплексная экспедиция для составления в 44 колхозах почвенных планов и карт в Оболенском^{*3} районе Полтавской обл., составлены схемы севооборотов.

По Кременчугскому стационару заложены новые опыты по изучению влияния многолетних злаковых и бобовых трав на образование травяного пласта на фоне химической мелиорации для повышения продуктивности солонцевых земель.

Составлены эскизы планов развития с[ельского] хоз[яйства] Кременчугского района.

*1 З 1961 р. – Донецька область.

*2 Ворошиловградська область створена 3 червня 1938 р. У 1938–1958 рр., 1970–1990 рр. – Ворошиловградська, у 1958–1970 рр. та з 1990 р. – Луганська область.

*3 Так у документі. Потрібно: «Оболонський».

По Институту гидробиологии

Ведутся работы по введению в состав водной растительности водоемов Украины хозяйственно ценных растений.

Заложены опытные участки по введению в состав водной растительности канадского риса на Бучанской базе Института на Днестре с предварительным уничтожением зарослей подводной растительности. Заложены опытные участки в водоеме госзаповедника «Большой Супой». Канадский рис взошел на большинстве опытных участков.

Ведется изучение изменчивости прудового карпа в зависимости от экологических факторов. Организованы опыты в 2-х колхозах Таращанского района Киевской области и в заповеднике АН УССР «Александрия».

Проведен биологический анализ подопытного материала, составлено рыбохозяйственное описание и схематические планы подопытных прудов, организованы метеорологические наблюдения, начаты контрольные уловы рыбы в подопытных прудах, а также производятся соответствующие анализы проб воды и гидробиологические исследования.

Кроме того, проводится изучение биологии леща и судака с целью их разведения в искусственных водоемах лесостепи Украины.

Проведено экспедиционное изучение биологии леща и судака в р. Днестр и р. Ольшанке. Собраны материалы по плодовитости судака, росту леща и судака, питанию этих рыб. Выявлены места нереста судака и леща. Проведено переселение половозрелых судаков из р. Ольшанки в оз. Станове (85 самок и 170 самцов) с целью добиться нереста судака в озерных условиях. Проведена также переброска личинок судака и леща из р. Ольшанка в оз. Бучак.

Председатель Отделения сельскохозяйственных наук *П. А. Власюк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 308, арк. 18–27. Оригінал. Машинопис.

№ 126^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ВПОРЯДКУВАННЯ
НЕРОЗІБРАНИХ КНИЖКОВИХ ФОНДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УРСР»^{*2}**

17 червня 1949 р.

Вважаючи недопустимим, що Державна публічна бібліотека УРСР серед своїх книжкових фондів має до цього часу нерозібраних, необроблених і незаінвентаризованих книжок та журналів понад 3400 тисяч примірників і 5 млн. примірників газет, що позбавляє можливості користування цими великими фондами літератури, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

^{*1} Див. док. № 32, 46, 61, 82, 98, 127, 137.

^{*2} Заголовок документа.

1. Зобов'язати Державну публічну бібліотеку УРСР (тов. [І. Д.] Золотоверхого) на протязі 1949–1950 років повністю впорядкувати всі книжкові фонди основного книгосховища, Подільської та Георгієвської філій бібліотеки.

2. Президії Академії наук УРСР (т. [О. В.] Палладіну) асигнувати на проведення зазначених в п. 1 цієї постанови робіт в 1949 році 300 тисяч карбованців, в т. ч. по фонду заробітної плати нештатного персоналу 300 тисяч карбованців, за рахунок затвердженого кошторису Академії наук УРСР на 1949 рік.

3. Міністерству фінансів УРСР (т. [Г. Л.] Сахновському) зареєструвати фонд заробітної плати нештатного персоналу по кошторису Державної публічної бібліотеки УРСР в 1949 році на впорядкування книжкових фондів у сумі 300 тисяч карбованців та встановити контроль за тим, щоб відпуск коштів для забезпечення потреби провадився тільки після пред'явлення актів про виконані роботи згідно з кошторисом.

4. Зобов'язати Президію Академії наук УРСР (тов. [О. В.] Палладіна) і Міністерство фінансів УРСР (т. [Г. Л.] Сахновського) передбачити в 1950 році для Державної публічної бібліотеки УРСР асигнування на впорядкування нерозібраних книжкових фондів в розмірі, що забезпечує повне завершення цих робіт до кінця 1950 року.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *Л. [Р.] Корнієць*
Заст[упник] Керуючого справами Ради Міністрів УРСР *І. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 304, арк. 402–403. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 127*¹

**КЛОПОТАННЯ РМ УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ СРСР
К. Є. ВОРОШИЛОВА ПРО ДОЗВІЛ НА ПРОВЕДЕННЯ
МІЖНАРОДНОГО КНИГООБМІНУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИМИ
УСТАНОВАМИ ТА ВУЗАМИ УРСР ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНУ ПУБЛІЧНУ
БІБЛІОТЕКУ АН УРСР**

30 червня 1949 р.

В Украинской ССР научно-исследовательские учреждения и вузы в течение последних лет лишены возможности приходить систематический книгообмен с зарубежными научно-исследовательскими учреждениями.

Проводившийся ранее книгообмен через Украинское общество культурной связи с границей в настоящее время им не осуществляется.

Между тем, в научные учреждения республики поступает много обращений из зарубежных стран и, особенно стран народной демократии, с просьбой о высылке изданий научных учреждений и ведомств УССР. Вполне понятно, что научно-исследовательские учреждения Украинской ССР, стремящиеся к укреплению культурных связей со странами народной демократии, со своей стороны проявляют

*¹ Див. док. № 32, 46, 61, 82, 98, 126, 137.

большую заинтересованность к выходящей в этих странах литературе по вопросам славяноведения, народно-хозяйственного строительства и по отдельным отраслям знаний. Не лишены также интереса для научно-исследовательских учреждений республики отдельные научные издания капиталистических стран, получение которых возможно в порядке книгообмена.

Ввиду изложенного, Президиумом Академии наук Украинской ССР возбуждено ходатайство о разрешении организации книгообмена с заграницей через Государственную публичную библиотеку УССР, находящуюся в настоящее время при Академии наук УССР.

Совет Министров Украинской ССР поддерживает это ходатайство Академии наук УССР и просит разрешить проведение книгообмена с заграницей через Государственную публичную библиотеку УССР на условиях, аналогичных с установленными для Всесоюзной государственной публичной библиотеки им. В. И. Ленина.

Заместитель Председателя Совета Министров УССР *М. П. Бажан*

На документі помітки: «Т. [С. П.] Фесенкові. На контроль. 30.06.[1949 р.]^{*1}»; «По сообщению Укрпостпредст[ва] в Москве (от 25.11.1949 г.) вопрос снят с рассмотрения, т. к. Совет Министров СССР поручил Мининдел СССР подготовить и внести на рассмотрение Президиума СМ СССР свои предложения. 25.11.[19]49 [г.]. [С. П.] Фесенко».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9504, арк. 76. Копія. Машинопис.

№ 128

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ВИГОТОВЛЕННЯ ІНСТИТУТОМ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ім. Є. О. ПАТОНА АН УРСР ШЛАНГОВИХ НАПІВАВТОМАТІВ

8 липня 1949 р.

Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. В соответствии с распоряжением Совета Министров Союза ССР от 18 июня 1949 года № 9162-р, обязать Институт электросварки им. [Е. О.] Патона Академии наук УССР (тов. [Е. О.] Патона) и Академию наук УССР (тов. [А. В.] Палладина) изготовить в 1949 году 250 и в 1950 году 270 комплектов электросварочных шланговых полуавтоматов и поставить их министерствам в количествах и в сроки, согласно приложению № 1^{*2}.

2. Довести до сведения Института электросварки им. [Е. О.] Патона и Академии наук УССР, что Совет Министров Союза ССР указанным распоряжением обязал:

а) Министерство металлургической промышленности, Министерство электропромышленности и Министерство машиностроения и приборостроения – поставить Институту электросварки им. [Е. О.] Патона Академии наук УССР приборы

*1 Підпис нерозбірливий.

*2 Додатки № 1–3 не публікуються.

и материалы, необходимые для изготовления шланговых полуавтоматов и поставить их министерствам в количествах и в сроки, согласно приложению № 2;

б) Министерство металлургической промышленности – изготовить в 1949 году 1000 тонн электросварочной проволоки диаметром 2 мм марки I–A ГОСТ 2246–33 и поставить ее министерствам, за счет их фондов, в количествах, согласно приложению № 3.

3. Выделить Институту электросварки им. [Е. О.] Патона Академии наук УССР, предусмотренные приложением № 2 к настоящему постановлению, 2000 килограммов железа декапированного толщиной 1 мм, в том числе 1500 кг в III квартале и 500 кг в IV квартале 1949 года за счет уменьшения фонда Министерства местной промышленности УССР на 1949 год.

4. Обязать Институт электросварки им. [Е. О.] Патона Академии наук УССР и Академию наук УССР обеспечить своевременную реализацию выделенных Институту приборов и материалов.

Председатель Совета Министров УССР *Д. [С.] Коротченко*
Исполняющий обязанности Управляющего делами
Совета Министров УССР *И. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 305, арк. 73–74. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 129*¹

**ПОСТАНОВА РМ УРСР І ЦК КП(б)У
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА
ПРОМІСЛОВОСТІ АН УРСР**

11 липня 1949 р.

В соответствии с распоряжением Совета Министров СССР от 25 июня 1949 года № 9756-р, во изменение пп. 1 и 2 постановления Совета Министров УССР и Центрального Комитета КП(б)У от 25 декабря 1948 года № 3025, Совет Министров УССР и Центральный Комитет КП(б)У постановляют:

организовать в составе Академии наук Украинской ССР Научно-исследовательский институт использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности.

Председатель Совета
Министров УССР
Д. [С.] Коротченко

Секретарь Центрального
Комитета КП(б)У
Н. [С.] Хрущев

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 305, арк. 79. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Див. док. № 102, 111, 119.

**ПОДАНИЯ ГОЛОВИ КОМІСІЇ З ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ НА
УКРАЇНИ АН УРСР І. І. СЛИНЬКА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР З
ПРОХАННЯМ ПРО ПЕРЕНЕСЕННЯ РОБОТИ КОМІСІЇ З НАДАНИЯ
АРХІВНИХ ДОВІДОК З ОСОБОВОГО СКЛАДУ ПАРТИЗАН УКРАЇНИ
ДО АРХІВНИХ УСТАНОВ**

[Не пізніше 11 липня 1949 р.]^{*1}

С момента ликвидации Украинского штаба партизанского движения, т. е. с октября 1946 года, когда все архивные документы, а также учетные материалы на личный состав партизан Украины были переданы Комиссии по истории Отечественной войны, последняя ведет большую справочную работу по разнообразнейшим вопросам.

В Комиссию обращаются партизаны и их семьи с просьбой о выдаче документов о пребывании в партизанских отрядах, извещений о гибели, назначении пособий и пенсий семьям погибших партизан, о получении правительственных наград и т. д.

В силу сложившихся обстоятельств Комиссия вынуждена давать также справки о партизанах на запросы партийных и советских органов, органов государственной безопасности, судов и прокуратур, военкоматов и воинских частей, райисполкомов и райсобесов.

При этом следует заметить, что подготовка ответов на многие вопросы требует серьезного изучения ряда документов, сопоставления имеющихся в делах штаба противоречивых данных на одно и то же лицо и правильных выводов, так как дело идет о судьбе отдельных лиц из партизан, о их партийности и т. п. К тому же значительное количество запросов требует срочного разрешения их.

При приемке дел от УШПД^{*2} Комиссии было передано до 5000 неисполненных запросов и писем.

Кроме того, в Комиссию ежедневно поступает 15–20 запросов и писем. Об объеме справочной работы, которую вынуждена вести Комиссия, можно судить хотя бы по тому, что только в 1948 году Комиссией было подготовлено и послано 5156 ответов.

За 4 месяца 1949 года было исполнено 930 всевозможных запросов.

Однако, выполняя эту большую и сложную работу и не имея специального на это штата, Комиссия не может ее полностью обеспечить.

Так за 1947 год не исполнено 1543 письма и запроса

а 1948 —»— —»— 492 —»— —»—

За первое полугодие 1949 г. 650 —»— —»—

Справочная работа Комиссии затрудняется еще и тем, что картотека учета личного состава партизан Украины составлена УШПД неудовлетворительно, в карточках отсутствуют многие необходимые сведения, нет указаний на докумен-

^{*1} Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

^{*2} Український штаб партизанського руху.

ты, на основании которых выписывались эти карточки. Списки личного состава ряда партизанских отрядов не занесены в картотеку. Значительное количество списков составлено небрежно и неполно. Поэтому для упорядочения справочного аппарата требуется дополнительная работа.

При этом необходимо отметить, что никем и никогда официально не был определен круг вопросов, какие может рассматривать и разрешать Комиссия.

Среди этих вопросов некоторые явно вне компетенции Комиссии, например: 1) рассмотрение заявлений по поводу правительственных наград; 2) разрешение вопросов о дополнительном внесении в списки партизан; 3) назначение пенсий; 4) финансовые расчеты и другое.

Комиссией по истории Отечественной войны уже несколько раз ставился перед соответствующими органами вопрос о передаче картотеки и списков партизан и об организации справочной работы в Комиссии по делам бывших партизан при Президиуме Верховного Совета УССР или же при Архивном управлении МВД УССР.

Однако, вопрос об освобождении Комиссии по истории Отечественной войны от выполнения несвойственных ей функций, как научного учреждения АН УССР, до настоящего времени не разрешен.

Комиссия по истории Отечественной войны просит Президиум Академии наук возбудить ходатайство перед Советом Министров УССР и ЦК КП(б)У об освобождении ее от справочной работы по личному составу партизан Украины и передаче картотеки и списков партизан Архивному управлению МВД УССР^{*1}.

Если же такое решение невозможно и Комиссия в дальнейшем будет продолжать справочную работу о партизанах, то для обеспечения своевременного и качественного ее выполнения необходимо увеличение штата Комиссии на 4 человека, в том числе: зав[едующий] справочным бюро (мл[адший] научн[ый] сотрудник) – 1 чел[овек], референтов – 3 чел[овека].

Председатель Комиссии по истории Отечественной войны *И. [И.] Слинко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 339, арк. 314–317. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Відповідне подання Президія АН УРСР направила до РМ УРСР 11 липня 1949 р.

№ 131

ЗВІТ ВІДДІЛУ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ТА ХІМІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО У 1949 р.

[Не раніше 1 вересня 1949 р.]*¹

343

№№ пп	Название темы и цель. Исполнители	Объем работы	Выполнение на 1 сентября [19]49 г.	Примечание	Выполне- ние за год
1	2	3	4	5	6
<u>ИНСТИТУТ ОБЩЕЙ И НЕОРГАНИЧЕСКОЙ ХИМИИ</u> * ²					
1.	Разработка технологического режима и производственной схемы очистки воды коагуляцией под действием электрического тока. Цель работы – интенсификация процесса очистки воды, уменьшение расхода коагулянта. Исполнители: мл[адший] науч[ный] сотруд[ник] И. Т. Гороновский. Руководит[ель]: проф. Л. А. Кульский.	1. Проведение полупроизводственных испытаний на укрупненной установке на опытной станции. 2. Обработка данных полупроизводственных испытаний. 3. Разработка технологического режима и производственной схемы очистки воды коагуляцией под током.	Пункт 1-й выполнен	План выполнен.	Результаты обследования по 20.XI.1949 г. План будет выполнен.

*¹ Дату встановлено за змістом документа.

*² Тут і далі – підкреслено в документі.

1	2	3	4	5	6
2.	<p>Хлорирование с аммонизацией днепровской питьевой воды. Цель работы – улучшение вкусовых качеств воды и консервирование остаточного хлора. Руководит[ель]: проф. Л. А. Кульский. Исполнит[ель]: ст[арший] науч[ный] сотру[дник] А. М. Когоновский.</p>	<p>1. Составление инструкции по дозировке хлора и аммиака при хлорировании питьевой воды с аммонизацией. 2. Консультации при пуске хлорирования с аммонизацией на днепровском и артезианском водопроводах. Разработка метода контроля при хлорировании с аммонизацией. 3. Оформление материалов испытаний метода на ДВС*¹.</p>	Пункты 1, 2 и 3 выполнены	План выполнен, внедрение закончено.	План выполнен.
3.	<p>Получение кадмия при больших плотностях тока. Работа проведена с целью увеличения выхода металла, повышения качества металла и интенсификации процесса. Руководит[ель]: ст[арший] науч[ный] сотру[дник] Д. П. Зосимович. Исполнит[ели]: мл[адший] научн[ый] сотру[дник] Н. М. Солуха, Р. С. Хаимович.</p>	<p>Разработать технологический процесс получения кадмия и на основании полученных результатов спроектировать ползаводскую установку для Челябинского цинкового завода и Министерства металлургической промышленности.</p>	Экспериментальная часть закончена. На основании полученных данных спроектирован электролизер для получения кадмия. Еще не выполнена графическая часть электролизера.	План выполнен.	План будет выполнен.

*¹ Днепровская водопроводная станция.

1	2	3	4	5	6
4.	<p>Применение комплексных соединений галогенидов йода для количественного определения органических веществ. Исполнит[ель]: чл[ен]-корр[еспондент] АН Я. А. Фиалков.</p>	См. п. 4	<p>Составлены рабочие инструкции, сделана сводка всех работ, подготовлен и сделан доклад на Укр[аинской] фармацевтической конференции 2 апреля 1949 г. в Киеве.</p> <p>Разосланы инструкции в ряд лабораторий (Центр[альная] н[аучно]-и[сследовательская] лаборатория Глав[ного] аптеч[ного] упр[авления], контр[ольно]-аналит[ическая] лабор[атория] Медторга УССР и Киев[ского] обл[астного], аптечного управления, контр[ольно]-аналит[ическая] лабор[атория] Харьк[овского] аптеч[ного] управ[ления], Украин[ский] н[аучно]-и[сследовательский] хим[ико]-фарм[aceutический] ин[ститу]т и т. д.).</p> <p>Систематически давался инструктаж. Получены положительные отзывы от некоторых лабораторий.</p>	План выполнен.	План выполнен.

1	2	3	4	5	6
5.	Применение органоzeлей металлов в качестве антидетонаторов в автомобильном транспорте. [Исполнитель]: ст[арший] науч[ный] сот[рудник] Э. М. Натансон.	1. Приготовление опытных образцов органоzeлей железа, свинца, кадмия, молибдена и вольфрама. 2. Проведение предварительных стендовых испытаний на двигателе «Майбах» со снятием внешней характеристики и анализом выхлопных газов. 3. Проведение предварительных испытаний на двигателе «Вокеш» в Москве. 4. Проведение основных испытаний на двигателе «Вокеш» (в Москве). 5. Исследование возможности применения органоzeлей металлов в качестве антидетонаторов при длительной работе двигателей.	Выполнены пункты 1, 2 и 3.	План выполнен совместно с цент[ральным] н[аучно-]ис[следо-]в[ательским] Ин[ститу]том автомобильного транспорта УССР.	План будет выполнен.
6.	Электролитическое оксидирование и окрашивание алюминиевых сплавов. [Исполнитель]: ст[арший] науч[ный] сотр[удник] Н. Н. Грацианский, мл[адший] научн[ый] сот[рудник] П. Ф. Калужная.	Проверить результаты лабораторных исследований в полужаводском масштабе. Консультировать при пуске заводской ванны.	Проведены опыты в полужаводском масштабе. Монтируется установка в спец[иальном] цеху, на заводе им. 30-летия Октября, г. Киев.	Выполняется по плану.	План выполнен.
7.	Электролитическое меднение в безцианистом электролите. [Исполнитель]: ст[арший] науч[ный] сот[рудник] Н. Н. Грацианский.	Руководить пуском заводской ванны.	Ванна пущена в марте с. г. работает до сих пор без осложнений на заводе «Красный литейщик», г. Киев.	Выполнена.	План выполнен.

1	2	3	4	5	6
8.	Электролитическое полирование медных изделий. [Исполнитель:] ст[арший] науч[ный] сот[рудник] Н. Н. Грацианский.	Руководить пуском заводской ванны электрополирований меди на основе суперфосфата.	При пуске заводской ванны встретились осложнения в связи с отсутствием на рынке чистого суперфосфата.		План выполнен.
<u>ИНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ</u>					
1.	Разработка рациональных методов использования бракованных пироксилиновых порохов для нужд мелиоративного и гидротехнического строительства. Исполнители: стар[ший] науч[ный] сот[рудник] Н. М. Сытый, младш[ий] науч[ный] сотр[удник] М. С. Чичков.	По плану Министерства с[ельского] х[озяйства] УССР в районе р. Ирпень предполагалось произвести земляные работы по методу, разработанному лабораторией акад. М. А. Лаврентьева. Общим объемом 100 000 м ³ . ПРИМЕЧАНИЕ: Из этого объема работ, который был намечен в плане внедрения Ин[ститу]та математики Советом Министров УССР, утверждено только 100 000 м ³ по М[ини]стерству с[ельского] х[озяйства] УССР.	По Министерству с[ельского] х[озяйства] УССР произведено земляных работ на р. Ирпень – 135 000 м ³ . По Черниговской Облмелиоконторе – 65 000 м ³ . По М[ини]стерст[ву] местной топливной пром[ышленно]сти УССР в р[айо]не р. Замгляя 50 000 м ³ . Итого – 25 000 м ³ .	План перевыполнен	План выполнен.
2.	Рационализация конструкций плотин малых водоемов на основе теории фильтрации. Исполнитель: младш[ий] науч[ный] сотр[удник] П. Ф. Фильчаков.	Составление таблиц, графиков и монограмм расчета флютбетов. Составление атласа гидромеханических сеток движения для 20–30 типовых схем флютбетов.	Графики и таблицы расчета флютбетов составлены полностью. Расчеты для атласа гидромеханических сеток проведены на 50%. Соответствующие материалы обсуждались с заинтересованными организациями: «Укрводпроект», «Укрсельэлектро» и «Союзводпроект» (Москва).	План выполнен.	План выполнен.

1	2	3	4	5	6
3.	Общая упруго-пластическая задача. Исполнитель: действ[ительный] чл[ен] АН УССР Г. Н. Савин.	Составление практического пособия для инженеров по исследованному вопросу и передача соответствующих данных редколлегии энциклопедического справочника по машиностроению (Госиздат).	Расчеты с численными данными и графиками переданы в редколлегию энциклопедического справочника.	План выполнен.	
4.	Гидродинамический удар в сосудах, наполненных жидкостью. Исполнители: член-кор[респондент] АН В. Е. Дьяченко, ст[арший] науч[ный] сотр[удник] К. А. Бреус.	Выработка простых формул, а также составление таблиц и графиков распределения импульсивного давления на стенки сосуда. Передача соответствующих материалов заинтересованным предприятиям, в первую очередь, конструкторским бюро заводов по изготовлению железнодорожных цистерн.	Соответствующие таблицы и графики составлены. Связь с заводами и конструкторскими бюро пока не установлена.	Выполнение темы идет согласно намечен[ному] плану.	План не будет выполнен.

1	2	3	4	5	6
<u>ИНСТИТУТ ФИЗИЧЕСКОЙ ХИМИИ им. Л. В. ПИСАРЖЕВСКОГО</u>					
1.	<p>Применение колориметрического метода анализа черных и цветных металлов.</p> <p>Исполнители: ст[аршие] науч[ные] сотр[удники] З.М. Вайсберг, М.С. Ашкинази, мл[адший] науч[ный] сотр[удник] Л.Е. Бурксер, под общим руководством проф. Б.Я. Дайна.</p>	<p><u>I квартал 1949 г.</u> Установить связь с М[нистер]ством металлургической пр[омышленно]сти, Управлениями и отдельными предприятиями металлур[гической] про[мышленно]сти.</p> <p><u>II квартал 1949 г.</u> Внедрить в судоремонтных мастерских (Киев) метод определения кремния в чугунах.</p> <p><u>III и IV квартал 1949 г.</u> Внедрить на з[аво]де Арсенал № 1 метод определения кремния и фосфора в чугунах и сталях. На з[аво]де № 473 – метод определения меди в дюралюминии, фосфора и кремния в сталях. В течение 1949 г. изготовить 150 фотоколориметров.</p>	<p>1. Установлена связь с М[нистер]ством металлур[гической] пр[омышленно]сти, з[аво]дами № 75, ХТЗ, № 473, Арсенал № 1, Судорем[онтными] мастерск[ими], з[аво]дом Большевик, Кузнецким, Златоустовским и Запорожским комбинат[ами].</p> <p>2. Проведено совещание с работниками заводских лаборат[орных] предприятий г. Киева, на котором обсуждены мероприятия по внедрению фотоколориметрических методов анализа.</p> <p>3. В судоремонтных мастерских внедрен метод определения кремния в чугунах.</p> <p>4. На з[аво]де № 473 внедрены фотоколориметрич[еские] методы определения меди в дюралюминии, кремния в силуминах.</p> <p>5. В ГИКЮжруде (Кривой Рог) внедрен фотоколориметрич[еский] метод определения ванадия в рудах.</p> <p>6. На металлургич[еском] з[аво]де им. Серова (г. Серов – Урал) начато внедрение фотоколорим[етрического] метода определения кремния, фосфора, никеля, молибдена, меди в сталях (обучен сотруди[ик] з[аво]да, методы переданы предприятию).</p> <p>7. На з[аво]де Арсенал № 1 начато внедрение фотоколориметрич[еского] метода определения фосфора и кремния в чугунах и сталях (обучен сотруд[ник], методы переданы предприятию).</p> <p>8. З[аво]ду им. Ворошилова (г. Владивосток) переданы к использованию и внедрению методы фотоколорим[етрического] определения различных элементов в черных и цветных металлах.</p> <p>9. Ин[ститу]ту с[ельско]х[озяйственного] машиностроен[ия] АН УССР передан метод фотоколориметр[ического] определения фосфора и кремния в чугунах и сталях.</p> <p>10. Изготовлена новая усовершенствованная модель фотоколориметра.</p> <p>11. Изготовлено 50 шт. фотоколориметров. Проверка их начата.</p>	<p>План выполнен с превышением.</p>	<p>План выполнен.</p>

1	2	3	4	5	6
2.	<p>Испытание новых катализаторов синтеза аммиака в условиях их промышленной эксплуатации.</p> <p>[Исполнители:] ст[аршие] н[аучные] с[отрудники] М. Т. Русов, Г. П. Корнейчук, мл[адшие] науч[ные] сот[рудники] Н. А. Стукановская, Ц. В. Певзнер, аспирант О. А. Стельцов.</p> <p>Под общим руководст[вом] проф. В. А. Ройтера, совместно с Государственным ин[ститу]том азотной промышлен- [ности] (Москва).</p>	<p>Тема внеплановая.</p> <p>Проверка в условиях, близких к промышленным (высокое давление, промышл[енный] газ и пр.) образцов катализаторов, полученных на базе технического катализатора и имеющих активность, превышающую активность обычного катализатора в 3–5 раз.</p> <p>Катализатор получен в отделе катализа Ин[ститу]та физ[ической] химии.</p>	<p>В лабораторию высоких давлений Госуд[арственного] ин[ститу]та азотной промышл[енности] командирована группа науч[ных] сотрудников Ин[ститу]та физической химии, которая в настоящее время проводит проверку полученного ею катализатора.</p> <p>На новый катализатор подана авторская заявка и получена от Гостехники справка о первенстве.</p>		<p>План будет выпол-нен.</p>

1	2	3	4	5	6
<u>ИНСТИТУТ ОРГАНИЧЕСКОЙ ХИМИИ</u>					
1.	Организация производства нового синтетического лечебного препарата «Саназина» (А. И. Киприанов, мл[адший] н[аучный] сотр[удник] М. М. Крощенко).	Систематическая консультация по опытному производству, помощь в аналитич[еском] контроле. Консультация при разработке проекта цеха «Саназина».	Все выполнялось, кроме последнего – проект цеха Министерством здравоохранения еще не разрабатывается.		План выполнен.
2.	Разработка технического проекта реконструкции свеклобрикетного Маркизовского завода для производства фруктозы. (П. В. Головин – чл[ен]-кор[респондент] АН УССР, ст[арший] науч[ный] сотр[удник] И. Р. Роминский, мл[адший] науч[ный] сотр[удник] А. С. Сушкова).	Консультация технического проекта и подготовка необходимых инструкций по организации и контролю производства.	Дана консультация МПП* ¹ УССР по составлению проекта правительственного постановления о создании фруктозной промышленности. Проект постановления готов. Решения правительства еще нет. Поэтому выполнение намеченного объема работ задержалось.		План выполнен.
3.	Организация производства каротина по методу, разработанному Институтом. (Б. Г. Савинов – ст[арший] науч[ный] сотр[удник], мл[адший] науч[ный] сотр[удник] А. А. Свищук).	Систематическая консультация при монтаже оборудования, при пуске и при освоении технологического процесса.	Давалась систематическая консультация «Южпищепромпроекту» по проекту цеха и по разработке конструкций новой аппаратуры. Пуск и освоение производства задерживается из-за задержки «Южпищепромпроектом» технического проекта.		План выполнен.

И[сполняющий] о[бязанности] ученого секретаря Отделения*² А. [К.] Бабко

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 374, арк. 7–15. Оригінал. Машинопис

*¹ Министерство пищевой промышленности.

*² Посада вписана від руки.

№ 132
**ЗВІТ ВІДДІЛУ БІОЛОГІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В НАРОДНЕ
 ГОСПОДАРСТВО У 1949 р.**

[Не раніше 1 вересня 1949 р.]^{*1}

№№ пп	Название темы и цель. Исполнители	Объем работы на год	Выполнение на 1 сентября [19]49 г.	Примечание	Выполнение за год
1	2	3	4	5	6
I. <u>Институт ботаники</u> ^{*2}					
1.	Способы размножения высоковитаминных шиповников в связи с введением их в культуру на Украине. Мл[адший] научн[ый] сотрудник А. И. Закардонец.	Составление инструкции, передача Укрвитамипрому 80 тысяч саженцев шиповника.	Подготовлена для печати инструкция по культуре шиповника, согласно предложений М[инистерства] с[ельского] х[озяйст]ва и Мин[истерства] пищевой промышленности УССР. Передано 60 тысяч саженцев шиповника Укрвитамипрому, остальные – Управлению шоссежных дорог для обсадки дорог. Проведен учет эффективности мероприятий по культуре шиповника в совхозе «Витамин» Одесской области. Разработан и передан Укрвитамипрому план производственных опытов по культуре шиповника для опорного пункта Укрвитамипрома.	Выполнено с превышением.	Изменений нет.

352

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

1	2	3	4	5	6
2.	<p>Главнейшие сорняки засушливых районов УССР (горчак розовый) и меры борьбы с ними. Ст[арший] научный сотрудник Д. Н. Доброчаева.</p>	<p>Составление инструкции и плаката по борьбе с горчаком.</p>	<p>Разработана инструкция и изготовлен плакат совместно с Комиссией по борьбе с горчаком розовым при Совете производительных сил АН УССР. Проведены консультации по борьбе с горчаком в 10 колхозах Херсонской и Николаевской обл[астей].</p>	<p>Выполнено.</p>	
3.	<p>Мероприятия по улучшению и рациональному использованию лугов: 1) Среднего Днепра, 2) Северного Донца и 3) Закарпатской области. Ст[аршие] научн[ые] сотрудники: 1) Д. Я. Афанасьев, 2) Г. И. Билык, 3) Г. И. Билык и Е. М. Брадис.</p>	<p>Разработка и передача Мин[истерству] с[ельского] х[озяйст]ва УССР мероприятий.</p>	<p>1) Разработаны мероприятия и передаются на апробацию в Отдел кормов Мин[истерства] с[ельского] х[озяйства] УССР. Подготовлена к печати научно-популярная брошюра. 2) Разрабатываются материалы для передачи в Отдел кормов Мин[истерства] с[ельского] х[озяйства] УССР. 3) Мероприятия разработаны и переданы в М[инистерство] с[ельского] х[озяйст]ва УССР и Закарпатскому управлению с[ельского] х[озяйст]ва. Разработан кормовой баланс области по округам с учетом развития животноводства на конец пятилетки.</p>		

1	2	3	4	5	6
<u>II. Институт зоологии</u>					
4.	Метод выкормки дубового шелкопряда в природных условиях на кустах дуба. Ст[аршие] научн[ые] сотрудники: С. М. Гершензон, П. О. Ситько.	Внедрение метода выкормки гусениц дубового шелкопряда в колхозах Винницкой и Полтавской обл[астей].	В 22-х колхозах Полтавской и 20 колхозах Винницкой обл[астей] внедрен метод выкормки гусениц. В 2-х колхозах Полтавской и 1 колхозе Винницкой обл[астей] выращивается дубовый шелкопряд улучшенной формы, выведенной Институтом и переданной в колхозы.	Выполнено.	Метод выкормки дубового шелкопряда применен в 22-х колхозах. Обследованы гренатные пункты. Проведены специальные семинары с работниками и инструктаж бригадиров по шелководству в колхозах, обеспечено руководство работами по применению нового метода выкормки. С мест поступают материалы об эффективности внедрения данного метода.
5.	Метод применения пылевидных веществ против серой полевки. Д[ействительный] член АН УССР П. А. Свириденко.	Составление инструкции на основе разработанного метода опыления нор ядовитыми веществами. Подготовка брошюры для колхозников.	Разработан метод опыления нор ядовитыми веществами. Составлена инструкция.	Выполнено.	Написана инструкция по применению разработанного метода опыления нор ядовитыми веществами.
6.	Механическая защита ценного посевного материала древесных культур от грызунов. Д[ействительный] ч[лен] АН УССР П. А. Свириденко.	Внедрение метода на плантациях пробкового дуба на Черноморском побережье.	Составлена инструкция.	Выполнено.	Написана инструкция. Внедрено на Кудепстенской плантации пробкового дуба. Черноморское побережье.

1	2	3	4	5	6
7.	Зависимость роста и размножения с[ельско]х[озийст]венных птиц от внешних факторов. Повышение яйценоскости пекинских уток. Д[октор] наук Б. Г. Новиков.	Составление инструкции по стимуляции яйценоскости некоторых пород водоплавающей птицы.	Экспериментальные работы производятся в виде производственного опыта в птицеводстве им. Чкалова Сталинской области. Будет к 1 декабря составлена инструкция по стимуляции светом яйценоскости пекинских уток.	Выполнено.	Продолжались производственные опыты по яйценоскости некоторых пород водоплавающей птицы. К 25 декабря с. г. будет составлена инструкция по методу стимуляции.
8.	Фауна птиц Закарпатской области. Обоснование использования промысловых видов птиц области. Ст[арший] научн[ый] сотрудник А. Б. Кистяковский.	Проект предложений использования промысловой птицы – рябчика.	Управлению по делам охотничьего хозяйства при СМ УССР переданы предложения по использованию рябчика.	Выполнено.	На основании выводов, представленных Ин[ститу]том научно-техническому совету Управления по делам охот[ничьего] хозяйства при СМ УССР, рябчик включен в список птиц, разрешенных к отстрелу.
9.	Метод стратиграфического расчленения четвертичной системы. Ст[арший] научн[ый] сотрудник И. Г. Пидопличко.	1) Издание брошюры о новом методе. 2) Внедрение метода в работе Геологического управления УССР и институтов геологии и археологии АН УССР.	Подготовлена брошюра на 4–5 печ[атных] листа. Метод передан для внедрения в Ин[ститу]ты геологии и археологии АН УССР.	Выполнено.	Написана брошюра на 4 печ[атных] листа, получены 4 положительных отзыва. Ученым советом Ин[ститу]та брошюра одобрена к печати и включена в план издания на 1950 г.

1	2	3	4	5	6
III. <u>Институт гидробиологии.</u>					
10.	Повышение рыбопродуктивности прудов. Д[окто]р наук В. А. Мовчан, мл[адший] н[аучный] сотрудник А. С. Вайнштейн.	Внедрение в 3-х колхозах метода комплексной интенсификации прудов.	Проведено зарыбление прудов в 4-х колхозах на площади 18,3 га посажено 32 800 годовиков и 113 000 мальков карпа.	План будет пере-выполнен.	Кроме указанных 3-х прудов, внедрение метода произведено еще в 3-х прудах колхозов Краснопольского р[айо]на. Начаты обловы прудов. Получен выход рыбопродукции: с площ[ади] 18 га по 6,5 ц/га; с площ[ади] 38 га по 6,2 ц/га (Тарашанский р[айо]н); с площ[ади] 9 га по 11,0 ц/га (Сумская обл.).
11.	Дунайская сельдь и биологические основы ее промысла. Рациональное использование промысловых запасов сельди и увеличение ее добычи. Д[окто]р наук В. И. Владимиров.	Передача Мин[истерству] рыбной пром[ышленности] УССР, Запчеррыбводу и Измаильскому рыбтресту предварительных выводов и мероприятий.	Материалы и предварительные выводы переданы Министерству, Тресту и сообщены специалистам и рыбакам Измаильского рыбтреста. Проверено на производстве применение предложений Института. Установлен положительный эффект основных предложений.	План выполнен.	Материалы Института использованы Главрыбводом Мин[истерства] рыб[ной] пром[ышленности] СССР при составлении проекта «Правил рыболовства» и в него внесен ряд пунктов по охране запасов сельди и других рыб Дуная, а также по вопросам регулирования добычи.

1	2	3	4	5	6
12.	Рыбы дельтовой части Дуная. Увеличение запасов рыбного стада и рационализация промысла. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] А. Ф. Ляшенко.	Разработка проекта изменений и дополнений действующих правил рыболовства на Дунае.	Предварительные выводы переданы Запчеррыбводу, им принят ряд мероприятий.	План выполнен.	
13.	Тюлька Днестровского лимана. Интенсификация добычи тюльки в Днестровском лимане. Д[окто]р наук В. И. Владимиров	Передача материалов по биологии и запасах тюльки и рекомендации по интенсификации ее добычи.	Материалы и рекомендации переданы Мин[истерству] рыбной пром[ышленности] УССР и Запчеррыбводу	План выполнен.	Изменений нет.
14.	Биология густеры и ее значение в промысле. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] Н. Д. Белый, мл[адший] н[аучный] с[отрудник] М. А. Полтавчук.	Составление карт нерестилищ густеры на среднем Днепре и передача их Укррыбводу, Мин[истерству] рыб[ной] пром[ышленности] УССР.	Министерству рыб[ной] пром[ышленности] УССР переданы материалы о нерестилищах густеры и соответственно уже использованы Министерством.	План выполнен.	В дополнение к переданным материалам Институт составляет карту нерестилищ густеры, а также других промысловых рыб. В связи с расширением объема работы карта будет передана Министерству лишь в ноябре м[еся]це с. г.

1	2	3	4	5	6
15.	Лимнологический очерк придунайских лиманов. Рационализация рыбохозяйственного использования придунайских лиманов Измаильской области и повышение их продуктивности. Ст[аршие] н[аучные] с[отрудники] Ю. М. Марковский и А. И. Амброз.	Передача Мин[истерству] рыб[ной] пром[ышленности], Запчеррыбводу и др[угим] материалов по характеристике лиманов Измаильской области (гидробиологические особенности, кормовая ценность, состав рыб и т. д.)	Мин[истерству] рыб[ной] пром[ышленности], Запчеррыбводу и Измаильскому рыбтресту переданы материалы с характеристикой лиманов. Материалы использованы для организации зарыбления придунайских лиманов.	План выполнен.	В дополнение к переданным материалам по просьбе Мин[истерства] рыб[ной] пром[ышленности] УССР представлены соображения о рациональности создания нерестово-выростных хозяйств для северной группы лиманов Измаильской области и о кормовых запасах лимана Сафьян и путях их использования.
16.	Гидрохимический режим малых рек УССР. Док[тор] хим[ических] наук М. В. Товбин, мл[адший] н[аучный] с[отрудник] А. Д. Коненко.	Передача заинтересованным организациям и учреждениям материалов по анализам воды малых рек.	Организациям, проектирующим н[ародно]-х[озяйственное] использование малых рек УССР, переданы материалы для проектирования новых водоемов и мер борьбы с засухой в южных районах УССР, а также для составления водного кадастра УССР.	План выполнен.	Переданные Ин[ститу]том материалы использованы Укрсельэлектропроект для проектирования гидроэлектростанций на малых реках (Михайловская, Ворожбянская, Лебединская, Стрижевская и др.). Глав[ное] управ[ление] сахар[ной] пром[ышленности] УССР использовало данные для проектирования химич[еской] водоочистки ЕЭЦ новостроящихся сахарозаводов и т. д. Подготовлена к печати 1-я часть монографии.

1	2	3	4	5	6
17.	Электрохимический метод определения хлора в хлорированных водах. Ст[арший] науч[ный] сотр[удник] М. Б. Фельдман.	Разработка метода. Изготовление образца прибора. Проверка их в производственных условиях.	Сконструирована опытная установка для электрохимического определения хлора и с инструкцией передана химлаборатории Киевского Водоканалтреста для испытания в производственных условиях.	План выполнен.	После устранения недостатков, обнаруженных во время испытания, прибор передан для дальнейшего испытания в лаборатории Киевского водопровода.
IV. <u>Институт биохимии</u>					
18.	Физико-химические изменения белков при действии на них денатурирующих агентов. Получение заменителей из крови животных. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР В. А. Белицер, ст[арший] н[аучный] с[отрудник] К. И. Коткова.	Испытание в хирургической клинике препарата.	Препарат, проверенный в опытах над животными, подготовлен к испытаниям в клинике Ин[ститу]та переливания крови.	Выполняется.	Начато испытание препарата в клинике Института переливания крови.
19.	Изучение процесса образования и устранения аммиака в организме. Внедрение новых методов исслед[ования] азотистого обмена при леч[ении] психич[еских] заболеваний. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР Д. Л. Фердман, ст[арший] н[аучный] с[отрудник] С. Ф. Эпштейн.	Разработка и внедрение приемов определения аммиака и глутамина в крови в практике клиник.	Клинические исследования проводятся отделом психиатрии Ин[ститу]та клинической физиологии. Подытожены результаты применения АТФ при миопатии и др[угих] мышечных заболеваниях на 30 больных.	План выполняется.	Совместно с отделом психиатрии Института клинической физиологии внедряются новые методы определения аммиака и глутамина в крови при психиатрических заболеваниях.

1	2	3	4	5	6
20.	Разработка спектрофотометрического метода определения витамина Д ₂ в его препаратах. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] В. П. Вендт.	Составление инструкции для лабораторий, инструктаж сотрудников лаборатории Укрвитамипрома при пользовании методом. Статья.	Статья будет сдана в печать в декабре с. г.	План выполняется.	Разработан простой метод определения витамина Д ₂ в его препаратах. Составлена инструкция по данному методу и внедряется заводскими лабораториями Укрвитамипрома.
21.	Кожный активатор. Применение для лечения ран. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] Л. И. Палладина.			План выполняется.	Разработана методика измерения активности веществ, стимулирующих рост ткани. Испытание препарата проводится на амбулаторных больных с длгонезаживающими ранами и с кожными заболеваниями. При применении указанных веществ наблюдается эффект роста эпителия.
22.	«Викасол». Разработка метода изготовления препарата витамина К ₃ . Академик А. В. Палладин.	Применение метода препарата «Викасол» в производстве медиц[инских] препаратов.]	Даются консультации ^{*1}		Даны консультации по производству и применению «Викасола»
23.	Изучение биохимических процессов при экспериментальной мышечной дистрофии и факторов ее устранения. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР Д. Л. Фердман, мл[адший] н[аучный] с[отрудник] В. А. Григорьева и др.	Испытание и разработка методов оценки эффективности препарата АТФ при лечении мышечных заболеваний.	Клиническая часть работы проводится совместно с Психоневр[ологическим] ин[ститу]том и кафедрой нервных заболеваний Мед[ицинского] ин[ститу]та.	План выполняется.	Проведено применение препарата АТФ при миопатии и других мышечных заболеваниях на 45 больных. Установлено, что препарат АТФ оказывает эффективное действие на течение мышечных заболеваний – в некоторых случаях приостанавливая заболевание (на ранних стадиях).

*1 Фразу вписано від руки.

1	2	3	4	5	6
V. <u>Институт микробиологии</u>					
24.	Новый антибиотик. Зав[едующий] отд[елом] Н. М. Пидопличко Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] В. И. Билай.	Внедрение в практику лечебных учреждений препарата «Микроцид».	Препарат производится и применяется в ряде лечебных учреждений Украины.	План выпол- няется. Спец[иа- льная] тема.	Подводятся итоги н[аучно]- и[сследовательских] работ и работ по испытанию «микроцида» в лечебных учреждениях и подготавливаются материалы для апробации Мин[истерством] здравоохранения УССР.
25.	Препарат для удобрения – азотоген. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР Л. И. Рубенчик, ст[аршие] н[аучные] сотр[удники] В. Т. Смалий, Х. Г. Зиновьева, О. И. Бершова.	Производственные опыты в 26 совхозах на площади 89 га по использованию азотогена под зерновые культуры, картофель, сеянцы и дички лесных и плодовых деревьев и др.	Заложены вегетационные опыты с применением азотогена на полях Укрсадовинтреста на площади около 100 га.	План выпол- нен.	Заложены производственные опыты по испытанию азотогена в 20 совхозах, 3-х опытных стан- циях, 2-х колхозах и 2-х заповед- никах. Результаты опытов будут учтены по получении актов об эффекти- вности азотогена.
26.	Новые антигены для диагностики бруцеллеза с[ельско]х[озийст]венных животных при помощи реакции преципитации пробы Бюрне. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР В.П. Тульчинская.	Широкий опыт по применению новых антигенов для диагностики бруцеллеза с[ельско]- х[озийст]венных животных в животноводческих х[озийст]вах Одесской области.	Антиген испытывался в колхозах и совхозах Одесской области. Исследовано 1600 проб крови крупного рогатого скота и более чем на 600 овцах поставлена проба Бюрне.		За год произведено 2000 исследо- ваний по испытанию антигенов для диагностики бруцеллеза. Подготавливаются материалы для доклада областным с[ельско]- х[озийственным] организациям и для апробации Мин[истерством] с[ельского] х[озийст]ва УССР.

1	2	3	4	5	6
27.	Активные расы уксусно-кислых бактерий. Применение их в производстве. Ст[аршие] н[аучные] сотр[удники] М. Л. Непомнящая и Л. Р. * ¹ Медвинская.	Передача активных рас уксусно-кислых бактерий производству и выявление устойчивости и активности.	На Киевском уксусном заводе заложен чан на чистой культуре уксусно-кислых бактерий, санкционированных Институтом. Получен высокий выход уксуса – 24 литра в сутки с кислотностью – 8,64%.		Заложенный при Киевском уксусном заводе чан на чистой культуре уксусно-кислых бактерий дает высокий выход уксуса – 24 литра в сутки с кислотностью – 9,14%.
VI. <u>Институт клинической физиологии</u>					
28.	Лечебное действие пониженного атмосферного давления. Лечение заболеваний: коклюш и анемия. Чл[ен]-корр[еспондент] АН УССР Н. Н. Сиротинин.	Провести лечение 300 больных коклюшем в барокамере Института.	В барокамере Ин[ститу]та проведено лечение свыше 200 больных коклюшем.	План выполнен.	Проведено лечение 304 больных.
29.	Физиологические стимуляторы. Тканевая терапия. Д[ействительный] член АН УССР В. П. Филатов.	Издание брошюры; составление инструкции; консультации в лечебных учреждениях.	Издана брошюра по биогенным стимуляторам на 1,25 печ[атных] листа. Составлена инструкция по применению их; проводятся консультации в различных лечебных учреждениях.		Составлена и издана инструкция по тканевой терапии. Написана брошюра. Проводятся консультации в лечебных учреждениях.

*¹ Так у документі. Потрібно: «Л. Ю.».

1	2	3	4	5	6
30.	<p>Методы исследования функционального состояния физиолог[ической] системы соединительной ткани. Применение методов с лечебной целью.</p> <p>Чл[ен]-кор[респондент] АН УССР Р. Е. Кавецкий.</p>	<p>Разработка материала по практическому применению тестов ФССТ. Составление брошюры, консультации.</p>	<p>Разрабатывается материал по практическому применению тестов ФССТ.</p> <p>Подготавливается брошюра и т. д.</p> <p>Даны консультации в различных лечебных учреждениях.</p>		<p>Разработан материал по практическому применению тестов ФССТ.</p> <p>Оформляется брошюра.</p> <p>Проводятся консультации.</p>
31.	<p>Физиологические стимуляторы. Применение в лечебной практике активных веществ типа каротина.</p> <p>Чл[ен]-кор[респондент] АН УССР В. П. Комиссаренко.</p>	<p>Применение препарата в Киев[ской] обл[астной] больнице и хирургической клинике [Института] усовершенствования врачей на 50 больных.</p>	<p>Проведено изготовление препарата и применение его в Киев[ской] обл[астной] больнице и хирургической клинике усовершенствования врачей.</p>	<p>План недовыполнен.</p>	<p>После проверки в 1949 году в клинике препарат кортиколин применен в хирургической клинике Института усовершенствования врачей на 17 больных и в инфекционной клинике Мединститута на 20 больных</p>

1	2	3	4	5	6
VII. <u>Ботанический сад</u>					
32.	Внедрение в культуру майорана. Использование в консервной промышленности. Ст[аршие] н[аучные] с[отрудники] Д. Ф. Лихварь, И. Ч. ^{*1} Дрига и др.	Передача семян майорана и организация производственных посевов в колхозах Нежинского р[айо]на Черниговской обл[асти].	Произведен посев майорана в 4-х колхозах Нежинского р[айо]на на площади 1,5 га.	План выполнен.	Намеченный объем работы выполнен.
33.	Внедрение в культуру болотного риса. Увеличение кормовой базы для водоплавающей птицы. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] М. И. Бондарь.	Выращивание болотного риса в рыбном х[озьяст]ве Васильковского района Киевской обл[асти].	Произведен посев болотного риса в на площади 1200 м ² в водоемах Укр[аинской] селекционно-опытной рыбной станции для размножения в ряде рыбных хозяйств.	План выполнен.	
34.	Внедрение сортов персика в северные районы УССР. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] Г. П. Рудковский и др.	Закладка сада на площади 5 га в к[олхоза]х Бышевского, Барышевского и Броварского р[айо]нов.	В питомниках Барышевского и Броварского районов выращивается 3,5 тысячи саженцев персика для высадки в 1950 году [в] к[олхоз]ные сады.	План выполняется.	Выращено 3442 саженцев персика, что обеспечит закладку в 1950 году персикового сада на площади свыше 3га. Передано в Госплодопитомники 54000 глазков персиков для окулировки.

*1 Так у документі. Потрібно: «И. Е.».

1	2	3	4	5	6
35.	Внедрение сортов винограда в северные районы УССР. Ст[арший] н[аучный] с[отрудник] Г. П. Рудковский и др.	Закладка маточного питомника в колхозах Бышевского района Киевской области.	Передано в к[ол]хозы Бышевского р[айо]на 6 тысяч черенков лучших сортов винограда для маточного питомника.	План выполняется	В колхозах Бышевского р[айо]на Киевской области выращено 4500 саженцев винограда, что обеспечит закладку свыше 1,5 га виноградника.
<u>СВЕРХПЛАНОВАЯ РАБОТА</u>					
1.	Определитель растений УССР. Коллектив сотрудников Ин[ститу]та ботаники.	Подготовка к изданию.	Определитель на 80 печ[атных] листов передан Сельхозиздату УССР для издания.		Определитель проходит редакцию.
2.	Внедрение новых ценных культур в к[ол]х[озное] производство. Ботсад.		В двух к[ол]х[озах] Бышевского р[айо]на засеяно 4 га крупнозерной гречихи К-1 селекции Ботсада и арбуза № 30 на площади 1 га. В Дымерском районе произведен посев кендыря для размножения. Для внедрения и размножения переданы 1335 образцов семян цветочных оранжевых растений и т. д.		Изменений нет

И[сполняющий] о[бязанности] председателя Отделения биол[огических] наук
член-корр[еспондент] АН УССР *М. Ф. Гулый*
Ученый секретарь Отд[еле]ния *А. Ф. Бачурина*

№ 133
ЗВІТ ВІДДІЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ НАУК АН УРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБОК В
НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО У 1949 р.

[Не раніше 1 вересня 1949 р.]^{*1}

№№ пп	Название темы и цель; исполнители	Объем работы на год	Выполнение на 1 сентября [19]49 г.	Приме- чание	Выполнение за год
1	2	3	4	5	6
1.	Составление проекта типов лесных культур для массивного лесоразведения в лесах Гослесфонда УССР. Исполнитель: [младший научный сотрудник] [Д. Д.] Лавриненко	Подготовить к печати и передать в Министерство лесного хозяйства.	Выполнено. Передано Министерству лесного хозяйства УССР и находится в печати.		План выполнен. Издается работа «Типы лесных культур для лесов Гослесфонда УССР» 7 печатных листов. Издан плакат по сбору и хранению семян 2000 экз. 0,2 п[ечатных] л[иста]. Плакат-инструкция «Хранение и сбор семян древесных культур» подготовлен к печати 0,6 печ. [атных] листов.
2.	Составление руководства для лесомелиораторов по полезащитному лесоразведению в колхозах и совхозах УССР. [Исполнитель]: ([Б. И.] Логгинов)	Подготовить к печати руководство объемом 7–8 п[ечатных] л[истов].	2. Издано через Сельхозгиз руководство тиражом 23 тыс. экземпляров. 3. Издан плакат по уходу за полезащитными полосами тир[ажом] 30 тыс. экз.		Составлен учебник 20 п[ечатных] л[истов] по агро-мелиорации для техник[ум]ов и школ.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

1	2	3	4	5	6
3.	Выращивание древесины безсучковой сосны. [Г. Г.] Короткевич, [А. К.] Ковалевский.	Продолжена работа по выращиванию древесины безсучковой сосны. в двух районах Киевской области и закладка новых участков в колхозах 5 районов и одном лесхозе.	1. Сдана в печать подробная инструкция. 2. От Министерства с[ель]ского хоз[яйст]ва УССР послано распоряжение обл[астным] отд[елам] с[ельского] х[озяйст]ва. Работы начнутся в октябре.		1. Издана тиражом 1500 экз. объем 0,5 п[ечатных] л[истов] «Инструкция по выращиванию древесины сосны без сучков». 2. От Министерства с[ельского] х[озяйст]ва УССР послано распоряжение обл[астным] отделам с[ельского] х[озяйст]ва по выращиванию сосны. 3. Осенние посадки сосны, намеченные планом, не проводились в связи с засухой.
4.	[I.] Использование местных фосфоритов из залежей УССР на удобрения. Руководитель – действительный член АН УССР А. И. Душечкин. Исполнители: 1) научные сотрудники Лаборатории агрохимии М. Л. Манейкис, Ф. И. Колесник, Н. И. Кухаренко и научн[ые] сотрудники Дрбовской и Чорторийской опытных станций. 2) Органы Министерства сельского хозяйства УССР.	50 тыс. га	Вопрос разрешается в Совете Министров УССР.	См. справку (приложение)* ¹	Работа не выполнялась, т. к. промышленная разработка фосфоритов в УССР не производится.

*¹ Згадана тут і далі довідка не публікується.

1	2	3	4	5	6
5.	<p>II. Использование на удобрения отходов марганцеворудной промышленности. Руководитель – академик П. А. Власюк. Исполнители – 1) Лаборатория физиологии питания растений Института физиологии растений и агрохимии АН УССР и Лаборатория агрохимии Всесоюзного научно-исследовательского института сахарной свеклы. 2) Органы Министерства сельского хозяйства УССР.</p>	109 тыс. га	<p>Требуется постройка подъездных железных путей и снижение отпускных цен на отходы. Вопрос разрешается в Совете Министров УССР и Министерстве черной металлургии СССР.</p>	См. справку (приложение)	План не выполнен в связи с задержкой завоза марганцевых шламов в колхозы.
6.	<p>III. Использование отходов буроугольной промышленности на удобрения. Руководитель – академик П. А. Власюк. Исполнители – 1) Лаборатория физиологии питания растений Института физиологии растений и агрохимии АН УССР (младший научный сотрудник А. Д. Хоменко). 2) Органы Министерства сельского хозяйства УССР.</p>	8,5 тыс. га	<p>Выполнено на 1 сентября – 12,0 тыс. га. Производится учет производственной эффективности.</p>		<p>Отходы бурого угля применены на площади 15,6 тыс. га. В результате применения повысился средневзвешенный урожай сахарной свеклы в среднем на 15,8 ц/га при урожае 16,4 ц/га. По учету в Звенигородском районе прибавка сахара 0,4%.</p>

1	2	3	4	5	6
7.	Борьба с озимой совкой при помощи трихограммы на пл[ощади] 130 т[ыс]. га в УССР. Теленга Н. А.	Областные лаборатории в Виннице, в Белой Церкви и Смелянский р[айо]н.	План выполнен по Винницкой, Бело-Церковской биолaborаториям и Смелянскому р[айо]ну. Учеты не закончены.		Учено на 1 ноября отработка 118 т[ыс]. га, учет продолжается. В Смелянском р[айо]не, где проводился деятельный учет на площади 5 т[ыс]. га повреждения озимой совкой были обнаружены в трех точках площадью 6,3 и 1 га.
8.	Применение ДДТ с самолетов в борьбе с непарным шелкопрядом. Руднев Д. Ф.	Площадь 2000 га.	План выполнен на площади 2147 га.		План выполнения – быстрая смертность вредителя – 25–100% (монашенка, сосновая совка, шелкопряды сосновый и непарный), тогда как другие методы давали ожоги листвы; смертности среди лесной фауны не наблюдалось. Пчелы должны вывозиться на период 15–20 дней.
9.	Рациональный метод инкубации грены и выкормки дубового шелкопряда. Карлаш Е. В.	Гренажный пункт (Полтавской обл[асти]) и 3 колхоза Опoшнянского р[айо]на Полтавской обл[асти]	План выполнен полностью и сверх того по 23 колхозам Полтавской области.		Работы проводятся в 32 кол[озах] Полтавской обл[асти]. Выкормка во многих колхозах перевыполнение плана, а в среднем выполнено по обл[асти] 65%, в то время как в последнем году колхозы выполняли план в пределах всего нескольких процентов.
10.	Отбор здоровой грены для производства выкормки гусениц дубового шелкопряда. Сиротина М. И.	Гренажный пункт (Полтавской обл[асти]) и 1 колхоз Опoшнянского р[айо]на Полтавской обл[асти]	План выполнен полностью и сверх того по 13 колхозам Полтавской области.		Получено 12 цент[неров] коконов племенного материала, тогда как в предыдущие годы племматериала не было совершенно. Новый способ инкубации грены дает 92–98% выхода гусениц против 50–60% в прошлые годы. Отбор здоровой грены дал выполнение плана в колхозе «Шлях до комунь» на 165%.

1	2	3	4	5	6
11.	Профилактический способ борьбы с желтухой дубового шелкопряда путем опрыскивания корма гусениц марганцовокислым калием. Захарченко Н. Л.	3 колхоза Опoшнянского р[айо]на Полтавской обл[асти].	План выполнен полностью.		Профилактическое опрыскивание марганцовокислым калием дает повышение урожая коконов в среднем на 15%.
12.	Искусственное доопыление люцерны и других с[ельско]х[озийственных] культур. Шашин А. И.	2 колхоза.	План выполнен полностью (в 2-х колхозах). Учеты работы не закончены.		Работа выполнена в 3-х колхозах на площади 27 га, учет продолжается. Искусственное опыление кукурузы веревкой дало прибавку урожая 1,9 ц/га, а с прибором 6,0 ц/га, подсолнечник 1,8 ц/га, гречиха 1,6 ц/га, по люцерне учет не закончен.
13.	Свеклоуборочный комбайн.	Разработка конструктивных усовершенствований свеклокомбайна, их изготовление и испытание образца свеклокомбайна.	Конструктивная разработка выполнена, образец комбайна с усовершенствованиями направлен на междуведомственные испытания.	План выполнен.	
14.	Молотилка АНП-500. Внедрение в производство молотилки средней производительности с одной очисткой.	Внедрение в производство законченного апробированного междуведомственной Комиссией образца молотилки.	Подготовлен к передаче экспериментальный образец молотилки, прошедшей многолетнюю эксплуатационную проверку. Возбуждено ходатайство перед Советом Министров УССР об организации выпуска молотилок.	Недo-выполнено. Необходимо решение Совета Министров УССР.	Молотилка подготовлена к передаче на завод, но указаний правительства о серийном выпуске машины не было.

1	2	3	4	5	6
15.	Универсально-комбинированная зернотравяная сеялка.	Разработка научных экспериментальных основ для создания сеялки.	Разработаны агротехнические задания для создания универсальной травяной сеялки. Установлена связь с заводом «Красная звезда» в г. Кировограде, изготавлиющем сеялки с целью организации комплексного проведения работы.	План Лаборатории выполнен.	План невыполнен в части создания образца сеялки в связи с отсутствием у Лаборатории производственного помещения (задержка переоборудования здания в Ботсаду).
16.	Внедрение в производство распределительных валиков и толкателей тракторных двигателей из модифицированного чугуна.	Внедрение в производство на заводах тракторостроения.	Разработана технология производства деталей, подготовлены и переданы в ЦК КП(б)У материалы об организации производства этих деталей.	План выполнен.	План выполнен ^{*1} .
17.	Изготовление коленчатых валов тракторных двигателей из модифицированного чугуна для тракторов СХТЗ-НАТИ и КД-35.	Изготовление коленчатых валов тракторных двигателей из модифицированного чугуна. Проведение экспериментальных и производственных испытаний.	Валы изготовлены. Проводятся экспериментальные испытания их в лабораторных условия и производственных МТС.	План выполнен.	^{*2}

^{*1} Словосполучения «План выполнен» вписано від руки.

^{*2} Викреслено фразу: «Молотилка подготовлена к передаче на завод».

1	2	3	4	5	6
18.	Внедрение в производство результатов разработок зерна по теории процесса сепарации, служащих основанием для проектирования более совершенных машин.	Публикация в печати результатов разработок по теории процессов сепарации.	В научном сборнике Лаборатории, находящемся в печати, помещены работы по этому вопросу.	План выполнен.	
19.	Передача в производство результатов исследований Лаборатории по методике расчета рамных конструкций тракторных сеялок.	Проведение экспериментальных работ по расчету рамных конструкций тракторных сеялок.	Работы проведены и оформлены. Материалы переданы заводу «Красная звезда» в Кировограде, изготавливающему сеялки.	План выполнен.	

И[сполняющий] о[бязанности] председателя Отделения
 член-корреспондент АН УССР *Н. А. Тюленев*
 Ученый секретарь *В. И. Яровой*

№ 134

РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ЗБІЛЬШЕННЯ ШТАТІВ АН УРСР

9 вересня 1949 р.

1. Довести до відома Президії Академії наук УРСР, що Рада Міністрів Союзу РСР розпорядженням від 15 серпня 1949 року № 12929-р дозволила Раді Міністрів УРСР збільшити штат Академії на 285 одиниць^{*1}, без збільшення фонду заробітної плати, затвердженого Академії на 1949 рік.

2. Доручити Президії Академії наук УРСР подати до 15 вересня 1949 року Раді Міністрів УРСР додатковий штатний розпис на 285 одиниць, урахувати потреби в укомплектуванні штатами всіх установ та організацій Академії, включаючи установи Академії, що наново організуються.

3. Зобов'язати Міністерство фінансів УРСР (т. [Г. Л.] Сахновського) до 30 вересня 1949 року подати 285 одиниць адміністративно-управлінського персоналу з діючих штатів бюджетних організацій УРСР.

Заступник Голови Ради Міністрів УРСР *П. [В.] Рудницький*

На документі помітка: «Проект підготовлений сектором праці і зарплати УС Ради Міністрів УРСР (т. Тарасовим)».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 7, спр. 9841, арк. 205. Оригінал. Машинопис.

№ 135

**ЗВІТ ВІДДІЛУ ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
НАУКОВИХ РОЗРОБОК В НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО
ЗА 9 МІСЯЦІВ 1949 р.**

[Не раніше 1 жовтня 1949 р.]^{*2}

В 1949 году в Отделении технических наук АН УССР по плану внедрения научно-исследовательских работ разрабатываются 55 тем. Эти темы распределяются по институтам следующим образом:

колич[ество] тем^{*3}

1. Институт электросварки	11
2. [Институт] черной металлургии	6
3. [Институт] строительной механики	10
4. [Институт] электротехники	7
5. [Институт] теплоэнергетики	3
6. [Институт] горной механики	6
7. [Институт] гидрологии и гидротехники	8

^{*1} Цього збільшення штатів АН УРСР не отримала.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено в документі.

За истекшие 9 месяцев 1949 года институты Отделения технических наук приложили значительные усилия для выполнения плана внедрения и, в первую очередь, выполнения хозяйственных исследований. Проведению работ по договорам в первом полугодии весьма мешала задержка их оформления в Министерстве финансов и отсутствие четких указаний о порядке оплаты работников. Наличие инструкции о порядке проведения хозяйственных работ, утвержденная в июне м[еся]це с. г. Министерством финансов УССР значительно упорядочило и облегчило выполнение хозяйственных исследований и внедрение их в промышленности.

Созданная при Президиуме АН УССР комиссия по руководству и контролю за работой по внедрению результатов научно-исследовательской деятельности институтов ОТН, возглавляемая вице-президентом Е. О. Патонем, оказывает существенную помощь в усилении и конкретизации непосредственной связи с промышленностью. План по внедрению по ряду институтов был скорректирован после вынесения замечаний и указаний комиссии, руководимой акад[емиком] Е.О. Патонем.

Ход выполнения плана внедрения научно-исследовательских работ по отдельным институтам характеризуется следующими данными:

1. Институт электросварки им. академика Е. О. Патона

По теме 1. «Автоматическая скоростная сварка труб для магистральных нефте- и газопроводов» работа полностью выполнена. На Харьцызском заводе пущен в эксплуатацию новый электротрубосварочный стан конструкции, разработанной институтом.

По теме 2. «Автоматическая сварка железнодорожных мостов» – план за три квартала полностью выполнен. Производятся испытания опытного автосварного моста через р. Снежать по ж[елезно]д[орожной] линии Киев-Москва.

По теме 3. «Автоматическая сварка под флюсом вертикальных и горизонтальных швов кожуха доменной печи» план за три квартала выполнен. В настоящее время заканчивается автосварка на монтаже кожуха доменной печи Запорожстали.

По теме 4. «Автоматическая сварка тонколистовых изделий (0,8–2 мм) металлическим и угольным электродом». План за три квартала выполнен. Заводу «Металлопосуда» передана установка, разработанная Институтом, для автосварки канистр.

По теме 5. «Автоматическая сварка под флюсом тонколистовых секций речных судов (сварка полотнищ и приварка набора)». За 9 месяцев план полностью выполнен. На заводе «Красное Сормово» установлены и работают магнитные стенды и осуществляется поточное изготовление тонколистовых секций.

По теме 6. «Автоматическая сварка резервуаров в заводских условиях, новый метод изготовления и монтажа на стройплощадке». План за три квартала выполнен полностью. На заводе металлоконструкций в г. Куйбышеве успешно идет изготовление нефтерезервуаров по новому методу.

По теме 7. «Автоматическая наплавка изношенных гребней бандажей вагонных колес и деталей паровозов (поршни, параллели и т. д.)». За третий квартал

план невыполнен. В настоящее время на Дарницком ж[елезно]д[орожном] узле проходят испытания бандаж тензорных колес, наплавленные автоматом.

По теме 8. «Автоматическая наплавка изношенной поверхности валков прокатных станков» работа выполняется с отставанием. 10 октября с. г. выехал сотрудник института в г. Днепропетровск на завод им. Ленина с целью ускорения монтажа установки для наплавки валков.

По теме 9. «Автоматическая сварка и газовая резка низколегированных сталей больших толщин». Из плана внедрения исключена по просьбе Института электросварки в июне с. г., так как Минсудпром и др[угие] организации еще не имеют стали соответствующей марки.

По теме 10. «Разработка и внедрение на заводах новых типов сварочных аппаратов и трансформаторов-регулято[ров]» план выполнен со значительным превышением. Институт изготовлены сверх плана десятки шланговых полуавтоматов.

По теме 11. «Внедрение в промышленности новых марок флюса для автоматической сварки под флюсом» план за три квартала выполнен. налажен промышленный выпуск новых флюсов АН-60 и АН-10.

Работы выполняются Институт в большом количестве, качественно и каждая из них является важной и полезной для народного хозяйства. Все работы выполняются в соответствии с планом и в срок; задержка происходит лишь по независящим от Института причинам.

Наличие в Институте отдела внедрения, располагающего хорошо оснащенными мастерскими и конструкторскими бюро, выгодно отличает Институт электросварки от других институтов ОТН в работе по внедрению.

Успешная деятельность Института по внедрению в народное хозяйство новой передовой техники объясняется также тем, что в Институте правильно и плодотворно ведутся научно-исследовательские и теоретические работы.

Работа Института электросварки в области внедрения своих научных достижений в промышленность и народное хозяйство СССР может служить образцом не только для институтов АН УССР, но и для других научно-исследовательских организаций.

2. Институт черной металлургии

План внедрения научно-исследовательских работ выполняется следующим образом:

По теме 1. «Проведение плавки на шихтовых материалах оптимального размера в доменном цехе Макеевского металлургического завода им. Кирова».

Согласно плану работа выполнена за период январь-май.

Дальнейшее проведение работы было приостановлено в связи с тем, что Министерство металлургической промышленности, несмотря на договоренность (имеется документация по этому вопросу), не обеспечило плана перевозки необходимых материалов для проведения опытных плавки.

Министерство металлургической промышленности постановило перенести выполнение этой работы на 1950 год.

По теме 2. «Получение высокопрочного агломерата и доменная плавка на нем».

Работа выполнена в объеме, предусмотренном договором, и утверждена заводом и ГУМПОм Министерства металлургической промышленности.

В результате лабораторных исследований, проведенных институтом по расширенному против договора плану, предложен метод повышения прочности агломерата путем введения малых добавок: сварочного и мартеновского шлака и др[угих] плавней, а также метод самоплавного мело-доломитного агломерата.

Завод с марта 1949 г. начал применять добавки доломита и мартеновского шлака, следствием чего было заметное увеличение производительности аглолент.

По теме 3. «Доменная плавка передельных чугунов мартеновских на магниезиальных шлаках».

Работа проводится по заданию Министерства металлургической промышленности во втором полугодии 1949 г.

Согласно плану выполнена работа по подготовке необходимых материалов для плавки и расчету шихт для проведения трех серий плавов.

Проведена первая серия плавов на магниезиальных шлаках.

Первые плавки дали положительные результаты: показали ровный ход печи, уменьшили содержание серы в чугуне и подтвердили возможность дальнейшего увеличения содержания окиси магния в шлаке для следующей серии опытов. Выполнение работы – 50%.

По теме 4. «Способ защиты магистральных линий газопровода от коррозии».

Работа проводится по договору с Управлением газопровода Дашава–Киев.

В 1949 г. согласно договору сконструированы, изготовлены (мастерскими Института) и сданы в эксплуатацию катодные вольтметры с электродами сравнения в количестве 4-х комплектов. Изготовлено 650 контрольных пластин для установки на трассе газопровода.

Проведена и внедрена технология термитной приварки пластин (вместо электросварки) к трубам газопровода, находящимся в эксплуатации под давлением.

Бригады Института в течение года работают на трассе. Проверено состояние изоляции и коррозии газопровода после их залегания в почве больше 2-х лет на протяжении 41 км. Выполнение работы – 75%.

По теме 5. «Внедрение на заводе «Запорожсталь» результатов н[аучно]-исследовательских работ сталеплавильного отдела».

Согласно плана проведено составление и внедрение на заводе «Запорожсталь» инструкции по новому методу расчета мартеновской шихты на основании статистических данных завода.

В третьем квартале сталеплавильным отделом проведена большая работа по оказанию техпомощи и консультаций следующим заводам: «Запорожсталь», им. Петровского, им. Кирова, [паро]возостроительному заводу и заводу «Красное Сорново».

По вопросам снижения содержания серы в газе и металле, раскислению стали, режима марганца и температуры выплавки. Выполнение плана – 75%.

По теме 6. «Оптимальные условия термической обработки заменителей быстрорежущей стали при температуре ниже 0⁰С (обработка холодом)». Работа выполнена согласно плану.

Полностью закончено производственное испытание режущих инструментов, обработанных глубоким холодом в производственных условиях.

Установлено, что стойкость режущих инструментов, обработанных глубоким холодом, в три раза выше, чем у инструментов, обработанных обычным путем (закалка и многократный отпуск).

Результаты работы внедрены на заводах «Большевик» и Станкозаводе им. Горького (Киев). Выполнение плана – 90%.

В комиссии по руководству и контролю над работой ОТН по внедрению работы Института черной металлургии по выполнению плана за первое полугодие была признана неудовлетворительной. Институту указывали, что большинство тем, включенных в план внедрения, находится в стадии экспериментальной разработки и что по этим темам Институт еще не располагает окончательными данными, пригодными для внедрения в промышленность. Институту было предложено пересмотреть и уточнить план внедрения, исключив из плана работы, выполняемые в порядке оказания техпомощи, строго учесть реальные ресурсы Института, включить в план только те темы, по которым полностью закончена исследовательская работа.

Во втором полугодии Институт включил дополнительно только одну тему и плана не пересматривал.

Институт не выполнил также указание комиссии и бюро ОТН о реорганизации лаборатории и контроля внедрения, мотивируя это тем, что будто не ясен вопрос о выделении дополнительного штата для химико-аналитической лаборатории, несмотря на то, что бюро ОТН дало четкие указания в этом вопросе.

3. Институт строительной механики

Ход выполнения плана внедрения научно-исследовательских работ характеризуется следующими данными:

По теме 1. «Устойчивость и прочность стержневых систем» выполнение идет по плану. Разработан расчет башни системы Шухова на общую устойчивость, а также произведена проверка прочности и общей устойчивости восстановленной башни в г. Белая Церковь.

По теме 2. «Приближенный расчет прочности и устойчивости пластинок произвольного контура» работа полностью выполнена и передана заказчику. Произведен расчет рамных опор моста через реку Днепр у Киева по договору с организацией «Проект стальных конструкций».

По теме 3. «Режим качественного шлифования и контроля рабочих поверхностей коленчатых валов, гильз цилиндров и подшипников качения».

Работа выполняется по плану. Проведено исследование шлифования и контроля партии коленчатых валов, гильз и цилиндров на Первомайском заводе Минсельхоз УССР. На этом заводе внедрены предложенные Институтком режимы обработки и методы коленчатых валов и гильз.

Тема 4. «Влияние механической обработки сталей на их износостойчивость» выполнена полностью. Разработана методика оценки вибраций шпинделей станков при повышении числа оборотов. Проведены испытания шпиндельных подшипников и выводы приняты заводом для обоснования выпуска скоростных станков Станкозавода им. Горького.

Тема 5. «Исследование статической и динамической прочности чугунного и стального литого промежуточного и коленчатого валов судовой паровой машины ПМ-6» выполняется в соответствии с планом. Разработаны технические условия,

расчет и чертежи литых чугунных валов. Проведены статические испытания и начаты усталостные испытания образцов металла опытных плавок, выполняемых на заводе «Ленинская кузница».

По теме 6. «Разработка и изготовление модернизированной серии виброметров» работа досрочно закончена полностью. Разработаны, изготовлены и переданы заказчику (НИИ ВВС) приборы, успешно прошедшие испытания.

Тема 7. «Разработка и изготовление измерителя ударных перегрузок» выполняется с превышением сроков плана. Разработан и изготовлен прибор и производится его наладка и испытания.

Тема 8. «Разработка и изготовление установки для тарировки тензометрической аппаратуры» выполняется по плану. Изготовлены отдельные узлы и приборы испытательной установки.

Тема 9. «Разработка и изготовление установки для тарировки вибрографов» выполняется в соответствии с планом. Проведена лабораторная разработка системы настройки виброплатформы на диапазон частот, испытаны отдельные узлы установки.

По теме 10. «Проектирование и изготовление приборов для длительного учета пиковых напряжений, возникающих в корпусе корабля», работа идет по плану. Спроектирован и частично изготовлен прибор – счетчик заданных напряжений и амплитуд напряжений.

В работе по внедрению научно-исследовательских тем в промышленности Институт строительной механики в течение 1949 года добился коренного улучшения. Для расширения круга предприятий, на которых желательно внедрять новые достижения, Институт выпускает и рассылает информационные материалы, содержащие конкретные указания и возможности использования научных разработок Института. Институт не выполнил указания комиссии, руководимой Е. О. Патоном, о необходимости более целесообразно проводить работу внедрения научных исследований по ведущей проблеме и пополнить план новыми темами.

4. Институт электротехники

По плану внедрения научных исследований Институт ведет работы по 7 темам, выполнение которых характеризуется следующими данными:

По теме 1. «Компаундирование синхронных генераторов с коррекцией напряжения» – полностью внедрено в производство компаундирование на заводе «Электросила» и ведется подготовка к внедрению электромагнитных корректоров. Работа широко внедряется по договорам с Министерством электростанций СССР, Гидроэнергопроектом, Киевэнерго, НиваГЭСстрой, Укрсельэлектро, ЦКБ Министерства судостроительной промышленности и др.

Разработано совместно с заводом «Электросила» устройство компаундирования для мощных генераторов ДнепрогЭС. Работа весьма успешно внедряется широким фронтом.

По теме 2. «Устройство для автоматического пуска осциллографов» передано и установлено на ГЭС-2 Киевэнерго устройство для пуска осциллографов при авариях. Работа выполняется в соответствии с планом.

По теме 3. «Счетчики учета потерь энергии в сетях энергосистем в меди и железе». Проводится наблюдение за эксплуатацией счетчиков потерь, установлен-

ных в системе Киевэнерго и производится обработка эксплуатационных материалов. Работа выполняется планоно.

По теме 4. «Высокочувствительная земляная защита генераторов» два комплекта земляной защиты установлены и введены в эксплуатацию на генераторах системы Киевэнерго. Выполняются работы по установке защиты на всех генераторах системы. На заводе ХЭМЗ изготавливается опытная конструкция шинного трансформатора тока нулевой последовательности для земляной защиты. Выполнение работы идет успешно по плану.

По теме 5. «Методика нормирования электроэнергии в промышленности». Заводу ХЭМЗ указаны мероприятия, обеспечивающие экономию электроэнергии в четырех цехах. Даны рекомендации мероприятий по увеличению производительности труда и экономии электроэнергии в цехах завода. Ведется разработка «Нормативной шкалы» для внедрения ее в производственное нормирование инструментальных цехов заводов.

По теме 6. «Исследование и разработка регуляторов угла поворота лопастей турбин Коплана в зависимости от напора» выполняется согласно плана. Разработаны и изготавливаются два комплекта регуляторов угла поворота турбин для Туломской ГЭС.

По теме 7. «Регулятор скорости электромеханического типа для малых гидроэлектростанций» выполняется успешно. Разработанный и выполненный регулятор скорости установлен на гидроэлектростанции Сельэлектро в Дидовщине и находится в опытной эксплуатации.

По вопросу внедрения научных достижений Институт тесно связан с многочисленными предприятиями и ведомствами, работа налажена хорошо, план выполняется удовлетворительно. Решения комиссии, руководимой Е. О. Патонем, выполняются.

5. Институт теплоэнергетики

По рекомендации комиссии по руководству и контролю над работой институтов по внедрению Институт и бюро ОТН пересмотрели план внедрения и оставили для разработки в 1949 году три темы. Выполнение их идет следующим образом:

По теме 1. «Внедрение сжигания бурых углей УССР». Для оказания непосредственной помощи предприятиям в деле повышения эффективности и экономичности сжигания украинских бурых углей, а также для обобщения существующего опыта научными сотрудниками Института были совершены выезды на восемь предприятий – наиболее крупных потребителей украинского бурого угля. На этих предприятиях проведены испытания существующих топочных устройств, даны соответствующие предложения по улучшению их работы. По договору с Киевэнерго закончен монтаж опытной промышленной топки с шахтной мельницей на Киевской ГЭС-1. Достигнуто соглашение с Главэнерго МКХ УССР об установке опытного промышленного образца топки с кипящим слоем на Кременчугской ГЭС по проекту, разработанному Институтом.

По теме 2. «Методы эффективного сжигания природных газов». В соответствии с планом было проведено совместно с работниками Киевэнерго испытание парового котла на ТЭЦ-3. В результате испытаний удалось предложить правильный режим работы котла и составить новую режимную карту для работы на при-

родном газе. Внедрение нового режима повысило коэффициент полезного действия котла № 2, а, следовательно, и других такого же типа, на 3–5%, что подтверждено специальным письмом Киевэнерго.

Проведена работа по внедрению беспламенной инжекционной многосопельной горелки на фабрике химической обработки бумаги. Удалось наладить нормальный режим ее работы, однако, керамическая часть оказалась недостаточно огнеупорной. Изготавливается новая керамика. Работа по внедрению этой горелки продолжается.

По теме 3. «Материалы к генеральной схеме электрификации УССР». Закончен и сдан Укрсельэлектропроекту четвертый (последний) раздел «Материалов к генеральной схеме сельской электрификации» под названием «Электроснабжение села от энергосистем МЭС». Вся работа в целом вошла составной частью в генеральную схему сельской электрификации, уже рассмотренную и одобренную правительственной комиссией и президиумом Госплана УССР.

По договору с Укрводпроектом выполнена работа «Пути энергоснабжения орошаемых районов первой очереди Юга УССР». Работа состоит из двух самостоятельных частей: в первой рассмотрены в основном вопросы энергоснабжения крупномассивного орошения, во второй – энергоснабжение орошения от артезианских колодцев. Основная идея, положенная в основу этой работы – широкое использование бурых углей и энергии ветра.

Разработан и передан Госплану УССР доклад «Перспективы развития электроэнергетики УССР на ближайшие 10–15 лет». Работа является синтезом, дальнейшим развитием научных исследований Института по энергетике УССР. Доклад используется Госпланом при разработке перспективных планов. Институт расширил в 1949 году связи с промышленностью, внедряемые им работы имеют большое значение для развития тепловой энергетики на Украине. Институт проводит большое количество работ по внедрению на хозяйственных началах.

6. Институт горной механики

По теме 1. «Автоматизация врубмашины МВ-60» по договору с Гипроуглемашем Министерства угольной промышленности СССР выполнено: спроектирован и изготовлен чувствительный элемент и трансформатор к нему; проект и изготовление сервосистемы; монтаж системы регулирования на подающей части врубмашины МВ-60; частично выполнен эскиз-расчетный проект подающей части врубовой машины с турбомуфтой и системой регулирования; наладка системы регулирования на подающей части врубмашины МВ-60, а также заводские и шахтные испытания автоматизированной машины МВ-60 выполняются в соответствии с планом в настоящее время.

По теме 2. «Автоматическое регулирование врубовой машины по нагреву ее двигателя» разработана схема и определены параметры устройств для установления уровня мощности двигателя врубовой машины по его нагреву. Получен опытный образец устройства для визуального определения уровня мощности.

Монтаж и испытание устройства задерживается из-за отсутствия в ИГМ врубового мотора.

По теме 3. «Технология охлаждения рудничного воздуха в глубоких шахтах Донбасса» разработана технология охлаждения рудничного воздуха для проектируемой трестом «Укруглепроект» шахты «Горловская-Глубокая» треста «Горлов-

скуголь»); выполнен полный расчет теплового баланса подземных выработок этой шахты. Обе эти работы Института выполнены и представлены тресту «Укруглепроект» в виде технического проекта охлаждения воздуха в шахте «Горловская-Глубокая». Проект этот одобрен техническим советом треста (протокол № 3 расширенного заседания треста «Укруглепроект» от 24 июля [19]49 г.).

В плане внедрения по этой теме предусматривалась также разработка технологии охлаждения рудничного воздуха для ш[ахты] № 11 им. Шверника треста «Куйбышевуголь», проект реконструкции которой выполняется трестом «Сталинуглепроект». Работа по внедрению этой части темы проводилась нормально до сентября месяца 1949 г. В сентябре трест «Сталинуголь» уведомил Институт о том, что в соответствии с распоряжением МУП СССР поданная часть проекта этой шахты будет перепроектироваться. В связи с этим работы по внедрению на шахте им. Шверника остановлены до окончания выполнения трестом «Сталинуглепроект» горной части проекта.

По теме 4. «Рациональные схемы вскрытия и разработки пологопадающих каменноугольных месторождений с расположением главных выработок в устойчивых породах»:

а) сделан доклад на техсовете треста «Укруглепроект»;

б) путем консультаций в трестах «Укруглепроект» и «Сталинуглепроект» внедряется при проектировании новых шахт.

По теме 5. «Модернизация экскаватора ЭМ-502». Заключен безденежный договор с заводом «Красный экскаватор» на изготовление ковшей типа ИГМ к экскаватору ЭМ-502; внесены изменения в конструкцию ковша, позволяющие уменьшить усилия и мощность при копании грунта; изменения приняты и осуществляются заводом; выполнен общий вид ковша ИГМ для экскаватора ЭМ-502. Дальнейшая работа по внедрению по этой теме приостановлена в связи с болезнью исполнителя.

По теме 6. «Рационализация бурения при проходке выработок в крепких породах». В связи с уходом из Института исполнителя работа по внедрению этой темы не проводится.

Работа Института горной механики по внедрению научных достижений в 1949 году значительно улучшена. Внедряемые работы имеют большое значение для развития горной промышленности. Указания комиссии по руководству и контролю по внедрению выполняются.

7. Институт гидрологии и гидротехники

Во исполнение постановления комиссии Президиума АН УССР по руководству и контролю над работой институтов ОТН по внедрению от 20 апреля [19]49 года Институт провел организационные мероприятия с целью ^{*1} улучшения работы по внедрению и приближения к запросам производства. Эти мероприятия заключались в следующем:

Все старшие научные сотрудники Института принимали актуальное ^{*2} участие во внедрении работ в практику, оказывали систематическую помощь и консультации по внедрению конкретных работ Института.

*1 Далі викреслено слово «значительного».

*2 Так у документі. Потрібно: «активное».

Институт созывал технические совещания по отдельным внедряемым работам с представителями проектных и строительных организаций, а также с целью контроля качества проектов по прудам и водохранилищам и проверки внедрения в них научных достижений Института, рассмотрел выборочно 14 проектов, выполненных семью различными областными гидромелиоконторами.

Скорректированный план по внедрению в практику основных научно-исследовательских работ Института на 1949 год состоит из 8 тем, по которым закончены договоры на их внедрение с 15 предприятиями.

Выполнение по каждой из внедряемых тем кратко можно охарактеризовать таким образом.

Тема 1. «Основные положения проектирования низконапорных земляных плотин», согласно договоров, внедряются в 8 предприятиях.

Для внедрения этой работы в практику проектирования прудов и водохранилищ указанным предприятиям были предоставлены соответствующие материалы и давались систематические указания и консультации по ее внедрению. Составлены 128 проектов прудов и водохранилищ, в которых применены методы проектирования и типы плотин, разработанные в данной теме.

Большинство из этих проектов находятся уже в стадии строительства. Украинский институт гидротехники и мелиорации МСХ УССР применил указанную работу при составлении типовых проектов колхозных прудов.

Тема 2. «Основные положения проектирования улучшенных типов водосливных плотин из каменной наброски» внедряется в Укркоммунэнергопроекте и Укрсельэлектропроекте. Такой тип плотины запроектирован и утвержден к строительству в 1950–1951 гг. на р. Уж г. Коростеня и на двух объектах Укрсельэлектро. Плотина у Коростеня будет опытным образцом, на котором будут поставлены специальные исследования.

Тема 3. «Водослив с широким порогом» внедряется в организациях: Укрводпроект, Укрсельэлектропроект, Киевская облгидромелиоконтора, УкрНИИГМ, Совхозмелиоводстрой, Киевтрансозелпроект, Союздорпроект, ВТИЗ. Работа используется при проектировании водопропускных сооружений. Общее количество объектов, на которых применены способы расчетов, разработанные Институтом и изложенные в указанной работе, составляют свыше 100.

Тема 4. «Низконапорные плотины из местных материалов». Чтобы облегчить применение разработанных способов расчета этого типа плотин, были размножены отдельные части этой работы и переданы наиболее мощным проектным организациям – Укрводпроект, Укрсельэлектропроект. По имеющимся сведениям рекомендации Института применены при проектировании около 50 прудов и водоемов.

Тема 5. «Гидрологические расчеты для рек УССР» – основное пособие, по которому производятся гидрологические и водохозяйственные расчеты при проектировании прудов на территории Украины. Указанная работа является основным руководством в таких проектных организациях – Укрводпроект, Укрсельэлектропроект, Укрпроектдор, Днепровское бассейновое управление пути, ВТИЗ, Управление по транспортному освоению малых рек, Главводхоз МСХ УССР.

С целью оказания помощи при массовом проектировании колхозных прудов Институтом, совместно с УкрНИИГМом, составлена и через Министерство с[ельского] х[озяйства] УССР разослана во все областные центры инструкция –

«Гидрологические и водохозяйственные расчеты для колхозных прудов». Широкое применение инструкции в практике колхозного проектирования подтверждается данными Главводхоза УССР.

Тема 6. «Регулирование малых рек» – широко применяется в практике Управления по транспортному освоению малых рек при СМ УССР и Днепровского бассейнового управления пути: рекомендована указанными ведомствами как инструктивное пособие.

Тема 7. «Гидрологические характеристики рек УССР». Работа дополняет отмеченную выше работу «Гидрологические расчеты для рек УССР» и также является основным руководством организаций, проектирующих водохозяйственные мероприятия и сооружения. Кроме киевских проектных организаций, указанных в теме № 5, применяется Донбассводтрест[ом] (г. Сталино), Укргидроэнергопроектом (г. Харьков).

Тема 8. «Расчет отверстий водопропускных сооружений» внедряется в организациях – УкрНИИГМ, Совхозмелиоводстрой, Киевтрансузелпроект, Союздорпроект, Укрпроектдор.

В дополнение к теме в гидравлической лаборатории Института исследована модель данного водослива с круглым колодцем, разработан расчет этого сооружения и изложен в соответствующей инструкции, которая передана таким организациям: Киевтрансузелпроект, Союздорпроект, Укрпроектдор. Инструкция широко используется при проектировании прудов, с использованием дорожных насыпей как плотин.

План внедрения в основном Институтом выполняется и к концу года будет выполнен с превышением; основной организационной формой внедрения в текущем году были безденежные договоры. Однако Институт считает более эффективной формой внедрения своих достижений в практику денежные договоры с хозорганизациями^{*1}.

8. Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов (г. Харьков)

По Лаборатории выполнение четырех тем по плану внедрения, по которым заключены хоздоговора, работа идет нормально в соответствии с намеченными сроками.

По теме 1. «Проектирование и исследование по гидравлическим турбинам и измерительным приборам к изобретению «Гидробурщит» первый этап этой работы, намеченный на 1949 год, закончен, проект установки находится на утверждении.

По теме 2. «Исследование работы гидромфты сцепления на гусеничных тракторных машинах» в соответствии с планом закончены экспериментальные испытания на стенде работы гидромфты сцепления.

По теме 3. «Комбинированный вентилятор для опытного пылеугольного паровоза» разрабатывается новый тип промышленной воздуходувки. Работа выполняется в соответствии с намеченным планом.

По теме 4. «Экспериментальные исследования гидромфты для транспортных машин» в порядке подготовки ко внедрению проводятся ходовые испытания гидромфты на автомашине ЗИС-150 – испытания проходят весьма успешно.

^{*1} Далі викреслено фразу: «и уже в настоящее время заключил несколько таких договоров, но утверждение их задерживается в Планово-финансовом отделе АН УССР».

В целом Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов план работ по внедрению научных достижений проводит удовлетворительно, имеет тесные связи с промышленностью и совместно с заводами ведет ряд разработок.

Председатель бюро ОТН АН УССР
действительный член АН УССР *Н. Н. Доброхотов*
Ученый секретарь ОТН *А. Н. Милях*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 374, арк. 32–47. Оригінал. Машинопис.

№ 136

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ДИРЕКТОРА ІНСТИТУТУ АРХЕОЛОГІЇ
ЧЛ.-КОР. Л. М. СЛАВІНА ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР
ПРО ПЕРЕВЕДЕННЯ ОДЕСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ У
ВІДАННЯ АКАДЕМІЇ**

5 жовтня 1949 р.

В связи с письмом Совета Министров УССР и Комитета по делам культурно-просветительных учреждений УССР об Одесском музее⁷⁹, Институт археологии Академии наук УССР сообщает следующее:

1. Одесский музей является старейшим и наиболее ценным на Украине археологическим центром, представляющим большой научный интерес.

2. В системе Комитета по делам культурно-просветительных учреждений Одесский музей постепенно превратится в рядовой краеведческий музей, чего допустить не следует.

3. Передача Одесского музея в ведение Академии наук является в данных условиях наиболее приемлемым и целесообразным решением вопроса, обеспечивающим не только существование этого Музея как археологического научного учреждения, но и его дальнейшее развитие.

4. Одесский музей мог бы являться одной из археологических баз нашей Академии, подобно Львовскому археологическому филиалу, заповеднику «Ольвия».

5. Одесский музей мог бы являться тем местом, где Институт археологии и заповедник «Ольвия» развертывали бы коллекции своих экспедиций. Экспозиция Одесского музея могла бы быть построена так, чтобы служить образцом для всех исторических и краеведческих музеев Украины.

6. Таким образом, Институт археологии считает целесообразным передачу Одесского археологического музея в систему Академии наук УССР.

7. Одесский археологический музей является значительным учреждением со штатом в 41 человек, с огромной коллекцией и большим хозяйством. Включение Музея в Институт археологии, на правах отдела Института, было бы нецелесообразным. Кроме того, в первые несколько лет потребуются значительные ассигнования на построение новой экспозиции, на дооборудование и т. д. Все это диктует необходимость включения Одесского археологического музея в систему Академии наук УССР в качестве отдельного учреждения при Отделении общественных

наук, также, как это практикуется с музеями Академии наук СССР. Это важно тем более, что Музей находится в другом городе, что требует своей банковской, финансовой и хозяйственной самостоятельности.

Академия и Отделение могли бы возложить на Институт археологии полную ответственность за реорганизацию Музея, подбор его кадров, построение его экспозиции и организацию внутренней жизни и научной работы Музея.

8. Принять Музей Академия должна при условии, если нам предоставят в Одессе 3 квартиры и 5 отдельных комнат. Не имея жилплощади, мы не сможем решить вопрос о квалифицированных кадрах для Музея (а их там в настоящее время всего 2 человека, значительную часть остальных научных работников пришлось бы заменить).

И[сполняющий] о[бязанности] директора Института археологии
член-корреспондент АН УССР Л. [М.] Славин

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 340, арк. 193–193 зв. Оригінал. Машинопис.

№ 137*¹

**ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ЗАХОДИ ЩОДО
ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ ТА УМОВ ЗБЕРІГАННЯ РУКОПИСНИХ ФОНДІВ
В УСТАНОВАХ АН УРСР**

22 жовтня 1949 р.

Президія Академії наук УРСР 2 вересня ц. р. заслухала доповіді Відділу суспільних наук, директора Інституту літератури і директора Державної публічної бібліотеки про стан і зберігання рукописних фондів та винесла ухвалу, в якій констатується, що зберігання рукописних фондів, особливо в інститутах: української літератури, мистецтвознавства, фольклору та етнографії – знаходиться в незадовільному стані. Значна частина рукописних фондів найбільшого сховища УРСР – Державної публічної бібліотеки до цього часу ще не має наукового опису рукописних фондів, в зв'язку з чим обмежується можливість більш широкого їх використання. В незадовільному стані знаходяться також рукописні фонди Львівської бібліотеки та інших установ АН УРСР.

У зв'язку з цим Президія Академії наук УРСР ухвалила:

зобов'язати директорів АН УРСР вжити всіх заходів для поліпшення зберігання рукописних фондів та встановити суворий порядок щодо користування рукописними фондами;

провести точну інвентаризацію та науковий опис всіх наявних рукописних фондів;

здійснити міроприємства щодо широкої популяризації наявних рукописних фондів, для чого широко застосувати фотокопіювання і мікрофільмування рукописів.

*¹ Див. док. № 32, 46, 61, 82, 98, 126, 127.

Президія Академії наук УРСР утворила Комісію для підготовки пропозицій в справі зберігання і використання рукописних фондів з питань науки і культури, що знаходяться в різних установах АН УРСР. Ця Комісія в складі т.т. [П. Т.] Городнього, [І. Д.] Золотоверхого і [П. П.] Гудзенка зараз працюють над розробкою зазначених пропозицій.

В зв'язку з тим, що низка надзвичайно цінних рукописних фондів зберігається в неналежних умовах, Президія АН УРСР визнала за необхідне в найближчі роки побудувати спеціальне приміщення для їх зберігання. Одночасно з цим Президія визнала за можливе, як тимчасовий захід, розмістити рукописні фонди в підвалі по бульвару Шевченка № 14, де зараз розміщено трест «Укрсклопостач». Президія АН УРСР звернулася з проханням до Ради Міністрів УРСР перевести трест «Укрсклопостач» в інше приміщення та надати звільнене приміщення для збереження рукописних фондів Інституту літератури^{*1}.

Академік-секретар дійсний член АН УРСР *М. П. Семененко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 338, арк. 231–231зв. Копія. Машинопис.

№ 138

ПОСТАНОВА РМ УРСР ПРО ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ І ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ РОБІТ З ХІМІЧНОЇ ПЕРЕРОБКИ БУРОГО ВУГІЛЛЯ ТА ТОРФУ

1 листопада 1949 р.

В целях разработки и рационального метода химической переработки украинских бурых углей в высококалорийный газ, искусственное жидкое топливо, смазочные масла, фенолы, парафины и другие продукты, Совет Министров Украинской ССР постановляет:

1. Обязать Академию наук УССР (тов. [А. В.] Палладина):

а) включить в тематический план научно-исследовательских работ Академии наук УССР на 1949–1950 годы разработку темы «Химическая переработка украинских бурых углей и торфа»;

б) в двухнедельный срок разработать и представить Совету Министров УССР план и программу работ по теме «Химическая переработка украинских бурых углей и торфа»;

в) привлечь для выполнения научно-исследовательской темы «Химическая переработка украинских бурых углей и торфа» высококвалифицированных специалистов соответствующих институтов Академии наук УССР, ведомственных научно-исследовательских институтов и проектных организаций.

При разработке указанной темы полностью использовать накопленные к настоящему времени в СССР научные и опытные материалы и достижения промышленности в области химической переработки бурых углей и торфа;

^{*1} Слова: «Институту літератури» дописано від руки.

г) выполнить до 1 мая 1950 года научно-исследовательские работы по химической переработке бурых углей и торфа в объеме, обеспечивающем установление исходных данных для разработки проектного задания опытного завода по газификации бурых углей и завода по газификации торфа;

д) создать в 1950 году полужаводскую опытно-экспериментальную установку для химической переработки бурых углей и торфа, выполнив длительные эксплуатационные испытания указанной установки;

е) до 1 декабря 1950 года закончить разработку комплекса научно-технических и опытно-экспериментальных исследований по химической переработке бурых углей и торфа и представить Совету Министров УССР технико-экономическое обоснование и производственно-технологическую схему химической переработки бурых углей и торфа.

Обязать Министерство местной промышленности УССР (тов. Еременко) передать демонтированную на Киевском экспериментальном заводе кислородную установку Академии наук УССР для организации полужаводской опытно-экспериментальной установки для химической переработки бурых углей и торфа.

Председатель Совета Министров УССР *Д. [С.] Коротченко*
Исполняющий обязанности Управляющего делами
Совета Министров УССР *И. [М.] Джигомон*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 305, арк. 303–304. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 139

ПОСТАНОВА ВЧЕНОЇ РАДИ МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УРСР ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АДЕНОЗИНТРИФОСФОРНОЇ КИСЛОТИ, РОЗРОБЛЕНОЇ ІНСТИТУТОМ БІОХІМІЇ АН УРСР

19 грудня 1949 р.

Постановили:

I. Констатировать, что:

1. Предложенная Институтом биохимии АН УССР аденозинтрифосфорная кислота, как показали опыты на экспериментальных животных в Институте биохимии и наблюдения в клинике Киевского психоневрологического института и в клинике нервных болезней КМИ, может явиться эффективным средством лечения нервно-мышечных атрофий, в частности, прогрессивной мышечной атрофии.

2. Работами Института биохимии и клиники Киевского психоневрологического института, а также клиники нервных болезней КМИ накоплен материал, свидетельствующий о нормализации мышечного обмена под влиянием аденозинтрифосфорной кислоты.

3. Институтом биохимии АН УССР разработан метод получения аденозинтрифосфорной кислоты в производственных условиях, достаточно высокого качества (чистота).

4. Применение аденозинтрифосфорной кислоты для лечения нервно-мышечных атрофий впервые предложено Институтом биохимии АН УССР.

II. Признать необходимым:

1. Усилить работу в клиниках по испытанию терапевтического действия аденозинтрифосфорной кислоты при мышечных расстройствах, сосредоточив при этом силы в ближайшее время на ограниченном числе нозологических единиц, в первую очередь, на прогрессивной мышечной дистрофии, и обратить внимание на разработку показателей (биохимических и др[угих]), характеризующих сущность воздействия этого препарата, на пути стабилизации его терапевтической эффективности, и на установление необходимых дозировок и методов применения.

2. Опубликовать хотя бы предварительное сообщение об аденозинтрифосфорной кислоте и об опыте его применения в клинике и перспективах.

3. Обеспечить в Киевском психоневрологическом институте и в клинике нервных болезней КМИ необходимую организационную и материальную базу для усиления соответствующих исследований.

Поручить бюро президиума УМС, совместно с отделом научно-исследовательских институтов и дирекцией Психоневрологического института в г. Киеве, уточнить объем и характер необходимых мероприятий.

4. Просить ученый медицинский совет Министерства здравоохранения СССР указать четкую регламентацию регистрации новых предложений и изобретений, по которому обеспечивается приоритет СССР или тех или иных ученых.

5. Просить Институт биохимии АН УССР:

а) оказывать и впредь необходимую помощь Психоневрологическому институту, как в отношении обеспечения клиники препаратом, так и непосредственным участием в производстве соответствующих биохимических исследований;

б) проводить дальнейшие исследования в направлении еще большей стабилизации препарата.

Председатель проф[ессор] *Б. Н. Маньковский*
Ученый секретарь доц[ент] *С. С. Познанский*

НБУВ, ІА, ф. 3, оп. 3, спр. 29, арк. 1–2. Копія. Машинопис.

№ 140^{*1}

**ДОВІДКА ВІЩЕ-ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. П. С. ПОГРЕБНЯКА ПРО
ОСНОВНІ ДОСЯГНЕННЯ АКАДЕМІЇ ЗА 1949 РІК**^{*2}

29 грудня 1949 р.

Истекший 1949 год в жизни Академии наук УССР был выдающимся прежде всего потому, что Академия наук в этом году связала теснее свои научные работы

^{*1} Див. док. № 181.

^{*2} Довідку підготовлено для включення в доповідь Президента АН УРСР, депутата Верховної Ради УРСР О. В. Палладіна перед виборцями.

с практикой народного хозяйства, с жизнью социалистического общества, с его самыми насущными потребностями.

Стиль советской науки – служение народу. В этом стиле все свои работы и перестроила Академия наук УССР.

В конце предыдущего 1948 года, под влиянием августовской сессии Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук им. В. И. Ленина, поставившей и решившей вопрос о борьбе двух лагерей в области биологической науки в пользу передовой мичуринской науки, а также в связи с опубликованием великого сталинского плана преобразования природы, советская наука, не только биологическая, но и все ее отрасли, начали перестройки на новой передовой основе.

Истекший год был годом закрепления и расширения методов работы мичуринской науки. XVI съезд Коммунистической партии большевиков Украины дал советской украинской науке еще более конкретные и ясные установки на служение практике социалистического народного хозяйства.

Тематический план Академии наук УССР, составленный на 1949 год, был коренным образом пересмотрен в духе решений XVI съезда КП(б)У и получил еще большую последовательность и целеустремленность на служение практике социалистического народного хозяйства.

В истекшем году Отделение физико-математических и химических наук Академии дало очень много законченных работ по вопросам математики, неорганической и органической химии, физики, в которых решаются крупные проблемы науки, важные для промышленности и народного хозяйства.

Институт математики разрешил с успехом практические вопросы автоматизированного рытья канав, ныне широко применяемого в сельском хозяйстве. Этот способ экономит много человеческих усилий и горючего, затрачиваемых на рытье канав в обычных условиях. Таким образом, даже самый, так сказать, теоретический институт Академии наук, Институт математики, оказал существенную помощь производству.

На Отделении технических наук передовой Институт электросварки имени академика [Е. О.] Патона дал производству новый усовершенствованный метод электросварки металла под флюсом (улучшающий и удешевляющий работы по сооружению ж[елезно]д[орожных] мостов, морских и речных судов).

Много нового и существенного дали для промышленности институты черной металлургии, горной механики, теплоэнергетики и др[угие] институты Отделения технических наук Академии наук УССР. Техническое отделение оказало большую помощь промышленности Украины и других республик Советского Союза разработкой новых способов техники и консультацией производству на местах, на фабриках и заводах.

Отделение биологических наук нашей Академии работало в истекшем году над проблемами мичуринской науки, над изучением видов растений и животных с точки зрения расширения ресурсов нашего сельского хозяйства.

Институты биохимии, микробиологии и клинической физиологии им. академика [А. А.] Богомольца работали над важнейшими проблемами изучения жизненных функций человеческого организма, над деятельностью головного мозга, над изысканием новых антибиотиков, с помощью которых медицина успешно борется с инфекционными болезнями, над проблемами борьбы с раковыми

заболеваниями и т. п. Достижения этих институтов, полученные в 1949 году, уже внедряются в практику советского здравоохранения.

Отделение с[ельско]х[озийственных] наук было целиком занято разработкой методов осуществления сталинского плана преобразования природы степной и лесостепной зоны.

Институт лесоводства, используя гнездовой метод посева по академику Т. Д. Лысенко, разработал новые способы практического осуществления этого метода.

Институт физиологии растений и агрохимии успешно разработал проблему использования новых минеральных удобрений, фосфоритов, бурого угля и др[угих] для повышения урожая социалистических полей.

Лаборатория сельскохозяйственного машиностроения разработала технологию приготовления так называемого модифицированного чугуна, который по прочности равняется высококачественным сортам стали.

Институт энтомологии и фитопатологии разработал новые радикальные методы борьбы со свекольным долгоносиком, хрущом и клопом-черепашкой – с этими самыми страшными вредителями советского лесного хозяйства.

Отделение общественных наук в истекшем году разрабатывало большие вопросы в области истории Украины, истории украинской литературы, экономики, языка и др.

Институт истории Украины дал в печать написанный в 1949 году большой двухтомный курс истории Украины.

Институт украинской литературы им. Т. Г. Шевченко издал 3-х томное собрание сочинений Т. Г. Шевченко, 1-й том сочинений [В.] Стефаника и сдал в печать рукопись для издания первых 10-ти томов полного собрания сочинений Ивана Франко.

Совет по изучению производительных сил АН УССР в истекшем году провел несколько обширных конференций по вопросам борьбы с засухой, травопольной системы земледелия, использования местных источников удобрений и др. Конференция по травопольной системе земледелия Академии наук собрала большое количество участников из разных мест Украины и других республик. В этой конференции принял участие академик Т. Д. Лысенко.

Совет по изучению производительных сил передает в производство новые методы производства фосфорных удобрений, так называемых плавных фосфатов, и ряд других новых достижений.

Большое место в работе Академии наук занимает подготовка молодых ученых кадров. В Академии наук обучаются около 300 аспирантов. Роль молодых ученых в работах Академии наук с каждым годом становится все более и более значительной.

Талантливая научная молодежь для нас, старых ученых, наша надежда на будущее.

[Вице-президент Академии наук УССР академик] *П. С. Погребняк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 362, арк. 10–13. Копія. Машинопис.

**КЛОПОТАННЯ КОМІТЕТУ В СПРАВАХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ
УСТАНОВ ПРИ РМ УРСР ДО РМ УРСР ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ
АСИГНУВАНЬ ТА ШТАТИВ ДЕРЖАВНОЇ ПУБЛІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УРСР**

5 січня 1950 р.

Президиум Академии наук УССР предложил Государственной публичной библиотеке УССР, находящейся в административном и финансовом ведении АН, представить не позже 4 января с. г. сокращенное штатное расписание и постатейную смету на 1950 год. В соответствии с указаниями Академии наук Библиотека должна сократить общую сумму расходов на 34%, а по фонду зарплаты – на 16%.

Комитет по делам культурно-просветительных учреждений считает такое распоряжение Президиума Академии наук УССР неправильным по следующим соображениям:

В соответствии с решением Центрального Комитета КП(б)У и Совета Министров УССР о реорганизации Библиотеки Академии наук УССР в Государственную публичную библиотеку УССР, в течение 1949 г. Библиотека, не получив дополнительного штата, провела большую работу по перестройке работы ранее существовавших отделов, созданию новых участков, разборке и упорядочению фондов библиотеки.

В свете новых задач Библиотека, как культурно-просветительное учреждение республиканского значения, осуществила ряд важнейших мероприятий:

- а) значительно расширила контингент читателей;
- б) перевела на двусменную работу все отделы и кабинеты, обслуживающие читателей, а общий читальный зал – на 2 1/2 смены (с 9 ч[асов] утра до 12 час[ов] ночи);
- в) расширила читальные залы главного здания на 100 читательских мест. Открыла для читателей филиал на Подоле на 86 читательских мест;
- г) широко организовала работу по обслуживанию знатных людей промышленных и сельскохозяйственных районов УССР путем заочного и междугородного абонемента;
- д) развернула систематическую массовую работу по пропаганде марксистско-ленинской теории и достижений передовой науки и техники через книжные выставки, экскурсии, лекции-информации в прессе и по радио;
- е) установила систематическую связь с ведущими предприятиями УССР по обслуживанию их литературой и библиографическими материалами;
- ж) организовала работу по оказанию методической помощи библиотекам республики;
- з) разобрала и упорядочила свыше 500 тысяч книг и журналов, сложенных стопами в различных помещениях Библиотеки;
- и) провела переинвентаризацию свыше 1 200 000 книг и журналов действующего фонда.

В 1949 году, в период реорганизации Библиотеки, когда ее функции значительно расширились, Президиум Академии наук УССР не выделил в распоряжение Библиотеки обещанных ей и согласованных во всех инстанциях крайне необ-

ходимых 32 штатных единиц, в результате чего к концу 1949 года в Библиотеке создалось чрезвычайно напряженное положение, особенно в части обслуживания читателей.

В настоящее время Библиотеку посещает в день свыше 1200 человек ученых, специалистов, аспирантов, дипломантов. Количество посетителей Библиотеки с каждым днем возрастает и требует дополнительных возможностей для их обслуживания.

Намечаемое Академией наук УССР сокращение штатов Библиотеки и уменьшение общих ассигнований на 34% к 1949 году ставит под удар огромную работу, проводимую Библиотекой по коммунистическому воспитанию масс, организации практической помощи научно-исследовательским, промышленным и сельскохозяйственным учреждениям и организациям, подготовку научных библиотечных кадров и ряд других мероприятий, вытекающих из решений Центрального Комитета КП(б)У и Совета Министров УССР о библиотечной работе.

Предложенное Президиумом Академии наук УССР сокращение может быть осуществлено в Государственной публичной библиотеке УССР лишь в ущерб ее общегосударственным функций как культурно-просветительного учреждения республиканского значения, т. к. сокращение 40 человек библиотечного аппарата не может быть проведено без сокращения объема работы Библиотеки в целом и, главным образом, по обслуживанию читателей, а также закрытия ряда вновь организованных отделов.

В частности нужно будет:

1. Работу читательских зал^{*1} и книгохранилищ перевести на 12-часовой рабочий день.

2. Кабинеты технической информации и сельского хозяйства перевести на 1 смену.

3. Подольский филиал закрыть.

4. Обслуживание республики по межбиблиотечному и заочному абонементу свернуть.

5. Вновь поступающую литературу обрабатывать не полностью, а разработку неразобранных фондов прекратить.

6. Обслуживание партийных и советских организаций, научно-исследовательских учреждений, а также отдельных читателей библиографическими справками сократить.

7. Выезды консультантов на предприятия и библиографические обзоры прекратить.

Выполнить указания Президиума Академии наук УССР о сокращении штатов и уменьшении общих ассигнований Библиотеки, значит свернуть всю работу, проделанную Библиотекой по реорганизации ее в Государственную публичную библиотеку УССР, а тем самым по существу не выполнить решения ЦК КП(б)У и Совета Министров УССР о создании Государственной публичной библиотеки УССР на базе Библиотеки Академии наук УССР.

Комитет по делам культурно-просветительных учреждений при Совете Министров УССР просит Совет Министров УССР освободить Государственную пуб-

*1 Так у документі. Потрібно: «залов».

личную библиотеку УССР от сокращения общих ассигнований, в том числе и по заработной плате, и дать Президиуму Академии наук УССР соответствующие указания по этому вопросу.

Председатель Комитета по делам культурно-просветительных учреждений при
Совете Министров УССР П. [М.] Овчаренко
Верно: С. И. Ражева

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 389, арк. 56–57а. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 142

ІНФОРМАЦІЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО КОМІСІЇ РМ УРСР З РОЗГЛЯДУ БЮДЖЕТУ НА НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ ПРО ЗАХОДИ АН У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ СКРОЧЕННЯМ КОШТОРИСУ НА 1950 РІК

14 січня 1950 р.

Рассмотрев бюджет учреждений Академии наук УССР на 1950 год в связи с указаниями о сокращении сметных ассигнований в сравнении с бюджетом 1949 года, Президиум Академии наук УССР произвел ряд сокращений как по фонду заработной платы, так и по остальным статьям расходов.

В результате этого рассмотрения, Президиум Академии наук УССР наметил следующие мероприятия:

А. Структура учреждений и фонд заработной платы ^{*1}

1. По Институту физики – закрыть отдел № 7, а Лабораторию, которой руководит профессор [А. А.] Смирнов, передать в состав Лаборатории металлофизики АН УССР.

2. По Институту геологии:

- а) лабораторию синтеза горных пород объединить с отделом общей петрографии;
- б) гидрологическую лабораторию в Феопании объединить с гидрологической лабораторией в Киеве;
- в) на базе минералогической лаборатории и спектральной лаборатории – организовать одну спецлабораторию.

3. По Институту физической химии:

- а) объединить спектральную фотоколориметрическую лабораторию с отделом фотохимии и фотоколориметрии;
- б) ликвидировать, как самостоятельную структурную единицу, адсорбционную лабораторию, передав ее функции отделу химии изотопов.

4. По Институту черной металлургии – высокочастотную лабораторию объединить с отделом металлофизики.

5. По Институту украинской литературы – отделы древней и новой украинской литературы объединить в один отдел украинской литературы дооктябрьского периода.

6. По Институту генетики и селекции – отдел каучуконосов объединить с лабораторией селекции.

*1 Тут і далі – підкреслено в документі.

7. По Институту ботаники – ботанический музей передать в состав отдела геоботаники.

8. По Институту зоологии – лабораторию экспериментальной зоологии передать в состав отдела экспериментальной зоологии.

9. По Институту биохимии – ликвидировать физиологическую лабораторию, а ее функции передать отделу нормальной физиологии Института клинической физиологии АН УССР.

Президиум Академии наук УССР принял также решение о сокращении 96 научных сотрудников и о переводе на работу по совместительству 85 работников с выплатой 50% окладов. Таким образом, вместе с имеющимися вакансиями, фонд зарплаты сокращен по 200 штатным должностям полностью на год и по совместительским на 50%, т. е. на 6 месяцев. Президиум установил, что директора институтов и их заместители по научной работе являются одновременно заведующими соответствующими отделами без получения дополнительной оплаты, но с оставлением должностей заведующих отделами в штатных расписаниях институтов. Президент, вице-президент и Академик-секретарь не получают дополнительной оплаты за работы в институтах в качестве директоров или заведующих отделами, а члены Президиума получают в институтах 50% оклада.

Президиум принял решение об уменьшении окладов исполняющим обязанности заведующих отделами кандидатам наук до 3500 руб. всего на 80 человек, вместо 4500 руб., которые установлены решением правительства для заведующих отделами – докторов наук.

Учитывая, что по решению Совета Министров Украины и ЦК КП(б)У на Академию наук УССР возложены большие обязательства по работам в области животноводства и растениеводства, Президиум наметил из дополнительных штатов, которые предусматривались решением Совета Министров Союза, выделить соответствующие штаты для организации этих отделов. Для развития отдела животноводства необходимо выделить фонд зарплаты в 288 т[ыс.] р[уб.], а для организации отдела растениеводства – 220 т[ыс.] р[уб.].

На Президиум Академии наук УССР, решением Политбюро ЦК КП(б)У, возложено обязательство развить работы в области искрового метода; для работы по внедрению чугунов необходима организация отдела внедрения в Лаборатории с[ельско]х[озяйственного] машиностроения и с[ельско]х[озяйственной] механики.

В связи с намеченным в Государственной штатной комиссии утверждением постоянного штата 200 рабочих для экспериментальных с[ельско]х[озяйственных] баз и опорных пунктов, также необходимо увеличить ассигнования по фонду заработной платы на 666 т[ыс.] р[уб.].

При условии необходимости выполнения возросшего объема научно-исследовательских работ в 1950 году и произведенных сокращениях, составляющих по ст[атье] 1 – 4070 т[ыс.] р[уб.], для Академии наук УССР необходимо ассигнований по фонду заработной платы 59 770 т[ыс.] р[уб.], то есть больше против намеченной суммы на 1000 т[ыс.] р[уб.]. Эту сумму – 59 770 т[ыс.] р[уб.] Президиум просит утвердить в бюджете на 1950 год.

Б. Прочие статьи расходов

При условии соблюдения среднего процента сокращения сметы Академии наук УССР на 15% и необходимости сохранить руководящие научные кадры, ассиг-

нования по остальным статьям сметы (научно-операционные, административно-хозяйственные расходы, комплектование библиотек, капитальный ремонт строений) не обеспечивают научно-исследовательских учреждений, так как сокращения по ним достигают 34%.

Против намеченных необходимы дополнительные ассигнования по прочим статьям в сумме 4514 т[ыс.] р[уб.], из них по действующим институтам 2074 т[ыс.] р[уб.] и целевым назначением для проведения работ по энергохимическому использованию бурых углей 690 т[ыс.] р[уб.]; для Физико-технического института по выполнению правительственных заданий 750 т[ыс.] р[уб.]; для вновь организуемых отделов животноводства и растениеводства 1000 т[ыс.] р[уб.].

В связи с этим, Президиум Академии наук УССР просит сокращение ассигнований по прочим статьям проводить только на 11% с тем, чтобы за счет соответствующего сокращения по другим ведомствам, в частности, за счет проводимых мероприятий по Министерству здравоохранения, дать возможность Академии наук выполнить возложенные на нее возросшие задания.

Отдельно Президиум Академии наук УССР просит к ранее намеченным ассигнованиям на капитальные ремонты в сумме 2000 т[ыс.] р[уб.] утвердить дополнительно 1000 т[ыс.] р[уб.]. Даже при условии положительного решения этой просьбы, Академия наук УССР будет располагать средствами на ремонты в сумме 3000 т[ыс.] р[уб.] против израсходованных в 1949 году на эту цель 4686 тыс. руб.

Если изложенные просьбы Академии наук УССР будут удовлетворены, все же бюджет на 1950 год составит 88 980 тыс. руб. против 96 254 т[ыс.] р[уб.] в 1949 г., т. е. уменьшится на 7274 т[ыс.] р[уб.] против прошлого года и на 11 777 т[ыс.] р[уб.] в сравнении с принятыми первоначально Министерством финансов СССР ассигнованиями на 1950 год.

Для того, чтобы избежать сокращения утвержденной на 1950 год научно-исследовательской тематики из-за недостатка средств, Президиум Академии наук УССР наметил дальнейшее развитие хозяйственно-договорных работ с привлечением средств от ведомств-заказчиков. В связи с этим, Президиум просит разрешить организовать при институтах с развитой хоздоговорной тематикой отделы промышленных разработок и внедрения на началах хозрасчета.

Для утверждения штатных расписаний отделов промышленных разработок и внедрения могут быть использованы высвобождающиеся после сокращения в институтах штатные единицы, а также дополнительные штаты, которые предусматривались для Академии наук УССР специальным решением Совета Министров Союза ССР.

Приложение: Проект сметы Академии наук УССР на 1950 год^{*1}.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
И[сполняющий] о[бязанности] Академика-секретаря
действительный член АН УССР *Ф. П. Белянкин*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 389, арк. 48–51. Копія. Машинопис.

^{*1} Проект в архівній справі відсутній.

№ 143

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ЛАБОРАТОРІЇ
МАШИНОБУДУВАННЯ І ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
МЕХАНІКИ АН УРСР В ІНСТИТУТ МАШИНОЗНАВСТВА І
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ МЕХАНІКИ АН УРСР»^{*1}**

31 січня 1950 р.

Відповідно до розпорядження Ради Міністрів Союзу РСР від 15 січня 1950 року № 521-р Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Реорганізувати Лабораторію машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки Академії наук УРСР в Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки Академії наук УРСР.

Реорганізацію провести в межах штатного контингенту, затвердженого Академії наук УРСР на 1950 рік.

2. Схвалити опрацьовану Президією Академії наук УРСР структуру Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки Академії наук УРСР, згідно з додатком^{*2}.

Доручити Президії Академії наук УРСР подати на затвердження Державної штатної комісії при Раді Міністрів СРСР штатний розпис Інституту машинознавства і сільськогосподарської механіки.

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
В[иконуючий] о[бов'язки] Керуючого справами
Ради Міністрів УРСР *І. [М.] Джигомон*
Згідно: інспектор контролю^{*3}

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 342, арк. 3. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 144^{*4}

**ДОВІДКА КОМІСІЇ ЦК КП(б)У ПРО ОБСТЕЖЕННЯ РОБОТИ
ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКИ АН УРСР ЗА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД^{*5}**

[Січень – лютий 1950 р.]^{*6}

[...]^{*7}

Большие и ответственные задачи в разработке актуальных проблем политической экономии социализма призваны выполнить наши научные учреждения, и прежде всего Институт экономики Академии наук УССР.

^{*1} Заголовок документа.

^{*2} Додаток не публікується.

^{*3} Підпис нерозбірливий.

^{*4} Див. док. № 146.

^{*5} Довідка готувалась для розгляду питання на Політбюро ЦК КП(б)У 21 лютого 1950 р.

^{*6} Дату встановлено за змістом документа.

^{*7} Знято частину тексту з інформацією про загальний стан радянської економічної науки.

Институт экономики Академии наук УССР является единственным на Украине экономическим научно-исследовательским учреждением. Институт экономики обязан возглавить научно-исследовательскую работу в области экономики на Украине и непосредственно отвечать на многосторонние запросы социалистического строительства. Однако, Институт не справился с поставленными требованиями и не отвечает запросам социалистического строительства.

Несмотря на неоднократные решения партийных и советских организаций о неудовлетворительной работе и неблагоприятном состоянии дел в Институте^{*1}, ни руководство Института, ни Отделение общественных наук АН УССР не сделали надлежащих выводов и положение в Институте остается крайне неудовлетворительным до настоящего времени.

Тематические планы из года в год не выполняются. Единичные же законченные работы отдельными научными сотрудниками (как диссертационные работы) написаны на низком теоретическом уровне и по своему существу являются описательными, регистрирующими прошлое – историко-экономическое.

Институт не опубликовал ни одной более или менее значительной научно-исследовательской работы. Подготовленные в 1947 году Институтом «Очерки развития народного хозяйства УССР» были на низком идейно-теоретическом уровне и только после указаний Управления пропаганды ЦК КП(б)У подданы коренной переработке, которая закончена в 1949 году, и работа^{*2} в печати только сейчас. [На] первый том «Экономической географии УССР», подготовленный еще до войны и сданный в печать в 1947 году, и на подготовляемый к печати второй том, даны ЦК КП(б)У серьезные критические замечания.

В подготовленных работах Института превалируют историко-описательные материалы, без теоретических обобщений и без решения перспективных задач народного хозяйства. Все это свидетельствует о серьезных недостатках в работе Института.

В выпускаемых^{*3} статьях и брошюрах работники Института допускают крупные политические ошибки в освещении экономической мысли на Украине. Например, в «Ученых записках» № 1 1946 г. буржуазный националист^{*4} Туган-Барановский [М. И.] объявляется основоположником и организатором экономической мысли на Украине. Резкой критике были подданы в газете «Культура и жизнь» №^{*5} от 31 марта 1948 г. неправильные положения о «производительности труда» (Середенко [М. Н.]).

Основным недостатком в работе Института следует отметить также и то, что Институт не дал ни одной научной работы по истории народного хозяйства, в которой бы был дан марксистско-ленинский анализ возникновения и развития рабочего класса на Украине, были бы вскрыты и разоблачены враждебные марксизму-ленинизму экономические теории и, в частности, буржуазно-националистическая

^{*1} Див. Додатки: «Регести протоколів» – прот. № 20 від 22 листопада 1946 р., п. 1; прот. № 22 від 19 серпня 1949 р., п. 1; прот. № 36 від 9 грудня 1949 р., поточні справи, п. 7.

^{*2} Слово «работа» вписано від руки замість закресленого слова «книга».

^{*3} Слово «выпускаемых» вписано від руки замість закресленого слова «выпущенных». Далі закреслено слово «описательных».

^{*4} Підкреслено в документі.

^{*5} Номер відсутній в документі.

концепция Грушевского [М. С.] и его «школы» о бесклассовости и буржуазности украинского народа в прошлом.

Институт не дал представляющих научную ценность марксистских работ и по другим вопросам экономической науки. Институт экономики не выступал в устной и печатной пропаганде с критикой и разоблачением буржуазно-националистических концепций в области развития народного хозяйства Украины.

В решении Политбюро ЦК КП(б)У от 26 октября 1946 г. были даны прямые указания разработать темы по разоблачению буржуазно-националистических концепций Грушевского [М. С.] и его «школы», но руководство Института, запланировав данную тему, потом сняло [ее] с плана.

Неправильным является также снятие с плана 1946–[19]47 гг. выпуск[а] сборника по политической экономии социализма, что также свидетельствует о невыполнении прямого указания ЦК КП(б)У в решении Политбюро от 26 октября 1946 г.

1. Отделы Института, несмотря на прямое указание ЦК КП(б)У от 26 октября 1946 г., не имеют должной связи с практикой социалистического строительства, не имеют связи с предприятиями, МТС, колхозами, совхозами, научно-исследовательскими отраслевыми институтами; не связан[ы] с планирующими организациями.

2. Институт не приступил до сего времени к разработке архивных первичных материалов и не положил их в основу своей научной работы.

3. Несмотря на неоднократные указания ЦК КП(б)У в Институте не организуются научно-теоретических дискуссий и не обсуждаются выполняемые плановые работы, в результате чего были допущены исполнителями серьезные ошибки, которые были выявлены партийной печатью⁸⁰ – журнал «Большевик», статьи в газетах «Культура и жизнь» и «Киевская правда», «Правда Украины»^{*1}. Дирекция и парторганизация при обсуждении этих ошибок либерально отнеслись, не вскрывали существа допущенных ошибок и, тем самым, способствовали их повторению.

Отделение общественных наук и руководство Института экономики подбирало научных работников, не учитывая их научной квалификации по профилю Института и навыкам к научной работе. Зачастую кадры подбирались по принципу приятельства, что привело к засорению Института случайными людьми, не способными и не подготовленными к ведению научной работы и людьми с квалификацией, не соответствующей профилю Института.

В Институте широко практиковалось совместительство научных сотрудников, отсутствовала элементарная трудовая дисциплина, не было контроля за выполнением плана.

В Институте из состоящих в штате 4 действительных членов АН УССР (Птуха [М. В.], Яснопольский [Л. Н.], Лященко [П. И.], Першин [П. Н.]) и двух членов-корреспондентов АН УССР (Хромов [П. А.] и Фейгин [Я. Г.]) работает только один (Першин [П. Н.]). Ни Отделение общественных наук, ни руководство Института не принимают никаких мер для привлечения к работе в Институте действи-

*1 Назву «Правда Украины» вписано від руки.

тельных членов и членов-корреспондентов АН УССР, состоящих в штате Института.

Работа и подбор аспирантуры были пущены на самотек, в результате чего из 19 человек защитилось только 3, а остальные либо отчислились, либо перевелись в младшие научные сотрудники.

В Институте не протяжении ряда лет царит нездоровая атмосфера, выражающаяся в групповщине, в интригах, подсиживании, в клевете друг на друга, что тяжело отражается на всей работе коллектива и явилось причиной ухода, а посути выживания из Института ценных работников (Шевченко А. Е., Рыбалкин А. А., Вайнберг [М. Ц.] и др.), а также отказа в работе подготовленным научным сотрудникам, изъявлявшим желание работать в Институте.

Новое руководство Института предприняло ряд мер для улучшения работы Института.

Основное внимание направлено было на переработку и подготовку к печати «Очерков развития народного хозяйства УССР» и первого тома «Экономическая география [УССР]», которые уже вышли. В связи с конференцией по травопольной системе земледелия Институт провел совещание по экономике сельского хозяйства с представителями почти всех сельскохозяйственных вузов и научных учреждений. Была организована экспедиция в колхозы Николаевской области, в которой приняли участие работники отдела экономики сельского хозяйства. Начата работа на ряде промышленных предприятий Донбасса и Киева («Укркабель», обувная фабрика, швейная фабрика и др.), на заводы выезжали работники отдела экономики промышленности.

Институт провел на заводе «Ленинская кузница» научную сессию о повышении производительности труда в промышленности с участием руководителей предприятий и стахановцев.

Совет Института рассмотрел в первом полугодии 12 кандидатских диссертаций. Однако, все это представляет только первые шаги.

Дирекция предприняла меры для наведения порядка и труддисциплины, ликвидировав совместительство. Но намеченные мероприятия по организации труда встретили не поддержку, а противодействие со стороны ряда работников (Романенко [И. Н.]⁸¹, Середенко [М. Н.], Теплицкий [В. П.]⁸², Зведенюк [П. Х.], Горелик [Л. Э.] и др.). [...] ^{*1}

Выводы и предложения.

Исходя из изложенного комиссия считает, что работа Института в настоящее время находится совершенно в неудовлетворительном состоянии и положение в Институте, несмотря на усилия нового руководства, остается тяжелым.

Комиссия считает, что главной причиной такого состояния Института является отсутствие на протяжении ряда лет большевистского научного руководства как в институте, так и со стороны Отделения общественных наук (Птуха [М. В.], Горродний [П. Т.]⁸³) и со стороны Президиума и парткома АН УССР. Низкий уровень научной квалификации большинства научных работников Института и наличие

^{*1} Далі знято текст з переліком запланованих наукових тем у 1946–1949 рр.; оглядом дисертаційних робіт, що виконувалися в Інституті; аналізом кадрового складу Інституту по кожному відділу окремо; аналізом роботи вченої ради та парторганізації Інституту.

нездоровой обстановки, выражающейся в групповщине, борющейся за руководящие места в Институте (Середенко [М. Н.], Романенко [И. Н.], Теплицкий [В. П.], выбывший из Института Панащенко [И. П.], три года возглавлявший парторганизацию Института), и отсутствие критики и самокритики.

Состояние Института требует решительного усилия руководства Институтотом и коренной перестройки его работы.

Директор Института академик Першин [П. Н.] в последнее время фактически самоустранился от руководства Института и теперь уходит в длительный творческий отпуск.

Председатель Отделения общественных наук академик Птуха [М. В.], будучи зав[едующим] отделом Института экономики, не только [не] содействует укреплению Института, но по сути дела поддерживал вожakov групповщины, не способствовал привлечению квалифицированных кадров в Институт: академ[ика] Лященко [П. И.], чл[ена]-корреспондента Хромова [П. А.] и др.; такую же позицию занимал и секретарь этого Отделения Городний [П. Т.].

Партком Академии наук (секретарь т. Исакович [В. Н.]) не уделял и не уделяет внимания Институту. Партком АН УССР, хотя и обсуждал вопрос о партработе в Институте экономики, но не принял практических мер для усиления работы Института. Лично тов. Исакович [В. Н.], будучи одновременно и сотрудником Института экономики (3 года – до 1949 г.), не способствовал укреплению Института, а наоборот, по сути поддерживал нездоровую обстановку, глушил критику в Институте и поддерживал групповщину.

Комиссия считает необходимым обязать акад[емика] Першина [П. Н.] возглавить по существу научную работу и обеспечить ее коренную перестройку.

Освободить от должности председателя Отделения общественных наук ак[адемика] Птуху [М. В.] и секретаря Отделения т. Городнего [П. Т.], как не обеспечивших руководства со стороны Отделения работой в Институте экономики и несущих ответственность за создавшееся положение в Институте.

Освободить от работы в Институте канд[идатов] наук Середенко [М. Н.], Романенко [И. Н.] и Теплицкого [В. П.], как людей, которые долгие годы состояли научн[ыми] сотрудниками Института и не дали никаких научно-исследовательских работ, как организаторов групповщины и склоки в Институте, как людей, которые чинят сопротивление усилиям нового руководства (т. Шоломий [Ю. М.]⁸⁴) улучшить работу Института, как людей, которые выполняют роль глушителей критики и в настоящее время лихорадящих Институт.

Комиссия считает необходимым пересмотреть состав научных работников, освободив Институт от бесперспективных, случайных и работающих не по специальности.

Создать работоспособный, высококвалифицированный коллектив научных работников, пополнить Институт новыми научными кадрами, в частности привлечь к более активной работе академиков, членов-корреспондентов.

Поднять идейно-теоретический уровень работы путем углубленного изучения научными сотрудниками марксистско-ленинской методологии, организовать теоретические дискуссии и систематическое обсуждение выполняемых работ, проводить широкие научные конференции, всемерно развивать критику и самокритику в научно-исследовательской работе.

Установить более тесную связь с промышленными предприятиями, с колхозами и МТС, организовать в них сеть опорных пунктов, и всю работу в основном вести на основе изучения и обобщения опыта передовых предприятий, стахановцев промышленности и сельского хозяйства, одновременно оказывая конкретную помощь в решении актуальных вопросов хозяйственного строительства.

Создать необходимую материально-техническую базу для работы Института.

Коренным образом улучшить всю организацию научно-исследовательской работы в Институте. Установить твердый распорядок работы в каждом отделе, систематический контроль за выполнением плана и строгое соблюдение трудовой дисциплины.

Усилить работу ученого совета Института в направлении развертывания творческих дискуссий по научным работам и крупным проблемам науки; созывать научные конференции совместно с плановыми и производственными организациями по важнейшим вопросам народного хозяйства Украины; [сделать] систематическим обсуждение по содержанию выполняемых тем плана и систематической постановку на заседаниях совета докладов по проблемам развития отечественной науки по идеологическим вопросам в свете решения партии и правительства.

Партийная работа в Институте в прошлом (сек[ретарь] Панасенко [И. П.]) и в настоящее время (сек[ретарь] Островерх [Н. Ф.]) находится в неудовлетворительном состоянии; она не была направлена на выполнение решений партии по идеологическим вопросам, по развертыванию научной работы, повышению идейно-теоретического уровня коммунистов и беспартийных и обеспечению авангардной роли коммунистов и развертыванию большевистской критики и самокритики в Институте.

Комиссия считает необходимым коренным образом перестроить партийную работу в Институте, направить ее на выполнение решений партии по идеологическим вопросам по развитию науки и мобилизации коммунистов и всего коллектива на выполнение планов научно-исследовательских работ в Институте, на развертывание большевистской критики и самокритики.

Возобновить систематический выпуск «Научных записок» Института с широким привлечением автуры^{*1} со стороны научно-исследовательских институтов, вузов и плановых организаций и производств.

Председатель комиссии *Кухаренко*

Члены комиссии: *Климко*

Бондарев

Нагорный

Григорович

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 70, спр. 1786, арк. 159–194. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Слово «автуры» вписано від руки поперек рядка. Мається на увазі «авторов».

№ 145
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА КЕРІВНИКА ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ В
СПРАВАХ ЛІТЕРАТУРИ ТА ВИДАВНИЦТВ ПРИ РМ УРСР
К. ПОЛОННИКА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО
ЗАХОДИ З ПЕРЕВІРКИ НАЯВНОСТІ У ФОНДАХ БІБЛІОТЕК ЗАХІДНИХ
РЕГІОНІВ «ПОЛІТИЧНО ВОРОЖОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

16 лютого 1950 р.

Секретно
Екз. № 1

Главлит СССР своим [распоряжением] № 244-с от 24 января с. г. всем органам цензуры приказал:

«В случае, если в библиотеках будут обнаружены книгохранилища с неразобранной и неочищенной от враждебных изданий литературой, они должны быть опечатаны, установлен по согласованию с местными руководящими партийными органами кратчайший срок для проверки библиотекой ее неразобранных фондов и очистки их от враждебных изданий».

Библиотеки, в которых будет обнаружена засоренность политически вредными изданиями, должны быть, по согласованию с местными партийными органами, временно закрыты для общего пользования и в кратчайший срок под ответственность руководителя библиотеки очищены от политически вредной литературы.

Это указание Главлита СССР доведено до сведения всех местных органов цензуры, в том числе и в западных областях УССР.

Но в связи с тем, что последняя, январская проверка книгохранилища во Львове показала наличие в них огромных масс неучтенных и необработанных изданий, в том числе на иностранных, о чем я Вам докладывал, и в связи с последовавшими от Вас указанием ускорить^{*1} приведение в порядок библиотечных фондов в западных областях, мной осуществлены следующие дополнительные мероприятия:

1. Львовскому обллиту приказано в течение февраля, по согласованию с обкомом КП(б)У, уничтожить собранные и опечатанные в подвалах Библиотеки Академии наук УССР и др[угих] тиражи националистических изданий б[ывшего] издательства «Наукове товариство ім. Шевченка», б[ывшего] польского издательства «Космос», издания для детей, выпущенные во Львове в предвоенные годы на украинском и польском языках, а также тиражи периодики, изданной за те же годы.

[...]^{*2}

3. Непроверенные фонды иноизданий во Львове – в Библиотеке Академии наук УССР (1 350 000 томов), университете, политехническом институте по прежнему держать в опечатанном виде и выдавать литературу определенными партиями под ответственность руководителей Библиотеки для ее проверки.

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі червоним олівцем.

^{*2} Знято частину тексту з інформацією про Львівську міську державну бібліотеку.

[...]^{*1}

Государственные интересы настоятельно требуют очистить Львов от иностранных изданий, вывезти их из Львова, а львовские библиотеки как можно быстрее укомплектовать советской литературой, чтобы сделать их очагами нашей советской культуры.

Иностранную литературу (и то в известном количестве) следует оставить только в Библиотеке Академии наук УССР во Львове. Из всех же остальных мест (вузов и музеев в первую очередь) фонды иностранных изданий необходимо убрать. Сначала их следует свезти в Библиотеку Академии наук во Львове, а потом совершенно вывезти из Львова.

В связи с этим прошу Вашего указания министерствам и ведомствам УССР, имеющим библиотеки во Львове, сдать свои фонды литературы на иностранных языках Библиотеке Академии наук во Львове, а Библиотеке Академии наук – эти фонды принять.

Прошу также Вашего указания Президиуму Академии наук УССР о принятии энергичных и действенных мер к быстрой очистке фондов Библиотеки Академии наук во Львове.

Начальник Главного управления по делам литературы и издательств
при Совете Министров УССР *К. Полонник*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 7, арк. 46–47. Оригінал. Машинопис.

№ 146^{*2}

**ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ ЦК КП(б)У ПРО РОБОТУ ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ АН УРСР У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД**

21 лютого 1950 р.

ЦК КП(б)У постановляє:

1. Обязать Президиум АН УССР (т. [А. В.] Палладина) и руководство Института экономики устранить отмеченные ошибки и недостатки в работе Института и принять решительные меры к коренному улучшению его работы.

2. Обязать Президента Академии наук (т. [А. В.] Палладина) и дирекцию Института экономики в месячный срок пересмотреть научно-тематический план Института с тем, чтобы он включал:

а) разработку актуальных проблем социалистического строительства, а также теоретических вопросов политэкономии социализма;

б) установление действительной связи Института с промышленными предприятиями, МТС, колхозами и совхозами для конкретного изучения вопросов социалистической экономики;

в) установление систематической деловой связи с Госпланом и другими республиканскими организациями УССР;

^{*1} Знято частину тексту з інформацією про бібліотеки вузів м. Львова.

^{*2} Див. док. № 144 та Додатки: «Регістри протоколів» – прот. № 9 від 24 лютого 1950 р., п. 1; прот. № 14 від 22 березня 1950 р., п. 1; прот. № 34 від 13 жовтня 1950 р., п. 1.

г) представление Институтом в Совет Министров УССР и ЦК КП(б)У объективной, независимой от ведомственных интересов, научной информации, постановку новых проблем и внесение своих предложений по наиболее важным и актуальным вопросам экономики УССР;

д) обеспечение систематического контроля над выполнением плана научно-исследовательских работ и качества каждой работы;

е) возобновление систематического выпуска «Научных записок» Института с широким привлечением к участию в них работников других научно-исследовательских институтов и вузов УССР, а также практиков-экономистов, работающих в учреждениях и на предприятиях республики.

4. Отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У совместно с Президиумом АН УССР в месячный срок направить пять научных работников-экономистов республики в докторантуру АН СССР.

5. Обязать дирекцию Института улучшить работу по подготовке научных кадров через аспирантуру и закрепить их в Институте, обеспечить аспирантов высококвалифицированным научным руководством, обратить особое внимание на подготовку экономистов в области политической экономии социализма, экономики промышленности и сельского хозяйства.

6. Указать Президенту АН УССР (т. [А. В.] Палладину) на недопустимость пребывания в Институте экономики, в первую очередь у руководства отделами, таких работников, которые в течение ряда лет не дали никакой научной продукции, показали себя неспособными к научно-исследовательской работе. Считать необходимым удалить из Института лиц, систематически не выполняющих научных планов и не оправдывающих себя на научной работе.

7. Предложить партийному комитету АН УССР и партбюро Института экономики коренным образом перестроить партийную работу в Институте, направив ее, на основе развертывания большевистской критики и самокритики, на выполнение экономической науки, мобилизацию коммунистов и всего коллектива на выполнение планов научно-исследовательских работ в Институте.

8. В связи с неудовлетворительной работой бюро Отделения общественных наук АН УССР (т. [М. В.] Птуха, [П. Т.] Городний) предложить Президиуму АН УССР (т. [А. В.] Палладину) принять решительные меры по укреплению бюро лицами, способными осуществить большевистское руководство Отделением общественных наук АН УССР.

9. Поручить парткому АН УССР (т. [Ф. Д.] Овчаренко) провести партийное собрание коммунистов Института экономики, а Президенту АН УССР т. [А. В.] Палладину общее собрание сотрудников Института экономики АН УССР, на которых обсудить настоящее решение и провести мероприятия организационного и идеологического порядка по устранению отмеченных ошибок и недостатков.

10. Обязать Президиум АН УССР доложить ЦК КП(б)У о выполнении настоящего решения в июне 1950 года.

Секретарь ЦК КП(б)У *Л. [Г.] Мельников*

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ВІДБУДОВУ,
РОЗВИТОК ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЇ**

3 березня 1950 р.

I. Об ущербе, причиненном немецкими захватчиками во время
Великой Отечественной войны^{*1}

За время оккупации научно-исследовательским учреждениям АН УССР путем уничтожения, разрушения, разграбления и повреждения нанесен такой ущерб:

1)	Здания, постройки, сооружения	14 220,8 т[ысяч] р[ублей]
2)	Оборудование	10 759,5 т[ысяч] р[ублей]
3)	Транспортные средства	588,8 т[ысяч] р[ублей]
4)	Многолетние насаждения	596,1 т[ысяч] р[ублей]
5)	Материалы и топливо	2960,0 т[ысяч] р[ублей]
6)	Рабочий и продуктивный скот	83,8 т[ысяч] р[ублей]
7)	Незавершен[ное] производство и строительство	2037,0 т[ысяч] р[ублей]
8)	Книжные фонды – журналы, рукописи, библиографические и другие виды книжно-журнального имущества	73 663,0 т[ысяч] р[ублей]
9)	Музейные экспонаты	5315,7 т[ысяч] р[ублей]
10)	Посевы в незавершен[ном] производстве в сельском хозяйстве и убытки от потерь урожая	3016,3 т[ысяч] р[ублей]
11)	Прочие виды имущества	8396,8 т[ысяч] р[ублей]
	И Т О Г О	126 137,3 т[ысяч] р[ублей]

Кроме того, фашистскими захватчиками разрушены и похищены ряд уникальных бесценных музейных, художественных и исторических ценностей:

- а) скелет слона Трогантерия (уникум, един[ственный] в мире);
- б) скелет пещерного медведя;
- в) стратиграфическая карта докембрия (един[ственный] напечатанный экземпляр);
- г) монографическая палеонтологическая неповторимая коллекция;
- д) метеориты значительных размеров (вес до 1000 кг) из Африки, Белоруссии, совершенно уникальные экспонаты);
- е) весь материал по драгоценным камням: Урала, Сибири, Африки, Австралии и друг[ие];
- ж) гербарий, флорий Юго-Западной России и Украины, собиравшиеся в течение 100 лет и насчитывающие 105 650 гербарных листов;

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

- з) первое горностаевское евангелие XVI ст., Югославское (Сербское) евангелие XVI ст., Сербское XVI ст. с записью «Васка Писарь»;
- и) шесть рукописных книжек XVII ст., в том числе «Абиссинская рукопись»;
- к) разные археологические коллекции, иллюстрирующие памятники культуры Украины и проч[ее].

II. Сравнительные данные о количестве и росте учреждений АН УССР^{*1}

Название учреждений	1940 г.	1950 г.
Институтов	26	33
Филиалов для отделов институтов	4	5
Обсерваторий	1	2
Музеев	2	4
Библиотек	2	2
Прочих научных учреждений	2	10
Всего:	38	59
Научно-вспомогательных	5	17
Всего ^{*2} предприятий и учреждений	43	76

III. Восстановление и рост кадров научно-исследовательских учреждений^{*3}

	1940 г.	1950 г.
Действительных членов	61	81
Членов-корреспондентов	68	88
Ст[арших] научных сотрудников	379	713
Мл[адших] научных сотрудников	459	585
Итого научных сотрудников, научно-вспомогательного персонала	967	1467
Всего работающих в Академии наук УССР	3902	4597

*1 Див. док. № 115.

*2 Слово «всего» вписано від руки.

*3 Див. док. № 150.

IV. Бюджет АН УССР в тыс[ячах] руб[лей]

Года	Общая сумма расх[одов] на со- держ[ание] АН	В том числе	
		Зарплата	Расх[оды] на приобр[етение] научн[ого] обо- руд[ования] и литературы
1940	29 494	17 432	5604
1945	43 734	23 377	7522
1946	77 265	45 118	14 459
1947	98 606	56 478	22 928
1948	98 191	57 198	25 510
1949	101 728	61 365 ^{*1}	25 227
1950	96 366	59 770	19 803

V. Герои [Социалистического Труда] и лауреаты Сталинских премий

За выдающиеся научные достижения и открытия из состава ученых АН УССР получили звание Героя Социалистического Труда 4 человека и лауреата Сталинской премии I и II степени – 30 человек, всего 34 человека (приложение № 1^{*2}: поименный список с указанием научных достижений)^{*3}.

VI. Аспиранты^{*4}

Контингент аспирантов в 1940 г. составлял 195 [человек]; в 1950 г. количество аспирантов составляет 263 человека.

Все годы аспирантура и ее подготовка полностью обеспечивается необходимыми средствами.

Большим тормозом в расширении приема аспирантуры является отсутствие общежития (приложение № 2).

[VII.] Основные достижения Академии наук УССР

За последние годы Академией наук УССР получены важные научные результаты и оказана помощь промышленности и сельскому хозяйству, как, например: Институтом электросварки имени академика [Е. О.] Патона, под руководством академика Е. О. Патона, создана законченная теория отечественного метода автоматической сварки под флюсом, на базе которой разрешены основные вопросы технологии металлургии, электротехники автосварки.

Разработаны новейшие образцы автоматической и электрической сварочной аппаратуры и проводится широкое внедрение в промышленность способов автоматической и электродуговой сварки под флюсом.

Внедрение автоматической сварки на заводах Советского Союза дает большой экономический эффект, что можно иллюстрировать на примере Торецкого маши-

^{*1} Цифра «61 365» вписана від руки замість закресленої «58 661».

^{*2} Додатки в архівній справі відсутні.

^{*3} Далі у тексті документа від руки дописано фразу: «(без приложення списка)».

^{*4} Див. док. № 173, 174, 180.

ностроительного завода в Донбассе, внедрившего в поточное производство угольных вагонеток и стоек шахтного крепления. На этом заводе в 1949 году сварено автоматами 11 000 вагонеток, 83 000 стоек. Экономический эффект получен следующий: высвобождено 126 человек квалифицированных рабочих, сэкономлено 247 880 человеко-часов рабочего времени, 800 000 киловатт-часов электроэнергии, 200 тонн электродной проволоки, 2000 тонн профильного железа и 2000 тонн антрацита^{*1}.

В Лаборатории порошковой металлургии, под руководством члена-корреспондента АН УССР И. Н. Францевича, изготовлен металлокерамический сплав, который отличается высокими показателями прочности и химической стойкости. Проведены исследования по нанесению на режущие элементы сельскохозяйственных машин слоя сверхтвердого металла, который обеспечивает долгосрочную работу этих элементов, в частности это применялось для наварки на лемехах, давшие хорошие результаты в работе.

В Институте строительной механики проведено ряд исследований по статической и динамической прочности элементов конструкций, на основе которых разработаны методы теоретического и экспериментального определения нагрузок конструкций и сооружений, работы в этой области члена-корреспондента АН УССР Н. В. Корноухова представлены на Сталинскую премию.

В Институте горной механики разработана конструкция навалочной машины для погрузки угля на конвейер^{*2}.

Разработан новый технологический метод охлаждения воздуха в глубоких шахтах Донбасса. Технический проект конденсированной струи воздуха передан для шахты «Горловская-Глубокая» – работа старшего научного работника [А. Н.] Щербань.

Коллективом Института теплоэнергетики испытан и налажен котлоагрегат на ТЭЦ-3 с газогорелочным устройством КПД, в результате чего коэффициент полезного действия котлоагрегата поднялся на 3–5%, что дает месячную экономию около 24 000 рублей для одного котлоагрегата.

Выполнена и передана Госплану работа для генеральной схемы электрификации УССР.

В Институте гидрологии и гидротехники под руководством члена-корреспондента АН УССР [Г. И.] Сухомела и профессора [А. В.] Огиевского разработаны характеристики рек УССР и составлена генеральная схема развития сельской электрификации УССР.

^{*1} Далі закреслено текст: «В Институте черной металлургии действительными членами АН УССР [М. В.] Луговцовым и [Н. Н.] Доброхотовым, старшими научными сотрудниками [А. А.] Сиговым и [И. Б.] Страшниковым разработан метод интенсификации доменного процесса. Даны конкретные предложения и схемы рудоподготовки для Криворожских рудников. Разработана и внедрена на ряде заводов новая технология выплавки стали мартеновских печей будет увеличена на 10% и уменьшит значительно количество брака».

^{*2} Те саме: «Разработан новый, более эффективный метод раскрытия рудных месторождений, расположенных в устойчивых породах – член-корреспондент [К. И.] Татомир» АН УССР.

Достижения в Институте математики^{*1} в этой области нашли непосредственное применение для решения ряда задач электротехники и аэродинамики. Эти методы позволяют решить ряд важнейших задач современной техники и физики. За эти работы академики [М. А.] Лаврентьев и [Н. Н.] Боголюбов удостоены звания лауреатов Сталинской премии.

В области физической химии проведены исследования изотопов. Эти работы действительного члена АН УССР [А. И.] Бродского удостоены Сталинской премии^{*2}.

В области органической химии проведены многочисленные синтезы новых красителей для фотокинопромышленности. За эти работы действительный член АН УССР А. И. Киприанов удостоен Сталинской премии.

Институт геологических наук провел большие работы по изучению геологического строения территории УССР и дал обоснование для изыскания ряда полезных ископаемых (нефть, газ, бурый уголь и др.).

В Институте микробиологии усовершенствован метод получения нового препарата «микроцид», как лечебного средства, широко внедряемого в практику – старший научный сотрудник [Н. М.] Пидопличко и старший научный сотрудник [В. И.] Билай.

Получен на торфе азотоген из местного штамма азотобактера, применяющийся для удобрения. Применение его дало повышение урожая свеклы на 12% – член-корреспондент АН УССР [Л. И.] Рубенчик.

В Институте физиологии растений и агрохимии, под руководством действительных членов АН УССР [А. И.] Душечкина и [П. А.] Власюка разработаны методы внесения половинчатых норм органических и минеральных удобрений, обеспечивающих [повышение] в три раза урожая и значительно усиливающих деятельность организмов почвы.

Внесение сорбентов марганцевых удобрений и подкормок повышает урожай разных культур на 15–50%.

Применяя в 1949 году отходы бурого угля с минеральными удобрениями на площади 15 000 га увеличили урожай сахарной свеклы на 229 000 центнеров.

Применяя в качестве удобрений фосфориты получается увеличение урожая сахарной свеклы на 15–20%.

В Лаборатории машиностроения, под руководством действительного члена АН УССР А. А. Василенко, разработан и внедрен на многих заводах новый метод изготовления деталей сельскохозяйственных машин из модифицированного чугуна, это дает экономию металла и повышает прочность машин.

Институт истории Украины написал «Краткий курс истории Украины».

[VIII.] Основные проблемы на 1950 год

Определяя направление работ и объем исследований, учреждения Академии наук УССР руководствовались указаниями товарища [И. В.] Сталина о перспек-

^{*1} Далі закреслено фразу: «проведены исследования в разработке эффективным методом приближенных квазиконформных отображений и дано общее решение для класса нелинейных проблем теорий сингулярных интегралов».

^{*2} Те саме: «Исследования физикохимии силикатов позволили получить новые высококачественные цементы. За эту работу действительный член АН УССР П. П. Будников удостоен Сталинской премии».

тивах развития народного хозяйства на ближайшие 10–15 лет, постановлением ЦК ВКП(б), союзного правительства, решениями XVI съезда КП(б)У и задачами, вытекающими из пятилетнего плана развития народного хозяйства.

Руководствуясь этими постановлениями, учреждениями Академии наук УССР будет разрабатываться 135 проблем.

Важнейшие из них:

1. Комплексное использование бурых углей, газов.
2. Борьба с засухой в степных и лесостепных районах УССР.
3. Использование местных источников удобрений в УССР.
4. Полезащитные полосы и водоемы степных и лесостепных районов УССР.
5. Развитие местной минерально-сырьевой базы республиканской промышленности УССР.
6. Строение и свойство жидкостей.
7. Разработка мероприятий по повышению продуктивности дубового шелкопряда в УССР.
8. Управление индивидуальным развитием сельскохозяйственных растений с целью повышения их стойкости и продуктивности.
9. Повышение продуктивности каучуконосов на Украине.
10. История философской общественной мысли на Украине.
11. Курс истории народного хозяйства Украины.
12. История городов и достопримечательных мест УССР.
13. Проблема развития энергетики УССР на базе местных энергетических ресурсов.
14. Проблема витаминов и др.

9*1. Недостатки в работе Академии наук УССР

1) Бюро Отделений не обеспечили систематического контроля руководства деятельностью институтов, в частности, недостаточно развернуты критика и самокритика.

2) Низкий уровень критики и самокритики в учреждениях Отделений общественных наук привел к тому, что в ряде институтов вышли в свет работы с серьезными политическими ошибками (институты философии, искусствоведения, фольклора и этнографии, украинской литературы).

3) Плохо еще поставлена работа по внедрению научных результатов в практику*2.

4) Недостаточно налажена связь научных учреждений АН УССР с передовиками мичуринцами сельского хозяйства, особенно по Отделениям биологических и сельскохозяйственных наук.

5) Недостаточно развернута работа по укреплению содружества науки и практики*3.

*1 Арабська цифра в документі.

*2 Далі закреслено фразу: «В ряде институтов физико-математических наук (институт физики, химии) закончены исследовательские разработки, изготовлена аппаратура, но не передана производству».

*3 Далі викреслено пункт: «(б) Учреждения Отделений биологических и сельскохозяйственных наук еще не вышли со своими работами на экспериментальные базы в производственных условиях».

7) Институты экономики, искусствоведения, фольклора и этнографии не выполнили решения ЦК КП(б)У и Президиума АН УССР о подготовке к изданию фундаментальных работ. Совершенно неудовлетворительно развернута работа по изучению советского периода.

8) Неудовлетворительно ведется комплексная разработка ряда важнейших проблем, совсем не организованы комплексные работы в Отделениях технических и физико-математических наук.

9) По всем Отделениям наук неудовлетворительно проводилась подготовка и повышение квалификации кадров. Особенно плохо поставлена работа с подготовкой докторских диссертаций.

10) Учреждения АН УССР еще не уделили должного внимания развороту работ по истории отечественной науки и техники^{*1}.

12) Плохо поставлена работа по изданию монографических работ и научно-популярной литературы^{*2}.

14) Многие институты Отделений технических, физико-математических, биологических и сельскохозяйственных наук не могут как следует развернуть работу из-за недостатка рабочих помещений.

15) Многие учреждения нуждаются в пополнении квалифицированными кадрами, но не могут пригласить к себе научных работников из-за отсутствия квартир в гор[оде] Киеве.

16) К числу недостатков, мешающих нормальному развитию и работе Академии наук, необходимо отнести:

а) недостаточные ассигнования в 1950 г. на все расходы по Академии наук и особенно на приобретение научного и вспомогательного оборудования^{*3};

в) недостаток жилых площадей для размещения научных сотрудников, в связи с чем более 100 семей научных сотрудников остро нуждаются в квартирах; несмотря на это на 1950 г. средств на жилое строительство Академии наук не выделено;

г) отсутствие общежития для аспирантов, что лишает возможности увеличить набор иногородних аспирантов.

Академик-секретарь действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*

На документі помітка: «черновик, исправленный».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 435, арк. 1–11. Копія. Машинопис.

^{*1} Далі закреслено пункт: «(11) Большинство учреждений не проводили научных конференций с привлечением широкой научной общественности и передовиков сельского хозяйства и промышленности».

^{*2} Те саме: «(13) До сего времени не удалось привлечь к работе в АН УССР действительных членов и членов-корреспондентов, живущих вне Киева».

^{*3} Те саме: «(б) совершенно недостаточные кредиты на строительство, вследствие чего ряд научно-исследовательских институтов не могут нормально работать (Институт электротехники, Институт физической химии, институты Отделения сельскохозяйственных наук и проч[ие])».

**ЛИСТ КЕРІВНИКА ГОЛОВНОГО УПРАВЛІННЯ У СПРАВАХ
ЛІТЕРАТУРИ ТА ВИДАВНИЦТВ ПРИ РМ УРСР К. ПОЛОННИКА ДО
ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ
ПОСИЛЕННЯ ЦЕНЗОРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НАД ВИДАВАННЯМИ
АКАДЕМІЇ**

4 березня 1950 р.

Последние указания Главлита УССР требуют резко усилить контроль научно-технической литературы с тем, чтобы в открытую печать не проникали сведения, составляющие государственную тайну нашей Родины и представляющие интерес для иностранных разведок. Если с точки зрения этих требований подойти к печатным работам институтов Академии наук УССР, поступающим в цензуру от Издательства Академии, то придется констатировать, что Институты, равно как и издательство, еще не уделяют должного внимания вопросам охраны государственных тайн.

В течение 1949 года в Главлит УССР поступило 133 печатных работы Академии наук УССР и из них подверглись цензорским вмешательствам 73.

Ряд книг («Труды геологического совещания по нефти, озокериту и горючим газам», книга Н. П. Семененко «Структура кристаллического массива среднего Приднепровья», книга [К. К.] Хренова «Новости сварочной техники», «Нариси економічної географії УРСР» и другие) подверглись серьезным исправлениям уже в процессе выпуска изданий из печати, так как авторами и институтами т[ак] н[азываемые] гарантийные письма себя не оправдали, и последующий цензорский контроль показал, что несмотря на гарантийные письма, акты экспертизы и прочие документы институтов и Издательства Академии наук УССР, которые утверждали отсутствие в изданиях запрещенных к опубликованию сведений, – последние были обнаружены.

Такое положение не может не вызвать тревоги за соблюдение в изданиях институтов Академии наук УССР требований по охране сведений, составляющих государственную тайну.

Цензоры Главлита УССР, несмотря на свою бдительность, могут проглядеть содержащиеся в изданиях Академии наук УССР запрещенные к открытому опубликованию сведения о новых научных, экспериментальных и незавершенных работах в различных отраслях научной деятельности Академии, т. к., во-первых, цензор не может быть универсалом по всем вопросам науки и техники, а во-вторых, и это главное, институты Академии наук УССР, вопреки своим гарантийным документам, не доводят до конца устранение из своих печатных работ сведений, не подлежащих открытому опубликованию.

Особенно нас беспокоят с точки зрения охраны государственных тайн печатные издания таких институтов Академии наук УССР, как Институт геологии, Институт теплоэнергетики, Лаборатория проблем быстроходных машин и механизмов, Институт электросварки, Институт электротехники, Институт черной металлургии, ибо в этих изданиях весьма часто освещаются данные еще незавершенных экспериментальных научных работ и поэтому необходимо точно и квалифицированно установить, что открытое опубликование этих данных не может нанести ущерб нашим государственным интересам. Этот вопрос во всех случаях необходимо решать силами компетентных представителей Академии наук УССР.

В интересах оперативного и более полного освещения в печати работы институтов Академии наук УССР полагал бы целесообразным осуществить следующие мероприятия:

1. Данные экспериментальных работ освещать в закрытых изданиях (с грифом «секретно»), для чего организовать при Издательстве Академии наук УССР закрытую типографию.

Подобные издания цензуре не подлежат и выходят под ответственность руководителей институтов на правах документов строгой отчетности.

2. Приказом Президента Академии наук УССР создать в институтах (особенно в институтах геологии, теплоэнергетики, электротехники, черной металлургии, электросварки, Лаборатории проблем быстроходных машин и механизмов) комиссии экспертов в составе 3–5 компетентных ученых, которые были бы обязаны проверять до сдачи в производство печатные материалы своих институтов с точки зрения соблюдения требований, предусмотренных «Перечнем запрещенных сведений» Академии наук УССР и «Перечнем» Главлита УССР и устанавливать, что публикуемые данные не являются секретными и могут быть изданы открытым порядком.

3. Возложить на спецотдел Академии наук УССР всю работу по инструктажу институтских комиссий экспертов и руководству ими в вопросах определения степени секретности того или иного, освещаемого в открытом издании, вопроса по тематике, разрабатываемой институтами Академии.

Спецотделу оформить допуск к секретным документам («Перечню» Академии наук, «Перечню» Главлита и др[угих]) членов институтских экспертных комиссий.

О принятом решении прошу известить Главлит УССР.

Начальник Главного управления по делам литературы и издательств
при Совете Министров УССР *К. Полонник*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 9, арк. 10–11. Оригінал. Машинопис.

№ 149^{*1}

**ЗВЕРНЕННЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ ДЕПУТАТІВ
ТРУДЯЩИХ ТА ОБЛАСНОГО КОМІТЕТУ КП(б)У ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА І СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО
ВИДІЛЕННЯ ПРИМІЩЕННЯ ДЛЯ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ
АН УРСР У ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ**

*29 березня 1950 р.
м. Дніпропетровськ*

С целью укрепления содружества работников науки и производства, улучшения технологического процесса, широкого внедрения в производство черной металлургии достижений передовой советской науки и техники, желательно, чтобы Институт черной металлургии Академии наук УССР был переведен из города Киева в город Днепропетровск.

^{*1} Див. док. № 78, 96, 99, 172.

Поддерживая нашу просьбу, Президиум Академии наук УССР 6 июня 1949 года принял решение о переводе указанного Института в Днепропетровск.

Для размещения Института черной металлургии в городе Днепропетровске имеется корпус по ул. Бассейной № 5, ранее принадлежавший Институту физической химии Академии наук УССР, временно переданный в 1945 году Днепропетровскому химико-технологическому институту Министерства высшего образования.

Исполком областного Совета депутатов трудящихся и обком КП(б)У просят Вас решить вопрос о возврате Академии наук УССР указанного корпуса по ул. Бассейной № 5.

Лаборатории Днепропетровского химико-технологического института, которые в настоящее время находятся в корпусе по ул. Бассейной № 5, могут быть переведены во вновь отстраиваемый корпус Химико-технологического института по ул. Лагерной № 2-г.

Исполкомом областного Совета депутатов трудящихся и обкомом КП(б)У приняты меры по окончанию строительства этого корпуса к 1 мая с. г.

Председатель Исполкома обл[астного] совета
депутатов трудящихся *И. Филиппов*
Секретарь обл[астного] ком[итет]а КП(б)У *Л. [И.] Брежнев*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 4479, арк. 126. Оригінал. Машинопис.

№ 150^{*1}

**ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО КІЛЬКІСНИЙ СТАН
НАУКОВИХ КАДРІВ АКАДЕМІЇ У 1940–1950 рр.**

[Березень 1950 р.]^{*2}

№ п/п		Годы						
		На 1 января 1940 г.	На 1 января 1945 г.	На 1 января 1946 г.	На 1 января 1947 г.	На 1 января 1948 г.	На 1 января 1949 г.	На 1 января 1950 г.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Всего научных работников	972	756	981	1272	1365	1365	1364
	В т. ч.							
	действительных членов АН УССР,	61	54	70	66	62	84	81
	членов-корреспондентов АН УССР,	68	61	79	78	77	89	88
	докторов наук,	141	83	86	87	96	86	80
	кандидатов наук	238	241	368	455	530	551	633

^{*1} Див. док. № 147.

^{*2} Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

Примечание: Количество докторов без действительных членов АН УССР и членов-корреспондентов АН УССР.

Академик-секретарь действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*
Начальник отдела кадров АН УССР *А. И. Коневич*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 385, арк. 38. Оригінал. Машинопис.

№ 151

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР
О. М. БАРАНОВСЬКОГО З ПРОХАННЯМ ПРИСКОРИТИ БУДІВНИЦТВО
ДОРОГИ ДО НАУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ БАЗИ АН
«ФЕОФАНІЯ»**

25 квітня 1950 р.

Відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від^{*1} за №^{*2} трест «Гідрошляхбуд» Міністерства житлово-цивільного будівництва повинен збудувати дорогу до науково-експериментальної бази «Феофанія» обсягом 4,5 км.

Не дивлячись на прохання Президії АН негайно приступити до виконання цих робіт, трест «Гідрошляхбуд» початок робіт зволікає, а Міністерство житлово-цивільного будівництва відкладає справу початку будівництва до 1 липня [19]50 р.

Президія АН УРСР звертається до Вас з клопотанням дати вказівки Міністерству житлово-цивільного будівництва зобов'язати трест «Гідрошляхбуд» розпочати будівництво дороги до науково-експериментальної бази «Феофанія» не пізніше 5 травня 1950 р., оскільки стан дороги до «Феофанії» дуже поганий і гальмує перевезки матеріалів, людей та обладнання дев'яти інститутів, що працюють на базі «Феофанія».

Одночасно Президія АН УРСР доповідає, що для початку роботи є всі можливості, себто завезено вже 25 вагонів граніту, відкрито кредити, наявна вся проектно-кошторисна документація; передано також «Гідрошляхбуду» фонди на необхідний граніт.

Про Ваше рішення не відмовте повідомити.

Віце-президент АН УРСР
дійсний член АН УРСР *П. С. Погребняк*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 389, арк. 183. Копія. Машинопис.

*1 Дата відсутня в документі.

*2 Номер відсутній в документі.

**ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ ПО КОМПЛЕКСНОМУ
ВИКОРИСТАННЮ р. ДНІПРА ТА ЙОГО ПРИТОК І ПОДАЛЬШОМУ
ВИКОРИСТАННЮ МАЛИХ РІЧОК ДЛЯ ПОТРЕБ НАРОДНОГО
ГОСПОДАРСТВА УРСР**

29 квітня 1950 р.

[...]^{*2}

2. Зобов'язати Академію наук УРСР (т. [О. В.] Палладіна):

а) провадити систематичну роботу по вивченню водних ресурсів УРСР та використанню їх для потреб народного господарства республіки;

б) на протязі першого півріччя 1950 року підготувати до друку гідрографічні матеріали по річках УРСР, включаючи матеріали по типізації і класифікації річок, згідно з їх природними особливостями, і в II півріччі 1950 року опублікувати ці матеріали для використання їх плановими, проектними та будівельними організаціями;

в) для забезпечення розвитку експериментальних дослідів по гідрології та гідротехніці, дообладнати на протязі 1950–1951 рр. Богуславську гідрологічну станцію науково-дослідного Інституту гідрології та гідротехніки, виділивши для цієї мети в 1950 році 100 тис. крб., і в 1951 році – 200 тис. крб.;

г) на протязі 1950 року скласти технічний проект спорудження при Інституті гідрології та гідротехніки гідравліко-гідротехнічної лабораторії з дослідним басейном для дослідження моделей річкових суден і передбачити це будівництво в плані 1951 року;

д) скликати в першому півріччі 1950 року республіканську конференцію по водному господарству УРСР, в плані роботи якої включити питання про теми комплексного використання водних ресурсів річок УРСР.

[...]^{*3}

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. Вівдиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 342, арк. 178–183. Засвідчена копія. Машинопис.

*¹ Див. док. № 170.

*² Знято частину тексту з короткою характеристикою стану використання водних ресурсів УРСР.

*³ Далі знято частину тексту з переліком завдань для інших відомств.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАВДУВАЧА СЕКТОРА ГАЗИФІКАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ПАЛИВА
Б. В. ПОЛЯКА ДО ЗАСТУПНИКА ГОЛОВИ РМ УРСР Г. П. ОНИЩЕНКА
ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРОДОВЖЕННЯ В АН УРСР РОЗРОБОК ТА
ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПРИЛАДІВ ДЛЯ СПАЛЮВАННЯ
ПРИРОДНОГО ТА ШТУЧНОГО ГАЗІВ**

6 травня 1950 р.

По вопросу предложения кандидата технических наук, руководителя группы Института газа в Львовском филиале Академии наук УССР тов. Доценко Б. П.

Тов. Доценко Б. П. на протяжении нескольких лет, работая в Львовском филиале Академии наук руководителем отделения Института теплоэнергетики АН добился значительных успехов в области беспламенного сжигания естественного газа^{*2}. Горелки, разработанные Львовским филиалом АН, нашли широкое применение в промышленности и быту.

Тов. Доценко Б. П. разработал эскизный проект очень комплексного водотрубного котла современного типа, с оригинальными горелками радиационного типа, рассчитанными для работы на естественном газе, но могущие с успехом работать на искусственном, генераторном газе.

Нет никаких сомнений в отношении эффективности предложения т. Доценко [Б. П.]. Применение горелок беспламенных, радиационного типа, будет способствовать значительному сокращению габаритов котельной установки, сокращению расходов металла, снижению стоимости агрегатов, приведёт к уменьшению теплотерь и повышению коэффициента полезного действия котельной установки.

Институт им. Кржижановского Всесоюзной Академии наук дал положительное заключение о работах т. Доценко Б. П. и рекомендовал Львовскому филиалу (т. Доценко [Б. П.]) вести в дальнейшем работы именно в этом направлении.

Несмотря на актуальность проблемы, выдвигаемой т. Доценко [Б. П.], планом научно-исследовательских работ Львовского филиала Академии наук на 1950 г. предусматривается не данная работа, а рационализация процесса сжигания естественного газа в жаротрубных котлах.

Жаротрубные котлы весьма распространены в промышленности, но вряд ли имеет смысл институтам Академии наук заниматься ими, так как эти котлы малоэффективны, громоздки, почему вытесняются более совершенными котлами водотрубного типа. Жаротрубными котлами следовало бы заниматься Министерству коммунального хозяйства УССР и другим хозяйственным организациям.

Исходя из этого, считаю, что Львовскому филиалу Академии наук УССР следовало бы продолжить работы в 1950 г. в направлении применения радиационных горелок для естественного и искусственного газов, создания компактных и экономных водотрубных котлов. Помещение для установки экспериментального аг-

*¹ Див. док. № 157, 164, 169.

*² Підкреслено в документі.

регата системы т. Доценко [Б. П.] имеется во Львове в здании филиала Академии наук, занимаемом отделением Института газа.

Зав[едующий] сектором газификации Укринстопливо *Б. В. Поляк*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 728, арк. 86–87. Оригінал. Машинопис.

№ 154^{*1}

**ПОДАНИЯ ДИРЕКТОРА ИНСТИТУТА АРХЕОЛОГИИ АН УРСР АКАД.
П. П. ЄФІМЕНКА ДО РМ УРСР ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ШТАТНИХ ПОСАД
ДЛЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РАДИ З ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК
КУЛЬТУРИ ПРИ АН УРСР**

10 травня 1950 р.

Образованный, во исполнение постановления Совета Министров УССР от 30 декабря 1948 г. за № 3076, решением Президиума Академии наук УССР от 3 июня 1949 г., Научно-методический совет по охране памятников культуры при Президиуме АН УССР является той центральной, руководящей организацией, которая должна объединить и поднять на должную научную высоту учет, охрану и изучение многообразных памятников культуры, имеющих на территории УССР.

Следует сказать, что если памятники архитектуры и искусства, в основном, находятся на учете и в ведении соответствующих организаций – Управления по делам архитектуры и Комитета по делам искусств при Совете Министров УССР, на которые возложена обязанность их охраны и их реставрации, то огромная масса памятников историко-археологических остается до сего времени почти вне всякого учета.

В этих условиях решение правительства ставит перед Академией наук УССР в лице Научно-методического совета нелегкую и весьма ответственную задачу.

Программа деятельности Научно-методического совета предусматривает уже на ближайшее время:

1) Посылку специалистов для ознакомления на месте с состоянием исторических и археологических памятников в областях и районах УССР.

2) Осуществление мероприятий по массовому учету и охране этих памятников^{*2}.

3) Проведение не только анкетной, но и широкой разъяснительной работы о значении историко-археологических памятников.

Для осуществления указанного плана представляется необходимым создание в составе Научно-методического совета минимального рабочего аппарата в составе 4-х единиц – председателя, ученого секретаря, двух научных сотрудников (старшего и младшего).

^{*1} Див. док. № 113.

^{*2} Далі в документі закреслено фразу: «особенно в связи с новостройками, лесонасаждениями и др.».

Необходимость иметь указанный штатный состав определяется, прежде всего, тем, что Научно-методический совет по охране памятников культуры при Президиуме АН УССР мыслится как постоянно действующий орган, обязанный вести большую, чисто оперативную работу, притом не только в плане координации деятельности и соответствующего инструктажа существующих организаций, ведающих охраной памятников, но и по линии систематического выявления и учета огромного числа тех же археологических объектов, в значительной мере до сих пор не учтенных и находящихся под угрозой уничтожения в связи с новостройками, лесонасаждением и т. п.

Учитывая изложенное, Президиум Академии наук УССР просит утвердить дополнительный штат для Научно-методического совета по охране памятников культуры в количестве 4-х штатных единиц, согласно прилагаемого штатного расписания, а также распространить на Научно-методический совет по охране памятников культуры постановление Совнаркома СССР № 514 от 6 марта 1946 г. в части выплаты окладов научным работникам.

[Директор Института археологии АН УССР] *П. П. Ефименко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 389, арк. 202–204. Оригінал. Машинопис.

№ 155

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ІНСТИТУТУ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ АН УРСР ДО ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РОЗРОБКУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИСТРОЇВ ДЛЯ ЗГОРАННЯ РІЗНОМАНІТНИХ ВИДІВ ПАЛИВА

13 травня 1950 р.

Докладываем Вам, что в Институте теплоэнергетики Академии наук УССР, во исполнение постановления XVI партсъезда КП(б)У о широком внедрении местных топлив и последующих решений ЦК КП(б)У и Совета Министров УССР, были развернуты работы по сжиганию бурых углей УССР. В результате этих работ созданы новые оригинальные конструкции топочных устройств для зольных и высоковлажных углей.

Две опытные топки Института теплоэнергетики сооружены, налажены и экспериментально проверены в котельной Киевской ГЭС-1.

Первая топка – малогабаритная камерная с шахтной мельницей. Она отличается от обычных топок компоновкой шахты и топки в целом, наличием между шахтой и топочной камерой зажигательного муфеля и большой компактностью.

Проведенными опытами по сжиганию бурых углей с влажностью до $W=52\%$, зольностью до $A_c=30\%$ и теплотворной способностью порядка 1640 ккал/кг доказана возможность эффективного сжигания в топке этой конструкции низкосортных бурых углей УССР.

Вторая топка – циклонно-вихревая. Эта оригинальная конструкция, разработанная в Институте теплоэнергетики, отличается простотой, чрезвычайной компактностью и дешевизной в изготовлении. Выполненные на ней опыты по сжиганию бурого угля также дали положительные результаты.

Обе конструкции топок могут быть успешно применены и для сжигания фрезерного торфа.

Докладывая Вам о полученных результатах, просим поставить вопрос о внедрении разработанных конструкций топок в промышленность.

Директор Института профессор, доктор технич[еских] наук *И. Т. Швец*
Зав[едующий] отделом энергохимич[еского] использования топлив,
доц[ент], канд[идат] технич[еских] наук *В. И. Толубинский*
Зав[едующий] лабораторией промышленной теплотехники
канд[идат] технич[еских] наук *В. В. Карпенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 342, арк. 283. Оригінал. Машинопис.

№ 156

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР О. В. ПАЛЛАДИНА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР

19 травня 1950 р.

Зростаючий рівень радянської історичної науки на Україні настирливо диктує необхідність розробляти не тільки питання історії України, але й широко вивчати проблеми історії СРСР, історії країн народної демократії, загальної історії, історії міжнародних відносин.

Існуюча організаційна структура Інституту історії України (див. додаток 1)^{*1} застаріла і не забезпечує вирішення тих завдань, які стоять зараз перед істориками України.

Існуючі відділи історії феодалізму, історії капіталізму і історії радянського суспільства вивчали лише історію України. Одночасно існує відділ історії СРСР, який також не міг не вивчати проблеми історії України, яка являється складовою частиною СРСР.

Доцільно залишити відділи історії феодалізму, історії капіталізму і історії радянського суспільства, в яких будуть вивчатись проблеми історії СРСР і, головним чином, її складової частини – історії України у зв'язку з історією других народів СРСР.

Існуючий відділ історії слов'ян перейменувати у відділ історії країн народної демократії.

Крім того, назріла потреба утворити в Інституті відділи загальної історії, історіографії України, воєнно-історичний відділ.

Все це обумовлює доцільність і необхідність реорганізувати існуючий Інститут історії України АН УРСР в Інститут історії АН УРСР (див. додаток № 2 нової структури Інституту)^{*2}.

*1 Додаток в архівній справі відсутній.

*2 Додаток не публікується.

Доцільність реорганізації Інституту підтверджується й тим, що вже зараз у всіх академіях союзних республік (за винятком України і Литви) існують інститути історії, а не інститути історії своєї республіки.

Реорганізацію Інституту провести у зв'язку з влиттям Комісії історії Вітчизняної війни до складу Інституту*¹. На воєнно-історичний відділ покласти вивчення головним чином історії Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.), а частину штатних одиниць Комісії передати на організацію нових відділів.

Нова структура Інституту дасть можливість зосередити увагу більшої частини наукових співробітників на розробці історії радянського суспільства і проблем сучасності країн народної демократії і загальної історії.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Академік-секретар дійсний член АН УРСР *М. П. Семенов*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2010, арк. 85. Оригінал. Машинопис.

№ 157*²

**ЛИСТ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ПРО ОСНОВНІ НАПРЯМИ
НАУКОВОЇ РОБОТИ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ
ЛАБОРАТОРНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ ІНСТИТУТУ
ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА
ПРОМИСЛОВОСТІ**

9 серпня 1950 р.

В Президиум Академии наук Украинской ССР обратился с очень резким письмом директор Института использования газа, действительный член АН УССР Н. Н. Доброхотов по поводу недостатка служебных помещений, особенно производственно-экспериментальных, затрудняющего выполнение научно-исследовательских работ.

Президиум Академии наук УССР проверил действительное состояние с помещениями и работы, которые ведет в 1950 г. Институт использования газа. Проверкой установлено, что Институт выполняет сейчас следующие, очень важные для народного хозяйства Советского Союза, работы:

1. Сжижение природного газа с целью резервирования снабжения городов газом и использования сжиженного метана для двигателей внутреннего сгорания.
2. Газификация местных видов топлива для перевода двигателей внутреннего сгорания на электростанциях с жидкого топлива на газ.
3. Интенсификация технологических процессов на многих фабриках и заводах (в промышленности: пищевой, металлообрабатывающей, строительных материалов и проч[ее]), с которыми заключены соответствующие договора.
4. Разработка конструкции горелок для печей в связи с переводом существующего печного отопления домов на газ.

*¹ Див. док. № 160.

*² Див. док. № 153, 164, 169.

5. Получение метилового спирта, формальдегида и перекисей путем химической переработки природного газа.

6. Разработка автоматических устройств для газоиспользующих установок.

Одновременно установлено, что, действительно, отсутствие необходимых служебно-лабораторных и, особенно, экспериментально-производственных площадей очень сильно тормозит успешное проведение, а по некоторым работам и успешное завершение научно-исследовательских работ.

Президиум Академии наук УССР за счет своих внутренних ресурсов оказывает материальную и финансовую помощь Институту: подводка газа, воды, силовой электроэнергии, перестройка флигеля и проч[ее].

Однако, вопрос увеличения лабораторных и производственно-экспериментальных площадей Президиум Академии наук УССР самостоятельно решить не может.

Поэтому, поддерживая непосредственное ходатайство директора Института использования газа, Президиум АН УССР просит:

1. Дать указания Исполкому Киевского горсовета переселить Укравтоотрансбыт из флигеля усадьбы Института по ул. Мельника, 44 (в соответствии с постановлением Совета Министров УССР от 20 мая 1950 г. за № 1492) в иное помещение, так как Киевский облисполком не может освободить помещение по б. Шевченко, 12.

2. Во исполнение постановления Совета Министров УССР от 24 марта 1950 г. за № 749, ускорить переселение территориальной конторы Министерства материальных и продовольственных ресурсов с таким расчетом, чтобы занимаемое ею помещение в доме по ул. Мельника, 44 было освобождено к 1 октября 1950 года.

3. Разрешить до конца 1950 года построить во дворе усадьбы по ул. Мельника, 44 небольшое одноэтажное здание, площадью 280 м² для экспериментальных установок Института и дать указания Госплану УССР за счет неиспользуемых средств по нижелimitным капиталовложениям другими ведомствами ассигновать Академии наук УССР со специальным назначением для Института использования газа 336 тыс. рублей.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 385, арк. 70–71. Копія. Машинопис.

№ 158

ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО ДОЗВІЛ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР УТВОРИТИ ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАРІАТ ПРЕЗИДІЇ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР»^{*1}

26 серпня 1950 р.

В зв'язку з розширенням обсягу наукових робіт Академії наук УРСР, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Дозволити Академії наук УРСР утворити Вчений секретаріат Президії Академії наук УРСР в складі: головного вченого секретаря Президії Академії наук УРСР і чотирьох вчених секретарів.

^{*1} Заголовок документа.

2. Встановити, що Вчений секретаріат Президії Академії наук УРСР провадить, за дорученням Президії, перевірку виконання планів робіт науково-дослідних інститутів та установ Академії наук УРСР, вживає заходів по забезпеченню виконання цих планів і завдань уряду і доповідає Президії Академії наук УРСР, а також відає справою добору кадрів, приділяючи особливу увагу зміцненню слабких ділянок роботи інститутів і установ Академії наук УРСР.

3. В зв'язку з утворенням Вченого секретаріату, скасувати в складі Академії наук посаду Академіка-секретаря.

4. У відповідності з пунктами 1–3 цієї постанови, внести зміни до пунктів 32, 33 і 34 Статуту Академії наук УРСР, затвердженого постановою Раднаркому УРСР від 6 лютого 1945 року № 173^{*1}, виклавши зазначені пункти Статуту в такій редакції:

«32. Президія Академії наук має Вчений секретаріат у складі головного вченого секретаря Президії Академії наук УРСР і чотирьох вчених секретарів, яких призначає Президія Академії.

Вчений секретаріат за дорученням Президії перевіряє виконання планів робіт науково-дослідних інститутів і установ Академії, вживає заходів по забезпеченню виконання цих планів і завдань уряду і доповідає Президії, а також відає справою добору кадрів, приділяючи особливу увагу зміцненню слабких ділянок роботи інститутів і установ Академії наук».

«33. Президія Академії наук складається з Президента, чотирьох віцепрезидентів, головного вченого секретаря Президії Академії і 9 членів Президії, з яких п'ять є головами Відділів».

«34. Президент Академії наук, перший, другий, третій і четвертий віцепрезиденти обираються Загальними зборами таємним голосуванням строком на 5 років з числа дійсних членів Академії наук».

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. Вівдиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 342, арк. 348–349. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 159^{*2}

ДОВІДКА КОМІСІЇ АН СРСР І РАДИ З КООРДИНАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЙ НАУК СОЮЗНИХ РЕСПУБЛІК ПРО ОБСТЕЖЕННЯ РОБОТИ НАУКОВИХ УСТАНОВ АН УРСР У ЛЬВОВІ

11 вересня 1950 р.

[м. Москва]

В соответствии с распоряжением Президиума АН СССР № 565 от 22 августа 1950 г. комиссия в составе: члена-корреспондента АН СССР А. Г. Бетехтина⁸⁵ (председатель), д[окто]ра технических наук Г. А. Матвеева, д[окто]ра филологии-

^{*1} Див. док. № 60, 85; Історія Національної академії наук України (1941–1945): Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – С. 351–356.

^{*2} Див. док. № 23, 30, 34, 165.

ческих наук М. К. Добрынина⁸⁶, канд[идата] биологических наук А. А. Шахова и доцента В. П. Кириченко с 25 августа по 5 сентября с. г. провела порученную ей работу по ознакомлению с деятельностью научных учреждений Академии наук Украинской ССР, находящихся в г. Львове, и оказанию им практической помощи.

Работа комиссии протекала в основном в г. Львове, где сосредоточены научные учреждения Академии наук Украинской ССР, обслуживающие западные области республики. В процессе своей работы комиссия, наряду с подробным ознакомлением с научной деятельностью львовских академических учреждений, имела беседы с руководящими работниками Государственного университета, Политехнического института, Облплана, промышленных организаций (Углеразведка). Кроме того, комиссия выезжала в Дрогобычскую область (Дрогобыч, Борислав, Стрый) для выяснения связи и координации научно-исследовательских работ львовских учреждений Академии наук Украинской ССР с работами внеакадемических научно-исследовательских институтов (Карпатский научно-исследовательский геологический институт Министерства геологии) и производственных организаций (объединение «Укрнефть»).

О состоянии работы в львовских научно-исследовательских учреждениях Академии наук Украинской ССР, о своих предварительных выводах и соображениях комиссия информировала первого секретаря обкома КП(б)У Львовской области тов. А. С. Грушевского^{*1}.

Научные учреждения Академии наук Украинской ССР во Львове были организованы после воссоединения западных областей с Украинской республикой на базе бывш[его] Научного общества им. Шевченко. Эти учреждения в сущности являлись отделами институтов Академии наук Украинской ССР, находившихся в Киеве. К числу этих отделов относились:

1) отдел Института украинской литературы, возглавлявшийся в то время действительным членом АН УССР М. С. Возняком;

2) отдел Института языковедения, возглавлявшийся действительным членом АН УССР К. С.^{*2} Студинским (умер);

3) отдел Института археологии, возглавлявшийся И. Б.^{*3} Пастернаком (бежал с немцами);

4) отдел Института экономики, возглавлявшийся кандидатом экономических наук Д. В. Гаком;

5) отдел Института истории Украины, возглавлявшийся профессором И. П. Крипякевичем;

6) отдел Института фольклора и этнографии, возглавлявшийся действительным членом АН УССР Ф. М. Колессом^{*4} (умер);

7) отдел Института математики, возглавлявшийся профессором С. [С.] Банахом (умер);

8) Научно-природоведческий музей, возглавлявшийся профессором [Ю. И.] Полянским (бежал с немцами);

*1 Так у документі. Потрібно: «И. С. Грушецкого».

*2 Те саме. Потрібно: «К. Й.».

*3 Те саме. Потрібно: «Я. И.».

*4 Те саме. Потрібно: «Колессой».

Кроме того, Академией наук Украинской ССР были организованы Библиотека и Типография.

Общее число научных работников в 1939–[19]40 гг. достигало 50 человек. Научные руководители отделов являлись львовскими жителями. Руководство отделами, с одной стороны, осуществлялось институтами, с другой стороны, уполномоченным Президиума Академии наук Украинской ССР во Львове. Во время оккупации Львовской области, за исключением небольшого числа сотрудников ([Ф. М.] Колесса, уполномоченного Президиума АН УССР, ученого секретаря и др.) основные научные работники отделов оставались во Львове.

С первых дней оккупации часть научных сотрудников, в особенности руководители отделов, как-то [И. П.] Крипякевич, [Я. И.] Пастернак, [Ю. И.] Полянский и другие, открыто выступали против советской власти и вели явно клеветническую пропаганду, в особенности антисоветской агитацией и восхвалением фашистского режима занимался бывший руководитель отдела истории Украины [И. П.] Крипякевич. Через полтора месяца после прихода немцев во Львов [И. П.] Крипякевич выпустил брошюру «Малая история Украины», в которой он, восхваляя немецких захватчиков, писал: «Теперь пришло время, когда ослабленный национально-революционным движением СССР – эта ужасная тюрьма народов, разрушается под могучим натиском революционно-освободительных сил и твердыми ударами немецкого оружия» (стр. 31).

Эта гнусная клеветническая брошюра [И. П.] Крипякевича в 1941 г. была трижды переиздана немцами. В 1941 г. [И. П.] Крипякевичем была издана «История Украины», которая ничем не отличалась от его краткой истории по антинаучному и клеветническому характеру.

Тот факт, что «Малая история Украины» [И. П.] Крипякевича вышла вскоре после захвата Львова немцами, говорит о том, что [И. П.] Крипякевич готовил этот пасквиль, будучи руководителем отдела Института истории Украины. В связи с этим нельзя не отметить близорукость наших товарищей, которые, не изучив политического и научного лица [И. П.] Крипякевича, добились от Высшей аттестационной комиссии присуждения ему без защиты диссертации научной степени доктора и звания профессора исторических наук.

Подобные клеветнические статьи печатались в журналах и газетах и другими работниками отделов АН УССР, остававшимися во время оккупации во Львове. Так, например, [П. С.] Карманский, написавший в 1940–[19]41 гг. оду, посвященную И. В. Сталину, после прихода немцев переделал ее, посвятив Гитлеру. При отступлении немцев более реакционная часть интеллигенции бежала из Львова.

За время оккупации передовая часть научных работников г. Львова в количестве 76 человек была уничтожена немцами.

Таким образом, в 1944 г. – к освобождению Львова и западных областей от немецких фашистов – Львов, как культурный и научный центр, распространявший свое влияние на западные области УССР, был значительно ослаблен.

В 1944 г. были восстановлены все научные учреждения Академии наук Украинской ССР во Львове. В 1945–[19]46 гг., наряду с существующими отделами, дополнительно были организованы: отдел геологических наук, два отдела Института ботаники (отдел географии высших растений и отдел географии споровых растений), отдел горной механики, отдел горных водоемов, отдел лесоводства,

лаборатория Института органической химии, лаборатория теплоэнергетики и, кроме того, передан в ведение Академии наук Этнографический музей.

В 1949 г.^{*1} в связи с тем, что научная продукция многих львовских отделов была на низком научном и идейно-политическом уровне, в особенности отделов: истории Украины, фольклора и этнографии, экономики, Президиум АН Украинской ССР провел реорганизацию львовских научных учреждений. Отделы истории Украины, украинской литературы, экономики, лаборатории теплоэнергетики вместе с их руководящим составом были переведены в г. Киев, отдел фольклора и этнографии был влит в организованный в 1945 г. Этнографический музей, отдел географии высших растений и отдел географии споровых растений Института ботаники были влиты в Научно-природоведческий музей, вместо лаборатории теплоэнергетики были организованы: группа теплоэнергетики и группа использования природного газа; отдел горных водоемов и отдел лесоводства были ликвидированы.

Однако, ряд научных руководящих работников, переведенных в Киев, вскоре возвратился опять во Львов (действительный член АН УССР [М. С.] Возняк, [И. П.] Крипякевич и др.). Это возвращение, очевидно, объясняется тем, что для переведенных научных работников не были созданы соответствующие условия.

Если можно оправдать ликвидацию во Львове отделов истории Украины, украинской литературы и перевод их в Киев политической остротой проблем, разрабатываемых этими отделами, и отсутствием надлежащих научных работников во Львове, то совершенно непонятны действия Президиума АН УССР по ликвидации во Львове таких учреждений, как отдел экономики, два отдела института ботаники, отдел горных водоемов, отдел лесоводства, отдел фольклора и этнографии.

К решению этого вопроса Президиум АН УССР подошел в значительной степени формально. Вместо преодоления трудностей путем укрепления и подбора надлежащих кадров, подготовки молодых специалистов из местного населения, принятия решительных мер к перевоспитанию местных научных сотрудников, Президиум АН УССР пошел по линии наименьшего сопротивления, т. е. ликвидации ряда научных учреждений.

Таким образом, в настоящее время структура львовских научных учреждений АН УССР представляется в следующем виде:

- 1) сектор геологии, нефти и газа Института геологических наук АН УССР;
- 2) отдел теории упругости Института математики АН УССР;
- 3) группа гидротехники Института теплоэнергетики АН УССР;
- 4) группа по использованию природного газа Института природного газа АН УССР;
- 5) отдел языковедения Института языка^{*2} АН УССР;
- 6) Этнографический музей с отделами фольклора, этнографии, экспозиции фондов;
- 7) Природоведческий музей с отделами ботаники и зоологии;
- 8) группа археологии Института археологии АН УССР;

^{*1} Помилка в документі. Потрібно: «1946 г.». Див. док. № 23.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Институт языковедения им. А. А. Потебни».

9) Библиотека;

10) Типография АН УССР.

Общее руководство всеми учреждениями ведет уполномоченный Президиума АН УССР член-корреспондент АН УССР Штокало И. З., его заместитель – канд[идат] биологических наук В. Г. Хржановский и ученый секретарь В. А. Дудник.

Общее число сотрудников в перечисленных учреждениях в настоящее время составляет 458 человек, из них 102 научных сотрудника. В составе научных сотрудников: 3 действительных члена АН УССР ([О. С.] Вялов, [Г. Н.] Савин, [В. А.] Сельский); действительный член АН УССР М. С. Возняк, хотя и проживает во Львове, однако участия в работах львовских академических учреждений не принимает^{*1}, один член-корреспондент АН УССР и 11 докторов, 27 кандидатов наук и 60 младших научных сотрудников (в том числе 6 инженеров-геологов). Из 458 человек – 200 человек, прибывших из восточных областей Украины и других районов СССР, остальные – местные, из 102 научных сотрудников – 71 человек прибывших и 31 – местных.

По национальному признаку – 67 научных сотрудников украинцы, 26 – русские, 2 белоруса, 4 еврея, 2 поляка и 1 татарин.

По партийному признаку – 18 членов ВКП(б), 2 кандидата в члены ВКП(б) и 1 член ВЛКСМ.

Подготовка кадров поставлена, за исключением сектора геологии и отдела прикладной математики, крайне неудовлетворительно как по линии аспирантуры (4 человека), так и подготовки диссертаций научными сотрудниками.

Как было указано выше, уполномоченный Президиума АН УССР осуществляет лишь общее руководство и наблюдение. Научное руководство львовскими учреждениями осуществляется дирекцией соответствующих институтов, находящихся в Киеве. Такая организационная структура не позволяет институтам повседневно и оперативно руководить своими львовскими учреждениями, представители дирекций институтов редко приезжают во Львов, а руководители львовских учреждений время от времени выезжают с планами и отчетами в Киев. При таком положении создается оторванность львовских учреждений от центральных институтов. Последние не чувствуют полной ответственности за работу своих львовских учреждений, не принимают достаточных мер к укомплектованию их квалифицированными научными сотрудниками, крайне недостаточно ведут работу по подготовке кадров из уроженцев западных областей.

Более подробная характеристика состояния научной работы отдельных львовских научных учреждений Академии наук Украинской ССР дана в специальных докладных записках членов комиссии (см. приложения)^{*2}.

Нельзя не отметить недооценку Президиумом АН УССР важности научной разработки сельскохозяйственных проблем, стоящих перед западными областями Украины и, в связи с этим, организации соответствующих научных учреждений

^{*1} «Президиум АН УССР не смог найти общего языка с М. С. Возняком и привлечь его к активной работе в научных учреждениях Академии. Это подтверждается, хотя бы тем, что М. С. Возняк, несмотря на свой преклонный возраст – 69 лет, – все же принимает участие в работе Львовского университета». *Примітка в документі.*

^{*2} Додатки не публікуються.

во Львове, как крупном научном центре западных областей. Нельзя также не учитывать экономического и культурного своеобразия западных областей (Львовская, Дрогобычская, Станиславская, Тернопольская, Ровенская, Волынская, Черновицкая, Закарпатье). Все эти области в целом экономически и культурно тяготеют ко Львову. Территория этих областей существенно отличается в геологическом, географическом, климатическом, почвенном и других отношениях от восточных областей Украины. Ряд из этих областей богат природными ресурсами: энергетическими, лесом, нефтью, торфом, бурым углем, калийными солями и т. д. В то же время нельзя забывать, что природные богатства этих областей совершенно недостаточно изучены. Для развития экономики и культуры этого края Украинской республики настоятельно требуется комплексное изучение природных ресурсов. В соответствии с этим необходимо решительно перестроить существующую научно-исследовательскую сеть и структуру научно-исследовательских учреждений Академии наук Украинской республики во Львове.

Существующая структура львовских научных учреждений не обеспечивает нормального развития научно-исследовательской работы и требует коренной ее реорганизации.

Предложения^{*1}

Исходя из вышеизложенного комиссия считает необходимым:

1) организовать, вместо существующих разрозненных львовских научно-исследовательских учреждений, Львовский филиал Академии наук Украинской ССР, подчинив его непосредственно Президиуму АН УССР;

2) на базе существующих отделов, групп и музеев организовать следующие 4 института:

а) Институт геологии полезных ископаемых (нефть, газ, бурые и каменные угли, калийные соли, химическое сырье, бентониты, цементные материалы и проч[ее]);

б) Механико-энергетический институт (прикладная механика, энергетика, использование природного газа и торфа, математика);

в) Агробиологический институт (селекция и агротехника сельскохозяйственных растений, животноводство, растительное сырье, изучение растительного покрова, Природоведческий музей);

г) Институт общественных наук (экономика, экономическая география, археология, литература (фольклор) и язык, этнография и Этнографический музей); организацию сектора истории УССР во Львове комиссия считает нецелесообразной из-за отсутствия квалифицированных научных кадров и политической остроты исторической проблематики;

3) для руководства этими научными учреждениями создать во Львове, помимо ученых советов институтов, ученый совет филиала;

4) вновь созданным институтам разработать научную тематику, которая должна, в первую очередь, исходить из потребности развития народного хозяйства и культуры западных областей Украинской ССР;

^{*1} Тут і далі – підкреслено в документі.

5) укомплектовать институты высококвалифицированными и политически подготовленными научными кадрами; при создании Агробиологического института считать необходимой помощь ВАСХНИЛа; принять решительные меры к подготовке молодых научных кадров, в первую очередь, из местного коренного населения, как по линии аспирантуры, так и по линии штатных младших научных сотрудников;

6) наряду с усилением подготовки научных кадров, освободить львовские научные учреждения Академии наук УССР от лиц, не проявивших себя положительно на научной работе, а также не внушающих политического доверия;

7) в целях быстрейшего развития народного хозяйства и культуры западных областей УССР организовать в 1951–[19]52 гг. по линии АН СССР и АН УССР комплексную экспедицию по изучению производительных сил западных областей Украинской республики;

8) для размещения лабораторий геологического, механико-энергетического и агробиологического институтов выстроить специальный лабораторный корпус с учетом специфики экспериментальных исследований;

9) учитывая разрозненность Библиотеки (в 4-х местах), неудобство обслуживания научных работников, необеспеченность сохранности ценных библиотечных фондов, разместить Библиотеку в ближайшее время в одном, приспособленном для этих условий, помещении; этому могло бы удовлетворить библиотечное здание по улице Стефаника, частично занятое в настоящее время Типографией АН УССР;

10) имея в виду наличие в распоряжении Этнографического музея во Львове 46 000 экспонатов, отражающих быт и культуру Украинской ССР и ничтожное их использование (10%), организовать на базе этих материалов Республиканский этнографический музей в городе Киеве, сохранив во Львове отдел Музея в Институте общественных наук.

Председатель комиссии *А. Г. Бетехтин*

Члены комиссии: *Г. А. Матвеев*

М. К. Добрынин

А. А. Шахов^{*1}

В. П. Кириченко^{*2}

Верно: *Зерницкая*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 381, арк. 27–38. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Шахов А. А. – канд. біол. наук, працював в Інституті фізіології рослин АН СРСР ім. К. А. Тимирязєва. Під його керівництвом була створена група, яка займалася вивченням впливу концентрованого сонячного світла на рослини та на спадковість цих рослин.

^{*2} Кириченко В. П. – вчений секретар Ради з координації наукової діяльності академій наук союзних республік при АН СРСР.

№ 160^{*1}

**ПОСТАНОВА РМ УРСР «ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ КОМІСІЇ ПО ІСТОРІЇ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ НА УКРАЇНІ В ВОЄННО-ІСТОРИЧНИЙ ВІДДІЛ
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ АН УРСР»^{*2}**

4 жовтня 1950 р.

Беручи до уваги, що Комісія по історії Вітчизняної війни на Україні, яка існувала при Президії Академії наук УРСР, виконала покладені на неї завдання, Рада Міністрів Української РСР постановляє:

1. Схвалити пропозицію Президії Академії наук УРСР про злиття Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні з Інститутом історії України Академії наук УРСР і реорганізацію її в воєнно-історичний відділ цього Інституту^{*3}.

2. Відповідно до п. 1 цієї постанови, виключити Комісію по історії Вітчизняної війни на Україні з переліку науково-дослідних установ Академії наук УРСР, затвердженого постановою Ради Народних Комісарів УРСР від 17 липня 1944 року № 810 «Про структуру Академії наук УРСР».

Голова Ради Міністрів УРСР *Д. [С.] Коротченко*
Керуючий справами Ради Міністрів УРСР *І. Вівдиченко*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 342, арк. 412. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 161

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО РЕОРГАНІЗАЦІЮ
ІНСТИТУТУ ГІРНИЧОЇ МЕХАНІКИ В
ІНСТИТУТ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ АН УРСР**

6 жовтня 1950 р.

З метою значного поширення в Академії наук УРСР наукових досліджень всього комплексу проблем, що їх висуває перед науковими установами швидко зростаюча соціалістична гірничо-промисловість, яка посідає у народному господарстві Української РСР одне з провідних місць, Президія АН УРСР постановляє:

1. Затвердити подані бюро Відділу технічних наук АН УРСР матеріали про перетворення Інституту гірничої механіки АН УРСР в Інститут гірничої справи АН УРСР із значним розширенням його структури, штатів лабораторної і виробничо-експериментальної бази.

2. Просить Раду Міністрів УРСР піднести клопотання перед Радою Міністрів Союзу РСР про:

^{*1} Див. док. № 156.

^{*2} Заголовок документа.

^{*3} Пропозиція АН УРСР щодо злиття Комісії і Інституту була направлена до Управління пропаганди і агітації ЦК КП(б)У 3 січня 1949 р.

а) перетворення Інституту гірничої механіки АН УРСР в Інститут гірничої справи АН УРСР з філіалом у м. Сталіно;

б) затвердження нової структури Інституту гірничої справи АН УРСР у складі 7 відділів і 5 лабораторій;

в) затвердження нового штатного розкладу в кількості 189 чоловік, в тому числі для філіалу у м. Сталіно – 36 чол.;

г) будівництво в 1951–1952 рр. науково-експериментальних корпусів та житлових будинків Інституту у м. Києві та його філіалу у м. Сталіно, загальною вартістю 10,5 мільйонів крб.;

д) виділення Інституту науково-експериментального обладнання на суму 2,5 млн. крб.;

є) розповсюдження на науковий та науково-допоміжний персонал Інституту гірничої справи постанови Ради Міністрів Союзу РСР від 10 вересня 1947 р. № 3211 про переваги та пільги для робітників вугільної промисловості.

3. Для зосередження науково-експериментальних досліджень по проблемі міцності в гірничій промисловості:

а) повернути з Інституту будівельної механіки АН УРСР в Інститут гірничої механіки відділ теорії пружності з канатно-механічною лабораторією з їх штатами, приміщеннями, що вони займають та лабораторним та господарчим обладнанням;

б) перевести доктора технічних наук Г. С. Писаренка з Інституту будівельної механіки до Інституту гірничої механіки, зберігши за Інститутом будівельної механіки одну штатну одиницю штатного наукового співробітника.

Оформлення передачі покласти на бюро Відділу технічних наук АН УРСР, передачу здійснити до 1 листопада 1950 р.

4. Передати Інституту гірничої механіки АН УРСР у підвальному приміщенні будинку № 2-а по вул. Чудновській для використання від лабораторії 6 кімнат (кімнати №№ 1, 2, 3, 4, 5 і 15).

5. Доручити Головному вченому секретарю Президії АН УРСР доктору технічних наук, професору І. Т. Швецю до 15 жовтня 1950 року розглянути питання про виділення Інституту гірничої механіки за рахунок незаміщених по АН УРСР вакансій, 15 штатних одиниць наукового та науково-допоміжного персоналу з фондом заробітної плати.

6. Доручити Фінансово-плановому Відділу АН УРСР передбачити на 1951 р. 200 тис. крб. на проектування науково-експериментальних та житлових будинків Інституту гірничої механіки.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний учений секретар Президії Академії наук УРСР
доктор технічних наук, професор *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 349, арк. 252–253. Оригінал. Машинопис.

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ГОЛОВИ РМ УРСР
Д. С. КОРОТЧЕНКА ПРО ЗМІНИ СТРУКТУРИ І КАДРОВОГО СКЛАДУ
ІНСТИТУТУ МОВОЗНАВСТВА АН УРСР

16 жовтня 1950 р.

Поставлене Й. В. Сталіним перед радянським мовознавством завдання – «зайняти перше місце в світовому мовознавстві» вимагає серйозної перебудови Інституту мовознавства АН УРСР. Насамперед потрібно докорінно поліпшити структуру Інституту, зміцнити його кваліфікованими кадрами та надати Інституту приміщення для роботи.

Зараз Інститут мовознавства має в своєму складі лише чотири відділи: 1) відділ української мови і діалектології, 2) відділ словників, 3) відділ російської мови [та] інших слов'янських мов, 4) відділ загального мовознавства романських і германських мов.

В штатах цих відділів є 4 зав[ідуючих] відділів, 9 старших та 9 молодших наукових співробітників. Звичайно, що при такому стані Інститут не зможе стати справжнім керівним центром мовознавчої науки на Україні.

Перед Інститутом стоять важливі і складні завдання, він повинен забезпечити розробку питань сучасної української літературної мови; створити діалектологічний атлас української мови; укласти етимологічний й історичний словники української мови; організувати роботу по експериментальному вивченню живої літературної мови, фонетичних діалектних особливостей і фонетичних закономірностей мови. Інститут повинен здійснювати практичну наукову допомогу науковим учбовим та іншим установам, що займаються питаннями мовознавства. Для цього конче потрібно перебудувати структуру Інституту, збільшити його штат, допомогти йому кваліфікованими кадрами – мовознавцям, та забезпечити Інститут відповідними приміщеннями.

I. Замість існуючих 4 відділів Інституту створити шість відділів та кабінет: 1) відділ української мови, 2) відділ словників, 3) відділ російського мовознавства та інших слов'янських мов, 4) відділ загального мовознавства романських та германських мов, 5) відділ діалектології, 6) відділ етимологічного та історичного словників, 7) кабінет експериментальної фонетики.

II. Збільшити штат Інституту на 47 одиниць (з них зав[ідуючих] відділами – 2, зав[ідуючих] кабінетом – 1, старших наукових робітників – 12, молодших наукових робітників – 5, науково-допоміжного персоналу – 27 (додаток № 1)^{*1}).

III. Для забезпечення збільшених штатів висококваліфікованими кадрами бажано запросити та перевести на постійну роботу в Інституті ряд наукових співробітників з других наукових та учбових закладів республіки (додаток № 2-а і 2-б).

IV. Для нормальних умов роботи навіть в теперішньому складі Інститут мовознавства не забезпечений відповідним приміщенням: Інститут має лише 9 кімнат, загальною площею 360 кв[адратних] метрів. З збільшенням штатів і з ширшим розгортанням роботи, зокрема з безпосереднім зростанням картотек для словників

^{*1} Додатки в архівній справі відсутні.

і матеріалів для діалектологічного атласа, потрібне значне збільшення площі Інституту до 750–800 кв[адратних] метрів (20–22 кімнати).

V. Для запрошуваних на роботу в Інституті наукових робітників з інших міст потрібно забезпечити 7 сімейних квартир, а для інших, що мешкають у Києві у відомчих будинках, закріплення за ними їх квартир. Крім того, потрібно забезпечити житловим приміщенням 3 наукових співробітників – В. Т. Коломієць і О. С. Мельничук (одна сім'я) і кандидата філологічних наук, зав[ідуючого] відділу Інституту К. К. Цілуйко.

Зважаючи на все викладене, Президія Академії наук УРСР просить прийняти відповідне рішення Ради Міністрів Української РСР по перелічених питаннях (додаток № 3).

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук, професор *І. Т. Швець*

На документі помітка: «Послано також письмо на имя секретаря ЦК КП(б)У тов. Л. Г. Мельникова со всеми приложенными материалами. Копии в канцелярии Президиума при материалах протокола Презид[иума]».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 390, арк. 181–182. Копія. Машинопис.

№ 163
ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО
СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ
ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА,
ФОЛЬКЛОРУ ТА ЕТНОГРАФІЇ

16 жовтня 1950 р.

В системі Академії наук Української РСР існує Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії.

Структура цього Інституту відзначається крайньою складністю, відображає пройдений вже етап розвитку науки і на сьогодні повністю себе пережила. Інститут являє собою механічне об'єднання відділів, кожний з яких вивчає зовсім різні галузі науки різними методами. Так, відділ словесної народної творчості проводить вивчення різноманітних жанрів народної творчості, організовує експедиції в колгоспи з метою запису пісень, казок, дум та ін.; відділ етнографії вивчає матеріальну культуру українського народу, здійснюючи збір відповідних зразків у колгоспах, радгоспах, великих промислових підприємствах; відділ образотворчого мистецтва – проблеми історії живопису, графіки, скульптури, проводячи необхідні розшуки в архівах та музеях; відділ музики і музичного фольклору поряд з вивченням професійної музики досліджує і народну музичну творчість; відділ театру і кіно зайнятий вивченням історії українського театру і кінематографії. При такій розкиданості по галузях багатьох різних наук відбувається розпорощення

сил і матеріальних коштів, затримується підготовка наукових кадрів, ускладнюється справа наукового і науково-організаційного керівництва.

В Інституті є 25 наукових співробітників, з них зі ступенем доктора наук – 2, кандидатів наук – 16. Більшість відділів недостатньо забезпечена кадрами. Наприклад, у відділі образотворчого мистецтва, крім завідувача, є лише 1 старший науковий співробітник, у відділі етнографії немає жодного старшого наукового співробітника, крім завідувача, сектор кіно при відділі театру складається з 1 старшого і 1 молодшого наукового співробітника. В цілому все це несприятливо відбивається на рішенні актуальних проблем радянського мистецтвознавства, народнопоетичної творчості й етнографії, гальмує розвиток науки. Назріло завдання корінної зміни структури Інституту.

Президія Академії наук Української РСР просить провести такі міроприємства:

1) Реорганізувати існуючий Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії Академії наук Української РСР створивши два інститути:

а) Інститут мистецтвознавства АН УРСР;

б) Інститут словесної народної творчості та етнографії АН УРСР.

2) Визначити, що основним завданням Інституту мистецтвознавства повинно стати вивчення історії українського театру, історії української кінематографії, образотворчого мистецтва і музики і пов'язаних з цим теоретичних проблем.

Передбачити в структурі Інституту: відділ театру, відділ образотворчого мистецтва, відділ кіно з кінофотолабораторією, відділ музики з лабораторією звукозапису, відділ фондів, наукову бібліотеку.

3) Визначити, що основним завданням Інституту словесної народної творчості та етнографії АН УРСР повинно стати вивчення народної словесної і музичної української народнопоетичної творчості і матеріальної культури Української РСР.

Передбачити в структурі Інституту: відділ словесної народної творчості, відділ музичної народної творчості з лабораторією звукозапису, відділ етнографії з лабораторією художньої зарисовки і кольорової фотографії, відділ фондів, наукову бібліотеку.

4) Порухити перед Державною штатною комісією при Раді Міністрів СРСР питання про затвердження штатів Інституту мистецтвознавства АН УРСР в кількості 57 одиниць і штатів Інституту словесної народної творчості та етнографії в кількості 64 одиниць.

5) Виділити приміщення для Інституту словесної народної творчості та етнографії АН УРСР.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
професор, доктор технічних наук *І. Т. Швець*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2003, арк. 61–62. Оригінал. Машинопис.

**ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ КОМІТЕТУ
НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПРИЯННЯ ГАЗИФІКАЦІЇ
ПРИ РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ВИРОБНИЦТВА
РІДКОГО МЕТАНУ ЗА МЕТОДИКОЮ ІНСТИТУТУ ВИКОРИСТАННЯ
ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА
ПРОМИСЛОВОСТІ АН УРСР**

17 жовтня 1950 р.

Слушали: сообщеніе зав[едуючого] отделом транспорта и сжижения газа АН УССР и научного руководителя работ – кандидата технических наук Н. В. Павловича о результатах научно-исследовательской работы по сжижению природного газа.

Лаборатория транспорта и сжижения газа Института использования газа АН УССР провела опыты по получению жидкого природного газа в установке с поршневым детандером и получила жидкий природный газ в количестве 30 кг в час. Работа производилась на Киевской ГРС № 1 на установке с поршневым детандером, смонтированным вышеуказанной лабораторией. Опыты производились на различных режимах при различных давлениях, длительность опытов составляла в каждом отдельном случае более суток.

Полученные результаты опытов с достаточной надежностью позволяют ставить вопрос о проектировании и строительстве установок по производству жидкого метана.

В первую очередь целесообразно построить установку по производству жидкого метана на Киевской ГРС № 1, с целью использования имеющегося перепада давления между магистральным газопроводом и городскими газовыми сетями.

Предварительные подсчеты показывают, что использование перепада давления на Киевской ГРС позволит получить без дополнительной затраты энергии до 50 тонн метана в сутки.

Постановили:

1. Одобрить работы лаборатории транспорта и сжижения природных газов Института использования газа АН УССР.

2. Считать целесообразным немедленно приступить к проектированию и строительству установки по производству жидкого метана на Киевской ГРС № 1.

3. Просить Министерство нефтяной промышленности:

а) дать указание Укрпипрогазтопрому немедленно приступить к проектированию установки по производству жидкого метана на ГРС № 1 в г. Киеве;

б) выделить Управлению газопровода Дашава–Киев необходимые ассигнования на 1950 г. для финансирования работ по строительству и монтажу установки по производству жидкого метана;

в) возложить на Укргазнефтьстрой производство строительных и монтажных

*¹ Див. док. № 153, 157, 169.

работ по установке производства жидкого метана на Киевской ГРС № 1 в 1951 году.

Зам[еститель] председателя Комитета научно-технического
содействия газификации УССР *Г. Хорошилов*
Ученый секретарь Комитета научно-технического
содействия газификации УССР *В. Ермак*

На документі помітка: «т. Александрову А. В.».

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 729, арк. 58–59. Оригінал. Машинопис.

№ 165^{*1}

**СПІЛЬНА ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН СРСР І ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО
РОБОТУ ЛЬВІВСЬКИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ АН УРСР**

20 жовтня 1950 р.

[м. Москва]

Президиум Академии наук СССР и Президиум Академии наук УССР постановляют:

1. Признать целесообразным, на базе существующих в г. Львове разрозненных научно-исследовательских учреждений Академии наук Украинской ССР, организовать Львовский филиал Академии наук УССР, непосредственно подчиненный Президиуму АН УССР, и в его составе организовать:

1) Институт геологии полезных ископаемых во Львове на базе львовского сектора геологии нефти и газа Института геологии АН УССР, на который возложить изучение истории геологического развития, геологического строения, условий образования месторождений полезных ископаемых и оказание научной помощи разведочным и промышленным предприятиям.

Установить следующую структуру Института:

а) Отдел горючих ископаемых (нефти, газа, озокерита, каменных и бурых углей, торфа).

б) Отдел тектоники и стратиграфии.

в) Отдел петрографии и полезных ископаемых (калийных солей, бентонитов, стройматериалов, стекольных песков и пр.) с лабораторией осадочной петрографии.

г) Отдел гидрогеологии и инженерной геологии с лабораторией физики горных пород.

д) Отдел геофизики с лабораторией прикладной геофизики.

е) Лаборатория горючих ископаемых (на правах отдела).

ж) Лаборатория минеральной химии (на правах отдела).

2) Институт общественных наук во Львове на базе львовского отдела языкознания Института языка^{*2} АН УССР, Этнографического музея и группы археоло-

^{*1} Див. док. № 23, 30, 34, 159.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Институт языковедения им. А. А. Потебни».

гии Института археологии АН УССР, возложив на него: изучение экономики УССР и, в первую очередь, западных областей УССР во взаимосвязи с экономикой народов СССР; исследование новых проблем в области украинского языкознания на основе гениальных работ И. В. Сталина; изучение истории литературы украинского народа и борьбы украинского народа против украинского буржуазного национализма; исследование новых процессов материальной и духовной культуры в западных областях УССР в связи с ростом и развитием культуры всего советского народа.

Установить следующую структуру Института:

- а) Отдел экономики.
- б) Отдел языкознания с группой славяноведения.
- в) Отдел истории Украины и словесного народного творчества.

3) Институт агробиологии во Львове, возложив на него разработку проблем развития социалистического сельского хозяйства на основе передовой мичуринской агробиологии, внедрение научных достижений в практику социалистического колхозного строительства, в первую очередь, – обобщение и популяризацию опыта передовиков и новаторов производства социалистического сельского хозяйства.

Установить следующую структуру Института:

- а) Отдел растениеводства с лабораториями (полеводства и луговодства, лесоводства, защиты растений от вредителей и болезней;
- б) Отдел селекции и семеноводства;
- в) Отдел механизации сельского хозяйства;
- г) Отдел животноводства;
- д) Лаборатория почвоведения и агрохимии;
- е) Природоведческий музей;
- ж) Отдел ботаники;
- з) Отдел зоологии.

Возбудить ходатайство перед Советом Министров СССР об отводе сельскохозяйственной базы (300–500 га земельных и лесных угодий) для экспериментальных работ Института агробиологии.

4) Институт машиноведения и автоматики на базе львовского отдела теории упругости Института математики АН УССР, группы использования природного газа Института природного газа^{*1} АН УССР и группы Института автоматики и телемеханики АН СССР (в г. Львове), возложив на него разработку научных основ проектирования новых, более совершенных типов машин для тех отраслей машиностроения, которые развиваются в г. Львове и в других местах западных областей УССР, а также исследования, связанные с созданием различных аппаратов и механизмов, автоматизирующих производственные процессы.

Просить Совет Министров СССР разрешить передать вновь создаваемому Институту машиноведения и автоматики львовскую группу Института автоматики и телемеханики АН СССР.

Установить следующую структуру Института:

- а) Отдел теории машин и механизмов;

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Института использования газа в коммунальном хозяйстве и промышленности».

- б) Отдел прочности деталей машин;
- в) Отдел автоматизации производственных процессов;
- г) Отдел упругости и прикладной математики.

5) Считать целесообразным создание на базе Львовского этнографического музея – Республиканского этнографического музея в системе Комитета по делам культурно-просветительных учреждений при Совете Министров УССР с местопребыванием в г. Киеве.

3.*¹ Просить Совет Министров УССР возбудить перед Советом Министров Союза ССР ходатайство:

1) Об организации Львовского филиала АН УССР в составе:

- а) Института геологии полезных ископаемых;
- б) Института общественных наук;
- в) Института агробиологии;
- г) Института машиноведения и автоматики.

2) Об утверждении структуры и штатных расписаний указанных институтов и об утверждении штатного расписания Львовского филиала АН УССР.

4. Обязать директоров вновь организуемых институтов при разработке научной тематики институтов в первую очередь исходить из потребностей развития народного хозяйства и культуры западных областей УССР.

5. Укомплектовать институты высококвалифицированными и политически подготовленными научными кадрами. Принять решительные меры к подготовке по линии аспирантуры молодых научных кадров, в первую очередь, из местного коренного населения. Создать благоприятные условия для научного роста молодых научных сотрудников и подготовки ими диссертационных работ.

Поручить Управлению кадров АН СССР оказать реальную помощь Львовскому филиалу АН УССР в укреплении научных кадров путем выделения высококвалифицированных научных сотрудников по общественным, техническим и биологическим наукам из институтов АН СССР.

Наряду с укреплением кадров вновь организуемых институтов необходимо освободиться от лиц, не оправдавших себя на научно-исследовательской работе в секторах, отделах, лабораториях, музеях, входящих в состав вновь организуемых институтов.

Обязать председателей бюро Отделений АН УССР и председателя Львовского филиала увеличить контингент командированных молодых специалистов в аспирантуру и докторантуру АН СССР в Москву и Ленинград.

Ввести в практику работы научных учреждений АН УССР, в особенности Львовских, командировки научных сотрудников в московские и ленинградские научные учреждения АН СССР, с целью повышения их квалификации.

6. В целях оказания Академией наук СССР систематической научной помощи научным учреждениям Академии наук УССР, широко практиковать посылку крупных специалистов Академии наук СССР в Академию наук УССР для обмена опытом.

7. Обязать академиков-секретарей Отделений Академии наук СССР и председателей Отделений Академии наук УССР практиковать проведение совместных

*¹ Нумерацію пунктів порушено у документі.

научных сессий, конференций и дискуссий как в Москве и Ленинграде, так и в Киеве, Харькове, Львове для обсуждения важнейших научных проблем и научных направлений.

8. В целях дальнейшего развития народного хозяйства и культуры западных областей УССР организовать в 1951–1953 гг. совместную Академии наук СССР и Академии наук УССР комплексную экспедицию в западные области Украинской ССР.

Проведение этой экспедиции поручить руководителям СОПСов АН СССР (академик В. С. Немчинов⁸⁷) и АН УССР (действительный член АН УССР П. С. Погребняк), с привлечением Львовского филиала АН УССР.

9. Учитывая разрозненность Львовской научной библиотеки (в 4-х местах), неудобство обслуживания научных работников, необеспеченность сохранности ценнейших библиотечных фондов, считать целесообразным сконцентрировать Библиотеку в одном помещении и превратить ее в филиал Республиканской библиотеки АН УССР.

Президент Академии наук СССР академик *С. И. Вавилов*⁸⁸
Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума Академии наук СССР
академик *А. В. Топчиев*⁸⁹
Главный ученый секретарь Президиума
Академии наук УССР *И. Т. Швеиц*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 381, арк. 86–91. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 166*¹

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У
ПРО СТАН ВИДАННЯ ТВОРІВ КЛАСИКІВ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

3 листопада 1950 р.

В рукописних фондах Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР зберігаються архіви українських письменників: І. Котляревського, Т. Шевченка, І. Франка, Марка Вовчка, Панаса Мирного, О. Кобилянської, В. Стефаника, П. Грабовського, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, М. Черемшини, Ю. Федьковича, С. Васильченка, А. Тесленка, І. Манжури, П. Куліша та інших. На базі цих архівів Інститут здійснює такі видання:

1. Згідно постанови Ради Міністрів УРСР від 10 серпня 1946 р. та постанови Президії АН УРСР від 28 серпня 1946 р. Інститут готує академічне видання творів Т. Г. Шевченка. В 1949 році вийшли III та IV томи; до Видавництва АН УРСР здані I і V томи; II том буде зданий до 1 грудня 1950 р.

2. Згідно постанови ЦК КП(б)У від 11 листопада 1949 р. та постанови Президії АН УРСР на протязі 1950–1951 років Інститут повинен здати до друку у видавни-

*¹ Див. док. № 17.

цтво «Держлітвидав» 20 томів творів Івана Франка (розмір кожного тому до 40 арк[ушів]) та 5 томів творів Лесі Українки (такого ж розміру). До 1 червня 1950 р. Інститут здав 13 томів творів Івана Франка і 3 томи творів Лесі Українки. Склад редакційної колегії обох видань затверджений Президією АН УРСР. Все видання творів Івана Франка та Лесі Українки Інститут повинен підготувати і здати до «Держлітвидаву» протягом першої половини 1951 року.

3. Згідно постанови ЦК КП(б)У та постанови Президії АН УРСР від 9 травня 1950 року на протязі 1950–1952 рр. Інститут повинен підготувати повну збірку творів Павла Грабовського в 3-х томах. Робота над цим виданням вже розпочата. До 1 січня 1951 року Інститут здасть до «Держлітвидаву» I том.

4. За постановою Президії АН УРСР від 3 червня 1949 року повинен підготувати збірку творів Панаса Мирного в 7 томах. Згідно тематичного плану 1950 року Інститут до 1 грудня 1950 р. здасть I та II томи. Видання буде закінчене в 1952 році. Крім цього, за планом Інститут здав до РВР один том (розміром 35 арк[ушів]) неопублікованих творів Панаса Мирного в серії «Літературна спадщина». Видано також в 1950 році один том наукових записок (14 [аркушів]), присвячений творчості П. Мирного; тут же дано публікації архівних матеріалів.

5. Згідно тематичного плану 1948–1950 рр. Інститут повинен підготувати повну збірку творів В. Стефаніка в 3-х томах і академічне видання творів І. Котляревського в 2-х томах. I том творів В. Стефаніка виданий в 1949 році, II том зданий до РВР, а III том буде здано до 1 грудня 1950 року.

I том творів І. Котляревського здано до РВР, II том буде здано до 1 січня 1951 року.

6. За постановою Президії АН УРСР Інститут підготував повну збірку творів М. Коцюбинського в 5 томах. I, II, III томи уже вийшли з друку у видавництві «Держлітвидав», остання верстка IV тому здана в травні місяці, а V том буде здано до 1 грудня 1950 року.

7. Інститутом підготовлено: а) листування І. Франка з А. Кримським (на рецензуванні); б) листування В. Стефаніка з Гомораками (на рецензуванні); в) матеріали і статті про С. Васильченка (вийшли з друку в 1950 р.); г) матеріали про А. Тесленка (на рецензуванні); д) матеріали про П. Грабовського (вийшли з друку в 1949 р.).

8. Крім цього, окремі співробітники позапланово підготували збірки творів таких класиків української літератури (вийшли в «Держлітвидаві»): 1) Повна збірка творів Т. Г. Шевченка в 3-х томах (1949 р.); 2) Вибрані твори С. Васильченка в одному томі, І. Манжури в одному томі, М. Черемшини в одному томі, Ю. Федьковича в одному томі, М. Старицького в одному томі, [М. Л.] Кропивницького та ін.

Про участь у виданні творів Івана Франка дійсного члена АН УРСР М. С. Возняка*¹

В зв'язку з відзначенням 25-ліття з дня смерті Івана Франка, ЦК КП(б)У в 1940 році видав постанову про підготовку збірки творів І. Франка в 25 томах. Для здійснення цього видання постановою уряду була утворена редколегія в складі: О. Є. Корнійчука, К. Й. Студинського, А. Ю. Кримського, Д. Д. Копиці,

*1 Підкреслено в документі.

О. І. Білецького, Ю. С. Кобилецького. До готування цього видання були залучені наукові співробітники Інституту та Львівського філіалу АН УРСР. В процесі роботи це видання збільшилося до 30 томів. Проспект видання був схвалений редколегією. Але, крім цього, М. С. Возняк запропонував новий проспект видання на 40 томів, який був відхилений редколегією. Відповідальним редактором був призначений М. [С.] Возняк; кожний том готували інші співробітники – тт. [Д. Д.] Копиця, [М. Д.] Бернштейн, [Я. Я.] Ярема, [П. М.] Деркач, [В. Г.] Щурат, [Й. Я.] Куп'янський, [О. І.] Кисельов, [Ю. С.] Кобилецький, [І. Ю.] Журавська, [М. М.] Савицька та ін. Цей колектив підготував біля десяти томів творів І. Франка, а М. С. Возняк їх відредагував. Два томи перед самою війною були надруковані, а решта залишилися у вигляді рукописів та гранок. Значна частина цього матеріалу була вивезена Інститутом до Уфи.

В 1946 році, згідно постанови ЦК КП(б)У, роботу над виданням творів І. Франка було відновлено. Але М. С. Возняк категорично відмовився приймати будь-яку участь у цьому виданні, оскільки нова урядова редколегія не схвалила його проспекту й принципів видання, зокрема принципів редагування мови. М. С. Возняк пропонував видавати 40 томів і мову І. Франка редагувати так, щоб вона відповідала всім нормам сучасної української мови. В зв'язку з труднощами поліграфічної промисловості, видання було відкладено на два роки.

Згідно постанови ЦК КП(б)У від 11 листопада 1949 року, робота над виданням творів І. Франка була поновлена. Було утворено нову редколегію в складі: О. Є. Корнійчука, О. І. Білецького, М. Е. Омеляновського, Д. Д. Копиці, П. [С.] Козланюка. Було затверджено також новий проспект (20 томів) і нові принципи видання. Постановою ЦК КП(б)У М. [С.] Возняк не був включений до складу редколегії, і приймати участь у роботі відмовився. Всі останні впорядники, які працювали до війни, були притягнені знов до роботи. Вся робота над упорядкуванням і редагуванням була проведена наново: написано цілком нові примітки, звірені тексти з автографами та першодруками, відредаговано кожний том одним з членів урядової редколегії. На кожний том призначено відповідального редактора з числа членів редколегії. У передмові до першого тому творів І. Франка урядова редколегія відзначила допомогу М. С. Возняка в справі цього видання. За післявоєнний час М. С. Возняк не подав до Інституту ніяких своїх наукових робіт і брати участь у роботі Інституту відмовився.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
професор, доктор технічних наук *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 386, арк. 55–58. Копія. Машинопис.

№ 167

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДЕНТА АН УРСР
АКАД. О. В. ПАЛЛАДИНА ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ПРО РОБОТУ СПЕЦЛАБОРАТОРІЇ АКАД.
С. О. ЛЕБЕДЕВА ІНСТИТУТУ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ НАД СТВОРЕННЯМ
ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ МАШИНИ ТА НЕДОЦІЛЬНІСТЬ ЇЇ
ПЕРЕДАЧІ У ВІДАННЯ АН СРСР**

9 листопада 1950 р.

Совершенно секретно
Экз. № 1

Докладываю Вам по вопросу спецлаборатории действительного члена АН УССР С. А. Лебедева в Институте электротехники АН УССР следующее:

В результате принятых мероприятий Президиумом Академии наук Украинской ССР лаборатория С. А. Лебедева сумела провести значительную работу, что дало возможность Академии наук Украинской ССР в 1950 году разрешить вопрос о принципиальной схеме быстрорешающей электронной машины и [были] построены узлы модели этой машины.

Видя перспективность указанной выше работы, академик М. А. Лаврентьев, являющийся директором Института точной механики и вычислительной техники АН СССР⁹⁰, совместно с действительным членом АН УССР С. А. Лебедевым, обратившись к товарищу Н. С. Хрущеву, добились принятия решения Совета Министров СССР от 21 сентября 1950 г. № 15189-рс о переводе с 1 января 1951 года в Москву, в Институт точной механики и вычислительной техники АН СССР лаборатории С. А. Лебедева Института электротехники АН УССР.

Несмотря на решение Совета Министров СССР о переводе лаборатории в Москву в АН СССР, в настоящее время со стороны М. А. Лаврентьева делается попытка лабораторию [С. А.] Лебедева не переводить в Москву, а оставить ее в Киеве в Феофании, но в составе Института точной механики и вычислительной техники АН СССР, т. е. передать не только результаты научной работы, кадры и оборудование, но и здание, которое с большим трудом было восстановлено, Академии наук СССР.

Президиум Академии наук Украинской ССР считает недопустимыми тенденции академика М. А. Лаврентьева, в нарушение постановления Совета Министров СССР, получить в свое ведение не только лабораторию С. А. Лебедева, но и само здание в Феофании.

Докладывая об этом, Президиум Академии наук Украинской ССР просит Вас разрешить поставить вопрос перед Советом Министров Союза ССР о пересмотре решения от 21 сентября 1950 г. за № 15189-рс с тем, чтобы лабораторию С. А. Лебедева оставить в Институте электротехники Академии наук Украинской ССР в Киеве, а все работы по созданию быстрорешающих электронных счетных машин в дальнейшем проводить в контакте с Институтом точной механики и вычислительной техники Академии наук Союза ССР.

О Ваших указаниях просим уведомить Президиум АН УССР.

Президент Академии наук Украинской ССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
профессор, доктор технических наук *И. Т. Швец*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 9, арк. 203–204. Оригінал. Машинопис.

№ 168

**КЛОПОТАННЯ АН УРСР ДО РМ УРСР ПРО ПЕРЕДАЧУ У ВІДАННЯ
АН УРСР ВСЕСОЮЗНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ
ГІБРИДИЗАЦІЇ ТА АКЛІМАТИЗАЦІЇ ТВАРИН ім. АКАД. М. Ф. ІВАНОВА
«АСКАНІЯ-НОВА»**

22 листопада 1950 р.

Академия наук Украинской ССР возбуждает ходатайство перед правительством Украинской ССР о передаче в ведение Академии наук УССР Всесоюзного научно-исследовательского института гибридизации и акклиматизации животных имени академика М. Ф. Иванова – «Аскания-Нова» со степным заповедником.

В настоящее время этот Институт с заповедником находится в ведении Всесоюзной академии сельскохозяйственных наук имени В. И. Ленина и должен быть передан Управлению пропаганды Министерства сельского хозяйства УССР.

В связи с тем, что на Академию наук УССР возложено разрешение вопросов развития животноводства на Украине, что наиболее актуальными из них должны явиться вопросы породообразования крупного рогатого скота молочного направления, тонкорунного овцеводства и птицеводства на юге, разрешение задач может быть достигнуто только при успешной работе Института гибридизации и акклиматизации в составе Академии наук Украинской ССР. В этом Институте должны получить широкое развитие теоретические исследования по физиологии и биологии животных и по кормодобыванию, как основным условиям для создания высокопродуктивного животноводства на Юге УССР, особенно в связи с орошением.

Кроме того, наличие богатого состава различных животных и растительного покрова в заповеднике «Аскания-Нова» позволит развить высокоэффективные исследования ботаников, зоологов, растениеводов, лесоводов и других специальностей с целью использования этого богатства для освоения орошаемых площадей и для создания прочной кормовой базы для высокопродуктивного животноводства Юга Украины.

Академия наук просит возбудить ходатайство перед союзным правительством о передаче ей Всесоюзного института «Аскания-Нова» полностью с заповедником и всеми проектными наметками по строительству, установив для него особую систему финансирования в соответствии с генеральным планом его развития, принятым и утвержденным Президиумом Академии сельскохозяйственных наук имени В. И. Ленина в 1949 году на ближайшие десять лет. Этот план развития

Всесоюзного института животноводства имени М. Ф. Иванова разработан на основе решения Совета Министров Союза ССР от 24 апреля 1948 г.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семененко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
доктор технических наук, профессор *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 390, арк. 316–317. Копія. Машинопис

№ 169^{*1}

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ РМ УРСР ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ
РІДКОГО МЕТАНУ, ОТРИМАНОВОГО ІНСТИТУТОМ ВИКОРИСТАННЯ
ГАЗУ В КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ПРОМИСЛОВОСТІ
АН УРСР, В АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ**

24 листопада 1950 р.

В целях установления возможности и экономической целесообразности применения для автомобильного транспорта жидкого метана, полученного Институтом использования газа Академии наук УССР в полупромышленных условиях, обязать Министерство автомобильного транспорта УССР (тов. [К. С.] Грушевого):

- а) разработать до 15 февраля 1951 года конструкцию газобаллонной аппаратуры для применения жидкого метана в грузовых целях;
- б) изготовить 3 опытных образца газобаллонного оборудования для жидкого метана и установить их на 3-х опытных автомобилях;
- в) совместно с Институтом использования газа Академии наук УССР провести дорожные испытания газобаллонных автомобилей, работающих на жидком метане;
- г) представить Совету Министров УССР не позже 1 апреля 1951 года отчет и предложения о практическом использовании жидкого метана, как моторного топлива.

Заместитель Председателя Совета Министров УССР *В. [В.] Мацкевич*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2003, арк. 99. Засвідчена копія. Машинопис.

^{*1} Див. док. № 153, 157, 164.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО ЦК КП(б)У ТА РМ УРСР
ПРО ЗАХОДИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИХ РОБІТ УСТАНОВ АН В ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА
ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ ТА ВОДОКАНАЛІВ**

25 листопада 1950 р.

Докладываем Вам, что, выполняя постановление Совета Министров Украинской ССР и ЦК КП(б)У от 2 октября 1950 г. № 3056, Академией наук УССР составлен и предоставлен Вам на рассмотрение и утверждение проблемно-тематический план научно-исследовательских работ в помощь великим гидростройкам.

Институты Академии наук УССР включились в научно-исследовательскую работу по этому плану. Вся работа координируется созданным при Президиуме АН УССР Комитетом содействия гидростроительству под председательством Президента Академии наук УССР академика А. В. Палладина.

В сводный тематический план на 1950–1955 гг. вошли 120 тем по вопросам геологии, гидротехники, механизации земляных работ, энергетики, сельского хозяйства, экономики и т. д.

Значительное количество тем этого плана разрабатывается по заказам или по согласованию с проектными организациями, которые выполняют проектирование гидроузлов, каналов и орошения на Волге, Аму-Дарье и Днепре.

Из числа предложенных строительствами тем уже разрабатываются и планируются к разработке такие темы:

I. Для гидрологического обоснования проектов Каховской ГЭС и Южноукраинского канала:

- 1) Гидрология низовьев Днепра.
- 2) Гидрология малых рек районов орошения Юга УССР.
- 3) Предвычисления весенних гидрографов стока для низовьев Днепра.
- 4) Формирование паводков и предвычисление их характеристики, в частности, суммарного стока.

II. Для проектирования гидротехнических и других инженерных сооружений Каховского гидроузла и каналов:

- 1) Гидравлические исследования низконапорных водосливных плотин.
- 2) Гидравлические исследования головных сооружений Южноукраинского канала.
- 3) Фильтрационные деформации грунтов и устойчивости откосов каналов и земляных плотин.
- 4) Натурные исследования земляных плотин и водопропускных сооружений.
- 5) Определение напряжений в плотинах и подпорных стенках на скальных и скальных основаниях.
- 6) Исследование напряжений в бетонных гравитационных плотинах и подпорных стенках при наличии в них отверстий.

*¹ Див. док. № 1, 152.

7) Рациональные конструкции металлических затворов и шлюзных ворот и методы их расчета на прочность и устойчивость.

8) Расчет опор для линий передач и поддерживающих конструкций открытых подстанций.

III. Для геологического обоснования проектов Каховского гидроузла, Южно-Украинского канала, водохранилища на р. Днепре и р. Молочной:

1) Геоморфология и четвертичные отложения в районе Каховского водохранилища и трассы Южноукраинского канала.

2) Стратиграфия и литология третичных отложений района Каховского водохранилища и Южноукраинского канала.

3) Комплексное геологическое обоснование проектного задания Южноукраинского канала на участке Запорожье–Молочная.

4) Гидрогеологические условия междуречий Молочная–Днепр–Ингулец.

5) Инженерно-геологические условия устойчивости откосов головного участка Южноукраинского канала и прогноз устойчивости берегов водохранилищ на Днепре и Молочной.

6) Обследование грунтов чаши и створов Каховского водохранилища.

IV. Для разработки основных вопросов развития сельского хозяйства и животноводства на орошаемых землях:

1) Создание комплексноценных сортов озимой и яровой пшеницы для районов поливного земледелия УССР.

2) Подбор кормовых культур для районов орошаемого земледелия Юга УССР.

3) Разработка способов облесения Нижнеднепровских (Алешковских) песков.

4) Разработка севооборотов орошаемого земледелия УССР.

5) Повышение эффективности органических и минеральных удобрений в травопольном севообороте в условиях орошения Юга УССР.

6) Повышение продуктивности каучуконосов (тау-сагыза) в условиях орошения Юга УССР.

7) Повышение урожайности хлопчатника в травопольном севообороте в связи с новой системой орошения.

8) Обобщение и внедрение опыта применения с[ельско]х[озяйственных] машин и тракторов при орошаемом земледелии.

9) Разработка и создание квадратно-гнездовой хлопковой сеялки.

10) Изучение энтомофауны районов будущего орошения и разработка мероприятий по ее реконструкции в хозяйственных целях.

11) Формирование более продуктивного типа сальной свиньи для орошаемой зоны УССР.

V. Для разработки вопросов развития экономики сельского хозяйства и промышленности в районах орошения Юга УССР:

1) Направления развития отраслей текстильной промышленности УССР.

2) Развитие отраслей пищевой промышленности в районе Каховской ГЭС и Южноукраинского канала.

3) Развитие общественного хозяйства хлопководческо-зерновых колхозов в условиях орошения Юга УССР.

4) Развитие механизации сельскохозяйственного производства колхозов Юга Украины на основе использования энергии Каховской ГЭС.

VI. Для выявления и изучения археологических памятников на территории строительства Каховского гидроузла, Южноукраинского и отводных каналов запланировано произвести в 1951 г. специальное обследование с целью учета, исследования и частичного изъятия памятников древней истории, которым угрожает разрушение в процессе строительства.

Для обеспечения выполнения большого числа тематических работ сводного плана на 1950–1951 гг., имеющих весьма важное значение для проектирования и строительства Каховского гидроузла, Южноукраинского, Северокрымского и отводных каналов и для освоения орошаемых земель на Юге Украины, а также для выполнения новых заказов великих строек коммунизма, Академии наук УССР необходимо расширить свою научно-производственную базу, приспособив ее для удовлетворения быстрорастущих потребностей гидростроительства.

В связи с этим просим возбудить перед Советом Министров СССР ходатайство о проведении следующих мероприятий:

1. Разрешить изменение структуры Института гидрологии и гидротехники Академии наук УССР с созданием шести отделов на базе существующих трех отделов, расширением двух существующих научно-экспериментальных лабораторий и увеличением штата Института на 25 штатных единиц.

Разрешить строительство в 1951 г. первой очереди гидравлико-гидротехнической лаборатории Института гидрологии и гидротехники Академии наук УССР (в соответствии с постановлением Совета Министров УССР от 29 апреля 1950 г. № 1256) стоимостью в 3980 тыс. рублей для обеспечения лабораторных исследований моделей гидротехнических сооружений, исследований грунтов и других научно-исследовательских и производственных лабораторных работ по заданию строительства Каховского гидроузла и каналов и выделить необходимые ассигнования.

2. Разрешить создать инженерную лабораторию при Институте строительной механики Академии наук УССР, увеличив штат Института на 25 штатных единиц.

Разрешить строительство в 1951 г. первой очереди стендовой инженерной лаборатории Института строительной механики Академии наук УССР стоимостью в два миллиона рублей для обеспечения лабораторных исследований прочности инженерных сооружений для Каховского гидроузла и каналов и выделить соответствующие средства.

3. Разрешить организацию инженерно-геологической лаборатории в Институте геологических наук Академии наук УССР и доукомплектовать оборудованием гидрогеологическую и химическую лабораторию этого института на сумму в 600 тысяч рублей, увеличив штат Института на 15 штатных единиц. Это необходимо для выполнения инженерно-геологических, геологических и гидрогеологических исследований, в связи со строительством Каховского гидроузла, каналов и водохранилищ на р. Днепр и р. Молочной.

4. Разрешить создание Института растениеводства Академии наук УССР из 5 отделов и штатом в 296 штатных единиц для разработки вопросов развития сельского хозяйства по зонам УССР и, в частности, для разрешения неотложных задач развития сельского хозяйства орошаемых районов на Юге УССР.

Институт растениеводства может быть создан:

а) на базе Института сахарной свеклы Министерства сельского хозяйства СССР (г. Киев),

б) на базе Института генетики и селекции Академии наук УССР (г. Харьков) или

в) вновь создан и размещен в г. Киеве, для чего потребуется строительство здания Института стоимостью в два с половиной миллиона рублей.

5. Разрешить создание Института животноводства Академии наук УССР на базе Всесоюзного научно-исследовательского института гибридизации и акклиматизации животных имени академика М. Ф. Иванова «Аскания-Нова», для чего необходимо передать этот Институт со степным заповедником в ведение Академии наук УССР, установив для него систему финансирования в соответствии с принятым Президиумом Академии сельскохозяйственных наук имени В. И. Ленина генеральным планом развития Института на ближайшие десять лет.

На Институт животноводства АН УССР будет возложена разработка вопросов развития животноводства на Украине и, в частности, в орошаемых районах Юга УССР.

6. Разрешить организацию в составе Академии наук УССР при Совете по изучению производительных сил УССР Южноукраинской комплексной экспедиции со штатом в 27 штатных единиц.

На Южноукраинскую комплексную экспедицию будет возложено:

а) изучение и обобщение опыта ведения орошаемого хозяйства в колхозах, совхозах и опытных учреждениях Херсонской, Николаевской, Запорожской, Днепропетровской, Одесской и Сталинской областей;

б) разработка организационно-хозяйственного проекта использования земель первоочередного орошаемого массива на правом берегу р. Ингульца;

в) разработка типовых организационно-хозяйственных планов колхозов на орошаемых землях различных почвенных зон Юга Украины с установлением для них правильного сочетания отраслей сельскохозяйственного производства.

7. Выделить на 1951 г. 1,5 миллиона рублей на научно-исследовательские операционные экспериментальные расходы (статья 5).

8. Выделить 4 миллиона рублей на внелимитные капитальные приобретения научного оборудования для дооборудования лабораторий институтов Академии наук УССР.

Президиум Академии наук УССР просит Вас поднять вопрос перед Советом Министров СССР об утверждении намеченных мероприятий, крайне необходимых Академии наук УССР.

Приложение^{*1}: 1. Проект письма в Совет Министров СССР^{*2}.

2. Проект постановления Совета Министров СССР.

И[сполняющий] о[бязанности] Президента Академии наук УССР
действительный член АН УССР *Н. П. Семенко*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР
профессор, доктор технич[еских] наук *И. Т. Швеиц*

*1 Підкреслено в документі.

*2 Додатки № 1, 2 не публікуються.

На документі помітка: «Письмо тов. [В. В.] Мацкевичу отвез в Сов[ет] Мин[истров] УССР ак[ад.] [Н. П.] Семеновко 25.11.[19]50 г. вместе с проф. [И. Т.] Швецом».

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 386, арк. 132–139. Копія. Машинопис.

№ 171^{*1}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО ПЕРЕТВОРЕННЯ НАУКОВИХ ВИДАНЬ
ІНСТИТУТІВ ВІДДІЛУ СУСПІЛЬНИХ НАУК НА ПЕРІОДИЧНІ
ТА ПЕРЕДПЛАТНІ ВИДАННЯ**

25 листопада 1950 р.

ЦК КП(б)У неодноразово відмічав, що інститути Відділу суспільних наук АН УРСР дуже мало випускають в світ своєї наукової продукції, не організують широких наукових дискусій по важливішим питанням історії, літератури, економіки та інш[их]. Інститути не залучають до цієї роботи науковців і викладачів різних науково-дослідчих інститутів і вузів республіки. Важливі наукові досягнення інститутів часто залишаються відомими дуже вузькому колу науковців.

З метою ліквідації цього серйозного недоліку в роботі інститутів Відділу суспільних наук бюро Відділу і керівництво інститутів суспільних наук порушили перед Президією АН УРСР питання про налагодження періодичного видання наукових записок інститутів і перетворення деяких з них у передплатні, збільшивши їх тиражі.

Президія АН УРСР просить дозволити Інституту історії України, Інституту української літератури й Інституту археології з 1 січня 1951 року перетворити наукові записки в передплатні підписні видання.

Інститут історії України забезпечить видання своїх наукових записок під назвою «Історичні записки»^{*2}, 4 номери на рік, обсяг кожного номера 18–20 друк. арк., тираж 10 тисяч примірників.

Записки будуть мати такі розділи: 1) Статті і дослідження. 2) Повідомлення і публікації. 3) Критика і бібліографія. 4) Хроніка. Відповідальним редактором затверджено кандидата історичних наук О. К. Касименка.

Інститут української літератури забезпечить видання своїх наукових записок під назвою «Радянське літературознавство», 4 номери на рік, обсяг номера 12–15 друк. арк., тираж 10 тисяч примірників. Записки будуть висвітлювати теоретичні питання марксистсько-ленінського літературознавства, вміщувати дослідження з історії української, російської та інших літератур, про зв'язки української літератури з літературами російською, південно- і західнослов'янськими, з літературами народів СРСР. В записках будуть вміщуватись критичні статті на нові книги з літературознавства, опубліковуватимуться нові матеріали, будуть також відділи бібліографії і хроніки.

^{*1} Див. док. № 176.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

Відповідальним редактором записок затверджено дійсного члена АН УРСР О. І. Білецького.

Інститут археології забезпечить видання своїх наукових записок під назвою «Радянська археологія», 4 номери на рік, обсяг номера 12 друк. арк., тираж 2 тисячі примірників. В записках будуть висвітлюватись на основі вчення марксизму-ленінізму важливіші питання древньої історії нашої Батьківщини, зокрема Української РСР, публікація досліджень про пам'ятки матеріальної культури, науково-методична допомога історичним та краєзнавчим музеям республіки і популяризація історико-археологічних знань серед широких кіл радянської громадськості.

Записки будуть мати такі розділи: 1) Статті і дослідження. 2) Археологічні експедиції. 3) Повідомлення і публікації. 4) Критика і бібліографія. 5) Хроніка.

Відповідальним редактором записок затверджено дійсного члена АН УРСР П. П. Єфіменка.

Інститут історії України, Інститут української літератури та Інститут археології мають значні кваліфіковані колективи науковців і повністю забезпечать вихід в світ по 4 номери наукових записок на рік. На сьогодні Інститути забезпечені матеріалом для перших двох номерів записок.

В зв'язку з тим, що Видавництво АН УРСР, з технічних причин, не може забезпечити в 1951 році видання наукових записок всіх інститутів АН УРСР, Президія АН УРСР просить дати вказівки «Держполітвидаву УРСР» видавати наукові записки Інституту історії України, а «Держлітвидаву УРСР» видавати наукові записки Інституту української літератури.

В[иконуючий] о[бов'язки] Президента Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *М. [П.] Семененко*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
доктор технічних наук, професор *І. [Т.] Швець*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2003, арк. 130–131. Оригінал. Машинопис.

№ 172^{*1}

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ФІЛІАЛУ ІНСТИТУТУ ЧОРНОЇ
МЕТАЛУРГІЇ АН У ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ^{*2}**

12 грудня 1950 р.

У складі Інституту чорної металургії Академії наук УРСР в період з 1939 р. – часу обрання перших академіків-металургів до початку Великої Вітчизняної війни – 1941 р. був філіал у м. Дніпропетровську, що складався з сталеплавильного, прокатного та металознавчого відділів, очолюваних двома дійсними членами і одним членом-кореспондентом АН УРСР.

^{*1} Див. док. № 78, 96, 99, 149.

^{*2} Відповідне звернення було також направлено 10 серпня 1950 р. до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка.

Зараз назріло питання про поновлення філіалу Інституту чорної металургії АН УРСР у м. Дніпропетровську. Існування у м. Дніпропетровську філіалу Інституту чорної металургії АН УРСР необхідно виходячи з таких міркувань:

Інститут чорної металургії АН УРСР повинен вирішувати принципові докорінні питання чорної металургії, а успішне вирішення їх можливо лише у тісному зв'язку з металургійною промисловістю і заводами.

У м. Дніпропетровську і його районі розташовані великі металургійні заводи (Запоріжсталь, ім. Дзержинського, ім. Петровського, ім. Леніна, Криворізький, Нікопольський, ім. Лібкнехта та інші).

У Дніпропетровську є багато висококваліфікованих фахівців-металургів як виробничників, так і учених, що створює можливість укомплектування філіалу високоякісними науковими кадрами.

Перебування філіалу у м. Дніпропетровську полегшить проведення робіт та впровадження їх наслідків у промисловість.

У Дніпропетровську тепер працюють один дійсний член АН УРСР та два члени-кореспонденти АН УРСР та знаходяться два відділи (прокатний і термічний) та лабораторія металографії Інституту чорної металургії АН УРСР.

За постановою Ради Міністрів УРСР від 7 лютого 1950 р. у Дніпропетровську утворено відділ електроіскрової обробки Інституту чорної металургії.

На підставі вищевикладеного Президія Академії наук УРСР просить Центральний Комітет КП(б)У розглянути питання про поновлення у м. Дніпропетровську філіалу Інституту чорної металургії АН УРСР та про виділення Державною штатною комісією додаткового штату в кількості 48 одиниць, беручи до уваги, що 18 одиниць уже є.

Проект штатного розпису до цього додається^{*1}.

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсн[ий] член АН УРСР *І. Т. Швець*

ЦДАГО України, ф. 1, оп. 30, спр. 2003, арк. 150–151. Оригінал. Машинопис.

№ 173^{*2}

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
І. Д. НАЗАРЕНКА ПРО СТАН ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ
ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

13 грудня 1950 р.

Для выполнения постановления ЦК КП(б) Украины о состоянии и мерах улучшения подготовки и защиты диссертаций научными сотрудниками и аспирантами в Академии наук Украинской ССР были проведены следующие мероприятия:

^{*1} Проект не публікується.

^{*2} Див. док. № 147, 174, 180.

17 марта 1950 года на заседании Президиума Академии наук УССР было вынесено постановление, обязывающее директоров научных учреждений АН УССР в кратчайший срок ликвидировать все недостатки по подготовке и проведению защит диссертаций и по работе с аспирантами. Президиум Академии наук УССР предложил усилить ответственность ученых советов по проверке качества диссертаций, допускаемых к защите, а также повысить ответственность рецензентов за рецензии на диссертационные работы. В постановлении Президиума АН УССР было обращено особое внимание на выбор действительно актуальной тематики для диссертаций, учитывая значение этих работ для развития науки и для практики социалистического строительства. Президиум обязал институты АН УССР обсуждать отдельные вопросы, разработанные в диссертациях, на научных семинарах, совещаниях и конференциях. Было указано также на необходимость более глубокого изучения аспирантами диалектического и исторического материализма и дисциплин по специальности, обеспечивая этим дальнейшее повышение идейно-теоретического и научного уровня подготовки аспирантов. На протяжении мая месяца 1950 года было поручено провести аттестацию аспирантов и изучить причины невыполнения отдельными аспирантами их планов, в результате наметить практические мероприятия по улучшению научной работы аспирантов. Директорам институтов было предложено до 1 августа пересмотреть состав руководителей аспирантов и тех руководителей, которые не обеспечивают надлежащей научной подготовки аспирантов, освободить от руководства аспирантами.

Проверкой состояния подготовки диссертаций и аспирантов в Академии наук УССР выявлено, что ученые советы институтов повысили требования к представляемым диссертационным работам, а также к рецензиям на эти работы.

Ученые советы институтов, рассматривая диссертационные работы, допускали к защите в основном работы по актуальным вопросам, имеющим научно-теоретическое значение и для практики социалистического строительства.

В 1950 году по плану должны защитить 37 человек докторские диссертации. Из прошедших защиту 9 докторских диссертаций, особую актуальность имеют следующие диссертации: «Физиологическая роль каротина в растении» (Лебедев С. И.); «О вопросе состава и качества сахарной свеклы» (Сироченко И. А.); «Общие закономерности роста рыб» (Билый Н. Д.); «Анализ сложных регулирующих систем» (Иносов В. А.^{*1}).

Сейчас подано на защиту 14 новых докторских диссертаций, а также подготовлено и будет подано в ближайшее время на защиту еще 14 докторских диссертаций.

Таким образом, план подготовки новых докторских диссертаций выполнен на 64%.

Среди поданных и подготовленных к защите докторских диссертаций имеются следующие актуальные работы: «Вязкость и рентгенографическая структура жидкостей» (Голик А. З.); «Динамика вращающейся электромагнитной системы» (Милях А. Н.); «Тотальная пересадка роговицы и роль нервов в трофике трансплантата» (Пучковская Н. А.); «Черная металлургия Украины и проблемы ее развития» (Середенко М. Н.); «Развитие продуктивного животноводства на Украине»

*1 Так в документі. Потрібно: «В. Л.».

(Романенко И. Н.); «Амилаза и ее роль в начальных этапах углеводного обмена в мозгу некоторых животных» (Рашба Е. Я.) и др.

Планом на 1950 год было предусмотрено к защите 143 кандидатских диссертации, в том числе аспирантами 66 диссертаций.

В 1950 году защитили диссертации на степень кандидата наук 62 человека, из них аспирантов 36 человек и 26 человек научных сотрудников. Многие из защищенных диссертаций можно отнести к актуальным работам, так, например: «К вопросу о законе стоимости в социалистической экономике» (Савчук Е. И.); «Исследование некоторых способов полуавтоматической сварки под флюсом» (Дудко Д. А.); «Подземные воды северо-западной части Украинского кристаллического массива» (Рзаева М. К.); «Условия увеличения подвижности и использование растениями фосфорной кислоты фосфорной муки» (Лемпицкая В. К.) и др.

Дополнительно подано на защиту диссертаций: аспирантами 19, научными сотрудниками 16.

Однако, большинство из защитивших диссертации закончили аспирантуру еще в 1949 году и в предыдущие годы, то есть представили диссертации с большим опозданием. Из выпуска 1950 года (66 человек) защитили только 6 человек и представили диссертации на защиту еще 10 человек. До конца года предполагается подача к защите еще 5 диссертаций. Таким образом, выполнение плана выпуска аспирантов в 1950 году будет порядка 30%.

Такое положение с защитой диссертаций аспирантами объясняется тем, что большая часть аспирантов пришла в аспирантуру из вузов и не имела производственного опыта и опыта в научно-исследовательской работе. Кроме того, часть руководителей уделяла недостаточное внимание контролю работы аспирантов, так, например, кандидат химических наук т. Савинов Б. Г. (Институт органической химии) не обеспечил своевременную подготовку диссертации аспиранткой Третьяковой; профессор Котов М. И. (Институт ботаники) не обеспечил подготовку диссертации аспиранткой Кузнецовой Г. А.; доктор с[ельско]-х[озийственных] наук Михайловский [А. Г.] (Институт физиологии растений и агрохимии) не обеспечил подготовки в срок диссертации аспиранткой Борзакской И. В.; кандидат с[ельско]х[озийственных] наук Самцевич С. А. (Институт лесоводства) не обеспечил подготовки диссертации аспирантом Визиром А. П. и др.

В настоящее время подготовкой аспирантов в Академии наук УССР руководят 38 человек действительных членов АН УССР и 31 человек членов-корреспондентов АН УССР, 27 докторов наук и 35 кандидатов наук. Таким образом, в среднем на одного действительного члена, работающего в одном из институтов Академии наук УССР, приходится в среднем 2–3 аспиранта, на одного доктора наук – 1–2 аспиранта, на одного кандидата наук – 1–2 аспиранта. По Отделению общественных наук руководят аспирантами, главным образом, кандидаты наук; по другим Отделениям руководят аспирантами кандидаты наук только по тем специальностям, по которым отсутствуют доктора наук.

По техническому и сельскохозяйственному отделениям наук выполнение диссертаций задерживается иногда из-за отсутствия необходимого лабораторного оборудования. Так, например, аспирант Лихницкий (Лаборатория быстроходных машин и механизмов) изготовил опытный стенд для исследования некоторых во-

просов по газовым турбинам в Киевском политехническом институте, вследствие чего подача диссертации была задержана на целый год. Аспиранты Института теплоэнергетики т. [А. Л.] Сатановский, т. [А. Ш.] Дорфман, т. [Ю. И.] Швец также всю экспериментальную работу должны были проводить в Киевском политехническом институте и на производстве, что также отразилось на своевременной подаче диссертации к защите. Аспирант Института машиноведения и сельскохозяйственной механики т. Куковецкий изготовил стенд на одном из заводов и также не подал диссертации в срок. Кроме того, было много случаев продления сроков пребывания в аспирантуре, непредвиденных отпусков в пределах от 3 до 6 месяцев и т. д. по болезни или в порядке декретного отпуска. Были случаи чрезмерной задержки диссертаций рецензентами и институтами. Диссертация аспиранта Института украинской литературы т. [З. Б.] Золотого находится с декабря месяца 1949 года в Киевском государственном университете, диссертация аспиранта Института гидрологии и гидротехники АН т. [И. А.] Железняк находится с июня месяца 1950 года в Московском гидромелиоративном институте.

План подготовки кандидатских диссертаций научными сотрудниками Академии выполнен на 55% (из 77 человек, намеченных по плану, защитили и подали на защиту 42 человека).

Причиной невыполнения плана подготовки диссертаций научными сотрудниками и аспирантами, прежде всего, является недостаточное внимание директоров институтов и ученых советов этому важному и ответственному делу.

Необходимо отметить, как положительный фактор, что в 1950 году повысился уровень знаний аспирантов по диалектическому и историческому материализму, что подтверждается более высокими оценками на проведенных экзаменах.

В июне месяце 1950 года была проведена аттестация аспирантов, в результате чего были отчислены по неуспеваемости два аспиранта – т. Вязовченко (Институт зоологии) и т. Бурвикова (Институт клинической физиологии).

В результате аттестации выявлено, что контингент аспирантов в основном соответствует предъявляемым требованиям для подготовки научных кадров через аспирантуру.

План набора в аспирантуру Академии наук УССР на 1950–1951 учебный год выполнен полностью. Принято 100 человек, в том числе 13 человек уроженцев западных областей Украины.

В 1950 году в докторантуру Академии наук СССР командировано 22 кандидата наук сроком на два года. На 1 декабря 1950 года уже утверждено докторантами Академии наук СССР 11 человек, остальные кандидаты по ряду причин еще не утверждены. Так, например, т. Шило С. И. из Института философии, т. Стецюк Е. И. из Института истории Украины, т. Тарасюк [О. С.] по Львовскому отделению – не утверждены вследствие отсутствия у них достаточного материала для докторской диссертации. Остальные кандидаты будут утверждены в ближайшее время.

Из 22 человек, командированных в докторантуру Академии наук СССР, 10 человек отобрано из Отделения общественных наук АН УССР. В настоящее время Академией наук УССР поднят вопрос перед соответствующими организациями о разрешении вести подготовку докторантов при Академии наук Украинской ССР

(на 1951 год в количестве 30 человек), что позволит значительно увеличить и ускорить подготовку докторов наук.

Таким образом, необходимо отметить, что Академия наук УССР еще не добилась полностью ликвидации всех недостатков в подготовке научных кадров из числа аспирантов и научных работников.

В целях дальнейшего улучшения подготовки научных кадров Президиум Академии наук УССР считает необходимым еще более повысить ответственность директоров институтов и ученых советов за выполнение планов защиты докторских и кандидатских диссертаций, как аспирантами, так и научными работниками институтов, а также повысить ответственность руководителей аспирантов за качество диссертаций и своевременное представление их для защиты.

Президиум Академии наук УССР обязал председателей ученых советов институтов, а также руководителей научных семинаров регулярно заслушивать на совещаниях, в целом и по частям, диссертационные работы.

Учитывая недостатки набора этого года, Президиум считает необходимым в 1951 году привлечь в аспирантуру большое количество лиц с производственным стажем.

Президиум Академии наук УССР обязал директоров институтов утвердить диссертационные темы и планы работ аспирантам набора 1950–1951 учебного года до 1 января 1951 г.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 386, арк. 228–235. Копія. Машинопис.

№ 174*¹

**ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ДО СЕКРЕТАРЯ ЦК КП(б)У
Л. Г. МЕЛЬНИКОВА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ
ДОКТОРАНТУРИ АН УРСР**

13 грудня 1950 р.

Академия наук Украинской ССР просит возбудить ходатайство перед ЦК ВКП(б) о предоставлении права подготовки научных работников высшей квалификации через докторантуру.

В докторантуру Академии наук УССР будут приниматься лица из научно-исследовательских институтов АН УССР, вузов, отраслевых научно-исследовательских институтов, а также из институтов Академии наук союзных республик.

На 1951 год желательно утвердить 30 вакантных мест для набора в докторантуру по следующим специальностям:

1) математика	2 человека
2) физика	1 – « –

*¹ Див. док. № 173.

3) общая и неорганич[еская] химия	1 – « –
4) органическая химия	1 – « –
5) физическая химия	1 – « –
6) клиническая физиология	3 – « –
7) биохимия	2 – « –
8) зоология	1 – « –
9) строительная механика	1 – « –
10) электросварка	1 – « –
11) черная металлургия	2 – « –
12) физиология растений	1 – « –
13) агрохимия	1 – « –
14) лесоводство	1 – « –
15) сельскохозяйственная механика	1 – « –
16) философия	1 – « –
17) экономика	1 – « –
18) история Украины	1 – « –
19) история украинской литературы	2 – « –
20) история украинского языка	2 – « –
21) история украинского искусства	2 – « –
22) история советского права	1 – « –

По указанным специальностям Академия наук УССР располагает соответствующими учеными, которые могут обеспечить подготовку докторантов.

Президент Академии наук УССР академик *А. В. Палладин*
 Главный ученый секретарь Президиума АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 386, арк. 222–222 зв. Копія. Машинопис.

№ 175

**ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ В СКЛАДІ
 ВІДДІЛУ ТЕХНІЧНИХ НАУК АН УРСР СЕКТОРА ІСТОРІЇ
 ВІТЧИЗНЯНОЇ ТЕХНІКИ**

15 грудня 1950 р.

Надаючи виключного значення всемірному розвитку на Україні робіт по історії вітчизняної техніки, особливо по історії технічного розвитку Донбасу, Президія АН УРСР постановляє:

1. Вважати за доцільне організувати в складі Відділу технічних наук Академії наук Української РСР Сектор історії вітчизняної техніки.

2. Просити Раду Міністрів УРСР:

1) Дозволити організацію в Академії наук УРСР Сектора історії вітчизняної техніки на правах самостійної науково-дослідної установи.

2) Установити для Сектора історії вітчизняної техніки таку структуру:

а) керівництво,

б) відділ історії техніки,
в) відділ історичної технології, з лабораторією історико-технологічних досліджень,

г) адміністративно-господарча частина.

Визначити штат наукових і допоміжних співробітників Сектора [історії] вітчизняної техніки в кількості 25 одиниць (Додаток)^{*1}.

3. Підняти клопотання перед відповідними організаціями про дозвіл готувати наукові кадри при Секторі історії вітчизняної техніки через докторантуру та кандидатську аспірантуру.

4. Підняти клопотання перед Радою Міністрів УРСР про надання Сектору історії вітчизняної техніки АН УРСР приміщення для роботи площею 200 м² та чотирьох двокімнатних окремих квартир для співробітників, що будуть запрошені з Ленінграда в Київ для роботи в Секторі (Е. Ф. Радулов, В. Г. Семибратов, П. Н. Батуров⁹¹, Б. В. Веселовський).

Президент АН УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії АН УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 349, арк. 437–438. Оригінал. Машинопис.

№ 176^{*2}

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО СТАН ВИДАННЯ ПЕРІОДИЧНИХ ЖУРНАЛІВ АН УРСР

29 грудня 1950 р.

16. Слухали:^{*3} Про стан видання періодичних журналів Академії наук Української РСР.

Доповідач заступник голови Редакційно-видавничої ради АН УРСР, дійсний член АН УРСР Ф. П. Белянкін.

Доповідь заступника голови Редакційно-видавничої ради АН УРСР, дійсного члена АН УРСР Ф. П. Белянкіна – додається^{*4}.

Головний вчений секретар Президії АН УРСР, дійсний член АН УРСР І. Т. Швець відзначив деяке поліпшення в справі видання періодики, але в цілому стан видання періодичних журналів в АН УРСР ще не відповідає вимогам, які ставить перед АН УРСР ЦК КП(б) України. Більшість журналів не піднімають актуальних та загальнотеоретичних питань у тій чи іншій галузі науки, не розгорнули на своїх сторінках дискусій та критики, не узагальнюють досвіду передовиків виробництва. Далі І. Т. Швець говорив про необхідність перетворення видань

*1 Додаток не публікується.

*2 Див. док. № 171.

*3 Тут і далі – підкреслено в документі.

*4 Доповідь не публікується.

АН УРСР на журнали республіканського значення, із залученням до них авторів вузів, галузевих науково-дослідних закладів та практиків-новаторів виробництва.

Дійсний член АН УРСР А. І. Кіпріанов зауважив, що «Украинский химический журнал» вже зараз публікує на своїх сторінках понад 50% робіт авторів – не співробітників АН УРСР.

Директор Видавництва АН УРСР І. Ф. Вишневський говорив, що коли всі журнали АН УРСР будуть перетворені на журнали республіканського характеру, то і видаватись вони будуть своєчасно, бо досить буде матеріалів.

В обговоренні доповіді дійсного члена АН УРСР Ф. П. Белянкін взяли також участь дійсні члени АН УРСР П. О. Свириденко, В. М. Корецький та інші.

Президент Академії наук УРСР академік О. В. Палладін запропонував ввести до постанови пункт про забезпечення редколегій журналів технічним персоналом для оформлення та підготовки рукописів до друку.

Ухвалили: Заслухавши доповідь заст[упника] голови Редакційно-видавничої ради АН УРСР, дійсного члена АН УРСР Ф. П. Белянкін про стан періодичних журналів, Президія АН УРСР відмічає, що не зважаючи на те, що в цьому році є деяке покращення у виданні періодики, справа з видання періодичних журналів не відповідає вимогам, які поставлені перед Академією наук УРСР.

Установи Відділу суспільних наук до цього часу не видають своїх журналів, а голови Відділів сільськогосподарських та технічних наук, не зважаючи на задоволення Президією їх прохання про створення журналів Відділів, до цього часу не спромоглися організувати періодичні видання.

Більшість журналів не піднімають актуальних та загальнотеоретичних питань у тій чи іншій галузі науки, не розгорнули на своїх сторінках творчих наукових дискусій та критики. Крім «Медичного журналу» та «Автоматическая сварка», в журналах відсутні такі розділи, як «обмін досвідом», «критика та бібліографія».

Редколегії «Ботанічного журналу», «Мікробіологічного журналу», «Українського математичного журналу» не систематично вміщують в своїх журналах наукову хроніку.

Слід відмітити, що значна кількість редколегій журналів обмежуються матеріалами, що стихійно надходять від співробітників інститутів АН УРСР і зовсім не відбивають в журналах загального стану та розвитку науки на Україні.

Всі періодичні журнали виходять з друку з великим запізненням на 2–3 і більше місяців. (Крім журналу «Вісник АН УРСР»).

Редакції «Мікробіологічного журналу» (відповідал[ьний] редактор, дійсний член АН УРСР В. Г. Дроботько), «Украинского химического журнала» (відповідал[ьний] редактор, дійсний член АН УРСР А. В. Думанський), «Геологічного журналу» (відповідал[ьний] редактор проф. С. П. Родіонов) не забезпечують своєчасної підготовки та подання до друку журналів. Так, наприклад, «Мікробіологічний журнал» № 1 здано до РВР з запізненням на місяць, № 2 – на 2,5 місяця, № 3 – на 4 місяці, а № 4, який повинен був поступити до РВР наприкінці вересня, поступив 8 грудня 1950 р.; «Украинский химический журнал» № 1 надійшов до РВР з запізненням на 1,5 місяця, № 2, № 3 та № 4 – на 1 місяць і т. д.

Редколегії «Ботанічного журналу» та «Медичного журналу» також порушують встановлений графік подання журналів до РВР.

Незадовільна робота Видавництва призводить до браку і зриву графіку випуску в світ періодики, наприклад, №№ 1–4 журналу «Автоматическая сварка» з вини Видавництва та друкарні з 1 до 4 номера вийшли в світ з великим запізненням. Також були затримані з вини Видавництва та редколегії №№ 1 і 2 «Медичного журналу».

Видавництво АН УРСР, не зважаючи на постанови Президії та РВР про створення редакції для періодичних видань, лише зараз приступило до укомплектування цього відділу відповідними кадрами (при наявності незаповнених штатних посад).

Президія АН УРСР ухвалює:

1. Зважаючи на те, що інститути Відділу суспільних наук: української літератури, археології та історії України мають можливість видавати періодичні журнали, звернутися з проханням до ЦК КП(б)У про дозвіл створити слідуєчі періодичні журнали:

1) «Радянське літературознавство» – 4 номери на рік, обсягом 15 друк. арк. (відповід[альний] редактор, дійсний член АН УРСР О. І. Білецький);

2) «Радянська археологія» – 4 номери на рік, обсягом 12 друк. арк. (відповід[альний] редактор, дійсний член АН УРСР П. П. Єфіменко);

3) «Історичні записки» – 4 номери на рік, обсягом 15 друк. арк. (відповід[альний] редактор О. К. Касименко).

2. Звернутися до ЦК КП(б)У з проханням: про перетворення наукових записок Інституту клінічної фізіології «Вопросы физиологии» в «Украинский физиологический журнал», 4 номери на рік, обсягом по 12 друк. арк. кожний; про створення журналу Відділу сільськогосподарських наук «Вісті сільськогосподарської науки» з другої половини 1951 р., 3 номери по 12 друк. арк.

3. Переглянути та подати до 15 січня 1951 р. на затвердження Президії АН УРСР склад редколегії журналів з метою зміцнення та залучення найбільш працездатних науковців до роботи в редколегії.

4. Встановити такий графік подання періодичних журналів до РВР:

1) Для щомісячних видань («Вісник АН УРСР») – за 10 днів до початку поточного місяця 50% матеріалів, з 1 по 5 число поточного місяця – решту матеріалів;

2) Для 2-місячних видань («Доповіді АН УРСР», «Медичний журнал», «Український хімічний журнал», «Автоматическая сварка») – за 20 днів до початку 1-го місяця весь матеріал;

3) Для 3-місячних видань («Геологічний журнал», «Ботанічний журнал», «Мікробіологічний журнал», «Український біохімічний журнал», «Український математический журнал») – за 15 днів до початку першого місяця весь матеріал.

5. Редакційним колегіям переглянути напрямок журналів, розширити коло авторів, залучати не лише співробітників Академії наук УРСР, а і науковців вузів і галузевих науково-дослідних закладів та практиків-новаторів виробництва.

6. Практикувати замовлення статей на спеціальні теми, в яких висвітлювати сучасний стан та досягнення радянської науки.

7. Зобов'язати відповідальних редакторів журналів ввести в журналах розділ «Критики та бібліографії», «Обмін досвідом», «Хроніки», «З історії вітчизняної науки та техніки» та ін.

8. Зобов'язати директора Видавництва АН УРСР тов. І. Ф. Вишневського забезпечити своєчасне та високоякісне видання періодики.

Вважати за необхідне збільшити тираж періодичних видань.

9. Зобов'язати директорів інститутів, що видають журнали, виділити із складу старших наукових співробітників відповідальних секретарів журналів, скоротивши їм тематичний план, щоб дати можливість вести організаційно-редакторську роботу на більш високому рівні.

10. Директорам інститутів передбачити збільшення коштів по п'ятій статті для видання журналів.

11. Доручити Видавництву АН УРСР опрацювати питання про технічний персонал для оформлення та підготовки рукописів до друку для «Вісника АН УРСР», «Доповідей АН УРСР», «Украинского химического журнала».

Президент Академії наук УРСР академік *О. В. Палладін*
Головний вчений секретар Президії Академії наук УРСР
дійсний член АН УРСР *І. Т. Швець*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 349, арк. 504–508. Оригінал. Машинопис.

№ 177

**СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СПІВРОБІТНИКІВ АН УРСР,
ВИСУНУТИХ НА ОТРИМАННЯ СТАЛІНСЬКИХ ПРЕМІЙ У 1950 р.**

[Грудень 1950 р.]^{*1}

№ п/п	Авторы работ	Название работы	Краткое содержание
1	2	3	4
1.	Действительный член АН УССР В. Е. Лашкарев, ст[арший] научный сотрудник Е. Т. ^{*2} Миселюк, младший научный сотрудник В. Е. Косенко, физ[ик-]механик Э. Б. Мертенс. (Институт физики)	«Разработка сернисто-серебряных фотоэлементов ФЭСС-У промышленного типа».	Разработан новый промышленный тип сернисто-серебряных фотоэлементов ФЭСС-У и организовано их массовое производство в экспериментально-производственных мастерских Института физики. ФЭСС-У обладают очень высокой интегральной чувствительностью, превышающей таковую, например, селеновых фотоэлементов в 10–20 раз и высокой чувствительностью к невидимому инфракрасному излучению. К настоящему времени уже свыше 200 научно-исследовательских учреждений, промышленных предприятий и учебных заведений применяют ФЭСС-У в своей работе.

^{*1} Дату встановлено за суміжними документами в архівній справі.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Е. Г.».

1	2	3	4
2.	<p>Старший научный сотрудник А. Ф. Мальнев, инженер Г. А. Спыну, инженер В. М. Блажчук.</p> <p>(Институт физики)</p>	«Вакуумный инфракрасный спектрометр».	<p>Сконструирован и построен отечественный образец вакуумного инфракрасного спектрометра оригинальной конструкции для работы в области излучения с длиной волны 2–15 микрон.</p> <p>Прибор приспособлен для работы в промышленных условиях. Предназначен для применения в химической промышленности, в нефтяной, газовой, резиновой промышленности для количественного и качественного анализа смесей и неизвестных соединений.</p> <p>В настоящее время прибор изготавливается Экспериментально-производственными мастерскими Института физики АН для научно-исследовательских институтов СССР.</p>
3.	<p>Член-корреспондент АН УССР Б. Г. Лазарев.</p> <p>(Физико-технический институт)</p>	«Экспериментальные исследования сверхпроводимости металлов, сверхтекучести гелия, магнитных и гальваномагнитных свойств металлов».	<p>Результаты выполненных исследований, опубликованных в 1948, 1949 и 1950 гг. в физических журналах.</p> <p>Автор является одним из крупнейших исследователей, который своими работами содействовал прогрессу нашей советской физики в этих важных областях науки.</p>
4.	<p>Доктор технических наук А. Д. Коваленко.</p> <p>(Институт строительной механики)</p>	«Теория расчета на прочность колес турбомашин».	<p>Монография посвящена актуальному в турбостроении и моторостроении вопросу о расчетах на прочность колес турбомашин в связи с применением несимметричных профилей, высоких окружных скоростей и высоких температур рабочих тел (пар, газ).</p> <p>Автор разработал и эффективно применил новую методику расчета колес турбомашин симметричного и несимметричного профиля. Предложенная автором методика, доведенная до эффективных приемов вычислений, имеет большое практическое значение в турбостроении и в ряде других областей техники. Ряд полученных результатов нашел уже эффективное применение в конструкторских бюро машиностроительных заводов.</p>
5.	<p>Действительный член АН УССР М. В. Луговцов, ст[арший] научный сотрудник Н. А. Воронова, работники завода «Ленинская кузница» Остафьев,</p>	«Получение чугуна методом кислородной продувки для коленчатых валов двигателей речных судов».	<p>Работа проводилась Институтом черной металлургии АН УССР совместно с заводом «Ленинская кузница» и при участии Института строительной механики АН УССР.</p> <p>Проведенные испытания чугунных валов на пароходе «Красное знамя» показали преимущества чугунных валов перед стальными.</p>

	Капашко, сотрудник Института строительной механики АН УССР, старший научный сотрудник Н. И. Черняк, младший научный сотрудник Ф. П. Пазюрич. (Институт черной металлургии)		Результаты исследований механических качеств чугуновых валов послужили основанием для решения о переходе завода «Ленинская кузница», начиная с 1951 г., на изготовление машин с чугуновыми валами в размере не менее половины программы завода.
6.	Старший научный сотрудник Н. Д. Борисов. (Институт черной металлургии)	«Новая советская рентгено-спектральная аппаратура для работ в области спектроскопии твердого состояния и ее применение».	Разработана и построена уникальная рентгеноспектральная аппаратура, практическое применение которой показало полную возможность применения рентгеновых лучей средней жесткости для задач современной спектроскопии твердого состояния.
7.	Член-корреспондент АН УССР Г. И. Сухомел (Институт гидрологии и гидротехники)	«Вопросы гидравлики открытых русел и сооружений». Монография.	В этой работе обобщены многолетние экспериментальные и теоретические исследования по вопросам одномерной и неоднородной гидравлики открытых потоков и сооружений. Ряд вопросов, разработанных автором, нашли широкое практическое применение. Разработанный автором способ расчета наплавных мостов одобрен и использован Инженерным комитетом Советской Армии во время Великой Отечественной войны. Метод расчета критических скоростей находит применение при эксплуатации малых рек и будет применен при проектировании транспортного использования каналов на юге УССР. Выводы и исследования о стеснении потока являются научной основой для проектирования и модельного испытания главных сооружений Южноукраинского и Северокрымского каналов.
8.	Действительный член АН УССР П. А. Власюк. (Институт физиологии растений и агрохимии)	«Агрофизиологические основы питания сахарной свеклы». Монография.	В работе изложены теория и практика питания сахарной свеклы в травопольных севооборотах, разработаны агрофизиологические обоснования правильного использования органических и минеральных удобрений, новые теоретические принципы питания растений. Работа указывает возможность значительно поднять урожайность и улучшить качество свеклы.

1	2	3	4
9.	А. А. Рубашевский. (Институт фило- софии)	«Философское зна- чение теоретическо- го наследства И. В. Мичурина».	Монография.
10.	Младший науч- ный сотрудник В. К. Гончаров. (Институт архео- логии)	«Райковецкое горо- дище».	Книга посвящена изучению небольшого древнерусского городка, разрушенного во время татарского нашествия. В ней подводятся итоги многолетних археоло- гических раскопок этого памятника, осуществленных Институтом археоло- гии АН УССР при участии и под непосред- ственным руководством автора. По своей полноте материалы, собранные во время раскопок, значительно превосхо- дят все то, что дают нам летописные известия в отношении древнерусских городов и свидетельствуют о высокой и самостоятельной культуре Древней Руси.
11.	Старший научный сотрудник М. К. Каргер (Институт исто- рии материальной культуры АН СССР)	«Археологические исследования древ- него Киева».	Книга посвящена результатам работ археологических экспедиций, проведен- ных в Киеве под руководством автора в течение последнего десятилетия двумя крупнейшими археологическими учреж- дениями Советского Союза – Институ- том археологии АН УССР и Институтом истории материальной культуры АН СССР.
12.	Действительный член АН УССР Б. В. Гнеденко. (Институт мате- матики)	Работы по теории вероятности.	Изложены в монографии (соавтор А. Н. Колмогоров) «Предельные распре- деления для сумм независимых случай- ных величин», напечатанной в 1949 г. и книге «Курс теории вероятностей», на- печатанной в 1950 г. В монографии подводятся итоги почти столетних исследований русских мате- матиков П. Л. Чебышева, А. А. Маркова, А. М. Ляпунова, С. Н. Бернштейна, А. Я. Хинчина, А. Н. Колмогорова, Б. В. Гнеденко и др. – одной из центра- льных областей теории вероятностей. Результаты автора имеют большое зна- чение для теоретической физики, мате- матической статистики, теории стрель- бы, теории ошибок наблюдений и др. В книге «Курс теории вероятностей» дается систематическое изложение сов- ременных исследований в области тео- рии вероятностей, важных для естество- знания, технических дисциплин и самой математики.

1	2	3	4
13.	Ст[арший] науч- ный сотрудник А. С. Циперович. (Институт биохимии АН УССР)	«Новые методы производства медицинского пепсина, желудочного сока и препаратов пепсина высокой активности».	Автор разработал комплекс новых технологических методов промышленного производства биопрепаратов, широко применяемых в медицине, медицинского пепсина, искусственного желудочного сока, препаратов пепсина высокой активности, необходимых для выработки лечебных сывороток и других целей. Метод производства пепсина утвержден как общесоюзный. Основной производитель пепсина – Московский мясокомбинат им. А. И. Микояна – внедрил его с начала 1950 года. Методы производства искусственного желудочного сока и препаратов пепсина внедрены также Главным Управлением Медпромышленности УССР. Работа дала значительную экономию средств и возможность вырабатывать медицинские препараты улучшенного качества. Работа зарегистрирована «Гостехникой СССР» и выданы авторские свидетельства на изобретения.
14.	Член-корреспондент АН УССР А. А. Харкевич, инж[енер]- констр[уктор] Г. А. Спыну и младший научный сотрудник П. С. Томашевский. (Институт физики)	«Машина для размагничивания магнитной записи звука».	Авторы разработали и построили оригинальной конструкции машину для копирования магнитной записи звука массовыми тиражами. Машина имеет большое число параллельно работающих каналов, так что за один рабочий цикл машина выдает сразу столько одинаковых копий, сколько имеется каналов. Машина предназначена для обеспечения большого числа выпущенных магнитофонов соответствующим программным материалом и для организации проката лент с записью звука. Работа выполнялась по заданию Совета Министров Украинской ССР.

Главный ученый секретарь Президиума Академии наук УССР
действительный член АН УССР *И. Т. Швец*

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 1, спр. 379, арк. 34–36. Оригінал. Машинопис.

ПЕРЕЛІК КОНФЕРЕНЦІЙ, СЕСІЙ ТА НАРАД, ПРОВЕДЕНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИМИ УСТАНОВАМИ АН УРСР У 1950 р.

[Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]^{*1}

По Отделению сельскохозяйственных наук^{*2}

1.^{*3} Пути повышения плодородия и переделки почвенного покрова районов распространения солонцовых комплексов в связи с осуществлением Великого Сталинского плана орошения Южной Украины и Северного Крыма.

Лаборатория почвоведения.

19–21 декабря 1950 г.

2. Республиканские координационно-тематические совещания по защите растений.

Институт энтомологии и фитопатологии.

21–23 ноября 1950 г.

3. Научно-техническое совещание по вопросам применения биометодов. (Совместно с МСХ УССР)

Институт энтомологии и фитопатологии.

29 ноября 1950 г.

4. Пленарное заседание постоянно действующей Комиссии по растениеводству АН УССР по обсуждению итогов научной работы за 1949 г.

31 января – 1 февраля 1950 г.

5. Пленарное заседание постоянно действующей Комиссии животноводства АН УССР вместе с зоотехническим советом МСХ УССР.

14–16 июня 1950 г.

6. Республиканское совещание по проблеме «Освоение и внедрение в производство УССР комплекса Докучаева–Костычева–Вильямса».

18–19 мая 1950 г.

7. Конференция по использованию местных ресурсов органических и минеральных удобрений.

20–21 мая 1950 г.

8. Республиканское совещание по проблеме повышения продуктивности каучуконосов на Украине.

1 марта 1950 г.

9. Республиканская научно-техническая конференция по вопросам выработки и применения сверхпрочных модифицированных чугунов и технологии изготовления из них деталей машин.

8 сентября 1950 г.

10. Конференция по вопросам комплексной механизации сельского хозяйства в условиях травопольной системы земледелия.

15–16 июня 1950 г.

^{*1} Дату встановлено за змістом документа.

^{*2} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*3} Тут і далі – нумерація пунктів виконана олівцем від руки.

11. Конференция по вопросам степного лесоразведения в Украинской ССР на основе сталинского плана преобразования природы.

6–10 декабря 1950 г.

12. Координационно-тематическое совещание по планам лесоразведения в районах орошаемого земледелия УССР.

1 октября 1950 г.

По Отделению общественных наук

1. Научная сессия АН УССР по вопросам языкознания.

30 ноября – 2 декабря 1950 г.

2. Научная сессия Института истории Украины, посвященная вопросам борьбы с буржуазными пережитками в сознании масс и задачам исторической науки в деле коммунистического воспитания трудящихся в западных областях Украины.

18–28 апреля 1950 г., г. Львов

3. Выездная сессия Института украинской литературы в г. Львов.

17–21 июня 1950 г.

4. IV Республиканское диалектологическое совещание.

20–22 апреля 1950 г.^{*1}

5. Торжественное заседание, посвященное 150-летию первого издания «Слово о полку Игореве».

30 декабря 1950 г.

6. Собрание Отделения общественных наук, посвященное 125-летию восстания декабристов.

26 декабря 1950 г.

7. Научная сессия Института истории, посвященная 150-летию со дня смерти великого русского полководца А. В. Суворова.

16 мая 1950 г.

8. Научная конференция по вопросу периодизации истории СССР. (Институт истории совместно с истор[ической] секцией Общества по распространению политических и научных знаний).

Январь 1950 г.

9. Научная конференция Института украинской литературы, посвященная В. Маяковскому (20-летие со дня смерти).

10 апреля 1950 г.

10. Научная сессия Института украинской литературы, посвященная 80-летию со дня рождения В. И. Ленина. (Совместно с Президиумом Союза советских писателей).

25 апреля 1950 г.

11. Научная сессия, посвященная 125-летию со дня рождения художника [К. П.] Брюллова. (Институт искусствоведения совместно с Союзом художников УССР).

Тринадцать совещаний были посвящены обсуждению важнейших теоретических и практических вопросов, в связи с выполнением институтами планов научно-исследовательских работ 1950 года.

^{*1} Дату вписано олівцем від руки.

По Отделению физико-математических и химических наук

1. Научная сессия по вопросам химии и математики.
Отделение физико-математических наук.
3–4 декабря 1950 г.
2. Всесоюзная научная сессия по полупроводникам.
Институт физики, Отделение физико-математических наук АН УССР совместно с Отделением физико-математических наук АН СССР.
14–21 октября 1950 г.
3. Союзная конференция по коллоидной химии.
Институт общей и неорганической химии.
13–17 июня 1950 г.
4. Объединенная сессия Отделения химических наук АН СССР и Отделения физико-математических и химических наук АН УССР по вопросам обсуждения координации работы в области химии^{*1}.
Отделение физико-математичес[еских] наук.
9–12 июня 1950 г.^{*2}
5. V Всесоюзное совещание по вопросам химии комплексных соединений.
Институт общей и неорганич[еской] химии.
23–26 мая 1950 г.
6. Научная сессия Отделения физико-математических и химических наук по итогам работы учреждений Отделения в 1949 г. и по вопросам физики, геологии и астрономии.
25–28 апреля 1950 г.
7. Совещание по вопросам развития железорудной базы УССР.
Институт геологических наук.
20–21 февраля 1950 г.

По Отделению технических наук

- 1.^{*3} Научное совещание по обобщению опыта проектирования строительства и эксплуатации магистральных газопроводов.
26 мая 1950 г.^{*4}
2. Совещание по проблеме изготовления труб для городских газовых сетей из горных плавленых пород.
20 ноября 1950 г.^{*5}
Институт использования газа (совместно с Комитетом научно-технического содействия газификации УССР).
- II. Координационное республиканское совещание по координации н[аучно]-и[сследовательской] работы в области теплоэнергетики и общих проблем энергетики.

^{*1} Фразу «по вопросам обсуждения координации работы в области химии» вписано олівцем від руки.

^{*2} Дату вписано олівцем від руки.

^{*3} В межах інформації по Відділу технічних наук, порушено або пропущено нумерацію пунктів.

^{*4} Дату вписано олівцем від руки.

^{*5} Те саме.

30–31 января 1950 г.

Научно-техническая сессия, посвященная 10-летию работы институтов теплоэнергетики и электротехники АН УССР. (Институт теплоэнергетики, совместно с Управлением по делам высшей школы при Совете Министров УССР).

1–2 февраля 1950 г.

Конференция, посвященная памяти М. М. Федорова.

Институт горной механики.

10–13 июня 1950 г.

1. Научная конференция по итогам н[аучно]-и[сследовательской] работы за 1949 г.

27 февраля – 3 марта 1950 г.

2. Совещание по вопросам применения рекомендованной Институтом [гидрологии и гидротехники] методики гидрологических и водохозяйственных расчетов.

Институт гидрологии и гидротехники (совместно с Институтом гидротехники и мелиорации МСХ УССР и Киевск[им] гидромелиоративным институтом).

Июнь 1950 г.

1. Сессия по вопросам электронной автоматики.

23–24 июня 1950 г.^{*1}

2. Сессия, посвященная 10-летию со дня основания Института.

Институт электротехники.

1–2 февраля 1950 г.

По Отделению биологических наук

1. Координационное совещание по планированию фаунистических исследований в связи со строительством Каховского гидроузла и оросительной системы Юга УССР.

Институт зоологии.

9 октября 1950 г.

2. Республиканское совещание по проблеме «Задачи изучения фауны УССР в свете сталинского плана преобразования природы».

Институт зоологии.

21–23 ноября 1950 г.

3. Выездная сессия ученого совета совместно с передовиками и специалистами с[ельского] х[озяйства] Винницкой области.

Институт зоологии.

2 декабря 1950 г.

4. Совещание украинских гидробиологических и ихтиологических учреждений по согласованию н[аучно]-и[сследовательской] тематики на 1951 г.

Институт гидробиологии.

Ноябрь 1950 г.

5. Научное совещание по вопросу о переселении беспозвоночных из низовьев рек УССР в р. Днепр с целью повышения ее кормовых ресурсов для рыб.

18 февраля 1950 г.^{*2}

^{*1} Дату вписано олівцем від руки.

^{*2} Дату проведення заходу, тут і далі по Відділу біологічних наук, вписано олівцем від руки.

6. Совещание по планированию общей методики гидробиологических исследований на Украине.

29 мая 1950 г.

7. Междуведомственное совещание по вопросу о разведении на Украине болотного риса и согласованию планов н[аучно]-и[сследовательских] работ по болотному рису.

4 января 1950 г.

Совещание по вопросу о загрязнении воды.

29 декабря 1950 г.

Совещание по координации н[аучно]-и[сследовательских] учреждений г. Киева по субтропическим культурам.

Научная конференция, посвященная 25-летию существования Института биохимии^{*1}.

6–9 декабря 1950 г.

Совещание по прудовому хозяйству.

19–20 января 1950 г.

Научная сессия АН УССР при участии работников здравоохранения, посвященная вопросам развития учения акад. И. П. Павлова на Украине.

1–3 ноября 1950 г.^{*2}

Республиканская конференция по вопросам кислородной терапии.

Институт клинической физиологии.

20–23 декабря 1950 г.

Республиканское совещание по проблеме интенсификации рыбного хозяйства республики.

Институт гидробиологии.

Май 1950 г.

По Совету производительных сил УССР

1. Республиканская конференция по вопросам развития степного лесоразведения в УССР на основе сталинского плана преобразования природы.

6–10 декабря 1950 г.

2. Республиканская конференция по вопросам водного хозяйства УССР.

28–31 марта 1950 г.

3. Закрытое республиканское совещание по вопросу сырьевой базы полевого шпата в УССР и об основных путях ее развития.

24–25 апреля 1950 г.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 431, арк. 1–11. Копія. Машинопис.

^{*1} Фразу: «Института биохимии» вписано від руки.

^{*2} Далі викреслено фразу: «Научная конференция по вопросам развития биохимии на Украине. 6–9 декабря 1950 г.».

ДОВІДКА ПЛАНОВОЇ КОМІСІЇ АН УРСР ПРО ОСНОВНІ НАУКОВІ
ДОСЯГНЕННЯ АН ЗА 1950 РІК*[Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]*^{*2}

Институты Отделения общественных наук в I послевоенной пятилетке сконцентрировали свои усилия на выполнении постановлений ЦК ВКП(б) и ЦК КП(б)У, принимали меры к устранению тех серьезных недостатков, которые имели место в отдельных институтах, особенно в Институте истории Украины, Институте украинской литературы, [Институте] экономики, [Институте] искусствоведения, фольклора и этнографии. Всем этим институтам была оказана большая помощь со стороны правительства и ЦК КП(б)У. Институты, руководствуясь решениями ЦК КП(б)У, развернули борьбу с рецидивами буржуазного национализма, объективизма и безродного космополитизма, за большевистскую партийность в науке, в результате чего и достигли определенных успехов.

За отчетный период вышли из печати такие работы: макет «Истории Украинской ССР» в двух томах, скоро выйдет в свет для широких масс; «Русско-украинский словарь»; Очерки развития народного хозяйства УССР; Очерки экономической географии УССР; академические издания сочинений классиков украинской литературы ([Т.] Шевченко, [И.] Франко, [М.] Коцюбинский, Л. Украинка, [В.] Стефаник, Панас Мирный и др.).

Подготовлено к печати: «Очерки общественной и философской мысли Украины»; «За философскую разработку теоретического наследства И. В. Мичурина»; макет курса «История украинской литературы»; «Первобытное общество»; «Археологические исследования в Киеве» и др.

Институты Отделения общественных наук значительно перестроили свою работу и добились определенных успехов.

Однако, еще имеется ряд существенных недостатков.

Планируя работу на 1951 г., институтам Отделения общественных наук, в основном, удалось ликвидировать некоторые недочеты, имеющие место за отчетный период.

Институты Отделения технических наук добились больших успехов в научно-исследовательской работе, и особенно важным разделом в научной деятельности этих институтов было внедрение результатов научных исследований в практику народного хозяйства, и оказали большую помощь многим заводам, шахтам, электростанциям и др[угим] производствам.

Особое место в работе Отделения технических наук заняли Институт электросварки им. акад. Е. О. Патона, который провел исследования в области вопросов автоматической и полуавтоматической сварки под флюсом и широко внедрил в практику промышленности и транспорта.

За разработку и внедрение в промышленность исследований по автоматической сварке удостоены Сталинской премии группа сотрудников института (Б. Е. Патон, В. Е. Патон, П. И. Севбо, Б. И. Медовар, Г. З. Волошкевич и др.)

*¹ Див. док. № 181.

*² Дату встановлено за змістом документа.

Институтом теплоэнергетики разработаны новые топочные устройства для сжигания местных топлив, новые конструкции пылегазовых горелок, проект газотурбинной установки средней мощности и др.

Значительных успехов в разработке и внедрении устройств компаундирования генераторов электростанций добился Институт электротехники, за что директор Института действ[ительный] член АН УССР С. А. Лебедев и ст[арший] научный сотрудник Л. В. Цукерник удостоены Сталинской премии.

За исследование в области металлокерамических и контактных сплавов группа сотрудников Института черной металлургии удостоены Сталинской премии (чл.-кор. И. Н. Францевич и др.).

Институтом строительной механики разработаны методы расчета устойчивости и объединенного расчета прочности и устойчивости стержневых систем, опубликованные в работе чл.-кор. АН УРСР Н. В. Корноухова, удостоенного Сталинской премии. Следует отметить, что Институт строительной механики занял ведущее положение в области исследований устойчивости, прочности сооружений и в вопросах трения и износа машин.

Можно было бы назвать еще много работ по ряду институтов (горной механики, гидрологии и гидротехники), которые имеют важное научное и хозяйственное значение и о которых будет более подробно сказано при отчете за 1946–1950 гг.

Большую организационную и научную работу провели научные учреждения молодого отделения в нашей Академии наук (Сельскохозяйственное отделение), организованного в 1946 г. Отделение с[ельско]х[озийственных] наук за короткий срок сумело направить институты на широкую связь с с[ельско]х[озийственным] производством и быстрое внедрение результатов своих научных достижений в практику.

В Сельскохозяйственном отделении хорошо поставлена комплексная разработка ряда важных проблем, что и дало возможность быстро решить и внедрить в практику их результаты. На площади 15 600 га применены отходы бурого угля промышленной при внесении рядкового удобрения для сахарной свеклы, что дало повышение урожая корней на 14,7 ц/га и за счет повышения сахаристости обеспечило увеличение сбора сахара на 6–8 ц/га.

По постановлению Совета Министров УССР на больших площадях внедряются новые методы окультуривания солонцов путем гипсования. Осолонцевание грунтов для борьбы с фильтрацией будет использовано при строительстве Каховского гидроузла.

Новый метод производства сверхпрочного чугуна применяется на 56 машиностроительных заводах УССР; за эту работу действ[ительный] член АН УССР А. А. Василенко и ст[арший] науч[ный] сотрудник И. С. Григорьев удостоены Сталинской премии.

Институтом энтомологии и фитопатологии разработан метод борьбы с вредителями лесных и с[ельско]х[озийственных] культур. О большой и успешной работе Сельскохозяйственного отделения свидетельствует то, что зарегистрированы Гостехникой 11 работ, которые охватывают почти все институты Отделения.

Институты Отделения биологических наук провели большую перестройку своей научной деятельности после сессии ВАСХНИЛ, на которой были вскрыты и разоблачены псевдонаучные и вредные теории вейсманизма-морганизма.

Августовская сессия ВАСХНИЛ указала новые пути в развитии биологической науки на основе творческого дарвинизма и мичуринского учения. Сессия АН СССР и [Академии] медицинских наук, и АН УССР по вопросам разработки павловской физиологии также внесли новое направление в работу институтов Биологического отделения и, особенно, институтов биохимии и клинической физиологии. В результате перестройки институты Биологического отделения получили ряд важных научных результатов.

Ведущими работами являются работы Института биохимии в области изучения биохимии головного мозга и вообще центральной нервной системы, руководимые акад. А. В. Палладиным.

Выяснены структуры и функции белка, как носителя жизни и специфических белковых ферментов. Разработан способ устранения видовой специфичности белков и приготовлен новый кровезаменитель – внедряется в практику и ряд др.

Работы Института клинической физиологии в значительной мере определили современное состояние учения, в частности, о физиологической системе соединительной ткани. Изучено строение и функция системы соединительной ткани и ее роль в патологических процессах. Установлена связь вегетативной нервной системы с физиологической системой соединительной ткани и ее влияние на иммунитет организма.

Работы чл.-кор. А. Д. Тимофеевского направлены на выяснение причин возникновения и сущности злокачественных опухолей, работа удостоена Сталинской премии.

Институт микробиологии выполнил ряд важных работ, но особенно следует отметить изготовление новых антибиотических препаратов «Микроцид № 6», которые широко применяются в лечебной практике. Найдены способы бактериальных удобрений почвы (азотобактер), теоретический интерес представляют новые данные о биологической структуре анаэроба и его роли в жизнедеятельности клеток микробов и др.

В результате перестройки Институт зоологии нашел правильные пути в работе и имеет ряд важных результатов. Некоторые его работы вошли в план правительственных мероприятий, а именно, разработка методов выкормки и выведения новой породы дубового шелкопряда; массовые мероприятия по борьбе с паразитарными и инвазионными заболеваниями с[ельско]х[озийственных] животных; зарегистрированы Гостехникой работы по фауне западных областей и ряд других работ.

Положительным в работе этого Института является и то, что он уже нашел пути внедрения и связи с производством и оказывает большую помощь в деле повышения продуктивности животноводства.

Институт ботаники выполнил ряд работ по изучению флоры и растительности УССР, которые легли в основу мероприятий по улучшению лесополос и лугов.

Институтом гидробиологии разработаны мероприятия (особенно на реке Дунай и Днестр) по увеличению запасов промысловых рыб, принятые Министерством рыбной промышленности для внедрения. Разработаны методы интенсификации роста прудового карпа, за что проф. Мовчан В. А. удостоен Сталинской премии.

Ботанический сад разработал научные основы строительства Ботанического сада и провел работу по выращиванию и внедрению в колхозы новых ценных культур с [ельско]х [озийственных] растений (кенаф, болотный рис и др.) и работает над правительственным заданием по расширению культуры цитрусовых растений на Украине.

За отчетный период учреждения Отделения физико-математических и химических наук добились выдающихся достижений в развитии отечественной науки и внедрили в практику их результаты.

Институт математики создал новое направление в современной теории функций – теории квазиконформных отображений. За работы в этой области академику М. А. Лаврентьеву в 1946 г. была присуждена Сталинская премия. Разработка теории квазиконформных отображений в газовой динамике и гидродинамике позволила решить ряд трудных прикладных задач гидродинамики, за что в 1949 году академику М. А. Лаврентьеву вторично присуждена Сталинская премия. Разработан метод получения кинетических и гидродинамических уравнений на основе механики совокупности молекул. Построена теория сверхтекучести на основе квантовой механики. За эти работы действительному члену АН УССР Н. Н. Боголюбову в 1947 г. присуждена Сталинская премия.

Кроме этого, в Институте математики были разработаны проблемы: эффективного использования бракованных порохов, концентрации напряжений, нормы прочности канатов для глубоких шахт и ряд других проблем.

Институтом геологии разработан ряд проблем по изысканию новых месторождений железной руды, нефти, каменного угля, а также начаты исследования гидрологических условий Каховской гидроэлектростанции и южного Украинского канала.

В области физики получен ряд важных научных результатов по изучению фотоэлементов и методики их усовершенствования. Фотоэлементы переданы 214 предприятиям и учреждениям АН СССР. Разработаны низковольтный и высокоэффективный выпрямители переменного тока. Проведена большая работа в области спектроскопии органических соединений при низких температурах. Проведены теоретические и экспериментальные исследования в области физики низких температур свойств гелия-2. Изучались магнитные свойства металлов при низких температурах^{*1}. При разработке новых методов структурного анализа создан новый тип рентгеновских трубок в 10 раз более светосильных, чем обычные. Исследован механизм двойникования кристаллов и построены основы теории^{*2} двойникования кристаллов.

Лабораторией металлофизики выполнен ряд работ по изучению^{*3} основных физических явлений, происходящих в процессе закалки и отпуска сталей при диффузии и кристаллизации металлов и сплавов, изучена кинетика зарождения центров кристаллизации на твердой поверхности в переохлажденных жидкостях.

*1 Речення «низких температур свойств гелия-2. Изучались магнитные свойства металлов при низких температурах» вписано від руки замість викреслених слів «твердого тела».

*2 Слово «теории» вписано від руки.

*3 Те саме: «работ по изучению».

Работы имеют большое значение для разработки получения специальных сплавов и отмечены Сталинской премией (чл.-кор. В. И. Данилов)^{*1}.

В области химии институты Отделения получили ряд важных достижений в изучении «химии изотопов», результаты которых дали возможность выяснить механизм некоторых органических реакций с помощью изотопного метода.

Получены концентраты тяжелых изотопов. Найдены эффективные катализаторы для синтеза аммиака^{*2}.

Получены^{*3} результаты тяжелых по механизму каталитического окисления природных газов^{*4}.

Институтом органической химии изучались связи между строением молекулы и окраской ряда красителей, имеющих значение для фотосенсибилизации, и проведен ряд работ^{*5} в области синтеза и исследования физиологически активных веществ^{*6} (антитуберкулезные препараты).

Установлено строение и синтезированы некоторые природные антибиотики. В области химии и технологии витаминов произведено исследование растений и отходов производства на содержание в них каротина и витаминов С и Е. Разработан и передан в промышленность новый метод получения каротина. Разработан способ промышленного производства фруктозы и применения ионообменников в сахарном производстве.

Институт общей и неорганической химии разработал технологическую схему производства некоторых редких металлов из отечественного сырья^{*7}. Разработан новый метод определения состава и прочности комплексных соединений^{*8} без выделения их из растворов. Разработаны научные основы колориметрического метода анализа и методики определения микроколичеств ряда редких и рассеянных элементов^{*9}. Изучен ряд соединений типа полигалогенидов, а также соединений редких и цветных металлов^{*10}. На основании названных работ^{*11} усовершенствована технология выделения и метода контроля производства некоторых цветных и редких металлов.

Разработана новая методика определения связанной воды и определения молекулярного веса мицелл. Решены были некоторые вопросы технологии бумажной

*1 Фразу: «и отмечены Сталинской премией (чл.-кор. В. И. Данилов)» вписано від руки.

*2 Те саме: «для синтеза аммиака» замість викреслених слів: «окисления этилена».

*3 Далі викреслено слово «существенные».

*4 Фразу «каталитического окисления природных газов» вписано від руки замість викресленої: «окислительного катализа окиси углерода».

*5 Фразу: «проведен ряд работ» вписано від руки.

*6 Далі викреслено слово «как».

*7 Далі викреслено фразу «химии окрашенных комплексных соединений, применяемых в колориметрии, по этой проблеме».

*8 Те саме: «в растворах».

*9 Слова «редких и рассеянных» вписано від руки. Далі викреслено фразу: «Разработка этих методов дала возможность».

*10 Далі викреслено фразу «что в свою очередь дало возможность изучить ряд соединений типа полигалогенидов, соединений редких и цветных металлов, что в свою очередь на основании названных дало возможность».

*11 Фразу «на основании названных работ» вписано від руки.

массы, технологии хлебопечения и др[угие] технологические вопросы, а также разработан новый^{*1} способ электрокопчения рыбы.

Закончен ряд работ, имеющих большое практическое применение по вопросу о методах очистки питьевой воды и путей их интенсификации^{*2}.

Главная астрономическая обсерватория проводила подготовительные работы к строительству обсерватории. Одновременно ею построены временные павильоны, в которых установлены астрономические приборы – 2-камерный астрограф и вертикальный круг и начаты наблюдения на этих приборах.

Полтавская гравиметрическая обсерватория проводила систематические наблюдения движения полюса и разработала новую систему широтных наблюдений^{*3}.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 436, арк. 1–11. Копія. Машинопис.

№ 180^{*4}

ДОВІДКА ПРЕЗИДІЇ АН УРСР ПРО ПІДГОТОВКУ НАУКОВИХ КАДРІВ ЧЕРЕЗ АСПІРАНТУРУ У 1946–1950 рр.

[Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]^{*5}

За время с 1946 по 1950 год, т. е. за пять лет в аспирантуру Академии наук УССР было принято всего 382 чел., в том числе по Отделениям:

Общественных наук	130 чел.
Физико-химических и математических наук	90 чел.
Биологических наук	57 чел.
Технических наук	67 чел.
Сельскохозяйственных наук	38 чел.

[...]^{*6}

По состоянию на 1 января 1951 года по всем научным учреждениям АН УССР состояло всего 267 аспирантов, в том числе:

По Отделению общественных наук	100 чел.
По Отделению физико-химических и математических наук	61 чел.
По Отделению биологических наук	40 чел.
По Отделению технических наук	41 чел.
По Отделению сельскохозяйственных наук	25 чел.

^{*1} Слова «разработан новый» вписано від руки.

^{*2} Далі викреслено речення: «Основное внимание Полтавской обсерватории было сосредоточено на изучении внутреннего строения Земли методами астрономии и определялось склонение слабых звезд».

^{*3} Речення дописано від руки.

^{*4} Див. док. № 147, 173, 174.

^{*5} Дату встановлено за змістом документа.

^{*6} Далі знято частину тексту з інформацією про кількість аспірантів за ознаками партійності, національності та соціального походження.

[...]^{*1}

Из 207 аспирантов, окончивших обучение на протяжении с 1946 по 1950 год, на 1 января 1951 г. защитили кандидатские диссертации всего 117 чел., остальные 90 чел. диссертаций не защитили и не подготовили.

Следует отметить, что в установленные сроки подготовили и защитили диссертации только 57 аспирантов, или 26,6%, а 60 чел. выполнили и защитили диссертационные работы спустя более или менее продолжительное время. В отдельных случаях защита состоялась спустя один или два года после окончания аспирантуры.

Данные о выпуске аспирантов АН УССР и защите диссертаций с 1946 по 1950 г. представлены в приложении №1 ^{*2}.

Из этих данных видно, что из всех окончивших аспирантуру в 1946 г., в том же году защитили диссертацию 54,4%, в 1947 г. – 43,3%, в 1948 г. – 30,2%, в 1949 г. – 29,8% и в 1950 г. – 16,7%.

Высокий процент защиты диссертаций в первые послевоенные годы объясняется тем, что многие аспиранты довоенных наборов, после окончания Отечественной войны были восстановлены в аспирантуре, имея диссертации уже подготовленные в значительной своей части и требовалось только известная доработка их. Кроме того, требования к диссертациям, представленным к защите в эти годы, не были столь высокими, как впоследствии.

Ряд этих работ выполнены на весьма актуальные темы и представляют собой значительную ценность для науки и практики социалистического народного хозяйства.

Вместе с тем, нельзя не отметить того обстоятельства, что из числа аспирантов выпуска 1950 г. (набор 1947 г.) только 11 чел. (16,7%) успешно окончили обучение, подготовили и защитили свои кандидатские диссертации в срок.

Из остальных 55 аспирантов – 15 чел. еще в 1950 г. подготовили и сдали на защиту диссертации, не успев защитить их в срок.

Таким образом из выпуска аспирантов 1950 г. подготовили, подали на защиту и частично защитили диссертации в срок – 26 чел. или 39,3%.

[...]^{*3}

И[сполняющий] о[бязанности] Главного ученого секретаря Президиума АН УССР
профессор, доктор технич[еских] наук *А. Д. Коваленко*
Нач[альник] отдела кадров АН УССР *А. И. Консевич*

ЦДАВО України, ф. 2, оп. 8, спр. 7081, арк. 2–13. Оригінал. Машинопис.

^{*1} Далі знято частину тексту з інформацією про кількість аспірантів за ознаками партійності, національності та соціального походження.

^{*2} Додаток не публікується.

^{*3} Далі знято частину тексту з інформацією про виконання аспірантами індивідуальних планів за 1950 р., виконання плану набору аспірантів на 1950–1951 рр. та заходи з покращення підготовки наукових кадрів через аспірантуру у 1951 р.

№ 181^{*1}
ВІДОМОСТІ ПРО ГОЛОВНІ ДОСЯГНЕННЯ АН УРСР ЗА 1946–1950 рр.

[Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]^{*2}

Отделение общественных наук [АН] УССР^{*3}

№№ пп	Наименование темы	Фамилия, инициалы руководителя и исполнителя (звание и степень)	Краткие результаты работы – прак- тические, научные	Где работы внедрены и внедряются результаты
	1	2	3	4
1.	Очерки по истории фило- софии и общественной мысли на Украине.	Авторы – канд[идат] философских наук Новиков М. И., Белоус А. Г. и научный сотрудник Табачников И. А.	–	Работа сдана в РИС АН УССР.
2.	Легкая промышленность УССР и проблемы ее вос- становления.	Кандидат экономич[еских] наук Л. Э. Горелик	Материалы использованы Госпла- ном УССР при разработке плана на II послевоенную пятилетку.	Работа принята к защите докторской диссерта- ции.
3.	Философское значение теоретического наследства И. В. Мичурина.	Кандидат философских наук Рубашев- ский А. А.	–	Вышла из печати в 1951 г. ^{*4}

477

^{*1} Див. док. № 28, 62–66, 88, 114, 140, 179.

^{*2} Дату встановлено за змістом документа.

^{*3} Тут і далі – підкреслено в документі.

^{*4} Фразу вписано від руки.

	1	2	3	4
4.	Очерки экономической географии УССР (I и II томы).	Коллектив авторов под руководством чл.-кор. АН УССР Фейгина М. Г. ^{*1} (I том) и канд[идат] эконом[ических] наук Румянцев А. М. (II том).	–	I том издан в 1949 г., II том принят к печати.
5.	Развитие сельскохозяйственного производства на основе травопольной системы земледелия в колхозах степи УССР.	Авторы: канд[идат] эконом[ических] наук А. Ф. Чайковский, канд[идат] с[ельско]х[озийственных] наук П. Т. Семко, научн[ый] сотр[удник] В. М. Гельман, Ю. А. Тоцкий и Л. И. Степанченко под руководством действ[ительного] члена АН УССР П. Н. Першина.	Сделаны предварительные научные выводы о развитии общественного хозяйства колхозов южной степи УССР.	–
6.	История Украинской ССР I и II томы.	Коллектив авторов под руководством канд[идата] исторических наук А. К. Касьяненко ^{*2} .	–	Подготовлено к печати.
7.	История украинской литературы I и II томы.	Коллектив авторов под руководством действ[ительного] члена АН УССР А. И. Белецкого.	–	Подготовлено к печати.
8.	Украинско-русский словарь.	Коллектив авторов под руководством И. Н. Кириченко	–	Сдан в печать I том.
9.	Русско-украинский словарь.	Коллектив авторов под руководством действ[ительного] члена АН УССР М. Я. Калиновича, Л. А. Булаховского и М. Ф. Рыльского.		Издан в 1948 г.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Я. Г.».

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Касименко».

	1	2	3	4
10.	Современный украинский язык.	Коллектив авторов под руководством действ[ительного] члена АН УССР Л. А. Булаховского.	Материал использован при составлении исторической грамматики украинского языка.	–
11.	Итоги историко-археологического изучения Украины.	Коллектив авторов под руководством действ[ительного] члена АН УССР П. П. Ефименко.	Освещены достижения исторической и археологической науки в изучении наиболее древних периодов истории УССР.	Подготавливается к печати.
12.	Украинское народно-поэтическое творчество.	Коллектив авторов под руководством действ[ительного] члена АН УССР М. Ф. Рыльского и члена-корресп[ондента] АН УССР П. Н. Попова.	Готовится к декаде украинского искусства и литературы в Москве (май 1951 г.).	Подготавливается к печати.

Отделение физико-математических и химических наук АН УССР

№№ пп	Название темы	Руководитель и исполнители темы	Краткие результаты работы	Где работа внедрена и внедряется, результаты
1	2	3	4	5
1.	Квазиконформные отображения плоских и пространственных областей.	Академик М. А. Лаврентьев, старший научный сотрудник Л. И. Волковский ^{*1} .	Создано новое направление в современной теории функций – теории квазиконформных отображений. За работы в этой области академику М. А. Лаврентьеву в 1946 г. была присуждена Сталинская премия первой степени. Разработка теории квазиконформных отображений привела к созданию эффективных методов в газовой динамике и гидродинамике, позволяющих решить ряд трудных задач гидродинамики. За эти работы академику М. А. Лаврентьеву в 1949 г. вторично присуждена Сталинская премия первой степени.	

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Волковисский».

1	2	3	4	5
2.	Нелинейные уравнения в задачах математической физики.	Действ[ительный] член АН УССР Н. Н. Боголюбов.	Разработан метод получения кинетических и гидродинамических уравнений на основе механики совокупности молекул. Построена теория сверхтекучести на основе квантовой механики. За эту работу действ[ительному] члену АН УССР Н. Н. Боголюбову была присуждена в 1947 г. Сталинская премия первой степени.	
3.	Разработка методов рационального использования бракованных пироксилиновых порохов для нужд мелиоративного и гидротехнического строительства.	Н. М. Сытый.	Разработана методика, допускает прямое использование отходов мелкозернистых пироксилиновых порохов в качестве самостоятельных бризантных взрывчатых веществ повышенной прочности. Использование разработанных методов освобождает государство от больших непроизводительных затрат.	Разработанный метод внедрен в производство и найдет широкое применение при строительстве Каховской ГЭС, Южноукраинского и Северокрымского каналов.
4.	Электронные явления в полупроводниках.	Действ[ительный] член АН УССР В. Е. Лашкарев, старший научный сотрудник В. И. Ляшенко, Е. Г. Миселюк, Г. А. Федорус, мл[адший] научн[ый] сотрудник В. Е. Косенко и др.	Разработан ряд теоретических вопросов о явлениях в полупроводниках, дающих теоретические основы для создания твердых фотоэлементов, объяснение явлений в кристаллических лампах. Разъяснен механизм работы и создана новая технология изготовления сернисто-серебряных фотоэлементов с повышенными качествами. Организовано массовое производство фотоэлементов для нужд народного хозяйства страны.	Фотоэлементы поставлены свыше 200-м научно-исследовательским учреждениям, промышленным предприятиям и учебным заведениям СССР.

1	2	3	4	5
5.	Физические свойства полупроводниковых эмиттеров электронов.	Член-корр[еспондент] АН УССР Н. Д. Моргулис, ст[арший] науч[ный] сотр[удник] П. Г. Борзяк, мл[адшие] научн[ые] сотрудники: Б. И. Дятловицкая, Я. П. Зингерман, аспирант П. М. Марчук.	Разработаны новые теории явлений в оксидных катодах современных импульсных радиоламп. Экспериментально показано решающее влияние приповерхностного слоя катода и неоднородности поверхности на его электронную эмиссию. Разработан низковольтный высокоэффективный выпрямитель – диод с парами цезия.	Результаты работы по созданию выпрямителя переданы Министерству промышленности средств связи СССР.
6.	Спектральные и оптические свойства кристаллов и жидкостей.	Член-корр[еспондент] АН УССР А. Ф. Приходько ^{*1} , ст[аршие] науч[ные] сотрудники: А. С. Давыдов, А. Ф. Мальнев, мл[адшие] сотрудники: М. Д. Борисов, В. Л. Броуде, В. С. Медведев.	Построена теория спектров поглощения света в молекулярных кристаллах, исследована дисперсия света в ряде молекулярных кристаллов и спектры большого ряда органических соединений, показавшие появление новых энергетических состояний, отсутствующих в свободной молекуле. Разработан и изготавливается для научно-исследовательских и заводских лабораторий вакуумный спектрометр с большей дисперсией для инфракрасной области спектра.	Изготавливается вакуумный спектрометр в Институте физики для ряда научно-исследовательских и заводских лабораторий (по заказу).

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Прихотько».

1	2	3	4	5
7.	Генерирование, регистрация и анализ механических колебаний.	Член-корр[еспондент] АН УССР А. А. Харкевич, П. С. Томашевский, Н. Ф. Бессараб, Е. М. Власова.	Решен ряд важных теоретических задач по неустановившимся волновым явлениям. Разработана и построена машина для размножения магнитной записи звука, позволяющая получать одновременно 24 фильма.	Машина передана для производственного использования.
8.	Синтез и исследование физиологической активности препаратов.	Действ[ительный] член АН УССР А. И. Киприанов.	Работы были развернуты в области антибиотика – пиоцианина, его гомологов и аналогов. Синтезировано несколько десятков соединений типа пиоцианина. Одно из них – синазин – оказалось более активным и менее токсичным, чем пиоцианин, и сейчас широко используется в лечебных учреждениях СССР при туберкулезе глаза, костном туберкулезе и при других заболеваниях.	Синазин уже 2 года производится в Министерстве здравоохранения в крупно-лабораторном масштабе.
9.	Стабильность коллоидных систем.	Действ[ительный] член АН УССР А. В. Думанский, ст[аршие] науч[ные] сотр[удники] В. В. ^{*1} Войцеховский, А. Д. Куриленко, мл[адший] науч[ный] сотрудник Е. Ф. Некрячь.	Получены новые данные, характеризующие изменение энергии при связывании жидкостей. Разработана новая методика определения связанной воды и определения молекулярного веса мицелл. Исходя из представлений о гидрофильности были решены некоторые вопросы технологии бумажной массы, технологии хлебопечения и другие технологические вопросы. Разработан способ электрокопчения рыбы.	

*1 Так у документі. Потрібно: «Р. В.».

Отделение биологических наук АН УССР

№№ пп	Наименование темы	Фамилия, инициалы руководителя и исполнителя (звание и степень)	Краткие результаты работы – прак- тические, научные	Где работы внедрены и внедряются результаты
1	2	3	4	5
1.	Углеводный и белковый обмен в головном мозге.	Акад[емик] А. В. Палладин, канд[идат] наук Рашба Е. [Я.] и [Ц. М.] Штутман.	Разработан метод, позволяющий подойти к изучению химического состава и свойств ядер клеток головного мозга.	Теоретич[еское] решение этого вопроса даст возможность более глубокого понимания функции высшей нервной деятельности.
2.	Усовершенствование технологии производства желудочного сока	Ин[ститу]т биохимии – канд[идат] биолог[ических] наук Циперович А. С.	Усовершенствован метод, который применяется в практике.	Министерство мясомолочной промышленности и на всех мясокомбинатах.
3.	Изучение действия аденозинтрифосфорной кислоты при лечении ею мышечных дистрофий.	Член-корресп[ондент] АН УССР Фердман Д. Л.	Клинические испытания позволяют рекомендовать применение препарата аденозинтрифосфорной кислоты при лечении мышечной дистрофии человека.	Будет внедряться в лечебной практике в 1951 г.
4.	Растительность засушливых районов Юга УССР.	Институт ботаники – канд[идат] биолог[ических] наук Г. И. Билык.	Разработаны мероприятия для повышения урожайности пастбищ и сенокосов в 2–3 раза.	Мероприятия приняты для внедрения в практику в Баштанском районе.

1	2	3	4	5
5.	Продвижение субтропических культур на Украину.	Институт ботаники – канд[идаты] наук Косец Н. И. и Бобряк И. И.	В Закарпатской области выявлено около 50 участков, пригодных для культивирования чая.	Заложены опытные участки и ведется наблюдение над прорастанием чая.
6.	Исследования по выяснению зависимости развития с[ельско]х[озийствен-ных] птиц от внешних факторов.	Институт зоологии – доктор наук Новиков Б. Г.	Разработаны методы значительного повышения яйценоскости уток и гусей воздействием светового режима.	Внедряется в птицеводстве им. И. В. Сталина в Сталинской области.
7.	Изучение дунайских лиманов и промысла дунайской сельди.	Институт гидробиологии – руководитель чл.-кор. АН УССР Ролл Я. В., доктор наук Владимиров В. И., кандидаты наук Марковский Ю. М., Зеров К. К. и др.	Разработан комплекс мероприятий по повышению продуктивности лиманов и методы увеличения дунайской сельди.	Мероприятия одобрены и приняты для внедрения в практику Министерства рыбной промышленности.
8.	Биологическая производительность водоемов УССР и рациональное использование их промысловых ресурсов.	Институт гидробиологии – доктор наук Билый И. Д. ^{*1} и мл[адший] науч[ный] сотр[удник] Полтавчук М. А.	Изучены методы перевозки производителей, оплодотворенной икры и личинок рыб, как посадочного материала. Это даст возможность разведения судака и леща в искусственных и естественных замкнутых водоемах.	Работа проведена в ряде рыбных колхозов и одобрена Министерством рыбной промышленности УССР, будет внедряться в 1951 г.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Н. Д.».

1	2	3	4	5
9.	Биологические активные вещества растительного и микробного происхождения.	Институт микробиологии – руководит[ель] действит[ельный] член АН УССР В. Г. Дроботько, канд[идат] наук Айзман Б. Е., Швайдер ^{*2} М. О.	Выделено 6 новых антибиотиков в порошкообразном и кристаллическом виде, действующих на стафилококки, дифтерийную и коклюшную, дизентерийную и тифозную палочки.	Эти антибиотики переданы в Институт биохимии для изучения их химической природы и будут внедряться в лечебной практике.
10.	—«—	Канд[идат] наук Пидопличко Н. М. и Белай В. И.	Разработан метод получения препарата «Микроцид». Работа представлена в 1951 г. на Сталинскую премию.	Препарат изготавливается и широко применяется в практике. Продается во всех аптеках Министерства здравоохранения.
11.	Тканевая терапия.	Институт клинической физиологии, акад. Филатов В. П.	Разработан метод тканевой терапии.	Метод широко внедряется в лечебной практике лечебных учреждений Союза.

^{*2} Так у документі. Потрібно: «Швайгер».

Отделение сельскохозяйственных наук АН УССР

№№ пп	Название темы	Фамилия, инициалы руководителей и исполнителей (звание и степень)	Краткие результаты работы – практические, научные	Где работы внедрены и внедряются результаты
1	2	3	4	5
1.	Разработка и физиологическое обоснование системы питания сельскохозяйственных растений для травопольных севооборотов в свете учения акад. В. Р. Вильямса.	Руководитель – действительный член АН УССР П. А. Власюк; исполнители: кандидаты наук П. З. Лисовал, Н. А. ^{*1} Сироченко, З. М. Климовицкая, А. Д. Хоменко, Л. Д. Лейденская ^{*2} .	<p>а) Обоснованы способы наиболее рационального применения органическо-минеральной системы удобрения для условий лесостепи Украины, повышающие продуктивность травопольных севооборотов на 15–40%.</p> <p>б) Применение марганцевых удобрений на фоне органическо-минеральных удобрений.</p> <p>в) В целях повышения эффективности удобрений для сахарной свеклы и других культур разработан способ использования буроугольной промышленности УССР на сорбентах.</p>	<p>Применяется на полях передового Шполянского района Киевской области и включена в агроуказания МСХ УССР.</p> <p>Повышение урожая зерновых в севообороте на 1,3–1,8 ц/га, сахарной свеклы 1,5–4 ц/га. В 1950 г. марганцевые удобрения применены на 25 тыс. га.</p> <p>Прием этот увеличивает урожай сахарной свеклы на 14,7 ц/га. В 1950 г. бурый уголь применялся в 32 районах УССР на площади свыше 40 тыс. га.</p>

^{*1} Так у документі. Потрібно «И. А.».

^{*2} Те саме: «Лейденская».

1	2	3	4	5
2.	Разработка системы мероприятий по окультуриванию солонцов и солонцеватых черноземов Среднего Приднепровья в условиях травопольных севооборотов зернового и технического направления.	Руководитель – действительный член АН УССР А. Н. Соколовский; исполнители: кандидаты наук А. М. Гринченко, А. М. Можейко, Г. С. Гринь.	Разработана, производственно проверена и вводится в массовое производство химическая мелиорация солонцов и солонцеватых почв путем гипсования, обоснована теория засоления почв.	Применяется на площади ... га ^{*1} . Резко повышается урожай всех культур.
3.	Обоснование способов повышения эффективности органических и минеральных удобрений в травопольных севооборотах.	Руководитель – действительный член АН УССР А. И. Душечкин; исполнители: к[андида]ты наук А. В. Лазурский, В. К. Лемпицкая.	Обоснована возможность использования местных украинских фосфоритов на удобрение и разработаны способы повышения их эффективности (путем одновременного фосфоритования почвы высокими дозами фосфоритной муки. Путем компостирования ее с органическими и минеральными удобрениями.	Внедряются в колхозах лесостепи УССР. Эффективность действия фосфоритов приближается к действию суперфосфата. Благодаря присутствию фтора в фосфоритах сахаристость сах[арной] свеклы повышается на 1,5%.

*1 Крапки в документі.

1	2	3	4	5
4.	Обоснование и разработка эффективных способов борьбы с вредителями и болезнями с[ельско]-х[озяйственных] растений в условиях травопольной системы земледелия.	Руков[одитель] – член-корреспондент АН УССР Й. В. Зверезомб-Зубовский; исполнители: проф. [М. А.] Теленга, к[андида]ты наук: В. С. ^{*1} Денисиевский, С. Н. ^{*2} Кितिцын, Е. М. Федорова ^{*3} , проф. В. П. Муравьев.	Новый способ создания в растениях временной ядовитости. Новые формы выпуска трихограммы обеспечили эффективную борьбу с озимой совкой. Применение микроэлементов (марганца, бора, меди) повышает стойкость с[ельско]х[озяйственных] растений против головки, черного зародыша готики картофеля и др.	В 1950 г. испытано на площади 1900 га, показал высокую эффективность в борьбе со свекловичным долгоносиком. В 1950 г. применялось на площади 278 тыс. гектаров.
5.	Направленное создание комплексноценных сортов озимой и яровой пшеницы и разработка селекционного процесса.	Руководитель – действ[ительный] член АН УССР В. Я. Юрьев; исполнители: член-корреспондент АН УССР д[октор]р биолог[ических] наук Ф. Ф. Мацков и Т. Л. ^{*4} Страхов, ст[аршие] научн[ые] сотрудник[и]: П. В. Кучулов ^{*5} , Л. Н. Делоне, М. А. Гурилева, Е. А. Фиалковская.	В результате селекционной работы с озимой пшеницей получено ряд крупно-колосых гибридов, которые проходят сортоиспытание, лучшие из них размножаются. Выведен сорт озимой пшеницы «Харьковчанка», которая находится в госсортиспытании.	Сорт озимой пшеницы «Харьковчанка» с 1949 г. испытывался на госсортучастках трех областей (Харьковская, Полтавская и Сумская). В 1950 г. этот сорт был включен в Полтавской обл. в производственное испытание и размножение в 2-х колхозах.

^{*1} Так у документі. Потрібно: «Б. С.».

^{*2} Те саме: «Е. Н.».

^{*3} Помилка в документі. Потрібно: «К. М. Федотова».

^{*4} Так у документі. Потрібно: «Т. Д.».

^{*5} Те саме: «Кучумов».

1	2	3	4	5
6.	Создание нового клубнено-сного растения путем гибридизации топинамбура с подсолнечником.	Исполнитель: старший научный сотрудник И. И. Марченко	Созданы перспективные формы гибридов, которые размножаются и испытываются. Клубни отдельных гибридных клонов по содержанию инулина превосходят исходные формы топинамбура при урожае свыше 50 т/га клубней и около 70 т/га надземной массы. Выявлены высокопродуктивные виды и сорта топинамбура.	Наиболее продуктивные сорта топинамбура и гибриды внедряются в свиносхозы Харьковской обл. В 1950 г. посадка топинамбура в совхозах и колхозах была произведена на площади 16,1 га.
7.	Повышение защитных свойств и продуктивности лесных и полезащитных полос и лесов степной и лесостепной зоны.	Руководитель – действительный член АН УССР П. С. Погребняк.	Разработаны практические указания по созданию лесных полос по климатическим районам УССР.	Издана работа Б. И. Логинова «Полезное лесоразведение». Тир[аж] 23 тыс. экз.

Отдел технических наук АН УССР

№№ пп	Название темы	Фамилия, инициалы, ученое звание ответственного исполнителя	Краткие результаты работы, научное и практическое значение	Где работа внедрена или внедряется, результаты внедрения
1	2	3	4	5
1.	Автоматизация дуговой электросварки под флюсом.	Действительный член АН УССР Е. О. Патон.	Разработана теория сварки и аппаратура для автоматической и полуавтоматической сварки под флюсом для целей машиностроения, судостроения, аппаратостроения, производства металлоконструкций, труб, подвижного состава железных дорог и друг[их] отраслей промышленности.	Работа широко внедрена на большом количестве заводов Советского Союза. Автоматизация сварки помогла ускорить процесс сваривания металлов и улучшить технологические методы производства.

1	2	3	4	5
2.	Прочность и устойчивость конструкций и сооружений.	Действительный член АН УССР Ф. П. Белянкин, член-корр[еспондент] АН УССР Н. В. Корноухов.	Разработаны методы расчета прочности и устойчивости инженерных конструкций, промышленных, гражданских и специальных сооружений.	Работа используется в проектных организациях при расчетах различных конструкций и сооружений.
3.	Разработка автоматического регулятора напряжения синхронных генераторов с электромагнитным усилителем.	Канд[идат] технических наук Л. В. Цукерник.	Закончен комплекс работ по созданию эффективной системы автоматического регулирования и повышения устойчивости синхронных генераторов с помощью компаундирования и коррекцией напряжения.	Разработанное устройство установлено и введено в эксплуатацию на свыше 100 мощных генераторах электростанций СССР. Устройство компаундирования с электромагнитным корректором напряжения принято Министерством электростанций СССР как основная система автоматического регулирования генераторов.
4.	Исследование тепловых процессов газовых турбин.	Действительный член АН УССР И. Т. Швец, действительный член АН УССР Г. Ф. Проскура.	Разработан новый, наиболее эффективный, замкнутый цикл работы газотурбинной установки. Создан новый метод теплового расчета реактивных двигателей. Разработан технический проект газотурбинной установки средней мощности. Разработана теория теплового процесса и методика расчета камер сгорания.	Основные результаты исследований переданы для использования и внедрения в научно-исследовательские отраслевые институты, опытные конструкторские бюро и заводу ХТЗ.

1	2	3	4	5
5.	Комплексное использование местных энергетических ресурсов УССР.	Действительный член АН УССР И. Т. Швец, действ[ительный] член АН УССР Н. Н. Доброхотов, ст[арший] научн[ый] сот-рудн[ик] В. И. Толубинский.	Разработаны и исследованы конструкции топков для сжигания бурых углей. Разработана технологическая схема и проект полупромышленных установок для полукоксования бурых углей и торфа твердым теплоносителем. Предложены новые конструкции газовых бытовых горелок.	Конструкция топки передана Тресту «Украинауголь» для использования. Новые конструкции газовых бытовых горелок приняты для производства заводами Газаппарат во Львове и Ленинграде. Газовая горелка для промышленных печей внедрена на киевских заводах «Большевик» и им. [А. С.] Письменного.
6.	Теория жаростойкости сплавов и получение новых видов сплавов с высокими показателями температурной стойкости и устойчивости против износа.	Член-корреспондент АН УССР И. Н. Францевич.	Разработаны физико-химические основы технологии получения металлокерамических материалов. Разработаны методы армирования сверхтвердыми покрытиями рабочих деталей машин и орудий, подверженных абразивному износу.	Продукция отдела спецсплавов внедряется на ряде заводов СССР.
7.	Усовершенствование сталеплавильных процессов.	Действительный член АН УССР Н. Н. Доброхотов.	Создана новая технология выплавки стали, обеспечивающая высокое качество получения стали и повышение производительности. Разработан универсальный метод расчета основных мартеновских шихт.	Новая технология выплавки стали внедрена на четырех металлургических заводах СССР. Метод расчета шихт применяется на двух заводах.

1	2	3	4	5
8.	Комплексная механизация и автоматизация трудоемких процессов угледобычи.	Член-корр[еспондент] АН УССР П. С. Кучеров, член-корр[еспондент] АН УССР Н. С. Поляков.	Разработана теория статических стругов, вибро-стругов и стругов ударного действия, а также основы теории резания угля. Разработана теория автоматического регулирования врубовых машин, проверенная экспериментально в шахтных условиях.	Работа внедряется по заданию «Гипроуглемаша» МУП СССР.
9.	Водные ресурсы Донбасса и Криворожья.	Доктор технич[еских] наук А. П. ^{*1} Огиевский.	Даны обобщающие выводы по гидрологическим характеристиками рек Донбасса и Криворожья.	Работа положена в основу составления генеральной схемы водоснабжения и канализации Донбасса и Криворожья.

Архів Президії НАН України, ф. 251, оп. Планова комісія, спр. 439, арк. 50–68. Копія. Машинопис.

492

*1 Так у документі. Потрібно: «А. В.».

ПРИМІТКИ

1. «Корпус археологічних пам'яток України» – комплексна наукова тема з підготовки реєстру усіх відомих на середину 1940-х рр. археологічних пам'яток на території України. Її розробку з 1946 р. здійснював Інститут археології АН УРСР, закінчення роботи передбачалось у 1949 р. Головним завданням було зведення усіх відомих археологічних пам'яток, відкритих на території України впродовж останніх 100 років, та написання підсумкових оглядів за основними розділами стародавньої історії України. Накопичений матеріал мав стати основою для подальшої роботи над створенням Державного реєстру пам'яток матеріальної культури УРСР та фундаментальних наукових досліджень з історії України. На липень 1947 р. було зібрано понад 5 тис. найменувань археологічних пам'яток, але робота над темою була призупинена наприкінці 1947 р. після постанови ЦК КП(б)У від 29 серпня 1947 р. «Про політичні помилки та незадовільну роботу Інституту історії України» та через переорієнтацію роботи установ Відділу суспільних наук АН УРСР на виконання державного завдання – розробки узагальнюючих (так званих «синтетичних») курсів. У зв'язку з цим Інститут археології почав роботу над підготовкою узагальнюючого курсу «Підсумки історико-археологічного дослідження на території УРСР», до якого також увійшли матеріали з підготовки «Корпусу». – Док. № 1.

2. «Геродотова Скіфія» – комплексна наукова тема з підготовки історико-географічної карти за зробленим давньогрецьким істориком Геродотом описом частини території України (твір «Історія», V ст. до н. е.), яку в давнину населяли скіфські племена. Інститут археології АН УРСР розпочав виконання теми у 1944 р., закінчення роботи за даною темою передбачалось у 1950 р. Головна мета – реконструкція соціальних, економічних та культурних особливостей скіфських племен, які проживали на території сучасної України у VII–III ст. до н. е. Також ставилось завдання дослідити племінні відмінності угруповань скіфського населення у районах Причорномор'я, степу та лісостепу Лівобережжя, Правобережної України. В рамках цієї проблеми було заплановано дослідження життя скіфів-хліборобів у процесі етногенезу східних слов'ян; складання так званих карт-зведень археологічних пам'яток по регіонам України, які підсумовують усю попередню археологічну роботу у цій галузі; проведення польових досліджень на розкопах городищ і поселень. Виконання роботи за даною темою не було завершене у зв'язку з початком роботи над підготовкою «Корпусу археологічних пам'яток України», потім – «Підсумків історико-археологічного дослідження на території УРСР», але результати досліджень були використані у наступних наукових розробках Інституту археології АН УРСР. – Док. № 1.

3. «Синтетична історія України» – комплексна наукова тема, над якою з 1937 р. працював Інститут історії України АН УРСР. Метою роботи була підготовка узагальнюючого огляду вітчизняної історії від найдавніших часів до сучасності. На його основі також було заплановане наукове видання 20 випусків «Нарисів історії України». Впродовж 1937–1944 рр. опубліковано 7 випусків «Нарисів» (випуски 1, 2, 3, 4, 6, 8, 11). У 1944–1946 рр. Інститутом було підготовлено наступні нариси: Ткаченко М. М. «Україна в 2-й пол. XVII ст.» (вип. 5), Гуслистий К. Г. «Україна в XVIII ст.» (вип. 7) та Рубач М. А. «Україна в роки революційного піднесення і Першої світової війни» (вип. 12). Останні не були опубліковані, оскільки робота над серією була згорнута у 1947 р. у зв'язку з тим, що Інститут історії України АН УРСР розпочав підготовку «Короткого курсу історії України» у 2-х томах. – *Док. № 1.*

4. «Діалектологічний атлас України» – довідник лексики територіальних діалектів української мови. Створення атласу було зумовлене початком роботи над підготовкою курсів з історії української мови та сучасної української літературної мови. Методика збирання матеріалів з українських діалектів у 1920-х рр. розроблювалась спеціально створеною Діалектологічною комісією УАН; з 1930 р. роботи зі збору українських діалектів розгорнув Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, який проводив діалектологічні експедиції по всій території України. З 1940 р. до роботи зі складання діалектологічного атласу долучились представники Львівського відділу Інституту мовознавства. Робота над атласом була перервана Великою Вітчизняною війною, відновлена у 1946 р. Інститутом мовознавства АН УРСР спільно з профільними кафедрами університетів і педагогічних інститутів УРСР. У 1946–1950 рр. Інститутом планувалося провести низку експедицій та підготувати підручник з української діалектології для вузів. Закінчення роботи передбачалось у 1950 р., але робота була перервана у 1947 р. у зв'язку з початком підготовки установами Відділу суспільних наук АН УРСР узагальнюючих курсів з історії України, української літератури тощо. Лише у 1980-х рр. науковцями Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні було завершено впорядкування діалектичної картотеки, до якої увійшло майже 4,5 млн. карток, та опубліковано два томи діалектологічного «Атласу української мови» (1984, 1988). У 2001 р. вийшов 3-й том видання, яке у 2006 р. відзначене Державною премією України в галузі науки і техніки. – *Док. № 1.*

5. Фундаментальний каталог слабких зірок. Ідея міжнародного проекту зі створення каталога широко обговорювалась у 20-х роках ХХ ст. У радянській астрономічній науці цю ідею розвивали астрономи Б. П. Герасимович та М. І. Дніпровський. З 1930-х рр. на території Радянського Союзу були розпочаті меридіанні спостереження декількох десятків тисяч зірок і фотографічні спостереження малих планет та віддалених галактик; результатом роботи мав стати фундаментальний каталог слабких зірок 7–8 зоряної величини. На Україні до спостережень були залучені вчені міст Києва (І. І. Путілін, А. А. Гориня та М. А. Чернега), Одеси (І. О. Дюков, Г. К. Циммерман, В. В. Новопащенко та А. С. Цесюлевич) та Харкова (Б. П. Остащенко-Кудрявцев, К. Н. Кузьменко, В. Х. Плужников та В. О. Михайлов). У післявоєнний період роботу зі складання каталогу слабких

зір планувалось проводити у Києві у новому приміщенні Головної астрономічної обсерваторії. Програмні спостереження розпочалися у 1952 р. У 1952–1954 рр. співробітники Головної астрономічної обсерваторії О. К. Король та В. В. Конін провели ряд диференційних визначень схилення 588 зірок, які увійшли до фундаментального каталогу – було зроблено 6000 спостережень протягом одного року способом меридіанного круга. Отримана інформація, а також дані семи аналогічних каталогів, складених в інших обсерваторіях України, увійшли до Фундаментального каталогу слабких зірок. Одночасно з Каталогом було укладено невеликий каталог на 67 зірок, які входять до широтної програми Полтавської обсерваторії (із 1955 р.). Із серпня 1954 р. в УРСР проводилася робота над визначенням показників абсолютного схилення 611 зірок для Фундаментального каталогу слабких зірок, а також 1146 зірок – для Фундаментального каталогу зірок та 35 зірок, визначених у списку Фундаментальних яскравих зірок програми Пулковської обсерваторії (із 1955 р.). Результати роботи були опубліковані у монографії «Склонения ярких и слабых фундаментальных звезд в единой системе» (1969). – Док. № 1.

6. Богусевич Володимир Андрійович (11.07.1902–18.07.1978) – археолог, історик; кандидат історичних наук (1949). Народився у м. Тотьма (нині Вологодська обл., Російська Федерація). У 1925 р. закінчив історико-археологічне відділення Ленінградського педагогічного інституту ім. О. І. Герцена. У 1925–1941 рр. працював у наукових установах і музеях Ленінграда, Пскова, Новгород. Під час Великої Вітчизняної війни перебував у діючих частинах Радянської армії – комісар стрілецького полку, політпрацівник. У 1945–1946 рр. – заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника Києво-Печерська лавра. Як представник українських музеїв був делегований до Німеччини з метою повернення вивезених під час Другої світової війни музейних експонатів УРСР. Однак Радянською військовою адміністрацією у Німеччині йому було заборонено в'їзд до м. Мюнхен, де знаходились експонати, що позбавляло можливості виконувати обов'язки експерта у визначенні предметів, вивезених з музеїв України. Нез'явованою залишилася перспектива переміщення українських цінностей – існувала можливість відправлення всіх знайдених музейних фондів до ленінградського Ермітажу. З 1946 р. працював в Інституті археології АН УРСР на посадах: молодшого, старшого наукового співробітника (1946, 1954–1962); в. о. зав. відділу слов'янської археології (1947–1954). Одночасно викладав на історичному факультеті Київського державного університету (1947–1950). Досліджував давньоруську археологію, архітектуру, народно-прикладне мистецтво; керував археологічними експедиціями під час розкопок міст Новгород, Києва, Чернігова, Канева, Путивля. Здійснив перші розкопки на київському Подолі, виявив вал «міста Ярослава», кам'яний мур Печерського монастиря та майстерню з виробництва смальти. Автор праць: «Археологические раскопки 1950 г. на Подоле в Киеве» (1951), «Мастерские по изготовлению стекла и смальты в Киеве» (1954), «Про топографію древнього Чернігова» (1956), «Розкопки в Путивльському кремлі» (1963) та ін. – Док. № 7.

7. Відрядження бригади провідних наукових співробітників Ботанічного саду АН УРСР. До складу бригади пропонувались кандидатури: акад. М. М. Гришко – директор Ботанічного саду АН УРСР; П. С. Погребняк – заввідділом екології Ботанічного саду АН УРСР; О. Л. Липа – заввідділом дендрології Ботанічного саду АН УРСР; П. С. Чабан – заввідділом декоративного садівництва Ботанічного саду АН УРСР. Передбачалось відвідати такі установи: у Бухаресті – Ботанічний сад університету і зелені насадження; у Клузі – краший на Балканах Ботанічний сад при університеті; у Празі – Празький ботанічний сад, сади і парки міста, Сільськогосподарську академію; у Відні – парки та зелені насадження міста і околиці, Ботанічний сад при університеті, Марбурзьку дослідну станцію лісівництва (Федеральна земля Гессен); у Дрездені – Палацовий парк, садівничу фірму Гааге і Шмідт, Ботанічний сад Тарандської академії (Тарандська лісотехнічна академія); у Берліні – Ботанічний сад у Далемі, Тіргарден та інші парки, Потсдамські палацові парки в Сан-Сусі, фірму Феретера і Арборетум; у Еберсвальді – дендропарк Академії лісівництва; в Ерфурті – садівничі та квітникарські фірми Бенарі і Хайнемана; у Лондоні – Королівський ботанічний сад у К'ю, Гайдпарку та в інших парках міста і його околиць; садівничу фірму Суттон, Роттердамську сільськогосподарську дослідну станцію; в Единбурзі – Ботанічний сад, Шотландський альпінарій. – Док. № 9.

8. Будівельно-монтажне управління «Ботсадбуд». Спеціальне госпрозрахункове будівельно-монтажне управління «Ботсадбуд» було створено за постановою Ради Міністрів УРСР від 3 травня 1946 р. № 744 з метою забезпечення будівництва Ботанічного саду АН УРСР у Києві. Заступником директора Ботанічного саду з будівництва 9 грудня 1946 р. був призначений підполковник А. Л. Скепнер, з 1949 р. заступником директора Ботанічного саду з будівництва став С. Ф. Панченко. Начальником «Ботсадбуду» було призначено інженера П. Є. Шевченко, головним інженером – Л. Ф. Ярошевського. За період 1946–1950 рр. неодноразово змінювалися керівники будівельного управління, у зв'язку з недостатньою кваліфікацією керівного складу будівельної організації у питаннях зеленого будівництва, що мало об'єктивні причини: до управління прийшли на роботу фронтовики, які не мали відповідної освіти та досвіду. Проте за 1946–1947 рр. управлінням «Ботсадбуду» було проведено значну роботу з озеленення, спорудження доріг, створення господарського двору та ін.; було створено матеріально-технічну базу управління – підсобні майстерні, автопарк, заготовлені будівельні матеріали, устаткування. На будівництві Ботанічного саду використовувалась праця як вільнонайманих робітників, так і німецьких військовополонених. У 1948 р. Державною штатною комісією при Раді Міністрів СРСР піднімалось питання про ліквідацію «Ботсадбуду» як самостійної організації з метою об'єднати «Ботсадбуд» і будівельну організацію АН УРСР. Ця пропозиція не отримала свого продовження завдяки директору Ботанічного саду АН УРСР акад. М. М. Гришку; управління «Ботсадбуд» залишилося самостійною організацією у складі Ботанічного саду АН УРСР. – Док. № 12.

9. Український правопис. Робота над створенням сучасного українського правопису у ХХ ст. проводилась із 1918 р. мовознавцем професором І. І. Огієнком. Трохи пізніше до неї долучились академік А. Ю. Кримський і професор Є. К. Тимченко. У цьому ж році Центральною Радою було опубліковано «Головні правила українського правопису», проте вони не були запроваджені, оскільки у травні 1919 р. Українська Академія наук схвалила «Найголовніші правила українського правопису» (вийшли друком у 1921 р.), які й стали основою всіх наступних правописів. У 1928 р. у Харкові було опубліковано новий «Український правопис», над яким працювали А. Ю. Кримський, О. Н. Синявський, О. Б. Курило, Є. К. Тимченко, Г. К. Голоскевич, В. М. Ганцов, С. Й. Смаль-Стоцький, В. І. Сімович, В. М. Гнатюк, Л. А. Булаховський та ін. Введений у дію з 1 січня 1929 р., до друку був підписаний народним комісаром освіти УСРР М. О. Скрипником (т. зв. «скрипниківський правопис»). У 1933 р. цей Правопис було значно перероблено. Наприкінці 1930-х рр. постало питання про нове врегулювання правопису, і в 1940 р. було підготовлено проект за редакцією М. К. Грунського, але його не було прийнято через початок Великої Вітчизняної війни. Надалі робота над удосконаленням Правопису проводилась під керівництвом академіка Л. А. Булаховського, її було завершено у 1945 р. (опублікований у 1946 р.). Цей Правопис було перевидано мільйонним тиражем у 1960 р. (з невеликими змінами й доповненнями). Видання «Українського правопису» 1990 р., як і попередні, базувалося на фонематичному принципі, доповненому морфологічним, традиційно-історичним та диференційним. виправлене та доповнене видання «Українського правопису» 1993 р. істотно не відрізняється від попереднього видання 1990 р. – Док. № 25.

10. Неман Йосип Григорович (26.02.1903–1952) – авіаконструктор; професор (1938). Народився у м. Белосток (Республіка Польща). Закінчив Харківський технологічний інститут (1929). З 1926 р. працював у м. Харків у конструкторському бюро під керівництвом К. О. Калініна (з 1936 р. – його головний конструктор). У 1932–1938 рр. та 1944–1952 рр. – завідувач кафедри конструкції літаків Харківського авіаційного інституту. В 1938 р. – головний конструктор заводу №135 Наркомату авіаційної промисловості СРСР. У грудні 1938 р. був заарештований, а 31 травня 1940 р. – засуджений до 10 років позбавлення волі; у 1939–1941 рр. працював у Центральному конструкторському бюро-29 над розробкою нових зразків літаків для військової авіації – бомбардувальників Пе-2, Ту-2. Був звільнений 19 липня 1941 р. та призначений головним конструктором авіаційного заводу м. Харкова, де під його керівництвом було створено перший у Європі швидкісний пасажирський літак ХАІ-1 із шасі, що піднімається у польоті, навчально-бойовий літак ХАІ-3, швидкісні літаки-розвідники ХАІ-5, ХАІ-6, штурмовики ХАІ-51, ХАІ-52. – Док. № 27.

11. Севбо Платон Іванович (15.06.1900–17.10.2001) – інженер-механік у галузі технології металів; кандидат технічних наук (1943). Народився у с. Носовичі (Республіка Білорусь). Закінчив механічний факультет Київського політехнічного

інституту (1930). У 1926–1936 рр. – конструктор, завідувач проектного бюро на підприємствах НКВС, у 1936–1937 рр. – головний механік тресту «Дніпробудвод». З 1937 р. і до кінця життя працював в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України: головний конструктор, завідувач проектного бюро (1937–1970), старший науковий співробітник (1970–1986), старший інженер (1986–1989), інженер-технолог відділу нових фізико-хімічних способів зварювання (1989–1993) та лабораторії магнітної гідродинаміки електрошлакових процесів (1996–2001). Під час війни перебував в евакуації у м. Нижній Тагіл (Російська Федерація), як співробітник проектного бюро інституту виконував роботу зі створення нових спеціалізованих автоматів і станків для автозварювання бронекорпусів танків і артсамоходів, різного озброєння та боєприпасів (1941–1944). У післявоєнний період працював переважно над створенням нових технологій виготовлення товстостінних барабанів котлів високих параметрів. Зробив понад 40 винаходів (зокрема, йому належать понад 20 патентів на винаходи, зареєстрованих за кордоном – у Великобританії, Італії, Франції, Японії та ін.). Автор праць: «Автосварочные установки и приспособления» (1949), «Электрошлаковая сварка» (1959), «Комплексная механизация и автоматизация сварочных процессов» (1964) та ін. – Док. № 28.

12. Пінес Борис Якович (25.11.1905–17.10.1968) – інженер-металофізик, кандидат фізико-математичних наук (1935), доктор фізико-математичних наук (1936). Народився у м. Бобруйську (Республіка Білорусь). Закінчив фізико-математичний факультет Воронежського університету (1924) та фізико-механічний факультет Ленінградського політехнічного інституту (1926). У 1924–1928 рр. – асистент лабораторії акад. А. Ф. Йоффе Ленінградського фізико-технічного інституту. У 1928 р. був обраний членом Ради Ленінградського фізико-технічного інституту, відряджений до Німеччини для стажування у Берлінському університеті та ознайомлення з рентгеновською лабораторією м. Гамбурга. У 1928–1933 рр. керівник рентгеновської лабораторії на металургійних заводах Маріуполя та Дніпродзержинська (Дніпропетровська обл.). З 1933 р. працював у Харкові – керівником фізичної лабораторії Українського інституту вогнетривів та завідувачем кафедри фізики Хіміко-технологічного інституту, професором Механіко-машинобудівного інституту (1934–1936). У 1937–1941 рр. та 1944–1962 рр. – професор, завідувач кафедри фізики твердого тіла Державного університету. Під час Великої Вітчизняної війни працював в м. Новокузнецьк (РРФСР) – завідувач фізичних досліджень і керамічної лабораторії на Кузнецькому металургійному комбінаті (1941–1944). З 1944 р. повернувся до Харкова – керівник рентгеновської лабораторії Фізико-технічного інституту АН УРСР. Наукові дослідження присвячені питанням рентгенографії та металургії. Автор праць: «Физические и физико-химические процессы при износе огнеупоров в сталеплавильных агрегатах» (1935), «Острофокусные рентгеновские трубки и прикладной рентгеновский анализ» (1956). – Док. № 28.

13. Розенцвейг Липа Натанович (08.03.1916–04.12.1957) – фізик-теоретик, кандидат фізико-математичних наук (1948). Народився у м. Ромни (Сумська обл.). Закінчив фізичний факультет Ленінградського державного університету (з відзна-

кою) та факультет спецобладнання літаків Ленінградської військово-повітряної академії (1941). У 1942–1946 рр. викладав у Харківському військово-авіаційному училищі зв'язку, отримав звання старшого техника-лейтенанта. У 1946–1957 рр. працював молодшим, науковим, старшим науковим співробітником лабораторії № 1 та керував теоретичною лабораторією Фізико-технічного інституту АН УРСР (м. Харків). Одночасно займався викладацькою діяльністю у Харківському педагогічному інституті та Харківському університеті (1948–1957). За період своєї діяльності опублікував понад 20 наукових праць у галузі фізики твердого тіла, зокрема, про особливості кристалічних ґраток різних модифікацій під впливом різноманітних фізичних факторів (опромінення, тиску, розтягнення, температури, введення домішок тощо). – Док. № 28.

14. Савінов Борис Григорович (04.1903–1975) – хімік, інженер-технолог; кандидат (1939), доктор хімічних наук (1951). Народився у м. Бодайбо (Іркутська обл., Російська Федерація). Закінчив хімічний факультет Київського політехнічного інституту (1925), де залишився працювати науковим співробітником науково-дослідної кафедри цукристих речовин (1925–1930). У 1930–1935 рр. – старший науковий співробітник харківської філії Українського науково-дослідного інституту шкіряної промисловості. У 1935–1938 рр. – аспірант Інституту хімічної технології (з 1939 р. – Інститут органічної хімії) АН УРСР, потім – докторант (1938–1941), старший науковий співробітник (1941–1944), вчений секретар (1944), в. о. завідувача (1944–1951) та завідувач лабораторії хімії природних фізіологічно активних речовин (з 1951 р.), заступник директора з наукової роботи (1951–1959) цього Інституту. З 1954 р. почав викладати та керував кафедрами хімії у вузах Києва – університету ім. Т. Г. Шевченка, політехнічного інституту та інституту цивільного повітряного флоту (нині Національний авіаційний університет). З кінця 1940-х рр. працював консультантом підприємств Укрвітамінпрому, був членом комісії з питань вітамінів при Раді Міністрів УРСР, технічної ради Міністерства харчової промисловості, Всесоюзної комісії з хроматографії при Відділенні хімічних наук АН СРСР. Був членом президії та вченим секретарем Українського республіканського відділення Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва. Автор понад 10 винаходів та наукових праць, зокрема, монографій: «Методи визначення концентрації водневих іонів» (1928), «Нитрующие смеси» (1933), «Каротин (провітамин А) и получение его препаратов» (1948) та ін. – Док. № 28.

15. Газопровід «Дашава – Київ» почав будуватися у 1946 р. трестом «Укргаз-нафтобуд» на підставі постанови Ради Міністрів СРСР № 969 від 26 квітня 1946 р. За планом газопровід мав такі параметри: загальну довжину 509,6 км, діаметр 500 мм, робочий тиск 45 кг/см² та пропускну здатність 1,5 млн. м³ на добу. З метою експлуатації газопроводу «Дашава – Київ» було створено також 5 районних управлінь – у Тернополі, Красилові, Бердичеві, Києві та с. Гнездичево. Середня кількість зайнятих на будівництві становила понад 3700 чол. В експлуатацію його було прийнято у 1948 р., перші кубометри газу надійшли до Києва у листопаді того ж року. На початку 1950-х рр. газопровід було прокладено до м. Брянськ (Російська Федерація). У 1960-х рр. український газ надходив до інших республік

СРСР, зокрема, Білоруської, Литовської та Латвійської. Протягом багатьох років цей газопровід був найпотужнішим у Європі, з часом його пропускна здатність становила близько 2 млрд. м³ на рік. З відкриттям у 1966 р. нових родовищ газу газопровід було підключено до першої гілки газопроводу «Шебелинка – Полтава – Київ». На сьогодні він використовується як розподільний, газ до нього потрапляє з пунктів редукування системи «Київ – Захід України», розміщених на компресорних станціях «Красилів», «Бердичів» і «Боярка». – Док. № 28.

16. Степанів-Дашкевич Олена Іванівна (07.12.1892–11.07.1963) – українська військова і громадська діячка, педагог, учений; доктор філософії. Дружина Р. Дашкевича; мати історика і сходознавця Ярослава Дашкевича. Народилася у с. Вишнівчик (Львівська обл.). З 1911 р. – співзасновник товариства «Січові стрільці-II», керувала жіночим підрозділом. Навчалась на філософському факультеті Львівського університету (1912–1914) та у Віденському університеті (1919–1921). З 1914 р. – доброволець Легіону Українських січових стрільців (УСС), хорунжа УСС, учасниця бойових дій на г. Маківка. У 1915–1917 рр. як військовополонена перебувала у Росії, потім у м. Ташкент (Узбекистан). У серпні 1917 р. повернулася на Галичину – була членом бойової управи та офіцером штабу золочівської бригади Української галицької армії (1918–1919). Після захворювання на тиф була звільнена з військової служби. У 1919 р. працювала прес-референтом Міністерства закордонних справ УНР у Кам'янці-Подільському. В 1920-х рр. стала членом НТШ, потім – секретарем його Фізіологічної комісії та ініціатором створення Географічної комісії. Викладала: у 1921–1935 рр. географію та історію у приватній дівочій гімназії Сестер Василіанок, з 1939 р. – у середніх школах і гімназіях, та економічну географію в Інституті радянської торгівлі Львова; в 1945–1946 рр. – доцент кафедри економічної географії Львівського університету. Була референтом організаційного відділу Ревізійного союзу українських кооперативів (1935–1939); у 1941–1944 рр. – керівник Статистичного бюро м. Львова. Також працювала в Інституті економіки АН УРСР: старший науковий співробітник, завідувач сектора промисловості його Львівського відділу (1944–1946). У 1946–1948 рр. працювала науковим співробітником відділу економічної географії Інституту економіки АН УРСР (м. Київ). У 1948–1949 рр. – науковий співробітник Природничого музею АН УРСР у Львові. У грудні 1949 р. була заарештована і за вироком ОСО («Особое совещание») при Міністерстві державної безпеки СРСР відбувала 10-річний термін ув'язнення у мордовських таборих. У червні 1956 р. повернулася до Львова, але була позбавлена можливості займатися науковою роботою. Нагороджена срібною медаллю за хоробрість (1914) та військовим хрестом Карла V (1918). Автор праць із економічної географії Галичини: «Люди і земля. Населення Галичини в рр. 1869, 1900, 1910, 1921 і 1931» (1938), «Економічна географія західно-українських земель» (1938), «Трудові резерви Львівщини» (1947); монографії «Сучасний Львів» (1943, 1956, 1992), нарисів тощо. – Док. № 30.

17. Кордуба Мирон Михайлович (02.03.1876–02.05.1947) – історик, географ, етнограф, археограф, бібліограф, публіцист, громадсько-політичний діяч; доктор філософії (1898), професор (1948, посмертно). Член-фундатор Українського історичного товариства у Чернівцях (1902), дійсний член НТШ (1903). Народився у

с. Острів (Тернопільська обл.). Навчався у Львівському (1893–1895) і Віденському (1895–1898) університетах. У 1900–1918 рр. працював учителем гімназій у Чернівцях, Львові та Холмі. Після проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) з 1 листопада 1918 р. був призначений консулом посольства ЗУНР у м. Відень; працював провідним редактором офіційного урядового періодичного видання ЗУНР «Республіка». У 1920–1925 рр. став співорганізатором Львівського таємного університету, де працював професором всесвітньої історії, деканом філософського факультету. У 1929–1939 рр. на посаді професора викладав історію України у Варшавському університеті. У 1940 р. знову переїхав до Львова – вчитель гімназій у Холмі, Львові, співробітник бібліотеки НТШ. У післявоєнні роки працював професором кафедри історії України, керував кафедрою південних та західних слов'ян Львівського університету. У 1944–1946 рр. – старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР. Досліджував проблеми історичної географії, топоніміки, історії міжнародних зв'язків України XVII ст., суспільно-політичної історії Галицько-Волинського князівства; став одним із упорядників видання «Бібліографія історії України», до якої увійшло понад 55 тис. позицій. Автор праць: «Венецьке посольство до Хмельницького» (1907); «Західне пограниччя Галицької держави між Карпатами та долиною Сяном» (1925); «Що кажуть нам назви осель» (1938), «Історія Холмщини і Підляшся» (1941) та ін. – *Док. № 30.*

18. Голійчук Федір Якович (17.04.1879–1949) – історик. Народився у с. Перевозець (Калуський район, Івано-Франківська обл.). У 1907 р. закінчив Львівський університет. Викладав у гімназіях Львова, потім працював науковим співробітником історично-філософської секції НТШ. У 1940–1941 рр. та 1944–1946 рр. працював старшим науковим співробітником Львівського відділу Інституту історії України АН УРСР; до розформування відділу у грудні 1946 р. працював на тему «Політика Австрії супроти галицьких українців у 1860–1870 рр.». Досліджував історію колонізації галицького Підкарпаття у XV – XVI ст., суспільних та економічних відносин у Галицькій землі у XV ст., історію козащини XVIII ст. Учень М. С. Грушевського. Автор праць: «Пилип Орлик у Галичині» (1906), «Хмельницький і Сокальські Бернардини» (1906), «Лист Мазепи до гетьмана коронного Ієроніма Любомирського з 1703 р.» (1907), «Петро Дорошенко і Крехівські василяни» (1907) та ін. – *Док. № 30.*

19. Красицький Дмитро Филімонович (1901–1989) – прозаїк, літературознавець. Народився у с. Зелена Діброва (Городищенський район, Черкаська обл.). З 1947 р. працював директором Музейного містечка Києво-Печерської лаври. Як заступник директора Київського музею Т. Г. Шевченка 14 січня 1951 р. сприяв передачі оригіналів малюнків М. В. Гоголя до літературно-меморіального музею М. В. Гоголя у Великих Сорочинцях. Автор праць: «Усыпальниця Юрія Долгорукого» (1948, у співавторстві), «Життя і творчість Т. Г. Шевченка» (1959, у співавторстві), «Тарасова земля» (1962), «Юність Тараса: Оповідання» (1967), «Тарас-художник. Оповідання» (1973), «І оживе добра слава» (1986) та ін. – *Док. № 31.*

20. Зарицький Мирон Онуфрійович (21.05.1889–19.08.1961) – український математик, педагог; доктор філософії (1930), професор (1945), кандидат фізико-математичних наук (1946). Дійсний член математично-природописно-лікарської секції НТШ (1927) та Польського математичного товариства. Народився у с. Могильниця (Теребовлянський район, Тернопільська обл.). Навчався у Віденському (1907–1908) та Львівському університетах (1912, 1930). Працював у приватних гімназіях міст Белз і Збараж учителем математики та фізики (з 1913 р.), у польській гімназії, Державній українській гімназії м. Львів (з 1925 р.). Одночасно відвідував лекції з психології, філософії, математики, астрономії Львівського університету (1930); залишився у ньому працювати. До 1939 р. опублікував близько 20 наукових праць у львівських та іноземних виданнях. Під час Великої Вітчизняної війни викладав вищу математику на професійних технічних курсах. У 1944–1946 рр. та 1950–1955 рр. викладав у Львівському університеті: завідував кафедрою теорії ймовірностей (1945–1947), був деканом фізико-математичного факультету та очолював кафедру загальної математики (1948–1950). Одночасно викладав у Львівському політехнічному інституті, Ужгородському університеті; був старшим науковим співробітником Львівського відділу Інституту математики АН УРСР. Досліджував теорію функції дійсної змінної та теорію перетворень множин, алгебру логіки. Писав статті з питань математики англійською, французькою, італійською та іспанською мовами. Автор праць: «О коэффициенте корреляции в теории математической статистики» (1937), «Замечание к проблеме приближенных вычислений в греческой математике» (1947), «Некоторые числовые последовательности и их применение» (1957) та ін. – Док. № 34.

21. Берг Лев Семенович (02.03.1876–24.12.1950) – географ, біолог, історик географічної науки; доктор географічних (1909) та біологічних наук (1928), заслужений діяч науки (1934), член-кореспондент (1928), академік АН СРСР (1946). Народився у м. Бендери (Республіка Молдова). Навчався у Московському університеті (1898); потім досліджував соляні озера Омського повіту, брав участь у дослідженні Аральського моря, озера Балхаш (1899–1907). У 1904–1913 рр. – зоолог Зоологічного музею Академії наук у Петербурзі. З 1914 р. працював на посаді професора Московського сільськогосподарського інституту. У 1918–1930 рр. очолював озерний відділ Ленінградського державного гідрологічного інституту. Був одним із засновників Географічного інституту (1918), після створення на його основі у 1925 р. географічного факультету Ленінградського університету й до кінця життя керував кафедрою фізичної географії. У 1922–1934 рр. очолював відділ прикладної іхтіології Ленінградського державного інституту дослідної агрономії (з 1930 р. – Інститут рибного господарства). У 1934–1950 рр. – завідувач відділу Лабораторії іхтіології Зоологічного інституту АН СРСР. У 1940–1950 рр. – президент Всесоюзного географічного товариства (з 1947 р. – Географічне товариство СРСР). Досліджував питання фізичної географії: розробив вчення про географічний ландшафт; висунув теорію про номогенез (1922); поглибив вчення В. В. Докучаєва про природні зони, уперше здійснив зональне фізико-географічне районування СРСР. Його ім'ям були названі: вулкан на о. Уруп, пік на Памірі, мис на о. Жовтневої революції (Північна Земля), льодовики на Памірі та Джунгарському Алатау; його ім'я увійшло у латинські назви понад 60 рослин та тварин. Лауреат

Державної премії СРСР (1951, посмертно). Нагороджений 2 орденами та медалями. Автор праць: «Природа СССР» (1937), «Жизнь и грунтообразование на докембрийских материках» (1944), «Всесоюзное географическое общество за сто лет (1845–1945)» (1946), «Очерки физической географии» (1949). – Док. № 35.

22. Калесник Станіслав Вікентійович (23.01.1901–13.09.1977) – географ, гляціолог; член-кореспондент (1953), академік АН СРСР (1968). Народився у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація). Закінчив Ленінградський університет (1929); працював доцентом (з 1936 р.), завідувачем кафедри фізичної географії (з 1950 р.) цього університету. З 1955 р. очолював Інститут озерознавства АН СРСР. Вчений секретар (1940–1952), віце-президент (1955–1964) та президент (з 1964 р.) Всесоюзного географічного товариства (з 1947 р. – Географічне товариство СРСР). У 1968–1972 рр. був віце-президентом Міжнародної географічної спілки. Вивчав гляціологію і фізичну географію, ввів у обіг нові терміни: хієносфера, енергія зледеніння, географічна структура. Автор праць: «Основы общего землеведения» (1955), «Очерки гляциологии» (1963), «Общие географические закономерности Земли» (1970). – Док. № 34.

23. Григорьев Андрій Олександрович (01.11.1883–02.09.1968) – географ; доктор філософських (1914) та географічних наук (1935), професор (1934), академік АН СРСР (1939). Народився у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація). Навчався у Санкт-Петербурзькому університеті (1907). Працював у географічному відділі видавництва «Брокгауз и Эфрон» (1909–1916), викладав фізичну географію та антропологію на Петроградських вищих педагогічних курсах (1914–1919). З 1918 р. працював у географічному відділі Комісії з вивчення природних виробничих сил Росії при АН СРСР (з 1931 р. Інститут географії АН СРСР): науковим співробітником, вченим секретарем (1918–1925), головою (1925–1930) та директором (1951–1963), потім старшим науковим співробітником-консультантом (1963–1967). Також викладав на географічному факультеті Ленінградського університету: професор, завідувач кафедри фізичної географії (1918–1925), вчений секретар (1919–1922), член Вченої колегії (1923–1925), декан цього факультету (1924); одночасно – завідувач сектору фізичної географії Географічно-економічного науково-дослідного інституту цього ж університету (1925–1936). У 1931–1938 рр. очолював Геоморфологічний інститут Ради по вивченню продуктивних сил (СОПС) АН СРСР (з 1936 – Інститут фізичної географії АН СРСР) (м. Ленінград). Проводив польові дослідження на Південному Уралі (1920, 1923), у Якутії (1925–1926), на Кольському півострові (1928–1929, 1931). Також входив до головної редакції 2-го видання «Большой Советской Энциклопедии», був головним редактором «Краткой географической энциклопедии» (1960–1966). Член Російського географічного товариства (1915) (з 1926 р. – Державне російське географічне товариство, з 1938 р. – Всесоюзне географічне товариство, з 1947 р. – Географічне товариство СРСР), з 1933 р. – член його організаційного комітету, у 1955 р. був обраний почесним членом. У 1931–1933 рр. входив до Географічної асоціації АН СРСР – вчений секретар, заступник голови та голова Асоціації. Розробив вчення про географічну оболонку Землі, дослідження присвячені розробці принципів та методів фізико-географічного районування, типів фізико-

географічного середовища та історії розвитку географічної науки. Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1943, 1963), «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (1945), Леніна (1954). Лауреат Державної премії СРСР (1947). Автор праць: «Опыт характеристики основных типов физико-географической среды» (1938–1942), «Субарктика. Опыт характеристики основных типов физико-географической среды» (1946), «Закономерности строения и развития географической среды» (1966) та ін. – *Док. № 35.*

24. Баранський Микола Миколайович (27.07.1881–29.11.1963) – географ; професор (1929), член-кореспондент АН СРСР (1939). Народився у м. Томськ (Російська Федерація). Закінчив Московський комерційний інститут (1914). Викладав у Вищій партійній школі (1921–1929) та у 2-му Московському університеті (з 1927 р.) – професор (1927–1930), завідувач заснованої ним кафедри економічної географії (1936–1940). Також працював у Московському державному університеті – викладачем (1929–1941, 1943–1946), завідувачем кафедри економічної географії світового господарства та світової політики (1933–1938). У 1934–1948 рр. працював редактором журналу «География в школе». Засновник «районної школи» у радянській економічній географії. Лауреат Державної премії СРСР (1952), Герой Соціалістичної Праці (1962). Автор праць: «План экономико-географической характеристики госплановой области» (1928), «Очередные задания географии» (1957), «Экономическая география. Экономическая картография» (1960), «Об изучении истории отечественной экономической географии» (1962), підручників: «Краткий курс экономической географии СССР» (1931), «Методика преподавания экономической географии» (1960) та ін. – *Док. № 35.*

25. Візе Володимир Юлійович (05.03.1886–19.02.1954) – метеоролог, океанограф, дослідник Арктики; доктор географічних наук (1935), член-кореспондент АН СРСР (1923). Народився у Царському Селі (нині м. Пушкін, Російська Федерація). Працював у Гідрографічному управлінні ВМФ РРФСР (з 1921 р.), та у Державному гідрологічному інституті (1922). У 1923 р. брав участь у будівництві першої радянської Гідрометеорологічної обсерваторії у протоці Маточкин Шар. З 1928 р. працював в Інституті вивчення Півночі (з 1930 р. – Всесоюзний арктичний інститут), з 1930 р. обіймав посаду заступника директора цього Інституту. У післявоєнні роки з 1945 р. працював професором, завідувачем кафедри океанології Ленінградського університету. Учасник полярної експедиції Г. Седова (1912–1914), експедицій на судах «Таймир» (1921–1922), «Малигін» (1924, 1928, 1931); «Георгій Седов» (1929–1930), «Олександр Сибіряков» (1932), «Федір Літке» (1934) та «Садко» (1937) та ін. Член Національного географічного товариства США та Американського полярного товариства (1935). Вивчав вплив метеорологічних і гідрологічних процесів на льодоутворення морів, розробив методи льодових прогнозів. Іменем вченого названий один із островів у Карському морі (1930). Лауреат Державної премії СРСР (1946). Автор праць: «О поверхностных течениях в Карском море» (1924), «Международный полярный век» (1932), «Основы длительных ледовых прогнозов для арктических морей» (1944), «Моря Советской Арктики» (1948). – *Док. № 34.*

26. Едельштейн Яків Самійлович (Самуїлович) (27.08.1869–21.01.1952) – геоморфолог; професор (1925), заслужений діяч науки. Народився у с. Новосерпухов (нині м. Балаклея, Дніпропетровська обл.). Закінчив Харківський університет (1895). До 1903 р. за завданням Російського золотопромислового товариства працював геологом на Далекому Сході та у Північно-Східному Китаї. У 1904–1907 рр. – хранитель Геологічного музею Санкт-Петербурзької Академії наук. З 1907 р. – співробітник, з 1918 р. – заступник керівника Геологічного комітету у Санкт-Петербурзі (з 1931 р. – Центральний науково-дослідний геолого-розвідувальний інститут, з 1939 р. – Всесоюзний геологічний інститут). Завідував кафедрою геології і геоморфології та був директором Географо-економічного науково-дослідного інституту, після введення його до складу Ленінградського університету у 1925 р. працював деканом географічного факультету. Був професором Ленінградського гірничого інституту. Засновник наукової школи геоморфології. Склали геологічні карти багатьох районів та відкрив місцезнаходження корисних копалин Сибіру, провів експедиції на Памір, у Середній Азії та інших частинах СРСР; координував створення та публікацію геоморфологічної карти Уралу. Почесний член Російського географічного товариства (1918) (з 1947 р. – Географічне товариство СРСР) та багатьох закордонних наукових товариств; був членом Всесоюзного географічного товариства (у 1930–1938 рр. – його вчений секретар). Нагороджений орденом Леніна. Автор праць із геології та геоморфології Сибіру, підручника «Основи геоморфології» (1938) та ін. – *Док. № 35.*

27. Шмідт Отто Юлійович (30.09.1891–07.09.1956) – математик, астроном, геофізик, державний і громадський діяч; член-кореспондент АН СРСР (1933), академік АН УРСР (1934), дійсний член АН СРСР (1935), перший віце-президент АН СРСР (1939–1942). Народився у м. Могильов (Республіка Білорусь). Закінчив Київський університет (1913), з 1916 р. працював у ньому приват-доцентом, потім у колегії Наркомпроду (1918–1920) та Наркомфіну (1921–1922); був депутатом Верховної Ради СРСР першого скликання. У 1921–1924 рр. – завідувач видавництва «Госиздат». У 1920-х рр. приймав активну участь у розбудові сфери освіти: організації професійної освіти молоді шкільного віку, створенні технікумів, забезпеченні підвищення кваліфікації робітників заводів і фабрик, перебудові шкільного навчання, реформі вузівської системи (ввів в обіг термін «аспірант»). З 1920 р. знову почав викладати математику у вузах, у 1929–1956 рр. – працював в Московському університеті: професор, потім очолив кафедру алгебри і створив наукову школу з теорії груп. У 1924–1941 рр. став одним із організаторів видання і головним редактором «Большой Советской Энциклопедии». Працював на посаді начальника управління «Главсевморпути» (1932–1939). У 1937–1949 рр. ініціював заснування та очолював Інститут теоретичної геофізики АН СРСР (у 1946 р. на базі цього та Сейсмологічного інституту було створено Геофізичний інститут АН СРСР, пізніше на його основі створено Інститут фізики Землі ім. О. Ю. Шмідта РАН). Від початку Великої Вітчизняної війни керував евакуацією та налагодженням діяльності академічних установ у тилу. У 1951 р. заснував та очолив Геофізичне відділення у Московському університеті; відродив видання та став головним редактором часопису «Природа». Приймав участь та керував науковою роботою кількох арктичних експедицій: по Північному морському шляху на

криголамах «Георгій Седов» (1929–1930), «Олександр Сибіряков» та «Челюскін» (1933–1934); повітряною експедицією з метою створення дрейфуючої станції «Північний полюс – 1» (1937); операцією з евакуації персоналу станції з льодовика (1938). Висунув космогонічну гіпотезу захоплення Сонцем так званого «допланетного рою» і потім математично довів принципову можливість такого захоплення у системі трьох тіл; модель Шмідта – Сафронова й на сьогодні продовжує залишатись робочим інструментом в інтерпретації космічних спостережень. Нагороджений орденом Леніна; Герой Радянського Союзу (1937). Автор праць із алгебри, абстрактної теорії груп, космогонії, геофізики, зокрема: «Абстрактная теория групп» (1916, 1933), «Математические законы денежной эмиссии» (1923), «Четыре лекции о происхождении Земли» (1949, 1950, 1957), «Математика», «Географические работы», «Геофизика и космогония» (останні видані після смерті у 1959–1960 рр.) та ін. – Док. № 35.

28. Крачковський Ігнатій Юліанович (04.03.1883–24.01.1951) – філолог-арабіст, семітолог; професор (1918), академік АН СРСР (1921), член декількох закордонних академій. Народився у м. Вільно (нині м. Вільнюс, Литовська Республіка). З 1905 р. навчався на курсі арабсько-персидсько-турецько-татарського розряду східного факультету Санкт-Петербурзького університету. Після закінчення з 1910 р. працював на посаді приват-доцента арабської поезії, християнсько-арабської писемності та сучасної арабської літератури цього Університету. Знавець новоарабської літератури та історії культурного відродження в арабських країнах XIX ст. – поч. XX ст. Був одним із ініціаторів створення і керівником Асоціації арабістів СРСР. Дослідив та опублікував велику кількість пам'яток середньовічної і сучасної арабської літератури, зокрема, вперше переклав російською мовою Коран, став редактором першого повного російськомовного видання «1000 й 1 ночі». Вивчав також пам'ятки давньої білоруської мови, виявляв постійний інтерес до української науки та культури. Його твори з новоарабської літератури й історії арабської культури кінця XIX – початку XX ст. поклали початок дослідженням у даній галузі у СРСР, стали одними з перших у європейських та арабських країнах. Нагороджений двома орденами Леніна; лауреат Державної премії СРСР (1951). Автор понад 450 праць, зокрема, праць «Исторический роман в современной арабской литературе» (1911), «Очерки из истории русской арабистики» (1950), «Вступление в эфиопскую филологию» (1955) та ін. – Док. № 35.

29. Шведе Євген Євгенович (07.11.1890–26.04.1977) – географ; кандидат географічних наук (1938), доктор військово-морських наук (1942), професор (1943), заслужений діяч науки РРФСР (1958); контр-адмірал (1944). Закінчив Морський кадетський корпус з відзнакою – Нахімовською премією (1912). Під час I світової війни був молодшим штурманом на лінійному кораблі «Севастополь» (1914–1917) та на крейсері «Громобой» (1917). У 1917–1918 рр. брав участь у льодовому переході Гельсінгфорс – Кронштадт. У 1920–1922 рр. – начальник іноземного відділу оперативного управління Штабу морських сил РРФСР. У 1922–1965 рр. працював у Військово-морській академії: помічником начальника Гідрографічного факультету (1922–1924), викладачем кафедри морської географії (з 1924 р.), доцентом (1935), начальником кафедри військово-морської географії (1945–1965). Прийняв

участь в експедиціях: на пароплаві «Франц Меринг» із Кронштадту в Одесу (1924), на крейсері «Профінтерн» з Кронштадту до Севастополя (1929–1930), на навчальному кораблі «Ленінград» у Балтійському морі (1931–1932), на навчальному кораблі «Комсомолец» із Мурманська до Кронштадту (1934). У 1935–1940 рр. приймав участь в експедиціях по Баренцевому та Каспійському морях; у 1940 р. керував експедицією по Північному морському шляху з Баренцевого моря до Тихого океану. З 1922 р. співпрацював у Російському географічному товаристві – член Вченої ради (з 1940 р.), член Президії (з 1948 р.); обраний його почесним членом (1962). Займався дослідженнями у сфері військової науки, гідрології та історії географії. Лауреат Державної премії СРСР (1951). Автор праці «География Мирового океана» (1976–1986, тт. 1–5). – *Док. № 35.*

30. Клулт Веніамін Соломонович (1910–25.07.1963) – географ; доктор географічних наук (1939). Закінчив Ленінградський політехнічний університет (1928). З 1930 р. і до кінця життя працював у Ленінградському фінансово-економічному інституті. У 1932 р. приймав участь у роботах управління «Гіпростода», пов'язаних із будівництвом майбутнього Волзького каскаду. Займався дослідженням проблем нафтової промисловості. Автор праць: «Закавказье» (1927), «Украина» (1928), «Затопление при большом гидротехническом строительстве – постановка экономического исследования» (1934, у співавторстві з М. Б. Вольфом), «Статистический справочник по экономической географии капиталистического мира» (1934–1959, 4 видання, у співавторстві з М. Б. Вольфом). – *Док. № 35.*

31. Вольф Марк Борисович (1898–1979) – географ. Закінчив економічний факультет Ленінградського політехнічного інституту ім. М. І. Калініна (1921). З 1934 р. – член Державного російського географічного товариства, з 1964 р. – член Президії Відділення економічної географії цього Товариства. У 1951–1954 рр. – завідувач кафедри географії Красноярського державного педагогічного інституту. Займався дослідженням проблем розміщення і розвитку виробничих сил економічних районів СРСР, економічної географії промисловості, використання водних ресурсів, методології та методики економічного картографування. Автор праць: «Статистическое пособие по экономической географии СССР и других государств» (у співавторстві з Г. А. Мебусом, 1924), «Географическое размещение российской промышленности» (1927), «Статистическое пособие по экономической географии капиталистического мира» (у співавторстві з В. С. Клултом, 1934), «По Австрии (путевые впечатления географа)» (1959). – *Док. № 35.*

32. Константинов Олег Аркадійович (1903–1986) – географ; кандидат географічних наук (1936), професор (1939). Народився у м. Тарту (Естонська Республіка). Закінчив факультет суспільних наук Ленінградського університету (1923). З 1923 р. і до кінця життя працював у Ленінграді – викладав економічну географію у Комуністичному університеті, в обласній партшколі, інститутах: комунального господарства, торгівлі, зовнішньої торгівлі, плановому, фінансово-економічному та Університеті. Вчений секретар (1946–1947), віце-президент (1964–1970) Всесоюзного географічного товариства (з 1947 р. – Географічне товариство СРСР). Займався дослідженням проблем економічного районування, теорії та методології

економічної географії. Автор праць: «Опыт изучения влияния особенностей района на характер городских поселений» (1934), «Изменения в географии городов за советский период» (1947), «Типология и классификация городских поселений в советской экономико-географической науке» (1963) та ін. – Док. № 35.

33. Джавахішвілі Олександр Миколайович (17.08.1875–1973) – антрополог, географ; академік АН Грузинської РСР (1944). З 1920 р. працював на посаді професора Тбіліського університету. У 1945–1962 рр. – директор Інституту географії ім. Вахушти АН Грузинської РСР. Засновник наукової школи з географії Грузії. Приймав участь у підготовці видань «География Грузии» (т. 1, 1926) та «Геоморфологические районы Грузинской ССР» (1947). Автор монографії «Антропология Грузии» (тт. 1–2, 1908–1914) та ін. – Док. № 35.

34. Родін Леонід Єфимович (22.02.1907–1990) – біолог; кандидат біологічних наук (1935). Народився у Варшаві (Республіка Польща). У 1932–1940 рр. викладав у Ленінградському університеті та Педагогічному інституті ім. О. І. Герцена. У 1933 р. був переведений на посаду молодшого наукового співробітника 1-го розряду Відділу геоботаніки Ботанічного інституту АН СРСР. У 1933–1940 рр. – секретар Відділення фізичної географії Державного російського географічного товариства, його головний вчений секретар (1960–1964), у 1934–1940 рр. також вчений секретар відділу геоботаніки Товариства. З 1945 р. – член Всесоюзного ботанічного товариства та член його Президії (з 1963 р.). Приймав участь у Північно-Двінській геоботанічній експедиції (1928), у Південно-Осетинській експедиції з вивчення лісів (1929), в експедиції з пошуку каучуконосних рослин на території Середньої Азії, організованій Всесоюзним інститутом каучуку та гутаперчі і Головним ботанічним садом СРСР (1930). У 1931 р. досліджував рослинність гірського масиву Тянь-Шаню на хребті Кетмен-Тау, де виявив нову цінну каучуконосну рослину кок-сагіз. У 1932–1935 рр. приймав участь в експедиції АН СРСР у Нижньому Поволжі, де описав регіональні типи степів та уклав каталог типів зональної рослинності Сиртової частини Заволжжя. У 1935 р. у складі комплексної експедиції до Центральних Каракум уперше детально дослідив рослинний покрив північної частини цієї пустелі; також вивчав Сарпинську низовину (1937), рослинність районів Карагандинської та Кизил-Ординської областей (1939) (Республіка Казахстан). У 1940–1941 рр. за розпорядженням Наркомзему СРСР перебував у науковому відрядженні в Афганістані, де проводив дослідження з метою розвитку бавовництва. Під час Великої Вітчизняної війни перебував у народному ополченні та лавах Радянської армії на Північно-Західному і Ленінградському фронтах. Після демобілізації у 1943 р. знову повернувся до наукової діяльності: вивчав рослинний покрив Мангишлака та Устюрта (Республіка Казахстан) (1944); у 1949–1953 рр. у зв'язку зі створенням полезахисних меж і складанням проектів зрошення та освоєння земель у районах Каховської ГЕС та Головного туркменського каналу досліджував рослинність південноросійських степів і пустель Середньої Азії; у 1958–1959 рр. – пасовища та геоботанічне районування Сирії. З 1965 р. за Міжнародною біологічною програмою керував експедицією у Каракумську пустелю. Лауреат премії ім. В. Л. Комарова (1966). Автор праць: «Основные черты растительного покрова северных (Заунгузских) Каракумов» (1940), «Динамика рас-

тительности пустынь» (1961), «Растительность пустынь Западной Туркмении» (1963), «Программы и методы биогеоэкологических исследований» (1966). – Док. № 35.

35. Братусь Сергій Микитович (19.10.1904–26.01.1997) – правознавець, фахівець у галузі цивільного права; доктор юридичних наук (1943), професор (1943), заслужений діяч науки РРФСР (1960). Народився у м. Конотоп (Сумська обл.). У 1926 р. закінчив Київський інститут народного господарства. З 1936 р. працював у Всесоюзному інституті юридичних наук (з 1963 р. – Всесоюзний науково-дослідний інститут радянського законодавства); впродовж 1963–1969 рр. був директором цього Інституту. Одночасно викладав на юридичному факультеті Московського університету та в інших вузах Москви. Був арбітром Морської арбітражної комісії та заступником голови Зовнішньоторговельної арбітражної комісії при Торгово-промисловій палаті СРСР. Почесний член Міжнародної ради арбітражу (1975). Наукові дослідження торкаються проблем теорії права, теоретичних проблем законодавства та його кодифікації, співвідношення економіки та права, питань цивільного та міжнародного приватного права; вивчав питання призначення та функцій юридичної відповідальності тощо. Співавтор і науковий редактор ряду науково-практичних коментарів до основоположних актів радянського законодавства: «Основы гражданского законодательства СССР и союзных республик» (1962), «Гражданский кодекс РСФСР» (1966, 1970) та ін. Автор понад 120 наукових праць, низки монографій та понад 20 навчальних посібників, зокрема: «Юридические лица в гражданском советском праве» (1947), «Субъекты гражданского права» (1950) та ін.; у співавторстві опубліковано: «Систематизация хозяйственного законодательства» (1971) та «Юридическая ответственность и законность» (1976). – Док. № 37.

36. Чельцов Михайло Олександрович (01.04.1890–02.02.1973) – вчений у галузі кримінального процесу; професор (1925), доктор юридичних наук (1941). Народився у м. Тбілісі (Республіка Грузія). У 1914 р. із золотою медаллю закінчив юридичний факультет Київського університету та був залишений для підготовки до професорського звання на кафедрі кримінального права і процесу; водночас працював на посаді судді. Протягом 1919–1920 рр. служив у Червоній армії. Після демобілізації працював викладачем юридичного факультету Київського інституту народного господарства. На початку 1930-х рр. переїхав до Москви; протягом 1934–1937 рр. працював на різних посадах у Прокуратурі СРСР, а також викладав у вузах Москви: Московському юридичному інституті, Інституті прокуратури СРСР, Всесоюзній правовій академії та ін. У 1954–1957 рр. працював над фундаментальним курсом радянського кримінального процесу. Нагороджений орденом «Знак пошани» (1953). Автор понад 100 наукових праць, зокрема, підручника «Советский уголовный процесс» (1951), монографії «Проведение экспертизы в советском уголовном процессе» (1954) та ін. Низку його праць було перекладено та перевидано у країнах Східної Європи та у Китайській Народній Республіці. – Док. № 37.

37. Агарков Михайло Михайлович (01.04.1890–01.01.1947) – правознавець, фахівець у галузі громадянського права; доктор юридичних наук (1939). Народився у м. Казань (Російська Федерація). У 1912 р. закінчив юридичний факультет Казанського університету та був залишений працювати на кафедрі громадянського права та судочинства. За рішенням ради Казанського університету на два роки був відраджений на стажування на юридичний факультет Сорбоннського університету (м. Париж, Франція). Після повернення у 1915 р. був зарахований на посаду приват-доцента Казанського університету. Водночас викладав громадянське і торгівельне право на Вищих жіночих курсах (м. Казань). У 1918 р. був обраний на посаду професора кафедри громадянського права Іркутського університету та виконував обов'язки ректора. Згодом викладав у Пермському та Саратовському університетах. У 1922 р. переїхав до Москви, де очолив юридичну службу Держбанку СРСР, також співпрацював у Раднаркомі СРСР, Наркомфіні СРСР; був науковим консультантом при Верховному Суді СРСР та у Державному арбітражі СРСР. З 1939 р. працював викладачем у Всесоюзному інституті юридичних наук (м. Москва). Після війни завідував кафедрою громадянського права у Московському університеті, був заступником директора Інституту права АН СРСР, читав лекції в Інституті міжнародних відносин та Академії суспільних наук при ЦК ВКП(б). Опублікував понад 60 наукових праць, переважно з питань громадянського та міжнародного права, зокрема: «Обязательство по советскому гражданскому праву» (1940), «К вопросу о договорной ответственности» (1945), «Вопросы советского гражданского права» (1945) та ін. – Док. № 37.

38. Нікольський Володимир Капітонович (08.09.1894–17.10.1953) – історик, етнограф; доктор історичних наук (1943). Закінчив Московський університет (1916), викладав у низці вищих учбових закладів м. Москва. Протягом 1930–1946 рр. був професором Московського університету. У 1920-х рр. одним із перших розпочав дослідження історії первісного суспільства; розробив низку питань з родоплемінного устрою, займався проблемами походження релігії, вивчав історію старообрядництва. Автор праць, присвячених історії Росії XVII ст. та історії релігії, зокрема, «Происхождение нашего летоисчисления» (1938), «Происхождение религии» (1940, 1949), «История первобытного общества» (1948) та ін. – Док. № 37.

39. Ладиженський Олександр Михайлович (04.10.1891–1972) – правознавець; професор (1922), доктор юридичних наук (1947). Народився у м. Юр'єв (нині м. Тарту, Естонська Республіка). Навчався на юридичному факультеті Московського університету (1914), був залишений при університеті для підготовки до професорського звання, а у 1917 р. – прийнятий на посаду приват-доцента. Пізніше працював у різних вузах та наукових установах Росії – університеті м. Ростов-на-Дону, Донському інституті народного господарства, Московському державному інституті міжнародних відносин, Інституті зовнішньої торгівлі, Інституті держави і права АН СРСР та ін. Приймав участь у роботі наукових товариств, зокрема, був головою Північно-Кавказького крайового товариства історії, археології і етнографії, вченим секретарем Ростовського філософського товариства та головою ревізійної комісії Радянської асоціації міжнародного права. За період своєї діяльності підготував понад 45 кандидатів та 5 докторів наук. Провів

грунтовні дослідження історії держави і права СРСР, міжнародного приватного права, сімейного права, римського права, кавказознавства, історії російського революційного руху, історії літератури, політекономії тощо. Автор понад 250 робіт, низку яких перекладено німецькою, французькою, англійською мовами, зокрема, «Адаты кавказских горцев» (1995), «Мирные средства разрешения межгосударственных споров» (1996) та ін. Опублікував значну кількість статей в енциклопедіях. – Док. № 37.

40. Бошко Володимир Ілліч (25.03.1885–10.08.1949) – правознавець, фахівець у галузі цивільного права; професор (1925). Народився у с. Іванівка (Одеська обл.). У 1914 р. закінчив юридичний факультет Київського університету та був залишений на факультеті професорським стипендіатом. З 1920 р. працював на юридичному факультеті Київського інституту народного господарства (створеного на основі ліквідованого юридичного факультету Київського університету). З 1930 р. викладав у навчальних закладах Кієва, а в 1937 р. знову повернувся працювати на відновленому юридичному факультеті Київського університету – завідувач кафедри теорії держави (з 1940 р.) та декан (1944–1949). Під час Великої Вітчизняної війни працював у навчальних та наукових закладах міст Саратова, Самарканда та Москви. Наукові дослідження присвячені питанням цивільного і сімейного права; в останні роки життя працював над тритомним курсом історії політичних і правових вчень. Брав участь у підготовці низки законодавчих актів. Автор коментарів до «Кодексу законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР» (1929) і підручника з сімейного права (1929), праць: «Нариси розвитку правової думки: від Хамурабі до Леніна» (1925), «Родинно-подружнє право» (1929), «Суверенітет Радянської України» (1948), «Нариси радянського сімейного права» (1952) та ін. – Док. № 37.

41. Всесоюзне хімічне товариство ім. Д. І. Менделєєва (ВХТ) – створене у 1932 р. як громадське об'єднання на базі Російського хімічного товариства (1868) при Петербурзькому університеті згідно постанови 6-го Менделєєвського з'їзду з загальної та прикладної хімії. Головними напрямками діяльності Товариства стало сприяння діяльності вчених-хіміків та інших фахівців, вдосконалення хімічного виробництва, підвищення кваліфікації працівників хімічної науки та промисловості, пропаганда досягнень хімічної промисловості серед широких мас населення. У 1954–1956 рр. після реорганізації Товариство отримало статус науково-технічного і спільно з установами АН СРСР та іншими організаціями проводило тематичні обговорення, дискусії, конференції, симпозіуми, а також Менделєєвські з'їзди з загальної і прикладної хімії. З 1965 р. президія Товариства спільно з представниками Президії АН СРСР почала проводити нагородження переможців творчого конкурсу Золотою медаллю ім. Д. І. Менделєєва. Товариство мало розгалужену структуру, так, у 1976 р. до його складу входило 86 місцевих відділень у республіках СРСР, нараховувало близько 320 000 членів і понад 140 000 юних хіміків – учнів середніх шкіл; у 1986 р. до нього входило вже понад 520 тис. членів. Товариство видавало часописи «Журнал Всесоюзного химического общества им. Д. И. Менделеева» (6 номерів на рік) та «Каучук та резина» (12 номерів на рік,

спільно з Міністерством нафтохімічної та нафтопереробної промисловості СРСР). – Док. № 39.

42. Валяшко Микола Авксентійович (20.03.1871–25.01.1955) – хімік-органік; доктор хімічних наук (1919). Заслужений діяч науки УРСР. З 1895 р. асистент, з 1909 р. професор Харківського університету; заснував при ньому нову фармацевтичну лабораторію (1896). У 1910 р. заснував першу у Російській імперії спектроскопічну лабораторію. У 1919–1955 рр. працював завідувачем кафедри органічної хімії Харківського технологічного інституту. Ініціював заснування та став першим директором Харківського фармацевтичного інституту (1921). Член Російського фізико-хімічного товариства (1898), з 1930 р. і до смерті був незмінним головою його Харківського відділення. У 1924 р. був призначений членом комісії з підготовки видань Державної фармакопеї при Наркомздорв'я РРФСР. У 1925–1938 рр. – відповідальний редактор «Українського хімічного журналу». Член Вченої медичної ради Наркомздорв'я УРСР (1926). З 1932 р. – член президії Комітету хімізації при Держплані СРСР. Наукові праці присвячені питанням вивчення поглинання частин спектру різних речовин в ультрафіолетовому світлі, хімічного складу лікарських речовин рослинного походження, хімічних засобів рябінину, ефіроносних рослин, ефірних масел тощо. – Док. № 39.

43. Український республіканський відділ Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва – громадське наукове об'єднання науковців, інженерів, техніків у всіх галузях хімічної науки, у сфері хімічної промисловості та освіти в Україні. Перші наукові об'єднання Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва в УРСР були створені наприкінці 1933 р. Керівництво діяльністю організації Українського республіканського відділу Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва здійснювало Українське республіканське правління, що обиралося на республіканській конференції, яка скликала раз на два роки, та підпорядковувалося Центральному правлінню Товариства у Москві і Українській раді науково-технічних товариств. Головним завданням Українського республіканського відділу стало залучення широких верств населення України до розвитку хімічних галузей промисловості, підтримка діяльності науковців тощо. Українським відділом було засноване видання науково-технічного журналу «Экотехнологии и ресурсосбережение» та ін. На початку 1990-х рр. Українське відділення було перейменоване на Українське хімічне товариство ім. Д. І. Менделєєва. Впродовж його діяльності Відділ, а згодом Товариство, очолювали видатні українські науковці – академіки АН УРСР О. І. Бродський, Є. О. Шилов та ін., у 2001–2006 рр. його президентом був засновник та директор Інституту хімії поверхні НАН України (1986–2006) О. О. Чуйко, з 2006 р. Українське хімічне товариство очолює член-кореспондент НАН України М. С. Слободяник, віце-президент – В. В. Вишневецька. – Док. № 39.

44. Звіринецькі печери. Були виявлені у 1862 р. київським художником Д. Зайченком на території Троїцького монастиря (нині – територія Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України); у печерах було знайдено людські кістки та залишки чернечого одягу. Печери досліджували також ченці

Троїцького монастиря та археологи, зокрема, професор Київського університету В. Антонович, який збирався провести ґрунтові розкопи. Але зважаючи на аварійність окремих ділянок підземелля, інженерне відомство заборонило їх проведення, вхід до печер було засипано. Внаслідок чергового зсуву ґрунту на початку ХХ ст. відкрилося два нових входи до Печер. У 1911 р. старший радник Київського губернського правління князь В. Жевахов уклав із інженерним управлінням орендний договір на проведення археологічних розкопок терміном на 6 років. Роботи було розпочато у серпні 1912 р. під керівництвом члена Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва О. Ертеля. Інформацію про результати досліджень О. Ертелем було опубліковано у праці «Давні печери на Звіринці в Києві» (1913); описано вигляд та стан Печер, а також знахідки в них. Загальна довжина підземелля на той час займала 150 м, розташоване на глибині до 15 м, воно мало дві довгі, з'єднані між собою галереї, які склалися з келій і катакомбних поховань. Були зафіксовані також настінні написи-графіті. У 1913 р. над Звіринецькими печерами збудували церкву, згодом біля неї виник монастир, святинню якого стала знайдена у Печерах старовинна металева ікона Божої Матері Одигітрія домонгольського періоду. У подальші роки у Звіринецьких печерах одночасно проводились богослужіння та працювали дослідники київської старовини. У 1934 р. Печери знову було закрито, згодом була зруйнована й церква. Під час Великої Вітчизняної війни Звіринецькі печери слугували сховищем для населення. Вважається, що історія заселення Печер сягає близько Х ст.; палеографічний аналіз давньоруських написів, що збереглися на стінах печер, підтверджує їх датування ХІ ст., знахідки стародавньої кераміки (зокрема, шматків плінфи), виявлені археологами у 1965 р., підтвердили висновок про давньоруське походження Звіринецьких печер. – Док. № 45.

45. Меморіальний музей-садиба академіка Д. К. Заболотного. Музей було засновано у 1929 р. після смерті вченого у селі Заболотному (Крижопільський район, Вінницька обл.) на території садиби, де він народився та прилеглим садом. На території садиби знаходиться могила вченого. Музейний комплекс складається із батьківської хати вченого та експозиційного корпусу, збудованого у 1966 р. Інтер'єр хати максимально наближений до існуючого за життя вченого. До експозиції музею, яка складається із чотирьох залів, входять особисті речі, книги і фотографії, що розповідають про життя видатного українського мікробіолога. Також тут представлені наукові праці вченого, документи, фотографії та географічні карти експедицій, у якій він приймав участь. Музейний комплекс на сьогодні є структурною одиницею Інституту мікробіології ім. Д. К. Заболотного НАН України та одним із туристичних об'єктів Вінницької області. – Док. № 56.

46. Всесоюзне радіотехнічне товариство ім. О. С. Попова – було створене 14 травня 1945 р. постановою Всесоюзної науково-технічної конференції, присвяченої 50-річчю створення радіо О. С. Поповим (м. Москва). До складу оргбюро Товариства було обрано відомих вчених Б. П. Асєєва, А. І. Берга, Б. О. Введенського, С. О. Векшинського, В. І. Коваленка та ін., головою обрано заступника наркома зв'язку СРСР професора О. Д. Фортушенка. До складу Товариства входило 14 секцій, які очолювали дійсні члени республіканських академій

наук і провідні спеціалісти галузі. Товариство здійснювало пропаганду знань про напівпровідникові радіоприлади та їх використання у побуті. З травня 1946 р. на базі Товариства почали щорічно проводитись Всесоюзні наукові сесії, присвячені Дню радіо, у яких приймали участь вчені США, Болгарії, Угорщини, Польщі і Чехословаччини. Низка рішень наукових конференцій, організованих Товариством, лягла в основу державних рішень про початок масового випуску побутових радіоприймачів, що дозволило наладити їх виробництво. У 1959 р. Товариство спільно з АН СРСР і Міністерством охорони здоров'я СРСР вперше організувало I Всесоюзну конференцію із питань застосування радіоелектроніки у медицині та біології, що і до сьогодні залишається одним з головних напрямів у діяльності Товариства. У 1963 р. у Товаристві було створено термінологічну комісію, яка координувала свою діяльність з Академією наук СРСР і сприяла підвищенню інформування населення. Роботою оргбюро Товариства у різний час керували академіки АН СРСР В. О. Котельников, А. І. Берг, В. І. Сіфонов, Ю. В. Гуляєв та ін. Станом на 1946 р. до Товариства входило 177 членів, на 1955 р. – 8540 членів, у 1980-х рр. нараховувалось понад 700 тис. членів, нині Товариство об'єднує близько 10 тисяч членів, має відділення у 46 регіонах і суб'єктах Російської Федерації. Товариство публікує часопис «Радіотехніка» (з 1946 р.). – Док. № 62.

47. Гозенпуд Абрам Якимович (23.06.1908–02.06.2004) – літературознавець, музикознавець, історик театру, критик; кандидат мистецтвознавства (1939), кандидат філологічних наук (1941). Закінчив філологічний факультет Київського університету (1930). У 1938–1948 рр. працював в Інституті української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР – старший науковий співробітник секції світової літератури (1938–1941), потім – старший науковий співробітник відділів західноєвропейської літератури (1945–1946) та історії української літератури (1947–1948). Також викладав у вузах Києва та Свердловська (1934–1946). З 1953 р. – старший науковий співробітник Ленінградського державного інституту театру, музики та кінематографії (нині – Санкт-Петербурзька державна академія театрального мистецтва). Здійснив переклади російською та українською мовами творів В. Шекспіра, Г. Гауптмана, Л. Хольберга та ін. Автор праць: «Н. М. Ужвий» (1948), «Н. А. Римский-Корсаков. Темы и идеи его оперного творчества» (1957), «Музыкальный театр в России» (1959) та ін. – Док. № 66.

48. Мінц Ісак Ізраїльович (22.01.1896–05.04.1991) – історик; академік АН СРСР (1946). Народився у с. Кринички (Дніпропетровська обл.). Навчався в Інституті червоної професури (м. Москва). У 1918–1920 рр. перебував у Червоній армії, потім до 1923 р. був комісаром Академії повітряного флоту. З 1926 р. працював завідувачем історичного відділу Інституту червоної професури. Протягом 1932–1949 рр. очолював кафедри історії СРСР у Московському інституті філософії і літератури, Московському університеті, Московському педагогічному інституті та Вищій партійній школі при ЦК ВКП(б). Також обіймав посаду професора Академії суспільних наук (1937–1950). З 1954 р. працював на посаді старшого наукового співробітника Інституту історії СРСР АН СРСР. У роки війни опублікував праці, присвячені битві за Москву та партизанському рухові. Лауреат Державної премії СРСР (1943, 1946), Ленінської премії (1974); був нагороджений ор-

денами Леніна (1966, 1976, 1986), Трудового Червоного Прапора, Жовтневої революції, медалями. Герой Соціалістичної Праці (1976). Автор понад 200 наукових праць: з питань історії КПРС, історії радянського суспільства, міжнародних відносин; фундаментальних монографій з історії громадянської та Великої Вітчизняної воєн. Був одним із провідних авторів таких колективних праць, як «История гражданской войны СССР» (1935, 1942), «Великая Отечественная война Советского Союза» (1947), «История Коммунистической партии Советского Союза» (1959) та ін. – Док. № 66.

49. Голик Олександр Захарович (16.04.1906–05.03.1991) – фізик; кандидат (1937), доктор фізико-математичних наук (1951). Народився у с. Мерефа (Харківська обл.). Закінчив Дніпропетровський інститут народної освіти (1930), навчався в аспірантурі Дніпропетровського фізико-технічного інституту. У 1930-ті рр. працював доцентом Дніпропетровського університету та науковим співробітником Дніпропетровського фізико-технічного інституту. У 1937–1941 рр. керував кафедрою фізики Інституту інженерів залізничного транспорту (м. Дніпропетровськ). У роки Великої Вітчизняної війни був евакуйований до м. Магнітогорськ (Російська Федерація), з лютого 1943 р. перебував у діючих частинах Південно-Західного фронту. Після демобілізації у березні 1946 р. призначений заступником директора та старшим науковим співробітником Інституту фізичної хімії АН УРСР, де організував лабораторію молекулярної фізики. З 1950 р. – вчений секретар Президії АН УРСР. У 1951–1955 рр. – ректор Київського університету, де за його ініціативою було зведено новий лабораторний корпус астрономічної обсерваторії (1951), відкрито зоологічний музей (1951), на базі кафедри фізичної електроніки засновано радіофізичний факультет університету (1952), створено кафедру молекулярної фізики (1953), на базі відділень журналістики філологічних факультетів Київського та Харківського університетів відкрито факультет журналістики (нині – Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка). У 1952–1978 рр. очолював кафедру молекулярної фізики, був деканом фізичного факультету (1958–1962) Київського університету. Спеціалізувався у галузі молекулярної фізики, досліджував фізику рідкого стану, фізику полімерів. Під його керівництвом було виконано цикл робіт із дослідження рівноважних і кінетичних властивостей органічних рідин та їх сумішей. Нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора (1962, 1966), Вітчизняної війни II ступеня, Червоної Зірки (1943–1946) та 30 медалями. Автор праць: «Будова та в'язкість бінарних розчинів і сумішей» (1949), «Дослідження теплот випаровування рідини» (1955), «Молекулярне розсіювання світла в ізов'язкісних рідинах» (1957). – Док. № 70.

50. Сокур Іван Тарасович (17.07.1908–03.11.1994) – біолог; кандидат (1941), доктор біологічних наук (1962), професор (1971). Народився у с. Охнино (Вінницька обл.). Навчався за фахом біологія у Вінницькому медичному технікумі (1929), Харківському університеті (1937) та в аспірантурі його зоологічного факультету. Працював у Луцькому учительському інституті (Волинська обл.). З 1946 р. працював в Інституті зоології АН УРСР: старшим науковим співробітником, завідував зоологічним музеєм (1947–1950), старшим науковим співробітником відділу

фауни (з 1950 р.); очолював низку відділів: екології тварин (з 1955 р.), фауни хребетних (1957), експериментальної екології (1965), був старшим науковим співробітником-консультантом відділу експериментальної екології (1975–1990). Досліджував фауну Закарпатської області, еколого-фізіологічні і біохімічні особливості популяцій гризунів степової і лісостепової зон України; працював над методами боротьби з гризунами-шкідниками; розробив зоогеографічні карти та атласи України. Нагороджений медалями «За бойові заслуги» (1968) та «За доблесну працю» (1970). Автор праць: «Зоогеографічне районування УРСР» (1952), «Звірі Радянських Карпат і їх господарське значення» (1952), «Акліматизація і розведення хутрових звірів на Україні» (1953), «Ссавці фауни України і їх господарське значення» (1960), «Шкідливі гризуни і боротьба з ними» (1963) та ін. – Док. № 72.

51. Попов Федір Андрійович (01.04.1901–24.05.1987) – вчений-агроном; кандидат (1940), доктор сільськогосподарських наук (1971). Народився у м. Прилуки (Чернігівська обл.). Навчався на агрономічному факультеті Харківського сільськогосподарського інституту (1931), в аспірантурі Українського науководослідного інституту агрогрунтознавства (1934), в якому почав свою наукову діяльність як старший науковий співробітник (1935). Під час Великої Вітчизняної війни був завідувачем державних сортодільниць у Саратовській обл. та Башкирській АРСР (Російська Федерація). У 1943–1948 рр. працював старшим консультантом сільськогосподарського сектора Управління справами Ради Міністрів УРСР; займався питаннями організації досліджень із застосування біогенних стимуляторів у сільському господарстві. У 1948–1963 рр. – старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Українського науководослідного інституту землеробства, завідувач лабораторії обробітку ґрунту (1964–1980) та консультант цієї лабораторії (1980–1983). Протягом багатьох років очолював Республіканську координаційно-методичну комісію з обробітку ґрунту. Під його керівництвом було розроблено і науково обґрунтовано систему обробітку ґрунту відповідно до ґрунтового-кліматичних зон УРСР та зроблено рекомендації для сільськогосподарського виробництва. Також досліджував питання окультурення і підвищення родючості дерново-підзолистих ґрунтів Полісся. Нагороджений орденами Жовтневої революції, Трудового Червоного Прапора, орденами «Знак Пошани», медалями, Грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Автор понад 100 наукових праць, зокрема, монографії «Обработка почвы под полевые культуры», брошури «Научные основы системы земледелия» та ін. – Док. № 74.

52. Інститут очних хвороб – створений 4 квітня 1936 р. на базі Одеської клініки очних хвороб. За час діяльності Інститут носив назви: Український експериментальний інститут очних хвороб (1942), Інститут очних хвороб ім. В. П. Філатова (1945), Науково-дослідний інститут очних хвороб і тканинної терапії імені В. П. Філатова (1956); до 1956 р. Інститут очолював академік АН УРСР В. П. Філатов. У 1936–1939 рр. до структури Інституту входили 2 відділення – загальних очних захворювань та пересадки рогівки. Лабораторно-експериментальна база Інституту складалася з лабораторій загальної патології, патологічної анатомії, біології, культури тканин, біохімії, мікробіології, серології, фітолабораторії та експериментально-технічної майстерні, де виготовлялися інструменти для пере-

садки рогівки; діяла бібліотека. У 1937–1941 рр. при Інституті діяли трьохмісячні курси з питань пересадки рогівки для лікарів; з 1949 р. така діяльність Інституту набула всесоюзного значення. На початку 1940 р. в Інституті було створено: трахоматозне відділення, фізіотерапевтичний і рентгенівський кабінети, лабораторії фізіології та токсикології, віварій. Під час Великої Вітчизняної війни Інститут був евакуйований до міст П'ятигорськ (РРФСР) і Ташкент (Узбецька РСР); під час окупації румунськими військами Одеси на базі Інституту діяв госпіталь. Після звільнення України діяльність Інституту було відновлено за постановою Раднаркому УРСР від 5 листопада 1944 р., структура і штати були збільшені, також було створено нові відділення: відновлюючої очної хірургії, тканинної терапії і дитяче, лабораторії функціональних методів дослідження, консервації тканин і «нових проблем» (особиста лабораторія В. П. Філатова). У післявоєнний період основним напрямком діяльності Інституту був розвиток дослідження нового методу неспецифічного лікування акад. В. П. Філатова «тканинна терапія», який застосовувався не лише у республіках СРСР, але й у багатьох країнах світу. В Інституті В. П. Філатовим було створено наукову школу, до якої увійшли: дійсний член АН УРСР Н. О. Пучківська (директор Інституту у 1957–1985 рр.), професори: А. В. Благовещенський, С. Ф. Кальфа, П. М. Куришкін, Г. В. Легеза, І. М. Логай (директор Інституту у 1985–2004 рр.) та ін. На сьогодні в Інституті працює понад 200 наукових співробітників і лікарів, зокрема, 23 професори та доктори медичних наук, 64 кандидати наук. До клінічної бази Інституту входить 8 спеціалізованих відділень та 15 спеціальних науково-експериментальних лабораторій. Основні напрямки діяльності Інституту: вивчення патогенезу очної патології з використанням сучасних імунологічних, патоморфологічних, біохімічних, фармакологічних, радіологічних та інших методів, що застосовуються у медицині і біології; створення нових методів діагностики й лікування очної патології з використанням пріоритетних розробок Інституту із трансплантації тканин, терапевтичного впливу лазерного випромінювання, ультразвуку, магнітних полів, іонізуючого випромінювання, кровопливів на біологічні тканини, імунології, ендокринології і тканинної терапії; розробка комплексних програм реабілітації хворих з патологією органів зору. З 1946 р. Інститутом видається «Офтальмологічний журнал», що є провідним науковим виданням офтальмологічного профілю України. – Док. № 74.

53. Метод «тканинної терапії» (вчення про біогенні стимулятори) академіка АН УРСР В. П. Філатова. Академік АН УРСР В. П. Філатов дослідив, науково обґрунтував та практично розробив операцію пересаджування рогової оболонки із застосуванням біогенних стимуляторів. У 1933 р. вперше у світі ним було проведено клінічну пересадку рогівки поряд із трансплантантом за новим методом «тканинна терапія». Успішність застосування методу уможливило використання саме біогенних стимуляторів: речовин, що утворюються у результаті адаптації тканин. Їх утворення відбувається головним чином при розміщенні тканин у непридатних умовах (охолодження, утримання у темряві та ін.). До біогенних стимуляторів, які застосовуються у медичній практиці, належать: препарати із рослин (екстракт алое), тканин тварин (суспензія плаценти), а також із лиманних грязей (пелоїдодистилат, пелоїдин, гумізол) та торфу (торфот); вважається, що утворення біологічно активних речовин у лиманних грязях і в торфі зумовлене

осадами вимерлої мікрофлори та мікрофауни. Механізм дії біогенних стимуляторів до сьогодні залишається мало вивченим, проте вони і тепер використовуються у комплексній терапії деяких захворювань (очних, шкіри, шлунково-кишкового тракту та ін.); вчення про біогенні стимулятори успішно використовується також у ветеринарії і біології. Основою для використання біогенних стимуляторів за методом лікування очних хвороб «тканинна терапія» стало положення В. П. Філатова про те, що біогенні стимулятори впливають на обмін речовин, що призводить до підвищення опору і стійкості фізіологічних функцій організму, цій проблемі була присвячена його монографія «Тканевая терапия» (1948) і низка статей, зокрема, «Теоретические основы тканевой терапии (учение о биогенных стимуляторах)» (1956). – Док. № 74.

54. Експериментально-виробничі майстерні порошкової металургії. Створені у 1948 р. у складі Інституту чорної металургії АН УРСР відповідно до постанови РМ СРСР від 21 лютого 1948 р. та постанови РМ УРСР від 29 березня 1948 р. У 1952 р. майстерні були реорганізовані у відділ впровадження Лабораторії спецсплавів АН УРСР. У 1955 р. на базі Лабораторії спецсплавів на підставі постанови Бюро Президії АН УРСР було утворено Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР, а відділ впровадження отримав назву експериментально-виробничого відділу; у 1960 р. він був перейменований на Експериментально-виробничі майстерні цього Інституту. У 1964 р. відповідно до рішення РМ СРСР на базі Експериментально-виробничих майстерень було створене Дослідно-конструкторське бюро (ДКБ), а з 1971 р. – Особливе конструкторсько-технологічне бюро (ОКТБ) Інституту проблем матеріалознавства АН УРСР. Основними завданнями ОКТБ було здійснення дослідно-промислової перевірки і впровадження у промисловість результатів науково-дослідних робіт Інституту; створення конструкторських розробок, виготовлення макетів і дослідних зразків нестандартного обладнання для порошкової металургії; розробка нових технологічних процесів, переважно з використанням методів порошкової металургії; отримання порошків різних металів, сплавів і тугоплавких сполук та виробництво з них металокерамічних виробів; розробка засобів механізації і автоматизації технологічних процесів виробництва нових металокерамічних матеріалів, впровадження їх у власному дослідному виробництві; здійснення систематичного аналізу техніко-економічного рівня виробництва, розроблених Інститутом і ОКТБ технологій та ін. – Док. № 78.

55. Центральний колектор наукових бібліотек КОГИЗа – державне підприємство-посередник між видавництвами та бібліотеками, засноване з метою проведення комплектування книжкових фондів наукової тематики бібліотек СРСР. На виконання постанови ЦВК та РНК СРСР «О снабжении важнейших государственных книгохранилищ всеми изданиями, выходящими на территории СССР» у 1931 р. в СРСР була введена система обов'язкового платного примірника, а п'ятидесяти бібліотекам СРСР з універсальним профілем комплектування надавалася можливість централізованого книгозабезпечення. Постановою ЦК ВКП(б) «Про видавничу роботу» (1931) було затверджено новий порядок розподілу книжкової продукції через створену у системі Об'єднання державних книжково-

журнальних видавництв (ОГИЗ) мережу бібліотечних колекторів. При ОГІЗі було створене Книготоргівельне об'єднання державних видавництв (КОГІЗ) (м. Москва), що почало здійснювати розподіл обов'язкового платного примірника літератури. Як його складову частину з метою комплектування книжкових фондів наукової тематики тоді ж було створено Центральний колектор наукових бібліотек КОГІЗа. У післявоєнні роки система обов'язкового платного примірника значно розширилася – Колектор отримував 270 обов'язкових платних примірників і у відповідності до тематики комплектування розподіляв їх серед 528 бібліотек. Надалі розвиток бібліотечних колекторів здійснювався у системі органів управління книжковою торгівлею, а з 1964 р. мережа бібліотечних колекторів перебувала у відомстві Всесоюзного об'єднання книжковою торгівлею «Союзкнига». Нині Центральний колектор наукових бібліотек – державне спеціалізоване книготоргівельне підприємство федеральної власності у Російській Федерації, яке здійснює планове диференційоване комплектування книжкових фондів найбільших наукових та інших бібліотек як Російської Федерації, так і країн СНД. На сьогодні в Україні центральний науковий бібліотечний колектор не функціонує. – Док. № 82.

56. Погребецький Михайло Тимофійович (23.12.1892–06.08.1956) – альпініст, заслужений майстер спорту СРСР (1939). Народився у м. Ялуторовськ (нині Тюменська обл., Російська Федерація). З 1921 р. жив на Україні. У 1929–1933 рр. очолив українську експедицію на Тянь-Шань. Спочатку це була спортивна група альпіністів, яка згодом виросла в комплексну українську урядову експедицію. Нею було проведено низку робіт: топографічну і геологічну розвідку, географічне вивчення гірського масиву Хан-Тенгри. У 1935 р. очолив перехід центральних районів Тянь-Шаню з півночі на південь, під час якого також займався топографією невідомих районів (хребти, долини і льодовики) цього гірського масиву. З 1937 р. – член секції альпінізму Всесоюзного комітету у справах фізичної культури та спорту при Раді Народних Комісарів СРСР. У 1938 р. був організатором української альпінади. Його ім'ям названо дві вершини на Тянь-Шані та одну на Памірі. Автор кількох книг, присвячених альпінізму, зокрема, «Три года борьбы за Хан-Тенгри» (1935). – Док. № 86.

57. Українське гідробіологічне товариство АН УРСР – філіал Всесоюзного гідробіологічного товариства. Всесоюзне гідробіологічне товариство було засноване 2 квітня 1947 р. за постановою Ради Міністрів СРСР як громадське наукове об'єднання вчених СРСР у галузі гідробіології, іхтіології та суміжних галузей науки і практики. Його попередником було Товариство дослідників води та її життя (м. Москва), створене у 1921 р. за ініціативою С. О. Зернова; у 1931 р. Товариство увійшло до складу Московського товариства дослідників природи як секція гідробіології та іхтіології, а у травні 1946 р. Президія АН СРСР з ініціативи учених Москви, Ленінграда та Києва звернулася з клопотанням до державних органів про організацію Гідробіологічного товариства. У 1948 р. було створено Український філіал Всесоюзного гідробіологічного товариства з відділеннями у Києві, Одесі, Севастополі, Дніпропетровську, Харкові, Львові. У 1965 р. за ініціативою Українського філіалу у Києві почав виходити «Гидробиологический журнал» (виходить до цього часу 6 разів на рік). Серед пріоритетних завдань філіалу

було сприяння розвитку гідробіології та іхтіології, вдосконалення викладання цих дисциплін, пропаганда та впровадження у практику нових наукових досягнень, активне залучення вчених і представників промислової сфери до розв'язання актуальних теоретичних і народногосподарських завдань: дослідження режиму створених на річках водойм, оцінка екологічних наслідків, розробка проблем продуктивності ставків та ін. За час існування філіалу його очолювали чл.-кор. АН УРСР Я. В. Ролл, акад. АН УРСР О. В. Топачевський, акад. АН УРСР В. Д. Романенко. На базі Українського філіалу Всесоюзного гідробіологічного товариства на установчій конференції, яка відбулась 19 березня 1992 р. (м. Київ), було створено Гідробіологічне товариство України. Його головою обрано акад. АН УРСР В. Д. Романенка. У 1992 р. воно складалось із 8 відділень та нараховувало 519 членів. На перших загальних зборах Товариства 12 листопада 1992 р. назву Товариства було змінено на Гідроecологічне товариство України; зареєстровано Міністерством юстиції України 26 лютого 1993 р. (свідоцтво № 445). На даний час склад Товариства нараховує 331 члена, воно має відділення: Київське, Житомирське, Запорізьке, Херсонське, Чернівецьке, Вінницьке, Дніпропетровське, Львівське, Одеське, Кримське, Карадазьке, Чернігівське, Тернопільське, Шацьке. – Док. № 87.

58. Волошкевич Георгій Зосимович (01.08.1911–10.03.1986) – енергетик; кандидат (1950), доктор технічних наук (1962). Народився у м. Житомир. Навчався на енергетичному факультеті Київського індустріального інституту (1938). У 1938–1939 рр. – конструктор Білорецького металургійного заводу (Республіка Білорусь). З 1939 р. – конструктор київської проектної контори «Комуненергопроект», енергетик київської поліграфічної фабрики (1939–1941). У 1941–1986 рр. працював в Інституті електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР: молодший (1939–1951) та старший науковий співробітник (з 1951 р.). Під час евакуації Інституту у м. Нижній Тагіл (Російська Федерація) працював над впровадженням автоматичного зварювання у виробництво танків та артилерійського озброєння на воєнних заводах (1941–1944). Після Великої Вітчизняної війни плідно працював над проблемою автоматизації зварювання котлів залізничних цистерн на заводі ім. Ілліча у м. Жданов (нині м. Маріуполь), за що у 1948 р. був нагороджений Сталінською премією. На початку 1950-х рр. приймав участь у розробці методу електрошлакового зварювання. Цей метод спочатку розглядався лише як спосіб зварювання вертикальних швів, що забезпечував вищу продуктивність у порівнянні з ручним і багат шаровим автоматичним зварюванням, однак згодом було виявлено ширші можливості його застосування у виробництві важкого металургійного, ковальсько-пресового й іншого устаткування. У 1949 р. ним уперше було проведено електрошлакове зварювання, а у 1956 р. він отримав авторське свідоцтво на винахід. Проводив розробку та впровадження електрошлакового зварювання гідротурбін Братської і Красноярської ГЕС. У 1957 р. за розробку і впровадження методу електрошлакового зварювання було присуджено Ленінську премію 3 ступеню. Автор понад 20 винаходів. Автор праць: «Автоматическая сварка под флюсом» (1946), «Автоматическая сварка вертикальных швов» (1949), «Электрoшлаковая сварка в тяжелом машиностроении» (1955). – Док. № 88.

59. Зосимович Дмитро Павлович (27.06.1901–1989) – хімік-технолог; кандидат хімічних наук (1940). Народився с. Шаповаловка (Чернігівська обл.). Одержав освіту інженера-технолога у Київському політехнічному інституті (1930). Працював в Інституті хімії АН УРСР: лаборантом хімічної лабораторії, науковим співробітником (з 1932 р.), старшим науковим співробітником (з 1935 р.), вченим секретарем (1942–1943); у 1951–1963 рр. очолював лабораторію гідроелектрометалургії Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР; з 1963 р. – завідував лабораторією електрохімії водних розчинів; у 1970–1987 рр. працював старшим науковим співробітником відділу електрохімії водних розчинів цього Інституту. Водночас працював доцентом кафедри електрохімії Київського політехнічного інституту (з 1936 р.), викладав на хімічному факультеті Київського університету (з 1951 р.). Досліджував питання електрохімії, проблеми катодних і анодних процесів при виділенні кадмію, хрому, марганцю, міді, цинку, створення жароміцних сплавів, вивчення стану електролітів; вивчав стан іонів у приелектродній сфері, електрокристалізацію хрому, марганцю, заліза, радію, проводив дослідження з питань окислення і відновлення іонів хрому, ванадію, титана і заліза. Як співробітник Інституту хімії АН УРСР приймав участь у науково-дослідній розробці технологій виробництва надчистого електролітичного хрому з водних розчинів його тривалентних сполук; українська технологія стала найбільш низькозатратною, найменш енергоємною та токсичною у СРСР (на сьогодні ці розробки широко використовуються британськими й американськими компаніями, що займають чільне місце на світовому ринку). Автор праць: «Способ электролитического получения никель-вольфрамовых сплавов» (1958), «Способ очистки хрома от микропримесей тяжелых металлов» (1959), «Исследование катодных процессов при электролитическом получении сплавов никеля с металлами местогруппы» (1959). – Док. № 88.

60. Делоне Лев Миколайович (11.05.1891–01.11.1969) – генетик, цитолог; доктор біологічних наук (1935), професор (1935). Народився у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація). Навчався за спеціальністю цитологія та ембріологія рослин на відділенні природознавства фізико-математичного факультету Київського університету (1911) та працював там до 1919 р. Був співробітником Тбіліського ботанічного саду (1919–1925), Наукового інституту селекції «Союзцукор» (1925–1928) (м. Київ), завідувачем кафедри та професором Маслівського інституту селекції та насінництва (Миронівський район, Київська обл.) (1928–1933). У 1933 р. його переведено до Українського інституту рослинництва (м. Харків), у якому працював до кінця життя – очолював сектор генетики, керував кафедрою генетики, селекції та насінництва (1934–1941) та відділом рослинництва (1956–1969). Науковий ступінь доктора біологічних наук отримав без захисту дисертаційного дослідження за сукупність наукових праць у галузях генетики і цитології; водночас був затверджений у науковому званні професора за спеціальністю селекція і насінництво. У роки Великої Вітчизняної війни очолював кафедру селекції польових і технічних культур Саратовського сільськогосподарського інституту. З 1946 р. працював в Інституті генетики і селекції АН УРСР – завідував лабораторією цитогенетики (1946–1949), потім обіймав посаду старшого наукового співробітника. У 1946–1948 рр. одночасно керував кафедрою ботаніки Харківського

сільськогосподарського інституту. Відкрив паралелізм у мінливості природних й експериментально отриманих мутацій (1934). Вивчав світові рослинні ресурси як вихідний матеріал для селекції польових культур в Україні; досліджував цитотоксичний ефект іонізуючого опромінення, провів низку цінних досліджень з одержання рентгено- та радіомутацій у сільськогосподарських рослин. Першим в Україні здійснив штучний мутагенез рослин. Створив сорт озимої пшениці Харківська-4 поліпшена. Координував роботу щодо збору, вивчення і формування колекції світових рослинних ресурсів в УРСР: під його керівництвом було зібрано колекцію із 8471 сортозразка зернових 7 культур (з них 39,7 % зразків – із СРСР та 60,3% – закордонних), що у 1990-ті рр. стала базою для створення Національного центру генетичних ресурсів рослин в Україні Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН. У співавторстві з акад. М. М. Гришком написав перший у колишньому СРСР підручник «Курс генетики» (1938). – *Док. № 94.*

61. Мирюта Юрій Петрович (25.02.1905–22.10.1976) – селекціонер, генетик; кандидат (1937), доктор біологічних наук (1962), професор (1970). Народився у с. Маціївка (Прилуцький район, Чернігівська обл.). Закінчив факультет садівництва Уманського сільськогосподарського інституту (1927) і залишився працювати асистентом на кафедрі селекції овочевих культур. У 1930–1933 рр. – доцент Луганського овочевого інституту, завідувач кафедри селекції та насінництва Середньозіського плодовоовочевого інституту. За рекомендацією М. І. Вавілова навчався за фахом «загальна генетика» в аспірантурі Всесоюзного інституту рослинництва (м. Ленінград) (1933–1937). У 1937–1939 рр. керував лабораторією цитології і генетики у Всесоюзному науково-дослідному інституті олійних культур у Краснодарі. Згодом перейшов на посаду доцента кафедри генетики Горьковського університету. У 1944–1948 рр. працював завідувачем кафедри селекції і насінництва Одеського сільськогосподарського інституту та одночасно доцентом Одеського університету. У 1947 р. підготував докторську дисертацію, яка ґрунтувалась на новій теорії гетерозису, однак захист не відбувся у зв'язку з серпневою 1948 р. сесією ВАСГНІЛ. У 1948–1956 рр. працював старшим науковим співробітником Інституту генетики і селекції АН УРСР; у 1956–1958 рр. – завідувач лабораторії гетерозису Українського інституту рослинництва, селекції та генетики (нині – Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН) (м. Харків). У 1958 р. переїхав до м. Новосибірськ (Російська Федерація), де організував та очолив лабораторію гетерозису Інституту цитології і генетики Сибірського відділення АН СРСР. У 1966 р. повернувся в Україну і до 1976 р. завідував лабораторією генетики та науковим консультантом Українського НДІ землеробства Міністерства сільського господарства УРСР (сmt. Чабани, Київська обл.), де працював над створенням тетраплоїдної кукурудзи. Вивчав поліплоїдію, гетерозис та системи розмноження рослин, визначив метод із зазначення гетерозису, що отримав назву «ефект Мирюти». Автор концепції періодичної зміни інбридінгу кросбридінгом у популяціях рослин. Автор праць: «О тетраплоидном происхождении и константном гибридном состоянии *Arachis hypogaea* L.» (1948), «Цитогенетические возможности закрепления гетерозиса» (1966), «О тетраплоидной кукурузе» (1966) та ін. – *Док. № 94.*

62. Алмазов Олександр Маркович (23.05.1912–21.09.1966) – гідрохімік; доктор географічних наук (1961), професор (1965). Народився у м. Київ. Закінчив Київський університет (1934). У 1937–1938 рр. – доцент Херсонського педагогічного інституту. З 1938 р. працював в Інституті гідробіології АН УРСР – старшим науковим співробітником, заступником директора (1948–1951), завідувачем відділу гідрохімії (1953–1966). Розробив та запропонував математичні формули розрахунку соляного складу річкових, морських та змішаних вод. Здійснював гідрохімічні дослідження Дунаю, Дніпра, Дністра, Південного Бугу, Десни, Прип'яті, Дніпровського, Дністровського, Бузького лиманів, північно-західної частини Чорного моря, водосховищ на р. Дніпро. Лауреат Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1962). Автор праць: «Гидрохимия Днестровского лимана» (1955), «Прогноз химического состава воды для орошения и обводнения правобережных ингулецких земельных массивов и водоснабжения Николаева» (1957), «Гідрохімія Дніпровсько-Бузького лиману» (1959), «Гидрохимия устьевых областей рек (Северное Причерноморье)» (1962). – Док. № 95.

63. Безпалій Іван Гнатович (12.12.1905–18.07.1958) – ветеринар, біолог; кандидат біологічних наук (1946). Народився у с. Стара Осота (Олександрійський р-н., Кіровоградська обл.). Закінчив Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут. У 1928–1930 рр. працював ветеринаром в Одеському окружному земельному відділі, з 1931 р. – ветеринарний інспектор Одеської міської ради. У 1931 р. вступив до аспірантури Науково-дослідного інституту рибного господарства УРСР. З 1934 р. – старший науковий співробітник, потім завідувач сектора хвороб риб Науково-дослідного інституту рибного господарства УРСР (1935–1941, 1944–1947). Під час Великої Вітчизняної війни перебував в евакуації у Чкаловській обл. (Російська Федерація), де працював старшим ветлікарем. З 1947 р. працював в Інституті зоології АН УРСР – в. о. вченого секретаря (1947–1951), старшим науковим співробітником відділу паразитології (з 1951 р.). Досліджував паразитів риб, бронхіомікоз коропа та розробив ряд інструкцій і рекомендацій щодо методів лікування хвороб риб. Автор праць: «Захворювання риб та заходи боротьби з ними» (1947), «Бронхіомікоз коропа» (1949), «Жаберная гниль карпа и меры борьбы с ней» (1950) та ін. – Док. № 95.

64. Марковський Юрій Михайлович (29.10.1904–24.04.1954) – гідробіолог; кандидат біологічних наук (1937). Народився у м. Київ. Закінчив Київський університет (1930). Водночас працював асистентом Дніпровської біологічної станції ВУАН (1922–1930) та спеціалістом гідробіологічної станції рибництва Державного заповідника Конча-Заспа. З 1930 р. – спеціаліст-гідробіолог Дослідної станції рибництва НКЗС УРСР; потім працював на посадах лаборанта (1931–1932) та наукового співробітника гідробіологічного сектора Інституту водного господарства (1932–1936). У 1932–1941 рр. працював в Інституті гідробіології АН УРСР: науковий співробітник, згодом завідуючий відділом гідробіології та вчений секретар (1943–1949), з 1943 р. – уповноважений Президії АН УРСР по Інституту гідробіології АН УРСР. У 1948–1951 рр. також співпрацював на кафедрі гідробіології Київського університету. Вивчав систему Дніпровського басейну – морфологію, терміку, гідрологію; розробив наукові основи типізації заплавних водойм. Ініціював

та прийняв участь у дослідженнях рідкого, твердого, хімічного та біологічного стоку Дніпра на Переяславському створі, що стало першою комплексною розробкою біостокую такого масштабу в СРСР. Вивчаючи фауну річок, висунув та обґрунтував ідею використання безхребетних тварин так званого Каспійського комплексу. З метою збагачення фауни внутрішніх вод УРСР організував роботи з переселення риб із Дунаю у Дніпро. Розробив дві моделі тралу, різні модифікації ємкостей для планктонних сіток. Автор праць: «Озеро Конча та його зоопланктон» (1935), «Фауна безхребетних понизь річок України, умови її існування та шляхи використання» у 3-х томах (1953–1955) та ін. – Док. № 95.

65. Візир Петро Євтихійович (25.01.1896–02.05.1977) – лікар-епідеміолог, мікробіолог; доцент (1933), доктор медичних наук (1954), професор (1956). Закінчив Дніпропетровський медичний інститут (1928). Працював фельдшером (1915–1923), потім викладав – у Дніпропетровському медичному інституті (1929–1935) та у Київському інституті удосконалення лікарів (1935–1938). З 1945 р. працював в Інституті мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного АН УРСР: був вченим секретарем та старшим науковим співробітником (1945–1948), заступником директора з наукової роботи (1948–1961) та завідувачем лабораторії мінливості мікроорганізмів (1955–1964). Вивчав діагностику бациліаризації дизентерії; умови і механізми дії пеніциліну на морфологічні і біологічні властивості мікробіології клітини та взаємодії її з іншими біологічно активними речовинами, роль захисних факторів мікроорганізму під дією пеніциліну. Автор методу визначення концентрації пеніциліну у крові та сечі; сформулював провідні принципи пеніцилінотерапії та дослідив ряд питань, що стосуються механізмів дії антибіотиків та мікроорганізмів. Вивчав питання динаміки фізико-хімічних і бактеріальних процесів дозрівання бринзи; удосконалив технологію її виготовлення та науково обґрунтував показники її санітарного оцінювання. Автор праць: «Брынза. Санитарный контроль и методы изготовления» (1948), «Индукцированная изменчивость бактерий» (1957), «Визначення та біологічне значення антибіотиків» (1952) та ін. – Док. № 95.

66. Спасокукоцький Юрій Олександрович (1906–?) – патофізіолог; кандидат (1935), доктор медичних наук (1943). Народився у м. Санкт-Петербург (Російська Федерація). Закінчив медичний факультет Московського університету, працював лікарем прикордонних військ у Дагестані. З 1935 р. навчався в аспірантурі Інституту експериментальної біології і патології НКОЗ УРСР (нині Інститут фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України), згодом працював у цьому Інституті: з 1953 р. керував лабораторією тестів, очолював відділи: вікової патології, з вивчення дії біологічно активних речовин, експериментальної терапії. Під час Великої Вітчизняної війни як старший науковий співробітник цього Інституту на громадських засадах виконував обов'язки інспектора евакогоспіталю з питань використання антиретиккулярної цитотоксичної сироватки, переливання крові, променистої енергії. У 1945–1948 рр. за завданням МОЗ УРСР брав участь у створенні Медичного інституту в Івано-Франківську, де організував та керував кафедрою патофізіології. У 1950 р. очолив лабораторію патофізіології у Київському інституті переливання крові. Досліджував нормальну та алергічну реактивність організму, структуру і функції сполучної тканини, фізіологію та патологію старіння, ефект і меха-

нізми дії біологічно активних речовин: крові, кровозамінників та цитотоксичних сироваток. Запропонував нові лікувально-профілактичні сироваткові препарати «Прооварин» і «Протестікулін», та кровозамінник «Геосен». Був членом правління Республіканського товариства патологіології, членом правління Всесоюзного товариства геронтологів, членом редакційної ради «Фізіологічного журналу». Лауреат премії ім. О. О. Богомольця (1969). Автор праць: «Долголетие и физиологическая старость» (1963), «Борьба с преждевременным старением» (1968), «Действие специфических цитотоксических сывороток на половые железы» (1977). – Док. № 95.

67. Ткачук Валентина Георгіївна (1902–?) – гідрогеолог; кандидат геологічних наук (1938), доктор геолого-мінералогічних наук (1948). З 1926 р. навчалася в аспірантурі Інституту водного господарства УРСР. У 1930–1941 рр. працювала науковим співробітником цього Інституту, де організувала першу в УРСР лабораторію ґрунтів. Під час Великої Вітчизняної війни у 1941–1942 рр. проводила інженерно-геологічні дослідження, потім перебувала в евакуації на Уралі, де прийняла участь у складанні комплексу геологічних, гідрогеологічних і інженерно-геологічних карт. З 1944 р. – старший науковий співробітник сектору гідрогеології та відділу регіональної гідрогеології Інституту геологічних наук АН УРСР. З 1945 р. – старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту геологічних наук АН УРСР. У 1953–1960 рр. працювала в Інституті геології Східно-Сибірської філії АН СРСР (нині Інститут земної кори Сибірського відділення РАН), де створила сектор підземних вод та інженерної геології, заклала теоретичні основи вивчення гідрогеотермії Сибіру. Одночасно викладала в Іркутському державному університеті та консультувала виробничі організації з питань використання прісних і мінеральних вод. У 1955 р. стала ініціатором проведення першої в Іркутську наради з питань підземних вод та інженерної геології. У 1959 р. очолила Комісію з вивчення підземних вод Сибіру і Далекого Сходу. У 1960 р. повернулася в Україну – працювала в Інституті мінеральних ресурсів АН УРСР (нині Український державний інститут мінеральних ресурсів, знаходиться у підпорядкуванні Державного комітету України з геології та використання надр), організувала відділ меліоративної гідрогеології в Українському науково-дослідному інституті гідротехніки і меліорації. Автор праць: «Принципы районирования грунтовых вод равнинных областей по признаку их баланса», «Минеральные воды южной части Восточной Сибири», «Подземные воды Иркутского угленосного бассейна», «Гидрогеология Крыма и перспективы его нефтеносности». – Док. № 102.

68. Державний етнографічний музей АН УРСР у Львові – створений у 1940 р. на базі кількох етнографічних збірок Львова: Українського музею етнографії при Науковому товаристві імені Тараса Шевченка (1895), музеїв В. Дідушицького, О. Прусевича та ін., і приватних колекцій. У 1945 р. Музей було підпорядковано АН УРСР, його директором було призначено акад. Ф. М. Колесу. У першій половині 1951 р. Музей мав статус відділу Інституту суспільних наук АН УРСР (нині Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), а 11 серпня 1951 р. відповідно до постанови ЦК КП(б)У та РМ УРСР Державний музей етнографії АН УРСР та Державний музей художньої промисловості Комітету у справах мистецтв при РМ УРСР було об'єднано у Державний музей етно-

графії та художнього промислу АН УРСР. У 1982 р. на базі Музею було створено Львівське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР; ще одна реорганізація цієї установи відбулася у 1992 р. – за розпорядженням Президії АН України Львівське відділення було реорганізоване в Інститут народознавства АН України. У системі Інституту функціонує Музей етнографії та художніх промислів – один із найбільших музеїв України (із фондом близько 100 тис. пам'яток). – Док. № 105.

69. Комісії з тваринництва і рослинництва у системі АН УРСР. Вперше питання про їх утворення постало у 1947 р. при підведенні підсумків роботи АН УРСР; ці комісії планувалося створити при Раді по вивченню продукційних сил УРСР зі штатом 10–12 співробітників у кожній. Рішення про організацію комісій Президія АН УРСР прийняла 15 жовтня 1948 р. і одночасно звернулася до ЦК КП(б)У щодо його затвердження та затвердження персонального складу комісій. За постановою РМ УРСР від 29 грудня 1948 р. комісії були створені. Основними завданнями майбутніх комісій було визначено: освоєння травопільної системи землеробства; розвиток громадського колгоспного та радгоспного продуктивного тваринництва; координування роботи та надання методичної допомоги науковим установам і вузам УРСР, що займаються науково-дослідною роботою у цих напрямках. У лютому 1949 р. комісіями були проведені пленарні координаційні наради з представниками державних наукових та вищих навчальних закладів, на яких були розглянуті та скориговані тематичні плани 36 науково-дослідних установ УРСР у галузі тваринництва і сільського господарства. Однак, у зв'язку з негативним висновком Держплану СРСР та Міністерства сільського господарства СРСР щодо утворення комісій, Рада Міністрів СРСР залишила питання їх діяльності без вирішення. Тому у 1949–1950 рр. ці комісії діяли у складі Відділу сільськогосподарських наук АН як самостійні, але без власних приміщень і затверджених штатів, виконуючи переважно координаційну функцію. На початку 1950 р. вони провели звітний пленум, у березні відбулися деякі зміни у складі обох комісій. Після виходу постанови РМ УРСР від 19 червня 1950 р., за якою науково-методичне керівництво сільськогосподарськими установами покладалося на державні органи управління сільським господарством, Президія АН УРСР прийняла рішення про ліквідацію комісій як самостійних одиниць у складі АН УРСР з 1 січня 1951 р. Протягом роботи до їх складу входили: у Комісію рослинництва – від АН УРСР акад. П. А. Власюк (голова), А. О. Василенко, чл.-кор. М. М. Кулешов та старший науковий співробітник Лабораторії ґрунтознавства О. М. Грінченко; академіки ВАСГНІЛ М. А. Ольшанський та І. Д. Колесник; директори інститутів: Плодівництва – П. Ф. Плесецький, Зернового господарства УРСР – А. І. Задонцев, Агролісомеліорації – Б. Й. Логінов, Житомирського сільськогосподарського – А. Н. Молостов, а також заступник директора філії Інституту кормів В. М. Рабінович, завідувачий сортоуправлінням МСГ УРСР І. К. Ільченко, старший науковий співробітник УНДІЗ Ф. А. Попов, завідувач відділу сільського господарства Управління метеорологічної служби УРСР В. А. Попов, старший науковий співробітник ВНІД М. А. Греков, професор Одеського сільськогосподарського інституту М. П. Кудінов, голова колгоспу «Пролетарський» С. А. Кузнець, практик-мічурінець М. Г. Озерний, Герой Соціалістичної Праці П. М. Ангеліна; у

Комісію тваринництва – від АН УРСР акад. Л. К. Гребень (голова), чл.-кор. В. П. Тульчинська та старший науковий співробітник Інституту економіки І. Н. Романенко; від Українського інституту тваринництва – заступник директора О. С. Яценко, професор П. Д. Пшеничний і кандидат зоотехнічних наук Є. Г. Шматок, заступник міністра сільського господарства УРСР В. В. Мацкевич, директор Лебединського племінного розплідника Г. А. Кириченко, Герой Соціалістичної Праці М. Х. Савченко. – *Док. № 112.*

70. Бутник-Сіверський Борис Степанович (03.03.1901–05.11.1983) – мистецтвознавець, історик, етнограф; кандидат історичних наук (1946). Народився у м. Чернігів. Закінчив Київський археологічний інститут (1926), працював у Чернігівському губернському, згодом у Всеукраїнському комітеті охорони пам'яток старовини і мистецтва, у Київському центральному архіві, а також у музеях і архівах Вінниці та Полтави. За результатами наукової роботи в цих установах у 1920 р. опублікував художньо-історичну монографію «Новгород-Сіверський». У 1923 р. організував та з 1924 р. очолював Кабінет з дослідження дитячої графічної творчості при Кабінеті мистецтва ВУАН. Працював ученим секретарем Інституту історії, археології і етнографії АН Азербайджанської РСР (1933–1939), художнім керівником Музею етнографії АН СРСР (1939–1940), асистентом декана економічного факультету Ленінградського університету. У післявоєнні роки (1944–1970) працював в Інституті мистецтвознавства, фольклору і етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР – старшим науковим співробітником, заввідділу образотворчого мистецтва (1944–1955). Досліджував історію українського образотворчого мистецтва, зокрема, питання шевченкознавства, художньої критики, народно-декоративного мистецтва, створення плаката, дитячої художньої творчості. Склав бібліографічний покажчик із художнього виховання дитини. Один із упорядників зібрання творів Т. Г. Шевченка у 10 томах (1963); брав активну участь у підготовці видання «Мистецька спадщина Шевченка» (тт. 1–4, 1961–1964); упорядник альбомів творчих робіт М. Біласа (1972) та М. Тимченка (1974). Автор праць: «Діяльність Кабінету дослідження дитячої творчості при ВУАН» (1923), «Принципи ілюстрування дитячої книжки» (1929), «Дитячий малюнок» (1929), «Архітектор В. І. Беретті у Києві» (1947), «Українське радянське народне мистецтво. 1917–1941» (1966) та ін. – *Док. № 118.*

71. Затенацький Яків Павлович (1902–1986) – мистецтвознавець; кандидат (1946), доктор мистецтвознавства (1968), професор; заслужений діяч мистецтв (1962). Народився у с. Велика Кохнівка (Полтавська обл.). На початку 1920-х рр. брав активну участь у художньому житті України, писав численні статті та праці з теорії мистецтвознавства. Закінчив Комуністичний університет ім. Артема у м. Харків (1931), навчався у його аспірантурі (1932–1934). Понад 20 років працював на керівних посадах у художніх музеях УРСР: Київському державному музеї російського мистецтва (1935–1937), Київському державному музеї українського образотворчого мистецтва (1940–1950), Київському державному музеї Т. Г. Шевченка та ін. У роки Великої Вітчизняної війни приймав участь в евакуації Київського державного музею Т. Г. Шевченка; працював начальником відділу образотворчого мистецтва Управління у справах мистецтв при Раднаркомі Казахсь-

кої РСР, директором Казахської державної художньої галереї ім. Т. Г. Шевченка (1943–1944). У повоєнний час працював заступником директора з наукової роботи та в. о. директора Державного музею українського образотворчого мистецтва, завідувачем сектору історії українського мистецтва науково-дослідного Інституту теорії, історії та перспективних проблем радянської архітектури Державного комітету цивільного будівництва та архітектури при Держбуді СРСР. Був старшим науковим співробітником Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії імені М. Т. Рильського АН УРСР (1944–1973) та співробітником Академії будівництва та архітектури УРСР (1946–1950, 1958–1970). Основний напрям досліджень – історія радянського образотворчого мистецтва й архітектури; підготував бібліографічний покажчик за темою «Образотворче мистецтво Радянської України 1917–1966» (1968), ін. Брав участь у підготовці 6-ти томного видання «Історія українського образотворчого мистецтва» (1953–1970). Член Спілки художників УРСР (1950–1971). Опублікував понад 200 наукових праць, зокрема: «Украинское изобразительное искусство XVII – XVIII и начала XIX ст.» (1939–1940), «Скульптура Радянської України (1917–1947)» (1950), «Микола Корнійович Пимоненко» (1955), «Чуття єдиної родини. Образотворче мистецтво» (1960), «Тарас Григорьевич Шевченко» (1961), «Українське мистецтво першої половини XIX століття» (1965) та ін. – Док. № 118.

72. Старинкевич Єлизавета Іванівна (21.04.1890–01.12.1966) – літературознавець, літературний критик, перекладач; кандидат філологічних наук (1945). Народилася у м. Петербург (нині м. Санкт-Петербург, Російська Федерація). Закінчила історико-філологічний факультет Вищих жіночих курсів Гер'є (1917, м. Москва). У 1920-х рр. переїхала в Україну. У Харкові викладала у ремісничих школах, згодом навчалась в аспірантурі історично-педагогічного відділення Науково-дослідного інституту педагогіки (1927), працювала в Інституті праці при Наркоматі робітничо-селянської інспекції (1927–1931). У Києві працювала співробітником Інституту книгознавства Наркомату освіти (1931–1933) та Бібліотеки АН УРСР (1933–1934), як перекладач – у видавництвах «Держвидав» та «Мистецтво» (1934–1938), потім завідувачкою редакції іноземних мов видавництва «Радянська школа» і науковим співробітником Інституту мовознавства АН УРСР (1938–1939). Досконало володіла кількома мовами: французькою, німецькою, англійською, також знала італійську, шведську, латинську та іспанську; брала участь у літературному житті – з 1928 р. як літературний критик систематично публікувала статті, з 1931 р. плідно працювала у галузі історії та теорії літератури та художнього перекладу. Зокрема, переклала з французької на українську мову твори О. Бальзака («Батько Горію» та ін.), Ф. Стендаля («Червоне та чорне»), Г. де Мопасана, Е. Золя; з англійської на українську – твори Дж. Лондона («Смок Белью»), Шерідана («Школа лихослів'я») та ін. У роки Великої Вітчизняної війни як військовий журналіст перебувала у м. Ленінабад (Таджицька РСР). У 1943–1944 рр. працювала редактором Всесоюзного товариства з культурних зв'язків Раднаркому (ВОКС) у м. Москва, після звільнення України – головним редактором українського відділення цього Товариства (УОКС) у м. Київ. У 1945–1963 р. працювала старшим науковим співробітником відділу української літератури ХХ ст. в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР. Головним предметом досліджень

були проблеми сучасної драматургії. Член Спілки радянських письменників України (1939), входила до її комісії з драматургії. Нагороджена медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941–1945». Одна з авторів фундаментального видання «Історія української радянської літератури» (т. 2, 1964). Автор близько 100 публікацій з питань радянської та зарубіжної літератури: «Українська радянська драматургія» (1941), «Драматургія Івана Кочерги» (1947), «Українська радянська драматургія за 40 років» (1957) та ін. – Док. № 118.

73. Статті в газетах «Правда України» та «Радянська Україна», які викрили групу «космополітів і буржуазно-естетствующих елементів» в Інституті української літератури ім. Т.Г. Шевченка АН УРСР. У 1949 р. у низці партійних документів і статей республіканської та місцевої преси УРСР були заяви, що буржуазно-націоналістичні і формалістичні перекручення у наукових працях співробітників Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. У критиці «космополітизму» вбачалася протидія «низькопоклонству перед Заходом» – його наукою, культурою, мистецтвом. Протягом січня – квітня 1949 р. в газеті «Правда України» було опубліковано дев'ять статей, присвячених критиці діяльності групи літературних та театральних критиків в Україні. Зокрема, у публікаціях «До конца разгромить антипатриотическую, буржуазно-эстетическую критику», «До конца разоблачить космополитов-антипатриотов! (Общесоюзное собрание драматургов и критиков)», «Итоги XII пленума правления Союза советских писателей СССР и состояние и задачи театральной и литературной критики на Украине» та ін. були звинувачені у зневазі до інтересів радянського народу, буржуазному естетстві, боротьбі проти всього передового у радянській драматургії і театрі співробітники Інституту української літератури А. Я. Гозенпуд, І. І. Стебун, Є. І. Старинкевич, А. П. Шамрай, а також літературні та театральні критики Є. Г. Адельгейм, А. Гуревич, Г. Бояджиєв та ін. З-поміж шести публікацій газети «Радянська Україна», опублікованих у період з лютого по березень 1949 р, слід означити статті: «На антипатріотичних позиціях. Викрити і до кінця розгромити безрідних космополітів на Україні» та «До кінця розгромити космополітів-антипатріотів. На пленумі правління Спілки радянських письменників України», у яких робилися закиди у плазуванні перед іноземщиною співробітникам Інституту А. Я. Гозенпуду, І. І. Стебуну, Є. І. Старинкевич. На сторінках чотирнадцяти публікацій газети «Київська правда», що були опубліковані протягом липня 1947 р. – квітня 1949 р., також чільне місце відведено критиці діяльності Інституту та його співробітників. Про «пережитки українського буржуазного націоналізму та космополітизму» у І. І. Стебуна, А. Я. Гозенпуда, Є. І. Старинкевич, Д. О. Тамарченка, А. П. Шамрая говорилося у статті «До кінця викрити і розгромити безрідних космополітів». Критика ідеологічної роботи парторганізації Інституту, звинувачення його співробітників у пропаганді псевдонаукових концепцій, запозичених із літератури західноєвропейських держав, у буржуазному об'єктивізмі та формалізмі містилися у низці таких статей, як «Інститут, що не усвідомив своїх завдань», «Про ідейне виховання кадрів», «Безрідні космополіти», «Космополітичні виродки» та ін. Врешті, публікацією «До кінця розгромити буржуазних космополітів у літературознавстві і критиці» було оголошено про прийняття рішення щодо звіль-

нення від виконання обов'язків старших наукових співробітників Інституту А. П. Шамрая і С. І. Старинкевич, та заввідділу І. І. Стебуна. – Док. № 118.

74. Енергетичний інститут ім. Г. М. Кржижановського АН СРСР – було створено у системі установ АН СРСР 1 жовтня 1930 р. у м. Ленінград (нині м. Санкт-Петербург, Російська Федерація) з метою вирішення масштабних проблем радянської енергетики. 28 жовтня 1932 р. Інституту було присвоєно ім'я його засновника та першого директора Г. М. Кржижановського, який продовжував очолювати дану установу до 1959 р. Вчені-енергетики Інституту брали активну участь у розробці плану ГОЕЛРО. 5 червня 1934 р. Інститут був переведений до Москви. У період Великої Вітчизняної війни Інститут, перебуваючи в евакуації, приймав активну участь у створенні нових енергетичних потужностей у тилкових районах СРСР, а також проводив комплексні роботи з військово-оборонної тематики. Після війни проводились фундаментальні та прикладні дослідження у галузі енергетики, зокрема, проблем використання різних видів палива, створення надпровідних ліній електропередач, розробки відновлюваних джерел енергії. Згодом до тематики роботи Інституту увійшли питання створення єдиної енергетичної системи СРСР та нових типів передачі електроенергії. Тривалий час він був провідною науковою організацією, де здійснювалися комплексні дослідження з перспективних напрямків розвитку енергетики; водночас ним розроблялись проблеми планування розвитку паливно-енергетичного балансу СРСР та окремих його районів, вивчалися питання впливу електростанцій на навколишнє середовище тощо. Науковцями Інституту було розроблено теоретичні основи та надано практичні рекомендації щодо захисту енергетичних і промислових об'єктів від враження блискавкою. У 1961 р. Енергетичний інститут було підпорядковано Державній науково-економічній раді при РМ СРСР, у 1962 р. – Міністерству енергетики і електрифікації СРСР. До 1991 р. до складу Інституту входили Білоруська та Дагестанська філії. Нині установа має назву Енергетичний науково-дослідний інститут ім. Г. М. Крижа-новського зі статусом відкритого акціонерного товариства. На сучасному етапі Інститутом вирішуються проблеми передачі електроенергії змінною напругою. Значний науковий доробок Інституту став основою для розробки нормативної бази при створенні та експлуатації ТЕС і АЕС. У різний час в Інституті працювали відомі вчені-енергетики, зокрема, академіки: Г. М. Кржижановський, М. В. Кирпичов та В. Ф. Міткевич, члени-кореспонденти: Б. К. Александров, І. С. Брук та В. П. Вологдін. – Док. № 119.

75. Рада з координації робіт Академій наук союзних республік при АН СРСР – була створена у 1945 р. при Президії АН СРСР з метою координації наукових досліджень союзних республік. Раду очолював президент АН СРСР, до її складу входили президенти республіканських академій наук. Однією з головних форм роботи Ради були щорічні сесії, на яких обговорювались найважливіші питання діяльності республіканських академій наук. За роки існування Радою була проведена велика робота з надання допомоги республіканським академіям наук у визначенні і розробці наукових напрямків та проблем загальносоюзного значення, зокрема, щодо створення нових інститутів і лабораторій, зміцнення матеріально-технічної бази та підготовки висококваліфікованих наукових кадрів. Наприкінці

1960-х рр., поряд із загальносоюзною координацією у галузі науки, здійснювалась також координація досліджень республіканських академій, Радою було організовано низку регіональних нарад. Так, у березні 1973 р. у м. Київ було проведено нараду президентів Української, Білоруської і Молдавської академій наук, на якій було визначено завдання проведення спільних досліджень за комплексом проблем великого народногосподарського значення для СРСР у цілому та союзних республік зокрема. У рамках співробітництва академій наук України, Білорусії і Молдови у 1970–1980 рр. проводились спільні дослідження у галузі атомної енергетики, пошуків корисних копалин, раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища тощо. З 1990 р. Радою проводилась робота зі створення всесоюзної та республіканських програм наукового забезпечення робіт із ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС на термін 1991–1995 рр. Результатом координації діяльності академій союзних республік стало також проведення спільних фундаментальних наукових досліджень у галузі ядерної фізики, кібернетики, астрономії, археології тощо. Розвитку творчих зв'язків між вченими сприяло проведення спільних експедицій та наукових форумів. Пізніше для координації спільних досліджень було створено міжреспубліканські координаційні наукові ради, до яких увійшли представники академічних установ, вузів та галузевих організацій. З метою розробки найважливіших проблем природничих і суспільних наук у республіканських академіях наук також були організовані спеціальні наукові ради. У 1991 р. Рада з координації робіт академій наук союзних республік при АН СРСР була трансформована у Міжнародну асоціацію академії наук СНД, яку нині очолює Президент НАН України акад. Б.Є. Патон. – Док. № 119.

76. Мовчан Василь Архипович (14.01.1903–02.07.1964) – зоолог-іхтіолог; кандидат (1938), доктор біологічних наук (1946), професор (1935), член-кореспондент АН УРСР (1951), член-кореспондент ВАСГНІЛ (1956). Народився у с. Неморож (Звенигородський р-н, Черкаська обл.). Закінчив Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут за фахом іхтіолог-рибовод (1929). У 1930–1941 рр. очолював Науково-дослідний інститут рибного господарства УРСР у м. Київ. У 1941–1943 рр. працював професором Інституту рибництва у м. Свердловськ, у 1943–1944 рр. керував Інститутом біології АН СРСР, одночасно був професором Московського університету. Після Великої Вітчизняної війни переїхав в Україну: у 1945–1956 рр. працював завідувачем кафедри іхтіології Київського університету. Одночасно керував лабораторією екології Інституту зоології АН УРСР (1946–1948), очолював відділ експериментальної екології риб Інституту гідробіології АН УРСР (1948–1964). Наукові дослідження присвячені розробці методів комплексної інтенсифікації ставкового рибництва, створенню нових порід коропа, гібридизації риб, акліматизації цінних видів риб у водоймах УРСР. Нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора (1963). Лауреат Державної премії СРСР (1949). Автор праць: «О внутривидовых отношениях у рыб» (1953), «Интенсификация прудовых рыбоводных хозяйств» (1958), «Меры борьбы с болезнями прудовых рыб» (1961), «Жизнь рыб и их разведение» (1966). – Док. №121.

77. Сектор держави і права – самостійна науково-дослідна одиниця, створена 6 травня 1949 р. у структурі Відділу суспільних наук АН УРСР. Заснуванню Сектора передувала ідея створення Кабінету держави і права при АН УРСР. Після завершення Великої Вітчизняної війни постала необхідність створення наукової правознавчої установи з метою теоретичного обґрунтування міжнародної правосуб'єктності УРСР, яка стала членом ООН, та консультування діяльності МЗС УРСР. Створення у системі АН УРСР Кабінету ініціював заступник Голови Ради Міністрів УРСР, міністр закордонних справ УРСР Д.З. Мануїльський. 14 грудня 1948 р. РМ УРСР було ухвалено постанову «Про організацію у складі науково-дослідних установ Академії наук УРСР Кабінету держави та права», але практичної реалізації вона не отримала. У квітні 1949 р. вийшло розпорядження РМ СРСР № 5331-р, підписане Й. В. Сталіним, яке давало дозвіл на створення відповідного Сектору у складі АН УРСР. 6 травня 1949 р. РМ УРСР ухвалила постанову «Про зміну постанови РМ УРСР від 14 грудня 1948 року № 2960 «Про організацію в складі науково-дослідних установ Академії наук УРСР Кабінету держави та права»», за якою й було створено Сектор. Його штатний розпис передбачав посади завідувача, вченого секретаря, трьох старших і семи молодших наукових співробітників, референта і бухгалтера. Завідувачем Сектора держави і права АН УРСР було призначено фахівця у галузі міжнародного права В. М. Корецького. Основними напрямками науково-дослідної діяльності Сектора були: розвиток теорії та історії держави і права Української РСР, міжнародного права (зокрема, питань діяльності УРСР як члена ООН і суб'єкта міжнародного права), питання державного права країн народної демократії, дослідження у галузі цивільного, трудового і кримінального права, кримінального процесу, правової охорони природи. Співробітники Сектора брали участь у підготовці законодавчих актів та матеріалів з питань міжнародного права для МЗС УРСР, зокрема, проектів Цивільного, Кримінального та інших кодексів УРСР. На середину 1960-х рр. за обсягом і характером науково-дослідної роботи Сектор наблизився до статусу академічного науково-дослідного інституту, тому у 1969 р. на базі Сектора держави і права АН УРСР було створено Інститут держави і права АН УРСР. Постановою РМ УРСР від 15 лютого 1990 р. № 36 Інституту держави і права було присвоєне ім'я його організатора та першого директора академіка АН УРСР В. М. Корецького. – Док. № 122.

78. Степовий (Акименко, Якименко) Яків Степанович (08.10.1883–02.11.1921) – композитор, критик і публіцист. Народився у м. Харків. Навчався у Петербурзькій консерваторії (1914). З 1906 р. – активний учасник шевченківських літературно-музичних вечорів у Петербурзі; у 1911–1912 рр. відбулися його перші авторські концерти у Москві та Петербурзі. На початку 1917 р. за клопотанням художньої ради Київської консерваторії був звільнений від служби в армії і перейшов на посаду її викладача. У 1919 р. – завідувач секції мистецтв Київського губернського відділу народної освіти, згодом очолив секцію національної музики Всеукраїнського комітету мистецтв Наркомосу; керував музичною частиною Українського державного музично-драматичного театру «Музична драма» (режисер – Лесь Курбас). У 1920 р. організував Державний вокальний квартет (камерний вокальний ансамбль). Як критик публікував рецензії, переважно хорових творів, у московському часописі «Музыка» (1912–1914). Писав інструментальні тво-

ри для фортепіано, скрипки, віолончелі, ансамблю бандуристів, займався музичною обробкою народних і революційних пісень. У фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України міститься особовий фонд № 25 Я. С. Степового, до якого входять 83 одиниці зберігання за період 1892–1921 рр. Серед документів фонду: фуґи для фортепіано (1908), збірка прелюдій (1910); твори для інструментальних ансамблів («Прелюдія» (пам'яті Т. Г. Шевченка) та ін.); хори: «Арфами, арфами» (на сл. П. Г. Тичини), «Наша слава на Україна» (на сл. В. Самійленка); вокальні ансамблі: «Вічний революціонер» (на сл. І. Я. Франка), «Заповіт» (на сл. Т. Г. Шевченка); самоспіви: «Ой поля» (О. Кониського), «Зірнька вечірня» (на сл. М. Вороного); оркестровки: «Нокторн» (оркестровка для опери М. Лисенка); обробки народних пісень для хору: «А в нашої перепілоньки» (1921), для ансамблів: «А по-під терен», «Мішаний квартет», чернетки обробок для квартетів: «Ой, у лузі», «Світи місяцю»; обробки народних пісень для фортепіано: «Збірник народних українських пісень» (1914); обробка народних українських пісень для голосу і фортепіано: «Пісні одного голосу»; шкільні хори та дитячі пісні: збірки «Волошки», «Кобзар», «Проліски»; творчі матеріали. У фонді зберігаються також навчальні («Поліфонічні вправи. Фуґи») та біографічні матеріали (виписки з щоденника (1900), паспортна книжка (1908), список творів), матеріали інших осіб, зокрема, відбитки друкованих видань інструментальних творів інших композиторів. Окремі документи про діяльність композитора зберігаються також у фондах композитора і диригента В. Я. Йориша (фонд № 18) та музикознавця, фольклориста, педагога і засновника музичного українського радіомовлення М. О. Грінченка (фонд № 36). – Док. № 123.

79. Одеський археологічний музей – заснований у 1825 р. у м. Одеса за розпорядженням генерал-губернатора Новоросійського краю графа М. С. Воронцова. Музей був створений з метою зберігання виявлених історико-культурних пам'яток. У 1883 р. було збудоване приміщення музею. У XIX ст. його діяльності та формуванню фондів сприяло Одеське товариство історії та старожитностей (1839), яке мало право проводити археологічні розкопки на Півдні Росії. На той час Музей був одним із найважливіших центрів розвитку археології у країні – тут була зібрана значна кількість унікальних археологічних пам'яток. У Музеї працювали вчені: І. О. Стемпковський, І. П. Бларамберг, М. Н. Мурзакевич, А. О. Скальковський, М. І. Надєждін, Е. Р. Штерн, М. І. Пирогов, В. Н. Юргевич і ін. Науково-дослідні матеріали музею публікувалися у «Записках Одеського товариства історії і старожитностей» (32 томи) та висвітлювалися у монографіях. У 1949 р. Інститут археології АН УРСР ініціював питання про включення Одеського археологічного музею у систему АН УРСР на правах самостійної установи при Відділі суспільних наук. Відповідно до розпоряджень РМ УРСР від 25 травня 1971 р. № 405-р та Президії АН УРСР від 07 червня 1971 р. № 707 Музей було підпорядковано АН УРСР. На сьогодні Музей – самостійна науково-дослідна установа у складі Відділення історії, філософії та права НАН України. Він є найбільшим в Україні зібранням пам'яток стародавньої історії Північного Причорномор'я – містить понад 160 тисяч експонатів; тут зберігаються колекції пам'яток Стародавнього Єгипту, Греції і Риму, монети та медалі; речі з дорогоцінних металів, датовані початком II тисячоліття до н. е. тощо. – Док. № 136.

80. Статті в центральній і республіканській пресі з критикою діяльності Інституту економіки АН УРСР. У 1947–1950 рр. у деяких центральних, республіканських та регіональних київських газетах було опубліковано низку статей із різкою критикою діяльності Інституту економіки АН УРСР. Зокрема, відповідні статті розмістили газети: *«Правда України»* («Надругательство над творчеством народа», 2 квітня 1948 р.; «Институт экономики и жизнь», 19 жовтня 1949 р.); *«Культура и жизнь»* («Работу издательства под неослабный контроль», 31 березня 1948 р.), *«Київська правда»* («Про ідейне виховання кадрів», 9 серпня 1947 р.; «Загальні збори Академії наук УРСР», 13 квітня 1948 р.; «Підсумки науково-дослідної роботи Академії наук УРСР за 1949 рік», 1 квітня 1950 р.) та ін. В означених публікаціях вказувалось на «суттєві помилки» у роботі Інституту економіки – відсутність системи проведення науково-теоретичних дискусій, обговорення і звітування про виконання планових робіт, значні недоліки в організації ідеологічної роботи парторганізації Інституту у боротьбі з буржуазною ідеологією. Також було піддано гострій критиці діяльність Інституту по виконанню тематичного плану науково-дослідних робіт за 1947–1949 рр. та рівень наукових праць співробітників, опублікованих у Видавництві АН УРСР, зокрема, М. М. Середенка. – Док. № 144.

81. Романенко Ілля Никанорович (02.08.1909–28.09.1982) – економіст; кандидат (1941), доктор економічних наук (1953), професор (1953), член-кореспондент ВАСГНІЛ (1956), академік Української академії сільськогосподарських наук (1956). Народився у с. Майданівка (Бородянський р-н, Київська обл.). Закінчив Київський зоотехнічний інститут (1932), навчався у його аспірантурі (1932–1935). Працював доцентом Білоцерківського сільськогосподарського інституту (1934–1937). У 1937–1941 рр. був редактором, головним редактором, заступником директора видавництва «Укрсільгоспвидав». Одночасно працював доцентом Київського ветеринарного інституту. Під час Великої Вітчизняної війни був уповноваженим Наркомзему УРСР у Краснодарському краї (1941–1942), працював у структурі Наркомзему Чечено-Інгушської АРСР (1942) та Наркомзему СРСР (1942–1943). Після повернення з евакуації був начальником відділу кадрів АН УРСР (1943–1946). Одночасно протягом 1943–1956 рр. працював в Інституті економіки АН УРСР: старшим науковим співробітником, завідувачем відділу економіки сільського господарства (1948–1950), заступником директора з наукової роботи (1952–1956). Очолював Український науково-дослідний інститут економіки і організації сільського господарства Міністерства сільського господарства УРСР (1956–1966). З 1966 р. працював в Українській сільськогосподарській академії – завідувач кафедри економіки сільського господарства (1966–1976) та професор (1976–1982) цієї кафедри. Наукові дослідження присвячені питанням економіки і організації сільськогосподарського виробництва УРСР, велику увагу приділяв питанням інтенсифікації сільського господарства. Запропонував методичку єдності 3-х систем – землеробства, тваринництва і організаційно-господарських заходів, – здатних в сукупності забезпечити отримання високих кількісних і якісних виробничих показників. Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора (1958), «Знаком Пошани» (1954, 1966) та медалями. Автор праць: «Високоприбуткова молочно-товарна ферма» (1939), «Развитие продуктивного животноводства Украинской ССР» (1957), «Опыт разработки научно обос-

нованной системы ведения хозяйства с внутрирайонной углубленной специализацией» (1960), «Итоги и основные направления исследований по организации, нормированию и оплате труда в колхозах и совхозах Украинской ССР» (1966), «Интенсификация скотоводства» (1977) та ін. – Док. № 144.

82. Теплицький Василь Пахомович (01.01.1902–1993) – вчений у галузі економіки сільського господарства, кандидат (1948), доктор економічних наук (1962). Народився у с. Аврамівка (Кіровоградська обл.). Закінчив Інститут червоної професури при ЦВК УРСР (1932–1936). Працював в Інституті економіки АН УРСР – старшим науковим співробітником (1939–1941, 1945–1968), ученим секретарем (1947), заступником директора з наукової роботи (1947–1949). Досліджував питання економіки колективних господарств. – Док. № 144.

83. Городній Петро Тимофійович (січень 1903–?) – економіст. Народився у м. Красноярськ (Красноярський край, Російська Федерація). Навчався у Київському політехнічному інституті (1922–1924) та Інституті народного господарства (1924–1927). Працював начальником планово-економічного відділу Південно-Західної контори Всесоюзного металургійного синдикату (1926–1929). Викладав політекономію у Київському політехнічному інституті (1928–1932). Очолював кафедри політекономії Всеукраїнського інституту промислової кооперації та Чернігівського педінституту (1932–1935). У довоєнні роки працював директором Науково-дослідного інституту статистики (1935–1941); після Великої Вітчизняної війни працював старшим науковим співробітником Комісії з історії Великої Вітчизняної війни АН УРСР (1946–1950), в Інституті економіки АН УРСР (1946–1950) та ученим секретарем Відділу суспільних наук АН УРСР. – Док. № 144.

84. Шоломій Юрій Мойсейович (1902–?) – економіст. Народився у с. Нова Сироватка (Краснопольський р-н, Сумська обл.). Закінчив у 1929 р. Київський сільськогосподарський інститут, де залишився працювати: доцентом (1929–1932), потім завідувачем кафедри організації сільського господарства (1932–1937). У 1937–1940 рр. керував відділом економіки і організації виробництва Науково-дослідного інституту цукрової промисловості. В 1940–1945 рр. – працівник ЦК КП(б)У. У післявоєнні роки працював в Інституті економіки АН УРСР: науковим співробітником (1946–1949), потім заступником директора з наукової роботи (1949–1951). Займався питаннями планування сільського господарства, використання машинотракторного парку радгоспів і МТС; організації бригад, нормування і оплати праці, узагальнення досвіду передових підприємств і стахановців. – Док. № 144.

85. Бетехтін Анатолій Георгійович (08.03.1897–20.04.1962) – геолог, мінералог; член-кореспондент (1946), академік АН СРСР (1953). Народився у с. Стригінно (Вологодська обл., Російська Федерація). Закінчив Ленінградський гірничий інститут (1924), потім працював у ньому на посадах доцента (з 1929 р.) та професора (з 1937 р.). З 1937 р. працював в Інституті геологічних наук АН СРСР, де організував та керував мінераграфічною лабораторією. З 1956 р. працював в Інституті геології рудних копалин, петрографії, мінералогії та геохімії АН СРСР. Розробляв теорію утворення марганцевих руд шляхом вивчення їх структур і па-

рагенезів мінералів на основі законів фізичної хімії та кристалохімії. Досліджував проблему гідротермічних розчинів. Розробив мінераграфію – метод вивчення руд під мікроскопом у відбитому світлі. На честь ученого названо мінерал бетехтеніт. Виявив закономірну фаціальну зміну у марганцевмісних осадах і розробив теорію рудоутворення марганцю (лауреат Державної премії СРСР, 1947); дослідив гідротермальні розчини, їх природу і процеси рудоутворення (лауреат Ленінської премії, 1958). Нагороджений орденами Леніна (1953), Трудового Червоного Прапора (1945, 1957) та медалями. Автор праць, присвячених рудоутворенню і мінераграфії: «Определение рудных минералов под микроскопом» (1933), «Платина и другие минералы платиновой группы» (1935), «Промышленные марганцевые руды СССР» (1946), «Минералогия» (1950). – Док. № 159.

86. Добринін Михайло Кузьмич (23.01.1889–08.07.1955) – літературознавець; доктор філологічних наук (1951), професор. Народився у м. Рославль (Смоленська обл., Російська Федерація). Закінчив Смоленський університет (1924). Викладав у вузах міст Москви та Мінська. У 1937–1955 рр. керував сектором літератури народів СРСР Інституту світової літератури ім. О. М. Горького АН СРСР, завідував кафедрою літератури Державного інституту театрального мистецтва ім. А. В. Луначарського. Досліджував давньоруську літературу, зокрема, повість «Слово о полку Игореве»; вивчав історію літератури народів СРСР. Член Союзу письменників СРСР, був секретарем його правління (1946). Автор праць: «Против механистов и эклектиков» (1931), «Беларуская літаратура: Старажытны перыяд» (1952). – Док. № 159.

87. Немчинов Василь Сергійович (02.01.1894–05.11.1964) – економіст, статистик; доктор економічних наук (1935), професор (1930), дійсний член АН БРСР (1940), дійсний член АН СРСР (1946), член ВАСГНІЛ (1948). Народився у с. Грабово (Пензенська обл., Російська Федерація). Закінчив Московський комерційний інститут (1917). У 1917–1922 рр. очолював оціночно-статистичний відділ Челябінського повітового земства, статистичне бюро земельного відділу. У 1926–1930 рр. був членом колегії Центрального статистичного управління та керував відділом статистики сільського господарства, входив у колегію Сектора народногосподарського обліку Держплану СРСР (1930–1931), був членом колегії Центрального управління народногосподарського обліку СРСР (1932–1934). У 1939 р. організував Статистичну секцію при Московському будинку вчених та протягом десяти років (1939–1940) керував її роботою. У 1940–1948 рр. був директором Сільськогосподарської академії ім. К. А. Тімірязєва. З 1947 р. – професор кафедри політекономії Академії суспільних наук при ЦК ВКП(б). Впродовж 1949–1963 рр. очолював Раду з вивчення продуктивних сил АН СРСР. У 1953–1962 рр. був членом Президії АН СРСР, потім – академіком-секретарем Відділення економічних, філософських і правових наук АН СРСР (1953–1958). У 1958 р. був обраний дійсним членом Міжнародного статистичного інституту, у цьому ж році організував першу у країні Лабораторію економіко-математичних досліджень АН СРСР (на її базі у 1963 р. було створено Центральний економіко-математичний інститут АН СРСР, нині – ЦЕМІ РАН). У 1963 р. став почесним членом Англійського королівського статистичного товариства; у липні 1964 р. отримав почесний ступінь

доктора суспільних наук Бірмінгемського університету. Нагороджений трьома орденами Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Червоної Зірки. Лауреат Сталінської (1946) та Ленінської премії (посмертно, 1965). Автор праць: «Структура хлебного производства» (1928), «Сельскохозяйственная статистика с основами общей теории» (1945), «Перспективы развития производительных сил Сибири и Урала» (1956), «Экономико-математические методы и модели» (1962). – Док. № 165.

88. Вавілов Сергій Іванович (12.03.1891–25.01.1951) – фізик; професор (1929), дійсний член (1932), президент (1945–1951) АН СРСР. Народився у м. Москва (Російська Федерація); молодший брат ученого-генетика М. І. Вавілова. Навчався у Московському університеті (1914). Під час I світової війни служив у російській армії. У 1918–1932 рр. викладав фізику у Московському університеті, одночасно завідував відділенням фізичної оптики в Інституті фізики та біофізики Наркомздоров'я СРСР. У 1932 р. очолив Фізичний інститут АН СРСР, тоді ж став науковим керівником Державного оптичного інституту (м. Москва). В передвоєнні роки був ініціатором робіт у галузі ядерної фізики та організації досліджень стратосфери і позаатмосферного середовища (перші дослідження космічного простору). Засновник наукової школи фізичної оптики у СРСР. Проводив дослідження у галузі оптики, зокрема, вивчав явища поляризації люмінесценції; ввів поняття квантового виходу люмінесценції, досліджував залежність цього параметра від довжини хвилі світла (закон Вавілова). Основоположник нового напрямку – мікрооптики, розвинув теорію нелінійної оптики; відкрив ефект Вавілова – Черенкова (1934, у співавторстві). Був активним популяризатором науки – головний редактор другого видання «Великої Радянської Енциклопедії» (1949), ініціатор створення наукового товариства «Знання» і його перший голова. Обирався депутатом Верховної Ради РРФСР (1938), Верховної Ради СРСР (1946, 1950). Був нагороджений двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора, став лауреатом Сталінської премії (1943, 1946, 1951 та 1952, посмертно) та Нобелівської премії (1958, посмертно). Його іменем було названо Інститут фізичних проблем АН СРСР, Державний оптичний інститут (м. Ленінград) та Інститут історії природознавства й техніки. У 1951 р. Президія АН СРСР заснувала золоту медаль імені Вавілова (присуджується щорічно за визначні роботи у галузі фізики). Автор праць: «Глаз и Солнце» (1927, витримало 10 перевидань), «Экспериментальные основания теории относительности» (1928), «Исаак Ньютон (1643–1727)» (1945), «Ломоносов и русская наука» (1947), «Микроструктура света» (1950) та ін. – Док. № 165.

89. Топчієв Олександр Васильович (09.08.1907–27.12.1962) – хімік-органік; кандидат наук (1937), професор (1944), доктор хімічних наук (1945), академік АН СРСР (1949), віце-президент АН СРСР (з 1958 р.), член академій наук Болгарії, Чехословаччини, Румунії, Угорщини. Народився у сл. Михайлівка (Волгоградська обл., Російська Федерація). Закінчив Московський хіміко-технологічний інститут ім. Д. І. Менделєєва (1930), працював завідувачем кафедри органічної хімії і хімії нафти (1938–1962) цього Інституту. Одночасно у 1938–1941 рр. працював професором Московського технологічного інституту харчової промисловості. З 1940 р. був завідувачем кафедри органічної хімії та хімії нафти Московського нафтового

інституту ім. І. М. Губкіна, у 1943–1947 рр. очолював цей Інститут. У 1949–1958 рр. керував лабораторією та відділом Інституту нафти АН СРСР. У 1947–1949 рр. працював заступником міністра вищої освіти СРСР. Був обраний головним вченим секретарем Президії АН СРСР (1949–1958). Депутат Верховної Ради РСФСР 4-го і 5-го скликань (1955–1962). З 1958 р. очолював Інститут нафтохімічного синтезу АН СРСР. З 1957 р. – голова Правління Асоціації сприяння ООН у СРСР, голова Редакційно-видавничої ради АН СРСР (1961–1962), член бюро Ради з координації діяльності академій союзних республік. Досліджував проблеми нітрування, галогенування, полімеризації і алкілювання вуглеводородів різних класів, а також проводив аналіз фізико-хімічних властивостей кремнійорганічних сполук, можливості їх синтезу. За його ініціативи проблема «нафтохімія» була виділена як самостійний напрямок наукових досліджень; сприяв організації спеціалізованих інститутів нафтохімічного профілю (Інститут нафтохімічних процесів АН Азербайджанської РСР, Інститут хімії нафти Сибірського відділення АН СРСР, Інститут хімії нафти й природних солей АН Казахської РСР), ряду нафтохімічних лабораторій у дослідницьких і навчальних інститутах. Ім'я вченого присвоєно Інституту нафтохімічного синтезу РАН. Був нагороджений двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора (1945), лауреат Державної премії СРСР (1949) і Ленінської премії (1962). Автор понад 300 наукових праць, зокрема: «О нитровании окислами азота углеводородов и других органических соединений» (1938), «Некоторые новые пути нитрования углеводородов» (1946), «Реакция алкилирования органических соединений олефинами» (1962) та ін. – Док. № 165.

90. Інститут точної механіки і обчислювальної техніки АН СРСР (нині – Інститут точної механіки і обчислювальної техніки імені С. О. Лебедева РАН) – було створено постановою РМ СРСР від 29 червня 1948 р. № 2369 на базі трьох інститутів АН СРСР: Інституту машинознавства, Енергетичного інституту та Математичного інституту, з метою розробки у СРСР нових засобів обчислювальної техніки, зокрема, швидкодіючої обчислювальної машини. Директором Інституту було призначено М. Г. Бруєвича. З 1949 р. після появи перших відомостей про американську машину ENIAC науковцями Інституту велась робота з макетування окремих елементів ЕОМ, були проведені відповідні випробування різних варіантів тригерних схем, розроблені численні схеми лічильників, суматорів, дешифраторів; створено відділ швидкодіючих обчислювальних машин. На початку 1950 р. директором Інституту став академік М. А. Лаврентьєв. У червні 1953 р. його очолив С. О. Лебедев. В Інституті були розроблені: обчислювальні машини БЕСМ, М-20, М-220, БЕСМ-2, М-50, БЕСМ-4, Ельбрус 1-К2, АС-6, ЕВМ 5Е261, Діана-1, Діана-2. Окрім обчислювальних машин, Інститутом також здійснювалась розробка електронних пристроїв та обладнання; проводились високоточні обрахунки, вивчались питання інформаційної безпеки, криптографії, сенсорних мереж та ін.; проводилось проектування та впровадження інформаційних систем загальноросійського масштабу для державних та комерційних замовників. Було впроваджено ряд цінних технологій, зокрема, високошвидкісної арифметики (1955), створено першу програму з автоматизації проектування друкованих плат (1963), відмовно-стійку систему безперервної дії з повним апаратним контролем (1964), експери-

ментальну базу голографічних запам'ятовуючих пристроїв (1969), розроблено ЕВМ 5Е51 (1972), симетричну багатопроцесорну систему з загальною пам'яттю 10 ЦПУ (1979), освоєно виробництво багатокристальних мікроборок для МВК «Ельбрус-2» (1982), створено технологію подвійної компіляції (1986), високошвидкісні волокно-оптичні мультиплектори (1994), спеціалізований обчислювач «Ростов» (1997). У 1979 р. Інститут був нагороджений орденом Трудового Червоного прапора, а понад 100 його співробітників стали лауреатами премій: Ленінської, Російської Федерації, Ради Міністрів СРСР та Державної премії СРСР; отримали звання Героя Соціалістичної Праці, нагороджені орденами і медалями Російської Федерації та СРСР. За час діяльності Інституту його співробітниками були вчені: Б. А. Бабаян, В. С. Бурцев, Ф. П. Галецький, В. П. Іванников, Л. М. Корольов, О. С. Крилов, В. А. Мельников, Ю. І. Митропольський, Г. Г. Рябов, А. А. Соколов, М. В. Тяпкін та ін. – *Док. № 167.*

91. Батуров Петро Микитович (10.08.1910–02.12.1987) – економіст. Працював на інженерно-економічному факультеті Ленінградського політехнічного інституту ім. М. І. Калініна – доцентом кафедри «Економіка і управління металургійним виробництвом», заступником декана (1951–1956), та деканом (1956–1968). Основні праці присвячені історії техніки і організації металургійного виробництва: «Организация и планирование металлургических предприятий» (1958), «Организация и планирование металлургического производства» (1964). – *Док. № 175.*

ФОТОДОКУМЕНТИ

Президія Республіканської конференції з історії Великої Вітчизняної війни (зліва направо): П. Г. Сафіонов, Д. В. Гак, А. О. Введенський, Г. Г. Ємельяненко, Ф. П. Шевченко, П. П. Гудзенко, І. І. Слинько, П. І. Павлюк. Київ, 2–3 березня 1946.

С. В. Дроздов, к. ф.-м. н., старший науковий співробітник Полтавської гравіметричної обсерваторії АН УРСР під час монтажу двокамерного астрографа для спостереження і фотографування неба. Полтава, 20 березня 1946.

З. А. Виноградова, к. б. н., молодший науковий співробітник лабораторії порівняльної біохімії Карадзької біологічної станції АН УРСР спостерігає за моллюсками Чорного моря. Кримська обл., 17 жовтня 1946.

Академік М. О. Лаврентьев, віце-президент АН УРСР, директор Інституту математики АН УРСР у робочому кабінеті. Київ, жовтень 1946.

І. Д. Старчук, к. і. н., старший науковий співробітник (справа) і О. В. Фенін, молодший науковий співробітник Львівського відділу Інституту археології АН УРСР обробляють археологічний матеріал з розкопок Пліснеського городища поблизу с. Підгірці Львівської обл. Львів, листопад 1946.

Академік О. О. Богомолець, Президент АН УРСР, директор Інституту клінічної фізіології АН УРСР серед співробітників: зліва направо 1-й ряд– Н. Б. Медведєва, чл.-кор., старший науковий співробітник відділу патофізіології; Р. Є. Кавецький – чл.-кор., заввідділу; О. О. Богомолець; 2-й ряд – П. Д. Марчук і Олег О. Богомолець – старші наукові співробітники відділу патофізіології. Київ, 1946.

Академік В. П. Філатов, директор Українського науково-дослідного інституту очних хвороб і тканинної терапії у робочому кабінеті. Одеса, 1946.

Член-кореспондент Л. М. Славін, заступник директора з наукової роботи Інституту археології АН УРСР, директор Державного історичного заповідника «Ольвія» АН УРСР і Ф. М. Шгітельман, науковий співробітник (зліва) досліджують глиняний посуд з археологічних розкопок в Ольвії. Миколаївська обл., 1946.

Л. М. Гутман, молодший науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. С. О. Патона АН УРСР в лабораторії технологічного зварювання за наплавленням замків бурильних труб для нафтопромисловості. Київ, 1946.

Співробітники Інституту будівельної механіки АН УРСР: зліва направо 1-й ряд – П. М. Варвак, О. І. Стрельбицька – старші наукові співробітники відділу стійкості конструкцій, М. В. Корноухов – чл.-кор., заввідділу стійкості конструкцій, А. М. Василенко – старший науковий співробітник відділу відновлювання конструкцій; 2-й ряд – В. Г. Чудновський – завідувач механічної лабораторії, Д. В. Вайнберг – старший науковий співробітник відділу міцності й динаміки деталей машин. Київ, [1946].

Академік Є. О. Патон, віце-президент АН, директор Інституту електрозварювання АН УРСР і чл.-кор. Є. С. Бурксер, заввідділу геохімії Інституту геологічних наук АН УРСР з курсантами училища самохідної артилерії. Київ, 24 травня 1947.

В. А. Мовчан, д. б. н., старший науковий співробітник відділу екології Інституту зоології АН УРСР (зліва); Г. І. Самохлинський, завідувач науково-дослідницьким опорним пунктом рибальства Міністерства сільсько-го господарства УРСР і Є. М. Французова, студентка Київського університету на рисових плантаціях колгоспу «Шлях Леніна», де вирощують дзеркального коропа. Миколаївська обл., Вознесенський р-н, серпень 1947.

Загальні збори АН УРСР. 1-й ряд зліва направо: академіки Б. І. Чернишов, П. Г. Тичина, Є. О. Патон, В. М. Свечников, Б. С. Лисін, П. П. Будников. Київ, грудень 1947.

З. М. Климовицька, старший науковий співробітник лабораторії живлення рослин Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР під час роботи у лабораторії Інституту. Київ, 1947.

Академік О. І. Білецький, директор Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР; акад. Л. А. Булаховський, директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР і літературознавець Р. М. Самарін під час відпочинку (зліва направо). Київ, 1947.

М. Ю. Смішко, завідувач Львівського відділу Інституту археології АН УРСР переглядає матеріал з археологічної колекції «Давні слов'янські пам'ятки України». Львів, 1947.

Г. П. Александров, кандидат хімічних наук, завідувач лабораторії Львівського відділу Інституту геологічних наук АН УРСР і молодший науковий співробітник В. Опришко в лабораторії. Львів, 5 лютого 1948.

К. В. Хрушова-Карпенко, к. т. н., учений секретар Інституту електротехніки АН УРСР за роботою у лабораторії. Київ, 31 березня 1948.

В. А. Мовчан, д. б. н., завідувач лабораторії екології риб Інституту зоології АН УРСР (1-й справа) розглядає плідників дзеркального і лускатого коропів у колгоспі Тарашанського р-ну. Київська обл., червень 1948.

Академік С. О. Лебедев, директор Інституту електротехніки АН УРСР з членами секції юних електротехніків. Київ, 14 липня 1948.

Академік Б. В. Гнеденко, завідувач Львівського відділу Інституту математики АН УРСР під час роботи у своєму кабінеті. Львів, 14 липня 1948.

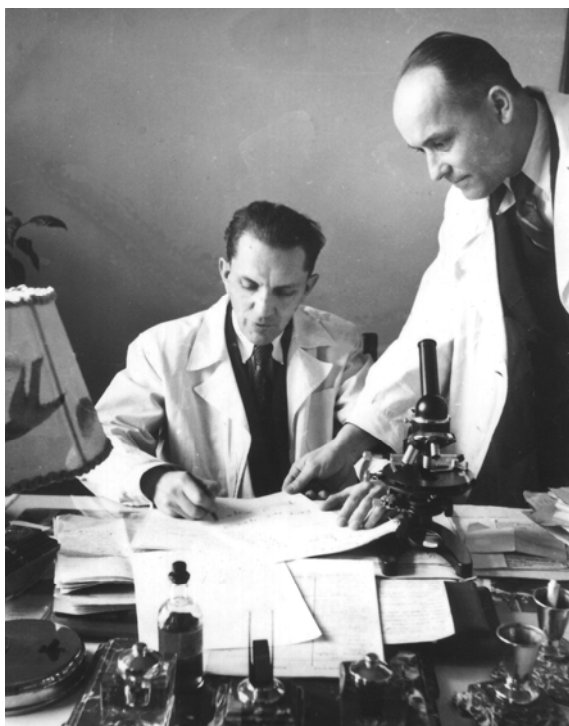
Член-кореспондент Е. Г. Співак, директор Кабінету по вивченню єврейської мови, літератури та фольклору АН УРСР зі своєю дружиною. Вересень 1948.

В. К. Лебедев, к. т. н., старший науковий співробітник відділу електроапаратури Інституту електрозварювання ім. С. О. Патона АН УРСР випробовує новий апарат для автоматичного зварювання. Київ, 18 жовтня 1948.

Академік П. А. Власюк, голова Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР, заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії живлення рослин Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР в лабораторії. Київ, 20 жовтня 1948.

Член-кореспондент Р. Є. Кавецький, директор Інституту клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР (зліва) і П. Д. Марчук, старший науковий співробітник відділу патофізіології аналізують результати вивчення взаємодії ракових пухлин. Київ, листопад 1948.

Академік О. І. Душечкін, директор Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (3-й зліва) проводить практичні заняття у лабораторії агрохімії зі студентами Київського інституту сільського господарства. Київ, 9 грудня 1948.

Група академіків АН УРСР у галузі сільського господарства (зліва направо): О. Н. Соколовський – директор Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР; А. О. Василенко – директор Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР; П. С. Погребняк – директор Інституту лісівництва АН УРСР; П. А. Власюк – голова Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР. Київ, грудень 1948.

Академік Г. М. Савін, завідувач Львівського відділу Інституту гірничої механіки ім. М. М. Федорова АН УРСР (1-й зліва); В. М. Кияниця, д. т. н.; С. М. Смоленський, д. пед. н.; Г. П. Губенко, заслужений діяч науки і техніки і Я. П. Беркман, д. хім. н., лауреат Державної премії. Львів, 1948.

С. М. Гершензон, д. б. н., старший науковий співробітник відділу генетики Інституту зоології АН УРСР (праворуч) і лаборант О. І. Яровенко перевіряють стан метеликів дубового шовкопряду. Київ, 1948.

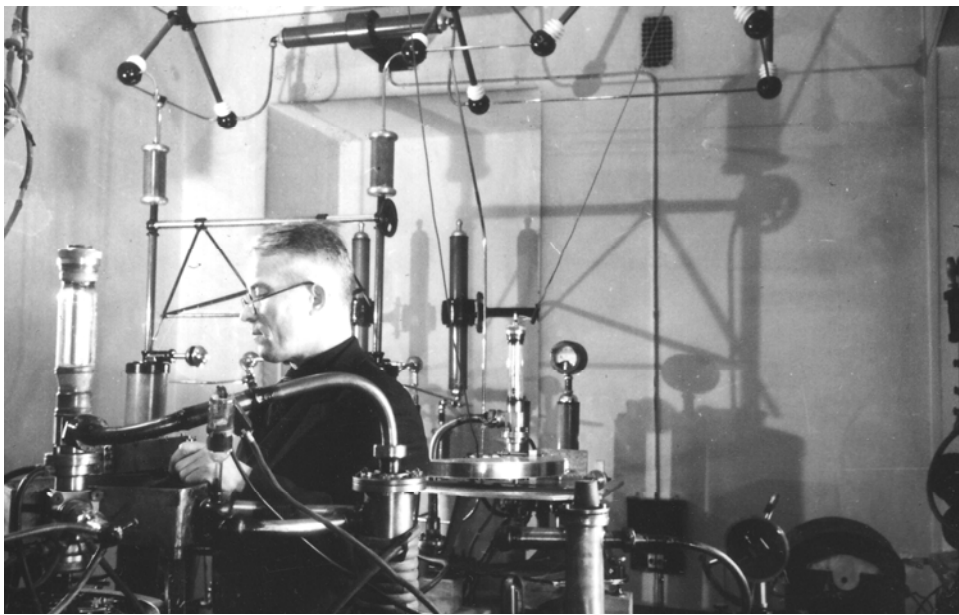
Академік А. О. Василенко, директор Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР, заступник голови Відділу сільськогосподарських наук АН (у центрі) з Героями Соціалістичної Праці колгоспу ім. Сталіна Л. Є. Торбачевим, Г. О. Степановим, О. О. Кошек, О. Д. Гулай. 5 лютого 1949.

Член-кореспондент С. І. Маслов, завідувач відділу української давньої літератури Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР виступає з доповіддю на зборах у Державній публічній бібліотеці УРСР, присвячених 375-річчю від дня виходу першої друкованої книги Івана Федорова на Україні. Київ, 26 лютого 1949.

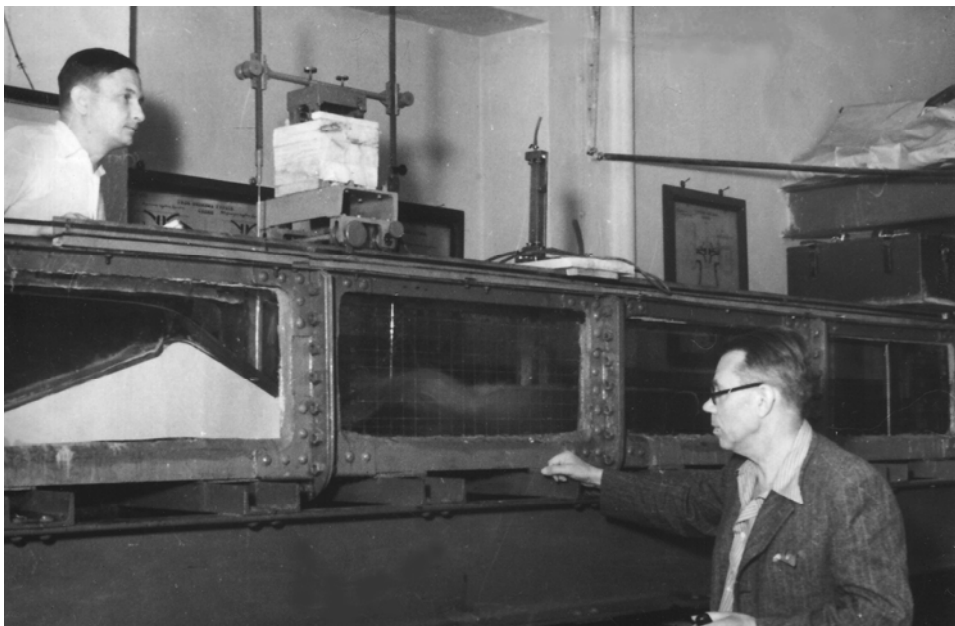

Група учасниць першої конференції жінок-учених м. Львова (зліва направо): Є. В. Голумєєва, Л. Б. Уманська, В. Г. Ткачук, Н. В. Дейнеко, Л. Ф. Деркач, Г. Я. Левицька, В. І. Щербиніна, Є. І. Хмельницька. Львів, березень 1949.

Академік Л. К. Гребень, завідувач відділу тваринництва Інституту зоології АН УРСР (1-й справа), С. Р. Ткаченко, чабан радгоспу «Червоний чабан», В. К. Дроботько, чабан заповідника «Асканія-Нова» оглядають племінного барана Юрка. Херсонська обл., Асканія-Нова, 20 травня 1949.

М. Д. Борисов, завідувач рентгеноспектральної лабораторії відділу металознавства Інституту чорної металургії АН УРСР під час вивчення складу нових сплавів металів. 22 травня 1949.

Б. А. Пишкін, завідувач відділу гідротехніки Інституту гідрології і гідротехніки АН УРСР (справа) і М. М. Біляшевський, молодший науковий співробітник цього ж відділу вивчають умови гасіння енергії води. Київ, 31 травня 1949.

А. З. Одуха, директор Львівської Бібліотеки АН УРСР (в центрі); Я. В. Янчак, завідувач відділу комплектування і С. С. Врублевська, старший бібліотекар розглядають збірник давніх атласів, що зберігається в Бібліотеці. Львів, серпень 1949.

Академік М. В. Луговцов, директор Інституту чорної металургії АН УРСР (1-й справа) з відомими знатними металургами: [Н. Е.] Цимінатиш, [І. Г.] Коробовим, [В.] Коберідзе. Сталіно (тепер Донецьк), 4 вересня 1949.

Учасники Всесоюзної наради з будівельної механіки (зліва направо): 1-й ряд – В. О. Гастев (Ленінград), О. М. Динник (Київ), В. З. Власов (Москва), А. П. Смирнов (Москва), С. Н. Никифоров (Москва); 2-й ряд – Винокуров (Харків), К. К. Гайліс, М. В. Корноухов (Київ), Я. Е. Шутка, Я. Л. Нудельман (Одеса), П. М. Варвак (Київ), Алексеев, Ю. М. Альошинський (Москва), В. Г. Чудновський (Київ), В. І. Реут (Одеса), М. С. Соломенко. Грудень 1949.

Академік А. О. Василенко, директор Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР (зліва), І. Н. Романенко, завідувач відділу економіки сільського господарства Інституту економіки АН УРСР (в центрі), П. Є. Горбач, голова колгоспу ім. Сталіна оглядають сільськогосподарську техніку. Кам'янець-Подільська обл., Ружичнянський р-н, 1949.

Академік Г. М. Савін, ректор Львівського державного університету ім. І. Франка у робочому кабінеті. Львів, 1949.

І. І. Марченко, к. с.-г. н., старший науковий співробітник лабораторії морфогенезу Інституту генетики і селекції АН УРСР за дослідженням бульби нового гібриду (соняшник з топінамбуром). Харків, січень 1950.

Академік В. М. Корецький, голова Комісії по історії вітчизняної науки і техніки АН УРСР, директор Сектора держави і права АН УРСР (1-й зліва) з аспірантами кафедри міжнародного права Харківського юридичного інституту. Харків, 14 березня 1950.

Учасники засідання виїзної сесії Інституту історії України АН УРСР (справа наліво): О. Ф. Єрмоленко та В. А. Жебокрицький – старші наукові співробітники Інституту історії України АН УРСР; Н. К. Бутвін – викладач Станіславського педучилища, П. П. Білик. Львів, 20 квітня 1950.

Співробітники Інституту електротехніки АН УРСР лауреати Сталінської премії акад. С. О. Лебедев, директор Інституту (зліва) і Л. В. Цукерник, заступник директора з наукової роботи знайомляться з трасами новобудов. Київ, 21 вересня 1950.

Академік М. П. Барабашов, директор Астрономічної обсерваторії Харківського державного університету ім. О. М. Горького виступає на загальних зборах студентів і співробітників університету, присвячених виборам делегата на Другу всесоюзну конференцію прихильників миру. Харків, 30 вересня 1950.

Українські вчені за складанням плану НДР в галузі будівництва Каховського гідровузла, Південноукраїнського і Північнокримського каналів: (справа наліво) акад. О. В. Палладін – Президент АН УРСР, директор Інституту біохімії; І. Т. Швець – головний учений секретар Президії АН УРСР, директор Інституту теплоенергетики АН УРСР; акад. М. П. Семененко – віце-президент АН УРСР, завідувач відділу петрографії рудних покладів Інституту геологічних наук АН УРСР і Ф. Д. Овчаренко – старший науковий співробітник Інституту загальної та неорганічної хімії АН УРСР. Київ, 10 жовтня 1950.

Нарада співробітників академічних установ та професорів харківських вузів у Будинку учених: зліва направо у 1-у ряду – чл.-кор. А. П. Філіппов, чл.-кор. П. П. Карпукін, акад. О. Н. Соколовський, акад. Г. Ф. Проскура, чл.-кор. І. М. Ліфшиць, Я. Ткаченко, Б. Г. Лазарєв. Харків, 12 жовтня 1950.

Академік О. Н. Соколовський, директор Лабораторії ґрунтознавства АН УРСР вивчає мапу зрошування ґрунтів в районі будівництва Каховської ГЕС, Південноукраїнського і Північнокримського каналів. Харків, 17 грудня 1950.

Академік О. В. Палладін, Президент АН УРСР, директор Інституту біохімії АН УРСР (справа) і його учень, чл.-кор. В. О. Беліцер, завідувач лабораторії ферментів Інституту у лабораторії за проведенням дослідів. Київ, грудень 1950.

Академік Є. О. Патон, віце-президент АН, лауреат Сталінської премії, Герой Соціалістичної Праці, директор Інституту електрозварювання АН УРСР (у центрі) з синами Б. Є. Патон, заступником директора з наукової роботи Інституту (справа) і В. Є. Патон, старшим науковим співробітником відділу проектування, виготовлення і випробування моделей нової апаратури Інституту. Київ, 1950.

Співробітники Інституту математики АН УРСР: акад. О. Ю. Ішлінський, директор Інституту математики АН УРСР (2-й зліва у 1-у ряду) та чл.-кор. Ю. Д. Соколов, завідувач відділу механіки Інституту математики АН УРСР (2-й у 2-у ряду) із співробітниками Інституту. Київ, 1950.

Член-кореспондент М. М. Кулешов, заступник директора з наукової роботи Інституту генетики і селекції АН УРСР (зліва) і секретар Лозовського районного комітету КП(б)У П. Г. Клименко перевіряють якість сівби кукурудзи в підшефному колгоспі. Харківська обл., 1950.

Член-кореспондент Д. Л. Фердман, заступник директора з наукової роботи, завідувач лабораторії біохімії м'язової тканини (у центрі) серед співробітників Інституту біохімії АН УРСР. Київ, 1950.

Член-кореспондент О. І. Смирнова-Замкова, завідувачка відділу патології Інституту клінічної фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР під час роботи. Київ, 1950.

Академік Б. І. Чернишов, віце-президент АН УРСР, директор Інституту геологічних наук АН УРСР серед студентів Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. [1944 – 1950].

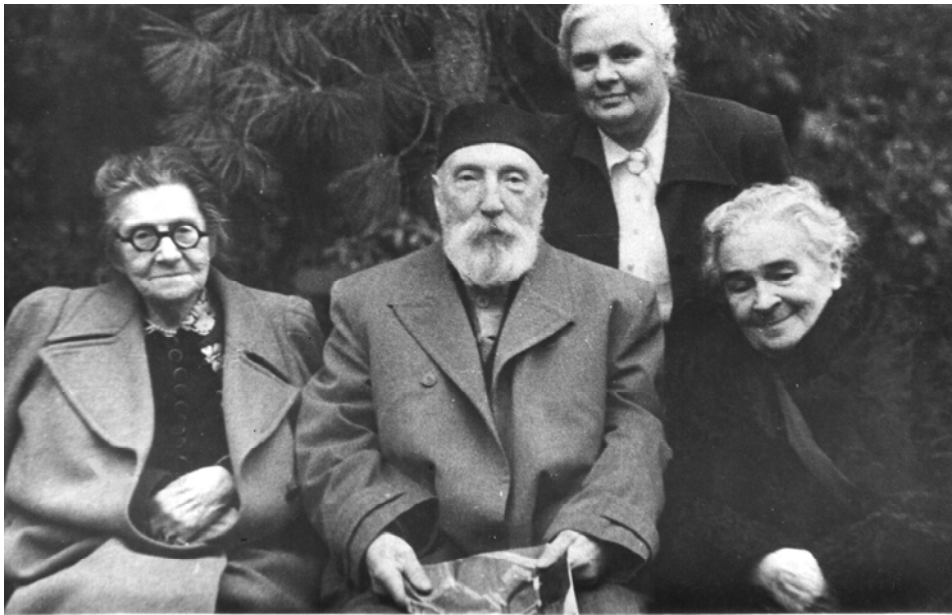
Академік Є. О. Патон, директор Інституту електрозварювання АН УРСР, віце-президент АН УРСР (3-й зліва) з дружиною та синами Борисом (2-й зліва) і Володимиром та їх дружинами. Київ, [1940-і].

Академік О. І. Бродський, директор Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР (справа) з поетом М. П. Бажаном. [1946–1950].

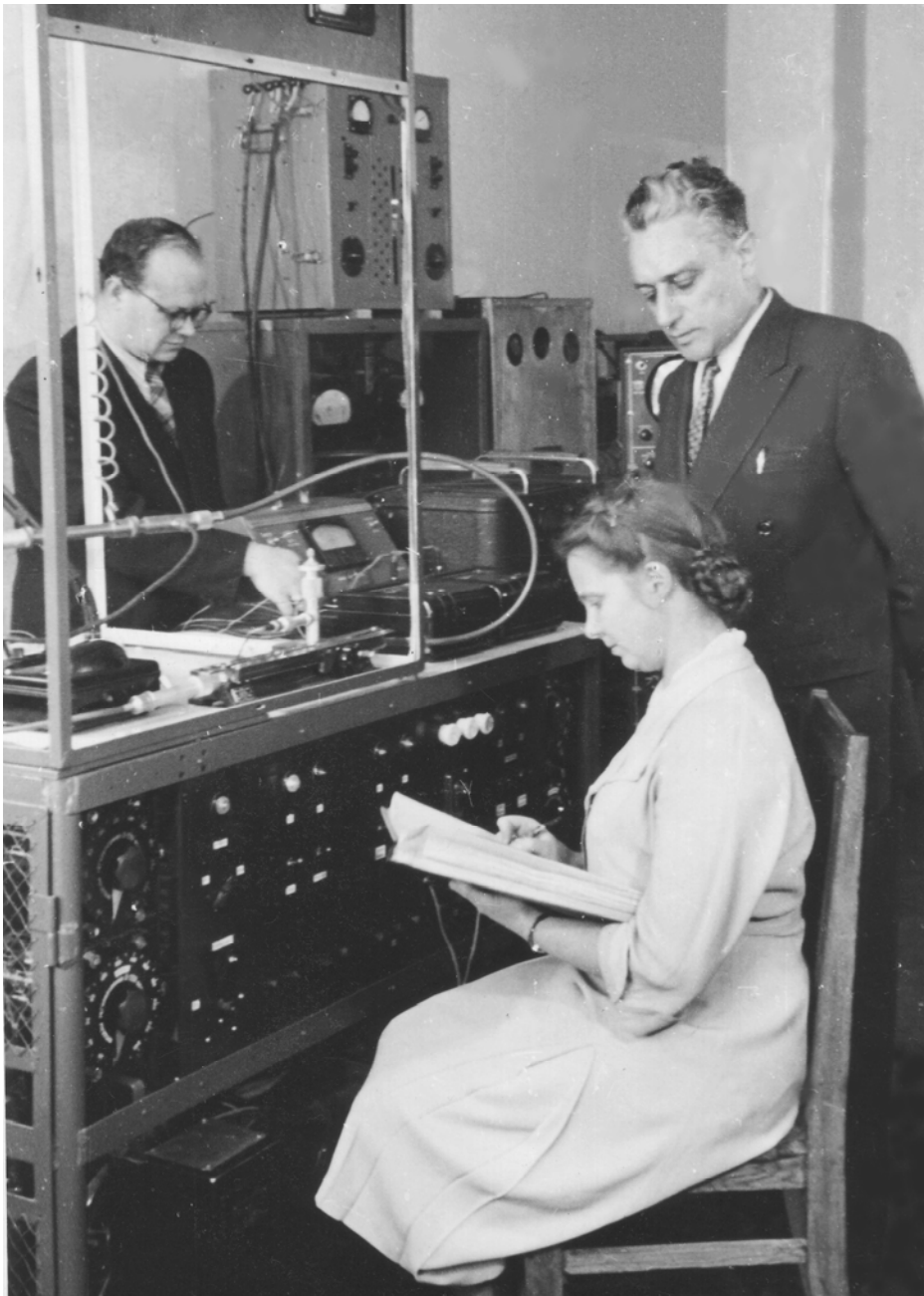
Академік П. М. Першин, директор Інституту економіки АН УРСР (1-й ряд, 2-й зліва) з співробітниками Інституту. [1948–1950].

Академік В. П. Філатов, директор Українського науково-дослідного інституту очних хвороб і тканинної терапії з дружиною В. В. Скородинською (стоїть), О. Л. Кніппер-Чеховою, дружиною А. П. Чехова (1-а зліва) і М. П. Чеховою, сестрою А. П. Чехова на відпочинку. [1950].

Член-кореспондент М. В. Корноухов, завідувач відділу стійкості конструкцій Інституту будівельної механіки АН УРСР читає лекцію у Київському інженерно-будівельному інституті. Київ, [1950].

Член-кореспондент С. І. Тетельбаум, завідувач лабораторії високочастотної техніки Інституту електротехніки АН УРСР (праворуч) з співробітниками під час роботи. Київ, [1950].

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Агарков М. М. – 123
Адельгейм Є. Г. – 296
Айземан Б. Ю. – 485
Айзеншток І. Я. – 296
Акопов С. А. – 76
Аксентьева З. М. – 173
Александров А. В. – 436
Александров Г. П. – 548
Алексеев – 558
Алентьев О. О. – 124, 131, 249
Алієв Г. Б. – 119
Алмазов О. М. – 260
Альошинський Ю. М. – 558
Альперн Д. О. – 174
Амброз О. І. – 358
Андреев А. А. – 79
Андреев М. Б. – 206
Асніс А. Ю. – 157
Атабеков [Н.] – 119
Афанасьєв Д. Я. – 353
Ахієзер О. І. – 28
Ахієзер Н. І. – 167
Ашкіназі М. С. – 349
- Ба**бинець А. Є. – 131
Бабко А. К. – 173, 351
Бажан М. П. – 88, 114–116, 127, 131, 132, 135, 155, 161, 162, 234, 236, 241–243, 246, 266, 274, 339, 568
Балабай П. П. – 105, 174
Банах С. С. – 424
Барабашов М. П. – 562
Баранівський О. М. – 284, 323, 415
Барановський П. П. – 264, 265
Баранський М. М. – 119
Баренбойм – 91
Батуров П. М. – 457
Бачуріна Г. Ф. – 183, 260, 262, 365
Безпалій І. Г. – 260
Берг Л. С. – 119
Берія Л. П. – 161
Беркман Я. П. – 553
- Бернштейн М. Д. – 441
Бернштейн С. Н. – 167, 463
Бессараб М. П. – 482
Бетехтін А. Г. – 423, 429
Белінський В. Г. – 294
Беліцер В. О. – 32, 359, 564
Белоус О. Г. – 39, 477
Белоусов С. М. – 207
Белянкін Ф. П. – 22, 277–279, 395, 457, 458, 490
Білай В. Й. – 33, 361, 409, 485
Білецький А. О. – 208
Білецький О. І. – 8, 9, 46, 87, 97, 110, 208, 211, 213, 276, 277, 280, 441, 459, 478, 547
Білий М. Д. – 357, 452, 484
Білик Г. І. – 353, 483
Білик П. П. – 561
Білодід І. К. – 23
Біляшевський М. М. – 557
Блажчук В. М. – 461
Блохінцев Д. І. – 167
Бобкова В. С. – 329
Бобряк І. І. – 484
Боголюбов М. М. – 27, 35, 100, 171, 248, 409, 473, 480
Богомолець О. Г. – 86
Богомолець Олег О. – 542
Богомолець О. О. – 9, 45, 61, 63, 66, 72, 79, 81, 85–87, 92, 105, 542
Богусевич В. А. – 77
Бойко І. Д. – 148
Бойко М. Ф. – 208
Бойко [Н.] – 130
Бондарев – 401
Бондаренко В. В. – 23, 205
Бондар М. І. – 364
Бондарчук В. Г. – 314
Бондарь І. І. – 242, 243
Борзаковська І. В. – 453
Борзяк П. Г. – 481
Борисенко А. М. – 226, 228

- Борисов М. Д. – 462, 481, 556
 Борковський В. І. – 41
 Бошко В. І. – 122–124
 Брагінець А. С. – 85, 205
 Брадїс Є. М. – 353
 Брагусь С. М. – 123
 Брежнєв Л. І. – 414
 Бреус К. А. – 348
 Брінєва-Ніконова В. С. – 226
 Бродський О. І. – 29, 46, 98, 102, 126,
 162, 167, 172, 278, 409, 568
 Броуде В. Л. – 481
 Брюллов К. П. – 466
 Будников П. П. – 99, 169, 409, 546
 Буланкін І. М. – 174
 Булаховський Л. А. – 41, 110, 208,
 211, 213, 280, 478, 479, 547
 Бунін К. П. – 267
 Бурвіков І. І. – 71
 Бурвікова – 454
 Бурксер Є. С. – 30, 126, 131, 222, 223,
 545
 Бурксер Л. Є. – 349
 Бутвін Н. К. – 561
 Бутник-Сівєрський Б. С. – 209, 320
 Бухало С. М. – 145
- Вавілов С. І.** – 76, 439
 Вайнберг Д. В. – 544
 Вайнберг М. Ц. – 399
 Вайнштейн А. С. – 356
 Вайсберг З. М. – 29, 349
 Валуєв В. М. – 83, 91, 131, 151, 222,
 223, 237
 Вальтер А. К. – 28
 Валяшко М. А. – 126
 Варвак П. М. – 544, 558
 Василенко А. М. – 544
 Василенко А. О. – 39, 46, 107, 222, 281,
 330, 331, 409, 471, 553, 554, 559
 Василенко П. М. – 39
 Васильченко С. В. – 40, 207, 439,
 440
 Введенський А. О. – 540
 Вендт В. П. – 360
 Веселовський Б. В. – 457
 Виноградова З. А. – 226, 227, 541
 Виноградов К. О. – 105, 174, 226–228,
 279
 Винокуров – 558
- Висоцький Г. М. – 199
 Вишинський А. Я. – 78
 Вишневецький – 228, 229
 Вишневецький І. Ф. – 458, 460
 Відиченко І. – 416, 423, 430
 Візе В. Ю. – 119
 Візир А. П. – 453
 Візір (Візер) П. Є. – 129, 260
 Вільямс В. Р. – 255, 256, 259, 262, 269,
 317, 332, 336, 486
 Вірник Д. Ф. – 205
 Владимиров В. І. – 356, 357, 484
 Власенко В. Г. – 77, 81, 83, 87, 94,
 125, 151, 152, 161, 245, 246, 281,
 285, 286, 328
 Власов В. З. – 558
 Власов О. В. – 82, 91
 Власова Є. М. – 482
 Власюк П. А. – 15, 38, 61, 222, 249,
 268, 276, 277, 331, 337, 368,
 409, 462, 486, 551, 553
 Воблий К. Г. – 99
 Вовчок Марко – 40, 439
 Возняк М. С. – 12, 112, 424, 426, 427,
 440, 441
 Войцеховський Р. В. – 479
 Волковиський Л. І. – 479
 Волошкевич Г. З. – 35, 247, 470
 Вольф М. Б. – 119
 Воробйов Д. В. – 256
 Воронова Н. О. – 461
 Воронцов Д. С. – 175
 Воропаєв С. Я. – 226
 Ворошилов К. Є. – 78, 338
 Врублевська С. С. – 557
 Вязовченко – 454
 Вялов О. С. – 14, 30, 271, 272, 314,
 427
- Гайліс К. К.** – 558
 Гак Д. В. – 206, 424, 540
 Гапочка П. М. – 274
 Гастєв В. О. – 558
 Гельман В. М. – 478
 Гершензон С. М. – 20, 32, 260–262,
 268, 354, 554
 Гітлер А. – 425
 Гнеденко Б. В. – 27, 118, 463, 550
 Гозенпуд А. Я. – 207, 211, 296, 320,
 322

- Голейчук Т. Я. – 113
 Голик О. З. – 23, 222, 452
 Головін П. В. – 101, 351
 Голумєєва Є. В. – 555
 Гомораки, родина – 440
 Гонга Т. Т. – 215, 218
 Гончаров В. К. – 463
 Горбач П. Є. – 559
 Горделадзе Ш. Г. – 103, 173
 Горецький П. Й. – 208
 Горелік Л. Е. – 39, 206, 399, 477
 Городній П. Т. – 386, 399, 400, 404
 Гороновський І. Т. – 343
 Горохов С. – 252
 Горький О. М. – 138, 158
 Грабовський П. А. – 40, 138, 439, 440
 Граціанський М. М. – 346, 347
 Гребень Л. К. – 556
 Григорович – 401
 Григор'єв А. О. – 119
 Григор'єв І. С. – 39, 471
 Григор'єва В. А. – 360
 Гринь Г. С. – 487
 Гришко М. М. – 15, 18, 20, 61, 80, 82, 94, 95, 106, 132, 133, 240, 257, 259, 268, 278, 281
 Грінберг Й. В. – 272
 Грінченко Л. П. – 329
 Грінченко М. О. – 329
 Грінченко О. М. – 487
 Грозін Б. Д. – 108
 Грудницька М. С. – 207
 Грушевий К. С. – 151, 444
 Грушевський М. С. – 109, 137, 205, 398
 Грушецький І. С. – 424
 Губенко Г. П. – 553
 Губергріц М. М. – 81
 Гудзенко П. П. – 149, 386, 540
 Гудзій М. К. – 211, 213
 Гулай О. Д. – 554
 Гулий М. Ф. – 103, 365
 Гумецька Л. Л. – 41
 Гуревич С. М. – 156
 Гурильова М. А. – 257, 488
 Гуслистий К. Г. – 147
 Гутман Л. М. – 544
 Гутуров – 83
- Давидов** – 238
- Давидов О. С. – 28, 481
 Дайн Б. Я. – 349
 Данилов В. І. – 29, 474
 Дашкевич В. Я. – 213
 Дей О. І. – 209
 Дейнеко Н. В. – 555
 Делоне Л. М. – 20, 37, 258, 268, 290, 488
 Денисьєвський Б. С. – 488
 Деркач Л. Ф. – 555
 Деркач М. Д. – 113
 Деркач П. М. – 441
 Джавахішвілі О. М. – 119
 Джигомон І. М. – 92, 93, 238, 239, 338, 340, 387, 396
 Динник О. М. – 98, 99, 108, 276, 278, 558
 Діброва О. Т. – 119
 Дмитрієв [Ю. Н.] – 78
 Добринін М. К. – 424, 429
 Доброклонський М. В. – 78
 Доброхотов М. М. – 13, 36, 267, 384, 408, 421, 491
 Доброчаєва Д. М. – 353
 Довженко В. Д. – 209
 Докучаєв В. В. – 269, 332, 336, 465
 Дорошенко К. П. – 208
 Дорфман А. Ш. – 454
 Доценко Б. П. – 417, 418
 Дрига І. О. – 364
 Дроботько В. Г. – 105, 174, 260, 279, 458, 485
 Дроботько В. К. – 556
 Дрога М. Д. – 113
 Дроздов С. В. – 540
 Дубінін К. – 145
 Дубянський О. А. – 167
 Дудко Д. А. – 453
 Дудник В. А. – 427
 Думанський А. В. – 29, 101, 102, 126, 162, 172, 222, 278, 458, 482
 Душечкін О. І. – 38, 61, 106, 223, 230, 249, 280, 367, 409, 487, 552
 Дятловицька Б. І. – 481
 Дьяченко В. Є. – 348
- Едельштейн** Я. С. – 119
Епштейн С. Ф. – 359
- Ємельяненко** Г. Г. – 85, 205, 540

- Єпішев О. О. – 263, 276
 Єрмак В. – 436
 Єрмоленко О. Ф. – 561
 Єфіменко П. П. – 40, 213, 280, 418, 419, 450, 459, 479
- Ж**данов А. О. – 78, 92, 145
 Жебокрицький В. А. – 561
 Железняк Й. А. – 454
 Жидков Г. В. – 78
 Журавська І. Ю. – 441
 Журбін О. І. – 256
- З**аболотний В. Г. – 224, 235
 Заболотний Д. К. – 16, 155
 Зайцева Т. В. – 208
 Загородонець А. І. – 352
 Залізник – 454
 Зарицький М. О. – 118
 Затенацький Я. П. – 209, 320
 Захарченко Н. Л. – 370
 Збронцева О. Р. – 113
 Зведенюк П. Х. – 399
 Зверезомб-Зубовський Є. В. – 488
 Зданевич Б. І. – 208
 Зерницька – 429
 Зеров Д. К. – 104, 174, 222, 260, 279
 Зеров К. К. – 484
 Зібер М. І. – 137, 206
 Зінгерман Я. П. – 481
 Зіновьєва Х. Г. – 361
 Золотий З. Б. – 454
 Золотоверхий І. Д. – 266, 338, 386
 Зосимович Д. П. – 248, 344
- І**ванов В. Є. – 28
 Іванов Л. М. – 148
 Іжевський В. П. – 235
 Ільїн В. С. – 208
 Іносов В. Л. – 452
 Ісакович В. М. – 249, 400
 Ісаченко Б. Л. – 62, 98, 105
 Ішлінський О. Ю. – 565
 Іщенко І. І. – 96
 Іщенко І. М. – 174
- Й**ова П. В. – 251
- К**авецький Р. Є. – 105, 174, 279, 363, 542, 552
- Каганович Л. М. – 131, 132, 146
 Калашников О. Г. – 160
 Калениченко Л. П. – 209
 Калесник С. В. – 119
 Калинович М. Я. – 213, 478
 Калюжна П. Ф. – 346
 Каневський О. П. – 230
 Капашко – 462
 Карвайський В. В. – 119
 Каргер М. К. – 463
 Карлаш К. В. – 369
 Карманський П. С. – 425
 Карпенко В. В. – 420
 Карпенко Г. В. – 77, 86, 89, 235
 Карпинець І. І. – 12, 112
 Карпунін П. П. – 167, 563
 Касаткін Б. С. – 155
 Касименко О. К. – 280, 449, 459, 478
 Касьяненко В. Г. – 228
 Кафтанов С. В. – 76
 Кацнельсон А. І. – 296
 Кирилук Є. П. – 23
 Кириченко В. П. – 424, 429
 Кириченко І. М. – 208, 478
 Кисельов О. І. – 441
 Китицин Є. М. – 488
 Кияниця В. М. – 553
 Кіпріанов А. І. – 9, 13, 30, 101, 126, 127, 162, 168, 172, 222, 248, 264, 276–278, 351, 409, 458, 482
 Кіров С. М. – 145
 Кістяківський В. О. – 167
 Кістяківський О. Б. – 355
 Клименко [А. И.] – 91, 150
 Клименко П. Г. – 565
 Клишко – 401
 Климовицька З. М. – 486, 546
 Клупт В. С. – 119
 Ключник Л. – 218
 Кніппер-Чехова О. Л. – 569
 Коберідзе В. – 558
 Кобилецький Ю. С. – 441
 Кобилянська О. Ю. – 208, 439
 Ковалевський А. К. – 38, 367
 Ковалевський С. О. – 150
 Коваленко А. Д. – 461, 476
 Коваленко Л. А. – 148, 207
 Когоновський О. М. – 344
 Козланюк П. С. – 441
 Колесса Ф. М. – 99, 113, 424, 425

- Колісник Ф. І. – 367
 Колмогоров А. М. – 463
 Коломієць В. Т. – 433
 Комісаренко В. П. – 363
 Кондратьєв М. С. – 174
 Коненко Г. Д. – 358
 Кононенко І. Ф. – 81
 Консевич А. І. – 415, 476
 Константинов О. А. – 119
 Копиця Д. Д. – 87, 440, 441
 Кордуба М. М. – 113
 Корецький В. М. – 11, 20, 46, 276, 278, 458, 560
 Корнієць Л. Р. – 85, 132, 161, 245, 246, 338
 Корнійчук Г. П. – 350
 Корнійчук О. Є. – 87, 440, 441
 Корноухов М. В. – 35, 46, 108, 248, 408, 471, 490, 544, 558, 569
 Коробов І. Г. – 558
 Короткевич Г. Г. – 367
 Коротченко Д. С. – 24, 85, 88, 93, 96, 223, 234, 238, 239, 252, 253, 270, 272, 281, 284, 285, 286, 328, 340, 387, 396, 413, 416, 423, 430, 432, 450
 Косенко В. Ю. – 460, 480
 Косець М. І. – 484
 Костенко Н. К. – 206
 Костичев – 332, 465
 Костюк Г. С. – 205
 Коткова К. І. – 359
 Котляревський І. П. – 439, 440
 Котов М. І. – 262, 453
 Коцюбинська К. Я. – 207
 Коцюбинський М. М. – 40, 207, 293, 294, 440, 470
 Кошек О. О. – 554
 Красицький Д. Ф. – 115
 Крачковський І. Ю. – 119
 Крейн М. Г. – 27, 171
 Кремнева П. Д. – 226
 Кржижановський Г. М. – 325
 Крижанівський С. А. – 207
 Кримський А. Ю. – 440
 Крип'якевич І. П. – 12, 112, 424–426
 Криштофович А. М. – 98, 175
 Кропивницький М. Л. – 440
 Крощенко М. М. – 351
 Кузнцова [Г. А.] – 453
 Кукоєвицький – 454
 Кулешов М. М. – 565
 Куліш Пантелеймон – 439
 Кульський Л. А. – 152, 343, 344
 Куп'янський Й. Я. – 441
 Курашова В. С. – 207
 Курдюмов Г. В. – 29, 101, 162, 167, 172, 276, 278, 279
 Куриленко Й. М. – 207
 Куриленко О. Д. – 482
 Куришкін П. М. – 230
 Кухаренко Н. І. – 367, 401
 Кучеров П. С. – 35, 108, 222, 223, 279, 492
 Кучумов П. В. – 488
 Лаврентьєв М. О. – 9, 18, 27, 84, 98–100, 112, 150, 162, 171, 248, 278, 347, 409, 442, 473, 479, 541
 Лавріненко Д. Д. – 38, 366
 Лавров П. А. – 148
 Лавров Ф. І. – 209, 320
 Ладиженський О. М. – 123
 Лазарєв Б. Г. – 28, 29, 172, 461, 563
 Лазарєв В. М. – 77, 78
 Лазурський О. В. – 83, 487
 Лангер Н. О. – 156
 Ланська [Л. А.] – 226
 Ларін Б. О. – 208, 213, 214
 Латишев Г. Д. – 167
 Лашкарьов В. Є. – 13, 28, 100, 171, 173, 248, 278, 460, 480
 Лебедєв В. К. – 156, 551
 Лебедєв С. І. – 452
 Лебедєв С. О. – 14, 37, 108, 120–122, 194, 222, 248, 278, 279, 442, 471, 549, 561
 Левицька Г. Я. – 555
 Левінсон-Лессінг В. Ф. – 78
 Левченко С. П. – 208
 Лейпунський О. І. – 91, 100, 162, 167, 278
 Лемпицька В. К. – 453, 487
 Ленденська Л. Д. – 486
 Ленін В. І. – 57, 137, 139, 204, 210, 466
 Лисенко М. В. – 57, 88
 Лисенко П. С. – 208
 Лисенко Т. Д. – 255–257, 259, 262, 268, 269, 334, 335, 390

- Лисін Б. С. – 167, 169, 224, 546
Литвин К. З. – 124, 264, 272, 320
Лихвар Д. Ф. – 364
Лісовал П. З. – 486
Ліфшиць І. М. – 100, 101, 563
Логгінов Б. Й. – 366, 489
Ломов Г. П. – 251
Лось Ф. Є. – 147, 148
Луговцов М. В. – 36, 107, 280, 408, 461, 558
Лунін – 154
Лур'є О. Ю. – 174
Лучицький В. І. – 30, 102, 150, 162, 172, 278
Любимов О. В. – 75
Любимов – 133
Ляпунов А. М. – 463
Ляшенко В. І. – 480
Ляшенко О. Ф. – 357
Лященко П. І. – 40, 213, 398, 400
- Макара** А. М. – 156, 157
Макаров [В. Н.] – 77, 78
Маков К. І. – 30, 172, 215, 218, 222
Маленков Г. М. – 77, 78
Мальков Л. П. – 263, 264
Мальнев А. Ф. – 28, 461, 481
Манейкіс М. Л. – 367
Манжура І. І. – 439, 440
Мануільський Д. З. – 213, 320
Маньковський Б. М. – 388
Мариниченко В. Г. – 208
Маркевич О. П. – 32, 104, 260, 262, 279
Маркелов Г. І. – 105, 174
Марков А. А. – 463
Марковський Ю. М. – 260, 358, 484
Марченко І. І. – 257, 259, 489, 560
Марчук П. Д. – 260, 542, 552
Марчук П. М. – 481
Маслов С. І. – 213, 555
Матвєєв [Г. А.] – 423, 429
Матвійчук М. Ф. – 274, 275
Мацкевич В. В. – 333, 444, 449
Мацков Ф. П. – 488
Маяковський В. В. – 158, 466
Медведева Н. Б. – 62, 105, 542
Медведь Л. І. – 132, 231
Медведєв В. С. – 481
Медвинська Л. Ю. – 362
Медовар Б. І. – 157, 470
- Меженко Ю. О. – 135
Мельник С. – 154
Мельников Л. Г. – 215, 271, 273, 404, 413, 433, 442, 455
Мертенс Е. Б. – 460
Мирний Панас – 40, 138, 439, 440, 470
Мирчук П. М. – 28
Мирюта Ю. П. – 258, 268
Михайлова П. В. – 257, 259
Михайловський А. Г. – 453
Мишко Д. І. – 207
Мілях О. М. – 384, 452
Мінц І. І. – 212
Міселюк О. Г. – 460, 480
Мічурін І. В. – 39, 255–257, 259, 262, 268, 269, 463, 470, 477
Міщунін – 226
Мовчан В. А. – 32, 327, 328, 356, 472, 545, 549
Можейко О. М. – 487
Мокієнко Ф. В. – 154
Молотов В. М. – 51
Моргуліс Н. Д. – 28, 100, 481
Москатов П. Г. – 237, 238
Муравйов В. П. – 488
Мусієнко П. Н. – 209
- Нагорний** – 401
Назаренко І. Д. – 85, 145, 402, 420, 449–451
Наконечний М. Ф. – 208
Натансон Е. М. – 346
Неймарк І. О. – 29
Некряч Є. Ф. – 482
Неман Й. Г. – 96
Непомняща М. Л. – 362
Нечуй-Левицький І. С. – 439
Нємчинов В. С. – 439
Никифоров С. Н. – 558
Нікольський В. К. – 123
Ніконов П. П. – 226
Новиков Б. Г. – 355, 484
Новиков М. І. – 39, 85, 477
Нудельман Я. Л. – 558
- Овандер** М. Е. – 204, 205
Овчаренко П. М. – 236, 393
Овчаренко Ф. Д. – 404, 562
Огієвський А. В. – 408, 492
Огоновський В. П. – 12, 112

- Одуха А. З. – 557
Оканенко А. С. – 256, 259
Олейник – 83
Омельяновський (Омельяновський) М. Е. – 10, 20, 204, 205, 211, 280, 441
Онищенко Г. П. – 417
Опришко В. – 548
Орлов О. Я. – 31, 103, 136, 162, 167, 173, 279
Остафьєв – 461
Острроверх М. Х. – 401
- Павлій П. Д.** – 115
Павлов І. П. – 296, 469
Павлович М. В. – 435
Павлюк П. І. – 540
Пазюрич Ф. П. – 462
Палладін О. В. – 9, 24, 32, 47, 54, 61, 92, 103, 112, 116, 118, 127, 129, 136, 145, 150, 151, 155, 160, 174, 182, 218, 234, 236–238, 240, 244, 246, 250, 252, 267, 270–274, 276, 277, 279–281, 284, 285, 297, 311, 338, 339, 360, 386, 388, 395, 403, 404, 412, 416, 420, 421, 431, 433, 434, 439, 441–443, 445, 451, 455–458, 460, 472, 483, 562, 564
Палладіна Л. І. – 360
Панасенко І. П. – 401
Панащенко І. П. – 206, 400
Парфьонов [И. В.] – 225, 228
Пасічник (Пасечник) М. В. – 28, 222
Пастернак С. І. – 34
Пастернак Я. І. – 424, 425
Пастушин В. Ю. – 209
Патон Б. С. – 35, 156, 470, 564, 567
Патон В. С. – 108, 156, 470, 564, 567
Патон Є. О. – 9, 35, 46, 72, 90, 153, 157, 247, 276, 277, 279, 286, 312, 313, 339, 374, 378, 379, 389, 407, 489, 545, 546, 564, 567
Пацин – 116
Певзнер Ц. В. – 350
Пекар С. І. – 100, 171
Першин П. М. – 20, 40, 46, 280, 398, 400, 478, 568
Петровський М. Н. – 147–149, 213
Писаренко Г. С. – 15, 431
Пишкін Б. А. – 557
Підоплічко І. Г. – 225, 228, 355
- Підоплічко М. М. – 33, 361, 409, 485
Пінес Б. Я. – 100
Плеський Р. – 135
Плисецький М. М. – 209
Плотников В. О. – 101, 102
Погребецький М. Т. – 245
Погребняк П. С. – 9, 38, 106, 277, 278, 280, 323, 326, 328, 388, 390, 415, 439, 489, 553
Подгаєцький В. В. – 156
Познанський С. С. – 388
Полтавчук М. О. – 357, 484
Полоннік К. – 402, 403, 412, 413
Поляк Б. В. – 417, 418
Поляков І. М. – 20, 258, 268, 290
Поляков М. С. – 35, 188, 492
Полянський Ю. І. – 424, 425
Попов М. А. – 173
Попов М. Г. – 34
Попов П. А. – 226
Попов П. М. – 41, 71, 87, 209, 213, 214, 320, 479
Попов Ф. А. – 230, 233
Порфир'єв В. Б. – 14, 30, 117, 271, 314
Поспелов В. П. – 61, 107, 280
Потієвський – 82
Прихотько А. Ф. – 28, 100, 481
Прямпольський П. К. – 231, 233
Проскура Г. Ф. – 13, 37, 96, 99, 108, 120, 129, 130, 277, 278, 280, 490, 563
Протопопов В. П. – 33
Прохоренко Л. М. – 257, 259
Птуха М. В. – 10, 206, 213, 215, 274, 278, 281, 398–400, 404
Пустоход П. І. – 206
Пучківська Н. О. – 452
- Рабкін Д. М.** – 156
Радомисельський І. Д. – 35
Радулов Е. Ф. – 457
Радченко А. Я. – 206
Ражева [С. И.] – 393
Рашба О. Я. – 453, 483
Резніков Л. А. – 204
Реут В. І. – 558
Рибалкін О. Я. – 399
Рибка Г. С. – 208
Рильський М. Т. – 41, 87, 114, 115, 209, 213, 275, 280, 329, 478, 479

- Рзаєва М. К. – 453
Родін Л. Є. – 119
Родіонов С. П. – 458
Роздольський О. І. – 42
Розенцвейг Л. Н. – 101
Розов Л. Д. – 222
Ролл Я. В. – 61, 104, 174, 246, 279, 484
Романенко І. Н. – 205, 206, 399, 400, 453, 559
Романова [А. Я.] – 226
Ромінський І. Р. – 351
Рубач М. А. – 147–149
Рубашевський А. А. – 39, 463, 477
Рубенчик Л. Й. – 105, 262, 361, 409
Рудковський Г. П. – 364, 365
Руднєв Д. Ф. – 369
Рудницький П. В. – 373
Румянцев О. М. – 478
Русов М. Т. – 350
- С**
Савицька М. М. – 441
Савін Г. М. – 27, 112, 114, 118, 250, 348, 427, 553, 559
Савінов Б. Г. – 101, 351, 453
Савчук Ю. І. – 453
Садовничий – 150
Садовський – 91
Самарін Р. М. – 547
Самохлинський Г. І. – 545
Самуйленко – 82
Самцевич С. А. – 453
Сатановський А. Л. – 454
Сафіонов П. Г. – 540
Сахновський Г. Л. – 81, 83, 234, 237, 338, 373
Свенціцький І. С. – 41, 113, 208
Свечников В. М. – 267, 546
Свириденко П. О. – 15, 268, 277, 278, 354, 458
Свищук О. А. – 351
Севбо П. І. – 98, 108, 470
Сельський В. О. – 14, 30, 117, 271, 314, 427
Семененко М. П. – 9, 10, 22, 30, 172, 215, 234, 248, 267, 270–273, 276, 277, 280, 297, 311, 328, 386, 411, 412, 415, 421, 422, 444, 448–450, 562
Семибратов В. Г. – 457
Семко П. Т. – 478
- Сенін І. С. – 64
Середенко М. М. – 206, 397, 399, 400, 452
Синельников К. Д. – 28, 100, 162, 248, 276, 278
Сиротинін М. М. – 362
Ситий М. М. – 347, 480
Ситько П. О. – 354
Сігов О. О. – 408
Сікиринський Т. Г. – 208
Сільвестров І. І. – 77, 86, 155
Сіротіна М. І. – 369
Сіроченко І. А. – 452, 486
Скорик М. М. – 209
Скородинська В. В. – 569
Славін Л. М. – 213, 384, 385, 543
Слензак І. Є. – 173
Слинько І. І. – 341, 342, 540
Слущкін А. О. – 100, 172, 248
Слущька Т. М. – 156
Слущький А. Б. – 148, 149
Смалій В. Т. – 361
Смирнов А. А. – 393
Смирнов А. П. – 558
Смирнова-Замкова О. І. – 105, 566
Смішко М. Ю. – 113, 547
Смоленський С. М. – 553
Сморшко Ф. М. – 206
Соколов Ю. Д. – 46, 565
Соколовський О. Н. – 38, 107, 249, 281, 487, 553, 563
Сокур І. Т. – 225, 228
Соломенко М. С. – 558
Солуха [Н. М.] – 344
Сосновський І. О. – 85
Спасокукоцький Ю. О. – 260
Спину Г. А. – 461, 464
Співак Е. Г. – 46, 213, 280, 550
Сталін Й. В. – 24, 52, 55, 57, 76, 86, 97, 123, 137, 139, 145, 177, 204, 205, 223, 253, 282, 286, 312, 409, 425, 432, 437
Старинкевич Є. І. – 296, 320, 322
Старицький М. – 439, 440
Стародубов К. Ф. – 267
Стебун І. І. – 207, 211, 296, 320, 322
Степанів О. І. – 12, 112
Степанов Г. О. – 554
Степанченко Л. І. – 478
Степовий Я. С. – 47, 329

- Стефаник В. С. – 40, 207, 221, 294, 390, 439, 440, 470
 Стецюк К. І. – 148, 211, 454
 Стельцов [О. А.] – 350
 Стоян П. К. – 147–149, 207
 Стражеско М. Д. – 61, 81, 98
 Страхов Т. Д. – 37, 488
 Страшников І. Б. – 408
 Стрельбицька О. І. – 544
 Строкач Т. А. – 83, 91, 237
 Студинський К. Й. – 424, 440
 Стукановська Н. О. – 350
 Субботін С. І. – 30
 Суворов О. В. – 466
 Супруненко М. І. – 23, 148, 207
 Сухобрус Г. С. – 209
 Сухомел Г. Й. – 36, 108, 222, 223, 279, 408, 462
 Сушкова А. С. – 351

Т
 Табачников І. А. – 39, 477
 Табулевич – 152
 Тамарченко Д. О. – 296
 Тарасюк О. С. – 454
 Татомир К. І. – 408
 Теленга М. А. – 369, 488
 Теплицький В. П. – 399, 400
 Терещенко І. П. – 250, 252
 Терлецький О. А. – 113
 Тесленко А. – 439, 440
 Тетельбаум С. І. – 46, 570
 Тимофєєвський О. Д. – 33, 182, 248, 472
 Тичина П. Г. – 87, 145, 146, 546
 Тімірязєв К. А. – 262, 269
 Ткаченко С. Р. – 556
 Ткаченко Я. – 563
 Ткачова К. С. – 226
 Ткачук В. Г. – 271, 555
 Товбін М. В. – 358
 Толубинський В. І. – 420, 491
 Томашевський П. С. – 464, 482
 Топчієв О. В. – 439
 Торбачев Л. Є. – 554
 Тоцький Ю. А. – 478
 Третяков Д. К. – 15, 20, 32, 61, 104, 174, 183, 260, 262, 268, 277–279
 Третякова – 453
 Туган-Барановський М. І. – 397
 Тульчинська В. П. – 361
 Тхоржевський В. М. – 259

 Тюленєв М. О. – 372

У
 Українка Леся – 40, 221, 293, 294, 440, 470
 Уманська Л. Б. – 555
 Уразовський С. С. – 167
 Усталов – 96
 Утевський А. М. – 174

Ф
 Файнберг Я. Б. – 28
 Федоров Іван – 555
 Федоров Є. П. – 173
 Федоров М. М. – 468
 Федорус Г. А. – 480
 Федотова К. М. – 488
 Федькович Ю. – 40, 439, 440
 Фейгін Я. Г. – 213, 222, 249, 250, 280, 398, 478
 Фельдман М. Б. – 359
 Фенін О. В. – 542
 Фердман Д. Л. – 32, 46, 103, 260, 359, 360, 483, 566
 Фесенко С. П. – 80, 339
 Фіалков Я. Н. – 30, 101, 102, 172, 345
 Фіалковська О. О. – 488
 Філатов В. П. – 33, 46, 62, 230, 232, 233, 362, 485, 543, 569
 Філіппов А. П. – 37, 563
 Філіппов [И.] – 414
 Фільчаков П. Ф. – 347
 Флоровський А. М. – 38
 Франко І. Я. – 40, 207, 390, 439–441, 470
 Францевич І. М. – 29, 35, 36, 96, 108, 126, 247, 263, 266, 326, 327, 408, 471, 491
 Французова Є. М. – 545
 Френкель Г. М. – 129
 Фрумін І. І. – 156

Х
 Хаїмович [Р. С.] – 344
 Харкевич О. О. – 28, 464, 482
 Хінкулов Л. Ф. – 207
 Хінчін О. Я. – 463
 Хмельницька Є. І. – 555
 Хмельницький Богдан – 138
 Холодний М. Г. – 20, 31, 61, 104, 260–262, 268
 Хоменко О. Д. – 368, 486

- Хорошилов Г. – 436
Хорунов Д. С. – 266
Хотимченко М. М. – 205
Хренов К. К. – 98, 276, 277, 412
Хржановський В. Г. – 427
Хромов П. О. – 213, 398, 400
Хрульов А. В. – 76
Хрущов М. С. – 18, 63, 77, 78, 80, 81, 83, 87, 88, 92–94, 118, 125, 149, 151, 152, 157, 224, 228, 230, 274, 275, 284, 286, 320, 321, 326, 330, 340, 442
Хрущова-Карпенко К. В. – 548
- Ц**
Цесевич В. П. – 279
Цимінатиш [Н. Е.] – 558
Ціперович О. С. – 464, 483
Цукерник Л. В. – 471, 490, 561
- Ч**
Чадаєв Я. С. – 76, 86
Чайковський А. Ф. – 478
Чалий Д. В. – 23
Чебишев П. Л. – 463
Чеботарьов Ф. К. – 81, 83, 85, 91, 150, 154
Чекмарьов О. П. – 36, 267
Чельцов М. О. – 123
Черемшина М. – 439, 440
Черепова О. В. – 224
Черкасова [Е. К.] – 226
Чернишов Б. І. – 46, 546, 567
Черняк М. І. – 462
Чехов А. П. – 569
Чехова М. П. – 569
Чічков М. С. – 347
Чудновський В. Г. – 544, 558
- Ш**
Шамрай А. П. – 296
Шапошников В. Г. – 127, 167
Шаригін – 102
Шаровольський І. В. – 208
Шахов А. А. – 424, 429
Шашин О. І. – 370
Швайгер М. О. – 485
Шведе Є. Є. – 119
Швець І. Т. – 10, 20, 36, 96, 222, 223, 279, 420, 431, 433, 434, 439, 441, 443, 444, 448–451, 455–457, 460, 464, 490, 491, 562
Швець Ю. І. – 454
- Шевченко А. Ю. – 206, 399
Шевченко Т. Г. – 40, 87, 88, 207, 221, 294, 390, 439, 440, 470
Шевченко Ф. П. – 540
Шило С. Й. – 454
Шинкарьов [А. М.] – 82
Шлепаков М. С. – 85
Шмальгаузен І. І. – 20, 104, 260–262, 268
Шмідт О. Ю. – 119, 167
Шоломій Ю. М. – 400
Штігельман Ф. М. – 543
Штокало Й. З. – 427
Штутман Ц. М. – 483
Шульга З. П. – 116, 124
Шутка Я. Е. – 558
- Щ**
Щербань О. Н. – 408
Щербин М. Я. – 85, 205
Щербиніна В. І. – 555
Щураг В. Г. – 99, 113, 441
Щусєв О. В. – 135, 136
- Ю**
Юдін [П. О.] – 76
Юр'єв В. Я. – 37, 106, 249, 257, 281, 488
Юрк Ю. Ю. – 248
Юцевич Є. О. – 264
- Я**
Янчак Я. В. – 557
Ярема Я. Я. – 12, 112, 441
Яровенко О. І. – 554
Яровий В. І. – 372
Яснопольський Л. М. – 206, 213, 398
Ястребов Ф. О. – 147, 148

СПИСОК АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ*

агітрейси	– агітаційні рейси
акад.	– академік
академпроект	– академічний проект
альпінарій	– кам'яна гірка з низькорослими рослинами
АН	– Академія наук
арк.	– аркуш
АРСР	– Азейбарджанська Радянська Соціалістична Республіка
АТФ	– аденозинтрифосфат
АЦС	– антиретиккулярна цитотоксична сиворотка
б.	– бульвар
БИН АН СССР	– Ботанический институт АН СССР
біофлора	– біологічна рекультивация земель
Ботсад	– ботанічний сад
БРСР	– Білоруська Радянська Соціалістична Республіка
буд.	– будинок
в.о.	– виконуючий обов'язки
в т. ч.	– в тому числі
ВАСГНІЛ, ВАСХНІЛ	– Всесоюзна академія сільськогосподарських наук ім. В.І. Леніна
ВК ВМС	– Военный комиссариат Военно-морских сил
ВКП (б)	– Всесоюзна комуністична партія більшовиків
ВЛКСМ	– Всесоюзный Ленинский Коммунистический Союз Молодежи
ВМС	– Военно-морские силы
ВНИРО	– Всероссийский научно-исследовательский Институт Рыбного хозяйства и океанографии
ВНИС	– Всесоюзная научно-исследовательская станция
ВНИТОМаш	– Всесоюзное научное инженерно-техническое общест- во машиностроителей
военкомат	– военный комиссариат
ВРТ ім. О. С. Попова	– Всесоюзне радіотехнічне товариство імені О. С. По- пова
ВТИ	– Всероссийский теплотехнический институт
ВТИЗ	– Всесоюзный государственный трест строительно- технических изысканий

* До «Списку» не включено найпоширеніші загальноприйняті скорочення та окремі скорочення, що розкриті безпосередньо в документах.

втуз	– высшее техническое учебное заведение
ВУАН	– Всеукраїнська академія наук
вуз	– вищий учбовий заклад
ВУЦВК	– Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет
ВХТ ім. Д. І. Менделєєва	– Всесоюзне хімічне товариство ім. Д. І. Менделєєва
ВЦРПС	– Всесоюзна Центральна Рада Професійних Спілок
ВЭИ	– Всероссийский электротехнический институт
ГЭС	– гідроелектростанція
ГИКЮжруде	– Государственная инспекция по качеству южных железных руд
Гипронефтемашвосток	– Государственный научно-исследовательский институт нефтяного машиностроения Восточных районов
Гипроуглемаш	– Проектно-конструкторский и экспериментальный институт угольного машиностроения
Главгастроном	– Главное управление показательных магазинов по торговле продуктами товарами
Главводхоз	– Главное управление водного хозяйства
Главлит СССР	– Главное управление по делам литературы и издательств СССР
Главмостострой	– Главное управление по строительству мостов в городе Москве
Главунивермаг	– Главное управление показательных магазинов по торговле промышленными товарами
год.	– година
Горком	– городской комитет
Горсовет	– городской совет
Госиздат	– государственное издательство
Гослесфонд	– государственное управление лесными фондами
Госплан	– Государственная плановая комиссия
Госпрозрахунок	– планове керування будівельним виробництвом
ГОСТ	– государственный стандарт
Гостехника	– Государственный комитет Совета Министров СССР по внедрению передовой техники в народное хозяйство
ГРС	– газораспределительная станция
ГУМП	– Главное управление металлургической промышленности
д.б.н.	– доктор біологічних наук
д.геол.н.	– доктор геологічних наук
д.і.н.	– доктор історичних наук
д.мед.н.	– доктор медичних наук
д.с-г.н.	– доктор сільськогосподарських наук
д.філос.н.	– доктор філософських наук
д.ф-м.н.	– доктор фізико-математичних наук
д.х.н.	– доктор хімічних наук
ДВС	– Днепровская водопроводная станция
Дендропарк	– дендрологічний парк
Дердлітвидав	– Державне літературне видавництво

Держплан	– Державна планова комісія
Держполітвидав	– Державне видавництво політичної літератури
Держсортовипробування див.	– Державна служба охорони прав на сорти рослин
Днепрогэс	– дивись
документ	– Днепровская гидроэлектростанция
друкув. арк.	– документ
екз.	– друкований аркуш
екз.	– екземпляр
зав.	– екземпляр
заввідділом	– завідувач
заст.	– завідувачий відділом
зв.	– заступник
др.	– зворот
ІГМ	– другие
иноязики	– Інститут гидромеханики
исполком	– иностранные языки
виконком	– исполнительный комитет
ІА НБУВ	– виконавчий комітет
ІМФЕ	– Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
К.	– Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії
к. арх. н.	– Київ
к. б. н., к. біол. н.	– кандидат археологічних наук
к. е. н.	– кандидат біологічних наук
к. зоотех. н.	– кандидат економічних наук
к. і. н.	– кандидат зоотехнічних наук
к. мед. н.	– кандидат історичних наук
к. с-г. н.	– кандидат медичних наук
к. т. н.	– кандидат сільськогосподарських наук
к. філол. н.	– кандидат технічних наук
к. філос. н.	– кандидат філологічних наук
к. ф-м. н.	– кандидат філософських наук
к. хім. н.	– кандидат фізико-математичних наук
КазРСР	– кандидат хімічних наук
КБ	– Казахська Радянська Соціалістична Республіка
кв. м.	– конструкторське бюро
керсправами	– квадратний метр
КМИ	– керуючий справами
КОГИЗ	– Киевский медицинский институт
коп.	– Книготорговое объединение государственных издательств
КП(б)У	– копія
крб.	– Комуністичної партії (більшовиків) України
Лісгосп	– карбованець
	– лісове господарство

м.н.с.	– молодший науковий співробітник
МВД	– Министерство внутренних дел
МВС	– Міністерство внутрішніх справ
МВО	– Министерство высшего образования
МЗС	– Міністерство закордонних справ
Мининдел	– Министерство иностранных дел
Минсудпром	– Министерство судостроительной промышленности
Мінбудматеріалів	– Міністерство будівельних матеріалів
Мінзбройних сил	– Міністерство збройних сил
Мінлісгосп	– Міністерство лісового господарства
Міносвіти	– Міністерство освіти
Мінсільгосп	– Міністерство сільського господарства
Минсельхоз	– Министерство сельского хозяйства
Мінфін	– Міністерство фінансів
Мінхарчопром	– Міністерство харчової промисловості
Мінчормет	– Міністерство чорної металургії
Минчермет	– Министерство черной промышленности
МКС	– міжнародна космічна станція
МОГИЗ	– Московское отделение Объединения государственных издательств
МОЗ	– Міністерство охорони здоров'я
МПП	– Министерство пищевой промышленности
МРСР	– Молдавська Радянська Соціалістична Республіка
МСХ	– Министерство сельского хозяйства
МТС	– машинно-тракторна станція
МУП СССР	– Министерство угольной промышленности СССР
н.с.	– науковий співробітник
НАН України	– Національна Академія наук України
Наркомзем	– Народний комісаріат земельних справ
Наркомздорів'я, НКОЗ	– Народний комісаріат охорони здоров'я
Наркомпрос	– Народний комісаріат просвіти
Наркомторг	– Народний комісаріат торгівлі
Наркомфін	– Народний комісаріат фінансів
НБ	– Национальная библиотека
НДІ	– науково-дослідний інститут
НИИ ВВС	– Научно-исследовательский институт Военно-воздушных сил
НИТО	– Научно-исследовательское техническое общество
НК	– Народний комісаріат
НКВС	– Народний комісаріат внутрішніх справ
НКК	– Навчально-курсний комбінат
НККГ	– Народний комісаріат комунального господарства
НКО, Наркомосвіти, Наркомос	– Народний комісаріат освіти
НТШ	– Наукове товариство ім. Т. Шевченка

облисполком	– обласной исполнительный комитет
ОГИЗ	– Объединение государственных издательств
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
оп.	– опис
Оргбюро	– Організаційне бюро
ОТН	– Отделение технических наук
п/п	– полевая почта
партбюро	– партійне бюро
парторг	– партійний організатор
печ. листы	– печатные листы
політбюро	– політичне бюро
пр.	– прочее
пров.	– провулок
прот.	– протокол
проф.	– профессор
райисполком	– районный исполнительный комитет
РАН	– Російська академія наук
РВР	– Редакційно-видавнична рада
РККА	– Рабоче-крестьянская Красная Армия
РМ	– Рада Міністрів
СМ	– Совет Министров
р-н	– район
РНК, Раднарком	– Рада Народних Комісарів
СНК	– Совет Народных Комиссаров
РРФСР	– Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСФСР	– Российская Советская Федеративная Социалистическая Республіка
руб.	– рубль
Рыбсовхоз	– рыбное советское хозяйство
с. г.	– сего года
сmt.	– селище міського типу
с.н.с.	– старший науковий співробітник
сахзавод	– сахарный завод
СВАГ	– Советская военная администрация в Германии
Сельхозиздат	– Издательство сельскохозяйственной литературы
Сельхозмашиностроений	– Управление по строительству сельскохозяйственных машин
Сельэлектро	– Управление по электрофикации сел
сл.	– слобода
см.	– смотри
Совнарком	– Совет народных комиссаров
Совхоз	– советское хозяйство
СОПС	– Совет по изучению производительных сил

Союзводпроект	– Инженерный научно-производственный центр по проектированию водного хозяйства, мелиорации и экологии
Союзгранит	– Главное управление по снабжению и сбыту гранита
Союздорпроект	– Генеральная проектная организация по реконструкции автомобильных дорог
спр.	– справа
СРСР	– Союз Радянських Соціалістичних Республік
СССР	– Союз Советских Социалистических Республик
Станкозавод	– завод по изготовлению станков
Судоверфь	– судноремонтное-доковое производство
США	– Сполучені Штати Америки
т. к.	– так как
т. ч.	– теперішній час
т.е.	– то есть
т., т.т., тов.	– товариш, товариші
т/га	– тонн з гектара
ін.	– інші
темплан	– тематичний план
ТЕЦ	– теплова електроцентраль
УААН	– Українська академія аграрних наук
Укркнигокультторг	– Объединение книжной торговли Государственного комитета УССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли
УкрНДІ	– Український науково-дослідний інститут
УкрНИИГМ	– Украинский научно-исследовательский институт горной механики
УМС	– Управление мелиоративного строительства
УРСР	– Українська Радянська Соціалістична Республіка
УС	– управління справами
УССР	– Украинская Социалистическая Советская Республика
УШПД	– Украинский штаб партизанского движения
ф.	– фонд
ФЗН	– фабрично-заводське навчання
ХТГЗ	– Харківський турбінногенераторний завод
ХЭМЗ	– Харьковский электромеханический завод
ЦВК	– Центральний виконавчий комітет
ц.р.	– цього року
ц/га	– центнер з гектара
ЦДАВО України	– Центральний державний архів вищих органів влади та управління України
ЦДАГО України	– Центральний державний архів громадських об'єднань України
ЦК	– Центральний комітет
ЦКБ	– Центральне конструкторське бюро

ЦНИИАТ	– Центральный научно-исследовательский институт автомобильного транспорта
ч., част.	– часть
чел.	– человек
чл.-кор.	– член-корреспондент
чол.	– чоловік
ЮНРРА (UNRRA)	– Адміністрація допомоги і відродження Організації Об'єднаних Націй (United Nations Relief and Rehabilitation Administration)

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

1. План науково-дослідних робіт АН УРСР на 1946–1950 рр. [4 січня 1946 р.]	51
2. Звернення Президента АН УРСР акад. О. О. Богомольця до Голови РНК УРСР М. С. Хрущова про першочергові заходи щодо успішного відновлення діяльності установ Академії. 1 лютого 1946 р.	63
3. Пояснювальна записка до плану капітального будівництва Академії наук УРСР на 1946–1950 рр. [15 лютого 1946 р.]	66
4. Лист-подяка АН УРСР заступнику командира полку підполковнику П. М. Попову за повернення книг, вивезених нацистськими окупантами у 1941–1943 рр. з Бібліотеки АН. 5 березня 1946 р.	71
5. Постанова РНК СРСР про підвищення посадових окладів ученим та покращення їх матеріально-побутових умов. 6 березня 1946 р.	72
6. Постанова РМ УРСР «Про виділення Державного історичного заповідника «Ольвія» в окремий науковий заклад в складі АН УРСР». 1 квітня 1946 р.	76
7. Лист чл.-кор. АН СРСР В. М. Лазарева до Секретаря ЦК ВКП(б) Г. М. Маленкова про знайдене у Мюнхені майно українських музеїв, яке було вивезене нацистами під час Великої Вітчизняної війни. 8 квітня 1946 р.	77
8. Розпорядження РМ СРСР про передачу парку «Олександрія» Білоцерківського сільськогосподарського інституту Міністерства харчової промисловості СРСР у відання АН УРСР. 10 квітня 1946 р.	79
9. Лист директора Ботанічного саду АН УРСР акад. М. М. Гришка до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова щодо закордонного відрядження групи наукових співробітників для ознайомлення з садово-парковою архітектурою Західної Європи та придбання відповідних матеріалів й інвентарю. 12 квітня 1946 р.	80
10. Повідомлення Президії АН УРСР до РМ УРСР про взяття на баланс приміщень у Києві під аспірантські гуртожитки та про необхідність виділення коштів на їх ремонт. 17 квітня 1946 р.	80
11. Постанова РМ УРСР «Про організацію в м. Києві поліклініки для вчених». 23 квітня 1946 р.	81
12. Постанова РМ УРСР про заходи щодо будівництва республіканського Ботанічного саду АН УРСР у Києві. 3 травня 1946 р.	82
13. Пропозиції Академії наук УРСР до ЦК КП(б)У про невідкладні заходи щодо забезпечення підготовки наукових кадрів в АН. 3 червня 1946 р.	84
14. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про створення Філософської комісії в складі Відділу суспільних наук АН УРСР. 3 липня 1946 р.	84
15. Постанова РМ СРСР про увічнення пам'яті видатного радянського вченого в галузі медичних наук академіка О. О. Богомольця та про забезпечення його сім'ї. 19 липня 1946 р.	85
16. Постанова РМ УРСР «Про увічнення пам'яті видатного радянського вченого-медика, Президента Академії наук УРСР О. О. Богомольця». 19 липня 1946 р.	86

17. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У «Про поновлення академічного видання повного зібрання творів Т. Г. Шевченка». 10 серпня 1946 р.	87
18. Розпорядження заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана до Президії АН УРСР про термінове впорядкування музичного фонду Львівської філії Бібліотеки АН. 13 вересня 1946 р.	88
19. Доповідна записка вченого секретаря Президії АН УРСР Г. В. Карпенка до Президії АН УРСР про необхідність підвищення рівня знань іноземних мов наукових співробітників АН. [13 вересня 1946 р.] . . .	89
20. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про передачу Академії одного з приміщень заповідника «Києво-Печерська лавра» для потреб Інституту археології. 2 жовтня 1946 р.	90
21. Постанова РМ УРСР про будівництво об'єкта № 2 Інституту фізики АН УРСР. 24 жовтня 1946 р.	90
22. Лист Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова до Секретаря ЦК ВКП(б) А. О. Жданова про рекомендацію акад. О. В. Палладіна на посаду президента АН УРСР. 26 жовтня 1946 р.	92
23. Постанова РМ УРСР «Про ліквідацію відділів науково-дослідницьких інститутів української літератури, історії України та економіки Академії наук УРСР в м. Львові». 28 жовтня 1946 р.	93
24. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про перетворення Філософської комісії в Інститут філософії АН УРСР. 6 листопада 1946 р.	93
25. Постанова РМ УРСР про запровадження на території УРСР нового українського правопису, розробленого Інститутом мовознавства АН УРСР. 15 листопада 1946 р.	94
26. Лист голови Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР акад. М. М. Гришка до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова про включення до п'ятирічного плану розвитку народного господарства УРСР будівництва наукового містечка установ Відділу. 26 листопада 1946 р.	94
27. Доповідна записка заступника завідувача Відділу авіаційної промисловості ЦК КП(б)У Іщенка до Секретаря ЦК КП(б)У Д. С. Коротченка про участь АН УРСР у розробці реактивного двигуна для авіації. 31 грудня 1946 р.	96
28. Звітна доповідь віце-президента АН УРСР акад. О. І. Білецького про роботу АН УРСР у 1946 році. [Грудень 1946 р. – січень 1947 р.]	97
29. Довідка Президії АН УРСР до РМ УРСР про заходи Академії щодо організації науково-експериментальної бази в урочищі «Феофанія». [10 січня 1947 р.]	111
30. Доповідна записка уповноваженого Президії АН УРСР у Львові чл.-кор. Г. М. Савіна до Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна щодо виконання постанови про ліквідацію львівських відділів академічних установ. 18 січня 1947 р.	112
31. Лист директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР акад. М. Т. Рильського до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про виділення приміщення на території Лаврського музейно-го містечка для організації Етнографічного музею АН. [21 січня 1947 р.] . .	114

32. Розпорядження заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про розподіл іноземної літератури між Бібліотекою АН УРСР та Бібліотекою управління справами РМ УРСР. [3 лютого 1947 р.]	115
33. Розпорядження РМ УРСР про надання Інституту археології АН УРСР корпусу № 15 Державного історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра» для розміщення Археологічного музею. 12 лютого 1947 р.	116
34. Пропозиції Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна завідувачу Відділу науки і культури ЦК КП(б)У З. П. Шульзі щодо реорганізації структури львівських відділів установ АН УРСР. 14 лютого 1947 р.	116
35. Звернення делегатів Другого всесоюзного географічного з'їзду до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова та Президента АН УРСР О. В. Палладіна щодо організації в Україні філії Всесоюзного географічного товариства та Інституту географії і картографії в системі АН УРСР. [Не пізніше 14 лютого 1947 р.]	118
36. Доповідна записка акад. С. О. Лебедева до Президії АН УРСР щодо необхідності розподілу Інституту енергетики АН УРСР на два інститути – електротехніки і теплотехніки. [Не пізніше 24 березня 1947 р.]	120
37. Звернення декана юридичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка проф. В. І. Бошка до ЦК КП(б)У про доцільність утворення в системі АН УРСР Інституту права. [4 квітня 1947 р.]	122
38. Постанова РМ УРСР «Про утворення в складі Академії наук УРСР науково-дослідних інститутів теплоенергетики та електротехніки». 5 травня 1947 р.	124
39. Клопотання Президії АН УРСР та Київського відділу Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва до ЦК КП(б)У щодо необхідності видання «Українського хімічного журналу». 10 травня 1947 р.	125
40. Лист Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про надання допомоги акад. В. Г. Шапошникову в його поверненні в Україну. 19 травня 1947 р.	127
41. Довідка Президії АН УРСР до РМ УРСР про рівень забезпечення науково-дослідних робіт Інституту мікробіології АН УРСР. 24 травня 1947 р.	128
42. Звернення директора Лабораторії швидкісних машин та механізмів АН УРСР акад. Г. Ф. Проскури до Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна про виділення автомобіля ЗІС-5 для проведення дослідів гідродинамічного зчеплення. 27 травня 1947 р.	129
43. Клопотання РМ УРСР до РМ СРСР про відкриття у структурі АН УРСР експериментально-механічних майстерень. [3 червня 1947 р.]	130
44. Інформація завідувача Управління пропаганди і агітації ЦК КП(б)У О. О. Алентьєва до Секретаря ЦК КП(б)У Л. М. Кагановича про дослідження Інститутом геологічних наук АН УРСР мінеральних джерел Закарпаття. [Не пізніше 19 червня 1947 р.]	131

45. Клопотання директора Ботанічного саду АН УРСР акад. М. М. Гришка до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про розширення території саду з метою реставрації Звіринецьких печер. 29 липня 1947 р.	132
46. Довідка Бібліотеки АН УРСР про обсяги книжкових фондів наукових бібліотек установ АН УРСР станом на 1 липня 1947 р. 4 серпня 1947 р.	133
47. Лист Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана з проханням збільшити фінансування на будівництво Головної астрономічної обсерваторії та закупівлю астрономічного обладнання в США. 11 серпня 1947 р.	135
48. Довідка Планової комісії АН УРСР для Президії АН УРСР про зміни в тематичних планах академічних установ. 25 серпня 1947 р.	136
49. Витяг із постанови ЦК КП(б)У про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України АН УРСР. 29 серпня 1947 р.	145
50. План заходів Інституту історії України АН УРСР, розроблених на виконання постанови ЦК КП(б)У щодо політичних помилок і незадовільної роботи Інституту. [Не раніше 29 серпня 1947 р.]	146
51. Звернення Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова про повернення АН її довоєнних приміщень. 30 серпня 1947 р.	149
52. Постанова РМ УРСР про надання допомоги нафтовій промисловості УРСР. 9 вересня 1947 р.	150
53. Постанова РМ УРСР про заходи щодо покращення очищення та знезараження питної води. 27 вересня 1947 р.	152
54. Інформація Президії АН УРСР до Відділу науки ЦК КП(б)У про причини невиконання постанови ЦК КП(б)У щодо утворення Центральних експериментально-механічних майстерень АН. 1 жовтня 1947 р.	153
55. Рішення Виконавчого комітету Київської міської ради депутатів трудящих про визнання за Академією наук УРСР права власності на будинок по Володимирській вул. № 54. 9 жовтня 1947 р.	154
56. Розпорядження РМ УРСР про передачу меморіального музею акад. Д. К. Заболотного з відання АН УРСР до Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР. 13 жовтня 1947 р.	155
57. Інформація Інституту електрозварювання імені акад. Є. О. Патона АН УРСР до Планової комісії АН про впровадження результатів наукових розробок у народне господарство. 24 жовтня 1947 р.	155
58. Лист Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР М. С. Хрущова про недоцільність передачі Бібліотеки АН УРСР у відання Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР у зв'язку з перетворенням її в Республіканську бібліотеку. 27 листопада 1947 р.	157
59. Клопотання Президії АН УРСР до Міністра освіти РРФСР О. Г. Калашникова про організацію школи для дітей співробітників Карадазької біологічної станції АН. 28 листопада 1947 р.	160
60. Постанова РМ УРСР «Про часткові зміни статуту Академії наук УРСР». 18 грудня 1947 р.	160

61. Лист заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана до заступника Голови РМ СРСР Л. П. Берії про виділення Бібліотеці АН УРСР обов'язкових примірників видань, що друкуються на території СРСР. [Не пізніше 10 жовтня 1947 р.]	161
62. Звіт про науково-дослідну роботу установ Відділу фізико-математичних і хімічних наук АН УРСР за 1947 р. [Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]	162
63. Звіт про науково-дослідну роботу установ Відділу біологічних наук АН УРСР за 1947 р. [Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]	174
64. Звіт про науково-дослідну роботу установ Відділу технічних наук АН УРСР за 1947 р. [Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]	183
65. Звіт про науково-дослідну роботу установ Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР за 1947 р. [Грудень 1947 р. – січень 1948 р.]	195
66. Звіт про науково-дослідну роботу установ Відділу суспільних наук АН УРСР за 1947 р. [Грудень 1947 р. – лютий 1948 р.]	203
67. Доповідна записка заступника Секретаря ЦК КП(б)У з нафтової промисловості Т. Т. Гонти та заступника директора Інституту геологічних наук АН УРСР К. І. Макова до ЦК КП(б)У про здійсненні інститутом дослідження руд радіоактивних елементів. [5 січня 1948 р.]	215
68. Дозвіл Управління пропаганди і агітації ЦК КП(б)У на видання «Українського хімічного журналу» АН УРСР. 6 січня 1948 р.	218
69. Пояснювальна записка до Плану науково-дослідних робіт Академії наук УРСР на 1948 рік. [Січень 1948 р.]	218
70. Повідомлення голови Держплану УРСР В. М. Валусева до РМ УРСР про відновлення роботи та склад Ради по вивченню продуктивних сил УРСР АН УРСР. 4 лютого 1948 р.	222
71. Повідомлення президента Академії архітектури УРСР В. Г. Заболотного до Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова про розробку Інститутом будівельних матеріалів безсвинцевих емалей та їх промислове застосування. 7 лютого 1948 р.	224
72. Інформація комісії Інституту зоології АН УРСР про обстеження роботи Карадазької біологічної станції АН УРСР. 9 лютого 1948 р.	225
73. Доповідна записка заступника начальника Південно-західного округу залізничних шляхів УРСР Вишневецького до Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова про необхідність утворення в системі АН УРСР Науково-дослідного інституту транспортних проблем. 5 березня 1948 р.	228
74. Лист акад. В. П. Філатова до помічника першого Секретаря ЦК КП(б)У О. П. Каневського щодо організації досліджень з проблем застосування біогенних стимуляторів у сільському господарстві. 9 березня 1948 р.	230
75. Проект постанови РМ УРСР про проведення науково-дослідних робіт з вивчення впливу біогенних стимуляторів на сільськогосподарські культури. 17 березня 1948 р.	233
76. Інформація Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про складання списку іменних премій АН УРСР за кращі наукові роботи. 25 березня 1948 р.	234

77. Проект списку іменних премій видатних учених, що присуджуються за наукові праці Президією АН УРСР в розмірі 20 000 крб. один раз у два роки. <i>25 березня 1948 р.</i>	235
78. Постанова РМ УРСР «Про забезпечення організації розробки проблем порошкової металургії в АН УРСР». <i>29 березня 1948 р.</i>	236
79. Постанова РМ УРСР про переведення Лабораторії проблем швидкісних машин і механізмів АН УРСР із Києва до Харкова. <i>19 квітня 1948 р.</i>	238
80. Постанова РМ УРСР про виділення АН УРСР шести випробних машин фірми «Болдуїн–Емері». <i>21 квітня 1948 р.</i>	239
81. Клопотання Президії АН УРСР до РМ УРСР про необхідність організації системи державних заповідників України. <i>6 травня 1948 р.</i>	240
82. Лист РМ УРСР до РМ СРСР про вирішення питання щодо забезпечення Бібліотеки АН УРСР обов'язковим примірником усієї друкованої продукції, що видається в СРСР російською мовою. <i>13 травня 1948 р.</i>	241
83. Лист секретаря Львівського міського комітету КП(б)У І. І. Бондаря до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана про відкриття Міської публічної бібліотеки на базі філії Бібліотеки АН УРСР у Львові. <i>18 травня 1948 р.</i>	242
84. Лист Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР М. П. Бажана з приводу організації у Львові Міської публічної бібліотеки на базі філії Бібліотеки АН УРСР. <i>18 червня 1948 р.</i>	243
85. Постанова РМ УРСР «Про часткову зміну статуту АН УРСР». <i>25 червня 1948 р.</i>	244
86. Постанова РМ УРСР «Про відновлення Української високогірної експедиції в Центральний Тянь-Шань». <i>29 червня 1948 р.</i>	245
87. Дозвіл РМ УРСР для АН УРСР на організацію Українського гідробіологічного товариства. <i>8 липня 1948 р.</i>	246
88. Інформація парторганізації АН УРСР до ЦК КП(б)У про найважливіші наукові досягнення АН у 1947 р. та їх впровадження в народне господарство й оборонну промисловість. <i>16 липня 1948 р.</i>	246
89. Лист виконуючого обов'язки директора Інституту економіки АН УРСР чл.-кор. Я. Г. Фейгіна до завідувача Відділу науки ЦК КП(б)У О. О. Алентьєва про наукову тематику Інституту у найближчі два роки. <i>26 липня 1948 р.</i>	249
90. Доповідна записка керівника Планово-фінансового відділу АН УРСР І. П. Терещенка до Президії АН УРСР про обстеження приміщення Львівської філії Бібліотеки АН УРСР. <i>2 серпня 1948 р.</i>	250
91. Постанова РМ УРСР про реорганізацію Бібліотеки АН УРСР в Державну публічну бібліотеку УРСР. <i>7 серпня 1948 р.</i>	252
92. Лист Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка до Голови РМ СРСР Й. В. Сталіна з проханням прирівняти заробітну плату керівників наукових та науково-допоміжних установ АН УРСР до заробітної плати керівників науково-дослідних інститутів. [<i>Не раніше серпня 1948 р.</i>]	253
93. Перелік штатних посад керівників наукових установ АН УРСР, що потребують прирівняння заробітної плати до заробітної плати аналогічних посад в інститутах Академії. [<i>Не раніше серпня 1948 р.</i>]	253

94. Довідка Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР про заходи, проведені в установах Відділу в зв'язку з рішеннями серпневої сесії ВАСГНІЛ. [Не раніше 22 серпня 1948 р.]	255
95. Протокол засідання бюро Відділу біологічних наук АН УРСР про завдання установ Відділу щодо перебудови роботи на підставі рішень серпневої сесії ВАСГНІЛ. 6 вересня 1948 р.	260
96. Клопотання Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У О. О. Єпішева про відрядження на постійну роботу в Лабораторію порошкової металургії Інституту чорної металургії О. О. Абіндера та Л. П. Малькова. 22 вересня 1948 р.	263
97. Доповідна записка завідувача Лабораторії звукозапису Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР П. П. Барановського до Секретаря ЦК КП(б)У К. З. Литвина про роботу Лабораторії. 25 вересня 1948 р.	264
98. Розпорядження РМ УРСР про передачу стародруківаних книг з фондів Києво-Печерської лаври до Державної публічної бібліотеки АН УРСР. 1 жовтня 1948 р.	266
99. Інформація Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про хід будівництва Інституту чорної металургії в Києві та організацію його філії в Дніпропетровську. 2 жовтня 1948 р.	266
100. Витяг з постанови Президії АН УРСР щодо завдань установ АН в галузі біологічних і сільськогосподарських наук. 4–6 жовтня 1948 р.	267
101. Лист Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про надання Бібліотеці АН УРСР статусу науково-дослідної установи. 11 жовтня 1948 р.	270
102. Пояснююча записка Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про необхідність утворення в структурі АН УРСР Інституту газу та нафти. 15 жовтня 1948 р.	271
103. Доповідна записка Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про організацію нової Лабораторії технічної фізики в Інституті фізики АН УРСР. 16 жовтня 1948 р.	272
104. Інформація Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова щодо остаточного списку іменних премій АН за видатні наукові праці. 19 жовтня 1948 р.	273
105. Доповідна записка директора Львівського етнографічного музею АН УРСР М. Ф. Матвійчука до голови Відділу суспільних наук АН УРСР акад. М. В. Птухи про надання Музею належного приміщення. 30 жовтня 1948 р.	274
106. Клопотання Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрушова про утворення у структурі АН Кабінету держави і права. 9 листопада 1948 р.	275
107. Звернення Президента АН УРСР О. В. Палладіна до Секретаря ЦК КП(б)У О. О. Єпішева щодо необхідності змін у складі директорів установ та Президії АН УРСР. 23 листопада 1948 р.	276
108. Проект нового складу Президії, керівництва відділів та інститутів АН УРСР. 23 листопада 1948 р.	277

109. Постанова РМ УРСР «Про організацію в складі науково-дослідних установ Академії наук УРСР Кабінету держави та права». 14 грудня 1948 р.	281
110. Доповідна записка Президії АН УРСР до Голови РМ СРСР Й. В. Сталіна про надання додаткових асигнувань на капітальне будівництво АН в 1949 р. [14 грудня 1948 р.]	282
111. Постанова РМ УРСР та ЦК КП(б)У про організацію в складі АН УРСР Інституту використання газу. 25 грудня 1948 р.	284
112. Постанова РМ УРСР «Про утворення в складі Академії наук УРСР постійно діючих комісій з рослинництва і тваринництва». 29 грудня 1948 р.	284
113. Витяг із постанови РМ УРСР про заходи з поліпшення охорони пам'яток культури на території УРСР. 30 грудня 1948 р.	285
114. Звіт про науково-дослідну роботу Академії наук УРСР за 1948 рік. [Грудень 1948 р. – січень 1949 р.]	286
115. Список науково-дослідних установ АН УРСР станом на 1 січня 1949 р. [Не раніше 1 січня 1949 р.]	298
116. Подання Президії АН УРСР до РМ УРСР з обґрунтуванням необхідності збільшення кількості штатних співробітників установ Академії. 31 січня 1949 р.	310
117. Промова віце-президента АН УРСР директора Інституту електрозварювання АН УРСР акад. Є. О. Патона на XVI з'їзді КП(б)У. 4 лютого 1949 р.	312
118. Довідка Президії АН УРСР до РМ УРСР про зміни в планах науково-дослідних робіт установ АН на 1949 р. у зв'язку з рішеннями XVI з'їзду КП(б)У. [Не раніше 25 лютого 1949 р.]	313
119. Доповідна записка віце-президента АН УРСР акад. П. С. Погребняка до заступника Голови РМ УРСР О. М. Баранівського з проханням прискорити юридичне оформлення новоутворених установ АН УРСР: Інституту використання газу, Комісії з рослинництва та Комісії з тваринництва. 8 квітня 1949 р.	323
120. Доповідна записка завідділу спецсплавів Інституту чорної металургії АН УРСР чл.-кор. І. М. Францевича до Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова про впровадження розробок відділу у виробництво. 11 квітня 1949 р.	326
121. Доповідна записка Президії АН УРСР до РМ СРСР про впровадження у сільськогосподарське виробництво методів інтенсифікації розмноження риби. 28 квітня 1949 р.	327
122. Постанова РМ УРСР про організацію в складі науково-дослідних установ Відділу суспільних наук АН УРСР Сектора держави та права. 6 травня 1949 р.	328
123. Клопотання вченої ради Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії до Президії АН УРСР про придбання рукописів музичних творів Я. С. Степового. 17 травня 1949 р.	329

124. Лист директора Лабораторії машинобудування та проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР акад. А. О. Василенка до Секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова про сприяння в справі впровадження у виробництво наукових розробок Лабораторії. <i>13 червня 1949 р.</i>	330
125. Інформація голови Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР акад. П. А. Власюка до Президії АН УРСР про наукові розробки установ Відділу щодо забезпечення високих і стійких врожаїв у степових і лісостепових районах УРСР. <i>16 червня 1949 р.</i>	331
126. Постанова РМ УРСР «Про впорядкування нерозібраних книжкових фондів Державної публічної бібліотеки УРСР». <i>17 червня 1949 р.</i>	337
127. Клопотання РМ УРСР до заступника Голови РМ СРСР К. Є. Ворошилова про дозвіл на проведення міжнародного книгообміну науково-дослідними установами та вузами УРСР через Державну публічну бібліотеку АН УРСР. <i>30 червня 1949 р.</i>	338
128. Постанова РМ УРСР про виготовлення Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона АН УРСР шлангових напівавтоматів. <i>8 липня 1949 р.</i>	339
129. Постанова РМ УРСР і ЦК КП(б)У про організацію Науково-дослідного інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР. <i>11 липня 1949 р.</i>	340
130. Подання голови Комісії з історії Вітчизняної війни на Україні АН УРСР І. І. Слинька до Президії АН УРСР з проханням про перенесення роботи Комісії з надання архівних довідок з особового складу партизан України до архівних установ. [<i>Не пізніше 11 липня 1949 р.</i>]	341
131. Звіт Відділу фізико-математичних та хімічних наук АН УРСР про впровадження наукових розробок в народне господарство у 1949 р. [<i>Не раніше 1 вересня 1949 р.</i>]	343
132. Звіт Відділу біологічних наук АН УРСР про впровадження наукових розробок в народне господарство у 1949 р. [<i>Не раніше 1 вересня 1949 р.</i>]	352
133. Звіт Відділу сільськогосподарських наук АН УРСР про впровадження наукових розробок в народне господарство у 1949 р. [<i>Не раніше 1 вересня 1949 р.</i>]	366
134. Розпорядження РМ УРСР про збільшення штатів АН УРСР. <i>9 вересня 1949 р.</i>	373
135. Звіт Відділу технічних наук АН УРСР про впровадження наукових розробок в народне господарство за 9 місяців 1949 р. [<i>Не раніше 1 жовтня 1949 р.</i>]	373
136. Доповідна записка директора Інституту археології чл.-кор. Л. М. Славина до Президії АН УРСР про переведення Одеського археологічного музею у відання Академії. <i>5 жовтня 1949 р.</i>	384
137. Інформація Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про заходи щодо покращення стану та умов зберігання рукописних фондів в установах АН УРСР. <i>22 жовтня 1949 р.</i>	385
138. Постанова РМ УРСР про проведення науково-дослідних і дослідно-експериментальних робіт з хімічної переробки бурого вугілля та торфу. <i>1 листопада 1949 р.</i>	386

139. Постанова вченої ради Міністерства охорони здоров'я УРСР про ефективність застосування аденозинтрифосфорної кислоти, розробленої Інститутом біохімії АН УРСР. <i>19 грудня 1949 р.</i>	387
140. Довідка віце-президента АН УРСР акад. П. С. Погребняка про основні досягнення Академії за 1949 рік. <i>29 грудня 1949 р.</i>	388
141. Клопотання Комітету в справах культурно-освітніх установ при РМ УРСР до РМ УРСР про збереження загальних асигнувань та штатів Державної публічної бібліотеки УРСР. <i>5 січня 1950 р.</i>	391
142. Інформація Президії АН УРСР до Комісії РМ УРСР з розгляду бюджету на науково-дослідні роботи про заходи АН у зв'язку із скороченням кошторису на 1950 рік. <i>14 січня 1950 р.</i>	393
143. Постанова РМ УРСР «Про реорганізацію Лабораторії машинобудування і проблем сільськогосподарської механіки АН УРСР в Інститут машинознавства і сільськогосподарської механіки АН УРСР». <i>31 січня 1950 р.</i>	396
144. Довідка Комісії ЦК КП(б)У про обстеження роботи Інституту економіки АН УРСР за повоєнний період. [<i>Січень – лютий 1950 р.</i>]	396
145. Доповідна записка керівника Головного управління в справах літератури та видавництва при РМ УРСР К. Полонніка до Секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про заходи з перевірки наявності у фондах бібліотек західних регіонів «політично ворожої літератури». <i>16 лютого 1950 р.</i>	402
146. Витяг із постанови ЦК КП(б)У про роботу Інституту економіки АН УРСР у післявоєнний період. <i>21 лютого 1950 р.</i>	403
147. Довідка Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про відбудову, розвиток та діяльність Академії. <i>3 березня 1950 р.</i>	405
148. Лист керівника Головного управління у справах літератури та видавництва при РМ УРСР К. Полонніка до Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна про доцільність посилення цензорського контролю над виданнями Академії. <i>4 березня 1950 р.</i>	412
149. Звернення Дніпропетровської обласної ради депутатів трудящих та Обласного комітету КП(б)У до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка і Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про виділення приміщення для Інституту чорної металургії АН УРСР у Дніпропетровську. <i>29 березня 1950 р.</i>	413
150. Довідка Президії АН УРСР про кількісний стан наукових кадрів Академії у 1940–1950 рр. [<i>Березень 1950 р.</i>]	414
151. Звернення Президії АН УРСР до заступника Голови РМ УРСР О. М. Барановського з проханням прискорити будівництво дороги до науково-експериментальної бази АН «Феофанія». <i>25 квітня 1950 р.</i>	415
152. Витяг із постанови РМ УРСР про заходи по комплексному використанню р. Дніпра та його приток і подальшому використанню малих річок для потреб народного господарства УРСР. <i>29 квітня 1950 р.</i>	416
153. Доповідна записка завідувача сектора газифікації Українського науково-дослідного інституту палива Б. В. Поляка до заступника Голови РМ УРСР Г. П. Онищенко про необхідність продовження в АН УРСР	

розробок та впровадження нових приладів для спалювання природного та штучного газів. <i>6 травня 1950 р.</i>	417
154. Подання директора Інституту археології АН УРСР акад. П. П. Єфіменка до РМ УРСР щодо виділення штатних посад для Науково-методичної ради з охорони пам'яток культури при АН УРСР. <i>10 травня 1950 р.</i>	418
155. Доповідна записка Інституту теплоенергетики АН УРСР до Президії АН УРСР про розробку та впровадження пристроїв для згорання різноманітних видів палива. <i>13 травня 1950 р.</i>	419
156. Доповідна записка Президента АН УРСР О. В. Палладіна до Секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про реорганізацію Інституту історії України АН УРСР. <i>19 травня 1950 р.</i>	420
157. Лист Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про основні напрями наукової роботи та необхідність збільшення лабораторно-експериментальних приміщень Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості. <i>9 серпня 1950 р.</i>	421
158. Постанова РМ УРСР «Про дозвіл Академії наук УРСР утворити Вчений секретаріат Президії Академії наук УРСР». <i>26 серпня 1950 р.</i>	422
159. Довідка комісії АН СРСР і Ради з координації наукової діяльності академій наук союзних республік про обстеження роботи наукових установ АН УРСР у Львові. <i>11 вересня 1950 р.</i>	423
160. Постанова РМ УРСР «Про реорганізацію Комісії по історії Вітчизняної війни на Україні в воєнно-історичний відділ Інституту історії України АН УРСР». <i>4 жовтня 1950 р.</i>	430
161. Постанова Президії АН УРСР про реорганізацію Інституту гірничої механіки в Інститут гірничої справи АН УРСР. <i>6 жовтня 1950 р.</i>	430
162. Доповідна записка Президії АН УРСР до Голови РМ УРСР Д. С. Коротченка про зміни структури і кадрового складу Інституту мовознавства АН УРСР. <i>16 жовтня 1950 р.</i>	432
163. Доповідна записка Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова щодо реорганізації Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії. <i>16 жовтня 1950 р.</i>	433
164. Протокол засідання Комітету науково-технічного сприяння газифікації при РМ УРСР про заходи щодо виробництва рідкого метану за методикою Інституту використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР. <i>17 жовтня 1950 р.</i>	435
165. Спільна постанова Президії АН СРСР і Президії АН УРСР про роботу львівських науково-дослідних установ АН УРСР. <i>20 жовтня 1950 р.</i>	436
166. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У про стан видання творів класиків української літератури. <i>3 листопада 1950 р.</i>	439
167. Доповідна записка Президента АН УРСР акад. О. В. Палладіна до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова про роботу спецлабораторії акад. С. О. Лебедева Інституту електротехніки над створенням електронно-обчислювальної машини та недоцільність її передачі у відання АН СРСР. <i>9 листопада 1950 р.</i>	442

168. Клопотання АН УРСР до РМ УРСР про передачу у відання АН УРСР Всесоюзного науково-дослідного інституту гібридизації та акліматизації тварин ім. акад. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова». 22 листопада 1950 р.	443
169. Розпорядження РМ УРСР про заходи щодо застосування рідкого метану, отриманого Інститутом використання газу в комунальному господарстві та промисловості АН УРСР, в автомобільному транспорті. 24 листопада 1950 р.	444
170. Доповідна записка Президії АН УРСР до ЦК КП(б)У та РМ УРСР про заходи для забезпечення виконання науково-дослідних робіт установ АН в галузі будівництва гідроелектростанцій та водоканалів. 25 листопада 1950 р.	445
171. Доповідна записка Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про перетворення наукових видань інститутів Відділу суспільних наук на періодичні та передплатні видання. 25 листопада 1950 р.	449
172. Звернення Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про відновлення філіалу Інституту чорної металургії АН у Дніпропетровську. 12 грудня 1950 р.	450
173. Доповідна записка Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У І. Д. Назаренка про стан підготовки і захисту дисертаційних досліджень. 13 грудня 1950 р.	451
174. Звернення Президії АН УРСР до Секретаря ЦК КП(б)У Л. Г. Мельникова щодо організації докторантури АН УРСР. 13 грудня 1950 р.	455
175. Постанова Президії АН УРСР про організацію в складі Відділу технічних наук АН УРСР Сектора історії вітчизняної техніки. 15 грудня 1950 р.	456
176. Витяг з протоколу засідання Президії АН УРСР про стан видання періодичних журналів АН УРСР. 29 грудня 1950 р.	457
177. Список наукових праць співробітників АН УРСР, висунутих на отримання Сталінських премій у 1950 р. [Грудень 1950 р.]	460
178. Перелік конференцій, сесій та нарад, проведених науково-дослідними установами АН УРСР у 1950 р. [Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]	465
179. Довідка Планової комісії АН УРСР про основні наукові досягнення АН за 1950 рік. [Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]	470
180. Довідка Президії АН УРСР про підготовку наукових кадрів через аспірантуру у 1946–1950 рр. [Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]	475
181. Відомості про головні досягнення АН УРСР за 1946–1950 рр. [Грудень 1950 р. – січень 1951 р.]	477

ЗМІСТ

Від упорядників
5

Передмова
8

Документи і матеріали
49

Примітки
493

Фотодокументи
540

Іменний покажчик
571

Список аббревіатур та скорочень
581

Перелік документів
588

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

ДЛЯ ПОДАТОК

Наукове видання

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

1946–1950

ЧАСТИНА 1

ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

Упорядники

Яременко Лідія Миколаївна
Старовойт Світлана Володимирівна
Березовський Олег Миколайович
Кучмаренко Валентина Аркадіївна

Комп'ютерна верстка *О. М. Березовський*

Підп. до друку 22.12.08. Формат 70х100/16
Друк офс. Ум. друк. арк. 35,2
Наклад 600 примірників. Зам. 2.

Видруковано у Науково-видавничому центрі НБУВ
03039 Київ-39, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.